שלחן שמואל

שורשי הלכה וענפיה

מקרא, משנה, גמרא	מרן השלחן ערוך	אחרונים עד
ראשונים	והרמ"א	אחרוני דורנו

על סדר השלחן ערוך

כתובות

סימנים: סו - קיח

הסיכום מביא בשורשי הלכה את מקורות הדינים: מקרא, משנה, גמרא וראשונים (מהבית יוסף) ומראה את השתלשלות ההלכה (שו"ע והרמ"א) מתוך המקורות. משם בענפי ההלכה מובאים האחרונים ואחרוני האחרונים (המפרשים על הדף, כולל פתחי תשובה, קצות החושן ונתיבות ועוד) עד תשובות אחרוני דורנו, והכל בצורה בהירה וקלה להבנה.

נערך בס"ד על ידי:
שמואל ירושלמי

חסר הגהות סופיות

ניתן לרכוש את ספרי שלחן שמאל
ספרי עזר לבחינות ההסמכה לרבנות
בפלאפון 054-8456-923

S2079395&GMAIL.COM

סימן סו: כמה דיני כתובה.

ובו **יג** סעיפים (**כתובות:** ז, י, יב, טו, כא, נא, נד, נו, סו, פ, פד. **ב"ק:** פט. **גיטין:** יט.)

סו - א1

1. אסור להתייחד עם הכלה קודם שיכתוב לה כתובה. א. (ויש מקילין ומתירין להתייחד בלא כתובה, ובלבד שלא יבעול) (הר"ן ריש כתובות). **ב. והבעל נותן שכר הסופר.**

2. ואפילו אם ירצה לייחד לה כתובה במעות, או בשאר מטלטלין - אין שומעין לו, אלא צריך שיכתוב לה שטר על עצמו בדמי הכתובה א. ויהיו כל נכסיו משועבדים לה, ב. או שיעידו עליו עדים ויקנו מידו מה שהוא חייב לה, מנה או מאתים.

ג. **הגה** - וי"א דאין לסמוך אעדים רק בשעת הדחק, ומיד שיש לו פנאי לכתוב, צריך לכתוב, כל שכן שאין לסמוך עלייהו לכתחילה (כן משמע מלשון הטור וכ"כ מהרי"ק שורש מ"ד ומרדכי ריש כתובות), וכן ראוי להורות.

1. כתובות(ז.): רבי אמי שרא למיבעל לכתחילה בשבת. א"ל: והא לא כתב לה כתובה? א"ל: אתפסיה אמטלטלין.

פרש"י: אתפסיה מטלטלין – תנו לה מטלטלים תחת ידה במשכון לשיעבוד כתובתה עד שיכתבו שטר כתובה בשעבוד קרקעות.

✓**טור:** משמע שאסור להתייחד עם הכלה קודם שיכתוב לה כתובה.

כ"כ העיטור – אין מכניסים אותה לחופה עד שיכתוב כתובה קודם, לכן אסורה לבעלה להתייחד עמה.

כ"ד הרמב"ם.

א. והר"ן – אינו נראה, רב אמי התיר לבעול בשבת ע"י התפסת מטלטלים, ומסתמא כנסה כבר ביום רביעי כתקנת חכמים. אלא שרי לכונסה בלא כתובה שאין איסור בייחוד (בלא בעילה) בלא כתובה.

וטעמו: שאף ביאה בלא כתובה אסור רק מדרבנן, ולכן ייחוד לבד התירו.

ועוד שאף היא לא תשמע לו לביאה בלא שיכתוב תחילה כתובה.

סיכום: להתייחד עם הכלה בלא כתובה

✓העיטור והטור – אסור.

א. הר"ן – מותר.

ד"מ: ולקמן קע"ז משמע שבמקום שלא יכול לגרשה אלא לרצונה – אין לחוש כ"כ לכתובה, ולכן בימנו שיש חרם רבנו גרשום שאין יכול לגרשה בע"כ יש להקל.

ואולי יש לחלק.

ב. ב"ב(קסז:): הבעל נותן שכר הסופר.

טעמו:

ח"מ וב"ש – מפני שכתובה טובה לבעל שיוכל להתייחד עמה.

ט"ז – מפני שהכתובה שטר התחייבות הבעל לאשתו, ובכל שטר שט"ח המתחייב משלם שכר הסופר.

2. כתובות(פ:): משנה – לא יאמר לה: 'הרי כתובתך מונחת על השולחן', אלא כל נכסיו אחראים לכתובתה.

גמ(פב:): ואפילו הקנה לה מטלטלים דהוה אמינא דסמכה דעתה, לא יאמר לה כן.

א. שם: תניא – בראשונה היו כותבים לבתולה מאתים ולאלמנה מנה, והיו מזקינין ולא היו נושאין נשים.

התקינו שיהיו מניחין אותה בבית אביה, ועדיין כשהוא כועס עליה אומר לה לכי אצל כתובתיך.

התקינו שיהיו מניחין אותה בבית חמיה, עשירות עושות אותה קלתות של כסף ושל זהב, עניות היו עושות אותה עביט של מימי רגלים, ועדיין כשכועס עליה אומר לה טלי כתובתיך וצאי.

✓עד שבא שמעון בן שטח ותיקן שיהא כותב לה כל נכסי אחראין לכתובתה.

פרש"י: היו כותבים – ולא משעבדים נכסיהם לכתובה.

ולא היו נושאין – שלא היו רוצות להינשא לפי שאמרו כשימות הבעל או יגרש לא נמצא ממה לגבות,

שהיורשים יצניעו מעות הירושה.
כל נכסי אחראים – ולא שייחד לא מטלטלים לכתובה.

ב . רמב"ם: צריך לכתוב כתובה קודם כניסה לחופה. אחד הכותב שטר או שהעידו עליו עדים וקנו מידו שהוא חייב לה 100/200, וכן אם נתן לה מטלטלים כנגד כתובה ה"ז מותר לבעל עד שיהא לא פנאי לכתוב.

ה"ה – וקנו מידו, שקניין לכתיבה עומד.

או שהעידו עדים ורנו ממנו (רמב"ם)

ג' שיטות בדעת הרמב"ם:

- √**ה"ה והב"י** – אף לכתחילה מהני עדים בקניין, ואף אם יהיה לו פנאי א"צ לכתוב כתובה, כיון שקניין לכתיבה עומד. אבל התפסת מטלטלים לא מהני לכתחילה.
כ"פ המחבר.
- **א . מהרי"ק והטור** – לכתחילה אין לסמוך על העדים שיעידו וקינו מידו, ורק בשע"ה יש לסמוך עליהם, ומיד שיהא לו פנאי יכתוב כתובה.
כ"פ הרמ"א.
- **סמ"ג** – במקום שלא נהגו לכתוב כתובה די בעדים וקניין, אבל במקום שכתובים כתובה אף שקנו מידו לה מהני בעדים. כ"כ ח"מ.

1. אסור להתייחד – מה דעת הרמב"ם?

הב"ח – מותר להתייחד, שהרי לא כתב הרמב"ם שיש **איסור** בדבר, רק שכתב 'צריך לכתוב כתובה קודם החופה ואח"כ יהא מותר באשתו'. **משמע** שלכתחילה צריך לעשות כן שלא יבוא לאיסור, אבל איסור ממש בייחוד לא שמענו. כ"כ ב"ש.
והר"ן – מותר להתייחד אף לכתחילה, ובלבד שלא יבעל.
כ"פ הרמ"א.

אסור

ט"ז: ב"י(רש"י) – מקום שאין כותבים כתובה, אלא גובה הכתובה מתנאי ב"ד, מותר לשהות עמה בלא כתובה (שהרי לא תהיה קלה בעניו לגרשה, שמ"מ יצטרך לשלם לה כתובתה מתנאי ב"ד).

א . ויש מקלים

ח"מ: אחד מטעמים שהקל הר"ן – מפני שהיא לא תשמע לו, שלא תהיה קלה בעניו לגרשה. ולכן טוב להודיע לה זה, קודם שתתייחד עמו בלא כתובה.
כ"כ ב"ש.

הג' מעשה ניסים – קשה, שהרי איסור יחוד בפנויה שמא יפתה אותה ותתרצה לו. א"כ אף שנודיע לה מה מהני, הרי יש חשש שתתפתה (יעלת חן)?

ב . והבעל נותן שכר הסופר

ח"מ: מפני שהיא טובה לו שיוכל לבעול.
ובגמרא(ב"ב קסח.) – ואפילו הבעל ת"ח (דהוה אמינא דחמיו יתן השכר שהשיא ביתו לת"ח, קמ"ל).

שכר סופר

הר"א ששון: ואם הכתובה ביד הסופר בשביל שכרו – מותר להתייחד.
ומהרי"ל – אוסר.
כנה"ג(ת' הר"א קאפסלי) – החזנים שמעכבים שטר הכתובה בשביל שכרם ופעמים נשאר אצלם עולמית – לא יפה עושים.

להניח הכתובה בבית בעלה

רשב"ש – אין נכון שהכתובה תהיה ברשות בעלה, דחיישינן שאם תקניטנו יקרע הכתובה ואז לא תוכל לגבות (לפי הרמב"ם), ואז תהיה קלה בעניו לגרשה.
ואגרות משה - ראוי שתניח במקום שמניחה חפציה, ואם מאמינה לבעלה שיחזיק כתובתה וכשתבקשנו תחזיר לו מותר אף אצל הבעל.

2. לייחד לה מעות... אין שומעים לו

ח"מ: כלומר אף שנותן לה מעות שתצניע בבית אביה – אין שומעין לו. שלפי תקנת שמעון בן שטח צריך לכתוב שכל נכסיו אחראים לכתובתה, כדי שלא יאמר לה: 'טלי כתובתך וצאי' כשכועס.
ת' הרמ"א – אבל אם מייחד לה קרקע מותר.

רק בשע"ה

ח"מ: משמע שבשע"ה סומכים על עדי קניין לפי שעה, וכדעת הטור ומהרי"ק והמרדכי(סמ"ג).
והב"ח – אף בשע"ה אין לסמוך על עדי קניין אלא בהתפסת מטלטלים.
ול"נ – שאין להחמיר כשאין לחתן מטלטלים ויש לסמוך על הטור ומהרי"ק דמהני קניין לפי שעה. ובפרט בזה"ז שאין מגרשים בע"כ (שהרי הטעם שקלה בעניו לגרשה).

סיכום: לסמוך על עדי קניין
ב"י – אף לכתחילה יכול לסמוך (כהרמב"ם).
מהרי" ק ומרדכי – רק לפי שעה. כ"פ הח"מ.
ב"ח – אף בדיעבד לא מהני.

סו - אב

1. הגה - *ת' הרשב"א:* **העמיד לה ערב קבלן בעד כתובה, והתנה שהוא יהא**

פטור ממנה - אסור, עד שיהא שעבודה עליו, שלא תהא קלה בעיניו להוציאה.

2. עיין בחושן המשפט חו"מ(ס/א, ו) אם יוכל לשעבד עצמו בכתובתה בנכסים שלא באו לעולם.

3. ואין לעדים לחתום הכתובה אלא לאחר שקיבל החתן קנין לפניהם. א. ויש מקומות שמקילין בזה (מרדכי פ"ב דגיטין).

ב. וכן שיש עדים חותמים על הכתובות שקראו תחת החופה, אע"פ שהם לא שמעו הקריאה, אע"פ דלא שפיר עבדי, אין לשנות מנהגן, שלא להוציא לעז על כתובות הראשונות (אור זרוע).

2. תו"ס: יכול לשעבד עצמו אף שאין לו נכנסים בשעת נישואין, וכל נכסיו שיהיו לו אח"כ משועבדים (משא"כ שלא יכול למכור מה שאין לו עכשיו).
כ"כ הרא"ש והמרדכי.

רשב"א – דווקא שכתב דרך שיעבוד, אבל נתן במתנה דבר שאינו בעין לא קנתה.
כ"פ בחו"מ(ס/ו).

3. כתובות(כא:): א"ר פפי משמיה דרבא – האי אשרתא דדייני (קיום השטר) שנכתב לפני שקיימו השטר פסול שנראה כשקר.
ולכן אין לעדים לחתום בכתובה קודם שקיבל החתן קניין לפניהם.

א. והמרדכי – וסמכו חכמי הקהל לחתום בכתובה קודם הברכה (והקניין) כיון שיש אימתא דציבורא ליכא דמחזי כשקרא.

ב. או"ז – נהגו העדים לחתום על הכתובה אף שלא שמעו קריאת הכתובה תחת החופה, ולא שפיר עבדי. מ"מ כיון שנהגו אין למחות בידם שלא להוציא לעז על כותבות ראשונות.

1. והתנה שהוא פטור ממנה

ח"מ: ואף שיש לערב קבלן פיצוי מהבעל, ואז אינה קלה בעניו לגרשה, שמיד שיגרשנה תתבע הכתובה מהערב קבלן והוא יחזור לבעל (והרי שמכרה כתובה לאחר א"צ לכתוב כתובה אחרת לקמן סעיף ה')!
מ"מ כאן גרע טפי שמעולם לא היה לה שעבוד על בעלה, ודמי למ"ש הרא"ש שאם כתב הכתובה ע"ש הקונה הוי כמשהה אשתו בלא כתובה (כיון שמעולם לא נשתעבד לה).
כ"כ ב"ש.

2. עיין חו"מ

ב"ש: דשם מבואר שיכול לשעבד עצמו אף על נכסים שלא היו בשעת השעבוד, כן הדין לעניין כתובה.
וח"מ – לא נתבאר שם דין כתובה [מחה"ש – פירוש דשם מחייב עצמו מיד, והואיל וגופו חייב יכול לשעבד אף נכסיו שיבואו אח"כ. משא"כ בכתובה שאפשר שלא יתחייב כלל].
כן הקשה הרא"ש – איך יכול לשעבד עצמו בכתובה שאינו מיד, אלא לאחר זמן, ואין לו עתה הנכסים?

3. לאחר שקיבל החתן בקניין

ב"ש(תו"ס): כתובה שנכתבה ביום ונחתמה בלילה כשרה, אבל תוספת כתובה פסולה (משום שאין לו קול), וכשקנו מידו אין לחשוש לכולם.

א. ויש מקילים (מרדכי)

ח"מ(מרדכי): ולא מחזי כשקרא כיון שעסוקים באותו עניין.

כתובה שנכתבה ביום ונחתמה בלילה

גיטין(יח.): אמר שמואל – כתובה כמעשה ב"ד, מה מעשה ב"ד נכתב ביום ונחתם בלילה, אף כתובה נכתבה ביום (תאריך של יום) ונחתמה בלילה כשרה.

נחלקו האחרונים:

- הרי"ף בת' ובעה"ט – אין הלכה כשמואל, ולכן הכתובה פסולה, אא"כ היו עסוקים באות ועניין.
- ראבי"ה והריב"ם – הלכה כשמואל, אע"פ שאינם עסוקים באותו עניין, ואף שהחתימה והקניים היה בלילה כשר.

כ"כ רשב"א והתו"ס.

[לעניין תוספת כתובה :
ראבי"ה וריב"ם – אף לעניין תוספת, אם כתב ביום ועשה קניים בלילה מהני, שהכל יודעים שאין כתובה בלא תוספת.
אבל התו"ס – פסול, דתוספת לית ליה קלא, מ"מ אם גם הקניין נעשה ביום אפשר לחתום בלילה].

להלכה:

אגרות משה: אם כתבו הכתובה ביום ואת הקידושים והחתימה בלילה אף שעסוקים באות ועניין – פסולה, דהוי שטר מוקדם. ומה שהגמרא מכשירה דווקא שהיו הקידושים ביום.

סו - ב

1. אם אינו יכול לכתוב לה כתובה, כגון בשבת, או ששכח לכתבה - יכול ליתן לה מטלטלין כנגד כתובתה, א. ויקבל עליו אחריות אם יאבדו או יוזלו, ואז מותר לבעול עד שיהיה לו פנאי לכתוב, ב. (ואז כותב לה מיד) (טור).

1. כתובות(ז.): רבי אמי שרא למיבעל לכתחילה בשבת. א"ל: והא לא כתב לה כתובה? א"ל: אתפסיה אמטלטלין.

פרש"י: אתפסיה מטלטלין – תנו לה מטלטלים תחת ידה במשכון לשיעבוד כתובתה עד שיכתבו שטר כתובה בשעבוד קרקעות.

א. √תו"ס: ומ"ש בדף (נו:) אין עושים כתובת אישה מטלטלים! מיירי שלא קיבל עליו אחריות, וכאן מיירי שקיבל עליו אחריות.

והרי"ף כתב – שלפי שעה מהני התפסת מטלטלים. כ"כ הרא"ש והרמב"ם.

ב"ש – משמע:
שלפי התו"ס וסמ"ג – צריך לקבל אחריות.
ולפי הרי"ף רמב"ם והרא"ש – א"צ לקבל אחריות.

1. או ששכח

ח"מ: כלומר אפילו ביום חול אם שכח לכתוב הכתובה ונזכר לאחר שנתייחד עמה וקשה להביא סופר ועדים יכול לתת לה מטלטלים.

כנגד כתובתה

ח"מ(הר"ן): קשה - הרי אסור לכנוס אלמנה בשבת שלא יהא כקונה קניין בשבת, איך ציווה רב אמי להתפיסה מטלטלים בשבת, הרי זה קניין?
ויש לחלק – מה שאסור לכנוס אלמנה בשבת שנראה כקונה בשבת, כיון שהוא דבר פרהסיה. משא"כ להתפיסה מטלטלים אינו בפרהסיה.
א"נ מיירי שהיה לו שהות להתפיסה מטלטלים מבע"י.
כ"כ הב"ש.

סו - ג

1. אם כתב לה כתובה, ונאבדה, או שמחלה לו, (ודוקא) שכתבה לו: 'התקבלתי כתובתי' - צריך לכתוב אחרת בעיקר הכתובה, שאסור לאדם לדור עם אשתו שעה אחת בלא כתובה.

2. הגה – *ת' הגאונים:* עיר שכבשוהו כרכום, או שגלו מן העיר, ואבדו הנשים הכתובות שלהם - צריכים לחדש נשותיהם כתובותיהם, אף על פי שיש לומר שמא ימצאו אחר כך כתובותיהם או יחזרו להם, מכל מקום מאחר שהכתובות בחזקת אבודות צריכים כתובות אחרות.

3. *(שם):* ואם אינו ידוע סך הכתובות, אם נשארו קצתן, אזלינן בתרייהו, ואם לאו, דנים על פי זקני העיר ולפי המנהג, העשיר לפי עשרו והעני לפי עניו.

4. *מהרי"ק:* וכשנאבדה הכתובה ובא לכתוב לה כתובה אחרת, צריך לכתוב לה כתובה גדולה כראשונה.

5. (ועיין לקמן הרמ"א קע"ז/ג, דבמקום שאין מגרשין רק מרצון האישה, אין צריך לכתוב כתובה. אם כן בזמן הזה במדינות אלו, שאין מגרשין בעל כורחה של אשה משום חרם רבינו גרשום, וכמו שיתבאר לקמן סימן קי"ט, היה אפשר להקל בכתיבת הכתובה, אבל אין המנהג כן ואין לשנות (כל זה ד"ע).

1. כתובות(נד:): משנה – רבי יהודה אומר: אם רצה כותב לבתולה 200 והיא כותבת התקבלתי 100...

√רמ"א – כל הפוחת לבתולה מ 200 בעילת ובעילת זנו.

גמ(נו:): אשתו של רב אויא אבדה כתובתה. א"ל רב יוסף - לך כתוב לה כתובה אחרת.

פרש"י: בעילת זנות – משום דלא סמכה דעתה. והא דאמרינן(נא.) לא כתב לה כתובה גובה 100/200! מיירי במקום שכולם סומכים על תנאי ב"ד ולא כותבה כתובה. א"נ במקום שכותבים והוי בעילת זנות, וקמ"ל שעכ"ז גובה לפי תנאי ב"ד.

5. ד"מ: כיון שקי"ל האונס חייב לשאתה אין לה כתובה (שלא שייך שתהיה קלה בעניו כיון שממילא לא יכול לגרשה – יבמות לט:). לפ"ז כיון שבימנו אין מגרשים אישה בע"כ מחרם ר"ג, אפשר שיש להקל בכתובה. אבל אין המנהג כן.

1. ודוקא שכתב לה

ח"מ: הרמ"א הוסיף תיבת "דוקא" ע"פ דברי המרדכי, דמ"ש גבי בעלה ודאי מחלה דווקא שכותבת "התקבלתי", אבל מחילה בעלמא לא הוי מחילה כשהיא נשואה (שיש בידה שטר כתובה).

ואף בשט"ח פסק המרדכי דמהני מחילה אע"פ שתופש השטר! אפשר שמחלוקת בכתיבה כ"ז שאינה כותבת יכול לומר "משחקת הייתי בך".

ואחר מות בעלה מהני מחילה אף בלא כתיבה שהרי אישה שלא תבעה כתובתה 25 שנה הפסידה (דמחלה, אף שהוא בלא כתיבה).

והרמב"ם פסק - המוחלת כתובה א"צ קניין ולא עדים אלא בדברים בלבד, כ"פ(קה, ה)?

וב"ש – יש לחלק,

דווקא כאן שמוחלת לו ואינו מגרשה מיד אלא ממשיך לדור עמה לא מהני מחילה בע"פ.

משא"כ כשמגרשה מיד מהני אף בע"פ, או אלמנה שמחלה מהני בע"פ.

אחרת בעיקר כתובה

ח"מ: קאי אמוחלת, מה שיותר מכתובה דאורייתא מחילתה קיימת אבל כדי כתובה דאורייתא צריך לכתוב אחרת אא"כ מגרשה.

אבל בנאבדה – צריך לכתוב כתובה על כל הסכום כמקודם, ואף שמגרשה מיד צריך לשלם כל הכתובה שהרי לא מחלה כלל.

כ"כ ב"ש.

2. אע"פ... שמא ימצאו אח"כ

ח"מ: וכ"ה בחו"מ(מא/ד) - שט"ח של עיר שכבשה כרכום הם בחזקת אבודים וכותבים שטר אחר.

כתובה אחרת

ח"מ: היינו על סך כתובה קודמת (כשהבעל מודה על סכום כתובה קודמת), ואין יכול לטעון שמא תמצא ראשונה, לפי שהן בחזקת אבודות.

4. גדולה כראשונה

ת' מוצל מאש: מי שאבדה שטר כתובתה וכתב לה בעל שטר אחר, אלא שהראשונה היתה על סך 10,000 ועכשיו כתב 5,000, ועכשיו נמצאת הראשונה. כמה תגבה כשתתאלמן או תתגרש?

האם נאמר שכתובה ראשונה נמחל שעבודה או כיון שהיתה טעות (שחשבה שנאבדה) ועכשיו שנמצאת הראשונה עדיין שעבוד ראשונה קיים?

תשובה: תלוי איך כתב כתובה שנייה –

אם לא כתב בשניה בשביל נדוניא או תוספת אלא שכתב סתם 5,000, מפני שאסור לשהות בלי כתובה – הרי אלו 5,000 הם בשביל חיוב דאורייתא (מנה/מאתים) ושאר נדוניא לא נמחל שעבודא וגובה.

אבל אם הזכיר בשביל נדוניא ותוספת והיא ידעה ושתקה ודאי בטלה הכתובה הראשונה וגובה רק 5,000.

5. עיין לקמן (קעז/ו-הגה)

ב"ש: שם מיירי באונס את הבתולה שלא יכול לשלחה כל ימיו, שא"צ לכתוב לה כתובה (שהרי טעם הכתובה שלא תהיה קלה בעניו לשלחה, וכאן לא יכול לשלחה).

והרמ"א מדמה לכאן, שלפי חרם רבנו גרשום שא"א לגרש אישה בע"כ לכן א"צ לכתוב כתובה.

וי"ל שאיסור דאורייתא (אונס שלא יכול לגרשה) שאני. ולכן אין המנהג כן.

כ"כ ח"מ החילוק.

אבדה כתובה, האם אפשר לסמוך על ההעתק שברבנות?

- **נהר מצרים** – נהגו לכתוב העתק מהכתובה, כדי למנוע מכשול אם תאבד הכתובה המקורי, שאז אסור לשהות עמה. וכן מנהג תוניס.

ואין חשש שתגבה פעמיים, כיון שההעתק ביד הרבנות וכשתגבה יכתוב בהעתק שגבתה, והמקור נאבד.

אבל האחרונים – ערערו על המנהג, שהרי הכותב ב' שטרות הם פסולים ואין גובים מהם (כמ"ש בשו"ע חו"מ מא/א).

כ"פ הרה"ג הרב אלישיב – שאין לסמוך ע"ז ל שהות עם אשתו ע"ס ההעתק.

סו - ד

1. בנאבדה, אי ידעי סהדי זמנא קמא, כתבי ההוא זמנא, ואי לא ידעי, כתבי מהשתא.
א. ובמוחלת, אין כותבין אלא מזמן של עכשיו.

סו - ה

1. אם מכרה כתובתה לבעלה - צריך לכתוב לה כתובה אחרת, אבל אם מכרה כתובתה לאחר - אין צריך לכתוב לה כתובה אחרת.

1. מכרה כתובתה לבעלה

ח"מ: חו"מ(תכד/י-הגה) אישה שחבלה בבעלה ואין הכתובה יתרה על החבלה, מוכרת כתובתה לבעלה, שהרי אף אם לא תמכור לא ישלם לה הכתובה כשיגרשנה (כיון שחייבת לו).
מחצית השקל – ומשמע שא"צ לכתוב לא כתובה אחרת.

א. מכרה כתובה לאחר

ח"מ: עכ"פ אסור לכתוב הכתובה בשם הקונה, דכל שאין כתובה בשמה הוי משהה אשתו בלא כתובה (שאסור).
כ"כ הט"ז(נמ"י).

סו - ו

1. כמה שיעור הכתובה: לבתולה מאתיים, ולאלמנה מנה, 2. ושל זו וזו כסף מדינה. נמצא כתובות בתולה הם 37.5 דרהם כסף צרוף, וכתובת אלמנה מחציתם, שהם 18.75 דרהם כסף צרוף.

3. הגה - עיין בי"ד (רנ"ד/ש"ה) ערך המטבע שנקראת דרהם.

4א. וכל זה לדעת קצת הפוסקים, דס"ל שכתובות בתולה אינה רק זוזי דרבנן (הרי"ף והרמב"ם והר"ן והר"ם), **שמאתים של בתולה עולין ששה סלעים ורביע.** **ב. מהרי"ל(אגודה):** **ויש מי שמשער כתובת בתולה עשרה זהובים ואלמנה חמשה זהובים.**
ג. אבל לדעת יש פוסקים, מאתים של בתולה ומנה של אלמנה משערי בזוזי דאורייתא, והוא שמונה פעמים יותר (300 לבתולה, 150 לאלמנה), **וכתבו שלכן נהגו לכתוב בכתובה 'דחזו ליכי מדאורייתא'** (ר"ת). **וי"א דכותבין 'דחזי ליכי', סתמא** (הגמ"י).

5. והמנהג לכתוב לבתולה: 'דחזי ליכי מדאורייתא', אבל לא לאלמנה.
וכל זה במקום שאין מנהג, אבל במקום שיש מנהג מה שגובין הולכין אחר המנהג, וכמו שיתבאר לקמן (סעיף י"א).

1. כתובות(נא.): משנה – לא כתב לה כתובה: בתולה גובה מאתיים ואלמנה מנה, מפני שהוא תנאי ב"ד.

2. כתובת בתולה מאתיים

כתובות(י:): אר"נ א"ש – חכמים תקנו לבנות ישראל לבתולה מאתיים לאלמנה מנה.
רשב"ג אומר – כתבות בתולה מהתורה כמו מוהר בתולה (50 כסף), וכתובת אלמנה דרבנן.
תו"ס: מר"נ משמע שכתובה דרבנן. וכן ביבמות(כט.) **תיקנו** כתובה שלא תהא קלה בעניו לגרשה, משמע שהוא מדרבנן.

וקשה: שהמנהג לכתוב "כסף זוזי מאתיים דחזו ליכי **מדאורייתא**"?

• **ואר"ת** – קי"ל כרשב"ג שכתובה דאורייתא, והטעם 'שלא תהא קלה בענין לגרשה' הוא באלמנה.
כ"כ ר"י והגמ"ר.

•√**אבל הרא"ש(ר"ח)** – פסק כר"נ שכתובה דרבנן.
ולכן כתבו הגאונים – גובה 50 סלע (200 זוז) מדינה, שהוא שמינית סלע צורי.
ואף לנוהגים לכתוב 'דחזי לכי מדאורייתא' מודים שכתובה דרבנן רק שחכמים תקנו לגבות כסף דאורייתא כדי שלא תהא קלה בעניו לגרשה, וסמכו על הפסוק 'כמוהר הבתולות'.
ואם כתב סתם 'כסף זוזי מאתן דחזי ליכי' לא הפסיד.
כ"כ הר"ן והרי"ף – דהוי דרבנן.

• √**כ"כ הרמב"ם** – כתובה מדרבנן, ולכן אינו מכסף טהור אלא מכסף מדינה שבה 7 חלקים נחושת ואחד זהב. נמצא 200 זוז הם 25 זוזי כסף טהור שהם 37.5 דרהם כסף טהור.

4. סיכום: כתובה

א. רמב"ם והרי"ף, הגאונים, הר"ח והר"ן – כתובה דרבנן, ולכן משערים בכסף מדינה.

ג. ר"ת – כתובה דאורייתא ולכן גובה מכסף צורי (שהוא פי שמונה מכסף מדינה).
כ"כ הרא"ש – לחומרה (כדי שלא תהיה קלה בעניו לגרשה), וגובה מכסף צורי.

ב"י: וקי"ל כהרמב"ם וסייעתו.
ואם כתב בכתובה בפירוש 'זוזי 200 מכסף **צרוף**' ודאי גובה 300 דרהם (8*37.5).
אבל כשלא הזכיר כסף צרוף אלא כתב 'דחזי לכי מדאורייתא' אינו גובה רק כסף מדינה, שיד בעל השטר על התחתונה לאפוקי הרא"ש.

הרה"ג הרב יעקוב יוסף: דרהם הוא כ 2.9 גרם, נמצא כתובה 108 גרם כסף טהור (בימנו כ 100 ש"ח).

ב. והמהרי"ל כתב: מנה היינו 'מכך' כסף (זקוק כסף שקוראים 'מכך'), ומכך הוא 5 זהובים.
[נמצא מנה = 5 זהובים. מאתיים = 10 זהובים].

ב"ש: והרמ"א הביא קולא זו רק למ"ד כתובה דרבנן, אף שמהרי"ל עצמו כתבו אליבא דר"ת.

1. ולאלמנה מנה

הר"ם מינץ: מי שאנס בתולה ונשאת לו אין כתובה רק מנה.

3. עיין יו"ד סימנים שה, רצד

סימן שה: פדיון הבן 5 סלעים = 120 מעים = 30 דרהם כסף מזוקק = 87 גרם כסף טהור.

4ג. בזוזי דאורייתא

ח"מ: נמצאו ד' דעות –

א. לפי הרמב"ם – כתובה דרבנן, ולכן גובה 200 זוז כסף מדינה.

ב. ר"ת – כתובה דאורייתא, ולכן גובה 200 זוז כסף צורי (פ 8 מכסף מדינה).

ג. הרא"ש – אף שכתובה דרבנן, גובה 200 כסף צורי (שלא תהא קלה בעניו).

ד. רמב"ן – אף שכתובה דאורייתא גובה 200 זוז כסף מדינה. התורה אמרה "כמוהר הבתולות" ולא נתנה קצבה.

בזוזי דאורייתא

באר הגולה: זוהי דעת ר"ת – דס"ל כתובה דאורייתא.
והרא"ש כתב – אף שכתובה דרבנן חכמים תקנו סלעים דאורייתא.

אבל הב"ש – זוהי דעת הרא"ש שכתובה דרבנן אלא שחכמים תיקנו זוזי דאורייתא (ולא דעת ר"ת).

ומנה של אלמנה... בזוזי דאורייתא

ב"ש: אף לר"ת דס"ל כתובה דאורייתא ה"מ בבתולה, אבל באלמנה דרבנן.
וכ"ד הרא"ש שלא תיקנו זוזי דאורייתא באלמנה.
אלא דהגמ"ר – ס"ל שאף באלמנה זוזי דאורייתא, והיא דעה יחידאה ולא נהגו כוותיה.
והרמ"א כאן פסק כהגמ"ר.

5. לכתוב לבתולה 'דחזי ליכי מדאורייתא'

ח"מ: אף שלהלכה קי"ל שכתובה דרבנן, מ"מ כיון שהמנהג לכתוב "זוזי דאורייתא" - הכי קי"ל, שכל תנאי שבממון קיים.

יב"א(יב, ה): לכתוב 'דחזי מדאורייתא' –

• **האם כתובה** מהתורה או מדרבנן?
בה"ג ור"ח – מדרבנן.
כ"פ הרי"ף, רמב"ם, ר' אברהם בן המר', ראב"ד, רמב"ן, רא"ש, רשב"א, ר' יונה וש"פ.
ר"ת ור"י – דאורייתא.
ולכן: אין לכתוב בכתובת ספרדי 'דחזי ליכי מדאורייתא'.

• **ב"י:** ואף אם כתב 'דחזי ליכי מדאורייתא' - לא גובה אלא כסף מדינה (37.5 דרהם), שיד בעל השטר (האישה) על התחתונה. ועוד שהבעל או היורשים מוחזקים ויכולים לומר קי"ל כמ"ד שהוא מדרבנן.

אם כתבו לספרדי 'דחזי ליכי מדאורייתא' מה נפסלה

לפי הרא"ש – אינה נפסלת בכך. שלשיטתו אף שאינה מהתורה ממש משערים בזוזי דאורייתא, כדי שלא תהיה קלה בעניו להוציאה.

אבל לפי הרמב"ן – הכתובה פסולה, שהרי המילים 'דחזי ליכי מדאורייתא' הם שקר. ולכן יש לכתוב כתובה חדשה.

הגר"ע עובדיה יוסף (הובא בבית חתנים) – אפשר להכשירה ע"י העברת קולמוס על המילים **דאורייתא** כיון שכיום יש כתובות אשכנזיות וספרדיות וכשתבוא לגבות לפני ב"ד יבינו שמחקו בגלל שהחתן ספרדי. וא"צ לקיים המחיקה.

מ"מ הרה"ג יעקב יוסף – כדי שיחתמו מהצד ובסוף הכתובה יכתבו שתיקנו בשורה פלונית ויחתמו.

הבדל נוסף בין כתובה ספרדית לאשכנזית

למנהג הספרדים – כולל כל הנדוניה (שהכניסה היא ובעלה) עם התוספת בסך אחד 'נדוניא דהנעלת ליה עם התוספת שהוסיף לה מדיליה עלו **לסף כו"כ**'. ולכן סכום זה משתנה מכתובה לכתובה לפי מה שקבעו בניהם.

למנהג הספרדים – מפרטים, 'ודן נדוניא... במאה זקוקים, והוסיף לה עוד 100 זקוקים סך הכל 200 זקוקים'. ולפי נוסח זה הסך תמיד קבוע 200, שמשלם עוד 200 ועוד 200 (שלפי האשכנזים התוספת תמיד קבועה).

סו - ז

1. אם ירצה להוסיף על זה, מוסיף.

2. וזה התוספות שמוסיף, יש דבריו שדינו בהם כעיקר הכתובה, ויש דברים שהוא חלוק בהם מעיקר הכתובה, כדלקמן (סח/ח – אף שטענתו על הבתולים טענה, אינה מפסידה רק עיקר כתובה אבל תוספת יש לה).

3. הגה: ואין צריך לפרש עיקר הכתובה בפני עצמה והתוספת בפני עצמו, אלא כולל הכל ביחד, אם ירצה (**הר"ן** ריש אע"פ והמ"מ פ"י **וריב"ש** סימן ס"ח).

א. מרדכי: ויש חולקים, וסבירא להו דצריך לכתוב הכתובה כמנהג המדינה בפני עצמה, והתוספת בפני עצמו, וכן נוהגין.

ב. מרדכי: ואם יש משפחה שכולן נוהגים בתוספת, אין צריך לכתוב כל אחד בפני עצמו.

4. כתובה שכתב בה: 'ודין נדוניא דהנעלת ליה מאה דינרין והוסיף לה מן דיליה כך וכך' - אין עיקר כתובה בכלל, וצריך לשלם לה בפני עצמו, עד שיהיו כתוב: 'ויהיבנא ליכי מוהר בתוליכי כסף זוזי אלף' - דאז העיקר כתובה בכלל (ריב"ש סימן ס"ה).

1. כתובות(נד:): משנה – אם רצה להוסיף מוסיף אפילו מאה מנה.

גמ': רצה להוסיף – פשיטא? מד"ת עשו חכמים קצבה (שלא יוסיפו ע"ז) כדי לא לבייש למי שאין לו, קמ"ל שיכול להוסף.

3. הר"ן: שלא לבייש, קמ"ל - מכאן משמע שיכול לכתוב סתם 'ויהבינא לכי מוהר בתולייכי **אלף** דינר', אף שיש מקום לביוש (של האחרות שאין להם), שאם כותב מנה/מאתים בנפרד והתוספת בנפרד מה ביוש יש כאן. כ"כ ה"ה והריב"ש.

א. ד"מ: אומנם במרדכי – משמע שאסור לעשות כן, אלא במשפחה שנהגו, אבל באחרות כותב מנה/מאתים בנפרד ואח"כ יוסיף כמה שירצה. וכן נוהגים.

4. הריב"ש: כתובה שנכתבה, 'ודן נדוניא דהנעלת ליה 100 דינרי זהב, והוסיף לה מדיליה 50 דינרי זהב, סך הכל 150 דינרי זהב' – אין עיקר הכתובה בכלל, אלא תגבה את העיקר מנה/מאתים, ובנוסף 150 דינרי זהב.

2. ויש דברים

כתובות(נד:): (יש דברים שדין התוספת ככתובה) –

א"ר ינאי: תנאי כתובה ככתובה, ונ"מ - למוכרת ולמוחלת, למורדת, לפוגמת, לתובעת, לעוברת על דת, לשבח, לשבועה, לשביעית, לכותב כל נכסיו, לבניו לגבות מן הקרקע, מן הזיבורית, כל זמן שהיא בבית אביה, לכתובת בנין דכרין (הכל לקמן).

הבדלים בין עיקר כתובה לתוספת

א. שו"ע(סח/ח): בטענת בתולים מפסידה עיקר ולא תוספת.

ב. טור(עז) בשם גאון: מורדת יש לה עיקר (שלא יהיו בנות ישראל הפקר) ולא תוספת.

ג. טור(ק): האומרת מת בעלי ואין כתובתה בידה נאמנת ליטול עיקר ולא תוספת ונדוניה, אא"כ כתובתה בידה.

ד. טור(קא): אלמנה שלא תבעה כתובתה 25 שנה הוי מחילה על עיקר ולא על תוספת.

ה. שו"ע(קטז/א): נשא אישה מחייבי לאוין ולא הכיר בה אין לה עיקר אבל תוספת יש לה.

3. כלל הכל ביחד

ח"מ: שכתב - "ויהבינא ליכי מוהר בתוליכי סך...", אף שיש חשש בושה לעניות שלזו כותבים הרבה ולהן מועט.

קובץ העזר – וכן מנהג הספרדים לכתוב 'ודא נדוניא שהנעלת ליה עם התוספת שהוסיף לה איהו מדיליה על **סך כו"כ'**.

אבל מנהג האשכנזים – כותבים כ"א בנפרד וסכום התוספת קבוע.

למנהג הספרדים שכתובים תוספת סכום משתנה, כמה ת"ל התוספת?

תשב"ץ – שיעור מחצית ממה שהכניסה לו היא.

נהר מצרים – סכום השוה למה שהכניסה לו.

א. ויש חולקים (מרדכי)

ח"מ: טעמו שם (סעיף י) משמע שדוקא לכהנים ומשפחות מיוחסות כותבים 400 זוז.

אף במשנה(נד:) 'אם רצה להוסיף מוסיף' מיירי שכותב תחילה מנה/מאתים ואח"כ מוסיף, משא"כ בכהנים.

כמנהג המדינה (כ"א בפ"ע)

ט"ז: שאל"כ לא יהיה שוות לכתובות המקור ויהא ביוש למי שכתובתה עם התוספת מועט.

בית חתנים (לרב פנירי): אם כתב סך בתוספת כו"כ ולאחר כמה שנים ירד ערך הכתובה – הכתובה כשרה, שהרי עיקר הכתובה הוא לפי כסוף צרוף.

כ"פ הרה"ג יעקב יוסף.

4. אין עיקר הכתובה בכלל

ח"מ: יש ג' חלקים בכתובה

א. עיקר כתובה מנה/מאתים.

ב. הנדוניא.

ג. התוספת.

וכאן שכתב "נדוניא דהנעלת ליה... והוסיף לה..." נמצא דמיירי ב (ב)⊥(ג) ולא נכלל (א) שתגבה אותו בנוסף מתנאי ב"ד.

מוהר בתוליכי

ח"מ: זה שלא כי"ח שצריך לכתוב העיקר בפ"ע.

סו - ח

1. יש מי שאומר שאין צריך קנין בשעת הנישואין כמה שנותן לה. א. (ויש חולקין).

1. אם צריך קניין בשעת נישואין על התוספת?

- √**הרב האי גאון, והרמב"ם** – כיון שנושאה מיד הן הן דברים הנקנים באמירה וא"צ קניין (כרב גידל קב.).
- **א. מרדכי** – באמירה לבד שפוסק ונושאה לא קנתה אלא צריך קניין.

נהר מצרים: אף לספרדים הנוהגים כדעת מרן נהגו לקבל קניין מהחתן. שפעמים יש איחור בחתימת העדים עד למחרתו ואז מועיל הקניין שיוכל להתייחד עמה, שמאותה שעה שיעבד נכסיו.

מתי עושים קניין?

למנהג הספרדים – בשעת קריאת הכתובה.

כ"כ התשב"ץ – ולא קודם קראית הבכתובה דמחזי כשקר לקבל קניין לפני שאומר החתן 'הוי לי לאינתו'.

ומנהג האשכנזים – עושים קניין קודם מעשה הקידושין טרם הלכו לחופה.

1. א"צ קניין בשעת נישואין

ח"מ: כ"כ הטור(ר' האי), ריב"ש וכ"ד הר"ן.

א. ויש חולקין

ח"מ: ולא מצאתי מי החולק.

והב"ח – מהמרדכי משמע שהוא חולק.

ויש לדחות.

מי שחולק

ט"ז: טעם החולקים – שדוקא בקידושין אמרינן כן, שע"ד כן נעשו הקידושין, שלולי הפסיקה לא הסכימו

לקדשה. משא"כ בנישואין שהוכרחו לזה כיון שכבר קידשה קודם.

להשביע החתן בתקיעת כף

והאשכנזים – לא נהגו להשביע החתן כלל.

אבל הספרדים – נוהגים ל השביעו.

כ"פ בשו"ע(סדר חליצה): יש להשביע שלא ישא אישה אחרת על אשתו. וכבר נהגו כן מזמן הרמב"ם והרשב"א.

כ"פ רדב"ז, מבי"ט, מחנ"א, חיד"א, חק"ל, מהר"ח פלאג'י ומשפטי עוזיאל.

וטעם הדבר: כיון שחרם רבנו גרשום לא לישא אישה על אשתו לא נתפשט הקהילות הספרדים הוצרך הדבר להשביע החתן.

בימנו שיש חוק שאוסר לישא אישה על אשתו, האם משביעים?

הגר"ע יוסף (טהרת הבית) – אף בימנו יש להשביע, ואין חשש שיעבור על איסור דאורייתא של השבועה שלא יפרנסה כראוי, שהרי שבועה זו בלא הזכרת ה' ומושבע רק מפי אחרים ולא ענה אמן אין כאן חומר שבועה רק מדרבנן לאיים עליו.

כ"פ הרה"ג אבא שאול.

מ"מ הרה"ג מאיר מזוז – אין להשביע בימנו לפי שחוששים משבועה בב"ד. עוד הרי יש חוק מדינה שאסור לישא אישה נוספת.

הרה"ג שלמה אויירבך והגרי"ש אלישיב – כשהיו עורכים חופה לחתן ספרדי היו נותנים לרב ספרדי לקרוא החופה ולהשביע החתן.

חתימה החתן על הכתובה:

בית חתנים: גן החתן חותם על הכתובה (בנוסף לעדים), ויחתום בשם מלא 'פלוני בן פלוני' ושם המשפחה. וגם העדים יחתמו בשם המלא ושם המשפחה.

מתי העדים חותמים:

מהר"ם מינץ – אחר ברכת האירוסין ומעשה הקידושין, בגמר קריאת הכתובה. וכן מנהג הספרדים.

רוקח ועצי ארזים – בסיום מעמד החופה, שאל"כ נראה כשקר שהרי עדיין לא נכנסה לחופה.

מרדכי – עוד לפני מעשה הקידושין. כן מנהג האשכנזים

סו - ט

1. כל הפוחת משיעור הכתובה, בעילתו בעילת זנות.

2. לא מבעיא אם כתבה לו אח"כ: 'התקבלתי ממך הכתובה, או מקצתה', דאז אין לה (כתובה) **לדעת קצת פוסקים, א. אלא אפילו התנה בשעת קדושין שלא יהא לה כתובה, או שפיחת לה משיעורה, אע"פ שתנאו בטל ויש לה כתובה משלם - אפילו הכי בעילתו בעילת זנות, כיון שהיא סבורה שאין לה לא סמכה דעתה.**

1. כתובות(נד:): משנה – רבי יהודה אומר אם רצה כותב לבתולה שטר של מאתים והיא כותבת התקבלתי ממך מנה, ולאלמנה מנה והיא כותבת התקבלתי ממך חמישים זוז.

√**רמ"א** - כל הפוחת לבתולה ממאתיים, ולאלמנה ממנה - הרי זו בעילת זנות.

2. אם כתבה לו: "התקבלתי ממך הכתובה"

√**לדעת הרא"ש** – אין לה כתובה.

לדעת הרמב"ם – תנאו בטל ויש לה כתובה.

מ"מ לכו"ע: אסור לקיימה שאף לרמב"ם שתנאו בטל ויש לה כתובה היא לא יודעת ולא סמכה דעתה והוי בעילת זנות.

מרדכי: מחלה כתובתה בע"פ :

אם יושבת תחתיו – מחילתה אינה מחילה אא"כ בכתב.

אבל אחר מותו – מחילתה ליורשים מחילה.

א. התנה בשעת קידושין

הרא"ש – תנאו בטל ויש לה כתובה [דס"ל כתובה דאורייתא]. ואפ"ה בעילתו בעילת זנות כיון שסבורה שאין לה כתובה ולא סמכה דעתה והוי בעילת זנות. כ"ד הטור.

והב"י – כיון דקי"ל כתובה דרבנן תנאו קיים ואין לה כתובה, ואפילו למ"ד כתובה דאורייתא הרי כל תנאי שבממון קיים.

והרמב"ם – תנאו בטל, ולא מטעם שכתובה דאורייתא אלא מדרבנן, רק שעשו חכמים חיזוק לדבריהם מדרבנן.

ונ"מ: שאם רוצה לגרש תנאו קיים ואין לה כתובה.

2. אין לה כתובה לדעת קצת פוסקים

ח"מ: כ"כ הטור לפי הרא"ש, שיש חילוק בין כתבה לו אח"כ "התקבלתי" לבין התנה כן בשעת נישואין דלא מהני (ותנאו בטל).
והרמב"ם – אף שכתבה לו אח"כ "התקבלתי" לא מהני.
ויש פוסקים – שאפילו תנאי בשעת נישואין מהני אף דהוי בעילת זנות.

כ"כ הר"ן – אם לא רוצה לקיימה תנאו קיים (כיון שכתובה דרבנן מהני תנאי), אבל כשרוצה לקיימה חייב מדרבנן לכתוב לה כתובה אחרת.

א. אפילו התנה בשעת קידושין

- **הרא"ש** – תנאו בטל ויש לה כתבה [דס"ל שכתובה דאורייתא]. כ"ד הטור.

סו - י

1. אם יש משפחות שנוהגים לכתוב בכתובתן יותר משיעור חכמים - אין למחות בידם. א. ולא עוד אלא אפילו אחד מבני המשפחה ההיא שלא כתב כתובה לאשתו - מגבינן לה בתנאי בית דין לפי מה שרגילין לכתוב.

2. לפיכך אשה שאבדה כתובתה - ידקדקו בכתובות קרובותיה כפי מה שנהגו לכתוב בני המשפחה, כותבין לה.

3. (ואפילו כתב לה: 'דחזי ליכי' - אפילו הכי גביא כמנהג משפחתה) (ב"י בשם הר"ן שכ"כ בשם התו"ס).

4. *ת' הרא"ש:* **ואם כתובת נשי משפחתו יתירות מכתובות נשי משפחתה - עולה עמו ואינו יורדת.**

1. כתובות(יב.): משנה – ב"ד של כהנים גובים לבתולה 400 זוז ולא מיחו בידם חכמים.
גמ(יב:): אר"י א"ש – אף משפחות מיוחסות שבישראל אם רצו לעשות כדרך שהכהנים עושים – עושים.
א. הר"ן – כלומר אם נשא אדם בתולה סתם מאותה משפחה (של האישה) – חייב לתת 400. כ"כ התו"ס

2. הרא"ש: לפיכך אשה שאבדה כתובתה - ידקדקו בכתובות קרובותיה כפי מה שנהגו לכתוב בני המשפחה, כותבין לה.
כ"כ המרדכי.

3. תו"ס(שם): אף שלא כתב בלשון תוספת אלא כתב: "דחזו ליכי", וסד"א שלא תגבה רק 200 (שראויה לכל) קמ"ל שמנהג טוב הוא וראוי הוא במשפחות מיוחסות, ושייך הלשון "דחזו ליכי".

סו - יא

1. *טור(רמב"ם):* **הנושא אשה, סתם, כותב לפי המנהג. וכן היא שפסקה להכניס, נותנת כפי מנהג המדינה.**

2. הגה – *הטור:* **ומה שהאישה מכנסת לבעלה, הן מעות הן בגדים, ומקבלן עליו והן באחריותו נקרא נדוניא בכל מקום** (כנכסי צאן ברזל), **ואינה נגבית אלא עם הכתובה** (לאחר מיתת הבעל או גירושין). **אבל לשאר דברים אין דינו ככתובה, וכמו שיתבאר לקמן.**

3. ויש מקומות שהחתן מוסיף לה בנדונייתא, וכותב יותר ממה שקבל, והולכין בזה אחר המנהג.

4. ומן הסתם אחריות הנדוניא עליו כנכסי צאן ברזל, אבל אם יצה להניח לה ברשותה ושלא לקבל אחריות עליהם - הרשות בידו.

5. וע"ל ריש סי' צ"ג וק' עוד מאלו הדינים.

6. *מרדכי(ר"ת):* **כשהאב קיים ומשיא בתו, כותבים: 'ודין הנדוניא דהנעלת ליה מבי אביה'. וכשאין האב קיים, כותבין: 'מבי נשא'. מיהו אם שינה, לית לן בה** (תשובת ר"ש משנץ).

א. בכתובת גרושה כותבין: 'מתרכתא', כדי שידעו שהיא גרושה ואסורה לכהנים (פסקי מהרא"י ב').

3. טור מכתובות(סו.): יש מקומות שכותבים את סכום הנדוניה –
אם מכניסה לו מטבע או סחורות, כותבים בכתובה שליש יותר, כגון שהכניס 1,000 כותבה 1,500.
אם הכניסה בגדים כותב חומש פחות.
ויש מקומות שרגילים לכתוב כתובה יותר ממה שמכניסת לו.
לפיכך: לעולם גובה כפי המנהג, שאם ידוע שמוסיפים, שכתבו 1,500 במקום 1,000 – תגבה רק 1,000.
ואם אין מנהג להוסיף בשומת הבגדים – יתגבה מה ששמו אותם.

4. ריב"ש: יפה כוח הבעל שאם אינו רוצה אינו מקבל עליו הנכסים לאחריות (צאן ברזל) אלא כנסי מלוג שהם ברשותה, ואם ירצה כגון שיהיה לו רווח יכול לקבל כנסי צאן ברזל.

ואם כבר קיבל כנכסי צאן ברזל:

ח"מ – אף שכבר קיבל עליו כנצ"ב יכול לחזור בו, דמ"ש מלוה שיכול לפרוע תוך זמנו.

אבל הב"ש – אינו יכול לחזור בו שדינו כשומר לזמן ידוע שאין יכול לחזור בו.

2. ומקבלים עליו

ח"מ: כלומר שמין הבגדים בנדן והוא מקבלם בסך מסוים וזהו נדוניה מנכסי צאן ברזל.

3. ויש מקומות שהחתן מוסיף

ב"ש: וכשאין מנהג הולכים ע"פ המשנה (כתובות סו.): שכספים וסחורה מוסיף שליש (הואיל ויכול לעשות סחורה ולהרוויח).

6. מבני נשא

ב"ש: וכותבים כן שידעו שהיא יתומה. ונ"מ שאם מתה תוך שנה ראשונה בעינן תקנת שום (כמ"ש קיח/יט-הגה).

א. גרושה כותבים "מתרכתא"

ח"מ: ובמחזיר גרושתו כותב "מתרכתא הדרי לגבא" כדי שלא תגבה שתי כתובות (ראבי"ה), שע"ד כתובה ראשונה מחזירה.

ב"ש – ואם היא שבויה כותבים "שבויה", לתקנת כהן.

מה כתובים בכתובת בעולה?

ב"ש – כותבים בעולה.

תשבץ – לא יכתבו כלום כדי לא לביישה. ולכן –
בנוסח 'אמר החתן לכלה בתולתא' ישמיט 'בתולתא'.
ובנוסח 'וצביאת כלתא דא בתולתא' ישמיט 'בתולתא'.
ובנוסח 'בתולייכי' יכתוב 'מוהרייכי'.
כ"כ כנה"ג, נתיבי עם, נוה שלום. כ"ד אגרות משה.

איך כותבים בכתובת אלמנה?

תשב"ץ, יפה ללב – אין מזכירים שהיא אלמנה שאינו סימן טוב. ומה עוד שאין חשש תקלה (שאין בימנו כ"ג).
כ"כ ספר חופת חתנים – כן המנהג לא לכתוב אלמנה.
רמב"ם ונהר שלום – יכתוב אלמנה.
כ"פ ספר נישואין כהתכתם.

סו - יא2

1. וכשבאה לגבות כתובתה, מגבין לה מה שבכתובתה לפי מנהג המדינה.

2. הגה – *מהרא"י:* ואם היא אומרת שהוסיף לה יותר מן המנהג - צריכה להביא ראייה לדבריה.

א. אבל אם יש בידה שטר כתובה שאינו מקוים, או שאחד מן העדים הוא פסול, אע"פ שמראה התנאים שביניהם שהוצרך להוסיף לה - אינה גובאת אלא כמנהג.

ב. וע"ל סי' ק' סעיף ו'.

1. טור(ע"פ כתובות טו.): לעולם גובים הכתובה לפי המנהג. אם ידוע שכותבים ומוסיפים 1,500 כשמכניסה 1,000 - תגבה 1,000, ואם יודע שפוחתים וכותבים 1,000 כשהכניסה 1,500 - תגבה 1,500. ואם אין מנהג להוסיף או לחסר גובה מה שכתוב בשטר הכתובה.

√**כ"פ הרמב"ם:** וכשבאה לגבות כתובתה, מגבין לה מה שבכתובתה לפי מנהג המדינה.

2ב. ע"ל (ק/ו)

הרמ"א(ק/ו): ... לכו"ע אם אין מנהג פשוט, אע"פ שכתובתה בידה אם אינה מקוימת אינה גובה בה

(מהרא"י ומהרי"ו).

ח"מ – מ"מ גובה סך כמנהג המקום וא"צ לזה קיום.

2א. אע"פ שמראה התנאים שבניהם

ח"מ: כתב מהרא"י – בכתב התנאים לא היה קניין (ולכן לא מהני).

משמע שאם היה קניין היה גובה בכתב התנאים.

אולם בחו"מ(מה/לא) בשם מהרי"ו – קניין 'אתן' לא מהני, והכותב לאשתו בשעת שידוכין לעשות לה כתובה גדולה אפילו בקניין לא מהני דהוי קניין 'אתן'.

כ"כ ב"ש – אף שהיה קניין לא מהני, דקניין 'אתן' לא מהני.

סו - יא3

1. רמב"ם: ובכל אלו הדברים וכיוצא בהן, מנהג המדינה הוא עיקר, ועל פיו דנין, והוא שיהיה אותו המנהג פשוט בכל המדינה.

2. הגה – מהרי"ן: מיהו אם רוצה להתנות ולפחות לאשתו מן המנהג, הרשות בידו, **א.** ובלבד שלא יפחות ממה שתקנו רבנן.

ב. ר"ת: ונראה לי דווקא שהתנה כן בשעה שעשה השידוכים, אבל אם עשו שידוכים סתם, ושעבדו עצמן בקנסות, צריך לכתוב לפי המנהג ולא יוכל לשנות (דברי הרב וכן משמע במהרי"ל).

3. ויש מקומות שנוהגים לכתוב כל הכתובות בשוה, אפילו לא הכניסה לו כלום, א. ואם ירצה מוסיף לה, ואם ירצה לפחות לה היא כותבת לו: 'כך וכך קבלתי על כתובתי', וכן נוהגין במדינות אלו.

3. הטור: ועכשיו נוהגים לכתוב בכל הכתובות בשוה התוספת והנדוניה, ואפילו לא הכניסה כלום, ומגבים לפי תקנת הנישואין.

ב"י – וכן המנהג באשכנז לכתוב 400 פרחים בין הכניסה או לא, אבל אין המנהג כן במקומותינו אלא לפי מה שמכנסת כ"א כותבים לה.

1. פשוט בכל המדינות

ח"מ: ועכשיו המנהג להוסיף שליש (שאם הכניסה 1,000 כותב 1,500).

2. לפחות... הרשות בידו

ח"מ: וכן היא אם רצתה להוסיף הרשות בידה.

3א. אם ירצה יוסיף לה

ח"מ: כלומר וכותב התוספת בשטר נפרד, ואם ירצה לפחות היא נותנת לו שובר עד שיעור כתובת כתקנת חכמים.

סו - יב

נשא אשה ממקום אחר על דעת שתדור עמו במקומו - הולכים אחר (מנהג) מקומו.

רשב"א: אישה מעיר אחד שנישאה לאיש מעיר אחרת – הולכים אחר מנהג מקום שידורו.

וכ"ה בכתובות(נד.): בת מחוזא שנישאה לבן מנהרדעא ופסקו שהולכים לפי מקום הבעל (כיון שיכול לכופה לגור במקומו).

√ריטב"א – משמע שאיש שנשא אישה מעיר אחרת ע"ד שתדור במקומו – הולכים אחר מנהג מקומו.

אחר מנהג מקומו

ח"מ: לפ"ז עתה שבמדינת ליטא נותנים לבתולה 500 ובמדינת פולין 400, אין הולכים אחר מקום הנישואים אלא אחר מקום הדירה.

ואם היה תנאי ביניהם שאחר זמן מוגבל (שנה שנתיים) תלך למדינתו – נותן לה כתובה כמנהג מדינתו.

מיהו אם מת קודם שהוליכה למדינתו מקבלת כמנהג מקום שנשאה. וצ"ע למעשה.

והב"ש – אף שמת הולכים לפי מקום שהיה דעתו לדור שם, שע"ד אותו מקום חייב עצמו.

סו - יג

1. ת' הרא"ש: במקום שאין רגילים לחתום בכתובה אלא הראויים להעיד - לא יחתום מי שאינו יודע לקרות.

א. הגה: ולכן עם הארץ שבא לגרש, ואמר אח"כ שלא הבין מה שהיה כתוב בתנאים או בכתובתה - אינו נאמן דודאי העדים לא חתמו מה שלא העידו בפניו תחלה על פה (תשובת הרשב"א סי' תרנ"ט).

1. ת' הרא"ש: במקום שאין רגילים לחתום בכתובה אלא הראויים להעיד - לא יחתום מי שאינו יודע לקרות.

וטעמו: מדאמרינן בגיטין(יט:): עדים שאין יודעים, קוראים בפניהם וחותמים.

√רשב"ג אומר – בד"א בגיטי נשים (מפני העיגון) אבל שאר דברים אם אינם יודעים לקרות לא יחתמו.

א. רשב"א: ע"ה (שאינו יודע לקרות) שבא לגרש ואמרו לו שיפרע הכתובה, ואמר שלא הבין מה שקרא החזן הכתובה:

השיב הר"מ – שומעים לו.

√ואין נראה – לא שומעים לו, דחזקה שהעידו העדים ע"פ ועל פיו חתמו. שאל"כ לא הנחת חיוב לע"ה שכולם יטענו שלא הבינו.

ומה אעשה שכבר הורה זקן.

והב"י: להלכה – כהרשב"א, שאל"כ לא שבקת חיי, דכל ע"ה יאמרו כן.

יב"א(יב,/ב): כיון שיש מחלוקת הר"מ והרשב"א י"א שהחתן יוכל לומר קי"ל כה"מ שלא הבין מה שכתבו בכתובה להפטר מהכתובה.

ולפ"ז: צריך החתן עצמו לחתום בכתובה בנוסף לעדים, שאז אין לו שום טענה (שאף שלא הבין חייב כיון שחתם).

מיהו ראיתי בחו"מ (סא/יג): שפסק המחבר שאין יכול לטעון על הכתובה (אף שלא חתם). וא"כ אין לומר קי"ל כנגד מרן, ואף בלא חתימת החתן מתחייב.

מיהו תיקון גדול שיחתום החתן, שאם לא ימצאו עדי קיום לעדים, בודאי יצאו עדי לקיום חתימת החתן (כמ"ש ת' חוט המשולש).

והוסיף בנהר מצרים – ובפרט בחוקי הערכאות שחתימתו מחייבת אותו.

או"ח(ראב"ד): מי שמקפיד ומתקוטט עבור נכסי אשתו לא מצליח ואין זיווגן עולה יפה.

אלא מה שיתן לו חמיו בעין יפה, יקח, כי הממון שלוקח אדם עם אשתו אנו ממון של יושר.

1. שאין רגילים לחתום

ח"מ: אבל יש מקומות שחותמים אף הפסולים לכבוד, אלא שמתחילה חותמים ב' עדים כשרים ועל פיהם מקיימים הכתובה. ולכן אף מי שאינו יודע לקרוא יכול לחתום.

א. ולכן ע"ה שבא לגרש

ח"מ: כלומר כיון שמי שאינו יודע לקרוא פסול, א"כ בודאי לא חתמו עד שקראו לפניו תחילה והסבירו לו.

ב"ש – ומיירי שיש תוספת בכתובה יותר מתיקון חז"ל, שאל"כ אף שלא כתב כתובה גובה.

סימן סו

כמה דיני כתובה

א: אסור להתייחד עם הכלה קודם שיכתוב כתובה:

√העיטור והטור – אף בייחוד לבד אסור (כתובות ז. רב אמי שרי למיבעל לכתחילה בשבת).

והר"ן – מותר ובלבד שלא יבעל. כ"פ הרמ"א.

- מרן: הבעל נותן שכר הסופר (ב"ב קסז:).

(טעמו: ח"מ וב"ש- כיון שיש לו טובת שיוכל לבעול. והט"ז -

כיון שהוא מתחייב).
ואף לייחד לה מעות או מטלטלים בכתובה לא יעשה (כתובות פ: כתובתך מונחת על השולחן).
● מרן: אם העידו עליו וקנו ממנו שעבוד נכסיו לכתובתה – מהני (רמב"ם).
✓ה"ה והב"י – אף לכתחילה מהני עדים וא"צ לכתוב כתובה שקניין לכתיבה עומד.
מהרי"ק והטור – רק בשע"ה יש לסמוך ומיד שיהיה לו פנאי יכתוב הכתובה. כ"פ הרמ"א.
סמ"ג – רק במקום שאין כותבים כתובה יש לסמוך שאל"כ לא מהני אף שקנו מידו.

א2: הגה: אסור להעביר האחריות לערב, אלא הוא צריך לקבל האחריות (רשב"א).
יכול לשעבד עצמו אף בנכסים שלא באו לעולם (תו"ס).

ב: מותר לבעול בשבת בלא כתובה רק שיתן לה מטלטלים כנגד כתובתה (כתובות ז.).
ובלבד שיקבל עליו אחריות (תו"ס).

ג: אבדה כתובתה או מחלה – צריך לכתוב לה אחרת (כתובות נד:, נו: אשתו של רב אויא אבדה כתובתה).
● אבדה כתובתה כמה כותב לה?
הגה: אבדה כתובתה צריך לכתוב לה כתובה גדולה כמו שהיתה קודם (מהרי"ק).
ולכן עיר שכבשוה כרכום ואבדו כתובתן (אף שיש לחוש שימצאו) ולא ידוע הסכום, יעשו ע"פ זקני העיר כ"א לפי עושרו.
● ת' מוצל מאש: אבדה כתובתה וכתב לה כתובה פחותה מהקודמת ואח"כ נמצאת המקורית:
אם כתב לה סתם – כתובה ראשונה קובעת.
ואם כתב שהוא בשביל כתובה ושתקה – מחלה על הראשונה והשניה קובעת.
מרן: כותב עיקר כתובה, שהשאר מחלה (טור).
הגה: כיון שקי"ל האונס חייב לשאתה ואין לה כתובה (שלא שייך שתהא קלה בעניו שהרי לא יכול לגרשה) בימנו שאין מגרים בע"כ אפשר להקל בכתובה. אל אין המנהג כן.
מ"מ ח"מ וב"ש – ל"ד לאנוסה ששם דאורייתא וכאן דרבנן.

ט: מתי מהני מחילת כתובה:
כתובה(נד:): כל הפוחת לבתולה 200 בעילתו בעילת זנות.
כתבה לו 'התקבלתי כתובתי':
✓רא"ש – אין לה כתובה.
רמב"ם – יש לה כתובה (שהתנאי בטל).
מחלה כתובתה בע"פ (מרדכי):
אם יושבת תחתיו – לא מהני מחילתה. התגרשה או התאלמנה – מהני מחילתה.
● לסמוך על העתק כתובה:
נהר מצרים – נהגו לסמוך עלי ההעתק.
אחרונים – אין לסמוך. כ"פ הרב אלישיב.

ד: כתובה שנאבדה – יכתוב תאריך המקורי ואם לא יודעים יכתבו תאריך של היום.
כתובה שנמחלה – יכתבו תאריך של היום (בעה"ט).

ה: מכרה כתובתה לבעלה – צריך לכתוב אחרת, אבל מכרה לארח – א"צ (ב"ק פט. גבי חבלה באחרים).

ו: כתובות בתולה 200 אלמנה 100 (שם נא.)
● כתובה דאורייתא או דרבנן:
- כתובות(קי:): ת"ק – סבר כתובה דרבנן. רשב"ג – סבר כתובה דאורייתא.
- להלכה:
בה"ג, ר"ח, רמב"ם רי"ף – מדרבנן. כ"ד המחבר.
ר"ת ור"י – כתובה דאורייתא. כ"ד הרמ"א (מקצת מפרשים).
- נ"מ: לכתוב דחזי ליכי מדאורייתא:
לרמב"ם- אסור ל כתוב שהוא פסול. כ"ד המרב"ן.
לר"ת – כותבים.
לרא"ש – אף שהוא מדרבנן כותבים כדי לגבות כסף צורי.
- נ"מ נוספת: כמה גובה?
לרמב"ם – 200 כסף מדינה = 37.5 דרהם כסוף צרוף.
לפי ר"ת – 200 כסוף צורי, פי שמונה, 300 דרהם.

ז: יכול להוסיף תוספת כתובה כמה שירצה (כתובות יב. נד:).
הגה: איך כותבים תוספת:
✓הר"ן ריב"ש – עיקר ⊥ תוספת יחד. כ"פ הרמ"א.
מרדכי – כ"א בפ"ע. כ"פ הרמ"א בשם י"ח.
הגה: כתב כל הנדוניה והתוספת יחד – אינו כולל עיקר וגובה בנוסף לעיקר. אא"כ כתב 'ויהבינא ליכי מוהר בתוליכיי כסף זוזי אלף' הרי זה כולל העיקר (ריב"ש).
● **הבדלים בין עיקר לתוספת**:
א. טענת בתולים מפסידה עיקר ולא תוספת.
ב. מורדת – יש לה עיקר ולא תוספת.
ג. אומרת מת בעלי ואין לה שטר כתובה – גובה עיקר ולא תוספת.
ד. לא תבעה כתובתה 25 שנה – מחלה עיקר ולא תוספת.
ה. נשא אסורה עליו – אין לה עיקר אבל תוספת יש לה.

י: אם משפחה כותבים יותר מ 200 יש לה כמנהג משפחה (הר"ן).
ולכן אם אבדה כתובתה כותבים כמנהג משפחה (הרא"ש).

יא: האם צריך קניין לתוספת בשעת נישואין:
✓רב האי והרמב"ם – א"צ (אין חילוק בין קודם נישואין כמו רב גידל ק:).

מרדכי – צריך קניין (שדדוקא בקידושין מהני אמירה ולא בנישואין – טז).
נהר מצרים: אף לספרדים טוב שיעשו קניין.

יא: הנושא אישה סתם כותב נדונייתה כמנהג המדינה, וכן כשבאים לגבות לפי מנהג המדינה (רמב"ם).
הגה: מנהג אשכנז לכתוב כל בכתובות בשווה, אפילו לא הכניסה כלום. ואם ירצה מוסיף בשטר נפרד (טור).
האישה שטענה שבעלה הוסיף לה צריכה להוכיח (מהרא"י). ואף כשיש בידה שטר וכתוב שהוסיף לה, אם אינו מקוים אינו כלום.

יב: נשא אישה ע"מ שתדור במקומו הולכים אחר מנהג מקומו (כתובות נד: בת מחוזא שנישאה לבן נהרדעא. כ"פ הריטב"א).

יג: ע"ה שבא לגרש וטוען שלא הבין מה שכתוב בתנאי הכותבה:
הרשב"א(הר"ם) – שומעים לו.
√הרשב"א עצמו – אין שומעים לו. כ"פ הרמ"א.

סימן סז: דין כתובת אלמנה, וחש"ו היא או הוא, וגר שנתגייר.

ובו **יא** סעיפים (**כתובות**: י, יא, לו, צ. **יבמות**: קיב, קיג.)

סז - א

1. *משנה כתובות(י:):* בתולה שנתאלמנה או נתגרשה או נחלצה מן האירוסין, ונשאת - כתובתה מאתים ויש לה טענת בתולים.

או נחלצה

ח"מ: אף שחלוצה בכלל אלמנה, רבותא קמ"ל שאף שלא חסרה מסירה לחופה (שהרי יכול ליבם אותה בע"כ) אפ"ה היא בחזקת בתולה.
כ"כ התו"ס.

סז - ב

1. נתאלמנה או נתגרשה או נחלצה מן הנישואין, כגון שנכנסה לחופה - הרי היא בחזקת בעולה ואין לה אלא מנה ואין עליה טענת בתולים, אפילו יש לה עדים שלא נסתרה עם הראשון.

1. כתובות(יא.): משנה – בתולה אלמנה גרושה וחלוצה מן הנישואין (כגון שנכנסה לחופה ולא נבעלה ומת בעלה או גירשה) – כתובתה מנה ואין לה טענת בתולים.

א. שם(יא:): ואפילו יש עדים שלא נבעלה אין לשני טענת בתולים.

1א. אפילו יש לה עדים

ח"מ: טעמו – שאינו סומך על העדים, שסובר שלשבחה אומרים כן (תו"ס).
והרמב"ם כתב – אע"פ שהיא בתולה הואיל וחזקת הנשואה שתבעל לא תקנו לה אלא מנה.

שלא נסתרה עם הראשון

כנה"ג: אם פרסה נידה ואח"כ נישאת ולא נטהרה עד שמת בעלה – יש לה טענת בתולים, דלא מחזיקים אותו ברשע שבעל נידה.

סז - ג

משנה כתובות(יא.): **הגיורת, והשבויה, והשפחה, שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו פחות מבת ג' שנים ויום אחד - כתובתה 200 ויש לה טענת בתולים. מבת ג' שנים ויום א' ומעלה, כתובתן מנה ואין לה טענת בתולים.**

סז - ד

1. קטנה פחותה מבת ג' שנים ויום אחד שנבעלה, אפילו בא עליה גדול - כתובתה 200. וקטן פחות מבן ט' ויום אחד שבא על הגדולה - כתובתה 200, א. ודוקא שלא הסיר בתוליה, אבל אם הסיר בתוליה אין לה אלא מנה.

1. כתובות(יא.): משנה – גדול שבא על קטנה, וקטן שבא על גדולה – כתובתן 200.

פרש"י: הבא על קטנה – פחות מג' שנים שאין ביאתה ביאה שבתוליה חוזרים.

קטן – פחות מבן ט' שאין ביאתו ביאה.

א. תו"ס: ומיירי שלא הסיר בתוליה, שאל"כ לא עדיפא ממכות עץ שכתובה מנה (סעיף ה).

1א. אלא מנה

ב"ש: משמע שלא הכיר בה יש לה לפחות מנה ולא הוי מקח טעות.

ואף שבמוכת עץ יש לה מנה מטעם שלא נעשה בה מעשה אדם (ולפ"ז בנבעלה לקטן שנעשה בה מעשה אדם אין לה כלום) ! צ"ל לפי המסקנה תלוי הדבר בהקפדה (וכמ"ש התו"ס) ובקטן אין כ"כ קפידה.

סז - ה

1. מוכת עץ - כתובתה מנה, ואפילו לא הכיר בה, וכנסה ע"מ שהיא בתולה שלימה.

א. אבל כנסה בחזקת בתולה, ונמצאת בעולה - אפילו מנה אין לה.

1. כתובות(יא.): משנה – מוכת עץ כתובתה – רמ"א – 200. ✓וחכ"א – מנה.

גמ(יא:): אמר רבא – הכיר בה יש לה מנה. לא הכיר בה אין לה כלום.

✓הדר אמר רבא – בין הכיר בה או לא הכיר בה יש לה מנה.

כ"פ הרי"ף והרא"ש.

א. הרי"ף והרא"ש: אבל כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה (ולא מוכת עץ) אין לה כלום.

והראיה (יב:) תנן – הנושא את האישה ולא מצא לה בתולים: היא אומרת משארסתני נאנסתי ונסתחפה שדהו. והוא אומר לא כי אלא עד שלא ארסתיך והיה מקחי מקח טעות -

ר"ג ור"א - אומרים נאמנת.

רבי יהושע אומר - לא מפיה אנו חיין אלא הרי זו בחזקת בעולה עד... שתביא ראיה לדבריה.

(שם): ואמר רבא – מקח טעות לגמרי (אם ברור שהיה לפני נישואין).

משמע שאין לה כלום.

וכן הלכה.

[כלומר: אם ברור שלא היתה בתולה לפני נישואין ולא ידע הבעל – הוי מקח טעות].

1א. ונמצאת בתולה

*: במוכת עץ שלא נבעלה לאדם יש לה מנה. אבל בבעולה ע"י איש אין לה כלום.

אפילו מנה אין לה

ד"מ(מהרי"ט): וכ"ש שאין לו תוספת שכתב לה.

כ"כ שליטי גיבורים, ח"מ וב"ש.

מהרי"ט – ואם נכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה, אפילו באונס מפסדת כתובתה והתוספת.

סז - ו

1. בתולה שהיא בוגרת א. או סומא - כתובתה מאתים, וכן איילונית אם הכיר בה - כתובתה מאתים.

1. כתובות(יא:): בוגרת (אף שכלו בתוליה שם קב.) כתובתה 200 (שמדמה למוכת עץ שכתובתה 200, כיון שלא נעשה בה בעילה כמו מוכת עץ).

א. שם(לו.): הסומא והאיילונית יש להם טענת בתולים.

סומכוס משום ר"מ אומר – סומא אין לה טענת בתולים [דס"ל שהם נופלות לפעמים ובתוליהן נושרות ולא רואות ולא מראות לאמן, וחזקתן שאינן בתולות ואינו מקח טעות].

✓**וקי"ל** כרבנן.

ה"ה: איילונית יש לה טענת בתולים – ודוקא שהכיר

בה שהיא איילונית שאל"כ הוי מקח טעות (ואין לה לא מנה ולא מאתיים).

ח"מ – מ"מ תוספת יש לה אף שלא הכיר בה.

סז - ז

השוטה, לא תקנו לה נישואין כלל.

יבמות(קיב:): השוטה לא תיקנו לה נישואין כלל, שאין אדם דר עם הנחש בכפיפה ואין תקנת חכמים עומדת.

כנס חרשת שוטה ונתרפאת, האם צריך לקדש מחדש?
√**הטור** – אם רוצה לקיימן א"צ קידושין מחדש וא"צ לכתוב כתובה שגובות מתנאי ב"ד.

לרמב"ם ע"פ ה"ה – דווקא חרשת ונתפקחה א"צ קידושין מחדש, אבל שוטה והתפקחה צריכה קידושין מחדש, כיון שלא תיקנו קידושין לשוטה, וצריך לכתוב לה כתובה.
ודעת המחבר: כהטור, שכתב (סעיף ח) שלשניהם שנתרפאו יש כתובה. משמע שא"צ קידושין מחדש.

סז - ח

1. החרשת, אע"פ שיש לה נישואין מדבריהם, לא תקנו לה כתובה, א. ולא מזונות ולא תנאי מתנאי כתובה.
2. ואם כנס החרשת, ונתפקחה, או שוטה ונשתפית - יש לה כתובה ותנאי כתובה, א. וכתובתה מנה.

1. **יבמות(קיג.): תניא** – פיקח שנשא חרשת או שוטה, אפילו כתב לה מאה מנה – כתובתה קיימת, מפני שרוצה ליזוק בנכסיו.
גמ: שרוצה ליזוק בנכסיו – הא לא רצה שלא כתב כתובה, אין לה כתובה. וטעמו – שאם יתקנו כתובה ימנעו ולא ישאו אותן.
√**כ"כ הרמב"ם** – אף שתקנו חכמים נישואין לחרשת מ"מ אין לה כתובה, שלא ימנעו מלשאת אותן.
א. וכשם שאין לה כתובה כך אין לה מזונות ולא תנאי מתנאי כתובה.

2. **רמב"ם:** ואם כנס החרשת, ונתפקחה, או שוטה ונשתפית - יש לה כתובה ותנאי כתובה, **א.** וכתובתה מנה.
ב"י: טעמו – כיון שנתרפאה הו"ל כנושא פיקחת, ואף שלא כתב לה גובה מתנאי ב"ד.

1. **לא תקנו לה כתובה**
ב"ש – בכל גוונא אין לה כתובה ואף שאביה השיאה.
אבל אמתחת בנימין - דווקא כשנשאה גדולה שאז הנישואין דרבנן, אבל כשקיבל אביה הקידושין כשהיא קטנה הנישואין דאורייתא ויש לה כתובה.

סז - ט

יבמות(קיג.): **נשא חרשת או שוטה, וכתב לה מאה מנה - כתובתה קיימת מפני שרצה להזיק נכסיו.**

סז - י

1. חרש או שוטה שנשאו נשים, אע"פ שנתפקח החרש ונשתפה

השוטה - אין לנשיהם עליהם כלום.
א. רצו לקיימה אחר שהבריאו - יש להן כתובה, ב. וכתובתן מנה.
2. ואם ב"ד הם שהשיאו החרש וכתבו לה כתובה על נכסיו - נוטלת כל מה שכתבו לה ב"ד, א. אבל השוטה - אין ב"ד משיאין אותו.

1. יבמות(קיג.): תניא – חרש ושוטה שנשאו פקחות, אע"פ שנתפקח החרש ונשתפה השוטה – אין לה עליהם כלום.

א. ואם רצו לקיים יש להן כתובה מנה.

פרש"י: אין להם עליהן כלום – שאין להם דעת ואין תנאו הראשון תנאי.
ואף שתקנו חכמים נישואין לחרש לא תיקנו לה כתובה, דיותר ממה שהאיש רוצה לישא אישה רוצה להינשא (ולא חיישינן שתמנע ולא תינשא לו).

ב. הטור: וכתובתן מנה, ורואים כאילו עכשיו נישאו.

נמ"י: ואף שאסור לאדם לשהות עם אשתו בלא כתובה, ה"מ בפקחים שבני כתובה הם ואם לא יכתבו נראה כבועל בעילת זנות. אבל חרשים דלא בני מכתב כתובה הן לא קפדא עליו, ואף שהיא פקחת.

2. יבמות(קיג.): רב מלכיו השיא אותה אישה (עם החרש) וכתב לה 400 זוז.
אמר רבא – מאן חכים כרב מלכיו, אילו רצה שפחה לשמשו היו מוכרים לו, כ"ש אישה שגם משמשת אותו וגם אשתו.
כ"פ נמ"י – ודוקא כשב"ד השיאוה וכתבו לה.
וכ"מ מהרמב"ם.

נמ"י: ודוקא חרש, אבל שוטה וקטן שאין לה נישואין אין לב"ד רשות לכתוב להן כתובה, שנישואין אין כאן כתובה אין כאן.

א. יבמות(קיב:): חרש תיקנו לו חכמים נישואין כיון שהתקנה יכולה להתקיים, משא"כ בשוטה דלא קיימא תקנת חכמים.
וקטן גם לא תיקנו לו נישואין כיון שאתי לכלל נישואין, משא"כ בחרש. ואף שגם קטנה באה לכלל נישואין ! חששו רבנן שינהגו בה מנהג הפקר.

סז - יא

1. קטן, אפילו מבן ט' שנים ומעלה, שהשיאו אביו - אין לה כתובה, א. ואם בא עליה אחר שהגדיל, יש לה עיקר כתובה, מאתים לבתולה, מנה לאלמנה (מתנאי ב"ד), **ב. אבל תוספת שכתב לה בקטנותו - אין לה** (ואפילו השיאה ב"ד).
ג. ואפילו העיקר - אינו גובה מכח שטר הכתובה, אלא מתנאי בית דין. לפיכך אינו גובה אלא מבני חרי, ולא ממשעבדי שנמכרו בקטנותו.
2. וכן הדין בגר שנתגיירה אשתו עמו - ואין ביניהם אלא שבזו אין כתובתה אלא מנה לדעת הרמב"ם.

1. כתובות(צ.): משנה – קטן שהשיאו אביו כתובתה קיימת שע"מ כן קיימה (אחר שהגדיל).
גר שנתגייר ואשתו עמו – כתובתה קיימת שע"מ כן קיימה.

פרש"י: כתובתה קיימת – מה שכתב לה כשהיה קטן.

ה"ה(רשב"א): כתובת קיימת – דווקא שבעל אחר שגדל, לפי שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות.
וכ"ה בירושלמי.

ב. גמ': כתובתה קיימת –
✓ר"ה – דווקא מנה/מאתים אבל תוספת אין לה.
רב יהודה – אף תוספת יש לה.
ואיתותב רב יהודה.

פרש"י: אלא מנה/מאתים – שהם תנאי ב"ד, דאילו השטר הוא חרס בעלמא

א. תו"ס: אלא מנה/מאתים – וא"ת מאי קמ"ל, שאף אם לא היה כותב יש לה כתובה?
וי"ל: דקמ"ל שהכתובה כבתחילה, שאם היתה בתולה

בשעה שנשאה אף שעכשיו היא בעולה נוטלת 200, שע"מ כן קיימה שיהא עכשיו כבתחילת הנישואין.

ג . אבל אין לומר שקמ"ל שתגבה ממשועבדים (כמו בכתובה רגילה) שע"כ לא גובה ממשועבדים כיון שהוא מוקדם ותטרוף לקוחות שהיו לפני שגדל או נתגייר.

סיכום: לגבות ממשועבדים ע"י שטר כתובה שכתב שהיה קטן:

רש"י, תו"ס, רא"ש – אינה גובה בשטר כתובתה ממשועבדים. ואפילו מה שמכר משהגדיל.

וטעמו –

לפי רש"י – שהשטר חספא בעלמא.

לפי תו"ס – חיישינן שתטרוף מלקוחות שרנו בעת קטנותו.

√טור, ח"מ והפרישה – גובה ממשועבדים שמכר אחר שהגדיל שתנאי ב"ד יש להם קול.

כ"פ המחבר.

2. (שם): וכן גר שנתגיירה אשתו עמו כתובת קיימת שע"מ כן קיימה.

מהרא"ש משמע: שאף בגיורת כתובתן 200 כמו בקטן.

כ"מ מהטור.

א . אבל הרמב"ם – כתובתה מנה.

ה"ה: שאף בזמן שנשאה היתה כתובתה רק מנה, שגיורת בת ג⊥1 כתובתה מנה.

ב"ש – ולפ"ז אם נשאה פחות מ ג⊥1 כתובתה מאתיים.

1. קטן... שהשיאו אביו

ח"מ: אבל ב"ד לא משיאין קטן הואיל וסופו לבוא לידי נישואין.

ותימה על הרמ"א שכותב "אפילו השיאו ב"ד"? כ"כ ב"ש.

ב"ש(שליטי גיבורים) – ואף בדיעבד שהשיאו ב"ד לא מהני.

אחר שהגדיל

ב"ש: גם כאן משמע שא"צ לקדש מחדש, שאל"כ למה צריך ביאה.

ובספר ב"מ – צריכה קידושין חדשים, שאף בדיעבד שבא עליה אחר שהגדיל בפני עדים א"צ קידושין אחרים, אבל לכתחילה אומרים לו לקדשה בכסף ולא בביאה.

א . מאתיים לבתולה

ב"ש: לפי הרמב"ם – כל הדינים (חרש, שוטה קטן) אמורים בין שכתב כתובה או לא.

חרש שוטה וגר – כתובתן מנה לאחר שנתפקחו.

ובקטן – כתובתן מאתיים.

פרישה: וטעמו – שבחרש שוטה וגר לא היו יודעים שיתפקחו או יתגיירו לכן אין להם 200.

משא"כ בקטן – שיודעים שיגדל.

אבל לפי הטור – דס"ל שבגר גובה 200 מיירי דווקא שכתב לה 200 ובחרש ושוטה מיירי שלא כתב.

ג . אלא מבני חורין

ב"ש: **טעמו** –

רש"י – לפי שהשטר הוא כחרס.

משמע: שאין גובים בו כלל אפילו מה שמכר כשהגדיל.

כ"כ התו"ס – אין טורפים ממשועבדים כלל (אף מלקוחות שמכר אחר שהגדיל), דחיישינן שמא יבוא לטרוף מלקוחות שמכר בקטנותו.

כ"כ הרא"ש.

אבל הטור – רק ממשועבדים שמכר בקטנותו אינו טרוף.

כ"ד פרישה וח"מ – טורפים ממשועבדים שמכר בגדלותו מכוח תנאי ב"ד.

2. אלא מנה (רמב"ם)

ח"מ: אבל התו"ס והרא"ש – דינו כמו קטן שכתובתה 200.

ול"נ: דלא פליגי –

שהרא"ש – מיירי בגוי שכתב לאשתו כתובה 200 ונתגייר וקיימה, ע"מ כן קיימה.

והרמב"ם – מיירי שקיימה סתם ולא כתב לה כתובה בגיותה, אז אין לה אלא מנה, שכל גויה בחזקת בעול.

מ"מ ב"ש – חולק על הח"מ, שלא משמע כן מהרמב"ם.

סז

דין כתובת אלמנה, וחש"ו היא או הוא, וגר שנתגייר.

א: בתולה אלמנה, גרושה וחלוצה מן האירוסין – כתובתה 200 (כתובות י:).

ב: אבל מן הנישואין – כתובתה מנה, ואף שיש עדים שלא נבעלה (יא.).

ג: גיורת, שבויה ושפחה שנתגיירו השתחררו או נפדו פחות מ ג⊥1 כתובתה 200 (יא.).

ד: פחות מ ג⊥1 שנבעלה – כתובתה 200. בן ט⊥1 שבא על הגדולה – כתובתה 200 (יא.).
ואם הסיר את בתוליה – כתובתה מנה (תו"ס).

ה: מוכת עץ כתובתה מנה (יא.).
אפילו לא הכיר בה (יא: כל"ב ברבא).
כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה – אפילו מנה אין לה דהוי מקח טעות (הרי"ף והרא"ש).
ח"מ⊥ב"ש(שליטי גיבורים) – אפילו תוספת אין לה.

ו: בתולה שהיא בוגרת יש לה טענת בתולים, וכתובה 200 (יא:).
סומא ואיילונית יש טענת בתולים (שם לו.).
● ה"ה: איילונית יש לה טענה בתולים דווקא שהכיר בה, שאל"כ הוי מקח טעות. ח"מ – מ"מ תוספת לא הפסידה.

ז: שוטה – לא תיקנו לה נישואין (יבמות קיב:).

ח: חרשת אע"פ שיש לה נישואין לא תיקנו לה כתובה (יבמות קיג. כ"פ הרמב"ם שלא ימנעו לשאתה).
וכן אין מזונות, ולא תנאי כתובה (רמב"ם).
● מרן: כנס חרשת או שוטה ונתרפאו – יש להן כתובה ותנאי כתובה (טור).
● כשנתרפאו האם צריך לקדש מחדש:
טור – א"צ ויש לה כתובה מתנאי ב"ד.
כ"מ דעת המחבר שכתב לשון הטור שיש להן כתובה. משמע שא"צ לקדש מחדש.
אבל הרמב"ם – בשוטה צריך לקדש מחדש, שהרי אין לשוטה קידושין כלל.
● חרשת קטנה שהשיאה אביה
ב"ש – בכל גוונא אין לה כתובה.
אמונת בנימין – אם קידשה אביה יש לה כתובה כיון שהקידושין דאורייתא.

ט: נשא חרשת או שוטה וכתב לה כתובה – כתובתן קיימת (יבמות קיג: שרצה ליזוק בנכסיו).

י: חרש שוטה וקטן שנשאו נשים ונתרפאו – אין עליהם כלום (שהרי לא היתה להם דעת לכתוב כתובה). ואם ירצו לקיים נשיהם כתובתן מנה (יבמות קיג.)
ב"ד שהשיאו חרש וכתבו כתובה לנשיהן – נוטלת מה שכתבו (קיג. שפחה לשמשו. רמב"ם).

יא: קטן (אפילו מבן ט⊥1) שהשיאו אביו כתובתה קיימת, שע"מ כן קיימה (כתובות צ.).
ובתנאי שבעל אחר שגדל (רשב"א).
● האם קטן שהשיאו אביו צריך לקדש כשיגדל
ב"ש – א"צ, די שיבעל אחר שיגדל.
ב"מ – לכתחילה מורים לו שיקדש מחדש.
● האם גובה כתובתה ממשועבדים:
רש"י (צ.), תו"ס והרא"ש – אין גובה ממשועבדים (לפי רש"י - שטר חספא, לפי תו"ס – חיישינן שתגבה ממה שמכר בקטנותו).
✓טור,פרישה,ח"מ – גובה ממשועבדים שמכר בגדלותו.
כ"כ המחבר.
● כמה כתובת אשת גר:
כתובות(צ.): גר שנתגייר ואשתו עמו כתובה קיימת שע"מ כן קיימה.
תו"ס רא"ש והטור – וכתובתן 200 אע"פ שעכשיו היא בעולה, וכמו קטן.
✓רמב"ם – כתובתה מנה (שאף כשנשאה כשהיתה גויה כתובתה היתה מנה, כדין גיורת מעל ג⊥1 – ה"ה).
ב"ש: ולפ"ז אם כשנאה בגיותה היתה פחותה מ ג⊥1 כתובתה עכשיו 200.

סימן סח: כיצד טענת בתולים, ומתי נאסרת ומפסדת כתובתה.

ובו י סעיפים (כתובות: י-יג, לו. יבמות: קיא.)

סח - א

1. כל בתולה שכתובתה 200 - יש לה טענת בתולים. וכל שכתובתה מנה, או שלא תקנו לה כתובה - אין לה טענת בתולים.

2. וכל המתייחד עם ארוסתו קודם נישואין - אין לה טענת בתולים.

1. כתובות(י:): משנה - בתולה כתובתה מאתים, ואלמנה מנה.
בתולה אלמנה גרושה וחלוצה מן האירוסין - כתובתן מאתים ויש להן טענת בתולים.

שם(יא.): משנה - הגיורת והשבויה והשפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו פחותות מבנות שלש שנים ויום אחד - כתובתן מאתים ויש להן טענת בתולים.

✓**ועל פי זה פסק הרמב"ם:** כל בתולה שכתובתה 200 - יש לה טענת בתולים. וכל שכתובתה מנה, או שלא תקנו לה כתובה - אין לה טענת בתולים.

2. שם(יב.): משנה - האוכל אצל חמיו ביהודה שלא בעדים - אינו יכול לטעון טענת בתולים מפני שמתייחד עמה.

1. יש לו טענת בתולים

ח"מ: פירוש ואם לא ימצא לה בתולים הוי מקח טעות ואין לה כלום.

2. וכל המתייחד... אין לו טענת בתולים

ב"ש: קשה, הרי כל הטוען פתח פתוח מצאתי נאמן (חזקה שאין אדם טורח בסעודה ומפסידה), למה כאן לא יהא נאמן?
תירץ רש"י - כיון שמתייחד עמה אמרינן שמא שכח שבא עליה או שמא הערה ואינו יודע ששיבר בתוליה.
ותו"ס תירצו – מיירי במקום שמתייחדים לפני נישואין ובודאי שאינו מעמיד עצמו ובועל, לכן אינו נאמן.
מ"מ המחבר – לא חילק בין מקום שנוהגים לייחד או לא.

סח - ב

1. אם מנהג המקום להעמיד עדים למשמש שלא ינהגו מנהג רמאות, ואירע הדבר שלא העמידו עדים - אינו יכול לטעון טענת בתולים.

1. כתובות(יב.): בראשונה היו מעמידין להם שני שושבינין אחד לו ואחד לה כדי למשמש את החתן ואת הכלה בשעת כניסתן לחופה, ובגליל לא היו עושין כן.
א. וכל שלא נהג כמנהג הזה אינו יכול לטעון טענת בתולים.

פרש"י: למשמש – למשמש במעשיהם שלא יקלקלו זה את זו :
הבעל – שלא יאבד את דם הבתולים בכוונה.
והאישה – שלא תביא סדין עם טיפי דם עליה.
כל שלא נהג – אינו יכול לטעון טענת בתולים שמא ראה דם ואבדו.

רא"ש: והרי יש חזקה שאין אדם טורח בסעודה ומפסידה, למה אינו יכול לטעון טענת בתולים (כשלא נהג המנהג)?

תירץ הריב"ם – מיירי כשאין לו החזקה.

ור"ת תירץ – כיון ששינה מהנהג תולים שבגרמתו נשתנה המנהג ורמאי הוא ואין לסמוך על החזקה.
ח"מ: אבל במקום שלא נהגו להעמיד עדים אין ריעותא ונאמן לטעון טענת בתולים מכוח החזקה.

סיכום: מתי יש טענת בתולים ומתי אין?

מקרים שיש טענת בתולים (ואז כתובתה 200)
א. בתולה כתובתה 200 ויש טענת בתולים (כתובות י:).
ב. אלמנה, גרושה וחלוצה מהאיסורין יש לה טענת

בתולים וכתובתה 200.
ג. גיורת שבויה ושפחה שנתגיירו ונפדו ונשתחררו פחות מ ג⊥1, יש לה טענת בתולים וכתובתה 200.

מקרים שאין טענת בתולים (וכתובתן 100).
א. בתולה שהיא אלמנה גרושה וחלוצה מן הנישואין אין להן טענת בתולים וכתבתן מנה (פד.).
ב. גיורות שבויה ושפחה שנתגיירו ונפדו ונשתחררו מעל ג⊥1 אין להן טענת בתולים וכתבתן מנה (יא.).
ג. המתייחד עם ארוסתו קודם נישואין אין לה טענת בתולים וכתבתה מנה (יב.).
ד. כשלא העמידו עדים למשמש החתן והכלה במקום שנוהגים להעמיד אין להן טענת בתולים וכתבתן מנה (יב.).

סח - ג

מאי טענת בתולים?

1. ב' סימנים יש לבתולה, האחד דמים שותתים ממנה בסוף ביאה ראשונה, והשני דוחק שנמצא בה בביאה ראשונה בשעת תשמיש.
2. טענת דמים ישנה בין קטנה בין בגדולה, אבל טענת פתח פתוח אינה טענה בבוגרת.

1. מתבאר בכתובות(י.): שיש טענת פתח פתוח מצאתי, ויש טענת שלא מצא דמים.
2. שם(לו.): הבוגרת אין לה טענת בתולים.
פרש"י: בוגרת – בתוליה כלים מאליהן.
(שם): והאמר רב – בוגרת נותנים לה לילה ראשונה (ובועל כמה שירצה וכל הדמים תולים בבתולים).
משמע: שיש לה דם בתולים?
טענה שלא מצא לה דמים יש לו אף בבוגרת, אבל טענת פתח פתוח אין לו.
פרש"י: אם טען שבעל ולא מצא דם בתולים, טענתו טענה, אבל כשטוען פתח פתוח מצאתי ולא בדקתי אם היה דם, בבוגרת אין טענתו טענה, שאין רחמה צר כבתחילה.
כן גרסת רש"י – שלנערה יש טענת דמים ולא טענת פתח פתוח.
כ"כ הרא"ש, ר"ן, ה"ה(רמב"ן) והרמב"ם.
לאפוקי גרסת הרי"ף – שהוא הפוך, טענת דמים אין לו, אבל טענת פתח פתוח יש לו.

2. אינה טענה בבוגרת
ב"ש: וכן במוכת עץ אין טענת פתח פתוח (תו"ס מרדכי והר"ן).
לאפוקי הר"ח.

סח - ד

1. טען ואמר: לא מצאתיה בתולה, והיא אומרת: לא בא עלי ועדיין אני בתולה, א. בודקין אותה ב. (ע"פ חבית של יין) (טור), 2. או מתייחד עמה בפני עדים וחוזר ובועל.

1. כתובות(י:): ההוא דאתא לקמיה דרבן גמליאל, אמר ליה:רבי בעלתי ולא מצאתי דם. אמרה ליה: רבי עדיין בתולה אני.
אמר להן הביאו לי שתי שפחות אחת בתולה ואחת בעולה, הביאו לו, והושיבן על פי חבית של יין. בעולה ריחה נודף בתולה אין ריחה נודף.
אף זו הושיבה ולא היה ריחה נודף, אמר לו: לך זכה במקחך.
ונבדוק מעיקרא בגווה? גמרא הוה שמיע ליה, מעשה לא הוה חזי. וסבר דלמא לא קים ליה בגווה דמלתא שפיר ולאו אורח ארעא לזלזולי בבנות ישראל.
פרש"י: ריחה נודף – מפיה מריחים ריח היין.
כ"כ הרי"ף והרא"ש.

האם בימנו עושים כן תחילה בשפחה?

הרמ"ה – עושים כן תחילה בשפחה, כמו שעשה ר"ג.

ב. **והטור** – אין עושים כן, שרק ר"ג שלא היה בקי בדבר עשה כן, אבל לאחר שעשה כן שוב אנו בקיאים בדבר.

א. **רמב"ם** – בודקים אותה (ולא הזכיר בדיקה זו).

ה"ה: ל"ד בדיקת פי החבית, אלא ה"ה בדיקה אחרת.

2. רמב"ם: או מתייחד עמה בפני עדים וחוזר ובועל.

ב"י – בפני עדים, פירוש שמכינים סודר בפני עדים ומתייחד עמה ובועל, אבל אסור לבעול בפני עדים ממש.

1א. בודקין אותה

ח"מ: לפי הרמב"ם ל"ד בדיקת פי החבית, דה"ה לבדיקה אחרת.

ונ"ל דס"ל הרמב"ם שהיין שלנו אינו חזק כל כך שיהא ריחה נודף.

ובזה"ז אין אנו בקיאים בשום בדיקה (כמ"ש ביו"ד נז/יח).

ואף לטור – שבודקים בדיקה זו, לא חולק על הרמ"ה שמצריך לעשות בדיקה זו קודם בשפחה, שאם ר"ג לא היה בקי עד שניסה, כ"ש אנו.

הרה"ג יעקב יוסף: לפי ח"מ אין אנו בקיאים בבדיקה זו. אבל אפשר ע"י רופאה אם היא בתולה.

לכתחילה תלך לרופאה דתיה, ואם א"א תלך לשני רופאות חילוניות. ובדיעבד אפשר לסמוך אף על רופאה אחת, כיון שהדבר עשוי להתגלות (עי" רופאה אחרת) אמרינן 'אומן לא מרע אומנותו'.

2. או מתייחד עמה

כיצר מותרת לחזור לבעלה, הרי הוא טוען שזינתה ואסורה עליו?

ח"מ: מיירי באשת ישראל ולא התקדשה ע"י אביה לפני גיל ג' שאז אינה נאסרת עליו ע"פ דיבורו (שיש כאן ס"ס: שמא לא נבעלה עדיין, ואת"ל נבעלה ולא מצאה בתולה שמא נבעלה לפני נישואין). אבל אשת ישראל ונישאה קודם גיל ג' (שיש ספק אחד) אסורה לחזור לו, כיון שהוא טוען ברי שלא מצא לה בתולים.

כ"כ ב"ש – מיהו בש"ס (כתובות י:) משמע דלא איירי שהיא מכחישה אותו שלא בעל, אלא טוענת שבעל בהטיה שאז הוי ברי שלה כנגד שמא שלו שנאמנת ויבעול שנית (אף הכהן).

סח - ה

1. טען טענת דמים, אם היתה ממשפחת דורקטי (פי' דור קטוע, כלומר משפחה של עקרים שעל ידה הדור קטוע מבנים) **– הרי זו בחזקתה.**

א. ואם לאו - בודקים אותה שמא חולי גדול יש בה שיבש לחלוחית האיברים, או שהיתה מתענית ברעב, ומכניסין אותה למרחץ ומרטיבין אותה ומאכילין ומשקין אותה עד שתבעל שנית ונראה אם תוציא דם.

2. רמ"ם: ואם אין שם חולי ולא רעב וכיוצא בו - הרי זו טענה.

1. כתובות(י:): ההוא דאתא לקמיה דרבן גמליאל הזקן, אמר לו: רבי בעלתי ולא מצאתי דם. אמרה לו: רבי ממשפחת דורקטי אני שאין להן לא דם נדה ולא דם בתולים. בדק רבן גמליאל בקרובותיה ומצא כדבריה.

אמר לו: לך זכה במקחך אשריך שזכית למשפחת דורקטי. מאי דורקטי דור קטוע.

אמר רבי חנינא תנחומים של הבל ניחמו רבן גמליאל לאותו האיש דתני רבי חייא כשם שהשאור יפה לעיסה כך דמים יפים לאשה.

פרש"י: דורקטי – דור קטוע, שאין לה דם נידה ולא דם בתולים.

יפין לאישה – למהר לה הריון.

א. (שם): ההוא דאתא לקמיה דרבי, אמר ליה: רבי בעלתי ולא מצאתי דם. אמרה לו רבי: עדיין בתולה הייתי.

שני בצורת הוה ראה רבי שפניהם שחורים, ציוה עליהן והכניסום למרחץ והאכילום והשקום והכניסום לחדר בעל ומצא דם. אמר לו: לך זכה במקחך. קרי רבי עליהם "צפד עורם על עצמם יבש היה כעץ".

פרש"י: שפניהם שחורים – מחמת רעבון.

1. ממשפחת דורקטי

רמב"ם: אף שהיא לא טענה אנו טוענים לה, כיון שהיא לא יודעת לטעון טענה זו, ומה מזיק לבדוק זכותה.
כ"כ ח"מ וב"ש.
והטור – אם היא לא טענה אנו לא טוענים לה.

א. שמא חולי

ב"ש: דווקא טענת דמים תולים בחולי ולא בפתח פתוח.
וכ"ה ברמב"ם.

ב"ש: אף שטענה שממשפחת דורקטי אני, ונמצא שקר מ"מ תולים בחולי, אף שכבר הוכחשה.

2. ה"ז טענה

ח"מ: אפילו פיתחה סתום (שהרגיש דוחק) כיון שלא מצא דמים ואין לתלות בשום דבר – טענתו טענה.

סח - ו

1. טען טענת פתח פתוח, אומרים לו: (שמא) הטית או לא בעלת בנחת, ולפיכך לא הרגשת בדוחק. א. אם אמר: לא כי, אלא פתח פתוח מצאתי - הרי זו טענה אם לא בגרה עדיין.
ב. וי"א שאפילו לא בגרה - אינו יכול לטעון טענת פתח פתוח אם מצא דם.

2. (י"א דטענת פתח פתוח לא יוכל לטעון רק נשוי, אבל בחור לא, ואדרבה, מלקין אותו כשטוען כך, דמאחר שלא היה נשוי מתחלה אינו בקי בכך).

1. כתובות(י.): ההוא דאתא לקמיה דרבן גמליאל אמר ליה פתח פתוח מצאתי. אמר לו שמא הטיתה.
איכא דאמרי הכי אמר ליה שמא במזיד הטיתה ועקרת לדשא ועברא (פירוש ששימש בכוח).

א. רמב"ם: ואם אמר – לא כי, ודאי פתח פתוח מצאתי – טענתו טענה אם לא בגרה. ואף שמצא דם נאמן (פני יהושע – שתליונן שהביאה דם ממקום אחר).

ב. ור"י פירש – כיון שנמצא דם אינו יכול לטעון טענת פתח פתוח.

כ"כ ה"ה (הרבה מפרשים) – ומ"ש בגמרא (ט:) שבטענת פתח פתוח מפסדת כתובתה איירי שאיבדה המפה, אבל בידוע שיצא דם אינו נאמן.
כנ"ד הרמב"ן והרשב"א.

2. שם(י.): ההוא דאתא לקמיה, דרב נחמן אמר ליה: פתח פתוח מצאתי.
אמר ליה רב נחמן: אסבוהו כופרי, מברכתא חביטא ליה.
והא רב נחמן הוא דאמר מהימן?
תירוץ א: מהימן ומסבינן ליה כופרי.

תירוץ ב: אמר רב אחאי כאן בבחור, כאן בנשוי.
נ"מ בין התירוצים האם בחור נאמן:
לפי תירוץ א – נאמן.
לפי תירוץ ב – אינו נאמן ומלקים אותו שהוציא שם רע.
פרש"י: אסבוהו כופרי – הלקוהו מלקות.
מברכתא חביטא ליה – זונת העיר ששמה מברכתא שוכבת לפניו תמיד שהוא בקי בפתח פתוח.
בחור – לא נאמן ומלקין אותו שמעיז פנו.
נשוי – נאמן.

להלכה:

רש"י, רי"ף והרא"ש – כתירוץ ב' שבחור אינו נאמן, משום שאינו בקי בפתח פתוח. כ"פ הרמ"א(י"א).
רמב"ם – כתירוץ א' שבחור נאמן, ומלקים אותו על שחשוד על העריות. כ"פ המחבר.

1ב. אם מצא דם

ח"מ: הר"ן – דווקא לעניין ממון מהני אם מצא דם, אבל לעניין איסור יש לחוש שמא הביאה דם ממקום אחר, או שמא דם זה מן הצדדים הוא.
כנד" הרמב"ן והרשב"א.

סח - ז

1. כשאמרו שטענתו על הבתולים טענה, אם הוא כהן - הרי היא אסורה עליו, ואם היא אשת ישראל - מותרת לו, אא"כ קבל בה אביה קדושין פחות מג' שנים ויום אחד.

2. הגה: וי"א הא דנאסרה באשת ישראל, דווקא כשאינה מתרצה עצמה, אבל אמרה: נאנסתי - נאמנת (טור).

3. וי"א עוד דדוקא שהיא גדולה לפנינו, אבל אם היא עדיין קטנה - אינה נאסרת (דפיתוי קטנה אונס. ב"י בשם רש"י וכ"נ מדברי הר"ן). וע"ל סימן קע"ח סעיף ג'.

כפול שו"ע(ו/יד): *לשון הרא"ש:* **כהן שקדש גדולה או קטנה, ואחר זמן בא עליה וטען שמצאה דרוסת איש - נאסרת עליו מספק, שמא קודם קדושין נבעלה או אחר קדושין.**

אבל ישראל שטען טענה זו - לא נאסרה עליו, שיש כאן שני ספיקות: שמא קודם קדושין שמא אחר קדושין, ואפילו נאמר אחר קדושין, שמא באונס שמא ברצון, שהאנוסה מותרת לישראל.

רא"ש(שם): **לפיכך אם קדשה אביה לישראל והיא פחותה מבת שלש שנים ויום אחד, וטען שמצאה דרוסת איש, נאסרת עליו מספק, שאין כאן אלא ספק אחד שמא באונס שמא ברצון, וספק של איסור תורה לחומרא** (שאין את הספק שנבעלה קודם קידושין כיון שאז הייתה פחותה מבת שלוש והבתולים חוזרים).

1. כתובות(ח:): אר"א – האומר פתח פתוח מצאתי נאמן לאוסרה עליו.

אמאי ס"ס הוא: ספק תחתיו ספא לא, ואת"ל תחתיו שמא באונס?

ל"צ באשת כהן (שיש רק ספק אחד, כיון שאף האונס נאסרת עליו).

ואיב"א אף באשת ישראל, ומיירי שקיבל אביה קידושיה פחות מ ג⊥1 (שאם לא תחתיו בתוליה היו חוזרים).

הר"ן: ואין לומר אף באשת כהן יש ס"ס: שמא לא תחתיו, ואת"ל תחתיו שמא מכות עץ! כיון שמוכת אינו שכיח.

וכ"ה בירושלמי. וכ"כ ה"ה.

2. הרב יונה: מה שנאמן לאוסרה עליו דווקא שמכחישה אותו ואומרת בתולה הייתי או שותקת (אז הוא נאמן). אבל אומרת: אמת שאיני בתולה אבל נאנסתי תחתיך – מותרת לבעלה ישראל, שטענתה ברי ושלו שמא (שהרי הוא לא יודע אם נאנסה).

כ"פ הר"ן – ול"א שנאמן לאוסרה עליו דווקא כשמכחישה אותו ואומרת בתולה הייתי או שותקת. אבל אומרת נאנסתי תחתיך – נאמנת ולא נאסרת, דקי"ל כר"ג ור"א (משנה יא:). ואף ששם מיירי לעניין כתובה, אפ"ה אף לעניין איסור נאמנת כיון שטוענת ברי והוא טוען שמא.

וכ"ה בירושלמי – שטענת בתולים דווקא כשמכחישה אותו שהיתה בתולה (וכשהוא טוען פתח פתוח הוי כשני עדים).

כ"ד ה"ה, רמב"ן, רשב"א. כ"פ הרמ"א.

וה"ה(י"מ) – לעניין איסור אין להתירה כיון שיש רק ספק אחד (כיון שנישאת לפני ג⊥1).

כנ"ד הרמב"ם וכ"ד המחבר.

3. קיבל אביה קידושה פחות מ ג⊥1:

√**פרש"י:** פחותה מ ג⊥1 אבל עכשיו היא גדולה ופיתויה הוי מרצון, אבל אם עכשיו היא קטנה קי"ל פיתוי קטנה אונס ומותרת לבעלה ישראל. כ"פ הרמ"א.

אבל הרמב"ם – קטנה שהשיאה אביה וזנתה ברצונה נאסרת על בעלה.

וכבר השיגו הראב"ד.

ודעת המחבר: כאן פסק כהרמב"ם.

אבל ב (קעח/ג) – הביא את הרמב"ם בשם י"א ואת

הראב"ד בשם וי"א.

ב"ש – ורו"פ פסקו כהראב"ד שקטנה לא נאסרת על בעלה.

1. אם הוא כהן הרי היא אסורה

ח"מ: בימנו שמקדשין בשעת החופה ובועל מיד תוך ימי המשתה ואין הכלה מתייחדת עם אחרים שהרי יש תמיד שושבינין, אם מצא פתח פתוח הרי היה הדבר לפני הנישואין ולא נאסרה עליו אפילו היה בעלה כהן.

ובספר ב"מ – ה"מ כשכל העיר כשרים ואין קרוב הפוסלה בביאה לכהונה, אבל בעיר שיש גויים או פסולים אין להתיר, אא"כ יש תרי רובי להכשיר.

הרי היא אסורה

ב"ש: בישראל שיש ס"ס: שמא אונס ושמא לא תחתיו – לכן מותרת. אבל בכהן שאף באונס אסורה יש רק ספק אחד ולכן אסורה לו.

ואין לצרף ספק מוכת עץ כיון שאינו מצוי, א"נ מוכת עץ אינו גנאי ומדלא טענה כן אין לצרפו לספק.

הרי היא אסורה

האם כופין אותו להוציא?

- ת' מהרי"ל – כיון שפתח פתוח דינו כשני עדים (כתובות ט.) כופין אותו להוציא.
- אך מהר"י לוי, אחיו של הט"ז – לא כופין, אף שאסורה עליו כדי לצאת ידי שמים אבל לא כופין אותו לגרשה.

אסורה עליו

פני יהושע: פשוט שמותרת לכהן אחר, שרק על זה אסורה דשויא אנפשיה חתיכה דאיסורא.

ת' מאהבה: יש להסתפק אם מותרת ליבם (אם מת בעלה בלא בנים), כיון שסוטה אסורה ליבם גם זו אסורה, א"ד כיון שמותרת לכהן אחר מותרת גם ליבם?

אשת ישראל – מותרת

ח"מ(פרישה): אבל אין לה כתובה שהרי לעניין כתובה יש ספק אחד שמא נאנסה תחתיו, אבל הספק שנבעלה קודם הרי כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה ואין לה כלום (כמ"ש סז/ה).

אא"כ טענה ברי שנאנסה תחתיו (כמ"ש סעיף ט).

ב"ש – משמע שאם היה ס"ס (אחר) לא היתה מפסידה כתובתה.

כ"כ תו"ס, ת' בן לב ורש"ך.

והט"ז – חולק על זה, אין מוציאים ממון מס"ס.

2. אשת ישראל

ח"מ: ה"ה באשת כהן אם טוענת שקודם קידושין נבעלה יכול לקיימה ולתת לה כתובה מנה, אחר שטוענת ברי.

כ"כ ה"ה.

כ"כ ב"ש – אף שאמרה מוכת עץ אני מותרת אף לבעלה כהן, וכן כשיש לומר שמא היטה מותרת לו.

שאינה מתרצת עצמה

ב"ש: כשיש ס"ס אף בשותקת נאמנת.

אבל אמרה נאנסתי

ב"ש: אין לומר מיגו (בתולה הייתי במיגו דנאנסתי) כיון שהוא מכחישה בברי ושויה נפשיה חתיכה איסורא.

נאנסתי – נאמנת

ת' נו"ב: אישה שהלך בעלה למרחוק והניחה כשנה ומחצה בכפר רחוק, ואח"כ ילדה, וטוענת שנאנסה מאדם רשע, האם מותרת לבעלה?

א. אף שהירושלמי אוסר כה"ג, לא קי"ל כהירושלמי דאזיל לשיטתו שלאונס יש קול, ואם לא היה קול אף בס"ס לא מהני, ואפילו טענת ברי לא מהני.

אבל הבבלי חולק על הירושלמי, שהרי אמרו (ט.) אשת ישראל מותרת מס"ס (שמא אינו תחתיו, ושמא באונס), וכ"ש שבטענת ברי אף בספק אחד (שמא באונס) נאמנת.

ולכן אם בעלה מאמינה מותרת לו ע"פ רבנו יונה.

ב. כנה"ג(ת' מהר"ם אלשקר): ה"ד שאין ידוע מי האנס, אבל אם בא האנס ומכחישה הוי ברי כנגד ברי (שאינה נאמנת)

וכנסת יחזקאל – אינה נאמנת ונאסרה על בעלה.

א. אונס גדולה קלא אית ליה, משא"כ בטענת פתח פתוח שיכולה לומר שנאנסה כשהיתה קטנה ואין לה קול.

ב. גדולה שילדה ממזר, בגלל בושה משקרת שנאנסה, משא"כ בפתח פתוח.

ג. פתח פתוח לא התחזק איסורא, שמיד שטען הבעל אומרת נאנסתי, משא"כ בילדה ממזר שהוחזק איסורא קוד שאמרה נאנסתי.

סח - ח

1. אף כשאמרו שטענתו על הבתולים טענה, אינה מפסדת אלא עיקר כתובה, אבל התוספת יש לה, א. אא"כ נודע בראיה ברורה שהיתה בעולה, או שהודית לו שהיא בעולה קודם שתתארס, והטעתו (שאז מפסידה גם התוספת).
ב. לפיכך יש לו להשביעה בנקיטת חפץ, כדין כל הנשבעים ונוטלים, ואח"כ תגבה התוספת.
ג. ויש לה להחרים סתם על מי שטען עליה שקר.

1. כתובות(ט:): אר"י א"ש – האומר פתח פתוח מצאתי – נאמן, שחכמים תקנו לבנות ישראל לבתולה 200 ולאמנה 100, והם האמינו בטענת פתח פתוח, דחזקה אין אדם טורח בסודה ומפסידה.

√הגאונים: אף שנאמן להפסיד כתובתה בטענת פתח פתוח מצאתי, ה"מ מנה/מאתים, אבל תוספת גובה. כ"ד הרי"ף והרא"ש(אע"פ שמסברא נראה שגם תוספת הפסידה).

ב"י – והסברא שרק לעניין מנה/מאתים שתקנו חכמים, האמינו לו בפתח פתוח, אבל לא לעניין מה שהוא הוסיף מדעתו שזהו מתנה בעלמא.

בטענה שלא מצא לה דם:

- **וה"ה(י"מ)** – דווקא בטענת פתח פתוח שאינה טענה ברורה, אבל בטוען שלא מצא דם נאמן אף להפסידה התוספת. כ"כ הר"ן.
- **א. אבל דעת הרמב"ם** – שאינה מספידה רק בראיה ברורה. כ"ד הר"ן.

ב. הגאונים: לכן יכול בעלה לשביעה על התוספת, כדין הנשבעים ונוטלים
כ"פ הרמב"ם.
ה"ה: מ"ש הנשבעים ונוטלים – כגון לוה שטען למלוה פרעתיך, המלוה נשבע ונוטל. ואין זה דומה לטענת פרעון, ששטר עומד לפרעון משא"כ כתובה.

ג. הגאונים: אבל היא לא יכולה להשביעו שלא מצא לה בתולים, אלא תחרים סתם על מי שטוען עליה שקר. כ"כ הרמב"ם.

1. אלא עיקר כתובתה

ב"ש: כתובות(י.): אם הכתובה היתה דאורייתא לא היה נאמן להפסיד כתובתה, וכיון שהיא דרבנן נאמן, שהם תיקנו כתובה והם האמינו לו מטעם חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה.
כ"כ ר"ש, הר"ן והמרדכי.

- הר"ן וה"ה – לכן אם לא טרח בסעודה – לא נאמן. אבל כשטוען שלא מצא דם א"צ חזקה זו כי יכול לברר, מש"ה אף שלא טרח בסעודה נאמן.
- והרמב"ם וטור – לא משמע כן, אפילו בטענת דמים אינו נאמן (בלא טרח).

[**סיכום: כשלא טרח בסעודה**
הר"ן וה"ה – לא נאמן להפסיד כתובתה, אא"כ טוען שלא מצא דם.
מרדכי והטור – אף בטענת דמים לא נאמן להפסיד כתובתה כשלא טרח (שיש לחוש שאבד)].

אבל תוספת יש לה

ב"ש: והרשב"ם פסק שאף תוספת הפסידה.
כ"פ שליטי גיבורים.
מ"מ להלכה רו"פ פסקו שלא הפסידה התוספת.
מיהו בטענת דמים יש לומר דקי"ל כהני פוסקים שמפסדת אף התוספת.
ראש פינה - וטעם הדבר שמפסידה התוספת - לפי שיש ס"ס שמפסידה התוספת:
שמא הלכה כרשב"ם שבכל אופן מפסידה התוספת. ושמא הלכה כהר"ן וה"ה שבטענת דמים מפסידה התוספת.
ואף שב (קטז/א) בחייבי לאוין שלא הכיר בה יש לה תוספת ! שאני כאן שלא כתב תוספת רק משום חיבת ביאה ולכן אין לה תוספת (ודמי לבעלת מום קיד/ד).
וכ"כ הר"ן(רמב"ן) – שכאן הוי כאילו מעיקרא התנה שנושא אותה ע"ד שהיא בתולה ועליה מוטל הראיה.

א. נודע בראיה ברורה

ח"מ: לפי שלא כתב לה תוספת אלא מחיבת ביאה וכיון שאינה בתולה מפסידה התוספת.

ב. יש לו להשביעה

ח"מ: מאחר שאם היתה מודה היתה מפסידה גם התוספת, לכן כשאינה מודה צריכה להישבע קודם

שתגבה, כדין הטוען על השטר תשבע שלא נפרע.
ומאחר שגם הוא היה ראוי להישבע היסת על עיקר הכתובה, כיון שטוענת שבתולה היתה, צריך חזקה שלו "שאין אדם טורח בסעודה ומפסידה".

סח - ט

1. כשטען שלא מצאה בתולה, אם אמרה: 'מוכת עץ אני', נאמנת, א. ותחזור כתובתה למנה, ב. ויש לו להחרים סתם, שלא בא עליה איש.

2. ואם אמרה: 'משארסתני נאנסתי' - הרי זו נאמנת וכתובתה 200 כמו שהיתה.

א. ואם טען: 'שמא עד שלא אירסתיך נאנסת', או 'שמא אחר שארסתיך נבעלת ברצונך' – הרי זו מחרים סתם על מי שטוען שקר כדי לחייבו ממון.

3. (ר"מ"ם: כל מי שטוען טענת בתולים וטענתו טענה, אם רוצה לקיימה אח"כ כותב לה כתובה מנה).

0. כתובות(ט:): אר"י א"ש – האומר פתח פתוח מצאתי נאמן להפסידה כתובתה.

גמ(י:): טעמו – חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה.

פרש"י: חזקה – אין לחוש שיטען כן אא"כ הוא באמת, שאם היה שונא אותה מתחילה לא היה טורח בסעודה, אלא מגרשה מתחילה.

1. כתובות(יג.): משנה – היא אומרת מוכת עץ אני, והוא אומר לא כי אלא דרוסת איש את:

√**ר"ג ור"א אומרים** – נאמנת (שהיא טוענת ברי, והוא טוען שמא).

רבי יהושע אומר – לא מפיה אנו חיים, אלא הרי היא בחזקת דרוסת איש עד שתביא ראיה לדבריה.

א. משנה(יא.): כתובת מוכת עץ –
רמ"א – 200. √רבנן אומרים – מנה.

2. כתובות(יב:): הנושא את האישה ולא מצא לה בתולים:
היא אומרת – משאירסתני נאנסתי ונסתפחה שדך.
והוא אומר – לא כי, עד שלא ארסתיך נאנסת והיה מקחי טעות

√**ר"ג ור"א** – נאמנת.

ר' יהושע – לא מפיה אנו חיים.

א. ה"ה: ואין כאן חיוב שבועה כיון שאינו טוען טענת ברי, אבל מחרים סתם מתקנת הגאונים.

3. כשטענתו טענה על הכתובה אבל רוצה לקיימה, מה כתובתה?

תו"ס וסמ"ג – כתובתה 200. שמה שנאמן להפסידה כיון שחזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה. וכאן שאינו מפסיד הסעודה כשמקימה, אינו יכול להפסיד כתובתה.

√**רמב"ם והטור** – כתובתה מנה (ואין חשש שהבעלים יוציאו לעז בכוונה להרוויח המנה – ד"מ). כ"פ הרמ"א.

1. מוכת עץ

ב"ש(מהגמרא): טעם שנאמנת ב "מוכת עץ"

א. טעמו של ר"ג לפי שהיא טוענת ברי והוא טען שמא.
ואף שברי ושמא אין מוציאים ממון, כאן מוציאה הכתובה לפי שיש לה מיגו (שיכלה לטעון מוכת עץ אני **תחתך** שכתובתה 200), אף שאין אומרים מיגו להוציא כאן שהיא טוענת ברי והוא שמא אף יכולה להוציא ממון, כ"כ מרדכי והגמ"י.
ולפ"ז: אם טענה מוכת עץ אני תחתיך לא נאמנת שאין לה מיגו.

ב. אוקימנן על החזקה שהיא בתולה, ומסתמא נבעלה או נעשית מוכת עץ תחתיו ולא לפני.
ולפ"ז: אף שאמרה מוכת עץ תחתיך נאמנת.
כ"כ הרי"ף והר"ן – טעם זה.
אבל הרמב"ם –כתב טעם הראשון. כ"כ שליטי גיבורים והטור.
נמצא: שטענת מוכת עץ אני תחתיך יש מחלוקת:
לפי הרמב"ם – לא נאמנת ואף מנה אין לה.

ולפי הרי"ף – נאמן ויש לה כתובה 200.

2. משאירסתני נאנסתי

ב"ש: ואם בודאי לא נעשה ברשות (שלא היה זמן ואפשרות לאנוס אותה בין נישואין לבעילה ראשונה) – דינה כנבעלה לפני קידושין (ואין לה אלא מנה) – תו"ס.

משאירסתני

ב"ש: ולכן יש לה כתובה אבל לא תוספת, שלא כתב התוספת אלא מחיבת בתולה (שליטי גיבורים).

לפ"ז: כתובה ותוספת שני הפכים:

- כשהיא מכחישה אותו (שהיתה בתולה) יש לה תוספת ולא כתובה.
- כשמתרצת אותו (משאירסתני נאנסתי) יש לו כתובה ולא תוספת.

3. אם רוצה לקיימה... כתובתה מנה (רמב"ם)

קשה: למה הבעל נאמן בטענת פתח פתוח לקיימה בכתובת מנה, והרי אינו מפסיד בסעודה, ועוד שמרוויח מנה?

ח"מ – י"ל דמיירי שהיא מסכימה, שאל"כ שצועקת שבתולה היתה לא יכול לקיימה בע"כ בכתובת מנה:

ראשית – כיון שאינו מפסיד בסעודה, א"כ כל אדם יטען כן ויתן רק מנה.

שנית – כיון שלפי דבריה בתולה היתה א"כ אסור להשהותה אם פוחת מכתובתה (כמ"ש סו/ט).

ולכן: אם אינה מתרצת **צריך לגרשה.** כ"כ שליטי גיבורים.

אבל בד"מ – ס"ל ששליטי גיבורים חולק על הרמב"ם. שלפי הרמב"ם אין לחשוש שיוציא לעז משום ריווח של מנה. כ"ד הרא"ש. ולכן **א"צ לגרשה.**

מקרים שאין מפסידה כתובתה בטענת בתולים:

א. כשלא טרי בסעודה – אין מפסידה כתובתה (ט: לפי טעם שטרח בסודה).

מה דין טענת דמים?

הר"ן וה"ה – בטענת דמים מפסידה אף שלא טרח.

רמב"ם והטור – אף בטענת דמים לא מפסידה כיון שלא טרח.

ב. כשבעל ומצא דם האם יש טענת פתח פתוח?

רמב"ם – יש טענת פתח פתוח, אף שמצא דם.

כ"פ המחבר.

ר"י, רמב"ן והרשב"א – אין טענת פתח פתוח כיון שמצא דם (הר"ן – ה"מ לכתובה אבל נאסרה על בעלה).

ג. כשטענה נאנסתי תחתיך או מוכת עץ אני – לא מפסידה כתובתה (כתובות יב יג – כר"ג).

סח - י

1. עד מתי יש לו לטעון טענת בתולים?

אם נסתרה (עמו) – מיד. אם לא נסתרה - אפילו לאחר שלשים יום.

1. יבמות(קיא:): טענת בתולים עד ל' יום.

√**רבי יוסי אומר:** נסתרה עמו – מיד, לא נסתרה – אף אחר ל' יום.

הרא"ש: דס"ל ר' יוסי דלא מוקים אנפשיה, ואם נסתרו ואומר לא בעלתי מיד אלא לאחר ג' ימים ולא מצאתי בתולים לא נאמן. וכ"ש אם בעל ולא ערער רק לאחר כמה ימים – אינו נאמן.

ועוד כתב הרא"ש: בד"א שב"ד מצוי לו כל שעה, שאל"כ בב"ד ראשון שימצא נאמן בטענתו. כ"כ הטור.

√**והרמב"ם** – לא חילק אם ב"ד מצוי או לא.

1. אם נסתרה עמו

ב"ש: התו"ס הביאו שני פירושים לנסתרה עמו – מסתמא אמרינן נסתרה עמו.

א"נ רק כשיש עדים שנסתרה עמו.

מ"מ לאחר שנסתרה עמו (שלא נאמן) יכול לשויה עליו חתיכה איסורה לפי שפעמים מוקים אנפשיה.

סח

כיצד טענת בתולים, ומתי נאסרת ומפסדת כתובתה

א: מתי יש טענת בתולים ומתי אין?

מקרים שיש טענת בתולים (ואז כתובתה 200)

א. בתולה כתובתה 200 ויש טענת בתולים (כתובות י:).

ב. אלמנה, גרושה וחלוצה מהאיסורין יש לה טענת בתולים וכתובתה 200.

ג. גיורת שבויה ושפחה שנתגיירו ונפדו ונשתחררו פחות מ ג⊥1, יש לה טענת בתולים וכתובתה 200.

מקרים שאין טענת בתולים (וכתובתן 100).

א. בתולה שהיא אלמנה גרושה וחלוצה מן הנישואין אין להן טענת בתולים וכתבתן מנה (פד.).

ב. גיורות שבויה ושפחה שנתגיירו ונפדו ונשתחררו מעל ג⊥1 אין להן טענת בתולים וכתבתן מנה (יא.).

ג. המתייחד עם ארוסתו קודם נישואין אין לה טענת בתולים וכתבתה מנה (יב.).

ד. כשלא העמידו עדים למשמש החתן והכלה במקום שנוהגים להעמיד אין להן טענת בתולים וכתבתן מנה (יב.).

ג: טענת בתולים: 'מצאתי פתח פתוח, לא מצאתי דם' (כתובות י.).

טענת בתולים – אין בגדולה. טענת דמים – אף בגדולה (כתובות לו.).

ד: טען הבעל שלא מצאה בתולה והיא טענת שעדין היא בתולה – בודקים אותה, הגה – ע" חבית (כתובות י:).

- האם צריך לבדוק ע"פ חבית תחילה בשפחות?

הרמ"ה – צריך. הטור – א"צ כ"ד הרמ"א.

- מרן: או מתייחד עמה ע"פ עדים (רמב"ם, ול"ד בדיקת חבית).

ה: טען שלא מצא דם בודקים אם היא ממשפחת דורקטי, ואם לאו בודקים שמא יש לה חולי מחמת רעב (שם י:).

ואם אין חולי ולא רעב – ה"ז טענה (רמב"ם).

- האם טוענים לה דורקטי

טור אם היא לא טענה לא טוענים לה.

√רמב"ם – טוענים לה.

ו: טען פתח פתוח אומרים שמא היטה (י:).

ואם אמר שלא היטה יש טענת פתח פתוח כל שלא בגרה (רמב"ם).

- טען פתח פתוח אבל מצא דם:

√רמב"ם – טענתו טענה (שחיישינן שהביאה דם ממקום אחר – פני יהושע). כ"כ המחבר.

ר"י – כיון שיש דם אין טענת פתח פתוח טענה.

כ"ד ה"ה(רמב"ן ורשב"א). כ"פ המחבר בשם י"א.

הגה: וי"א שטענת פתח פתוח רק בנשוי (י.).

- הר"ן: אין טענת פתח פתוח כשמצא דם – רק לעניין כתובתה, אבל נאסרת עליו (שמא הביאה דם ממקום אחר).

ז: לעניין לאוסרה עליו

כשטענתו על פתח פתוח טענה – באשת ישראל מותרת דהוי ס"ס: שמא לא תחתיו ושמא באונס, אא"כ נשאה פחותה מ ג⊥1 (שאז ודאי תחתיו שאחרת הוי בתוליה חוזרים).

ובאשת כהן – אסורה שאף האונס נאסרת (והוי רק ספק אחד – הכל כתובות ח:).

- ח"מ: בימנו שעושים קידושין וחופה יחד ודאי לא זינתה תחתיו ולכן אף בכהן מותרת (ב"מ – בתנאי שכל העיר כשרים).
- ח"מ: אשת ישראל מותרת מס"ס – דווקא לעניין איסור, אבל לעניין כתובה הפסידה כיון שיש רק ספק אחד (שמא אונס תחתיו), אבל ספק שני שמא קודם נישואין אין לה כתובה שכנסה ע"ד שהיא בתולה.
- כשהיא אסורה עליו (אשת כהן, אשת ישראל שנישאה פחות מ ג⊥1):

ת' מהרי"ל – כופים אותו לגרשה שפתח פתוח כשני עדים.

מהרי הלוי – אין כופין רק מודיעים לו.

- הגה: אף באשת ישראל שנאסרה עליו דווקא כששותקת או אומרת שבתולה היא. אבל אמרה נאנסתי תחתיך – נאמנת ומותרת. שטענתו שמא וטענת ברי.

כ"כ הר"ן – דקי"ל כר"ג (יא:), ואף דשם לענייו כתובה ה"ה לעניין איסור כיון שטוענת ברי.

כ"פ ר' יונה, רמב"ן והרשב"א.

אומנם ה"ה(י"מ) – לעניין איסור אינה נאמנת כיון שיש רק ספק אחד (כיון שנשאה לפני ג⊥1).

וכ"ד רמב"ם – לאסור.

ח. ט: מקרים שאין מפסידה כתובתה בטענת בתולים:

א. כשלא טרי בסעודה – אין מפסידה כתובתה (ט: לפי טעם שטרח בסודה).
מה דין טענת דמים?
הר"ן וה"ה – בטענת דמים מפסידה אף שלא טרח.
רמב"ם והטור – אף בטענת דמים לא מפסידה כיון שלא טרח.
ב. כשבעל ומצא דם האם יש טענת פתח פתוח?
רמב"ם – יש טענת פתח פתוח, אף שמצא דם.
כ"פ המחבר.
ר"י, רמב"ן והרשב"א – אין טענת פתח פתוח כיון שמצא דם (הר"ן – ה"מ לכתובה אבל נאסרה על בעלה).
ג. כשטענה נאנסתי תחתיך או מוכת עץ אני – לא מפסידה כתובתה (כתובות יב יג – כר"ג).
● מרן: אף שנאמן בטענתו אינה מפסידה רק עיקר ולא תוספת (שרק לעניין עיקר תקנו נאמנות לבעל – ב"י) – (הגאונים).
● טענה שלא מצא דם:
ה"ה והר"ן – מפסידה אף התוספת
רמב"ם – מפסידה רק עיקר.
● הבעל נאמן להפסיד כתובתה בטענת פתח פתוח, דחזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה (שם ט:).
כשאל טרח בסעודה:
הר"ן וה"ה – לא נאמן להספיד כתובתה, אא"כ טוען שלא מצא דם (כיון שאפשר לברר עם היה דם).
רמב"ם והטור – אף בטענת דמים אינו נאמן כיון שלא טרח.
● כשמפסיד כתובתה בטענת פתח פתוח ורוצה לקיימה (כשיש ס"ס):
תו"ס, שליטי גיבורים – כתובה 200.
✓רמב"ם – כתובה 100. כ"פ הרמ"א(ט).

ט: האומרת מוכת עץ אני והוא אומר שדרוסת איש את נאמנת (יג. כר"ג וכר"א).
וכתובתה - 100 (יא. כרבנן).
אמרה משארסתני נאנסתי – נאמנת (יב. כר"ג).

י: טענת בתולה קיימת: אם לא נסתרה עמו - עד ל' יום. ואם נסתרה עמו – מיד (יבמות קיא: כרבי יוסי שעד ל' יום מוקים נפשיה).

סימן סט: במה מתחייב האדם לאשתו ובניו.

ובו ז סעיפים (כתובות: כג, מ, מו, מז, נא, נב, נד, נח, סה)

סט - א

1. ר"מ"מ: כשנושא אדם אשה מתחייב לה בעשרה דברים, וזכה בה בד' דברים, אפילו לא נכתבו.

סט - ב

אלו הן העשרה דברים: מזונותיה, וכסותה, ועונתה, ועיקר כתובתה, ורפואתה, ולפדותה אם נשבית, וקבורתה, ולהיות ניזונת מנכסיו ויושבת בביתו אחר מותו כל זמן אלמנותה, ולהיות בנותיו ניזונות אחר מותו עד שיתארסו, ולהיות בניה הזכרים ממנו יורשים כתובתה יותר על חלקם בירושה שעם אחיהם.

כתובות(מו:): משנה... נשאת יתר עליו הבעל שאוכל פירות בחייה וחייב **במזונותיה ובפרקונה וקבורתה**.

גמ(מז:): "שארה כסותה ועונתה לא יגרע" –
תניא: שארה – אלו מזונות. כסותה – כמשמעו. עונתה – זו עונה האמורה בתורה.
ר"א אומר: שארה – זו עונתה, כסותה – כמשמעו, עונתה – אלו מזונות.
ראב"י אומר: שארה וכסותה – לפי שארה תן לה כסותה (בגדי קיץ ובגדי חורף).

נמצא: שחיוב מזונות –
לפי ת"ק ור"א – דאורייתא.
ולפי ראב"י – מדרבנן.

להלכה: מזונות, כסות ועונה

רמב"ם – מזונות, כסות ועונה מהתורה.
כ"נ מרש"י ואונקלוס, ה"ה(רשב"א) והטור.

רמב"ן – מזונות וכסות דרבנן. עונה מהתורה.
כ"ד הר"ן שכתב – כל שאינה ניזונת אין לה כסות.

הרא"ש – מזונות דרבנן אבל עונה וכסות מהתורה.

עיקר כתובה:

כתובות(נא.): משנה – לא כתב לה כתובה, בתולה גובה 200 אלמנה גובה מנה, מפני שהוא תנאי ב"ד.

כתובת בנין דכרין, בנות, אשתו אחר מותו.

כתובות(נב:): משנה - לא כתב לה
"בנין דכרין דיהוו ליכי מינאי אינון ירתון כסף כתובתיך יתר על חולקהון דעם אחוהון" - חייב שהוא תנאי ב"ד.
"בנן נוקבן דיהוין ליכי מינאי יהוין יתבן בביתי ומיתזנן מנכסי עד דתלקחון לגוברין" - חייב שהוא תנאי בית דין.
"את תהא יתבא בביתי ומיתזנא מנכסי כל ימי מיגר אלמנותיך בביתי" - חייב שהוא תנאי בית דין.

אלן הן עשרה דברים

ח"מ: אינם כולם באישה אחת שהרי –
אם מת הוא בחייה – אין קבורתה (שהרי היורשים קוברים אותה – פט/ד), ואין כתובת בנין דכרין (קיא/א).
ואם מתה היא החיו – אין חיוב כתובה, ולא שייך ניזונת בבתו על ימי אלמנותה.

סט - ג

1. אלו הם הארבע: מעשה ידיה, ומציאתה, ופירותיה, א. וירושתה.

1. שם(מ:): משנה – האב זכאי בבתו (וכן הבעל באשתו) במציאתה ובמעשה דידיה.
ויתר עליו הבעל – שאוכל פירותיה בחייה.

א. שם(סה:): משנה – מציאת אישה ומעשה ידיה לבעלה. ירושתה – הבעל אוכל פירות בחייה.

סט - ד

להיפטר מחיובים אחר הנישואין

1. מעשה ידיה כנגד מזונותיה. לפיכך אם אמרה: 'איני ניזונת ואיני עושה" - שומעין לה. א. הגה: וע"ל סימן פ/טו-הגה.

2. י"א דכל אשה האומרת: "איני ניזונת ואיני עושה" - נתבטלה התקנה, ואינה יכולה לחזור בה ולומר: "אני ניזונת ואני עושה" (ב"י בשם הר"ן שכ"כ בשם הרמ"ה). **א. ויש חולקים** (רי"ו נכ"ג).

3. וכל שאינה ניזונת, אין לה כסות, שהוא בכלל המזונות (שם בהר"ן).

4. אבל הבעל שאמר: איני זנך ואיני נוטל מעשה ידיך, אין שומעין לו.

א. (אבל יוכל לומר: "צאי מעשה ידיך במזונותיך, ומה שאינו מספיק אשלים לך") (הר"ן).

1. שם(נח:): אר"ה א"ר – יכולה אישה לומר לבעלה איני ניזונת ואינו עושה.
קסבר כי תיקנו רבנן מזוני עיקר ומעשה ידיה משום איבה, וכי אמרה איני ניזונת ואיני עושה הרשות בידה.

א. כתבו המפרשים: ה"ד להפקיע עצמה בטוויה בצמר שאינה לצורך הבית, אבל טוחנת ואופה ומבשלת ועושה כל צרכי הבית כמו שהיתה ניזונת.
כ"ד הרשב"א וה"ה. וכ"פ הרמ"א (פ/טו).

פרש"י: איני ניזונת – משלך. ואיני עושה – לך כלום אלא לעצמי.
מזוני עיקר – תחילת התקנה לטובתה שפעמים לא מספיק לה מעשה ידיה למזונותיה, ולכן תיקנו תחילה שהבעל יזון אשתו, ואח"כ תקנו לו מעשה ידיה משום איבה. וכיון שעיקר התקנה לטובתה כי אמרה שלא נוח לה בתקנה שומעים לה.

4. הטור: אבל הבעל שאמר: איני זנך ואיני נוטל מעשה ידיך - אין שומעין לו.

א. והר"ן - אבל יוכל לומר: "צאי מעשה ידיך במזונותיך, ומה שאינו מספיק אשלים לך".

2. הר"ן(הרא"ה): כל שאמרה איני ניזונת ואיני עושה נתבטלה ההתקנה ושוב אינה יכול לומר 'אני ניזונת ואני עושה'. שאל"כ כשלא תמצא מלאכה תרצה להיות ניזונת, וכשתמצא מלאכה תאמר 'איני ניזונת ואיני עושה', ולקתה מידת הדין.

א. ורי"ו(מפרשים) – יכולה לחזור כל זמן שתרצה.

3. אישה שאינה ניזונת ואינה עושה מה דין כסותה?

הרמב"ן והר"ן – פטור מכסותה, שמה שחייב בכסותה מתקנת חז"ל, א"כ הוא כנגד מעשה ידיה וכשאין מעשה ידיה אין לה כסות. כ"פ הרמ"א.

הרא"ש וה"ה – חייב בכסותה, כיון שחיוב כסות ועונה דאורייתא, נמצא שלא קשור לתקנת מעשה ידיה ולכן חייב.

1. איני ניזונת – שומעים לה

מאיזה מלאכות הבית פטורה?

- רשב"א וה"ה(מפרשים) – פטורה מכל המלאכות שמרוויחה, אבל חייבת במלאכות צרכי הבית (בישול אפיה וכו'). כ"פ הרמ"א (פ/ט).
- תו"ס והרא"ש – פטורה מכל המלאכות (אף בצרכי הבית) שאל"כ מתי תעשה לעצמה, אבל חייבת במזיגת הכוס וכו'.

2 א. ויש חולקין (רי"ו)

ב"ש: דס"ל כיון שמזונות עיקר, בדין שתהיה ידה על עליונה, שהרי יש לה חוק קצוב כל שבוע, מש"ה הברירה בידה לומר השבוע 'איני ניזונת ואיני עושה' ובשבוע הבא לחזור בה.

נמצא שמחלוקתם תלויה אם כסות הוא גם תחת מעשה ידיה:

לר"ן – שכסות גם תחת מעשה ידיה, וכסות אינו קצוב לכל שבוע.
ורי"ן – ס"ל כהרא"ש שכסות אינו תחת מעשה ידיה, לכן יכולה בכל שבוע לשנות.

4א. יכול לומר (הר"ן)

ב"ש: משמע מהר"ן והרמ"א שיכול לומר לה בע"כ.
אבל מהרמב"ם משמע – שאין יכול בע"כ.
כ"פ באה"ט.

סט - ה

1. אם היא אומרת: 'איני נותנת לך פירות ואיני חפצה שתפדני אם אשבה' - אין שומעין לה, כדי שלא תתערב בין העובדי כוכבים.

א. (וכן בירושה וקבורה, אין אחד מהם יכול לומר: איני קובר ואיני יורש, אלא קובר ויורש) (ר"ן).

0. שם(מז:): תקנו מזונותיה - תחת מעשי ידיה, ופרקונה - תחת פירות, וקבורתה - תחת כתובתה (הנדוניה שהכניסה לו).
אמר אביי: תקנו את המצוי (מזונות) למצוי (מעשה ידיה), ואת שאינו מצוי (שבויה) לשאינו מצוי (מעשה ידיה).

1. ה"ה: ודע שפרקונה **א.** וקבורתה אין הבעל יכול להינצל מחיובם, אפילו יניח לה פירותיה וכתובתה, אפילו תאמר איני ניפדת ואיני נקברת מנכסיו.

כ"ד התו"ס, רמב"ן רשב"א והטור.

1. כדי שלא תתערב בין הגויים

ח"מ: הר"ן הביא טעם נוסף - שגם לו יש תועלת בפדיון כדי שתהיה לו אישה לשמשו.

א. אלא קובר ויורש

ח"מ: גם כאן הטעם שהתקנה לטובת שניהם, ולכן אין אחד יכול לומר 'איני רוצה בתקנת חכמים'.

סט - ו

להיפטר מחיובים בעודה ארוסה

1. התנה הבעל שלא יתחייב באחד מהדברים שהוא חייב בהם, או שהתנית האישה שלא יזכה הבעל באחד מהדברים שהוא זוכה בהם - התנאי קיים, חוץ מג' דברים שאין התנאי מועיל בהם, ואלו הם: א. עונתה, ב. ועיקר כתובתה, ג. וירושתה.

1. כתובות(נו.): תניא – האומר לאישה הרי את מקודשת לי ע"מ שאין לך עלי שאר כסות ועונה – ה"ז מקודשת ותנאו בטל – דר"מ.
רבי יהודה אומר – בדבר שממון תנאו קיים.
ב"י: וקי"ל כרבי יהודה שבשאר וכסות תנאו קיים, וכ"ש בשאר דברים שהם מדבריהם.
א. פרש"י: בדבר שבממון – שאר כסות, אבל בעונה תנאו בטל.
ב. שם(נד:): רמ"א – כל הפוחת לבתולה ממאתיים ולאלמנה ממנה – ה"ז בעילת זנות.
שם(נו:): אפילו רק התנה כן, אף שמעיקר הדין תנאו בטל ויש לה 200 בעילתו בעילת זנות, כיון דלא סמכה דעתה (וחושבת שלא תקבל 200).

כ"פ הרמב"ם והמחבר – שהלכה כר"מ, אף שכתובה דרבנן עשו חז"ל חיזוק לדבריהם כשל תורה, ותנאו בטל ויש לה כתובה.
והר"ן וה"ה – תנאו קיים, דר"מ ס"ל שכתובה דאורייתא, אבל אנן קי"ל כתובה דרבנן ולכן תנאו קיים. ואף שלרבי יהודה עשו חיזוק לגבריהם כשל תורה מ"מ רבי יוסי חולק.
ב"י: אף שתנאו בטל, מ"מ אם אינו רוצה לקיימה תנאו קיים. כ"כ רמב"ן[רמב"ם].
ג. שם(פג.): משנה – הכותב לאשתו 'דין ודברים אין לי בנכסייך ובפרותיהן...' - ה"ז לא אוכל פירות בחייה אבל אם מתה יורשה.

1. התנאי קיים

****:** קשה, הרי בסעיף הקודם(ה) כתב שאין אפשר לבטל התנאי של הפדיון (שמא תתערב בין הגויים), וכאן פסק שאם התנה מהני?

וי"ל – שכאן מיירי בעודה ארוסה ולכן תנאו מהני (אף לפדיונה), ובסעיף הקודם מיירי אחר שנשאה.

אבל קשה: בסעיף ז' כתב שלהסתלק מירושה מהני רק בעודה ארוסה. משמע ששאר תנאים (אף פדיונה) מהני אף אחר נישואים?

א. עונתה

ח"מ: מפני שמתנה עמ"ש בתורה בדבר שאינו ממון (שלפי הרמב"ם עונתה דאורייתא).

מיהו במרדכי – אף עונה הוי דבר של ממון, משום שאפשר לפייסה בממון שתמחול העונה כ"כ מהרי"ק.

ובאה"ט(סמ"ע) – ואם היה קניין אף בעונה מהני שאין אחר קניין כלום.

ובספר ב"מ – תימה, הרי הסמ"ע כתב כן על עניין אחר, ובעונה לא שייך קניין, דגרע מקניין דברים.

ב. ועיקר כתובתה

ח"מ: אף שלרו"פ כתובה דרבנן, חכמים עשו חיזוק לדבריהם, שכל הפוחת משיעור כתובה בעילתו בעילת זנות. כ"כ ב"ש.

סט - ז

1. זה שאמרנו שאין תנאי מועיל להסתלק מירושתה, היינו במתנה עמה אחר שנשאה או קודם שאירסה, אבל במתנה עמה בעודה ארוסה, מהני.

2. (וע"ל סימן צ"ב/ז.

3. אמרו רז"ל: אין לך כשרה בנשים אלא אשה שעושה רצון בעלה) (הגמ"י בשם תנא דבי אליהו).

1. שם(פג.): משנה – כתב לה 'דין ודברים אין לי בנכסייך ובפרותיהן בחייך ובמותך' – אינו אוכל פירות בחייה, ואם מתה – אינו יורשה.

רשב"ג אומר – אם מתה ירשנה, מפני שמתנה עמ"ש בתורה.

גמ': אינו יורשה – והתניא: האומר לחברו 'דין ודברים...' לא אמר כלו?

אמרי דבי רבי ינאי – המשנה מיירי שכותב לה בעודה ארוסה, וכדרב כהנא: נחלה הבאה לאדם ממקום אחר (ולא ירושת אבותיו) מתנה עליה שלא ירשנה.

פרש"י: בעודה ארוסה – מי שקרקע שלו ברור שלא יכול ליתנו לחברו אלא בלשון מתנה, אלא שהמשנה מיירי שעדיין לא זכה בנכסים (שהיא ארוסה) אז יכול להתנות שלא יזכה בהם לכשישאנה וא"צ לשון מתנה.

והסביר הר"ן – אחר הנישואין הוי כירושת האב שראוי ליורשה בכל שעה ואינו יכול להסתלק אלא במכר ומתנה.

וגם לפני האירוסין לא יכול להסתלק כיון שאין לו שייכות כלל בנכסים, ולכן רק בעודה ארוסה שיש לו שייכות קצת יכול לסלק עצמו.

גמ': אמר רב – הלכה כרשב"ג שבירושה אין תנאו קיים.

להלכה:

√**הרי"ף** – אין הלכה כרשב"ג, ואף בירושה אם התנה בעודה ארוסה שלא ירשנה – תנאו קיים. וכ"ה בירושלמי. כ"פ הרמב"ן, וכ"ד הר"ן והרשב"א.

√**כ"פ הרמב"ם** – התנה עמה שלא ירשנה ה"ז לא ירשנה, אבל אוכל פירות בחייה.

בד"א שהתנה קודם שתינשא לו, שהרי נחלה הבאה לאדם שלא ממשפחות (אביו) תנאו קיים.

אבל התנה עמה אחר שנישאת לו תנאו בטל וירשנה, אבל פירות אינו אוכל.

והרא"ש – הלכה כרשב"ג.

כ"פ בה"ג – וכ"ה בירושלמי (ולא כמ"ש הרי"ף).

והרמב"ן: אין ראיה מהירושלמי, שהירושלמי מיירי לאחר נישואין אבל בעודה ארוסה מהני תנאי.

סיכום: התנה שלא ירשנה

√**הרי"ף** – אין הלכה כרשב"ג אלא בנשואה או לפני שהתארסה, אבל בעודה ארוסה תנאו קיים ולא ירשנה. כ"פ רמב"ן, רשב"א, רמב"ם והר"ן.

הרא"ש(ר"ח ור"י) – הלכה כרשב"ג, שתנאו בטל

וירשנה.
כ"פ בה"ג ⊥ [ירושלמי].

שוע(צב/ז): התנה עמה שלא יירשנה - הרי זה לא יירשנה, אבל אוכל פירות בחייה... בד"א, שהתנה עמה קודם שתינשא, בעודה ארוסה, או בכותב לה בכתובתה בשעת כניסה, אבל אם התנה עמה אחר שנשאה, תנאו בטל, וירשנה.

1. אחר שנשאה

ח"מ: וכמו שאומר שאינו רוצה לירש אביו דלא מהני. שאין אדם יכול להסתלק ממה שהוא ראוי לירש מעכשיו. אבל בעודה ארוסה שאינו ראוי ליורשה ואגידה ביה קצת – מועיל סילוק.

בעודה ארוסה

באה"ט(רשד"ם): וכן התנא עמה בעודה ארוסה שלא תהיה שעבוד כתובתה על קרקעות – מהני.

סט

במה מתחייב אדם לאשתו ובניו

א: האדם מתחייב לאשתו בעשרה דברים –
(1-3): מזונותיה, כסותה ועונתה (כתובות מז:).
(4): עיקר כתובתה (נא.)
(5): רפואתה.
(6-8): פדיונה (כנגד פירות), קבורה (כנגד כתובתה) שם(מ:).
(9-10): ניזונת מנכסיו, בנותיו ניזונות מנכסיו, כתובת בנין דכרין (נב.).

מקבל מאשתו ארבע דברים:
מעשה ידיה (כנגד מזונותיה). אוכל פירות (כנגד פדיונה). מציאתה (כנגד מזונותיה). וירושתה (כנגד קבורתה) שם (סה:).

- חיוב מזונות כסות ועונה: (שם מז:)

רמב"ם – הכל מהתורה.
רמב"ן – רק עונה מהתורה.
רא"ש – עונה וכסות מהתורה.

ד-ח: להפטר מחיובי הבעל לאישה:
אחר נישואין:
א. יכולה האישה לומר 'איני ניזונת ואיני עושה' (נח:).
אבל הבעל לא יכול לומר (טור). אא"כ אומר שישלם לה מה שיחסר לה (הר"ן).
ב. 'איני נותנת פירות ואיני חפצה שתפדני' – אין שומעים לה (ה"ה, תו"ס, רמב"ן רשב"א טור).
הגה: וכן בקבורה א"א להפטר אחר נישואין (הר"ן).
ג. א"א להסתלק מירושה אחר נישואין (פג. מחלוקת רשב"ג ות"ק).
ד. א"א להשתחרר מחיוב פדיון שבויים (טור והתו"ס).
וכן א"א להשתחרר מקבורתה (תו"ס).

בעודה ארוסה:
אפשר להשתחרר משאר חיובים ע"י שמתנה חוץ מ ג' דברים –

- מעונתה (רמב"ם).
- עיקר כתובתה (נו: כר"מ הפוחת מכתובתה, כ"פ רמב"ם לאפוקי הר"ן שלא פסק כר"מ).
- ירושתה (שם פג.):

ר"ח, ר"י ובה"ג – הלכה כרשב"ג שא"א להשתחרר מירושה כיון שירושה דאורייתא.
רי"ף, רמב"ם ורא"ש – תנאו קיים שלא קי"ל כרשב"ג.
כ"פ המחבר.

- אמרה איני ניזונת ואיני עושה –מאיזה מלאכות פטורה:

✓רשב"א, ה"ה – פטורה רק ממלאכות שמרוויחה, אבל צרכי הבית חייבת וכ"ש הרחצת פי"ר וכו'.
כ"פ הרמ"א(פ/א).
תו"ס והרא"ש – אף מצרכי הבית פטורה ולא חייבת אלא בהרחצת פי"ר וכו'.

- אמרה איני ניזונת ואיני עושה – האם הבעל חייב בכסותה:

הר"ן ורמב"ן – פטור, שחיוב כסות מדרבנן, וכיון שתיקנו כנגד מעשה ידיה כשאינה עושה פטור.
כ"פ הרמ"א.
רא"ש וה"ה – חייב. שהכסות מדאורייתא ולא קשור לתקנת מעשה ידיה.

- 'איני ניזונת ואיני עושה' – האם יכולה לחזור בה?

הר"ן והרא"ה – אינה יכולה לחזור, דא"כ לקתה מידת הדין. כ"פ הרמ"א בשם י"א.
תו"ס רא"ש ורי"ו – יכולה לחזור בה, כיון שעיקר התקנה למזונות ידה על העליונה.

כ"פ הרמ"א בשם י"ח.
● אין הבעל יכול לומר צאי מעשיך למזונותיך (רמב"ם), אא"כ א"ל מה שלא יספיק אשלם לך (ר"ן).

סימן ע: דין חיוב מזונות אשתו ואם חייב להשכיר עצמו.

ובו **יב** סעיפים (כתובות: מח, סד, סה, ע, קו, קז, קט)

א

1. כיצד חייב במזונותיה: אוכלת ושותה ממה שהוא אוכל ושותה.

א. ואם כל בני משפחתה רגילים בגדולות, צריך להנהיגה כן. ואם אין כולם רגילים בגדולות, אינו חייב להנהיגה בכך כשאוכלת עמו.

ב. (אבל כשאינה אוכלת עמו צריך להנהיגה כדרך שהיתה נוהגת בבית אביה) (טור).

1. הטור: כיצד חייב במזונותיה: אוכלת ושותה ממה שהוא אוכל ושותה.

א. כתובות(ע.): משנה - המדיר את אשתו מלהנות לו: עד ל' יום - יעמיד פרנס, יתר מיכן - יוציא ויתן כתובה.

גמרא: כיון דמשועבד לה היכי מצי מדיר לה?

מיירי שאומר לה 'צאי מעשה ידיך במזונותיך'. אי הכי פרנס למה לה? א"ר אשי במספקת לדברים גדולים ואינה מספקת לדברים קטנים.

הני דברים קטנים היכי דמי אי דרגילה בהו הא רגילה בהו ואי לא רגילה בהו פרנס למה לה?

לא צריכא דרגילה בבית נשא וקא מגלגלא בהדיה. דאמרה ליה עד האידנא דלא אדרתן גלגילנא בהדך השתא דאדרתן לא מצינא דאיגלגל בהדך.

ומאי שנא עד ל' יום? עד ל' יום לא שמעי בה אינשי ולא זילא בה מילתא טפי שמעי בה אינשי וזילא בה מילתא.

ב. קשה: כיון שעכשיו משועבד לה אף לדברים הקטנים איך חל הנדר?

תירצו התו"ס והר"ן –

תירוץ ראשון: מטעם מחילה, כיון שבשעה שהדירה היית מתגלגלת עמו חל הנדר, מאותה השעה מחלה ולא משועבד לה יותר, מיהו לא מחלה לגמרי אלא רק כשהיא עמו.

תירוץ שני: בלא טעם מחילה חל הנדר, שכל זמן שהיא עמו צריכה להתגלגל עמו (ולא בגלל מחילה), ולא מיקרי יורדת עמו, שכיון שבני משפחתה שעשירים כמו בעלה **אין רגילים** בכך, ורק אביה עשיר גדול, הילכך מתגלגלת עמו, אבל כשאינה עמו יכולה להתנהג כמו בבית אביה.

✓כ"פ הטור לפי התו"ס:

א. ואם כל בני משפחתה רגילים בגדולות, צריך להנהיגה כן. ואם אין כולם רגילים בגדולות, אינו חייב להנהיגה בכך כשאוכלת עמו.

ב. אבל כשאינה אוכלת עמו צריך להנהיגה כדרך שהיתה נוהגת בבית אביה.

1א. צריך להנהיגה כן

ט"ז: דכתיב "והיא בעולת בעל" עולה עם הבעל ואין יורדת עמו (כתובות סא.).

אינו חייב להנהיגה

ח"מ: כלומר אף שאר בני משפחתה אין נוהגים בגדלות אלא העשירים שבהם, ובעלה כשאר בני משפחתה. א"כ כשנישאה ידעה שאינו עשיר כ"כ וסברה וקיבלה. לכן לא שייך לומר "יורדת עמו" כיון שבני משפחה באותו מעמד לא נוהגים כן.

ב. כשאינה אוכלת עמו

ח"מ: ה"מ לרמב"ם שיכול הבעל להכריחה לאכול לבד (כמ"ש המחבר ס"ב), אבל הרמ"א שפסק כפי הירושלמי שאין יכול להכריחה אא"כ תסכים, א"כ א"צ לדין זה (דכיון שתלוי ברצונה, פשוט שיכולה לומר שאינה מסכימה רק שיתן לה כמו בבית אביה).

כ"כ הב"ש – ולכן יכולה לומר הסכמתי רק שתתן לי כמנהג בית אבי.

צריך להנהיגה

באה"ט: התובעת מבעלה להנהיגה בשבועות שאחר הלידה במאכלים טובים, ולשכב במיטה ולשכור משרתת, שכן שדרך הנשים – כופין הבעל לעושת כן (רש"ל).

- רש"ך: הבעל שאינו מתפרנס כאן ורוצה לצאת לארץ אחרת ואשתו לא רוצה, לא חייב בשאר (מזונות) כסות ועונה.

- הנשבע שלא לתת שאר כסות לאשתו, האם שבועתו חלה?

לרמב"ם– דס"ל דשאר וכסות דאורייתא השבועה לא חלה.

לרמב"ן – דס"ל שהם מדרבנן השבועה חלה.

ב

1. בעל שרצה ליתן לאשתו מזונותיה הראוים לה ותהיה אוכלת ושותה לעצמה - הרשות בידו, ובלבד שיאכל עמה בליל שבת.

2. (ויש חולקין - וסבירא להו דלא יוכל לומר שהיא תאכל לבדה אא"כ קבלה עליה מרצונה) (טור בשם הירושלמי ובשם הרא"ש וב"י בשם רוב הפוסקים), **(וכן נראה לי).**

0. כתובות(סד:): משנה – המשרה אשתו ע"י שליש לא יפחת לה משי קבין חיטין... ואוכלת עמו מלילי שבת ללילי שבת.

פרש"י: המשרה אשתו – שנותן לה מזונות בבית אפוטרופוס ואינה מתגלגלת עמו.

המשרה ע"י שליש

1. רמב"ם – יכול להשרותה אף בע"כ, ובלבד שיאכל עמה בליל שבת. ה"ה: כ"מ מהמשנה.

2. אבל הרשב"א – פירוש הראב"ד דמיירי שעושה מלאכה או לומד בעיר אחרת שעונתו מליל שבת ללילי שבת.

ה"ה: שאם עושה מלאכה בעירו אינו רשאי להשרותה ע"י שליש אלא חייב לאכול עמה. וכמו בהדירה שלא תהנה ממנו שמשרה ע"י פרנס רק ל ל' יום ואח"כ יוציא ויתן כתובתה, דזילא ליה מילתא.

√**כ"ד הירושלמי** – דמיירי רק מרצונה וכן מסקנת הרא"ש והר"ש בן הרשב"ץ.

[הר"ן: ולא קשה לרמב"ם ממדיר אשתו! שדוקא בנדר יכולה לומר זילא ליה מילתה.
כ"כ ה"ה – שאני נדר ששם יש איסור בדבר וגם אינה אוכלת עמו בליל שבת משאכ"כ].

ג1

1. הכל לשון הרמב"ם: כמה מזונות פוסקים לאשה?

א. לחם שתי סעודות בכל יום, ופרפרות לאכול בה הפת, ושמן לאכילה ולהדלקת הנר, ב. ומעט יין לשתות, אם היה מנהג המקום שישתו הנשים יין, ג. (ואם היתה מניקה נותנין לה יין) (טור).

ד. ובשבת שלשה סעודות ובשר או דגים. ה. ונותן לה בכל שבת (פירוש בכל שבוע) **מעה כסף לצרכיה. ו. (הר"ן: ונותנין לה עץ לבשל מאכלה).**

2. בד"א, בעני שבישראל אבל אם היה עשיר, הכל לפי עשרו. א. (צמצמה והותירו מאלו המזונות, הוא של בעל) (טור).

1. משנה(סד:): המשרה את אשתו על ידי שליש לא יפחות לה - משני קבין חטין, או מארבעה קבין שעורין. ונותן לה חצי קב קיטנית, וחצי לוג שמן, וקב גרוגרות, או מנה דבילה, ואם אין לו פוסק לעומתן פירות ממקום אחר.
ונותן לה מטה מפץ ומחצלת, ונותן לה כפה לראשה, וחגור למתניה, ומנעלים ממועד למועד, וכלים של חמישים זוז משנה לשנה.
ה. **נותן** לה מעה כסף לצורכה, ואוכלת עמו מלילי שבת ללילי שבת, ואם אין נותן לה מעה כסף לצורכה מעשה ידיה שלה (פירוש מותר מעשיה ידיה).

ב. **שם(סה:):** אר"א – אבל יין אין פוסקים לאישה. ומסקינן – במקום שרגילות נותנים לה מעט יין.

ג. **(שם):** אריב"ל: ואם היא מניקה נותן לה יין.

ד. **גמ(סה:):** מאי ואוכלת עמו בליל שבת?
√אר"נ – אוכל ממש. כ"פ הרי"ף רמב"ם ורא"ש.
רב אסי אמר – תשמיש.

2. שם משנה: בד"א בעני שבישראל אבל במכובד הכל לפי כבודו.

√**כ"פ הרמב"ם** ע"פ הנ"ל: כמה מזונות פוסקין לאשה?
פוסקין לה לחם שתי סעודות בכל יום סעודה בינונית של כל אדם באותה העיר שאינו לא חולה ולא גרגרן ומאותו מאכל של אנשי אותה העיר אם חטים חטים ואם שעורים שעורים וכן אורז או דוחן או משאר מינין שנהגו בהן ופוסקין לה פרפרת לאכול בה הפת כגון קטנית או ירקות וכיוצא בהן ושמן לאכילה ושמן להדלקת הנר ופירות ומעט יין לשתות אם היה מנהג המקום שישתו הנשים יין ופוסקין לה שלש סעודות בשבת ובשר או דגים כמנהג המקום ונותן לה בכל שבת ושבת מעה כסף לצרכיה כגון פרוטה לכבוס או למרחץ וכיוצא בהן.
בד"א בעני שבישראל אבל אם היה עשיר הכל לפי עשרו אפילו היה ממונו ראוי לעשות לה כמה תבשילי בשר בכל יום כופין אותו ופוסקין לה מזונות כפי ממונו.

א. צמצמה והותירה

- כתובות(סה:): מותר מזונות לבעל.

ואילו בנזיר(כ"ד:) – מניין לאישה (נכנסים)? כגון שצמצמה מעיסתה.

- **להלכה:**

√**טור** – מותר מזונות לבעל, כמו בכתובות.
כ"פ הרמ"א.
תו"ס – הרי גמרות סותרות?
תירץ הר"ם – כשהיה לה מזונות יותר משבעה המותר לבעל. אבל כשצמצמה מפיה המותר לאישה.
כ"פ ת' מאהבה.

1. כמה מזונות

ח"מ: מסידור הדברים במחבר **משמע** שסעיף זה הוא המשך הסעיף הקודם, דמיירי שאוכלת האישה לעצמה, אבל אם אוכלת עמו והוא עני ויש לו רק פת דינו כמ"ש בסעיף הקודם "אוכלת ממה שהוא אוכל".
כ"כ הב"ש – כ"מ מהמשנה והרא"ש.
אבל מסידור הרמב"ם – **משמע** דמיירי אף שאוכלת עמו צריך לכבד אשתו יותר מגופו, ואף שהוא אוכל רק פת חרבה ת' לתת לה לפתן ושמן וכו'.

כמה מזונות

ב"ש: ולא חילק כאן אם בני משפחתה רגילים בכך או לא, לפי שכאן מיירי בעני שאין לו, שאז נותן לה המינימום שבמשנה.

א. לחם שתי סעודת

ב"ש: היינו בכל שבוע 15 סעודות –

- ימים א-ה, שתי סעודת בכל יום	= 10
- יום שישי סעודה אחת	= 1
- שבת ג' סעודות	= 3
- מוצאי שבת סעודה רביעית	= 1
	15

ב. מעט יין

ב"ש: היינו כשמואל (שם סה.)
שאם רגילה: בפני בעלה הרבה יין, וכשהיא לבד נותנים לה מעט.
אם אינה רגילה: בפני בעלה נותנים מעט יין, שלא בפניו כלל לא.
(ולכן פסק המחבר "מעט יין").
מיהו הרי"ף והרא"ש – ס"ל שברגילה נותנים לה כמה שרגילה אף שהיא לבד. שהרי לפי המעשיות שם קצבו לנשים בלי הגבלה.

ג. אם היא מניקה

ח"מ: כלומר נותנים לה מעט יין בכל מקום (ולא הרבה) כיון שהיין יפה לחלב. אבל יותר מכוס אין נותנים לה לפי שהוא ניוול לאישה.
והב"ש – מניקה נותנים לה יותר ולא חיישינן לתאוות תשמיש שלא דמי לאישה רגילה.

ה. מאה כסף

ח"מ: כלומר לצרכיה הקטנים, כגון כיבוס מרחץ וכו', ותמורת זאת מותר מעשה ידיה לבעלה, ולכן יכולה לומר 'איני נותנת המותר ואיני נוטלת מעה כסף' (אבל הוא לא יכול לומר כן).
כ"פ הרמ"א(פ/א).

ו. עץ לבשל מאכלה

ח"מ: ה"ה כלי אכילה כגון קדרה וקערה וכו'.

2א. צמצמה והותירה

שו"ת תשובה מאהבה: אין הדין מוסכם, שיש לחלק. מ"ש בגמ' - מותר מזונות לבעל, היינו שנותרו ממילא, כגון שמטבעה אינה אוכלת הרבה וכמו שפרש"י. אבל צמצמה וסבלה רעבון יכולה לומר בשביל עצמי צמצמתי.
כ"פ התו"ס (נזיר כד:) – שאם צמצמה מפיה שלה הוא.
וכ"ה הר"ן.
ולכן: אין להוציא מיד האישה. כ"ד נו"ב.
כך דגמ"ר – צמצמה, היינו שקנתה בזול המותר לבעלה, אבל קימצה מעיסתה ואכלה פחות המותר שלה.

2ג

1. רמב"ם: ואם היה עני ביותר ואינו יכול ליתן לה אפילו לחם שהיא צריכה - כופין אותו להוציא. א. הגה – המשך הרמב"ם: ותהא כתובתה עליו חוב עד שימצא ויתן.

ב. וי"א שאין כופין אותו להוציא, מאחר שאין לו (רי"ו בשם ר"ת).

2. מי שאין לו מזונות אלא חד יומא - חייב לזון מיניה את אשתו או למיכל בהדה (ח"מ - ול"א שישאיר לעצמו מזון ל'יום כמו ששמין בבע"ח).

3. וי"א עוד דחייב להשכיר עצמו כפועל ולזון אשתו (טור בשם ר' אליה ומוהר"ם בשם רבי' שבצרפת).

4. היה לו קרקעות, הרשות ביד האישה ליקח מזונותיה מפירות הקרקעות או מגוף הקרקעות, או צריך למוכרן (רשב"א סימן תת"ץ).

0. כתובות(עז.): כל האומר 'איני זן ואיני מפרנס' יוציא ויתן כתובה.

שמואל אומר – עד שכופין אותו להוציא נכפה אותו לזון.

ורב אמר – אין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת.

להלכה:

- **הלכה כשמואל** – הרי"ף והר"ח, רמב"ם, והמחבר(קנד/ג).
- **הלכה כרב** – בה"ג, רא"ש והטור.

1. רשב"א: אף לשמואל שאמר כופין אותו לזון ה"ד כשאפשר לכופו, אבל כשא"א, כגון עני ביותר, א"נ אינו רוצה להשתכר ולפרנס – לכו"ע יוציא.

כ"פ הרמב"ם – ותהא כתובתה עליו כחוב עד שימצא ויתן.

ב. ורי"ו כתב: תימה על הרמב"ם, למה כופין אותו מאחר שאין לו לזונה, הרי זה דומה לבע"ח שאין לו. כ"כ ר"ת.

וב"מ – לא קשה על הרמב"ם, שהבעל שאין לו דומה לבע"ח שאין לו, שהבעל יכול לגרשה ותיזון מאחר, משא"כ בע"ח. ואדרבה דומה הדבר לבע"ח שיש לו ואין רוצה לשלם שכופים אותו.

פת"ש: לכאורה יש סתירה בדברי המחבר – כאן (ע/ג) פסק כלשון הרמב"ם "שאף שאינו יכול לפרנס כופים אותו לגרש", **משמע** אף שהוא אנוס או חולה כופים אותו.

ואילו ב (קנד/ג) פסק כלשון הרשב"א - "שאין לו לפרנס ואינו רוצה להשתכר כופים", **משמע** רק כשאינו רוצה, אבל אינו יכול אין כופים, וזהו כדעת ר"ת שאין כופים באונס?

ומתרץ החת"ס – כאן שכתב הרמב"ם 'כופים אותו לגרש', מיירי שכופים במילים ולא בשוטים כיון שהוא אנוס.

2. הרמ"ה: כשיש לו שכר ליום אחד חייב לזונה באותו היום לפי כבודה או לאכול עמה. ול"ד לבע"ח כשבאים לגבות ממנו שמסדרים לו תחילה (מזון ל' יום ושאר סידורים) ורק אח"כ גובים ממנו ! שאני אשתו שאינו חייב לה כסף אלא מזונות חייב לזונה.

3. תו"ס(שם): בגמרא שם - למ"ד יש מורד ממלאכה, וכי הוא משועבד לה למלאכה? אין דאמר 'איני זן ואיני מפרנס', משמע שיש מורד ממלאכה שמשועבד לה לעשות כדי לזונה.

√**מכאן** מוכיח רבי אליהו שחייב האדם להשכיר (אצל אחרים) עצמו לעשות מלאכה לזון את אשתו (אם אין לו עבודות שלו).

וגם מספר כתובתה מוכיח שכתוב: 'אנא אפלח (אשכיר עצמי) ואוקיר...'. כ"פ הרמ"מ.

אבל ר"ת – אין מכאן ראיה, 'דאפלח' כוונתו בעבודת השדה שלו ולא שישכיר עצמו לאחרים.

4. רשב"א: אישה התובעת מזונות מבעלה ויש לו קרקעות המיוחדת לכתובתה והוא אוכל פירות – יכולה האישה לטרוף מקרקע זו או מפירותיו למזונותיה, רק שאם מכרה גוף הקרקע שוב לא תוכל לטרוף מקרקע זו לכתובתה.

1. אפילו לחם

ח"מ: משמע שאם יש לו לחם אף שאין לו לפתן וכיו"ב אין חייב לגרשה. כ"כ ב"ש.

ב"מ: לפי הרמב"ם והרי"ף אף שיש לה משלה ותוכל לחיות ממון שלה, כיון שאין לבעל למלא ההתחייבות שלו כופים אותו להוציאה.

2. אלא לחד יומא

ח"מ: כיון שנלמד מהכתובה 'אנא אפלח', א"כ אף שיש לו מזונות בצמצום חייב להשכיר עצמו ליתן לה מזונות לפי כבודה שהרי כתוב גם 'אוקיר' לפי כבודה.

3. חייב להשכיר עצמו

תח"ס: רב אחד נסע לא"י והניח אשתו בלא מזונות, ועתה ציווה במכתב לקחת מהכסף שנאסף לצורך עליה לא"י (כעין הקדש) לתת לאשתו חומש והשאר לשלוח לו לצורך קיום מצוות ישוב א"י, וחומש זה לא מספיק לצרוך מזונות אשתו, האם אפשר לעכב את כל הכסף לצורך האישה?

- מצד אחד כסף זה מיועד להוצאות פרנסתו בא"י, איך ניתן חומש לאישה להתפרנס בחו"ל.
- מאידך כיון שאינו יכול לכפותה לעלות לא"י לדעת מהרא"י (לקמן סימן ע"ה), א"כ חייב לפרנסה במקומה בחו"ל, ורע ומר המעשה שעזב אותה בלי להניח פרנסה.

א"כ כיון שכוונת הנותנים מעות אלו כדי שיוכל לעלות לא"י, וכדי שיוכל להישאר שם חייבים לזון אשתו, שאל"כ נכפה אותו לחזור לפרנסה, א"כ יתנו לה כל המעות שיוכל להישאר בא"י.

4. קבלת קצבה מביטוח לאומי

קובץ העזר: אישה התובעת מזונות מבעלה והוא טוען שהאישה מקבלת קצבה מביטוח לאומי ולכן פטור ממזונותיה, מה דינם?

- כתובות(קא:): הנושא אישה ופסקה עמו שיזון בתה (שיש לה מבעל אחר) 5 שנים, ואח"כ התגרשה ונישאת לשלישי והתנתה איתו לזון בתה 5 שנים – כ"א חייב לזון אותה, שאחד זן והשני נותן לה דמי מזונות.

הרי אף שיש לבת מזונות מבעלה השני גם בעלה השלישי חייב לזונה, ה"ה האישה זו.

- שיטת מקובצת(רש"י): מה שמקבלת הבת מזונות מהבעל השני של אמה הוי נ"מ לבת, ואם נישאת הבת בעלה אוכל פירות.

ה"ה כאן האישה שמקבלת קצבה מביטוח לאומי עכ"ז חייב בעלה לזונה, ויכולה האישה לחסוך כספי הביטוח לאומי כנ"מ, מ"מ בעלה אוכל מהם פירות.

- אף שבעלה שילם לה דמי הביטוח לאומי, כיון שהקצבה משולמת לא לפי סכום התשלומים אלא זו הטבה סוציאלית ע"פ החוק, ורק מותנה בתשלום, כך שלא בעלה מינה שליח שישלמו לה. מ"מ בעלה יכול לתבוע מאשתו התשלומים ששילם עבורה.

ולכן: חייב המזונות אשתו אף שמקבלת קצבה מביטוח לאומי אלא שיקבל חזרה –

א. תשלומים ששילם עבורה לביטוח לאומי.

ב. רווחי הקצבה שקיבלה מביטוח לאומי כפירות נ"מ שלה.

ד

1. הנושא אשה ואח"כ נשתטית - חייב לזונה ולרפאה. א. (ע"ל סי' קי"ט סעיף ו' שכתב להיפך).

1. רשב"א: הנושא את השוטה אינו חייב לזונה, מפני שלא תקנו חכמים נישואים לשוטה (יבמות קיב:).

√**אבל** הנושא אישה ונשטית אח"כ – חייב לזונה ולרפואתה, כדתנן (כתבות נא.) – לקתה חייב לרפואתה . ואם אמר הרי גיטה וכתובתה ותרפאה עצמה רשאי, אבל זו שנשטית לא יכול לגרשה.

א. לקמן(קיט/ו): פסק כהרמב"ם – שאינו חייב לרפואתה. והרמ"א פסק כהרשב"א – שחייב לרפואתה.

וב"ש – ל"ק, כאן מיירי בשוטה כזו שלא יכולה לשמור גיטה שאין יכול לגרשה, ולכן חייב לזונה ולרפואתה, משא"כ בסימן קי"ט.

וח"מ – תירץ, דשם מיירי שרוצה לתת לה כתובתה ולכן לא חייב לרפואתה, משאכ"כ שלא רוצה לתת הכתובה.

וחוט השני – תירץ, כאן בשוטה שיש לו רפואה ולכן חייב לרפואתה, ובסימן קי"ט מיירי שאין לה רפואה ולכן לא חייב לרפואתה.

ה

מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות

1. מי שהלך למדינת הים ובאה אשתו לבית דין לתבוע מזונות - ג' חודשים הראשונים מיום הליכתו אין פוסקים לה בהם מזונות, שחזקה אין אדם מניח ביתו ריקן.

א. הגה: אבל אם שתקה יותר, ותבעה אח"כ - אין פוסקין לה למפרע, רק מיום התביעה אפילו החמיצו הב"ד את הדין (היא מקבלת מיום התביעה) (הר"ן פרק שני דייני גזירות).

ב. וי"א דאם נפרד ממנה בקטטה, ורוצה לעגנה - פוסקין לה לאלתר (אף תוך ג' חודשים), **דודאי הניח ביתו ריקן** (מרדכי ריש דייני גזירות).

2. מכאן ואילך, א. אפילו אין כתובתה בידה - פוסקים לה מזונות, ב. אבל אין נותנים לה במה שתתקשט.

ג. ואם היו לו נכסים - ב"ד יורדים לנכסיו ומוכרים למזונותיה, אפילו לא שמעו בו שמת.

ד. ואין מחשבים עמה על מעשה ידיה, עד שיבוא בעלה, אם מצא שעשתה - הרי אלו שלה.

3. וכן אם לא עמדה בדין, אלא מכרה לעצמה למזונות - מכרה קיים, א. ואינה צריכה הכרזה ב. ולא שבועה עד שיבוא בעלה ויטעון, ג. או עד שתבוא לגבות כתובתה אחר מותו, מגלגלין עליה שלא מכרה אלא למזונות שהיא צריכה להם.

1. כתובות(קו:): איתמר –

רב אמר – פוסקים מזונות לאשת איש.

ושמואל אמר – אין פוסקים (או מטעם שמא נתן לה צררי, או מטעם שא"ל צאי מעשה דידך למזונותיך).

אמר שמואל: מודה רב שג' חודשים ראשונים אין פוסקים, שאין אדם מניח ביתו ריקן.

א. ריטב"א: מיירי שבאה לתבוע מזונות מכאן ולהבא, דאילו למפרע אין פסוקים לה כלל, שהרי אם בעלה היה כאן יכל לטעון שנתן לו מזונות ואינו חייב.

מתי פוסקים מזונות לאשת איש אף בג' חודשים ראשונים?

- **ריטב"א** - דוקא שיצא לזמן רב (שיש לחשוש לצררי או שא"ל 'צאי מעשה ידיך למזונותיך'), אבל אם נודע שיצא לזמן קצר אלא שאח"כ נשתקע שם – לכו"ע פוסקים לה מזונות אף תוך ג' חודשים ראשונים.

כ"פ ח"מ וב"ש.

וד"מ – המרדכי חולק ע"ז שכתב: מדינת הים ל"ד (משמע שאף לזמן קצר צריכה להמתין ג' חודשים).

והב"ש – המרדכי לא קאי ע"ז, אלא על המשנה (קז:) מי שהלך למדינת הים ועמד אחר ופרנס את אשתו.

- **ב. מרדכי:** ואם הלך ממנה בקטטה ונתכוון לעגנה – נאמנת ליטול מזונותיה לאלתר (שודאי הניח ביתו ריקם).

- **כתובות(קו:):** כששמעו בו שמת לכו"ע פוסקים מזונות אף בג' חודשים ראשונים.

כ"פ רמב"ם והשו"ע(ה/ו).

2. (שם): אחר ג' חודשים – בשמעו בו שמת כו"ע לא פליגי שזנין אותה.

ג. כי פליגי בלא שמעו בו שמת:

✓רב אמר – פוסקים.
ושמואל אמר – אין פוסקים.
} והילכתא כרב.

פרש"י: בשמעו בו שמת כו"ע ל"פ – למאי ניחוש, אם משום צררי הרי סופה לגבות כתובתה (שהרי בעלה כבר מת) ואז תשבע. ואם נחוש שא"ל: "צאי מעשה ידיך למזונותיך", משמת בעלה שוב אינה אין מעשה ידיה שלו.

א. כשאין כתובתה בידה?

יש מהגאונים – אין פוסקים לה מזונות עד שתביא כתובתה דחיישינן שמא מחלה כתובתה וממילא אין לה מזונות.

✓**והרמב"ם והרא"ש** – פוסקים לה, בחזקת שלא נטלה ולא מחלה, וא"צ להביא כתובה הואיל ומזונות

ד"א. אבל אם מת בעלה אין לה מזונות עד שתביא כתובתה, מפני שאוכלת מתקנת חכמים, ועוד שאין מוציאים מהיתומים, שלעולם טוענים להם.

ב . שם(מח., קז.): תניא – מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות, ב"ד יורדים לנכסיו וזנין אשתו, אבל אל לבניו ובנותיו ולא לדבר אחר.

מאי דבר אחר?

√רב חיסדא – לא מוציאים ממנו לתכשיט, וכ"ש שלא מוציאים ממנו לצדקה. כ"פ הרמב"ם.

ורב יוסף – לא מוציאים לצדקה, אבל תכשיט נותנים לה, שלא נוח לו שאשתו תיתנוול.

ד . רמב"ם: ב"ד פוסקים לה מזונות ולא מתחשבים במה שמרוויחה ממעשה ידיה, עד שיבוא הבעל ויעשה עמה חשבון, ואם מצא שעשתה הרי הם שלו.

כ"כ רמב"ן, רשב"א והר"ן[הרי"ף בת'].

ה"ה: והראיה מכתובת(קז.) נ"מ בין הטעמים למה לשמואל אין מזונות לא"א (צררי או מעשה ידיה): קטנה ומעשה ידיה מספיקים שנותנים לה מזונות. **הרי** שאף שמעשה ידיה מספיקים ב"ד פוסקים לה מזונות.

והרא"ש – חולק על הרמב"ם, אין פוסקים לה עד שיבדקו אם מעשה ידיה לא מספקים למזונותיה. לפי שכשנפרעים מנכסי אדם שלא בפניו ראוי שיהפכו בזכותו. כ"ד הר"ן.

3. כתובות(צז.): אלמנה בין מהאירוסין או הנישואין מוכרת שלא בב"ד.

עברה ומכרה בינה לבין עצמה:

- √**רמב"ם** – אם מכרה שוה בשוה מכרה קיים.

כ"פ השו"ע(צג'/כה).

- **רמב"ן והר"ח** – אין מכרה קיים, בין מכרה למזונות או לכתובה.

א . כתובות(ק.): למזונות מוכרים בלא הכרזה.

ב . ולא שבועה (רמב"ם)

- √**כ"כ רמב"ם** – פטורה מהשבועה כחנן. אף שלא שמעו בו שמת פטורה, (שהרי תשבע כשתבוא לגבות כתובתה) כרב נגד שמואל. כ"פ ש"פ.

- **מרדכי** – אם לא שמעו בו שמת צריכה שבועה, שמ"ש חנן תשבע לבסוף, דווקא כששמעו בו שמת, כיון שסופה להישבע על כתובתה, אבל כשלא שמעו בו שמת – צריכה שבועה, שמא תמכור בחייו ולא תבוא לשבועה לעולם.

√**כ"ה ברמב"ם:** וכן אם לא עמדה בדין אלא מכרה לעצמה למזונות – מכרה קיים.

א . ואינה צריכה הכרזה **ב .** ולא שבועה עד שיבוא בעלה ויטעון, **ג .** או עד שתבוא לגבות כתובתה אחר מותו, מגלגלין עליה שלא מכרה אלא למזונות שהיא צריכה להם.

ה"ה – טעמו שמשוה דין מזונות האישה למזונות האלמנה שמוכרת למזונותיה שלא בב"ד (שם צז:).

א . מ"ש ואינה צריכה הכרזה – שם(ק:) למזוני מזבנין שלא בהכרזה **ב .** ופטורה משבועה כחנן (קד:) דאמר תשבע לבסוף.

ג . ומיירי בשני אופנים: או כשיבוא הבעל לטעון אז תשבע, או כשבאה לגבות כתובתה אז תשבע.

1א . אין פוסקים לה למפרע

ב"ש: אף שבאלמנה יש לה מזונות למפרע (מהיורשים) כל שלא שהתה ג' שנים (צג/יד) ! שאני אשת איש דלא אמרינן כן [לפי שדרך הנשים לגלגל עם בעליהן לסייעם ומחלה לו מזונות שעד התביעה – רמב"ן].

כ"פ הר"ן, רמב"ן לאפוקי מרדכי.

ואפילו החמיצו

הג' מעשה ניסים: טעמו כיון שאשת איש שיש לה נכסים ודאי משלה ניזונת. אבל כשתבעה גילתה דעתה שאין לה יותר משלה, רק שלוותה ואכלה (הר"ן).

2א . אפילו אין כתובתה בידה

ח"מ: ואף שיש לחוש שמחלה כתובתה לבעלה ומת בעלה שאז הפסידה תנאי כתובתה ואין לה מזונות (כמ"ש צג/ט), קמ"ל דלא חיישינן.

כ"כ ב"ש – ולפי הרמב"ם כשמחלה אף בחייו הפסידה כתובתה(צג/ט).

ב . אבל תכשיט לא

ח"מ: אף שכסות ומזון דין אחד להם, וכשם שפוסקים מזון כך פוסקים כסות, מ"מ תכשיט אין פוסקים לה.

וטעמו כתב הרמב"ם – שהרי אין הבעל כאן שתתקשט, לכשיבוא תתקשט.

אבל חרש ושוטה פוסקים לאשתו תכשיט, שהרי לא יחזור לבריאותו ואינה מחויבת להיום **לעולם** בלא תכשיט.

כ"כ ב"ש.

ג . אפילו לא שמעו בו שמת

ב"ש: דלא כמרדכי דס"ל שאף שלהלכה כרב שפוסקים לה אף שלא שמעו בו שמת, מ"מ צריכה שבועה.

ד . ואין מחשבים על מעשה ידיה

ח"מ: הרמ"א(י) – פסק כהרא"ש שמחשבים במעשי ידיה, ותימה שלא הגיה כאן!

והב"ש – ל"ק, אע"פ שב"ד לא מחשבים במעשה ידיה, מ"מ יש לבעל טענה למלוה כאשר לוותה לא בציווי הב"ד.

סיכום: מה הכללים על פיהם פוסק ב"ד מזונות לאישה?

א. הרמ"א(ה) ע"פ הר"ן: פוסקים מזונות מיום התביעה ולא למפרע.

ב. רמב"ם: פוסקים מזונות אף בלא שטר כתובה.

ג. שם(מח.) כרב חיסדא – אין פוסקים לה תכשיטים. כ"פ השו"ע(ה).

ד. שם(קד:) כחנן – א"צ להישבע, ואף שלא שמעו בו שמת (כרב לאפוקי שמואל).

ה. רמב"ם: כשפוסקים מזונות אין מתחשבים במעשה ידיה (לאפוקי הרא"ש והר"ן).

3. מכרה לעצמה למזונות

ח"מ: לכתחילה צריך ג' בקיאים בשומא, בדיעבד שמכרה בינה לבין עצמה יש מחלוקת בדבר (צג/כה):

לרמב"ם – בדיעבד מהני.

לרמב"ן והעיטור(ר"ח) – לא מהני ומכרה בטל.

ומ"ש המחבר: "מכרה לעצמה" הינו כל מר כדאית ליה.

מכרה קיים

רשד"ם: ואף אם מכרה לפרוע חוב של בעלה מכרה קיים.

ג. עד שיבוא בעלה ויטען

ח"מ: לא נתברר ברמב"ם מה טענתו של הבעל:

י"ל שיטען שהניח צרורי או שא"ל צאי מעשה ידיך למזונותיך" והיה מפסיק לה.

אבל אם יטען שאף שלא הניח צרורי ולא א"ל "צאי..."., "היה לך לעשות במעשה ידיך. תשבעי שלא נזדמן לך מלאכה" – אין זו טענה, ואין מוציאים ממנה. שהרי אינו אלא גרם בעלמא, ואף שיכל למנוע ממנה מזונות עד שתעשה אם היה כאן, מ"מ אף שלא עשתה ומכרה מנכסיו אין מוציאים ממנה.

כ"כ בעה"ת(רמב"ן) – לוותה ואכלה ולא עשתה אף שיכלה לעדות – לא מוציאים ממנה.

אבל הרא"ש – ס"ל שיכול הבעל לטעון 'תשבעי לי שלא הזדמנה לך מלאכה', שהיה לך לעשות מלאכה ולא ללוות מאחרים, וא"צ להחזיר למלוה.

טענת הבעל טענה (לדעת הרא"ש)

ח"מ- אף יכול להוציא מהאישה אם מכרה משלו לצורך מזונותיה.

וב"ש – לא משמע כן מהרא"ש, אלא שאם לוותה אין הבעל צריך לשלם למלוה.

1 מי שנשתטה או נתחרש - פוסקין לאשתו תכשיט (ומפרנסין את אשתו מנכסיו).

שם(מח.): אמר מר עוקבא – מי שנשתטה ב"ד יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין אשתו בניו ובנותיו ודבר אחר.

ויש לחלק בין יצא לדעת ליצא שלא לדעת:

שהיוצא לדעת – היה בידו לצוות ולא ציווה, גילה דעתו שאין רצונו שיזונו אותם. אשתו שמחויב מוציאים ממנו בע"כ אבל ילדיו שלא מחויב לא מוציאים ממנו.

והיוצא שלא לדעת – ניח"ל שיזונו כולם.

2

1. רשפ"א: מי שהלך למדינת הים והפקיד כלים ביד אחד, או השאילום לו - מוציאין מיד הנפקד למזונות אשתו.

2. הגה: אפילו ציוה הבעל שלא ליתן (כ"כ ר"י בתשובה הובאה במרדכי פרק דייני גזירות).

3. ואם החזיר הנפקד לבעל אחר שתבעתו האישה לדין - חייב לשלם לה.

א. וכשמוציאין מן הנפקד - אין מוציאין רק לששה חדשים, אפילו אם ירצה הנפקד (לתת יותר) אין מעכבין ממונו של בעל יותר.

4. *ת' הרשפ"א:* ואין מוציאין מנכסים שהם ביד אחרים כל זמן שיש כאן בני חורין.

5. המשך ת' הרשב"א: אבל מיד השואל אין מוציאים, עד שיגיע סוף זמן שאלתו (לפי שמשועבד לו עד זמן שאלתו, ואין מוציאים מזון האישה ממשועבדים).

1. רשב"א: מי שהלך למדינת הים והפקיד כלים ביד אחד – מוצאים מיד הנפקד למזונות האישה.

5. אבל אם השאיל ולא הגיע הזמן שאלתו – אין מוצאים לפי שדינם כמשועבדים עד סוף הזמן.

2. ד"מ: מי שהפקיד ממונו ביד שמעון וציוהו לא לתת מזה לאשתו רק לביתו, והלך למדינת הים ואשתו תובעת למזונות:

פסק ר"י – שמוציאים משמעון וזנין את האישה.

כ"כ ת' מימוני.

מיהו אם נתן הבעל במתנת בריא לאחר, אין אשתו ניזונת מהם.

3. מרדכי: ואם היא תובעת את הנפקד כופין אותו לתת לה מדרבי נתן. ואם החזיר הנפקד לבעל אחר שתבעתו בב"ד – חייב לשלם לה, שהרי חייב מדר"נ.

א. וכשמוציאים מן הנפקד (כשלא החזיר לבעל) מוציאים רק ל 6 חודשים למזונותיה, אבל יותר אין כוח לעכב (כדאיתא בכתובות צז. ושו"ע צג/ל).

ד"מ – ואפילו ירצה הנפקד לתת יותר לא מקבלים ממנו, שהרי היא תמצא ממון הבעל במקום אחר ויכופו לזונה (ולא נוציא מהנפקד מדר"נ).

1. מוציאים מיד הנפקד

ב"ש: לפי שפקדון הוי בני חורין, אבל שאלה לא מוציאים עד כלות זמן השאלה, לפי תוך הזמן הוי כמשועבדים.

3 א. כשמוציאים מן הנפקד

ח"מ: ואין נותנים לה כל הממון, רק מעכבים הממון ביד הנפקד או ביד אחר ומפרנסים אותה מהם בכל חודש.

כ"כ ב"ש.

4. אין מוציאים מנכסים שביד אחר

ח"מ (ע"פ ת' הרשב"א): מיירי שאחד תפס בקרקע הבעל ויש לו טענה על הקרקע, ורצתה היא להוציא הקרקע מידו – כ"ז שיש בני חורין לא תוציא מדי המוחזק.

אבל כשיש לו מעות מופקדים ביד אחר, ויש לו גם מטלטלים בבתו - גם מעות הפקדון דינם כבני חורין, מאחר שלנפקד אין שום טענה על המעות.

ח1

1. הלך בעלה, ולוותה ואכלה - חייב לשלם.

2. הגה: המלוה תובע לאשה, והיא תובעת לבעלה. ואם אין האישה כאן, תובע לבעל. **א. מיהו אם מחלה האישה לבעלה, אין למלוה כלום.**

3. כ"מ מת' הרשב"א: פסקו לה הב"ד מזונות וצוו לאחד לפרנסה ולגבות מנכסי בעלה, אם מת הבעל - אין לו עליה כלום.

א. אבל אם אמרו סתם להלוות לה, אם מת הבעל או אין לו לשלם, ונפל לה ירושה ממקום אחר - צריכה היא לשלם (כן משמע מתשובת הרשב"א הביאה הב"י).

1. כתובות(קז:): תניא – ממאנת אין לה מזונות.

א"א לומר ביושבת תחת בעלה שבעלה חייב במזונותיה, אלא איירי שהלך למדינת הים ולוותה ואכלה ומיאנה (שאין לה מזונות).

טעמא דמיאנה, הא לא מיאנה יהבינן לה.

√**הרי"ף:** מ"ש חנן (קז:) הניח מעותיו על קרן הצבי, ה"מ שפרנס אותה מעצמו, אבל לוותה ואכלה מוציא מיד הבעל.

וראיה נוספת יבמות(פה.) אלמה לכ"ג יש לה מזונות או לא? אם יושבת תחתיו מחויב לגרשה, ודאי שאין לה מזונות. אלא שהלך למדינת הים ועמדה ולוותה, האם יש לה מזונות? אין לה מזונות, דחיישינן שמא תמשיך להישאר תחתיו.

משמע שסתם אישה שלוותה ואכלה הבעל חייב לפרוע.

חייב הבעל לשלם:

תו"ס(ר"י) – דווקא שפסקו ב"ד להלוות לה, אבל לוותה לפני שפסקו ב"ד – לא חייב לשלם, שיאמר לה היה לך להתפרנס ממעשה ידיך.

√**והרא"ש** – אם לוותה בעדים אף בלא ב"ד חייב לשלם.

והשו"ע – פסק סתם ולא חילק בין פסקו ב"ד או לא (כהרא"ש).

2. למי פונה המלוה לקבל החזר ההלוואה?

- **הרא"ה** – הבעל חייב באופן ישיר למלוה מדר"נ, שכך תקנו חכמים שתהיה האישה שליחה ללוות עליו, כמו באלמנה שמוכרת נכסי יתומים והאחריות על היתומים, כן א"א תיקנו שיכולה ללוות על נכסי בעלה. מ"מ כשאין בעל היא חייבת.
- **רש"י והר"ן** – הבעל חייב באופן עקיף מדר"נ, שהמלוה תובע האישה והאישה תובעת את בעלה.

2. חייב הבעל

√**הר"ן** – המלוה תובע את האישה, והאישה את הבעל מדר"נ. כ"כ רש"י.

כ"כ נמ"י והמרדכי – אין לבע"ח אלא על האישה, אבל מתה מוצאים מהבעל מר"נ.

אבל הרא"ה – עיקר חיוב על בעלה, ורק כשאין לבעל האישה חייבת.

א. מרדכי: מ"מ אם מחלה האישה לבעל אין למלוה כלום.

עד מתי יכולה לומר לוויתי ואכלתי?

מרדכי: עד ג' שנים נאמנת לומר לוויתי, אבל שתקה ג' שנים – מחלה, וא"צ לתת לה למפרע, אא"כ היה לה משכון שאז גובה לשעבר אף יותר מג' שנים.

אומנם ה"ה(רמב"ן) – א"צ ג' שנים רק באלמנה, אבל אשת איש שלא תבעה מזונות אבדה מיד לשעבר.

כ"כ הר"ן והב"י(ריטב"א).

וכתב עוד הריטב"א – ואפילו מכרה נכסי מלוג שלה בטובת הנאה ולא תבעה מזונות הפסידה, לפי שדרכן של נשים לגלגל עם בעליהן.

מרדכי: אישה תבעה מזונות מבעלה ופסקו ב"ד לתת לה. אחר ה' שנים תובעת מזונות ואומרת שלוותה על סמך הפסק, והוא אומר לא ידעתי מהפסק וכיון שהיא שתקה מחלה – הדין עם האישה.

רשב"א בת': מי שהלך למדינת הים ופסקו לה ב"ד מזונות וציוו לאחד לפרנסה ולגבות מנכסי בעלה, ואח"כ מת בעלה.

אף שנפלו לאישה ירושה ממקום אחר- אין האישה חייבת לו כלום, כיון שלא לוותה ממנו, אלא על המפרנס לגבות מנכסי בעלה.

√אבל אם אמרו לו ב"ד סתם להלוות לה, ומתת הבעל או שאין לו לשלם – יכול לגבות מירושה שנפל לה ממקום אחר.

1. לוותה ואכלה

ח"מ: ובטור כתב – לוותה בעדים. כ"כ הרא"ש והמרדכי.

משמע שבלא עדים יכול הבעל לומר איני מאמינך שלווית.

[אף שחיוב מזונות ודאי, א"כ הוי כאומר איני יודע אם פרעתי (דשמא צמצמה) שחייב! תירץ החזו"א – כיון שאורחא שתגלגל עמו ולדחוק עצמה אין כאן חיוב ודאי].

ח"מ: כתב הב"י(בעה"ת) – אף שלא אמרה בפני עדים שלווה **לצורך מזונות** גם המלוה לא אמר כן, כיון שבשעת התביעה מודה שלצורך מזונות לוותה, והבעל מודה שלא הניח לה מזונות – נפרע מבעל, דהרי אצל חנן כתוב "לוותה ואכלה" סתם, ולא כתוב שלוותה לצורך מזונות.

כ"כ ב"ש.

2א. אם מחלה לבעלה

ח"מ: ודין זה תימה, מאחר שהבעל משועבד למלוה מדר"נ, איך האישה יכול למחול לבעלה?

ואף שהמרדכי כתב כן, הוא למ"ד שאין דין ר"נ, אבל אנן דקי"ל שיש דין ר"נ אין האישה יכולה למחול לבעלה.

והב"ש – תירץ, דמיירי שהיו נכסים לאישה בשעה שמחלה שיכלה היא לשלם, לכן מהני המחילה, ועכשיו שהאישה לא כאן הפסיד המלוה.

3א. ונפל לה ירושה.

ח"מ: ה"ה אם היה לה נכנסים בשעת הלוואה שנפרע מהאישה.

ח2

1. עמד אחד מדעת עצמו וזנה משלו - אין הבעל חייב לשלם לו והרי זה איבד מעותיו.

2. הגה: ואין חילוק בין אביה, לאחר, שפרנסה. א. מיהו אם היו חייבים לבעל ופרנסו אשתו - מנכין לו מחובו (כל זה בהגהות מרדכי דכתובות).

3. ואם אביה עמד ופרנס בתו עם חתנו - אפ"ה א"צ לשלם לו רק מזונות שלו, ולא של בתו (ת"ה סי' שי"ז).

4. לא לוותה, רק מכרה נכסיה ופרנסה - אין לה עליו כלום ומעשה ידיה שלה (הר"ן ריש דייני גזירות).

1. שם(קז:): משנה – מי שהלך למדינת הים ועמד אחר ופרנס אשתו:

√**חנן אומר** – איבד מעותיו.

נחלקו עליו בני הכוהנים הגדולים ואמרו ישבע כמה הוציא ויטול.

שם(קט.): הילכתא כחנן.

איבד מעותיו

רשב"א – דווקא שאמר שמחמת מזונות שחייב לה בעלה הוא נותן, דהוי כפורע חובו של חברו שאיבד מעותיו. אבל אם פרנסה סתם – הוי כהלוואה שהבעל חייב לפרוע.

√**אבל הר"ן** – חלק עליו, אין לחלק (ובכל גוונא איבד מעותיו).

כ"כ ה"ה, כ"פ ח"מ בדעת המחבר.

ריב"ש: אף לרשב"א כשפרנס סתם גובה מהבעל, אבל על האישה אין לו כלום.

2. ירושלמי: חנן אומר איבד מעותיו –

רבי חגי ס"ל – שלא אמר חנן איבד מעותיו אלא באחר, אבל אב שפרנס בתו לא איבד מעותיו.

√**ורבי יוסי ס"ל** – שאין חילוק, ואף באב שפרנס בתו איבד מעותיו, אבל בקבורה בכ"ג גובה מהחתן.

√**כ"פ הר"ן:** אין חילוק אם אביה פרנסה או אחר – איבד מעותיו.

א. הגמ"ר: א' פרנס בתו (הנשואה) ולבסוף תבע מחתנו לשלם את ההוצאות, והיה לחתן הלוואה ביד חמיו, וטען חמיו כי פרנס אשתו ע"ח החוב, מדר"נ.

השיב רבנו שמחה: הדין עם חמיו כיון שחייב לחתנו ניכה מהחוב, אבל אם לא היה חייב א"צ החתן לשלם.

3. תה"ד: ראובן פרנס חתנו ובתו על שולחנו שתי שנים יותר על קצבת הזמן שקצב להם, ועתה תובע מחתנו שיפרע לו המזונות – הדין עם ראובן, שדומה לחצר שאינה עומדת להשכיר (פירוש אף שהאב עשיר ואין דרכו להאכיל בנ"א בשכר והוי חצר שאינה עומדת להשכיר) עכ"ז צריך לעלות לו שכר, שהרי זה נהנה ולזה חסר, וכ"ש כאן שראובן חסר ממש.

אבל לבתו א"צ לשלם דקי"ל כחנן שאיבד מעותיו.

4. מכרה מנכסיה ופרנסה עצמה

• √**הר"ן** - לא לוותה אלא מכרה נכסיה ופרנסה עצמה – אין לה על הבעל כלום, ומעשה ידיה שלה. שדינה כאחר שפרנסה שאבד מעותיו ואין דינה כלוותה ואכלה.

כ"פ הרמ"א.

ח"מ – לפי טעם הר"ן מיירי באישה בעלת מלאכה ואם היתה מצמצמת היו מפסיקים לה מעשה ידיה, שאז הבעל טוען 'צאי מעשה ידיך למזונותיך', אבל כשאין מספיק – חייב הבעל לשלם מה שמכרה מנכסיה.

• **והרמב"ן** – אם מכרה מנכסיה אמרינן מסתמא מחלה, שדרך נשים לגלגל עם בעליהן.

ב"ש – לפי טעם הרמב"ן, אף שאין לה שום מלאכה א"צ להחזיר לה, כי מסתמא מחלה. מיהו אם אמרה שאין דעתה למחול דינה כלוותה שהבעל חייב.

1. אין הבעל חייב לשלם

ב"ש: ול"ד ליורד לשדה חברו בלא רשות שצריך לשלם (חו"מ שעה/א) ! דשאני התם שבא תועלת לחברו, אבל כאן אין לו שום תועלת רק שסילק ממנו נזק (מבריח ארי מנכסיו).

כתב בעה"ת – האומר **כל הזן אינו מפסיד** ועמד אחד ופרנס אותה – איבד מעותיו, שהרי אינו שלוחו. והראיה כתובות(ע.) כשמדיר אשתו יעמיד פרנס, והרי הפרנס

שלוחו שהוא כמותו? שאומר "הזן אינו מפסיד" ואז אינו שלוחו ולא עובר על הנדר.

הרמ"ע: מי שריפא אשת חברו (בין רפואה שיש לה קצבה או לא) או נתן לה מלבושיה ושכר דירה – איבד מעותיו כמו פרנס אשת חברו.

חוט השני – ה"ה פדה אשת חברו משביה אין הבעל חייב לשלם לו.

הר"ם איסרלש: וכן אישה אין חייבת לשלם מה שהלוו לבעלה ופרנסו אותה.

2א . מיהו אם היו חייבים לבעל

ח"מ וב"ש: ה"ה אם לקח מנכסי הבעל בלא דעתו ופרנס אשתו לא הפסיד, ורק שפרנס משלו הפסיד.

פת"ש: מסתמיות הפוסקים משמע אפילו לא הגיע זמן פרעון החוב. וצ"ע.

מנכים לו מחובו

רשד"ם: ודוקא בשבועה, שנשבע כמה הוציא, ואם תובע דבר שלא מסתבר אינו נאמן אפילו בשבועה.

3. עמד ופרנס... רק מזונות שלו

ח"מ: ואין לומר שאומד דעתו לפרנס גם חתנו בחינם, שאל"כ הוי זילותא (שלוקח דמים מחתנו) ! שאין שום זילותא אם אינו נותן לו בחינם.

והדין צ"ע.

לפי סברת ר"ת ור"ח – ניחא, שהפורע חוב חברו אינו פטור רק במזונות האישה שאין חיובו ברור (שהיתה מצמצמת), אבל שאר חוב לא איבד מעותיו.

אבל לסברת הרי"ף והרמב"ם – שבכל החובות איבד מעותיו ואין לחלק בין מזונותיו (של החתן) ולמזונות אשתו שבכל גוונא פטור (כ"פ בחו"מ קכח/א). א"כ הטעם שכאן חייב במזונותיו כיון שנעשה דבר על דעתו (לאפוקי הלך למדינת הים ופרנס אחר אשתו שפטור הבעל, כיון שלא היה מדעתו), א"כ גם פרנס בתו עם החתן חייב גם על אשתו, שהרי היה מדעתו.

[כלומר: אם היה שלא מדעתו – על שניהם פטור, והלה איבד מעותיו, ואם הפרנסה היתה על דעת החתן - חייב גם על אשתו וגם על עצמו].

4. מכרה נכסיה ופרנסה עצמה

ח"מ: דס"ל לרמב"ן שמחלה, שדרך נשים לגלגל עם בעליהם.

ולפ"ז אף שאינה יכולה לעשות שום מלאכה – הבעל פטור, דמסתמא מחלה.

אומנם הב"ש – מיירי שהיא בת מלאכה, אבל כשאינה בת מלאכה כלל אין מעשה ידיה מספיקים אפילו לחצי מזונות – לא תפסיד.

וכן הר"ן הניח בצ"ע דברי הרמב"ן.

ט הבעל שאמר לאשתו בשעה שהלך: 'טלי מעשה ידיך למזונותיך', ושתקה - אין לה מזונות.

כתובות(קז.): לפי שמואל – אין פוסקים מזונות לאשת איש. טעמו:

רב זביד – שמא צררי אתפסיה.

רב פפא – שמא א"ל 'צאי מעשה ידיך למזונותיך'.

ב"י - משמע שאם אמר לה בפירוש 'צאי מעשה ידיך למזונותיך' – מהני.

כ"פ הרמב"ם – אף ששתקה (הוי כאילו הסכימה).

ושתקה

- **ח"מ** – מהשו"ע ורמב"ם שכתבו 'ושתקה – אין לה מזונות' שמשמע דווקא כששתקה או הסכימה, היינו דווקא כשאין מעשה ידה מספקים למזונותיה. אבל אם מספיקים אף בע"כ יכול לומר לה 'צאי מעשה ידיך למזונותיך'.

- **ב"ש** – אף שמעשה ידיה מספיקים צריך רצונה ולא יכול לומר לה בע"כ.

כ"מ מהרמב"ם שכתב 'צאי מעשה ידיך למזונותיך ושתקה – אין לה מזונות', משמע שאם רצתה יכלה למחות.

[כלומר: כשמעשה ידיה מספיקים למזונותיה

ח"מ – יכול בע"כ לומר לה 'צאי מעשה ידיך למזונותיך'.

וב"ש – אף שמספקים לא יכול לומר לה בע"כ, אא"כ תשקה או הסכימה].

אין לה מזונות (רמב"ם)

הג' מעשה ניסים: לכאורה משמע דשתיקה מהני משום מחילה.

וקשה: הרי לפי הרמב"ם בדבר שאינו קצוב לא מהני מחילה (ומזונות הוא דבר שאין לו קצבה)?

וי"ל: כיון שיכולה האישה לומר 'איני ניזונת ואיני עושה' ושוב לא יכולה לחזור בה, גם כששתקה הוי כאמרה 'איני ניזונת ואיני עושה' ולא יכולה לחזור בה ואין לה מזונות.

1. הרי שעמדה בדין ופסקו לה מזונות, ומכרו ב"ד ונתנו לה, או שמכרה היא לעצמה, ובא הבעל ואמר: 'הנחתי לה מזונות' - הרי זו נשבעת בנקיטת חפץ שלא הניח.

2. ואם לא תבעה ולא מכרה, אלא (לוותה או) **שהתה עד שבא הוא ואמר: 'הנחתי לך מזונות', והיא אומרת: 'לא הנחת אלא לויתי מזה ונתפרנסתי' - נשבע שבועת היסת שהניח לה, ונפטר, וישאר החוב עליה.**

א. (*הר"ן:* אבל אין האיש נאמן לומר שנתן לה על העתיד).

3. ואם מכרה מטלטלין ואמרה: 'למזונות מכרתי', והוא טוען ואומר: 'מזונותיך הנחתי' - נשבעת שבועת היסת שלא הניח.

4. הגה – *הטור:* טען ואמר: 'היה לה להוציא מעשה ידיה במזונותיה', אם לוותה בלא ב"ד, והיא בעלת מלאכה שמעשה ידיה מספיקין לה לדברים גדולים, אע"פ שאינן מספיקין לדברים קטנים - טענתו טענה.

א. אבל אם פסקו לה ב"ד - צריכין שיספיקו מעשה ידיה לכל דבר.

0. שם(קז.): מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות:

(1). אם בא הבעל ואמר (או שאמר קודם צאתו) 'צאי מעשה ידיך למזונותיך' – רשאי.

(2). קדמו ב"ד ופסקו – מה שפסקו פסקו.

(3). שם: תניא – מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות:

בני הכוהנים אומרים – נשבעת תחילה (כשבאה לקבל מזונות) ובסוף (כשיבוא הבעל או תקבל כתובתה).

√חכמים אומר – לא תשבע אלא לבסוף.

ואם בא בעלה ואמר פסקתי לה מזונות – נאמן.

1. שם(קז.): בא הבעל ואמר 'פסקתי לה מזונות' – נאמן.

נאמן

- **ר"י** – הבעל נאמן להצריכה שבועה, שתשבע ותגבה מה שלוותה ואכלה, שאם לא תוכל להישבע לא תמצא מי שילווה לה בעתיד, שיראים להפסיד, אבל עכשיו שנשבעת ונוטלת לא חוששים להלוותה.
- **רש"י** – נאמן הבעל בשבועה שהניח לה מזונות ויטול ממנה מה שנתנו לה ב"ד, משום שהבעל מוחזק בנכסים וטוען ברי.
- √**רמב"ם** – מחלק בין מכרה ללוותה –

2. אם לוותה – ישבע הבעל ויפטר.

1. אם מכרה קרקעות או מטלטלים ידועים - תשבע בנק"ח ותפטר.

3. אם מכרה מטלטלים לא ידועים - תשבע היסת ותפטר.

4.(שם): מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות. אם בא ואמר 'צאי מעשה ידיך למזונותיך' – רשאי. קדמו ב"ד ופסקו לה מזונות – מה שפסקו פסקו.

רשאי

- **הרא"ש** – רשאי לטעון שהיה לה לעשות למזונותיה ואינו משלם מה שלוותה, כיון שהיא בעלת מלאכה שמספקת לדברים הגדולים, אף שאינם מספקים לדברים הקטנים היה לה להצטמצם, אבל אם אינה בת מלאכה לא יכול לטעון.

ואם קדמו ב"ד ופסקו לה – אף שמעשה ידיה מספיקים, כיון שבאה לב"ד גילתה דעתה שאינה רוצה להתפרנס בדוחק, אא"כ מעשה ידיה מספקים לכל, שאז טענתו טענה.

• √**רמב"ם** – רשאי רק אם טען כן לפני שיצא, אבל כשחזר לא יכול לומר היה לך לעשות במלאכה להתפרנס, וחייב לפרוע כל הקפותיה (אף שלא תבעה בב"ד, ואף שמעשה ידיה מספיקים לכל), שאין מחשבים מעשה ידיה כשפוסקים לה.
ואם מצא שעשתה – הכל שלו, ואם לא עשתה הפסיד.
כ"פ שו"ע(1.).

1. מכרו ב"ד... או שמכרה היא... נקיטת חפץ

ח"מ: ויש חילוק בשבועה כשמכרו מטלטלים – כשמכרו ב"ד מטלטלים – נשבעת בנקיטת חפץ.
אבל כשהיא מכרה מטלטלים אם אינם ידועים שיכולה לכפור – נשבעת רק היסת.

הנחתי לה מזונות

ח"מ: ה"ה לטעון שאמר לה: 'צאי מעשה ידיך למזונותיך' ושתקה.

נשבעת בנקיטת חפץ

ב"ש: הכלל לפי הרמב"ם הוא – כל שמכרה היא – תשבע שבועת המשנה (נקיטת חפץ) ותפטר. ואם לוותה ובאה להוציא ממנו – ישבע הוא היסת ויפטר, שהרי הוא כופר הכל.

נקיטת חפץ

ב"ש: למה נשבעת בנקיטת חפץ, הרי כבר מכרה ועכשיו היא כופרת הכל?
ואפשר כיון שמכרה **קרקע** שהיא בחזקתו, אף שכבר מכרה הוי כאילו באה להוציא, מש"ה נשבעת בנקיטת חפץ.
ולפ"ז אם מכרה מטלטלים אף הידועים נשבעת רק היסת, כ"כ גידולי תרומה.
לאפוקי ה"ה דס"ל שרק מטלטלים הלא ידועים נשבעת היסת שיש לה מיגו (שאין בידה כלום) אבל הידועים תשבע בנקיטת חפץ כיון שאין לה מיגו.
וצ"ע – שלפי זה אין חילוק בין קרקע למטלטלים הידועים (והתירוץ הראשון נפל).

ובני אהובה – תירץ תירוץ נוסף למה צריך נק"ח. שבועת נק"ח היתה מוטלת עליה כשבאה לתבוע מזונות כדין שאר נשבעים ונוטלים, אלא שחכמים הקלו עליה דשמא יבוא והבעל ויודה שלא הניח לה והוי שבועת שווא. אבל עכשיו שבא וטען שהניח לה, חזרה השבועה המקורית בנק"ח.

בנקיטת חפץ (רמב"ם)

ח"מ: זוהי דעת הרמב"ם, אבל שיטת רש"י והרא"ש הבעל נאמן בשבועה כשטוען ברי, להוציא ממנה מה שפסקו לה ב"ד. כ"ד הרי"ף.

2א. שנתן לה על העתיד

ח"מ: כיון שלא הגיע זמן המזונות אין האדם נאמן לומר פרעתי תוך הזמן.

4. היה לה להוציא מעשה ידיה

ב"ש: כלומר מה שפסק בסעיף ח' כשלוותה חייב לשלם, ה"ד כשלא טען (ואז גם אין פותחים לו). אבל טען 'היה לה להוציא מעשה ידיה' – טענתו טענה.

טענתו טענה

ב"ש: אף שמעשה ידיה לא מספיקים לדברים הקטנים, כיון שמפסיק לדברים הגדולים, היתה דוחקת ומצמצמת קודם שתבוא לב"ד. אבל אם באה לב"ד, גילתה דעתה שאין רצונה להתפרנס בדוחק.
ח"מ – זוהו דעת הרא"ש, אבל ה"ה[רמב"ם] ס"ל – שאף שלוותה בלא ב"ד אין מחשבים עמה על מעשה ידיה והבעל צריך לפרוע. כ"ד רמב"ן ובעה"ת.
כ"כ הר"ן – לוותה ואכלה, אם עשתה יטול הבעל מעשה ידיה, ואם לא עשתה הפסיד.
ותימה על הרמ"א שלא הביא כאן דברי הרמב"ם.

צריכים שיספיקו מעשה ידיה

ח"מ: גם זו דעת הרא"ש, שב"ד בודקים מעשה ידיה ואין פוסקים לה אלא מה שצריכה יותר.
אבל הרמב"ם פסק – שאין מתחשבים במעשה ידיה.
כ"כ הר"ן(רמב"ן, רשב"א והרי"ף).
ותימה על הרמ"א שלא הביא כאן דברי הרמב"ם.

יא

הרי שלא תבעה ולא לוותה ולא מכרה אלא דחקה עצמה ביום ובלילה ועשתה ואכלה - אין לה כלום. ואם עשתה והותירה, הכל שלה.

ברייתא(1): שם(קז.) – מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות: אם בא הבעל ואמר (או שאמר קודם צאתו) 'צאי מעשה ידיך למזונותיך' – רשאי.

ומפרש ה"ה בדעת הרמב"ם: דמיירי שדחקה עצמה וניזונת ולא לקחה הלוואה – הבעל ואינו חייב לה כלום.

ח"מ – אינו חייב שמסתמא מחלה.

יב אישה שיצאה מבית בעלה – לעניין מזונות

1. האישה שיצאה מבית בעלה והלכה לבית אחר: אם באה מחמת טענה(פירוש שביררה דבריה שהם כנים) **שהוא בשכונה שיוציאו עליה שם רע וכיוצא בזה - חייב לזונה שם אם תבעה מזונות. אבל אם לא תבעה - מחלה על מזונות דלשעבר.**

א . **הגה** – *מרדכי:* וה"ה אם היתה לה קטטה עם בעלה ולא מתדר לה עמו, והמניעה ממנו, ולוותה למזונות - צריך לשלם. אבל אם המניעה ממנה - א"צ לשלם, דאין האיש חייב במזונות אשתו אלא כשהיא עמו (מרדכי פ"ב דייני גזירות וכ"כ הב"י בשם הריטב"א).

ודוקא שבעלה בעיר, אבל אין בעלה בעיר אין נפקותא אם הלכה לבית אביה.

2. *ב"י(ת' הרשב"א):* ואם משום מלאכות הבית:

אם היתה חולה - פשיטא דחייב (במזונותיה), דחולה לאו בת מלאכה היא.

ואם אינה חולה - מנכה לה ממזונותיה כפי מה שצריך לשכור מי שעושה לו המלאכות קטנות שבבית, אבל אינה מפסדת משום זה מזונותיה, רק מחמת מעשה ידיה אם בת מלאכה היא (כל זה בב"י סימן ע"ז בשם תשובת הרשב"א).

3. *ת' הרשב"א:* ובמקום שחייב לה מזונות, אע"פ שבעלה הכריז שלא ילווה לה אדם, והוא בעיר ולא תבעתו בדין, ולוותה - חייב לשלם, דלאו כל כמיניה. והוא דלא ספקה במעשה ידיה.

1. כתובות(קז.): משנה – אלמנה שאמרה אי אפשי לזוז מבית אבא – יכולים היורשים לומר לה: אם את אצלנו – יש לך מזונות, ואם לאו – אין לך מזונות.

ואם טוענת מפני שהיא ילדה והם ילדים – זנים אותה בבית אביה.

√**ריטב"א:** ה"ה אישה בחיי בעלה שיצאה מביתו והלכה, אם נתנה טעם לדבריה – חייב לה בעלה מזונות במקום שהיא, אבל לא ביררה טעם לדבריה – אין לה מזונות, שאין חיוב מזונות על בעלה אלא כשהיא עמו על שולחנו.

ואף שטענה אם לא תבעה מזונות – הפסידה לשעבר.

1א . אלא כשהיא עמו

ח"מ: אפילו למ"ד שהבעל יכול להשרותה ע"י שליש, האישה לא יכולה לומר שישרה אותה ע"י שליש.

ואף שאינה מורדת מתשמיש, כיון משועבדת לעמוד לפניו ולשרתו ולאכול עמו ואינה עושה כן הפסידה מזונותיה אפילו לפי ברכת הבית.

כ"כ הב"ש.

2. מנכה לה ממזונותיה

ח"מ: היינו לכתחילה (אם עשתה מלאכה מנכה ממעשה ידיה), אבל אם לא עשתה מלאכה ולוותה לצורך מזונותיה משלם מה שלוותה (לפי הרמב"ם).

3. והוא דלא ספקה

ח"מ: אבל אם מעשה ידיה מספיקים והוא הכריז שלא ילוו לה – הוי כאומר 'צאי מעשה ידיך למזונותיך' דרשאי.

כ"כ ב"ש – כיון ששתקה כשהכריז ודאי נתרצית.

ולשיטת הרא"ש – כשמעשה ידיה מספיקים אף שלא הכריז יכול לומר שהיה לה לצמצם.

ע

דין חיוב מזונות אשתו, ואם חייב להשכיר עצמו

א: כיצד זנה: אוכל ושותה עמה. ואם בני משפחה רגילים בגדלות צריך להנהיגה כך, אבל אם אינם רגילים רק שאביה שהוא עשיר רגיל בכך אין חייב (כתובות ע. משנה וגמרא המדיר את אשתו ⊥ תו"ס).
הגה: וכשאינה אוכלת עמו צריך להנהיגה כמו בבית אביה (תו"ס).

ב: להשרות אשתו ע"י שליש הרשות בידו ובלבד שיאכל עמה בליל שבת (שם סד:)
כ"ד הרמב"ם – שיכול להשרותה בע"כ.
אבל הרשב"א (ראב"ד) – רק בהסכמתה. כ"פ הרמ"א.

ג1: כמה מזונות פוסק לה (שם סד: משנה).
בד"א בעני שבישראל אבל העשיר לפי עושרו (שם).
● עני שאין לו רק פת חרבה:
מסידור דברי השו"ע משמע – אם אוכל עמה אוכלת ממה שיש לו.
אבל כשמשרה ע"י שליש צריך לתת לה שאר דברים (כמ"ש במנה סד:).
ומסידור הרמב"ם משמע – שאף באוכלת עמו צריך לכבדה יותר מגופו ויתן לה ליפתן.
● כמה יין נותן לה (סה:)
שמואל – רגילה בביתו ב' כוסות נותן לה אחד. ואם רגילה בפני אחד לא נותנים לה כלום שלא בפניו.
כ"פ המחבר – נותנים לה מעט יין אם רגילים בני המקום (רמב"ם).
● הגה: יין למנקת – נותנים לה (סה:).
ח"מ – כוס אחד שלא תתנוול.
ב"ש – אף יותר, שבמנקת לא חוששים לתאות תשמיש
● צמצמה והותירה (סתירה כתובות סה: נזיר כ"ד:):
✓טור – מותר מזונות לבעל, כהגמרא בכתובות.
תו"ס – יש לחלק, אם אכלה כרגיל והותירה – לבעל. ואם צמצמה מפיה – לעצמה.
כ"פ ת' מאהבה.

ג2: עני ביותר שלא יכול לפרנס אשתו:
▪ האומר איני זן (שם עז. לפי רב – יוציא, לפי שמואל – כופין אותו וזן).
▪ להלכה:
כשמואל – ר"ח, רי"ף, רמב"ם. וכ"פ המחבר (קנד/ג)
כרב שכופין לגרש – בה"ג והרא"ש.
▪ כשאין לו לזון:
✓רשב"א והרמב"ם – אף שמואל שכופין אותו לזון מודה כאן שאין לו לזון שיגרש. כ"פ המחבר.
ר"ת ורי"ז – אין כופים לגרש, וכמו בע"ח שאין לו.
כ"פ הרמ"א בשם וי"א.
● הגה: אם ישלו מזונות ליום אחד אוכל עם אשתו (הרמ"ה).
וי"א שחייב אדם להשכיר עצמו לאחרים כדי לזון אשתו (תוס עז. - רבנו אליהו לאפוקי ר"ת).
ואם יש קרקע מיוחדת לכבותה יכולה למכור הפירות או הקרקע למזונותיה (רשב"א).

ד: האם חייב לזון ולרפא אשתו השוטה:
מרן: נשאה שוטה – אין חייב שלא תקנו קידושין לשוטה (יבמות קיב:). ואם נשיאת פיקחת ונשתטית חייב (רשב"א).
קשה: לקמן (קיט/ו) פסק כהרמב"ם שאין חייב?
ב"ש – שוטה שיכולה לשמור גיטה אין חייב, ואם לאו חייב.
ח"מ – כשנותן לה כתובה אין חייב, ואם לאו חייב.
חוט השני – שוטה שיש לה רפואה חייב ואם לאו פטור.

ה: פוסקים מזונות לאשת איש כשהלך למדינת הים (קו: כרב לאפוקי שמואל שחושש לצרר).
תוך ג' חודשים ראשונים לכו"ע אין פוסקים שאין אדם מניח ביתו ריקם (שם).
● מתי פוסקים אף תוך ג' חודשים ראשונים:
א. מרדכי: כשנפרד ממנה בקטטה.
ב. ריטב"א: כשיצא למקום קרוב ונתעכב (לאפוקי המרדכי).
ג. כששמעו בו שמת (שם קו: והרמב"ם).
● הגה: דווקא מזונות ל הבא אבל לא למפרע (ריטב"א).
● כשאין כתובתה בידה האם פוסקים מזונות:
הגאונים – לא פסוקים.
✓רמב"ם – פוסקים. כ"פ המחבר.
● מרן: אבל אין נותנים לה תכשיט (שם מח.).
● כשנתונים לה מזונות האם מתחשבים במעשה ידיה:
רמב"ם – אין מתחשבים. כ"פ המחבר.
רא"ש – מתחשבים. כ"פ הרמ"א.
● מרן: ומכורת שלא בב"ד (צז.) ובלא הכרזה (ק.) ובלא שבועה(רמב"ם).
● **סיכום:** מה הכללים על פיהם פוסק ב"ד מזונות לאישה?
א. הרמ"א(ה) ע"פ הר"ן: פוסקים מזונות מיום התביעה ולא למפרע.

ב. רמב"ם: פוסקים מזונות אף בלא שטר כתובה.
ג. שם(מח.) כרב חיסדא – אין פוסקים לה תכשיטים.
כ"פ השו"ע(ה).
ד. שם(קד:) כחנן – א"צ להישבע, ואף שלא שמעו בו שמת (כרב לאפוקי שמואל).
ה. רמב"ם: כשפוסקים מזונות אין מתחשבים במעשה ידיה (לאפוקי הרא"ש והר"ן).
● כשהבעל חוזר, מה יכול לטעון נגד אשתו
ח"מ: הנחתי לך צרורי, אמרתי לך 'צאי מעשה ידיך למזונותיך'.
● טענת 'היה לך לעשות מלאכה'
מחלוקת: רמב"ם – לא יכול טעון. הרא"ש – יכול לטעון.

ו: נשתטה או נתחרש פסוקים תכשיט לאשתו (מח. יצא שלא לדעת).

ז: הלך למדינת הים והפקיד כליו ביד אחר – מוציאים מיד הנפקד למזון האישה. אבל השאיל לזמן - אין מוציאים תוך הזמן (רשב"א).
הגה: ואם החזיר הנפקד לבעל – חייב לשלם לאישה מדרבי נתן (מרדכי).
מוציאים מהנפקד מזון ל 6 חודשים בלבד (צז. מרדכי).
אין מוציאים מהנפקד כשיש בני חורין (רשב"א).

ח1: הלך בעלה למדינת הים ולוותה ואכלה – חייב בעלה לשלם (שם קז: דיוק ממאנת).
הרי"ף – ומ"ש חנן הניח מעות על קרן הצבי דווקא כשפרנס מעצמו.
● לוותה חייב הבעל לשלם:
ר"י – דווקא כשפסקו לה ב"ד.
✓הרא"ש – אף שלוותה מעצמה בעדים.
כ"פ המחבר (שלא חילק).
● הגה: למי תובע המלוה
הרא"ה – תובע ישירות מהעל מרבי נתן.
רש"י ו הר"ן – תובע לאישה והאישה מבעלה.
כ"פ הרמ"א – ולכן אם מחלה לבעלה הפסיד.

ח2: עמד אחד ופרנסה מעצמו – הניח מעות על קרן הצבי (קז: כחנן).
הגה: כשפרנסה אביה האם אבד מעותיו
מחולקת בירושלמי (ר' חגי - לא איבד. ר' יוסי – איבד).
✓ופסק ר' שמחה – שאף אביה איבד מעותיו. מ"מ אם האב חייב לבעל מנכה ממנו מה שפירנס.
הגה: פרנס האב בתו וחתנו אין החתן צריך לשלם רק פרנסת עצמו ולא על אשתו (תה"ד).

הגה: מכרה נכסיה והתפרנסה – אין לה על בעל כלום, מ"מ מעשה ידיה שלה (הר"ן).
ח"מ – ולפ"ז אם אין לה מלאכה חייב לשלם.
והב"ש – אבל לטעם הרמב"ן שאם מכרה מנכסיה הוי מחילה, אף שאין לה מעשה ידיים – פטור הבעל.

ט: אמר לפני צאתו 'צאי מעשה ידיך למזונותיך' ושתקה אין לה מזונות (קז. מדין טעמו של שמואל שלא פוסקים לאשת איש, כ"פ הרמב"ם כיון ששתקה).
● כשמעשה ידיה מספיקים למזונותיה:
ח"מ – יכול לומר בע"כ צאי מעשה ידיך למזונותיך.
וב"ש – אף שמספקת. צריך רצונה.

י: בא הבעל ואמר 'פסקתי לה מזונות' – **נאמן** (קז.).
נאמן
ר"י – הבעל נאמן להשביעה
רש"י – נאמן הבעל בשבועה.
✓רמב"ם – מחלק בין מכרה קרקע או מטלטלים או לוותה –
אם לוותה – **ישבע הבעל היסת** ונפטר (כיון שהיא תובעת והבעל כופר הכל, נשבע הבעל ונפטר).
אם מכרה קרקעות או מטלטלים ידועים – **תשבע היא בנק"ח** ותפטר (כיון שהוא תובע והיא כופרת נשבע היא. וצריכה נק"ח כיון שבקרקעות בחזקת הבעל וכאילו באה להוציא ממנו).
אם מכרה מטלטלים לא ידועים - **תשבע היא היסת** ותפטר (כיון שהוא תובע והיא כופרת נשבע היא היסת ונפטרת).

יא: דחקה עצמה ועשתה ואכלה – אין לה על הבעל כלום. אבל אם עשתה והותירה – המותר שלה (רמב"ם).

יב: אישה שיצאה מבית בעלה – לעניין מזונות:
מרן: אישה יצאה מבית בעל בטענה שמוציאים עליה שם רע בשכונתה ובירורה דבריה – חייב לזונה (ריטב"א).
המקור כתובות(קז.): אם טוענת שהיא ילדה והם ילדים זנים אותה בבית אביה.
הגה: ואם מחמת קטטה יצאה והבעל אשם – חייב לזונה (מרדכי).
הגה: כשבעלה חייב לזונה בבית אביה, מה אם המלאכות שהיא חייב לו (רשב"א):
אם היא חולה – לאו בת מלאכה היא.
ואם בריאה - ינכה ממזונותיה מה שצריך לשכור למלאכות.

סימן עא: חייב לזון בניו ובנותיו כשהם קטנים.

ובו ד' סעיפים (כתובות: מח, מט, סה.)

עא - א

1. חייב אדם לזון בניו ובנותיו עד שיהיו בני שש, א. אפילו יש להם נכסים שנפלו להם מבית אבי אמם. 2. ומשש ואילך - זנן כתקנת חכמים עד שיגדלו. ואם לא רצה - גוערין בו ומכלימין אותו ופוצרין (פירוש מפצירין) **בו. ואם לא רצה, מכריזין עליו בצבור ואומרים: 'פלוני אכזרי הוא ואינו רוצה לזון בניו, והרי הוא פחות מעוף טמא שהוא זן אפרוחיו', ואין כופין אותו לזונן.**

א. במה דברים אמורים, בשאינו אמוד, אבל אם היה אמוד שיש לו ממון הראוי ליתן צדקה המספקת להם - מוציאים ממנו בעל כרחו, משום צדקה, וזנין אותם עד שיגדלו.

3. הגה – *תשמ"ר:* ודוקא לענין מזונות הבנות, אבל לא כופין להשיא בנותיו, ואע"פ שמצוה ליתן לבתו נדוניא ראויה, מכל מקום לא כייפינן ליה, אלא מה שירצה יתן, רק שישיאן.

1. כתובות(סה:): דרש רבי עולא רבה אפיתחא דבי נשיאה - אף על פי שאמרו אין אדם זן את בניו ובנותיו כשהן קטנים, אבל זן קטני קטנים. עד כמה? עד בן שש.

א. הרמ"מ: אפילו יש להם נכסים שנפלו להם מבית אבי אמם – חייב לזונם, כיון שזו תקנת חכמים זכו במזונות אפילו יש להם להתפרנס משלם.
כ"פ המחבר.

והג' מעשה ניסים(הג' הטור) – פסק המחבר כן כיון שלא ראה את ת' הרשב"א(ב, שצא) שכתב שלא חייבו האב לזון בניו אלא כשאין להם במה להתפרנס, אבל יש להם נכסים לא חייב.
ואילו היה רואה המחבר ת' הרשב"א לא היה פוסק כהרמ"מ.
ולכן: יכול המוחזק לומר קי"ל כהרשב"א.

2. שם(מט:): באושא התקינו שיהא אדם זן בניו ובנותיו כשהם קטנים (רש"י עד שיביאו ב' שערות).
איבעיא להו: הלכתא כוותיה או לא?
ואסקינא שאין כופין ע"ז אלא גוערין בו ומכלימין אותו, ואומרים...

א. ולא אמרינן אלא דלא אמוד, אבל אם הוא אמוד כופים אותו בע"כ, כמו שכופים לתת צדקה.

1. לזון בניו

ב"ש והט"ז: עד גיל שש חייב לזונם אף שאינו אמיד.
ח"מ: ויורדים לנכסיו לזון בניו.
ולא נתברר אם זנם כמו אשתו שעולה עמו, האם גם הם עולים עמו? שהרי –
לפי הר"ן שכתב – מדין מזונות אמן נגעו בה. **משמע** קצת שדינם כמה אמן.
אבל לפי מ"ש הרא"ש – הבא על הפנויה אף שלא חייב לזונה חייב לזון בנה שנולד ממנו. **משמע** שאין הבן נגרר אחר אמו.
והב"ש – אין חייב לזונם לפי עושרו כמ"ש (עג/ו) לעניין כסות.

חייב לזון

ב"ש: ואף שאמו מתה חייב לזונם (דלא כהר"ן שכתב שזנן עם אמן).
ואם מת האב והניח בנים, חולקים בירושה, וא"צ לתת תחילה מזונות לקטנים, כי חיוב מזונות על האב בחייו ולא אחר מותו
כ"כ מהר"ם מלובלין ומהריב"ל.
והג' מעשה ניסים – הביא הטור(עג) שאף אחרי מותו חייב במזונותיהם.

לזון בניו

ת' חוט השני: אבל לבני בניו אין חיוב לזון רק מדין

צדקה.

פת"ש – ואם יש כאן אבי האם ואחי האב, יש יותר חיוב על אחי האב, שעניין מזונות תלוי יותר בירושה.

2. ומשש ואילך

ב"ש: היינו כשאין להם ממון, שאל"כ אין עליו חיוב כלל. כ"כ הב"ח.

עד שיגדלו

ב"ש: הקשה בדרישה – הרי אף שיגדלו יש חיוב לזון בתורת צדקה, דלא גרע מקרוב אחר?

וי"ל – לפני שיגדלו מסתמא חייב לזונם לפי שאין בידם לפרנס עמם, אבל אחר שיגדלו פעמים יכולים לזון עצמם.

ובריו"ו משמע – אחר שיגדלו חייב לזונם מדין צדקה, אבל לפני שיגדלו יש להם יתרון על שאר קרוביו.

בימנו עד איזה גיל חייב לזון בניו?

תקנות הרבנות הראשית(הרבנים: הרב הרצוג, הרב עוזיאל): התקינו שהיום חייב האב לזון בניו עד גיל 15, לפי שהיום אין יכולים להתפרנס לפני גיל זה והדבר גורם לילדים להיות מושחתים. עד גיל 15 ילמדו מקצוע ויהיו מסוגלים לפרנס עצמם.

מ"מ אם יש להם פרנסה מנכסים שנפלו להם בירושה אין האב חייב לזונם עד גיל 15 (שלא כהרא"ש בתקנת אושא שאף שנפלו חייב לזונם, אלא כהרשב"א).

ואחרי גיל זה אין חייב לזונם אלא מדים צדקה.

3. לא כופין להשיא בנותיו

ח"מ: הלשון מגומגם, וכוונתו שאין כופין לתת נדוניא להשיאם אבל כופין אותו לתת להן בעלים שמקבל מינימום, ואם יסכים לכונסן ערומות הרשות בידו.

מ"מ לכתחילה יתן לה נדוניא הגונה כדי לזווגה להגון לה.

עא - ב

1. מי שהלך למדינת הים והניח בניו כאן - מוכרים מנכסיו לפרנסה עד שיהיו בני שש. אבל מבני שש ומעלה - אין זנין אותם מנכסיו.

א. הגה – *מרדכי (ר"י):* וי"א היינו דווקא שלא התחיל לזונן אחר שש, אבל התחיל לזונן - ניזונין מנכסיו, דודאי ניחא ליה בהכי.

ב. *הר"ן:* וי"א אם אמוד - זונין אותן בכל ענין, משום צדקה (כך משמע בטור).

עא - ג

2. מי שנשתטה - מפרנסים מנכסיו בניו ובנותיו, אפילו הן יתרין על שש, עד שיגדלו.

1. שם(מח.): תניא – מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות – ב"ד יורדים לנכסיו וזנין ומפרנסים אשתו אבל לא את בניו ובנותיו, ולא דבר אחר.

2. והא"ר חיסדא בר מר עוקבא – מי שנשתטה ב"ד יורדים לנכסים וזנין אשתו בניו?

לא שאני יוצא לדעת (שרק אישה ניזונת) לבין יוצא שלא לדעת (שוטה, שאף בניו ניזונים).

מאי ולא דבר אחר?

א"ר חיסדא – תכשיט לא נותנים לה מנכסיו, וכ"ש שלא נותנים צדקה מנכסיו.

ורב יוסף – צדקה לא נותנים מנכסיו, אבל תכשיט נותנים לאשתו מנכסיו.

√פרש"י: אבל לא בניו ובנותיו – שאינו חייב במזונותיהם (מעל גיל שש).

יוצא לדעת – היה בידו לצוות על המזונות ולא ציוה, גילה דעתו שאינו רוצה לזונן, ולכן אשתו שחייב מוציאים מנכסיו, אבל לא לבניו.

יוצא שלא לדעת – שנשתטה, מסתמא ניח"ל שיזונו בניו ובנותיו מנכסיו.

אבל הרמב"ם פסק – מי שהלך בעלה למדינת הים מוכרים למזון האישה ובניו שהם מגיל שש ומטה, אבל יתר על שש אין זנים הילדים.

וכן מי שנתנוהו בקולר או נשתטה – זנים אשתו ובניו בני שש ומטה (**משמע** מעל שש לא זנים אותם).

משמע שלא מחלק בין יצא לדעת או שלא לדעת, בכל גוונא בנין מעל גיל שש לא זנין.

וקשה: הרי הגמרא מחלקת בכך?
ותירץ ה"ה - הרמב"ם לא דיבר על נשתטה כשבניו מעל גיל שש, רק משש ומטה. ובאמת בנשתטה פוסק שזנים אותם אף מעל גיל שש, שהרי לצדקה הפסק שמוציאים ממני שנשתטה, ובניו מעל גיל שש לא מצדקה?
[כלומר הרמב"ם לא חלוק על רש"י].

1. מוכרים מנכסיו

ב"ש: מה דין ג' חודשים ראשונים שהלך למדינת הים?

פרישה – חייבים לזון בניו (הקטנים) אף בג' חודשים ראשונים שהלך, ואף שלאישה אין נותנים מזונות בג' חודשים ראשונים (דאמרינן אין אדם מניח ביתו ריקם)! שאני אישה שאפשר לה לזון במעשי ידיה משא"כ בבניו הקטנים.
ולפ"ז: אם יש לבנים משלהם א"צ לזונם ג' חודשים ראשונים.
מהגמרא (כתובות קז.) שכתבה: ודאי אין אדם מניח ביתו ריקם ג' חודשים ואין ספק בדבר.
משמע אף לבניו קטנים א"צ לזונם ג' חודשים ראשונים, ואף לאישה שאין לה ממעשי ידיה אין זנים.
[**סיכום:** מזונות ג' חודשים ראשונים –
לפי הפרישה – לאישה אין זנים, לקטנים זנים אף כשאין להם
ולפי הגמרא – בכל גוונא ג' חודשים ראשונים לא זנים לא את האישה ולא את הבנים, אף שאין להם, דמסתמא לא הניח בית וריקם].

עד שיהיו בני שש

ב"ש: ואם הוא יתר על שש והוא חולה, עכ"ז לא זנים אותו, דגרע מקטן פחות משש (הגמ"ר).

אבל משש ומעלה

ח"מ: ואף שהוא אמיד אין זנים מנכסיו. כ"כ ב"ש.

שש ומעלה

ב"ש: ג' שיטות

א. הר"[רמב"ם] – הלך מדעתו אין זנים מעל שש אפילו הוא אמוד, ואם נשתטה זנים בנים כשהוא אמוד, אבל לא אמוד לא.
ב. הטור[רמב"ם] – בנשתטה זנים אף שאינו אמוד, דניח"ל שיזונו בניו.
וכנ"ד המחבר שכתב 'יצא לדעת אין זנים' שמשמע אף שאמיד, 'ובנשתטה מפרנסים לבניו' משמע אף שאינו אמיד.
ג. הר"ן – בנשתטה זנים אף שאינו אמדי (כהטור). יצא לדעת אם אמיד זנים. כ"פ הרמ"א כאן(1ב.).

סיכום: לזון בניו ובנותיו מעל גיל שש

	יצא לדעת	יצא שלא לדעת	פסק
הר"ן בדעת הרמב"ם	אין זנים אף שאמיד	זנים רק כשאמיד	
הטור בדעת הרמב"ם	--- " ---	זנים אף שאינו אמיד	מחבר
הר"ן	זנים רק כשאמיד	--- " ---	הרמ"א

אין זנים מנכסיו

ב"מ: מ"מ שוכרים מלמד מנכסיו ללמד בניו אף שאינו אמיד.

ב . אבל התחיל לזונם... ודאי ניח"ל (מרדכי)

ב"ש: מיהו התו"ס(ר"י) – סברא זו מהני דווקא שנשתטה, אבל הלך למדינת הים לדעת ולא ציווה לזונם לא ניח"ל שיזונו בניו מנכסיו, אף שנתן להם מזונות קודם.

2. מי שנשתטה

ח"מ: מדסתם **ולא** כתב 'והוא שאמוד' משמע אף שאינו אמוד, וכדעת הר"ן והטור לאפוקי הרמב"ם, דמסתמא ניח"ל שיזונו מנכסיו, שהרי מי שלא זן הוא מגונה ביותר.

עא - ד

ת' הרא"ש: **הבא על הפנויה וילדה ממנו,** *ר"ת:* **אם הוא מודה שהולד ממנו, חייב לזונו** (שאם אינו מודה אף שבא עליה אפשר שנתעברה מאחר).

אם הוא מודה

ח"מ: אבל כשאינו מודה אף שהיא טוענת 'ברי ממך' והוא טוען שמא מאחר – פטור, שהרי קי"ל(חו"מ עה/ט) 'מנה לי בידך, והלה אומר איני יודע – פטור, דחזקה

דממונא עדיף'.
ואע"פ שנאמנת להכשיר בנה (שהוא ממנו ואינו ממזר וכו') אינה נאמנת להוציא ממון. כ"פ הב"ש.

עא

חייב לזון בניו ובנותיו כשהם קטנים

א: חייב לזון בניו עד גיל שש (כתובות סה:)

- מרן: אפילו יש להם נכסים (הרא"ש והרמ"מ לאפוקי הרשב"א).
- מרן: לזונם מגיל 6-13 מתקנת אושא (שם מט:)
- הגה: אין חייב לתת נדוניה לבנותיו (הגמ"ר).
- אין חייב לזונם ע"פ עושרו (ב"ש ע"פ הרא"ש לאפוק הר"ן).
- אף שמתה אמן חייב לזונם, ואם מת האב אין להם מזונות אלא חולקים הירושה (ב"ש).
- אין חיוב לזון בני בניו (צריך חוט השני).

ב: הלך למדינת הים – יורדים לנכסיו וזנים בניו עד גיל שש, אבל לא מעל גיל שש (שם מח. ⊥ רש"י).

- הגה: ואם התחיל לזונם מעל גיל שש לפני שיצא – ממשיכים (מרדכי).

וי"א שאם הוא אמוד זנים בכל עניין משום צדקה (הר"ן).

ג: נשתטה האב – זנים אף מעל גיל שש (שם א"ר חיסדא)

- מתי זנים מעל גיל שש

דעת המחבר כהרמב"ם – יצא לדעת אין זנים אף שהוא אמיד. יצא שלא לדעת – זנים אף שאינו אמיד.
לאפוקי הר"ן – שיצא לדעת זנים כשאמיד.

ד: הבא על הפנויה וילדה והוא מודה שהוולד ממנו – חייב לזון אותו (ת' הרא"ש).

סימן עב: דין המדיר את אשתו מלהנות לו.

ובו **סעיף אחד** סעיפים (כתובות: ע-עב)

עב - א

1. המדיר את אשתו מליהנות לו, או שלא תטעום אחד מכל המינים, או שנדרה היא וקיים לה הוא, עיין ביורה דעה בסימן רל"ה סעיף ב, ג'.

יו"ד רלה - ב

1. הדירה שלא תהנה ממנו - אינו חל, שהרי הוא משועבד לה.

2. ואם אמר לה: צאי (מעשה) ידיך במזונותיך, והיא מספקת בהם לדברים גדולים ואינה מספקת לדברים קטנים:

א. אם כל משפחה רגילין באותם דברים קטנים - אינו חל שהרי הוא משועבד לה גם בהם.
ואם אין כל משפחתה רגילים בהם, אלא העשירים, ואביה עשיר ורגיל בהם, ובעלה אינו עשיר ואינו רגיל בהם - חל הנדר שהרי אינו חייב לה בהם. ומכל מקום כיון שהדירה ממנו והיא חזרה לבית אביה, הוא מתחייב לה עתה בהם.
הילכך עד ל' יום יפרנסנה באלו הדברים הקטנים על ידי פרנס, ב. שיאמר: כל הזן אינו מפסיד, ויזון אותה אחר ויקח מהבעל, ג. לא שנא הדירה שלשים יום או יותר או שהדירה סתם. אחר שלשים יום, יוציא ויתן כתובה.

0. כתובות(ע.): משנה – המדיר את אשתו מלהנות לו:
עד ל' יום יעמיד פרנס, יתר על כן יוציא ויתן כתובה.

1. גמ': כיון שמשועבד לה, איך יכול להדירה?

2. באומר: צאי מעשה ידייך במזונותייך. א"ה פרנס למה? דלא ספקא. הדר קושיא לדוכתא, איך חל הנדר הלא משועבד לה?
א"ר אשי: במספקת לדברים גדולים ואינה מספקת לדברים קטנים.
הני דברים קטנים היכי דמי? אי דרגילה בהו - הא רגילה בהו, ואי לא רגילה בהו פרנס למה לה?
לא צריכא דרגילה בבית נשא וקא מגלגלא בהדיה, דאמרה ליה עד האידנא דלא אדרתן גלגילנא בהדך השתא דאדרתן לא מצינא דאיגלגל בהדך.
ומאי שנא עד ל' יום? עד ל' יום לא שמעי בה אינשי ולא זילא בה מילתא טפי שמעי בה אינשי וזילא בה מילתא.

א. הרא"ש: לא מצינא דאיגלגל בהדך – והרי אינה יורדת עמו, וא"כ משועבד לה אף בדברים הקטנים ואין הנדר חל?
וי"ל שאינה יורדת עמו רק בדבר שבני משפחתה בין עשרים או עניים שווים, אבל אלו דברים קטנים אייר שבבית אביה היו רגילים כיון שהיו עשירים, אבל שאר משפחתה שאינם עשירים לא רגילים.
ולכן כ"ז שהיא אצלו מתגלגלת עמו, ולכן חל הנדר. אבל כשהדירה ואינה עוד אצלו חייב להנהיגה בכבוד בית אביה, ולכן אומרת עכשיו שאיני מתגלגלת עמך, איני יכולה בלעדיהם.
כ"כ התו"ס.

ב. (שם): יעמיד פרנס – הרי הפרנס שליחו (ושלוחו של אדם כמותו ויש איסור לפרנסה)?
אר"ה: האומר כל שזן אינו מפסיד.
תו"ס(רשב"ם): דווקא כשאומר בלשון רבים "כל הזן", אבל אומר "אם תזון לא תפסיד" – אסור.
כ"כ הרא"ש והר"ן בשם רשב"ם.

אחר ל' יום יוציא:
ר"י – וכופים אותו להוציא.
ור"ח – אין כופים. כ"פ הרא"ש.

ג. שם(עא.): אמר רב – ל"ש אלא במפרש (שפירש ל' יום), אבל בסתם יוציא לאלתר ויתן כתובה.
✓ושמואל אמר – אפילו בסתם לא יוציא שמא ימצא פתח לנדרו.

2א. ויקח מהבעל

ש"ך: פירוש והבעל חייב לשלם לו.

אבל הט"ז – אם ירצה, אבל אינו חייב לשלם לו.

יו"ד רלה - ג

1. הדירה שלא תתקשט, או שלא תאכל אחד מהמינים, אפילו *תוספתא:* **הוא רע ולא טעמתו מעולם, א. ותלאו בתשמיש, שאמר: קונם תשמישך עלי אם תתקשטי או תאכלי מין פלוני.**

2. או שאמר: 'קונם הנאת תשמישך עלי אם תלכי לבית אביך יותר מחדש - אם הוא דר עמה בעיר, או יותר מרגל אם הוא דר בעיר אחרת - יקיים ז' ימים ואז יוציא ויתן כתובתה.

3. ואם היא נדרה, שאמרה: 'קונם מין פלוני עלי או קונם שלא אתקשט בקישוט פלוני', או שאמרה: 'יאסר תשמישך עלי אם אוכל מין פלוני או אתקשט בקישוט פלוני או אם אלך לבית אבי', והוא שמע ולא הפר לה - יוצא מיד ויתן כתובה.

א. ולהרמב"ם בנדרה היא וקיים לה הוא, אם רוצה לישב ולא תאכל מאותו המין - תשב. ואם הוא אומר אי איפשי באשה נדרנית, יוצא ויתן כתובה. והוא הדין אם נדרה שלא תלך לבית אביה, שאמרה: קונם תשמישך עלי אם אלך לבית אבי, ושמע הבעל ולא הפר.

4א. וכן אם אמרה: קונם תשמישך עלי אם אלך לבית האבל או לבית המשתה ושמע ולא הפר לה,

ב. (והוא הדין אם אמרה: קונם תשמישך עלי אם אעשה שום מלאכה, ושמע ולא הפר לה),

ג. והוא הדין אם אמרה: קונם תשמישך עלי אם אשאל משכני כלום או אם אשאיל כלי, ושמע ולא הפר.

1. שם(ע.): משנה – המדיר את אשתו שלא תטעם אחד מכל פירות – יוצא ויתן כתובה.

2. שם(עא.): המדיר את אשתו שלא תלך לבית אביה:

בזמן שהוא עמה בעיר – חודש אחד יקיים ואח"כ יוצא ויתן כתובה.

בזמן שהוא בעיר אחרת – רגל אחד יקיים.

שם(עא.): המדיר את אשת מתשמיש המיטה: שבת אחד יקיים – אמר שמואל אפילו נדר סתם.

קשה לשמואל - הרי הדירה שלא תטעם מכל הפירות, מוציא **מיד**?

הב"ע: שנדרה היא וקיים הוא. וסבר ר"מ הוא נתן אצבע בין שנייה (ולכן יוצא לאלתר).

פרש"י: שנדרה היא – שאם נוח לה לקבל כתובתה ולצאת לא תבקש להתיר נדרה, ולכן יוצא לאלתר.

1א. שם(עא.): נדרה היא וקיים הוא – והרי אין הבעל יכול להפר נדרים אלו?

הב"ע שתלתה דברים אלו בתשמיש (שאם תאכל תאסר בתשמיש).

א"כ ימתין שבוע (כמו באסרה בתשמיש) למה יוצא מיד?

ה"מ כשהוא הדירה, שאז סוברת שמכעס הדירה אחר זמן יחזור ויתיר הנדר.

3. אבל כשהיא הדירה והוא קיים, סוברת מפני שהוא שונא אותה קיים הנדר ולא יתפייס, לכן יגרש מיד.

א. הר"ן: משמע שכופים אותו להוציאה, אף אם רוצה לקיימה, כיון ששונא אותה.

√אלא שראיתי לרמב"ם – שאם רצה לקיימה ולא תאכל פירות הרשות בידו. אבל אם לא רוצה באישה נדרנית יוציא ויתן כתובה, שהרי היה בידו להפר והוא קיים.

4א. שם(עא:): משנה - המדיר את אשתו שלא תלך לבית האבל או לבית המשתה - יוציא ויתן כתובה, מפני שנועל בפניה. ואם היה טוען משום דבר אחר רשאי.

ב. שם(נט:): משנה – רשב"ג אומר: אף המדיר את אשתו מלעשות מלאכה יוציא ויתן כתובה.

הטור – מיירי כמו לעיל, שהיא נדרה והוא קיים (שלא הפר) יוציא מיד. ואם היא נדרה ימתין ז' ימים.

ג. ג"מ(עב.): וכן היא שנדרה שלא תשאל ולא

תשאיל נפה, כברה, רחיים ותנור לשכנותיה – תצא בלא כתובה.

ב"י - גם כן מפרש הטור שתלתה כן בתשמיש.

סימן עג: שחייב בכסות ומדור וכלי בית לאשתו.

ובו 7 סעיפים (כתובות: סד, סח, קז)

עג - א

1. הכל לשון הרמב"ם: כסותה כיצד, חייב ליתן לה בגדים הראויים לה בימות הגשמים ובימות החמה, בפחות שלובשת כל אשה בעלת בית שבאותה המדינה.

2. ואם באותו מקום אין דרך לצאת אשה לשוק עד שיהיה עליה רדיד החופה את כל גופה - נותן לה רדיד הפחות שבכל הרדידין. א. (ואשה לא תרגיל עצמה לצאת הרבה, שאין יופי לאשה אלא לישב בזויות ביתה) (טור).

3. ובכלל הכסות, שהוא חייב ליתן לה כלי בית ומדור שהיא יושבת בו. ומה הם כלי בית: מטה מוצעת ומפץ (פי' כעין מחצלת) **או מחצלת לישב עליה, וכלי אכילה ושתיה כגון קדרה וקערה וחבית ופך ונר וכוס ובקבוק וכיוצא בהן.**

1. כתובות(סד:): משנה - ונותן כפה לראשה, וחגור למתניה, ומנעלים ממועד למועד, וכלים של חמישים זוז משנה לשנה.

ואין נותנין לה לא חדשים בימות החמה ולא שחקים בימות הגשמים אלא נותן לה כלים של חמישים זוז בימות הגשמים והיא מתכסה בבלאותיהן בימות החמה והשחקים שלה.

נותן לה מעה כסף לצורכה.

רמב"ם: בד"א בזמניהם ובא"י, אבל בשאר זמנים ושאר מקומות אין הדמים עיקר אל שחייב לתת לה בגדים הראויים לימות החמה ולימות הגשמים כמנהג במדינה.

3. וכלי בית: ונותן לה מיטה ומפץ ומחצלת (שם).

וכלי אכילה: נותן לה פך שמן ונר ופתילה (ירושלמי).

1. בימות הגשמים

רש"י: חדשים שהם חמים יתן בימי הגשמים, וישנים יתן בימי החמה.

והשחקים של הבגדים יישארו לה להתלבש בימי נידתה.

כ"כ ח"מ, וב"ש.

2א. לישב בזוית ביתה

ח"מ: ואפ"ה נותן לה רדיד, שהרי צריכה ללכת לבית האבל ובית המשתה.

עג - ב

1. המדור ששוכר לה: בית של ארבע אמות על ארבע אמות,

א. רמב"ם: ותהיה רחבה (פירוש חצר שאחרי בית נקרא רחבה) **חוצה לו, ויהיה לו בית הכסא חוץ ממנו.**

1. כתובות(קג.): משתמשת במדור כדרך שמשתמשת במדור שבחיו.

ב"י: וידוע שאין מדור פחות מ ד*ד.

עג - ג

רמב"ם: ומחייבין אותו ליתן לה תכשיטיה, כגון בגדי צבעונין

להקיף על ראשה ופדחתה, ופוך (פי' כחול שחור) **ושרק** (פי' צמר גפנים שצובעים אותו בחריע ומעבירין אותו על פני כלות שתתראנה אדומות, ערוך), **וכיוצא בהן.**

מקורו של הרמב"ם כתובות(קז.): מחלוקת כשהלך בעלה למדינת הים אם יש לה תכשיטים. **משמע** לכו"ע בפניו יש לה.

עג - ד

שם משנה(סד:): **בד"א, בעני שבישראל. אבל בעשיר, כל דברים הללו נותן לה לפי עשרו** (רמב"ם – אף שאביה עני עולה עמו).

עג - ה

1. אם קצרה ידו ליתן לה אפילו בעני שבישראל - כופין אותו להוציא, **א.** (*טור:* **ותהיה הכתובה חוב עליו עד שיעשיר).**
ב. (**וע"ל סימן ע' סעיף ג').**

1. שם(עז.): האומר איני זן ואינו מפרנס –
רב אמר – יוציא ויתן כתובה.
ושמואל אמר – כופים אותו לזון ולפרנס.
משמע שלכו"ע עני שאין לו יוציא ויתן כתובה.

2. שו"ע(ע/ג):... **ואם היה עני ביותר ואינו יכול ליתן לה אפילו לחם שהיא צריכה, כופין אותו להוציא.**
הגה - ותהא כתובתה עליו חוב עד שימצא ויתן (טור בשם הרמב"ם). וי"א שאין כופין אותו להוציא, מאחר שאין לו (ר"י בשם ר"ת).
ח"מ - ה"ה כאן לפי ר"ת אין כופין להוציא.
כ"כ ב"ש.

עג - ו

1. בניו ובנותיו עד בני שש - חייב ליתן להם כסות וכלי תשמיש ומדור, **א.** **ואינו נותן להם כפי עשרו, אלא כפי צרכן בלבד.**

1. גמ(סח.): פרנסה וכסות הרי הן כמזונות (וכמו שחייב במזונות עד גיל שש, כן פרנסה וכסות).
א. הטור: ואינו נותן להם כפי עושרו.
ב"י – לפי שלא הוזכר חילוק בין עשיר לעני אלא באישה.

1. עד בני שש
ח"מ: ומעל שש אם לא רצה לכסות גוערים בו ומכריזים עליו כמו במזונות, דשניהם צורכי הגוף.
וכן אם הוא אמוד, ממש כופים אותו כמו מזונות.

עג - ז

לשון הרמב"ם: **כל מי שיש לו עליו מזונות, בין בחייו בין אחר מותו, יש לו כסות וכלי בית ומדור, וכל שבית דין מוכרים למזונותיו, מוכרים לכסות וכלי ביתו ומדורו.**

מקור הרמב"ם שם(סח.): הבנות ניזונות ומתפרנסות מנכסי אביהן (בין בחיו ובין אחר מותו). אף שבתנאי כתובה מוזכר רק מזונות.

לכסותו

רדב"ז: כמו דמהני כשא"ל: 'צאי מעשה ידיך למזונותיך', כן מהני אם א"ל: 'צאי מעשה ידיך לכסותך'.

עג - ח

רמב"ם: **דין הבעל עם אשתו בטענת הכסות והכלים ושכר המדור, כדינם בטענות המזונות: אם אמר הוא נתתי, והיא אומרת, לא נתן.**

עג - ט

רשב"א בתשובה: **מי שמשכן כסות אשתו, אינה יכולה להוציא מידו בלא כלום** (מי יאמר לנו שלא משכנה מדעתה, ועוד שאף בזה יש תקנת השוק).

(ועיין לקמן צ/יד).

מי שמשכן

ח"מ: פירוש שלוה דמים על בגדי אשתו שאז יש בו תקנת השוק. אבל אם לוה קודם ואח"כ משכן בגדי אשתו, אם המלוה מודה שלא ברשות אשתו עשה כן – צריך להחזיר כדין גנב ופרע חובו (חו"מ שנו/ו).

עיין צ/יג

שם: אין האיש רשאי למכור מטלטלין של נכסי צ"ב, ולא למשכנם, ואם מכרן או משכנן - מה שעשה עשוי.
הגה - וי"א דמכרו בטל.

עג

שחייב בכסות ומדור וכלי בית לאשתו

א: חייב במלבושיה וכלי מדור (שם סד:)

ב: משתמשת במדור כפי שהיתה בחייו (קג.).
ויודע שמדור הוא ד*ד.

ג: חייב לתת לה תכשישטים וכו' (רמב"ם).

ד: בד"א בעני אבל עשיר לפי עושרו (סד:).

ה: אם קצרה ידו גם לזה – יגרשנה (שם עז. אמר איני זן רב* ושמואל , לכו"ע כשאין לו יוציא).

ו: ילדים עד גיל שש חייב לתת להם כסות וכלי תשמיש ומדור, אבל לא לפי עושרו (סח.).

סימן עד: המדיר את אשתו מכמה דברים.

ובו ה סעיפים (כתובות: ע-עב)

עד - א

1. הדירה שלא תתקשט, ותלאו בתשמיש, שאמר: "קונם הנאת תשמישך עלי אם תתקשט" - תתקשט מיד ותיאסר בתשמיש, ויקיים ז' ימים ואז יוציא ויתן כתובה.

2. וי"א שאם הדירה שלא תתקשט (ותלאו בתשמיש)**: בעניות - שנה אחת יקיים, יותר מכן יתיר נדרו או יוציא ויתן כתובה, ובעשירות - ל' יום יקיים, יותר מכן יתיר את נדרו או יוציא ויתן כתובה.**

עד - ב

3. נדרה היא שלא תתקשט, או שאמרה: "קונם תשמישך עלי אם אתקשט", ושמע ולא היפר לה - יוציא ויתן כתובה.

(ועיין עוד חילוקי דינים אלו ביורה דעה סימן רל"ה).

0. כתובות(ע.): משנה - המדיר את אשתו שלא תתקשט באחד מכל המינין - יוציא ויתן כתובה.

ר' יוסי אומר: בעניות - שלא נתן קצבה, ובעשירות - שלשים יום.

גמ: הב"ע כגון שתלתה לקישוטיה בתשמיש, שאמרה: "יאסר הנאת תשמיך עלי אם אתקשט".

הגמרא מקשה: ותתקשט ותיאסר ואז לב"ש תמתין ב' שבועות ולב"ה תמתין שבוע (ולמה יגרש מיד)?

1. ה"מ כשהוא הדירה, שאז חושבת שבגלל כעסו הדירה ויחזור ויפר הנדר (ואז דינו מפורש במשנה).

3. אבל כשהיא הדירה והוא שתק ולא הפר, סברה מיסני הוא דסני לי.

פרש"י: סברה מיסני הוא דסני לי – שאינה יכולה לדור אצלו כלל, אפילו עד שתאסר ע"י קישוט.

להלכה:

- **הרי"ף** – כסתם משנה. משמע דס"ל שהלכה כת"ק ולא כרבי יוסי. כ"כ הר"ן.

ולכן: כשהוא הדירה תתקשט ותאסר בתשמיש ותמתין ז' ימים ויוציא ויתן כתובה (כת"ק).

אבל הדירה היא והוא שתק יוציא מיד. כ"פ ס"ב.

- **2. אבל הרמב"ם** – פסק כרבי יוסי וכר"י א"ש (לקמן).

כדגרסינן: רבי יוסי אומר – וכמה קצבה?

- ✓ אר"י א"ש – י"ב חודש.
- רבב"ח א"ר יוחנן – 10 שנים.
- רב חיסדא אמר אבימי – רגל, שכן בנות ישראל מתקשטות ברגל.

פרש"י: כמה קצבה - שעד אז לא כופים לגרש.

- **הר"ח** – פסק כרבי יוסי לפי רבי יוחנן שאומר עד 10 שנים.
- **הרמ"ה** – פסק כרבי יוסי לפי רב חיסדא שאמר עד הרגל.

1. ותלאו בתשמיש

ח"מ: ואם לא תלאו בתשמיש אלא אמר סתם "הרני אוסר לך שתתקשטי" – אינו כלום. שאין אדם יכול לאסור על חברו או על אשתו כלום. וכ"ה ביו"ד(רלה/ו).

כ"כ ב"ש – והוסיף, ואם תלאו בהנאתו, שאומר "הנאתי עליך אם תתקשטי" (שאסר עליה להנות ממנו), תלוי במחלוקת בסימן ע"ב –

יש פוסקים שסוברים – שאין חל, כיון שחייב לה מזונות, אא"כ אמר צאי מעשה ידיך למזונותיך, ומעשי ידיה מספיקים לדברים גדולה, ואז תתקשט ותאסר ויקיים ל' יום ויוציא.

ולרמב"ם – כשאמר סתם יאסר הנאתי עליך הוי כאומר צאי מעשה ידיך למזונותיך.

הנאת תשמישך עלי

ח"מ: אבל אמר "הנאת תשמישי עליך" – לא נאסרת שהרי משועבד לה (עו/י).

תתקשט ותאסר

ח"מ: פירוש אם תרצה תתקשט ותאסר בתשמיש ואז יקיים ז' ימים (כדין המדיר את אשתו מתשמיש עו/ט), ואם עד אז לא יתיר נדרו יוציא ויתן כתובה.
ואם רוצה לקיים דברו ותשב אצלו (בלא קישוט) רשאי.

2. בעניות שנה

ב"ש: לפי שענייה יכולה בלא קישוט עד שנה, ואף אם הדירה היא וקיים הוא ל"א ששונא אותה כל שיכולה בלא זה. אבל אם הוא הדירה יותר משנה וקיים הוא יוציא מיד שאז אמרינן ששונא אותה.

שלא נתן קצבה

ח"מ(לפי הגמרא): כשהדירה הוא סתם צריך להמתין שנה. ואם הדירה היא בסתם וקיים הוא יוציא מיד (תו"ס).

יתר מכן

ב"ש: פירוש אם אמר "הנאת תשמישך עלי אם תתקשטי יותר משנה" הוי כהדירה מתשמיש ותמתין ז' ימים (הטור).
לאפוקי התו"ס דס"ל שתמתן שיעור הקישוט ⊥ ז' ימים.
וכד המחבר(ד) – כהטור.
והח"מ – פסק כהתו"ס שתמתין שיעור הקישוט ⊥ ז' ימים.
ולא שם לבו שהמחבר פסק כהטור.

3. נדרה היא

הר"ן: דלעת הרמב"ם אין כופין לגרשה, ואם ירצה שתשב תחתיו ולא תאכל פירות רשאי (כיון שהיא נדרה), ורק אם ירצה לגרשה לפי שאינו רוצה אישה נדרנית יכול להוציא.
ואינו נראה – אלא יפר או יגרש.

יוציא ויתן כתובה

ב"ש: לשיטת הרמב"ם ענייה שנדרה שלא להתקשט שנה (ולא יותר), ותלתה בתשמיש, ובעלה קיים – ל"א ששונא אותה, שהרי יכולה לסבול לא להתקשט שנה. כ"כ הג"א.

עד - ג

1. אסר הבעל כלי שכניו עליו, או כליו על שכניו, כדי שלא תשאילם ולא תשאל מהן, 2. או שאמרה היא: "קונם תשמישך עלי אם אשאל משכני כלים או אשאילם מכלי", ושמע וקיים לה - יוציא מיד ויתן כתובה.

3. ואם אמר הוא: "קונם תשמישך עלי אם תשאל מהם כלים או תשאילם", אי אפשר לה שלא תשאל מהם ולא תשאילם, והרי היא נאסרה מיד - ויוציא לאחר ז' ימים ויתן כתובה.

4. ואם היא אסרה כלי שכיניה עליה כדי שלא תשאל מהם, או שאסרה על עצמה כלי בעלה שלא תוכל להשאילם, כדי שלא יחזיקו להם טובה, או שנדרה שלא לארוג בגדים נאים לבניו, והוא אינו יכול להפר שאין זה מדברים שבינו לבינה, ואסורה לארוג ולשאול ולהשאיל כלים - תצא בלא כתובה, מפני שמשיאתו שם רע בשכניו.

0. שם(עב.): א"ר כהנא – המדיר את אשתו שלא תשאל ולא תשאיל: נפה, כברה, רחיים ותנור – יוציא ויתן כתובה מפני שמשיאה שם רע בשכנותיה.

יוציא ויתן כתובה

√הטור – יוציא מיד ויתן כתובה.
אבל הרמב"ם – יתיר את נדרו או יוציא ויתן כתובה (ה"ה – פירוש ממתין ז' ימים להתיר נדרו ואח"כ יוציא).

תו"ס: אין לפרש כפשוטו, שהרי אין בידו להדירה שלא תשאל.

3. וגם לא מיירי שתלה בתשמיש, שא"כ תמתין ז' ימים ולא יוציא מיד.
וגם אין לפרש שנדרה היא וקיים הוא, שהרי כתוב בסיפא "הדרה היא".

1. אלא מיירי שאסר כלי שכניו עליו, וא"כ אסור לה לשאול שלא תכשיל אותו.
וכן אסר כליו על שכניו שאז אסור לה להשאיל להם.

2. הטור: ואם היא אמרה: "קונם תשמישך עלי אם אשאל משכני כלים או אשאילם מכלי", ושמע וקיים לה - יוציא מיד ויתן כתובה.

ב"י – והטעם כל שהיא נדרה והוא קיים, סברא שהוא שונא אותה ולכן יוציא מיד ויתן כתובה.

4. (שם): וכן היא שנדרה שלא תשאל ולא תשאיל: נפה... ושלא תארוג לו בגדים נאים לבניו – תצא בלא כתובה, מפני שמשיאתו שם רע בשכניו.

טור: ומיירי שנדרה בדברים שאינן בינו לבינה שלא יכול להפר.
ב"י – שאם יכל להפר וקיים הוא נתן אצבע בין שנייה וצריך להוציא ולתת כתובה.

1,2. יוציא מיד ויתן כתובה

ב"ש: טעמו –
אם הוא נדר – יוציא מיד לפי שמוציא שם רע.

ואם היא נדרה ותלתה בתשמיש – כיון שיכול להפר ולא הפר אמרינן ששונא אותה ויוציא מיד.
משמע: שהמחבר ס"ל (כשקיים) שחייב לגרשה (לאפוקי הרמב"ם דס"ל שתלוי הדבר ברצון הבעל, שאם ירצה יתיר לה ותהא מותרת לו).

3. קונם תשמישך עלי... לאחר ז' ימים יוציא

ח"מ: ואם הדירה מהנאתו (ולא מתשמיש) ע"מ שלא תשאל כלים – יוציא לאחר ל' יום כדין איסור הנאה ממזונות.

4. שאסרה על עצמה כלי בעלה

ח"מ: הרמב"ם סתם לשון הגמרא: "וכן היא שנדרה שלא תשאל".
והטור שינה: שאסרה על עצמה כלי בעלה, שבלא"ה לא חל הנדר שלא תשאל.

שלא לארוג בגדים נאים

ח"מ: שאינו חיוב עליה ולכן חל הנדר. או שי"ל שתלתה בתשמיש או במזונות.

עד - ד

1. נדרה שלא תלך לבית אביה, ותלאתו בתשמיש, שאמרה: "קונם תשמישך עלי אם אלך לבית אבי", שאם לא תלאתו בתשמיש אלא אמרה: "קונם בית אבי עלי" - אינו יכול להפר, אלא כיון שתלאתו בתשמיש יכול להפר, וכיון ששמע ולא הפר, יוציא מיד ויתן כתובה.

2. ואם הוא אומר: "קונם תשמישך עלי אם תלכי לבית אביך יותר מחדש": אם הוא דר עמה בעיר, או יותר מרגל אם הוא דר בעיר אחרת - יקיים ז' ימים ואז יוציא ויתן כתובה.

1. כתובות(עא:): משנה – המדיר את אשתו שלא תלך לבית אביה: בזמן שהוא עמה בעיר - חודש אחד יקיים שנים יוצא ויתן כתובה, ובזמן שהוא בעיר אחרת - רגל אחד יקיים שלשה יוצא ויתן כתובה.

הטור – ומיירי שהיא נדרה ותלתה בתשמיש ובעלה קיים לה ולכן יוציא מיד.

2. הטור: אבל כשהוא נדר ותלה בתשמיש, הוי כנודר מתשמיש שיוציא אחר ז' ימים.

1. כיון ששמע ולא הפר – יוציא מיד

ח"מ: ולדעת הרמב"ם אין מחויב להוציא, שאם ירצה יכול לקיימה שיאמר לא איכפת לי בנדרה.

יוציא מיד

ב"ש: דווקא שנדרה סתם או יותר מחודש, אבל אם נדרה חודש וקיים לה ל"א ששונא אותה (כיון שאין צער לא ללכת לבית אביה חודש).

הב"ח: קשה על המחבר, למה לא חילק בין נדרה חודש או יותר, כמו שחילק בסיפא?

ח"מ – ונ"ל כיון שברישא תלוי בהפרה שלו, א"כ יכול להפר לה לאחר זמן רב ולקיימה, דס"ל הרמב"ם שהדבר תלוי ברצונו. א"כ אין חילוק בין זמן מועט למרובה.

עד - ה

נדרה היא ואמרה: קונם הנאת תשמישך עלי אם אלך לבית האבל או לבית המשתה, ושמע ולא הפר - יוציא מיד ויתן כתובה.

(שם): המדיר את אשתו שלא תלך לבית האבל או לבית המשתה - יוציא ויתן כתובה מפני שנועל בפניה.

ב"י – וכבר נתבאר דמיירי שנדרה היא ותלתה בתשמיש ושמע הוא וקיים לה, לכן יוציא מיד דאמרינן ששונא אותה.

עד - ו

1. הטור: ואם הדיר הוא, שאמר: "קונם הנאת תשמישך עלי אם תלכי" - יוציא לאחר שבעה ימים ויתן כתובתה.

2. ואם טוען: "הדרתיה בשביל בני אדם פרוצים המצויים שם", אם הוחזקו שם - נאמן, ואם לאו - אינו נאמן.

2. (שם): ואם היה טוען משום דבר אחר רשאי.

גמ(עב.): מאי דבר אחר?

אר"י א"ש – משום בני אדם פרוצים שמצויים שם. והוא שהוחזקו שם.

עד - ז

רמב"ם: הדירה שלא תלך למרחץ: בכרכים - שבת אחת, ובכפרים - שתי שבתות. שלא תנעל מנעל: בכפרים - שלשה ימים, ובכרכים - מעת לעת, יתר על כן (יתיר את נדרו או) יוציא ויתן כתובה.

יוציא ויתן כתובה

ב"ח: בע"כ מיירי שתלה בתשמיש, וא"כ למה יוציא מיד, תמתין ז' ימים?

והב"י – פירש דמיירי שיוציא אחר ז' ימים.

וח"מ – וכן הגרסה ברמב"ם "יתר על כן **יתיר** הנדר או יוציא", פירוש ימתין ל' יום שיתיר נדרו ורק אח"כ יוציא.

יוציא

ח"מ: וה"ד כשהדירה בדברים שקשה לה (שלא תתקשט או לא תשאיל וכו'), אבל הדירה לטובתה כגון קונם אם **לא תתקשטי** או לא תלכי לבית האבל – ודאי לא יוציא, שהרי אינה רעה לה אדרבה מראה שאוהב אותה.

מ"מ אם אינה רוצה להתקשט, אינו יכול לכופה לפי שהנדר חל, ואז לשניהם דין "מורד", ולכן לאחר ט' חודשים יוציא ויתן כתובה כמ"ש ב עו/יא.

[יתיר נדרו או] יוציא

ב"ש: כן הגרסה הנכונה. כ"כ ח"מ.

ופירוש יתיר נדרו שנמתין שיתיר נדרו.

עד - ח

כמו שנתבאר ס"ל: הדירה ואמר לה: "קונם תשמישך עלי אם תלכי

לבית המרחץ", בכרכים - יותר משבת אחת, ובכפרים - יותר משתי שבתות. או אם תנעלי מנעל בכפרים יותר מג' ימים, ובכרכים יותר מעת לעת - ימתין ז' ימים ואח"כ יוציא ויתן כתובה. [ט"ז: כל סעיף זה כפול מס"ז, אלא שהוסיף מ"ש בבד"ה שימתין ז' ימים].

עד - ט

רמב"ם: **האומר לאשתו: "אין רצוני שיבואו לביתי אביך ואמך, אחיך ואחיותך" - שומעין לו, ותהיה היא הולכת להם כשאירע להם דבר. ותלך לבית אביה פעם אחת בחדש, ובכל רגל, ולא יכנסו הם לה, אלא אם אירע לה דבר, כגון חולי או לידה.**

עד - י

רי"ף ורמב"ם: **וכן היא שאמרה: "אין רצוני שיבואו לבית אביך ואמך, אחיך ואחיותך, ואיני שוכנת עמהם בחצר אחד, מפני שמריעין לי ומצירין לי" - שומעין לה.**

הגה – *ת"ה:* ודוקא שנראה בבית דין שיש ממש בדבריה, שהם מרעין לה וגורמין קטטה בינה לבעלה, אבל בלאו הכי - אין שומעין לה, דהא המדור אינה שלה רק של בעלה.

משרים: ונוהגין להושיב עימהם איש או אשה נאמנים, ותדור עימהן עד שיתברר על ידי מי נתגלגל הריב והקטטה.

אביך ואמך

ספר בית מאיר: ברמב"ם כתב רק אמו ואחותו, שהם מחמש נשים ששונאות אותה.

אבל בטור והשו"ע – הלכו לשיטת ה"ה (כמ"ש הרמ"א כאן) שהולכים לפי מה שנראה לב"ד אם יש ממש בדבריה, ולהכי אף אביו ואחיו.

אולם מסתבר שלרמב"ם אמו ואחותו מסתמא יכולה לטעון (אף בלא אומדנת ב"ד).

עד - יא

רמב"ם: **האיש שאמר: "איני דר במבוי זה מפני שבני אדם רעים, או פריצים, או עובד כוכבים בשכונתי, ואני מתירא מהם" - שומעין לו, ואע"פ שלא הוחזקו בפריצות. ואפילו היה המדור שלה, מוציאין אותה ממנו.**

עד - יב

רמב"ם: **וכן היא שאמרה כן, אע"פ שהוא אומר: איני מקפיד עליהם – שומעין.** (איש המכה את אשתו או היא מקללתו, עיין דינו לקמן סימן קנ"ד).

אבן העזר (קנד/ג): איש המכה אשתו, עבירה היא בידו כמכה חבירו.

ואם רגיל הוא בכך, יש ביד ב"ד ליסרו ולהחרימו ולהלקותו בכל מיני רדוי וכפייה, ולהשביעו שלא יעשה עוד.

ואם אינו ציית לדברי הב"ד י"א שכופין אותו להוציא, ובלבד שמתרין בו תחלה פעם אחת או שתים, כי אינו מדרך בני ישראל להכות נשותיהם, ומעשה עובד כוכבים הוא.

וכל זה כשהוא מתחיל, אבל אם מקללתו בחנם או מזלזלת אביו ואמו, והוכיחה בדברים ואינה משגחת עליו: י"א - דמותר להכותה, וי"א - דאפילו אשה רעה אסור להכותה. והסברא ראשונה היא עיקר.
ואם אינו ידוע מי הגורם - אין הבעל נאמן לומר שהיא המתחלת, שכל הנשים בחזקת כשרות, ומושיבים ביניהם אחרים לראות בשל מי הרעה הזאת, ואם היא מקללתו חנם, יוצאת בלא כתובה.
ונראה לי דוקא ברגילה בכך, ואחר ההתראה, וכמו שנתבאר לעיל סימן קט"ו. ואם הלכה מביתו ולוותה ואכלה, אם יצאתה מכח שהכה אותה תמיד, חייב לשלם (כל דברי הגה זו תמצא במרדכי פרק נערה בשם מוהר"ם וב"ז סימן פ"ח), וכמו שנתבאר לעיל סימן ע.

עד

המדיר את אשתו מכמה דברים

א: הדירה שלא תתקשט ותלה בתשמיש (כתובות ע.)
ת"ק – יוציא ויתן כתובה.
ר' יוסי – עניות שלא נתן קצבה (√שמואל – יב"ח. ר' יוחנן – 10 שנים). עשירות – ל' יום.
להלכה:
- הרי"ף – כת"ק, תתקשט ותאסר אחר ז' ויגרשנה.
כ"כ המחבר בסתם.
- רמב"ם – כרבי יוסי לפי שמואל, עניות ימתין יב"ח, עשירות ל' יום. כ"פ המחבר בשם י"א.

ב: נדרה היא שלא תתקשט ותלתה בתשמיש ושמע ולא הפר – יוציא מיד (לפי ששונאה) – שם.

ג: הדיר את אשתו שלא תשאל כלים – יוציא ויתן כתובה (שם עב.).
ומיירי שאסר כלי שכניו עליו או כליו על שכניו, שאל"כ לא מהני הנדר (תו"ס).
● מרן: אסר הוא עליה כלי השכנים ותלה בתשמיש – ימתין ז' ימים ויגרש בכתובה (תו"ס).
● מרן: וכן היא שנדרה שלא תשאל מהשכנים – תצא בלא כתובה (שם).

ד: נדרה שלא תלך לבית אביה ותלתה בתשמיש (שאם לא כן לא יכול להפר לה) ושמע ושתק – יוצא מיד הכתובה שהוא נתן אצבע בין שניה (שם עא:).
● מרן: ואם הדירה הוא ותלה בתשמיש – יוציא אחר ז' ימים (טור).

ה: נדרה היא שלא תלך לבית האבל ותלתה בתשמיש ולא הפר לה – יוציא מיד, מפני שנעל בפניה (שם).

ו: ואם הדירה הוא – יוציא לאחר ז' (שם).

ז: הדירה שלא תלך לבית המרחץ: בכרכים –שבת, בכפרים – ב' שבתות (רמב"ם).

ט: אמר שאין רצוני שיבואו לביתו אביה או אמה – שומעים לו ותלך היא אליהם, אא"כ אירעה אבל או חולי או לידה (רמב"ם).

י: כך היא שאמרה אין רצוני שיבואו לבתי מפני שמצרים – שומעים לה (רי"ף רמב"ם).
הגה: דווקא שנראה לב"ד שיש ממש בדבריה (ה"ה) ונוהגים להושיב אחר עמיהם לראות אם צודקת (משרים).

יא: האיש שאמר שאינו רוצה לגור שם כיון שיש בנ"א שאינם מהוגנים – שומעים לו (רמב"ם).

יב: וכן היא שאמרה – שומעים לה (רמב"ם).

סימן עה: חילוק הארצות לעניין נישואין ודיני ארץ ישראל.

ובו **ה** סעיפים (כתובות: קי)

עה - א1

לעבור ממקום למקום בחו"ל

0. ג' ארצות בא"י חלוקות זו מזו לענין נשואין: יהודה, ועבר הירדן והגליל. וכל הישוב הוא ארצות, כגון ארץ כנען וארץ מצרים וארץ תימן

א. (מהר"מ: שחלוקים בלשונם).

1. שמי שהוא מארץ מהארצות ונשא אשה בארץ אחרת (פירוש הלך לארץ אחרת ונשא שם) **- כופין אותה ויצאה עמו לארצו, או תצא בלא כתובה ובלא תוספת, שעל מנת כן נשאה, אף על פי שלא פירש.**

א. (הר"ן: אבל אינו יכול להוציאה מעיר לכרך או להפך, (פירוש בגליל)**, אף על פי שהתנה עמה להוציאה מגליל ליהודה, וכן כל כיוצא בזה).**

2. אבל הנושא אשה באחת מהארצות, והוא מאנשי אותה הארץ, אינו יכול להוציאה לארץ אחרת, א. אבל מוציאה ממדינה (פירוש עיר גדולה) **למדינה ומכפר לכפר באותם הארצות, ואינו יכול להוציאה ממדינה לכפר ומכפר למדינה.**

0. כתובות(קי.): משנה - שלש ארצות לנישואין: יהודה, ועבר הירדן והגליל.
אין מוציאין מעיר לעיר ומכרך לכרך אבל באותה הארץ מוציאין מעיר לעיר ומכרך לכרך, אבל לא מעיר לכרך ולא מכרך לעיר.

תוספתא (כתובות יב,יא): ג' ארצות לנישואין – יהודה, עבר הירדן והגליל.
בד"א (שאין יכול לכופה) בזמן שהיה מיהודה ואירס ביהודה (שאין יכול לכופה לצאת מיהודה – הרמ"מ) אן בן גליל שאירס בגליל.
אבל בן יהודה שאירס אישה בגליל – כופה אותה לצאת (מיהודה לגליל), שע"מ כן נשאה.

ירושלמי: מתניתין (שאין יכול לכופה לצאת) מיירי כשהיה מיהודה ונשא בגליל, אבל היה ביהודה ונשא מיהודה כופה לצאת.

לכאורה: יש סתירה בין התוספתא והירושלמי, כשהיה מיהודה ונשא אישה מגליל!!!!
בתוספתא – בן יהודה שאירס מגליל הולכת אחיו.
ובירושלמי – בין יהודה שנשא מגליל הוא הולך אחריה?

ג' תירוצים:

א. הרמ"מ – אין כאן מחלוקת
בתוספתא – מיירי **באירס**, שאם אירס בארצה אין כופין אותה ללכת לארצו.
והירושלמי – מיירי **בנשא**, שאם נשא בארצה אין כופין אותה ללכת אחריו.
וכל זה שהלך לארץ אחרת, אבל נשא בארצו אין האישה יכולה לכופו לצאת לעיר אחרת, וגם הוא לא יכול להוציאה להביאה לארצו. **2.**
כ"פ הרי"ף, הרמב"ם, וכ"ד המחבר (2.)

ב. הרי"ף, רמב"ם, הר"ן והריב"ש – פסקו רק כמו התוספתא, שלעולם כשהוא מארץ אחד ונשא מארץ אחרת צריה ללכת אחריו. **1.**
כ"פ המחבר(1.).

ג. ר"ת – אין מחלוקת, המשנה דמיירי בכפיית **האיש** מתי האישה כופה האיש.
ולכן:
(1). על מקום שאין היזק לאיש ידה על העליונה:
- שניהם באותו מקום ושניהם בעיר או בכרך, כיון ששני המקומות שווים – כופין אותו לילך אחריה, אף שנשאה במקומו.
- שניהם מאותו מקום ונשאו בארץ אחרת – יכולה לכופו שחזרו לארצם, ואפילו מכרך לעיר ומעי לכרך.

(2). כשהם משני ארצות הולכים לפי מקום הנישואין:
- היו הנישואים במקום האיש – אינה יכולה לכופו לעבור לארצה.
- אף שהיו מאותה ארץ והיא בעיר והוא בכרך או הפוך – הולכים לפי מקום הנישואים.

א . הר"ן: אע"פ שיכול להוציאה מגליל ליהודה, לא יכול להוציאה בגליל עצמה מכרך לעיר.
ולא יכול לומר: אם מכרך שבגליל אני יכול להוציאך לעיר שביהודה, כ"ש שאוכל להוציאך בגליל מכרך לעיר, דליתא – אלא מה שנתרצית (ליהודה) בלבד נתרצית.

2א . משנה(שם): אבל באותה ארץ מוציאים מעיר לעיר או מכרך לכרך, אבל לא מעיר לכרך או הפוך.

0א . שחלוקים בלשונם

ח"מ: לא תלוי בחילוק הלשון בלבד אלא גם בגודל המדינה (כלומר: בעינן מדינה גדולה+חילוק בלשון).
ח"מ(ריב"ש): כל שהוא מלכות אחרת אין מוציאין.
כ"כ ב"ש – ומשמע אף שאינם חלוקים בלשונם הוי ארץ אחרת. ומ"ש הר"מ חלוקים בלשונם היינו תחת אותה מלכות.

1. כופין אותה ויוצאה עמו

ח"מ: כ"פ הרמב"ם, רי"ף, ר"ן, ה"ה והריב"ש – כהתוספתא.
לאפוקי הר"מ בפירוש הירושלמי שכתב – בן יהודה שהלך ונשא (לאפוקי אירס) בגליל אין כופין אותה לילך אחריו ליהודה.

א . אבל אינו יכול להוציאה

ב"ש: פירוש אף שיכול להוציאה מכרך שמגליל לעיר שיהודה, מ"מ בגליל עצמו אינו יכול להוציאה מכרך לעיר או הפוך.
באה"ט: האם יכול להוציאה בגליל עצמו מעיר לעיר?
ח"מ – יש להסתפק.
והב"ש – הרשות בידו, להניחה במקומה ולהוציאה מעיר לעיר.

2. לארץ אחרת

ב"ש: אפילו לארץ מולדתה לא יכול להוציאה כי יכולה לומר 'כאן יש לי נחת רוח יותר'.
באה"ט(מהרי"ט): ואם הגויים מעלילים עליו יכול להוציאה לעיר אחרת.

א . ממדינה למדינה

ב"ש: כי בעיר גדולה מעלות וחסרונות: חסרון – שאין גינות והכל יושבים צפופים. יתרון – יש שם הכל.

אינו יכולה להוציא ממדינה למדינה

ב"ש: ודוקא כשהנישואין היו במדינתו ועירו, אז לא יכול לשנות עירו אלא למקום שווה. אבל אם היה הנישואין בעיר אחרת מחויבת ללכת אחריו אפילו מכרך לעיר.

ממדינה לכפר

ח"מ: דווקא כששניהם באותה מדינה, אבל אם הוא במדינה והיא בכפר צריכה ללכת אחריו למדינה (כ"כ הר"ן).

עה - א2

1. הגה – *שיטת ר"ת:* וי"א דאם היו שניהם מארץ אחת, ונשאה בארץ אחרת - היא יכולה לכוף אותו לילך עמה לארצה, אפילו מכפר למדינה או להיפך.
א . אבל אם שניהם מארץ אחת ונשאה באותה הארץ - אין אחד מהם כופה לשני להוציאו ממדינה לכפר או להפך, אבל ממדינה למדינה או מכפר לכפר - האישה יכולה להכריחו שילך עמה למקומה, הואיל והם שווים.

2. *ריב"ש:* היה דר עמה בעירו ולא מתדר שם, ונסע עמה לעירה דרך מקרה, ולא איתדר ליה, יכול לחזור ולהוציאה.

3. *תה"ד:* י"א אם לא יוכל להחיות ולפרנס עצמו, כופין אשתו שתלך עמו למקום שירצה. *ב"י(ריב"ש):* ויש חולקין.

4. *הרשב"ץ:* מי שהוא ממדינה אחת ויש לו שם אישה, ונשא אחרת במדינה אחרת - צריכה לילך עמו לעירו, דודאי נשאה לשוב לביתו.
ועיין לקמן סימן קנ"ד סעיף ט' עוד מדינין אלו.

1. שיטת ר"ת:

הוא מיהודה והיא מגליל: הולכים לפי מקום הנישואין ששם מחויבים לגור.
שניהם מיהודה והנישואין בגליל: יכולה לכופו לגור ביהודה, אפילו מכרך לעיר.
א . שניהם מיהודה הוא בכרך והיא בעיר – הולכים לפי מקום הנישואין.
ח"מ – כלומר שיטת ר"ת הפך כל הפוסקים, דס"ל שהמשנה(קי.) מיירי בכפיית **האיש** מתי תוכל לכופו.
כי בכל מקום שאין היזק לאיש מחויב ללכת אחריה במדינה אחת מעיר לעיר.
אבל בשתי מדינות והנישואין היו בעירו אז א"צ ללכת אחריה.

3. אם אינו יכול להתפרנס במקומו

• **תה"ד** – כופים אותה ללכת אחריו למקום אחר להתפרנס, אף שאומרת נוח לי להיות בדוחק מלעבור למקום אחר.
כ"פ הרמ"א בשם י"א.
• **ריב"ש** – אין האיש יכול לכוף אשתו ללכת אנה ואנה לחפש פרנסתו, ואין יכול לכוף אשתו על הספק.
ב"י: ולא נראים לי דברי תה"ד.
ח"מ – לכו"ע אם אין לו מקום קבוע לפרנסתו בעיר לא יכול לכופה. המחלוקת כשיש לו מקום לפרנסתו, שלפי תה"ד – יכול לכופה, ולפי הריב"ש- אין יכול.
מהרשד"ם – אין מחלוקת בין תה"ד לריב"ש, לכו"ע:
אם יש מקום לפרנסתו - יכול לכופה ללכת לשם.
ואם אין לו מקום לפרנסתו - אין יכול לכופה לנדוד ממקום למקום.
הרמ"א פסק בשם י"א – כתה"ד. בשם יש חולקים כהב"י.

2. יכול לחזור ולהוציאה

ב"ש: ומבואר בריב"ש – שאז כבר יכול להוציא לכל מקום שירצה. שהרי בשעה שעקר ממקומו מחמת גזרה יכול לעקור לאיזה מקום שירצה.

3. אם לא יוכל לחיות

ת' נו"ב: זוג שהתנו שיגורו אצל אבי הכלה, אך אחר החתונה הסתבר שאויר המקום מזיק לבעל עד שבא לסכנה, וכן העידו הרופאים שבא הדבר מחמת שינוי האויר.
▪ פסק הגאון אב"ד ק"ק אה"ר – שאין כופין הבעל לדור בבית חמיו, אלא כופים האישה שתלך אחריו.
▪ ומה שפסק שכופין האישה – ליתא, אף שלא כופים הבעל לדור אצל חמיו מ"מ אין כופין האישה שתלך אחריו. **שהרי** –
- דלעת ר"ת יד האישה על העליונה.
- אף לש"פ שידה על התחתונה, דווקא בסתם אבל כאן שיפרשו שיגורו אצל חמיו אין כופים אותה.
ולכן אין לכופה לילך אחריו.

ויש חולקין

ח"מ(ריב"ש): לכו"ע אם מוליכה ממקום למקום לא יכול לכופו, ורק אם מוליכו למקום קבוע מתיר תה"ד. אף בזה חולק הריב"ש.

ויש חולקין

ב"ש: קשה – הרי הזהירו חז"ל (ב"מ עה:) 'מאן דביש מזליה בהאי מתא ליזל למתא אחרינא'?
וי"ל ליש חולקים זו רק עצה טובה קמ"ל.

4. ויש לו שם אישה

ח"מ: קשה – הרי אף באין לו אישה אחרת כל שנשא אישה במדינה אחרת צריכה ללכת אחריו. וכ"מ ברשב"ץ שטעם זה הוא מיותר ?
והב"ש – קמ"ל שאף לשיטת ר"ת, כאן שיש לו אישה אחרת צריה ללכת אחריו.
ואף שלא מצינו כן בר"ת, הרמ"א הכריע כן מסברתו, שלא יתכן שאשתו קודמת תשב שם והוא ישב כאן עם אשתו החדשה.

עה - ב

ממקום למקום בחו"ל

1. כשמוציאה ממדינה למדינה ומכפר לכפר באותה הארץ - א. אינו יכול להוציאה, מנוה יפה לנוה הרע, ולא מרע ליפה. ב. וכן לא יוציאנה ממקום שרובה ישראל למקום שרובו עובדי כוכבים. ובכל מקום מוציאין ממקום שרובו עובדי כוכבים למקום שרובו ישראל (תוספתא).

2.הגה – *הגמ"י:* ואינו יכול להוציאה ממקום שהמושל טוב למקום שהמושל רע.

3. *ריב"ש:* כל מקום שיכול להוציאה ממקומה, היינו לאחר שכנסה ונשאה - אבל קודם נישואין לא יכול להוציאה. וצריך לכונסה במקומה, אם לא התנה בפירוש עם האישה, אבל אם התנה עם אמה, לאו כלום הוא.

4. *הגמ"י:* מיהו אם יש אמתלאות וטעמים לדבריו - האישה צריכה לילך אחריו.

1. כתובות(קי.): משנה – אבל באותה ארץ מוציאים מעיר לעיר ומכרך לכרך, אבל לא מעיר לכרך והפוך.

גמ': בשלמא מכרך לעיר לא, שבכרך מצוי הכל משא"כ בעיר. אלא מעיר לכרך למה לא?
מסייע לרבי יוסי בר חנינא – שישיבת כרכים קשה.

פרש"י: ישיבת כרכים קשה – שהכל מתיישבים שם ודוחקים ומקרבים בתיהם זה לזה ואין שם אויר. אבל בעיר יש גנות ופרדסים ואוירן יפה.

א. (שם): מוציאים מנוה הרעה לנוה היפה, אבל לא מנוה היפה לנוה הרעה.

✓**רשב"ג אומר** – אף לא מנוה היפה לנוה הרעה, מפני שהיפה בודק.

גמ': שהיפה בודק – מאי בודק? כדאמר שמואל שינוי וסת תחילת חולי מעיים.

היפה בודק

רש"י – בודק את הגוף למי שהוא מנוה הרע, ומתוך כן חולאים באים עליו, כמ"ש שמואל שינוי וסת תחילת חולי מעיים.

אבל הרמב"ם – בודק פירוש צריכה לבדוק עצמה בנוה היפה כדי שלא תהיה בו קלה וכעורה.
הר"ן: ומה שמדמה הגמרא לשמואל, הוא דמיון בעלמא, שפעמים יצא נזק משינוי לטובה.

ב. תוספתא: כל מקום שיכול להוציאה מהדין, אלא שלא רוצה לצאת עמו - תצא בלא כתובה. ומשמע שאף בלא תוספת, שלא כתב לה תוספת אלא ע"מ להיות עמה.

1א. מנוה היפה לנוה הרע

ח"מ: דווקא כששניהם מאותה מדינה ואותה עיר אז אין יכול לשנות למקום גרוע. אבל הנושא ממדינה אחרת הוי כאילו התנה שתלך אחריו, וצריכה ללכת אחריו אפילו מכרך לעיר אפילו מהיפה לרע.

מהו הגדרת נוה יפה/רע:

- **נתיבות המשפט** – נוה יפה פירוש דירה יפה, שלא יכול להוליכה מבית יפה לבית שיפה פחות.
- **מהרש"ל והב"ח** – נווה יפה פירושו עיר יפה, ולא בית יפה שא"כ אף בעיר אחת י"ל שאין מוציאים מבית יפה לבית רע.

כ"פ אבני משפט ופסקי רבנים (הרב ורנר) – שאיכות הדירה אינה נכנסת לכללי נווה יפה, אלא לכללים 'עולה עמו ואינה יורדת עמו'.

ב. רובה ישראל למקום שרובה גויים

באה"ט(מהרי"ט): ה"ה ממקום שיש רופא ושאר דברים הצריכים לעיר למקום שאין דברים אלו הוי כמוציא ממקום שרובה ישראל למקום שרובה גויים.

ממקום שרובה גויים

ח"מ: אף מנוה היפה לרע, כי מקום שרובה ישראל שקול כנגד הריעותות האחרות.

2. ממקום שהמושל טוב (הגמ"י)

ח"מ: מסידור לשון הרמ"א משמע דקאי אדסמיך ליה, כלומר אפילו למקום שרובו ישראל אינו יכול להוציא אם המושל שם רע. כ"פ הב"ש.
אבל מהגמ"י משמע – שמושל רע הוי כמנוה רע, ומקום שרובה ישראל עדיף מנוה רע (ויכול להוציא למקום שהמושל טוב אף שהוא נוה רע).

[**סיכום: להוציא למקום שהמושל טוב אך הנוה רע**
לפי הרמ"א – אין יכול להוציא. כ"פ ב"ש.
לפי הגמ"י – יכול להוציא. שמושל רע דינו כנוה רע, ומקום שרובה ישראל עדיף].

3. קודם נישואין לא יכול להוציא (ריב"ש)

ח"מ: וסיים הריב"ש – וכן מסתבר שהרי עדיין לא נתחייב בתנאי כתובה.
ולכן אם חלתה בדרך לא חייב לרפואתה, ואם נשבית אינו חייב לפדותה, ואם מתה אינו חייב לקוברה, שכל הדרכים בחזקת סכנה.

ב"ש: לא יכול להוציאה – מהרשב"ץ משמע להפך.

אם התנה עם אמה

ח"מ: סיים הריב"ש – ואם התנה עם אמה מדעת

היתומה ומרצונה קודם נישואין והיא מודה – הדין עמו.
באה"ט(האלשיך) – ואם היתומה לא מודה אין עדות אמה כלום. ואם השדכן יעיד עליה שהסכימה תשבע להכחיש העד.

אומנם פת"ש(ישועות יעקב) – יש להסתפק, שאף שבועה אין צריכה כיון שאין תביעת ממון (ובמקום שאין תביעת ממון אין מקום לשבועה כמ"ש חו"מ פז/כה).

עה - ג

לעבור מחו"ל לא"י

1. רמב"ם מכתובות (ק'.): בד"א, מחו"ל לחו"ל, מא"י לא"י, אבל מחו"ל לא"י - כופין אותה לעלות אפילו מנוה יפה לנוה הרע, ואפילו ממקום שרובו ישראל למקום שרובו עובדי כוכבים.

א. אין מוציאין מא"י לחו"ל, ואפילו מנוה הרע לנוה הטוב, ואפילו ממקום שרובו עובדי כוכבים למקום שרובו ישראל.

1. כופין אותה

ח"מ: כן גרסת הרמב"ם, אבל הטור גרס "כופין" בלי אותה, שגם אותו כופין לעלות. כ"כ ב"ש.

כופין

באה"ט(הרם גלנטי): ואם התנה בפירוש שלא יכפה לעלות לא"י – אינו יכול לכופה, אבל אם התנה רק שלא להוציאה ממקומה יכול להוציאה לא"י.

עה - ד

לעבור מחו"ל לא"י

1. אמר האיש לעלות לא"י, והיא אינה רוצה - תצא בלא כתובה.

2. הגה: אבל נכסי מלוג שלה ונכסי צאן ברזל הקיימים – נוטלת.

א. ואם אינם קיימים:
אם הוא הפסידן: נכסי צאן ברזל א"צ לשלם, ונסכי מלוג - צריך לשלם.
ואם נגנבו או נאבדו: נסכי מלוג - לית לה, ונכסי צאן ברזל - צריך לשלם. (במרדכי סוף כתובות בשם מוהר"ם)

	נצ"ב	מלוג
הפסידן	א"צ לשלם	צריך לשלם
נגנבו	צריך לשלם	א"צ לשלם

3. מרדכי (מהר"ם): והא דכתובה אין לה, דוקא שנשאר בא"י, אבל אם הוא חוזר לסוף כמה שנים להתיישב בחו"ל, צריך לשלם לה או ליורשיה אף הכתובה.

4. אמרה היא: לעלות, והוא אינו רוצה - יוציא ויתן כתובה.

א. וה"ה לכל מקום מא"י לירושלים, שהכל מעלין לא"י, ואין הכל מוציאין משם; הכל מעלין לירושלים, ואין הכל מוציאין משם.

1,4. כתובות(קי:): משנה – הכל מעלין לא"י ואין הכל מוצאין.

4א. הכל מעלין לי"ם ואין הכל מוציאין, א' אנשים ואחד נשים.

פרש"י: הכל מעלין – את כל בני ביתו כופה לעולות עמו לי"ם.
ואחד נשים – אף האישה כופה בעלה לעלות לא"י, ואם לא יוציא ויתן כתובתה.

2. הר"ן: בלא כתובה – ה"ה שתוספת אין לה. וי"א אף נדוניה (שהכניסה לו) אין לה.
מיהו מה שקיים ממנה משמע שיש לה, דלא גרע

מזינתה שלא הפסידה בלאותיה הקיימים (כתובות קא.).

√**כ"כ מרדכי(ת' מהר"ם):** נסכי מלוג וצאן ברזל הקיימים נוטלת.

א . ואם אינם קיימים:

אם הוא הפסידם: נכסי צאן ברזל - א"צ לשלם, ובנכסי מלוג – צריך לשלם.

אם נגנבו או אבדו: נכסי צאן ברזל – צריך לשלם, ובנכסי מלוג – א"צ לשלם.

1. תצא בלא כתובה

ח"מ: ה"ה לכל מקום שיכול להוציאה ע"פ דין והיא אינה רוצה – תצא בלא כתובה.

כ"כ הב"ש.

2. הקיימים נוטלת

ח"מ: מה שפסק שבנכסי מלוג פטור ומגנבה ואבדה וחייב בשליחות יד – פשוט, כיון שלא קיבל עליו אחרית.

[מחצית השקל: ואפילו נאבד בפשיעה פטור דהוי בבעלים. וכן חייב בשליחות יד כשהפסידן כיון שאין לו בהם רק פירות והוא גרם להשחתה והפסד שלא כדרך העולם].

אבל קשה מה שפסק בנכסי צאן ברזל שאם הפסידן פטור ובנגנבו חייב?

והמעיין בת' מהר"ם שבמרדכי יראה שמדמה אישה שלא רוצה לעלות לא"י כדין מורדת. ובמורדת הדין הוא ע"פ תקנת הגאונים (דינא דמתיבתא) ש-

בנכסי צאן ברזל – מה שכלה לגמרי או נגנב או נאנס חייב. ובנכסי מלוג – פטור

וכאן פסק הפוך?

על פי הב"ש ועוד המפרשים – מ"ש הפסידן בידיים כוונתו שההפסד בא ע"י שימוש בקרן ולא בידיים, והכי פירוש הרמ"א –

אם הפסידן: פירוש על ידי שימוש -

נכסי צאן ברזל שהפסיד ע"י שימוש – א"צ לשלם, שהרי הם ברשותו ויכול להשתמש בהם (ומה שכלו שחייב באחריותם יכול לטעון לא אני גרמתי לגירושין, ויתכן שלא הייתי בא לתשלום כלל).

ובנכסי מלוג – כיון שאסור לו להשתמש בקרן רק בפירות, אם נפסד הקרן חייב לשלם.

ואם נגנבו או אבדו:

נכסי צאן ברזל – כיון שחייב באחריותם חייב

נכסי מלוג – כיון שלא חייב באחריותם פטור.

3. אבל אם הוא חוזר – צריך לשלם

ח"מ: ודוקא שעדיין לא גרשה וחזר לחו"ל ומת שם – אז תגבה כתובתה, אבל אם גירשה מיד שהלך לא"י, אף שחזר אח"כ אין לה עליו כלום.

ואם רצה להוציאה מעיר לעיר, שדינה שיוצאת בלא כתובה, אף שלא גרשה אם חזר אפ"ה הפסידה כתובתה.

ול"ד להליכה לא"י דשם הוא מאס בא"י וחזר לחו"ל לכן אם לא גרשה לא הפסידה, אבל בהליכה לעיר אחרת שאינה עושה רצונו הפסידה כתובתה, ומה בכך שחזר למקומו.

אבל הב"ש – טעמו שנראה כרמאות מה שעלה לא"י. ולכן אפילו גרשה כבר בלא כתובה – צריך לשלם לה או ליורשיה כתובתה. וכן הדין עקירה מעיר לעיר.

סיכום:

	הלך לא"י		לך לעיר אחרת	
	גרשה	לא גרשה	גרשה	לא גרשה
ח"מ	לא משלם	משלם	לא משלם	לא משלם
ב"ש	משלם	משלם	משלם	משלם

עה - ה

מחו"ל לא"י

1. יש מי שאומר דהא דכופין לעלות לא"י, היינו בדאיפשר בלא סכנה, הילכך מסוף המערב עד נוא אמון אין כופין לעלות, ומנוא אמון ולמעלה כופין לעלות דרך יבשה, וגם דרך ים בימות החמה, אם אין שם לסטים.

0. ירושלמי: אם היא לא רוצה לעלות לא"י – כופין אותה, אבל אם הוא לא רוצה לעלות – אין כופין אותו.

הר"מ – לפי שהירושלמי סובר שבמשנה שכופים אף אותו מיירי בזמן שבית המקדש קיים (שאז יש מצווה לדור בירושלים), אבל בזה"ז אין כופין אותו.

והטור – ואין נראה שיטת הירושלמי, שא"כ למה אותה כופין.

1. רשב"ץ: דבר פשוט הוא שמה שכופין לעלות לא"י היינו כשאפשר בלא סכנה, אבל אם יש סכנה אסור לסכן עצמו.

הילכך: בזה"ז בארצות הללו כל שהוא מסוף המערב עד נוא אמון אין כופין לעלות, ומנוא אמון ולמעלה כופין לעלות דרך יבשה, וגם דרך ים בימות החמה, אם אין שם לסטים.

1. יש מי שאומר

ב"ש: מרדכי והרא"ש פסקו – בזה"ז אין כופין אלא אותה (כהירושלמי).

האם בזה"ז יש מצווה לעלות לא"י?

ב"ש: תו"ס(רבנו חיים) – אין מצווה בזמן הזה.

והרא"ש, אגודה והטור – משמע שיש מצווה אף בזה"ז.

כ"ד הרמב"ן ותה"ד.

הרי"ט בתשובה – מה שהביא התו"ס בשם רבנו חיים, תלמיד טועה כתבו. כ"כ הנתיבות.

וא"כ כל הזמנים שווים לקיים מצווה זו.

כ"פ פת"ש - וכ"מ מכל הפוסקים שכופין האישה לעלות ולא חילקו בין הזמנים.

באה"ט: כיון שיש מחלוקת אם יש מצווה לעלות לא"י, מי יוכל לכפות מי שאינו רוצה לעלות, ולכן חייב לתת לה כתובתה.

ת' מעיל צדקה: ג' חברים שרצו לעלות לא"י עם נשיהם וילדיהם. וב"ד המקומי מונע בעדם מחשש שהקטנים לא יוכלו לסבול צער הטלטול ונענועי הספינות, האם יש לחוש לזה?

- **האם יש מצווה לעלות בזה"ז לא"י?**

רו"פ חלקו על ר' חיים שאף בזה"ז יש מצווה לעלות.

- **תו"ס:** בזה"ז שיש סכנה בדרכים אין מצווה לעלות לא"י.

וזה תלוי לפי הזמן. ומהרי"ט כתב כלל בזה: כל שהסוחרים לא נמנעים לעלות אין בו סכנה.

- לעניין סכנת הילדים: אין בזה סכנה, שלא ראינו למשנה או לאחד הפוסקים שחילקו בין גדולים וקטנים. ואדרבה הטלטול קל יותר לקטנים מגדולים. כ"כ הרמ"מ.

ולכן: אפשר לעלות לא"י ואין לחשוש לקטנים, וכן אין חשש לעבור על הוראת ב"ד שלכם.

מ"מ צריך תנאי אחר, שיהיה לו שם מקום מוכן שיהיה לו פרנסה.

עה

חילוק ארצות לעניין נישואין, ודיני ארץ ישראל (כתובות קי)

א1: איש מארץ זו שנשא אישה מארץ אחרת – הולכת אחריו או תצא בלא כתובה. אבל אינו יכול להוציאה

מארצו לארץ אחרת (אפילו לארץ ששלה אם לא רוצה):

תוספתא (קי.): בן יהודה שאירס מגליל – כופה לצאת עמו ליהודה. אבל אירס ביהודה אין יכול לכופה לצאת לגליל.

כ"פ הרי"ף רמב"ם ר"ן וריב"ש.

לאפוקי הרמ"מ שפסק כהירושלמי – בן יהודה שנשא (לאפוקי אירס) בגליל אין כופין אותה לילך ליהודה.

- מרן: אבל יכול להוציאה באותו ארץ מעיר לעיר או מכרך לכרך (משנה קי.).

הגה: אבל לא יוכל להוציאה מעיר לכרך או הפוך (הר"ן).

הגה: **שיטת ר"ת** – היו שניהם מארץ אחת ונשאו במקום אחר – יכולה לכופו ללכת לארצה.

אבל נישאו באותה ארץ – אין יכולים לכוף לעבור מעיר לכרך או הפוך.

א2: הגה: אם אינו יכול להתפרנס במקומו:

- ✓תה"ד – כופין האישה ללכת אחריו במקום שיש פרנסה. כ"פ הרמ"א בשם י"א.
- ריב"ש – אין יכול לכופה על הספק לחפש פרנסה.

כ"פ הרמ"א בשם י"ח.

ב"י: אין נראים דברי תה"ד (ולכן לא הביאו בשו"ע).

- מה המחלוקת בין תה"ד * ריב"ש

ח"מ – דווקא שיש לו מקום לפרנסתו, אבל על הספק לכו"ע אין יכול לכופה.

מהרשד"ם – אין כלל מחלוקת. כשיש מקום קבוע

לפרנסתו לכו"ע כופה. כשאין מקום אלא על הספק לכו"ע אין כופה.

● ת' נו"ב: זוג שהתנו לגור אצל אביה, ואח"כ הסתבר שאויר המקום מזיק לבעל עד כדי סכנה :
יש שפסקו – שיכול לכופה שתלך אחריו.
ואין נ"ל – אף שאין כופין אותו לגור אצל חמיו, מ"מ גם אין כופין אותה שתלך אחריו (שלפי ר"ת יד האישה על העליונה, ועוד שפירש שיגור אצל חמיו).

● הגה: גר בעירו ולא הסתדר והלך לעיר שלה בדרך מקרה וגם לא הסתדר יכול להוציאה חזרה לעירו (ריב"ש).
איש הגר עם אשתו במדינה זו, ונשא אישה נוספת במדינה אחרת - כופין אשתו החדשה שתלך למדינתו (רשב"ץ).

ב: באותה הארץ מוציאים מעיר לעיר ומכפר לכפר, אבל לא מעיר לכפר ולא הפוך (שם קי.).
ואין מוציאים מנוה היפה לרע (שם כרשב"ג).
וכן לא יוציאנה ממקום שרובה ישראל למקום שרובה גויים (תוספתא).

הגה: אין יכול להוציאה ממקום שהמושל טוב למקום שהמושל רע (הגמ"י).
וכן אין להוציאה רק אחר נישואין אבל קודם לא וצריך לכונסה במקומה (ריב"ש).

ג: מוציאה מחו"ל לא"י אפילו מנוה טוב לרע. ואין מוציאים מא"י לחו"ל (משנה קי.).

ד: נכל מעלין לא"י ולא מוציאים, ואם מתנגדת מגרשה בלא כתובה. ואם הוא מתנגד יוצא בכתובה (משנה קי.).

● הגה: בלא כתובות – אבל נ"מ וצ"ב שהם בעין נוטלת (הר"ן).
ואם אינן קיימים:
אם הפסיד הקרן ע"י שימוש – נצ"ב פטור. נ"מ – חייב.
ואם נגנבו - נצ"ב חייב (שחייב באחריותן). נ"מ – פטור.

● הגה: אין לה כתובה – דווקא שהלך מא"י ולא חזר, אבל חזר – צריך לשלם לה (מרדכי).

ה: כפיה לעלות לא"י דווקא כשאין סכנה (רשב"ץ).

סימן עו: חיוב עונה.

ובו יג סעיפים (כתובות: מז, מח, ע, עא, סא. יבמות: מד. סא, סב. ברכות: כד)

עו - א

1. עונתה כיצד: כל איש חייב בעונה כפי כוחו וכפי מלאכתו, הטיילים - עונתם בכל לילה.

עו - ב

2. הפועלים: אם היתה מלאכתם בעיר – פַּעֲמַיִם בשבת, ואם היתה מלאכתם בעיר אחרת - פעם אחת בשבת. א. (וי"א דאם אינם לנין כל לילה בביתם - עונתן לח' ימים) (טור ותוס' בשם ר"י בר ברוך).

3. החמרים - פעם אחת בשבת. הגמלים - אחת לשלושים יום. המלחים - אחת לששה חדשים.

א. תלמידי חכמים - עונתם פעם אחת בשבת, ודרך ת"ח לשמש מטתן מלילי שבת ללילי שבת.

1. כתובות(סא:): משנה - העונה האמורה בתורה: הטיילין - בכל יום, הפועלים - שתים בשבת,

גמ(סב.): מאי טיילין?

אמר רבא: בני פירקי.

אביי אמר - כגון רב שמואל בר שילת דאכיל מדידיה ושתי מדידיה וגני בטולא דאפדניה ולא חליף פריסתקא דמלכא אבביה.

כי אתא רבין אמר - כגון מפנקי דמערבא.

כ"פ הטור - הבטלים שאין להם מלאכה והם בריאים ומעונגים ואין פורעים מס אלא אוכלין ושותין ויושבין בבתיהם - עונתן בכל לילה.

√**אבל הרמב"ם** – לא הזכיר שאינם פורעים מס, וז"ל: בנ"א הבריאים והרכים והמעוגנים שאין להם מלאכה שמכשלת כוחן, אלא אוכלים ושותים ויושבים בבתיהם – עונתן בכל לילה.

2. (שם): פועלים ב' בשבת – והא"ר בר חנינא א' בשבת?

ל"ק: כאן בעושים מלאכה בעירן (ב' בשבת), כאן בעושים בעיר אחרת (א' בשבת).

תו"ס(ר"י בר ברוך): יש ג' מידות בפועלים –

- העושים מלאכה בעירן – ב' בשבת.
- העושים מלאכה בעיר אחרת וחוזרים בכל לילה – א' בשבת, לפי שיש טורח בדרך.
- העושים חוץ לעיר וחוזרים לביתם אחר שמונה ימים – א' לשמונה ימים. **א.**

כ"ד הרא"ש.

ור"י – לא פירש אלא ב' מידות כדלעיל.

3. שם(סא:): משנה החמרים - אחת בשבת, הגמלים - אחת לשלשים יום, הספנים - אחת לששה חדשים דברי רבי אליעזר.

א. שם(סב:): עונת ת"ח אימת?

אר"י א"ש – מערב שבת לערב שבת.

פרש"י: מערב שבת – שליל שבת ליל שביתה והנאה לגוף.

1. עונה

באה"ט(רדב"ז): אע"פ שהעראה הוי כביאה לכל דבר, לעניין עונה לא מקרי ביאה כ"כ שער המלך.

הטיילים

ח"מ: לפי שאין עליהם עול תורה, שהוא אדם בטל ואינו מנדד שינה מעיניו (הג' מעשה ניסים – שמפרש 'אדם בטל' גם מהתורה בטל).

הג' מעשה ניסים : משמע שת"ח שאינו מנדד שינה מעיניו חייב בכל יום.

והב"ש – ת"ח אף שאין מוטל עליו שום מלאכה פטור לפי שהתורה מתשת כוחו (אף שאינו מנדד שינה מעיניו).

2. פעמיים בשבוע

ח"מ: ויש להם רשות לצאת חוץ לעיר שבת בלא רשות אשתו (אף שאז העונה תהיה פעם בשבוע). כ"כ ב"ש.

3. החמרים א' בשבוע

ב"ש: ודוקא שלנים כל לילה בעיר.

א . ות"ח פעם בשבוע

ח"מ: הקשה הר"ן – למה לא הוזכרה עונת ת"ח במשנה רק בגמרא?

וי"ל שלת"ח אין עונה קבועה, שתלוי הדבר כמה צריך לנדד שינה מעיניו, ורק כשאין מתחדש דבר, עונתו מע"ש לע"ש.

ות"ח

ת' מעיל צדקה: כל מי שלומד בתמידות אף שהוא תלמיד רשאי לא לקיים עונתו רק פעם בשבוע, אף שאין לנו דין ת"ח בימנו.

אך משום פריצות הדור וקנאת ירך חברתה אני מורה לקיים עונה כמו פועלים ב' בשבוע.

מליל שבת

באה"ט: וסימן לדבר "ושמרו בני ישראל את השבת" ר"ת **ביאה**.

עו - ג

הרא"ה: **בד"א, במי שגופו בריא ויכול לקיים העונה הקצובה לו, אבל מי שאינו בריא אינו חייב אלא לפי מה שאומדין אותו שיכול לקיים.**

עו - ד

פרכות(כ"ד.): **כל אדם חייב לפקוד את אשתו בליל טבילתה, ובשעה שהוא יוצא לדרך.**

או"ח(תקעד/ד): ... אסור לשמש בו (בשנת רעבון) מיטתו, חוץ מליל טבילה, ולחשוכי בנים (פירוש ולמנועי בנים) מותר.

יו"ד(קפד/י): הרוצה לצאת לדרך צריך לפקוד אשתו אפילו סמוך לוסתה.

הגה - ואפילו בתשמיש שרי.

עו - ה

1. יש לאשה לעכב על בעלה שלא יצא לסחורה אלא למקום קרוב, שלא ימנע מעונתה, ולא יצא אלא ברשותה. א .(ואפילו אם נותנת לו רשות, אין לו להתאחר, אלא חדש בחוץ וחדש בביתו) (טור והרא"ש).

2. וכן יש לה למונעו לצאת ממלאכה שעונתה קרובה למלאכה שעונתה רחוקה, כגון: חמר שבקש להעשות גמל, או גמל להעשות מלח.

3. ות"ח יוצאים לתלמוד תורה שלא ברשות נשותיהם ב' וג' שנים. א .וכן טייל שנעשה ת"ח, אין אשתו יכולה לעכב.

4. (ואם נותנת לו רשות, ת"ח יכול לילך בכל מה שתתן לו רשות) (טור בשם הראב"ד).

1. שם(סא:): הפועלים יוצאים בלא רשות שבת אחת (ולא יותר).

פירשו התו"ס – אף שפועל עונתו ב"פ בשבוע, מותר לשנות מנהגם לצאת חוץ לעיר אף שאז עונתם פעם

בשבוע.

א. גמ': ברשות כמה? כמה דבעי. אורחא דמילתא כמה?

√אמר רב - חדש כאן וחדש בבית, שנאמר: 'לכל דבר המחלקות הבאה והיוצאת חדש בחדש לכל חדשי השנה'

ורבי יוחנן אמר - חדש כאן ושנים בביתו, שנאמר: 'חדש יהיו בלבנון שנים חדשים בביתו'.

להלכה:

√**הרא"ש** – כרב, חודש כאן חודש בביתו.

והרמ"מ – כרבי יוחנן, חודש כאן חודשיים בביתו.

2. שם(סב.): חמר (שעונתו א' בשבוע) ונעשה גמל (שעונתו א' לשלושים יום) מאי (רש"י – כשנישאת לו היה חמר מהו להעשות גמל)? הרווחה (שיתעשר) עדיפא או עונה עדיפא ליה?

א"ל: רוצה אישה בקב ותיפלות מתשעה קבין ופרישות (כלומר אסור).

3. שם(סא:): משנה – תלמידים היוצאים ללמוד תורה בלא רשות – ל' יום.

גמ(סב:): א"ר אדא בר אהבה – זו דברי ר"א, אבל חכמים אומרים שיוצאים בלא רשות ב' ג' שנים בלא רשות.

אמר רבא – סמכו חכמים על רב אדא בר אהבה.

הגמרא מספרת: רב רחומי הוה שכיח קמיה דרבא במחוזא, הוה רגיל דהוה אתי לביתיה כל מעלי יומא דכיפורי.

יומא חד משכתיה שמעתא, הוה מסכיא דביתהו השתא אתי השתא אתי לא אתא, חלש דעתה אחית דמעתא מעינה, הוה יתיב באיגרא אפחית איגרא מתותיה ונח נפשיה.

להלכה:

√**הרמ"ה** – פסק כרב אדא בר אהבה, שיוציאם בלא רשות ב' ג' שנים, מ"מ צריך לא לעגן אשתו כל האי, שמתוך שדמעתה מצויה אונתה קרובה.

כ"כ הרא"ש(הרמ"ה והרמב"ם).

ה"ה – אע"פ שרב רחומי נענש, היינו כיון שלא בא בזמן שהיה רגיל לבוא.

הרא"ש – הרי"ף לא הביא את רב אדא, דס"ל שהלכה כר"א (שיוצאים בלא רשות ל' ימים).

א. רמב"ם: וכן טייל שנעשה ת"ח אין אשתו יכולה לעכב.

טור – שהרי הוא אצלה תמיד.

והב"י – אף שאינו אצלה לא יכולה לעכב, שהרי קי"ל כחכמים שת"ח יוצאים ב' ג' שנים בלא רשות, וא"כ אפילו אינו אצלה רשאי.

מיהו הב"ח והפרישה – ל"ד לת"ח שהיה ת"ח בעת שנשאה ואז נישאת ע"מ שילך ממנה. משא"כ טייל שנשאה שלא היה ת"ח אין לו רשות לילך ממנה.

כ"כ ב"ש.

4. הרא"ש: אף שנותנת לו רשות ע"י פיוסו או שמתביישת ממנו, לבה מצטער.

והראב"ד כתב – אם נתנה לו רשות יוצא אף יותר, לפי שהיתה תורתם אומנתו ולא חשו.

1א. אין לו להתאחר

ח"מ: כלומר אף ברשותה שיכול לילך, אורחא דמילתא לא להתאחר, שאף שנותנת לו רשות לבה מצטער.

ב"ש – וה"מ כשקיים מצוות פריה ורביה, שאל"כ חייב לקיים העונה (כמ"ש סעיף ו).

וה"מ שנותנת לו רשות מחמת פיוס (אין לו להתאחר), אבל אם נתנה לו רשות מעצמה בלא פיוס, יכול להתאחר (תו"ס).

אבל באה"ט – התו"ס מיירי בת"ח (שאם נתנה לו רשות מעצמה יכול להתאחר) ולא בפועלים.

סיכום: פועל שאשתו נתנה לו רשות לצאת כמה שירצה:

ב"ש(תו"ס) – יכול להתאחר כמה שירצה, ורק אם פייסה ונתרצית לא יאחר הרבה.

באה"ט – לא יכול להתאחר, שהתו"ס מיירי בת"ח.

2. למלאכה שעונתה רחוקה

ח"מ: וה"ד שנישאת לו כשהוא חמר לא יעשה גמל, אבל אם כשנישאת לו לא היתה לו אומנות מיוחדת, יכול אח"כ לבחור להיות גמל בלא רשותה.

כ"כ ב"ש – מיהו טייל שאין לו שום מלאכה (שא"צ לשום מלאכה) אינו רשאי להיות חמר או גמל בלא רשותה.

3. ב' ג' שנים

ח"מ: דווקא ג' שנים ולא יותר (ב"ח בשם מהרש"ל).

4. אם נותנת לו רשות (ראב"ד)

ח"מ: משמע דווקא ת"ח, אבל אנו צריכים לחוש לאורחא דמילתא, ואף שנתנה לו רשות אין לעגנה יותר מהראוי (היינו חודש).

כ"כ ב"ש – מיהו הרמ"א שסבר שבלא רשות יכול לצאת ב' ג' שנים (ולא הזכיר שתורתו אומנתו) ס"ל שברשות יכול לצאת כמה שירצה.

עה - ו

1. רמב"ם: האישה שהרשית את בעלה אחר שנשאת שימנע עונתה - ה"ז מותר. בד"א, שקיים מצות פריה ורביה, אבל אם לא קיים - חייב לבעול בכל עונה עד שיקיים.

1. שם(סא:): ברשות אשתו יכול לצאת כמה שירצה.

ועפ"ז פסק הרמב"ם - האישה שהרשית את בעלה אחר שנשאת שימנע עונתה - ה"ז מותר.

אחר שנישאת

מל"מ: אבל קודם שנישאת לא מהני רשותה, לפי שאינה יכולה למחול לו בדבר שלא נתחייב עדיין.

שקיים מפו"ר (רמב"ם)

ב"ש: משמע שאם קיים מפו"ר מהני רשותה, אף שעדיין יכולים ללדת.

וקשה: מה עם מצוות 'לערב אל תנח ידך'?

וצ"ל דמיירי שיכול לקיים 'לערב אל תנח ידך' במקום שהולך.

עה - ז

1. הכל לשון הרמב"ם: נושא אדם כמה נשים, אפילו מאה, בין בבת אחת בין בזו אחר זו, ואין אשתו יכולה לעכב, א. והוא שיהיה יכול ליתן שאר כסות ועונה כראוי לכל אחת ואחת, ב. ואינו יכול לכוף אותן לדור בחצר אחד, אלא כל אחת לעצמה.

2. וכמה היא עונתן? לפי מנין. כיצד: פועל שהיו לו שתי נשים, יש לזו עונה אחת בשבת ויש לזו עונה אחת בשבת. היו לו ארבעה נשים, נמצא עונת כל אחת מהן פעם אחת בב' שבתות, וכן אם היה מלח ויש לו ד' נשים, תהיה עונת כל אחת מהן פעם אחת בב' שנים.

3. לפיכך צוו חכמים שלא ישא אדם יותר על ד' נשים, אע"פ שיש לו ממון הרבה, כדי שתגיע להן עונה פעם אחת בחדש.

1. יבמות(סה.): א"ר אמי – כל הנושא אישה על אשתו יוציא ויתן כתובה.

✓רבא אמר – נושא אדם כמה שנים, **א.** והוא דאפשר ליה למיקם בסיפוקייהו.

כ"פ הרי"ף והרא"ש – כרבא.

ועפ"ז פסק הרמב"ם.

3. יבמות(מד.): עצה טובה קמ"ל דלא ליבם יותר מד' נשים, אפילו שאפשר לו, כדי שיהיה עונה לכל אישה פעם בחודש.

נמ"י – ודוקא ביבמות, אבל שאר נשים חייב לכל אחת עונה שלה (ולא די פעם בחודש). כ"כ ב"ש בשמו.

1. אין אשתו יכולה לעכב

ח"מ: אף שממעט עונתה, מאחר שמנהג העיר לקחת כמה נשים הוי כהתנה שיקח עוד נשים, ועליה היה מוטל להתנות שלא יקח עוד נשים.

כ"כ ב"ש.

א. והוא שיהיה יכול ליתן

ח"מ: משמע שאם אינה מעכבת אין ב"ד מוחים בידו.

ב. לכוף לדור בחצר אחת

ח"מ: כדי שלא יקנאו זו בזו. וסמך לדבר "באוהל לאה ובאוהל רחל", וכתב הרמב"ן שהיה אוהל מיוחד לכל אחת

מארבעת הנשים.

3. יותר על ד' נשים

ח"מ: היינו אלו שעונתם פעם בשבוע, שאז יגיע לכל אחת פעם בחודש, שהוא סתם וסת לאישה, נמצא לפחות עונה טרם יגיע וסת שני.

אבל טייל ופועל שמלאכתו בעיר יכול לישא יותר מד' נשים.

עו - ח

1. נמ"י(ריטב"א): בד"א, במקום שנוהגים לישא שתים ושלש נשים. אבל במקום שנהגו שלא לישא אלא אשה אחת - אין רשאי לישא אשה על אשתו שלא ברשותה (דאומדנא שמוכח שע"ד זה נישאת לו שלא יקח אחרת, והוי כחמר שאסור רשאי גמל), **א. וכל שכן אם התנה בכתובתה שלא ישא אשה אחרת עליה.**

2. (ועיין לעיל סימן א/ט-יא).

2. תו"ס: רבנו גרשום החרים על הנושא אישה על אשתו. אבל ביבמה לא החרים.

והב"י: כתב הרשב"א – חרם זה לא נתפשט בארצותינו.

ואף במקום שפשט אין לכוף ע"ז שהרי כתב מהרי"ק שלא גזר רבנו גרשום אלא עד האלף החמישי (וכבר עבר).

2. עי"ל סימן א

שו"ע(א/י): רבנו גרשון החרים על הנושא על אשתו, אבל ביבמה לא החרים, וכן בארוסה. ולא פשטה תקנתו בכל הארצות.

הגה - ודוקא במקום שידוע שלא פשטה תקנתו, אבל מן הסתם נוהג בכל מקום.

מרן - ולא החרים אלא עד סוף האלף החמישי.

הגה – ומ"מ בכל מדינות אלו התקנה והמנהג במקומו עומד, ואין נושאין שתי נשים, וכופין בחרמות ונדויין מי שעובר ונושא ב' נשים לגרש אחת מהן.

וי"א דבזמן הזה אין לכוף מי שעבר חרם ר"ג, מאחר שכבר נשלם אלף החמישי, ואין נוהגין כן.

מרן - טוב לעשות תקנה בחרמות ונידויים על מי שישא אשה על אשתו (ת' הרא"ש).

עו - ט

1. המדיר את אשתו מתשמיש המטה, א. בין שהדירה סתם או ז' ימים או יותר - יקיים ז' ימים, ואח"כ יוציא ויתן כתובתה, ב. אפילו הוא מלח שעונתו לששה חדשים.

1. כתובות(סא:): משנה – המדיר את אשתו מתשמיש המיטה:

בש"א – ימין ב' שבתות (אח"כ יגרש).

√בה"א – שבת אחת.

א. גמ(שם): המדיר את אשתו –

רב אמר – ל"ש אלא שפירש כמה זמן, אבל בסתם יוציא מיד ויתן כתובה.

√ושמואל אמר – אפילו סתם ימתין ז' ימים שמא ימצא פתח לנדרו.

ב. שם: ואפילו הוא ספן שעונתו לשישה חודשים, שאינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו.

ט"ז – פירוש אף שבלא"ה מנועה מתשמיש עד חצי שנה, מ"מ כל שאינה אסורה עליו הו"ל פת בסלו.

1א. יקיים שבעה

ח"מ: אולי ימצא פתח לנדרו.

יקים שבעה

ב"ש: בש"ס – טעמו שלומדים כן מנידה שפורש ממנה ז' ימים.

וקשה: הרי נידה יש לו פת בסלו? וי"ל אף נודר הוי קצת פת בסלו שמא ימצא פתח לנדרו.

ספר קורבן נתנאל – עפ"ז בימנו שכל אישה נידה י"ב ימים י"ל שלא כופין להוציא עד י"ב יום.

מ"מ לדינא צ"ע?

ויתן כתובה

באה"ט: ואף התוספת יתן

עו - י

1. וכיצד מדירה, שאמר: "הנאת תשמישך אסור עלי" (שאין מאכילים את האדם דבר האסור לו), **אבל אם אמר: הנאת תשמישי עליך, א. שם(עא.): או נשבע שלא לשמש עמה - אינו חל** (מפני שהוא משועבד לה).

2. (מיהו אם נדר ברשותה - הנדר חל, א. ומותר להתייחד עמה אע"ג דאסור לשמש עמה).

ב. (ועיין ביו"ד סימן רל"ד/סז).

1. שם(עא.): א"ר כהנא – הנאת תשמישי עליך, כופה ומשמשה (מפני שמשועבד לה ולא חל הנדר). הנאת תשמישך עלי – חל הנדר, לפי שאין מאכלים את האדם דבר האסור לו.

כ"פ הרמב"ם.

2. הגמ"י: מיהו אם נתרצית זוגתו והיתה חפצה בכך – הנדר חל וצריך התרה. כ"כ ד"מ(הגמ"ר).

א. הגמ"י: המדיר את אשתו מתשמיש – מותר לו להתייחד עמה, ק"ו מנידה שהיא בכרת.

[* וקשה: הרי בנידה יש לו פת בסלו, שהרי לאחר זמן תהיה מותרת לו, משא"כ בנדר?

ואולי אפשר לומר כמ"ש ב"ש לעיל, שאף בנדר יש לו קצת פת בסלו, שמא ימצא פתח לנדרו].

ב. שו"ע יו"ד(רלד/סז): הא דחל נדר מתשמיש, דוקא שאמרה: 'הנאת תשמישך עלי', אבל אמרה: 'הנאת תשמישי עליך' - אינו צריך להפר, שהיא משועבדת לו.

וכן הוא שאמר: 'הנאת תשמישי עליך' - אינו נדר, אבל אם אמר: 'הנאת תשמישך עלי' - הוי נדר.

הגה - בעל שנדר שלא לקרב אל אשתו עד זמן פלוני, אם עשה ברצון אשתו חל הנדר, ואם לאו אינו חל.

עו - יא

1. רמ"ע: אסור לאדם למנוע מאשתו עונתה. ואם מנעה כדי לצערה, עובר בלא תעשה ד"עונתה לא יגרע" (שמות כא, י).

א. ואם חלה או תשש כחו ואינו יכול לבעול - ימתין ששה חדשים עד שיבריא, שאין לך עונה גדולה מזו, אחר כך - או יטול ממנה רשות או יוציא ויתן כתובה.

1. כתובות(מז.): 'שארה כסותה ועונתה לא יגרע', 'ענתה' – זה עונה האמורה בתורה, וכן הוא אומר 'אם תענה את בנותיי'.

כ"פ הרמב"ם

כדי לצערה

הר"ם מטראני: ואם לא כיון לצערה אינו עובר. ומזה למדו ללכת לסחורה יותר מזמן עונה לפי שרוב נשים מוחלות משום ריווח הבית.

אבל הר"ם אלשיך – אף שלא מתכוון לצערה עובר.

א. ימתין 6 חודשים

ח"מ(הג' אלפסי): כתב ר' ישעיה אחרון – אם הוא מחמת חולי הראוי לרפואה תמתין עד שיתרפא. כ"כ ב"ש.

והג' מעשה ניסים (אחרונים) – מהשו"ע משמע שחולק על מ"ש "עד שיבריא", אלא אף שיש לו רפואה תמתין רק 6 חודשים ולא יותר.

ואולי הרמב"ם מיירי כשאין ידוע מתי יתרפא (אף שלבסוף ודאי יתרפא), אבל כשידוע מתי יתרפא צריכה להמתין.

ויש שלא גורסים 'עד שיבריא', ולכן כשאין ידוע אם יבריא כלל, א"צ להמתין רק 6 חודשים, אבל כשידוע שיבריא צריכה להמתין.

עו - יב

1. האישה שנדרה נדר של עינוי נפש, או מדברים שבינו לבינה, שיכול להפר, ואמר לה: "אני מיפר לך ע"מ שתאמרי לפלוני מה שדברנו יחד
א. בדברים של שחוק שאדם מדבר על עסקי תשמיש", או על "מנת (**ב. שתתהפך לאחר התשמיש ולא תתעבר)** (טור), **(או על מנת) שתעשה מעשה שוטים, כגון שתמלא י' כדי מים ותערם לאשפה וכיוצא באלו - יוציא מיד ויתן כתובה.**

1. שם(עא:): משנה - ע"מ שתאמרי לפלוני מה שאמרת לי או מה שאמרתי לך או שתהא ממלאה ומערה לאשפה - יוציא ויתן.

גמ(עב.): שתאמר לפלוני - ותיעביד?

א. א"ר יהודה אמר שמואל - שתמלא ונופצת (פרש"י – שתמלא רחמה בש"ז בשעת תשמיש ותרוץ ברגליה ותנפצנו שלא תתעבר).

ב. במתניתא תנא - שתמלא עשרה כדי מים ותערה לאשפה (שנראית שוטה).

הרי"ף, רא"ש והרמב"ם: שני הפירושים להלכה.

√ב"י: איך מדובר?

א. מיירי שתולה הנדר בדבר אחר (שאל"כ מהו 'על מנת שתאמרי', איזה נדר יש כאן).

ב. ואם נאמר שאסר הנאתו עליה אם לא תאמר לפלוני, הרי משועבד לה ולא יכול להדירה?

אלא ע"כ שנדרה היא והוא הפר לה על תנאי זה.

ג. מדבור בדברים שיכול להתיר לה, נדרי עינוי נפש או בינו לבינה.

כ"כ הטור.

והר"ן – פירוש שנדרה **היא** ואסרה על עצמה הנאת תשמיש אם לא תעשה זאת והוא לא הפר לה.

עו - יג

1. האומר: "אי אפשי אלא אני בבגדי והיא בבגדה" - יוציא ויתן כתובה, וכ"ש אם אינו נזקק לה כלל.
א. (**וכן היא אומרת: אי אפשי אלא אני בבגדי והוא בבגדו, תצא בלא כתובה).**

1. כתובות(מח.): אמר רב הונא - האומר אי אפשי אלא אני בבגדי והיא בבגדה - יוציא ונותן כתובה.

א. ריטב"א: אף כשהיא אומרת כן דינה כמורדת בתשמיש. ואף שעושים כן לצנעה – יוציא.

אי אפשי

ח"מ והב"ש: ויש לו דין מורד (וכן היא) שהרי למדה הגמרא ששארה זה קירוב בשר, שלא ינהג עמה מנהג פרסיים, וכאילו לא קיים עונה כלל.

לאפוקי הב"ח – דס"ל שאין להם דין מורד.

ב"ש – וי"ל שדבר זה (אם דינם כמורד) תלוי במחלוקת אם "שארה" פירוש קירוב בשר או מזונות :

- לרמב"ם – שפירש 'שארה' מזונות, א"כ במניעת קירוב בשר אינו מורד.
- ולרשב"א – אפשר שסובר ש 'שארה' הוא קירוב בשר, ולכן דינו כמורד.

עו

חיוב עונה

ב: עונתה (כתובות סא: משנה). עונת ת"ח (סב:).

ג: דווקא כשהוא בריא (הרמ"ה).

ה: יכולה לעכב בעלה שלא יצא לסחורה אלא למקום קרוב שלא יאחר עונתה (סא:).

- ת"ח היוצא ללמוד תורה ברשות ב' ד' שנים (סא: סה:):

√הרמ"ה – פסק כרב אדא שיוצא ל ב' ג' שנים.

הרי"ף – השמיט הא דרב אדא, דס"ל שיוצא רק ל ל' יום כמו המשנה. כ"פ הרא"ש.

- מרן: וה"מ כשקיים מפו"ר (רמב"ם).

ז: נושא אדם כמה נשים והוא שיוכל לתת להן סיפוקן (יבמות סה. כרבא).

ועצה טובה שלא יקח יותר מארבע נשים כדי שתהיה לכל אחת עונה פעם בחודש (שם מד.).

ח: ודוקא שהמנהג לשאת כמה נשים שאל"כ אסור (נמ"י). וכ"ש אם התנה בכתובה שלא לשאת יותר.

ט: הדיר אשתו מתשמיש ימתין ז' ימים ויוציא בכתובה (כתובות סא: כב"ה).

אפילו הדירה סתם ימתין ז' ימים (שם כשמואל).

ואפילו ספן שעונתו אחת ל 6 חודשים, שאינו דומה מי שיש לו פת בסלו (שם).

י: דווקא שאמר בלשון 'הנאת תשמישך עלי' אבל אמר 'הנאת תשמישי עליך' לא מהני שהרי משועבד לה (כתובות עא.).

הגה: ואם מסכימה חל הנדר (הגמ"י).

יב: נדרה, וא"ל שיפר ע"מ שתאמר לפלוני דברי שחוק ומעשה שוטים – יוציא ויתן כתובה (כתובות עא: עב. שני פירושים).

יג: אי אפשר אני בבגדי והוא בבגדו – יוציא ויתן כתובה (כתובות מח.)

סימן עז: דין מורד ומורדת, או אומרת מאיס עלי.

ובו ה סעיפים (כתובות: סג, סד. יבמות: לט)

עז - א

המורד על אשתו

1. לשון הרמב"ם: המורד על אשתו ואמר: הריני זן ומפרנס, אבל איני בא עליה מפני ששנאתיה - מוסיפין לה על כתובתה משקל ל"ו שעורים של כסף בכל שבוע, וישב (כך) **ולא ישמש, כל זמן שתרצה היא לישב, ואע"פ שכתובתה הולכת ונוספת, הרי הוא עובר בל"ת, שנאמר: "**שארה כסותה ועונתה **לא יגרע"** (שמות כא, י).
ואם היא רוצה (להתגרש) **- כופין אותו מיד להוציא וליתן כתובה.**

2. (י"א דאם רוצה לגרש מיד וליתן לה הכתובה, אין מוסיפין לה על כתובתה. כך משמע מדברי הרמב"ם פרק י"ד דאישות. **ונ"ל דאף בלאו ד"לא יגרע" אינו עובר).**

1. כתובות(סג.): משנה - המורד על אשתו מוסיפין על כתובתה שלשה דינרין בשבת ר' יהודה אומר שלשה טרפעיקין.

רמב"ם: ג' דינרים – שהם משקל 36 שעורים כסף.
ה"ה: טעמו – לפי שהוא מדרבנן הוא כסף מדינה (שמינית כסף צורי), שמשקל דינר 98 שעורים.

גמ': המורדת (וכן המורד) במאי?
√ר"ה אומר – מתשמיש.
רבי יוסי בר חנינא – ממלאכה.

ה"ה: וקי"ל כר"ה שמורדת הוי מתשמיש.

√**כ"פ** הרמב"ם: המורד על אשתו...
לאפוקי תו"ס רא"ש והטור – דס"ל שאף כשאינו רוצה לתת מזונות הוי מורד.

2. והד"מ - הבין בדעת הרמב"ם שאם רוצה לגרשה מיד ולתת לה כתובתה – אין מוספים לה כלום, אף שהיא רוצה להמתין. וכ"ה בהג' אלפסי.
ונראה שגם אינו עובר בלאו.

הר"ן: מוסיפים לה – לא שיתן מיד ותילקח בהם קרקע, אלא נשאר חוב כמו כתובה.
הג' מעשה ניסים(חזון איש) – והיינו כשאינה תובעת גט, אבל אם תובעת גט שגובה כתובתה תגבה גם את התוספת ג' דינרים לשבת.

1. הריני זן

ח"מ: כתב ה"ה – **מקור הרמב"ם** מגמרא(שם):
כשם שמורדת (ס"ב) אינה אלא מתשמיש (כר"ה), אבל האומרת איני עושה מלאכה אינה מורדת אלא שכופין אותה לעשות או מונע ממנה מזונות, או מוכר כתובתה בטובת הנאה כדי שישכור עבד און שפחה לשמשו.
כך האיש לא נקרא מורד רק מתשמיש, אבל המונע ממנה מזונות כופין אותו להוציא (כרב) או כופין לזון (כשמואל), אבל אין דינו כמורד להוסיף בכתובתה.
אבל הטור – אף מורד במזונות נקרא מורד ומוסיפים על כתובתה אם תרצה להמתין.
כ"כ הרא"ש – אף לר"ה שאישה המורדת ממלאכה לא נקראת מורדת, באיש מקרי מורד אף ממלאכה (כיון שאינו יכול לומר כמו האישה, איני זן ואינו מקבל מעשה ידיך).
והב"ח – הרא"ש דעה יחידאה ואין הלכה כמותו.
מיהו הב"ש – אף התו"ס פסקו כהרא"ש, שבדבר תלוי אם יכול לומר איני זנך.
לכן היא שיכולה לומר כן – אינה מורדת ממלאכה. והוא שלא יכול לומר כן – דינו כמורד.
מיהו אם מעשה ידיה מספיקים למזונותיה שיכול לומר אינו זן – אין דינו כמורד ממלאכה.

סיכום: איש המורד ממלאכה

- **לשיטת** הרמב"ם – לא הוי מורד (ולא מוסיפים על כתובתה) אלא או כופין לזון או לגרש.
- **לשיטת** הרא"ש – הוי מורד ומוסיפים לה על כתובתה עד שתרצה להתגרש.

כ"ד התו"ס והטור.

משקל 36 שעורים

ב"ש: היינו 3 דינרים, חצי דינר ליום, ובשבת לא מוסיפים דמחזי כשכר שבת. אבל כשפוחתים למורדת

פוחתים אף בשבת דאין שייך שכר שבת כשפוחתים.

וישב ולא ישמש

ב"ש: שאין כופין אותו לשמש (מפני ששונאה) שאיסור הוא, דכתיב: "בלא דעת נפש, לא טוב" שצריכים דעת שניהם.

ואף אם שימש בכפיה עדיין דינו כמורד (כ"כ הרא"ש – שאין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת).

2. ואם היא רוצה כופין אותו להוציא

ב"ש: משמע שאין נותנים לו ז' ימים. אף שבמדיר אשתו מתשמיש נותנים לו ז' ימים (עד/א)! שאני מדיר שיש לה פת בסלה יותר ממורד (שמא יתיר נדרו).

כ"כ פרישה.

רוצה לגרש מיד ולתת כתובה

ח"מ: לפי דין הגמרא הבעל יכול לגרש אשתו בע"כ, וא"כ לא עובר על הלאו "לא יגרע" (שהרי מוכן לגרשה), ואדרבא אסור לשמש איתה אם דעתה לגרשה.

אך אחר חרם רבנו גרשום שאין מגרשים בע"כ, מאחר שלא יכול לגרשה צריך להוסיף בכתובתה כשלא משמש עמה (ותימה על הרמ"א).

אבל הב"ח כתב – אף בימנו א"צ להוסיף לכתובתה ואף ממזונות פטור (כיון שהוא מוכן לגרשה).

ואין דבריו מוכרחים.

ועוד תמה על הרמ"א – איך הוכיח מדברי הרמב"ם, הרי לפי הרמב"ם יכול לגרשה בע"כ ולכן אין מוסיף לכתובתה, משא"כ אנו שקי"ל שאין יכול לגרשה בע"כ!

כ"ד כנה"ג – במקום שקיבלו חרם רבנו גרשום אין שומעים לו (שרוצה לגרש ויפטור עצמו מהתוספת), שמא רוצה לגרשה ולכן מורד ועי"ז רוצה להפטר מתוספת הכתובה.

אבל הב"ש – אף לדידן שיש חרם רבנו גרשום כשרוצה לגרשה אין לו דין מורד, וכמ"ש הב"ח.

[שהרי אף בזמן הגמרא אסור לגרש אשתו ראשונה אא"כ מצא בה ערוות דבר, ועכ"ז פסק הרמב"ם שאם רוצה לגרש פטור. ה"ה בימנו שיש איסור לגרשה בע"כ עכ"ז פטור].

כ"כ מהר"א מזרחי – כשרוצה לגרשה א"צ לתת מזונות, כיון שהוא אנוס בתקנת רבנו גרשום.

כ"כ מהר"א ששון – שבעל יכול לומר קי"ל כמהר"א מזרחי.

מיהו מהרא"ש ומהרי"ק – משמע שצריך לתת לה מזונות מיהו לא כופין אותו לשמש איתה.

כ"פ נו"ב – כהב"ש.

סיכום: כשרוצה לגרשה האם מוסיף כל כתובה?

- **הב"ח** – כיון שאין יכל לגרשה בע"כ משום חרם רבנו גרשום, לא מוסיף על כתובתה.

כ"כ ב"ש ונו"ב.

- **ח"מ** – מוסיף כל כתובתה. כ"כ כנה"ג.

פת"ש: האם חייב במזונותיה כשרוצה לגרשה?

- **מהר"א מזרחי** – אין חייב במזונות כיון שרוצה לגרשה. כ"כ מהר"א ששון. כ"כ ב"ח, ב"ש ונו"ב.
- **מיהו הרא"ש ומהרי"ק** – משמע שחייב במזונות.

כ"פ ב"מ – (ומה שפסק מהר"א ששון כמהר"א מזרחי לפי שכתב שרק מהרי"ק חולק, וכיון שגם הרא"ש חולק אין לסמוך על מהר"א ששון). וכ"ד ח"מ.

כ"כ רעק"א (שו"ת משמים) – שלא מהר"א מזרחי

כ"כ ישועות יעקב – שחייב במזונות אשתו, אא"כ טוען שהיא מאוסה עליו ויש לו טענה מבוררת שיכול למונעה ממזונות שתסכים להתגרש. וכן אם טען שעברה על דת ויש רגלים לדבר יכול למונעה ממזונות.

ב"ש: ואם מתה בעוד שהוא מורד, האם יורשה?

רי"ף והרא"ש: כל שכופין אותם (ע"פ דין או תקנה) אם מתה קודם שגירשה – הבעל יורש, שלא פקעה ירושה בלא גט ממש.

- משמע אף שהוא מורד יורשה כל זמן שלא נתן גט.

כ"פ ת' מהר"א מזרחי.

- אבל שליטי גיבורים – כשהוא מורד או מדיר אשתו אינו יורשה. כ"פ הרמ"א (צ/ה).
- והב"ח – מחלק: אם היא מאוסה בעניו שהעיכוב ממנה – יורשה, אבל כשהבעל רוצה לצערה – אינו יורשה.

סימן עז: הקדמה – דין מורדת

שיטה א:

כתובות(סג.): משנה - המורדת על בעלה פוחתין לה מכתובתה שבעה דינרין בשבת. ר' יהודה אומר שבעה טרפעיקין.
עד מתי הוא פוחת? עד כנגד כתובתה. ר' יוסי אומר לעולם הוא פוחת והולך עד שאם תפול לה ירושה ממקום אחר גובה הימנה.

פרש"י: עד כדי כתובתה – ואח"כ נותן לה גט ויוצאה בלא כתובה.

• **גמ(סג:):** ה"ד מורדת? דאמרה 'בעינא ליה ומצערא ליה'. אבל אמרה: 'מאיס עלי' – לא כופין (להשהותה ולפחות מכתובתה, אלא נותן לה גט יוצאה בלא כתובה).

• **גמ(סג.):** מורדת ממאי?
√ר"ה אמר – מתשמיש
רבי יוסי ברבי חנינא אמר – אף ממלאכה.

הרא"ש: ואף אם ישמש איתה במרדה עדיין מקרי מורדת ויפחות מכתובתה, כיון שבועל בעל כורחה.
וכ"מ מהתו"ס.

הגמ"י: ואם חזרה בה קודם כלות כתובתה ולא גירשה לא הפסידה כלום מהכתובה. אבל אם כבר הפסידה כל כתובתה ואח"כ חזרה בה – אין לה כתובה ולא תנאי כתובה.
כ"כ הר"ן.

שיטה ב: חזרו ונמנו

כתונת פסים: כיון שראו שתקנה ראשונה לא הואילה כלום, שאם חזרה ממרדה לפני כלות כתובתה לא הפסידה כתובתה (כמ"ש הגמ"י), כל אחת תעשה כן ולא תפסיד כלום. לכם תיקנו שתפסיד הכל אחר התראה.

כתובות(סג:): חזרו ונמנו שיהו מכריזין עליה ארבע שבתות זו אחר זו (רש"י – שלא ישהו לפחות מעט מעט, אלא תפסיד כל כתובתה לאחר ד' שבתות).
ושולחין לה ב"ד: "הוי יודעת שאפילו כתובתיך מאה מנה הפסדת".
אמר רמי בר חמא: אין מכריזין עליה אלא בבתי כנסיות ובבתי מדרשות.
אמר רמי בר חמא פעמים שולחין לה מבית דין אחת קודם הכרזה ואחת לאחר הכרזה.
דרש רב נחמן בר רב חסדא הלכה כרבותינו. אמר רבא האי בורכא. אמר ליה רב נחמן בר יצחק מאי בורכתיה אנא אמריתה ניהליה ומשמיה דגברא רבה אמריתה ניהליה ומנו רבי יוסי בר' חנינא. ואיהו כמאן סבר? כי הא דאתמר רבא אמר רב ששת הלכה נמלכין בה. רב הונא בר יהודה אמר רב ששת הלכה אין נמלכין בה.

שיטה זו: רק במורדת (שפוחתים לה מכתובתה) דאפשר שתחזור בה, אבל לא במאיס עלי.

• **מכריזים עליה ד' שבתות.**

רמב"ם – פירוש מכריזים בכל יום במשך ד' שבתות.

אבל רש"י – מכריזים בכל שבת למשך ד' שבתות.
כ"ד תו"ס(תוספתא), הר"ן והגמ"י(ס"ה).

• **על מה חולק רבא?**

רש"י – שאין הלכה כרבותינו אלא כהמשנה שפוחתים בכל שבוע ז' דינרים.

ור"ת – הלכה רבותינו, אלא שרבא ס"ל כרמי בר חמא שאף קודם הכרזה שולחים לה (ששולחים פעמיים). לאפוקי ר"נ שסובר ששולחים רק אחר הכרזה. והלכה כרבא.
כ"כ הרא"ש והר"ן.

והראב"ד פירש: נמלכין בה מה שנוח לה. כמו המשנה או כרבותינו.

• **אם חזרה בה תוך ד' שבתות?**

הר"ן(גאון): אם חזרה בה תוך ד' שבתות ולא הפסידה כלום.
וא"ת תבוא להערים, שתמרוד ג' שבתות ותחזור בה ברביעית, וכן לעולם?
ואפשר ששבתות שמרדה מצטרפות, וכל שמרדה ד' שבתות בצירוף הפסידה כתובתה.
וי"מ שתוך ד' שבתות מורדים לה כל שבת ז' דינרים, לכן לא תבוא להערים. אבל אינה מפסדת כל כתובתה רק אחר ד' שבתות.

שיטה ג: כלתיה דרב זביד

הרא"ש: תקנה זו נתקנה בסוף האמוריים, כשראו שגבהו בנות ישראל ודעתם זחה עליהם, וכשהיה כעס עם בעליהם מיד אומרות "לא בעינן ליה" ומגרשה מיד (אחר ד' שבתות) ושוב מתחרטות, לכן תיקנו שתשהה יב"ח.

שם(סג:): ה"ד מורדת?
אמר אמימר: דאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה, אבל אמרה **מאיס עלי** – לא כייפינן ליה (להשהותה ולפחות מכתובתה).
כלתיה דרב זביד אימרדה, הוה תפיסא חד שירא (האם מוציאים ממנה), ולא איפשטא.
- כיון שלא נפשטה השאלה, אם תפסה לא מוציאים ממנה.
- **הרא"ש:** לאחר ד' שבתות משהים אותה יב"ח לגט (רש"י – שמא תחזור בה). ואין לה מזונות תוך יב"ח ומעשה ידיה שלה. ואם יגרשנה תוך יב"ח – יתן כתובה.
- **"אימרדה":**
רש"י – שאמרה מאיס עלי. כ"כ רא"ש והרמב"ן.
הר"ן[רמב"ם] – דאמרה רצוני לצערו. כ"כ הר"ן.

להלכה: (ראה פירוט בשיטות בהמשך)

- **רמב"ם** – כלתיה דרב זביד מיירי כשרוצה לצערו ולא במאיס, לכן (כיון שתקנה זו תוספת לתקנה קודמת) מכריזים ד' שבתות וכו' מ"מ משהים הגט יב"ח.
אבל 'במאיס עלי' כופים אותו לגרשה מיד בלא כתובה.
- **הרא"ש** – מיירי 'במאיס עלי', וכן כשרוצה לצערו מגרשה אחר יב"ח.
כ"כ הרמב"ן והרשב"א – דמיירי 'במאיס עלי' ומשהים יב"ח שמא יסור המיאוס מלבה (אלא שיש לחלק בשאר פרטים, ראה בהשמך).
- **הר"ן** – מיירי שרוצה לצערו (כמ"ש הרמב"ם) שצריכה הכרזה ד' שבתות, מ"מ תיקנו שלא יגרשה עד אחר יב"ח.
אבל במורדת 'מאיס עלי' אף שמשהים יב"ח לא הפסידה נכסיה.

לכפות לגרש במאיס עלי:

רשב"ם: במאיס עלי שמבקשת לצאת בלא כתובה, מגרשה בע"כ מיד וא"צ להמתין יב"ח.
כ"כ הרמב"ם – כופין אותו לגרשה, שאינה שבויה שתבעל לשנואי לה.
אבל ר"ת ור"י – לעולם אין כופין אותו לגרש.
כ"כ הרא"ש – כיון שיש בזה מחלוקת שמא גט מעושה הוא, ועוד שבזה"ז הנשים פרוצות ושמא נתנה עינה באחר.
כ"כ ה"ה, ריב"ש, מהרי"ק, הר"ש בן הרשב"ץ הר"ן.

לכפות לגרש בדינא שמתיבתא 'במאיס עלי'

- **הרי"ף והרמ"מ** – כופים לגרש מיד.
- **שאר ראשונים** – אין כופים לגרש.

הרמ"א פסק – שאין כופים לגרש אף גם אין כופים אותו להיות אצלה.

שיטה ד: שיטת הרי"ף דינא דמתיבתא
האידנא דנים במתיבתא כשאומרת אינו רוצה בו (מאיס עלי) שיתן גט מיד (ולא ממתנת יב"ח).
- **לעניין ממונות:** (גובה מה שהכניסה)
- אין לה כתובה, אף שתפסה מוציאים מידה.
- נכסי מלוג שהם בעין או הבא מכוחם נוטלת. ואם כלו לגמרי לא חייב לשלם
- נכסי צאן ברזל: כל שבלו אפילו הרבה – נוטלת ובלבד שיהיו ראויים לאין מלאכתם ראשונה. ואם אינם ראויים למעין מלאכתם ראשונה – משלם דמיהם, וכ"ש אם אבדו או נגנבו משלם.
- **הרא"ש:** טעם תקנה זו, שאם תמתין יב"ח תתלה עצמה בגוי ותצא לתרבות רעה. לכן בטלו ההשהיה ונתנו לבעל רשות לגרש מיד. אבל אין לכופו שלא להרבות ממזרים.
- **להלכה:**
ב"י – תקנה זו היתה לדורם בלבד, ועכשיו כבר בטלה תקנה זו. כ"ד הרמב"ם.
והרמ"ה – פסק כדינא דמתיבתא לעניין ממונות (שתגבה מה שהכניסה לו), אלא שהיה מחרים אם השיאוה שום אדם עצה כדי להוציא נדוניתה. אבל לא לכופות לגרשה.

שיטות הראשונים:

א. רמב"ם: כלתיה דרב זביד איירי במורדת (ולא במאיס).
ולכן במורדת
- מכריזים עליה ד' שבתות ומתרין בה קודם הכרזה ואחר הכרזה, ושוב נמלכין בה הב"ד.
- מיד אחר ד' שבתות מפסידה כתובתה, מ"מ משהים גיטה אחר יב"ח.
- נכסי צאן ברזל אם תפסה אין מוציאים ממנה,ואם לא תפסה לא זכתה.
- נכסי מלוג אפילו לא תפסה זכתה.
במאיס עלי
- מגרשה מיד.
- כופים אותו לגרשה
- נכסי צאן ברזל ונכסי מלוג – כל שבעין נוטלת אף שלא תפסה.

ב. שיטת הרא"ש: מורדת ומאיס עלי דינם שווה –
- משהים יב"ח
- מפסידה כתובתה ושאר תנאי כתובה, רק לאחר יב"ח. וקודם יב"ח יש לה כתובה ותנאי כתובה חוץ ממונות

ומעשה ידיה.
- במורדת בנוסף מכריזים עליה ד' שבתות.
- נכסי מלוג שלא אף בלא תפיסה
- נכסי צאן ברזל שלה. מטל' אם תפסה יש לה.

ג. רמב"ן ורשב"א:

מורדת
- הכרזת ד' שבתות ואז תתגרש.
- נכסי צאן ברזל לא מהני תפיסה שלה
- נכסי מלוג א"צ תפיסה.

מאיס עלי (כלתי דרב זביד)
- משהים בי"ח ולא מכריזים עליה.
- תוך הזמן לא מפסידה כלום (אף לא מזונות).
- אחר יב"ח מפסידה כתובה ותנאי כתובה.
- נכסי צאן ברזל צריכה תפיסה.
- נכסי מלוג א"צ תפיסה.

ד. שיטת הר"ן:

מרדה (כלתיה דרב זביד)
- הכרזת ד' שבתות ואח"כ מפסידה כתובתה.
- מגרשה אחר יב"ח.

נכסי צאן ברזל צריכה תפיסה.

מאיס עלי
- משהים הגט יב"ח
- לא הפסידה כתובתה.
- נכסי צאן ברזל א"צ תפיסה.

ה. שיטת הרי"ף – דינא דמתיבתא במאיס עלי
- כופין אותו לגרש מיד.
- מפסידה כתובתה.
- נכסי צאן ברזל: ראויים למלאכתן – נוטלת
  אינו ראויים – משלם לה הבעל.
- נכסי מלוג: מה שבעין או הם מכוחם – נוטלת
  כלו – הבעל פטור.

שיטת המחבר והרמ"א:

• **השו"ע(ב,ג)** – פסק כהרמב"ם, למעט שאין כופים לגרש במאיס עלי כרו"פ החולקים על הרמב"ם (שאין כופים לגרש).
ועוד שהשו"ע לא הזכיר 'דינא דמתיבתא'.

• **הרמ"א:** כשרוצה לצערו פסק –
תוך יב"ח – אין לה מזונות אפילו מעוברת (רשב"א).
אחר יב"ח – אין לבעל לעליה כלום (מהרי"ל, ד""ע).
'במאיס עלי' פסק –
אם נתנה לדבריה אמתלא מבוררת למה מאיס עליה דנים כמתיבתא (הרמ"מ)
דווקא כשמבקשת גט בלא כתובה, אבל כשמבקשת כתובה חיישינן שנתנה עיניה באחר ויש לה דין מורדת שרוצה לצערו.
לגבי נצ"ב הביא מחלוקת:
י"א – שנוטלת רק מה שתפסה (רא"ש, רמב"ן והרשב"א).
ויא – אף בנ"מ נוטל רק מה שתפסה (מה"ר מחביב).

עז - ב1

מרדה בטענת מאיס עלי

0. *שיטת הרמב"ם אלא אלא כופים:* **האישה שמנעה בעלה מתשמיש, היא הנקראת מורדת. ושואלין אותה מפני מה מרדה?**

1. אם אמרה: 'מאסתיהו ואינה יכולה להבעל לו מדעתי', א. (*הר"ן:* ודוקא שמבקשת גט בלא כתובה, אבל אם אומרת: יתן לי גט וכתובתי, חיישינן שמא נתנה עיניה באחר, ויש לה דין מורדת דבעינא ומצערנא ליה) (ב"י בשם תשובת הר"ן וכן פירש"י בגמרא).

ב. אם רצה הבעל לגרשה ג. אין לה כתובה כלל, ד. ותטול בלאותיה הקיימים, בין מנכסים שהכניסה לבעלה ונתחייב באחריותן (נכסי צאן ברזל), **ה. בין נכסי מלוג שלא נתחייב באחריותן.**

ו. ואינה נוטלת משל בעלה כלום, ואפילו מנעל שברגליה ומטפחת שבראשה שלקחם לה, פושטת ונותנה, וכל מה שנתן לה מתנה מחזרת אותו.

2. (**וי"א דאף מנכסי צאן ברזל אינה נוטלת אלא מה שתפסה. א. וי"א דאפילו נ"מ אינה נוטלת אלא מה שתפסה**) (ב"י בשם תשובת הר"ן שכ"כ בשם הרשב"א).

	רמב"ם כ"פ המחבר		הרא"ש	הרמב"ן והרשב"א		הר"ן		הרי"ף עז/ג2
הפעולה	**3.** מורדת **א.** הכרזת ד' שבתות בכל יום **ב.** מתרים בה לפני ואחרי	**1.**מאיס עלי	מורדת = מאיס עלי הכרזת ד' שבתות	מרדת הכרזת ד' שבתות	מאיס עלי	מרדת הכרזת ד' שבתות	מאיס עלי	מאיס עלי
גירושין	**ה.** אחר יב"ח	כופין אותו לגרש מיד **ב.**לאפוקי רו"פ שאין כופין	אחר יב"ח	מיד אחר ההכרזה	אחר יב"ח	אחר יב"ח	אחר יב"ח	כופין לגרש מיד
כתובה	**ד.** מפסידה מיד לאחר הכרזה	**ג.** מפסידה	מפסידה אחר יב"ח. קודם יב"ח חודש יש לה הכל חוץ ממזונות	מפסידה	אחר יב"ח מפסידה הכל. לפי יב"ח יש לה הכל כולל מזונות	מפסידה אחר ההכרזה	לא מפסידה	מפסידה
נכסי צאן ברזל	צריכה תפיסה	**ד.** כל שבעין שלה	קרקע א"צ תפיסה. מטלטלים צריך תפיסה	לא מהני תפיסה	**2.**צריכה תפיסה	צריכה תפיסה	א"צ תפיסה	הראויים למלאכתן נוטלת. לא ראויים לא נוטלת
נכסי מלוג	זוכה בלא תפיסה	**ה.** כנ"ל	א"צ תפיסה	א"צ תפיסה	א"צ תפיסה	?	א"צ תפיסה	מה שבעין או בא מכוחן – נוטלת. כלו – לא חייב לשלם

0. דין ספק מורדת

כיש מחלוקת פוסקים אם היא מורדת, מה דינה?

▪ **ב"ש** – שו"ע(קנד/א,ב) יש מחלוקת באישה שידעה שיש לבעלה ריח הפה ועכ"ז נישאה לו, ועכשיו טוענת שסברה שתוכל לסבול ועכשיו אינה יכולה לסבול, האם כופים להוציא?

כיון שהיא ספק מורדת (כיון שלא רוצה לשמש עמו) – אין דינה כמורדת ולא מפסידה כתובתה, שיכולה לומר קי"ל כהפוסקים שכופים אותו לגרש.

משמע שבספק מורדת אין דינה כמורדת.

▪ **ב"מ** – דינה כמורדת, ודברי הב"ש צ"ע, הרי הבעל מוחזק בכתובה ויכול לפחות מכתובתה כדין מורדת, וכדעת הפוסקים שלא יכולה לומרה 'סבורה הייתי שאני יכולה ועכשיו איני יכולה'. ולכן דינה כמורדת.

1ב. אם רצה הבעל לגרשה

ח"מ: זוהי שיטת ר"ת וסייעתו שאין לכפות לגרש, לאפוקי הרמב"ם דס"ל שכופין אותו לגרש לאלתר.

ואף אם נישאת בגט של כפיה – תצא.

יב"א(ח, יח): בזה"ז שרבתה החוצפה והניסיון מראה שכאשר עוזבות את בעליהן בטענת מאיס עלי ושוהות בלי שיגרשם הבעל הולכות עם גברים אחרים ומרבות ממזרים בעולם, באופן זה עדיף להתחשב בתקנת הגאונים (הרי"ף והרמב"ם) לכוף הבעל לגרשה, שהרי חוששים שתצא לתרבות ראה.

והראיה ממ"ש הגר"ח פלאג'י – בעניין נכפה, אף שדעת הב"י שאין לכופו להוציא, מ"מ אם עברה שנה שנתיים מיום שנפרדו כופים הבעל לגרשה, מפני חשש שיצא מזה תקלה.

הרשב"ש: אישה שטוענת שכפו אותה להינשא לפלוני אף שהיתה מואסת בו, ועכשיו לא יכולה לחיות עמו מפני המיאוס. אף שבטענת 'מאיס עלי' לא כופים לגרש טעמו שמא נתנה עיניה באחר, אבל כאן שידוע ומפורסם שמאסה בו עוד לפני הנישואין ונתנה אמתלא לדבריה למה הוא מאוס עליה – כופים אותו לגרש (וכמ"ש הרמ"מ). מ"מ למעשה לא הייתי מקל בזה.

יב"א(ג/יח): אישה שכפו אותה בתימן בגיל 12 להינשא לדוד שלה והתנגדה, אבל בלית ברירה התקדשה לו. ועכשיו שעלתה לארץ מורדת בבעלה בטענת מאיס עלי ורוצה להתגרש?

תשובה: יש לכופין לגרשה, לפי ש –

א. הרשב"ש הנ"ל – שבכה"ג אין לחוש שמא נתנה עיניה באחר.

ב. רמב"ם פסק: שכופים הבעל לגרש במאיס עלי.

כ"פ הרבים ראשונים – רשב"ם, תו"ס(ר"י), ריטב"א[רש"י], סמג, מרדכי, הרמ"מ.

ואף שמרן פסק שאין לכופין לגרשה מ"מ אפשר לצרף דעת הרמב"ם לסניף.

ג. תקנת מתיבתא: ת' רב שרירא גאון כתב – כשראו שבנות ישראל הולכות ונטלות בגויים התקינו שתפסיד נצ"ב שלה ויכפו בעלה לגרשה. וכן נהגו יותר מ 300 שנה.

כ"כ הרבה מפרשים.

- הרז"ה – תקנת זו תקנת שעה היתה רק לדורם, אבל לא לדרות שאח"כ.

כ"כ רשב"א והרמב"ם - ראוי לנהוג כדין הגמרא.

- אולם הרמב"ן – תקנה זו נתקנה לדורות.

כ"פ ר' ישעיה באו"ז – שאף בימנו כופין לגרשה.

כ"פ ש"פ.

ד. והרמ"מ: כשנותנת אמתלא לדבריה למה מאיס עליה כופין אותה לגרשה, וכאן אין לך אמתלא גדולה מזו שכפוה להינשא למאוס עליה.

ה. אומנם התו"ס(ר"ח): אין כופים לגרשה.

ואין זה מוסכם בדעת הר"ח: שהמרדכי כתב גורס בר"ח שכופים לגרשה.

נמצא: שיש כאן ג' ספקות לכופו לגרשה –

א. שמא הלכה כהרמב"ם – שכופים לגרשה.

ב. ואת"ל לא כופים, החשש שמא עיניה נתנה באחר רק כשאין אמתלא ברורה, אבל כאן שאין אמתלא גדולה כזו שכפוה להינשא – כופים.

ג. ושמא פסוקים כדינא דמתיתבא כמ"ש הרי"ף שכופים לגרש.

ולכן יש לכופו לגרשה. כ"פ בציץ אליעזר (ב/כא).

ואם רצה הבעל לגרשה

ואם עברו וכפו אותו לגרשה, מה הדין?

- רשב"ש – לכתחילה לא תינשא, ואם נישאת לא תצא.
- ה"ה – אף שנישאת תצא.

ו . אינה נוטלת משל בעל כלום

ב"ש: מהרי"ו – וסובלנות ששלח לכלה או מתנות שניתן לה מאביו או קרוביו – צריכה להחזיר.

דין טבעת הנישואין: א"צ להחזיר שלא יאמרו שהקידושין לא תפסו ויקח אחותה.

באה"ט – אבל מה שהכניסה עמה לחופה (נדוניא וכל תכשיטיה) – נוטלת.

2. אף נכסי צאן ברזל (צריכה תפיסה)

ח"מ(ת' הר"ן): ובמעות נדוניה לא מהני תפיסה רק בבלאות שהם שבח בית אביה.

ב"ש: דס"ל (רמב"ן רשב"א והרא"ש) דכלתיה דרב זביד איירי במאיס עלי.

ולמסקנה: נכסי צאן ברזל צריכה תפיסה.

וי"א אף נכסי מלוג... אלא מה שתפסה

ח"מ: ותימה, שהרי הרשב"א כתב בהדיא שרק בנכסי צאן ברזל צריך תפיסה ולא בנכסי מלוג? כ"כ ה"ה.

וא"כ תימה, מי הם הי"א שבנכסי מלוג צריך תפיסה?

אומנם הב"ח כתב – שהר"ן בת' כתב לדעת הרשב"א והרמב"ן שאף נכסי מלוג **צריכה** תפיסה! מ"מ זה ההפך ממ"ש ה"ה בדעת הרשב"א, וכן לא ראיתי שכתב כן הר"ן בת'.

גם רי"ו כתב – שא"צ תפיסה בנכסי מלוג.

כ"כ ב-ש לתמוה על הרמ"א בנכסי מלוג.

עז - ב2

מרדה כדי לצערו - הכרת ד' שבתות

3. ואם מרדה מתחת בעלה כדי לצערו, ואמרה: "הריני מצער אותו בכך, מפני שעשה לי כך וכך, או מפני שקללני, או מפני שעשה עמי מריבה" וכיוצא בדברים אלו א. שולחין לה מב"ד ואומרים לה: "הוי יודעת שאם את עומדת במרדך, אפילו כתובתיך ק' מנה הפסדת אותם". ב. ואחר כך מכריזין עליה בבתי כנסיות ובתי מדרשות, בכל יום, ד' שבתות זו אחר זו. ג. (וי"א דא"צ להכריז בכל יום, אלא ד' שבתות ממש) (הר"ן והגהות מיימוני וכן משמע לשון הטור), **(וכן נ"ל עיקר).**

ואומרים: "פלונית מרדה על בעלה". ואחר ההכרזה שולחין לה ב"ד פעם שנית: "אם את עומדת במרדך הפסדת כתובתיך", אם עמדה במרדה ולא חזרה - נמלכין בה

ד. ותאבד כתובתה, ולא יהיה לה כתובתה כלל.
ה. ואין נותנים לה גט עד י"ב חדש, ואין לה מזונות כל י"ב חדש, ו. (ואפילו היא מעוברת) (ב"י בשם תשובת רשב"א), **ומעשה ידיה שלה, אבל נוטל פירות** (טור).

3. שיטה ב' לעיל: חזרו ונמנו (שם סג:).
כ"פ הרמב"ם.

3. מרדה תחת בעלה

באה"ט: האומרת איני רוצה בו, שנאתיו – הוי כמאיס עלי (הר"א ששון).
כנה"ג: הלכה לבית אביה, א"ל בעלה שתחזור ואינה רוצה שאומרת אם תרצה תבוא אלי – הוי מורדת.

ואם עומדת על מרדה ולא חזרה

ח"מ: כתב הר"ן – לא סגי מה שב"ד מתרים בה, אלא בנוסף צריך ב"ד עצמו להימלך בה שהולכים לפסוק שתפסיד כתובתה, ואם חזרה בה לא הפסידה כלום.
וא"ת א"כ תבוא להערים שתמרוד ג' שבועות וברביעית תחזור בה, וכן לעולם?
ליתא שכל ימי המרד מצטרפים (בין חזרה לחזרה).
וי"א שאף תוך ד' שבתות פוחתים לה ז' דינרים לשבוע ולכן לא תבוא להערים (עכ"ל הר"ן).
אבל הב"ש – אם חזרה אין פוחתים לה כלל (לאפוקי הר"ן), וכ"מ מהגמ"י והרמ"א. וצ"ל כיון שמכריזים עליה ויש לה בושה, לא חיישינן להערמה.

נמלכים בה

רשד"ם: ואם רואים ב"ד שהדבר בגלל אמה או קרוביה, מניחים אותה במקום אחר אולי תתרצה בבעלה.

ד. ותאבד כתובתה

ב"ש: זו שיטת הרמב"ם, שמיד אחר ד' שבתות מפסידה כתובתה, אלא שמבקשים ממנו לא לגרש עד יב"ח, שגנאי הוא לבנות ישראל להתגרש מפני הקטטה, שמא אח"כ יתרצו.
כ"כ פמ"ג(ר"ת), רמב"ן, רשב"א, הר"ן ושליטי גיבורים.
אבל לשיטת הרא"ש – אינה מפסדת כלום עד יב"ח.
כ"פ הרמ"א בסמוך.

ה. עד יב"ח

ח"מ: כתב ה"ה – מבקשים ממנו שלא לגרש עד יב"ח.
משמע שאם ירצה לגרשה תוך יב"ח מגרשה בלא כתובה.
אבל דעת הרא"ש – אם רוצה לגרשה תוך יב"ח לא הפסידה כתובתה, ואפילו במאיס עלי שמוחלת כתובתה היינו אחר יב"ח, וכ"ש שמורדת שאינה ראויה להתרגש מיד.

ו. אפילו מעוברת

ח"מ: כלומר אף שמעוברת לא חייב במזונותיה מפני העובר שבמעיה, מ"מ אחר שתלד אינה חייבת להניקו.
כ"כ ב"ש.
ופת"ש(יד אפרים) – תימה, לשיטת הר"ן אף באומרת איני ניזונת חייבת בהנקה, שהנקה אינה תחת מזונות. ולכן אף שאין לה מזונות חיבת להניק.

ומעשה ידיה שלה – אבל נוטל פרות

ח"מ: אבל אחר יב"ח אינו אוכל פרות.

עז - ב3

1. ואם מתה קודם הגט - בעלה יורשה, א. (וחייב בפדיונה וקבורתה (טור).
2. *ב"ש:* **ולאחר י"ב חדש אין לבעל עליה כלום, וכן היא עליו, מאחר שאבדה הכתובה, אין להם כל תנאי כתובה, מאחר שיוכל לגרשה בלא כתובה והוא מעכבה מרצונו)** (דברי הרב וכן משמע במהרי"ל סימן כ').
3. כסדר הזה עושין לה, אם מרדה כדי לצערו.
4. (*הר"ן:* **ולאחר י"ב חדש לא מהני חזרתה, אלא אבדה כתובתה, ואם רוצה לקיימה, צריך לכתוב לה כתובה אחרת. אבל תוך י"ב חדש יכולה לחזור בה, ויש לה כתובה. א.** *ה"ה:* **ואם מת תוך י"ב חדש, יש לה כתובה מן היורשים** (כל זה בהר"ן פ' אע"פ).

5. ת' הרשפ"א: ואם רוצה לגרשה תוך י"ב חדש נותן לה צ"ב שלה, וכתובתה וכל מה שכתב לה
(ב"י בשם תשובת הרשב"א).

1. הרי"ף: אם מתה קודם הגט בעלה יורשה, שלא נפקעת ירושת בעל אלא אחר גט גמור לאפוקי הג' אלפסי).

א. הרא"ש: תוך יב"ח חייב בפדיונה ובקבורתה.
כ"כ הטור.

ח"מ – דס"ל הרא"ש שלא הפסידה תוך יב"ח רק מזונות, אבל כתובה ותנאי כתובה יש לה.
אבל הרמב"ם והמחבר – אף תוך יב"ח אין לה כתובה, א"כ גם תנאי כתובה אין לה, ולכן גם אין הבעל אוכל פירות ולא חייב לפדותה ולקוברה.
מיהו אפשר כיון שהוא יורשה חייב בקבורתה.

1. בעלה יורשה

ב"ש: בעלה יורשה אף אחר יב"ח כל שלא נתגרשה. אף שהיא מאבדת כתובתה ונפטר בעלה מכל החיובים (כיון שהיא מרדה), אבל הוא לא מפסיד (שהרי הוא לא מרד).
ולפ"ז אף פרות הוא אוכל אחר יב"ח. כ"כ הרל"ח(רשב"א).
מיהו ד"מ(הרא"ש) כתב – שאינו אוכל פרות אחר יב"ח.

סיכום: דין אכילת פירות אחר יב"ח

- רשב"א – אוכל פירות.
- הרא"ש – לא אוכל פירות.

א. וחייב... בקבורתה

ב"ש: כתב הרא"ש – קודם יב"ח חייב בקבורתה.
משמע שאחר יב"ח כיון שפטור מכתובה פטור גם מלקוברה. כ"כ ד"מ.
ולפי הרמב"ם – כיון שאחר ד' שבועות פטור מכתובה, פטור אף מקבורה.
מיהו אם תפסה נכסי צאן ברזל שאז זכתה בהם ואחר מותה הוא יורשה – חייב בקבורתה (ב"ח).

2. לאחר יב"ח אין לבעל עליה כלום

ב"ש: האם יכול למחות שלא תמכור אחר יב"ח?
לפי הרמ"א – שאוכל פירות, פשוט שיכול למחות כדי שלא תמכור.
אבל לשיטת הרא"ש – שאינו אוכל פירות הוי כאילו אין אישות בניהם, אלא שיורשה בתורת קרוב, לכן אין יכול למחות.
אלא שמהרי"ו פסק – שלכו"ע יכול למחות.

ולכן: בדיעבד שמכרה יש ספק אם יכול לבטל המקח.

ב"ש: במאיס עלי האם חייב בקבורתה?
לפי הרמב"ם – שזכתה בנכסי צאן ברזל אף בלא תפיסה כשמתה בעלה יורשה, אז חייב בקבורתה.
ולפי רמב"ן והרשב"א – הוי ספק אם זכתה.
ולכן: הוי ס"ס, שמא כהרמב"ם שחייב לקוברה, ואת"ל כהרמב"ן שמא זכתה וחייב בקבורתה. **ולכן** חייב לקוברה.

5. רוצה לגרשה תוך יב"ח

ב"ש: נותן לה נכסי צאן ברזל – היינו לדעת הרא"ש, אבל לרמב"ם מפסידה כתובתה מיד אחר ד' שבתות.

סיכום: יחסי הבעל עם אשתו שמרדה לצערו קודם גירושין:

א. חיוב קבורה:
לפי הרא"ש – קודם יב"ח חייב בקבורתה, כיון שחייב בכתובתה.
משמע אח"כ לא חייב בקבורתה (ב"ש).
וכן הדין לרמב"ם שאחר ד' שבתות לא חייב בקבורתה.
ב. ירושתה: לכו"ע יורשה כל זמן שלא גירשה (שו"ע ב).
ג. אכילת פירות:

- רשב"א – בעל אוכל פירות אף אחר יב"ח.
- הרא"ש – אוכל פירות עד יב"ח ולא אח"כ.

ד. למחות שלא תמכור אחר יב"ח

- הרלב"ח – אינו יכול למחות, כיון שאינו אוכל פירות אחר יב"ח.
- מהרי"ו – יכול למחות. כ"פ הרמ"א(ג).

ב"ש: וזה תלוי במחלוקת ראשונים:
לרשב"א – שאוכל פירות אחר יב"ח יכול למחות
לרא"ש – שאינו אוכל פירות אחר יב"ח אינו יכול למחות.
ה. ב"ש: חיוב קבורה במאיס עלי
לפי הרמב"ם – שזכתה בנצ"ב אף שלא תפסה חייב בקבורתה (כיון שתקנו קבורה תחת כתובתה, נצ"ב, יורשתה – יש חיוב קבורה).
לפי הרמב"ן והרשב"א – שרק אם תפסה זכתה בנצ"ב (כיון שהגמרא מסתפקת אם זכתה בנצ"ב), לכן אין חיוב קבורה.
ולהלכה: יש ס"ס שיש חיוב קבורה
שמא – הלכה כרמב"ם שחייב בקבורתה.
ואת"ל כהרמב"ן – שמא מדינא דגמרא חייב בקבורתה.

עז - ב4

אחר חרם רבנו גרשום

1. וי"א דבזמן הזה שאין נושאין שתי נשים - לא משהינן לה י"ב חדש אם רוצה לגרשה, א. ואם אינה רוצה (להתגרש) **- מתירין לו לישא אחרת** (מרדכי סוף אע"פ בשם ראב"ן). **ב. ויש חולקין שאין להתיר לו לישא אחרת** (שם בהגהה ותשובת הרשב"א סימן תת"ס ומהרי"ק שורש ס"ג), **וכן עיקר.**

2. *מהרי"ק:* **ודוקא בנשואה, אבל ארוסה המורדת על בעלה ואינה רוצה להכנס לו - יגרשנה בעל כורחה, או ישא אחרת, ומתירין לו.**

3. *מהרי"ק:* **ונ"ל** (הא דנשואה) **דווקא תוך י"ב חדש, אבל לאחר י"ב חדש אם הוא רוצה לגרש צריכה לקבל ממנו בעל כורחה, או מתירין לו לישא אחרת, דאין כח ביד האישה לעגנו לעולם, וכן נראה להורות.**

4. *מהרי"ק:* **וי"א דאפילו תוך י"ב חדש אם עבר ונשא אחרת מחמת מרידתה - אין כופין לגרש.**

1. בזה"ז שאין נושאין שתי נשים:

- **א. מרדכי(ראב"ן)** – אין משהים יב"ח, ואם אינה רוצה להתגרש מתירים לו לשאת אישה אחרת אף תוך יב"ח.
- **ב. √ת' הרשב"א** – אין להתיר לישא אישה אחרת. כ"כ מהרי"ק וראב"ן(י"א).

1. לא משהינן לה יב"ח

ח"מ: שדוקא בזמן הגמרא שיכל לשאת אישה אחרת ואין לו היזק משהים יב"ח, אבל בזה"ז אין תעגן אותו יב"ח. אלא מגרשה אחר ד' שבתות כרבותינו (לשיטת הרמב"ם). כ"כ ב"ש.

ואפשר שאף תוך ד' שבתות יכולה לגרשה בכתובה, ואם אינה רוצה מתירים לו לישא אישה אחרת.

א. ויש חולקים

ח"מ: פירוש חולקים שלא להתיר לו אישה אחרת, שאם נתיר לו במורדת, אפילו תקדיח תבשילו יאמר שהיא מורדת כי יתן עניו באחרת.

אבל אין משהים אותו יב"ח בלא פריה ורביה, אלא מגרשה בע"כ בכתובה אפילו לרא"ש, ולאחר יב"ח מגרשה בלא כתובה.

2. ארוסה מורדת... יגרשנה בע"כ

ב"ש: ל"ד ארוסה אלא כל שנעשה בפני ב"ד והסכימו שעיוותה, שהרי בטעם שאין מתירים לו לשאת אחרת שמא כ"א יאמר שמרדה, ואם הדבר יצא בפני ב"ד שוב לא חיישינן.

3. אבל אחר יב"ח... בע"כ

ב"ש: איירי אף בנשואה אחר יב"ח שיגרשנה בע"כ או ישא אחרת.

4. אין כופין לגרשה

ח"מ: לא את השנייה ולא את הראשונה.

כ"כ ב"ש – את השנייה לא חייב לגרש שהרי לפי ראב"ן מותר אף לכתחילה. ואת הראשונה לא מחייבים אותו לגרש כדין מורדת.

עז - ב5

1. ואפילו היתה נדה או חולה שאינה ראויה לתשמיש (שמרדה דינה כמורדת).

א. (ואין חילוק בין התחילה למרוד קודם חוליה או אח"כ (הר"ן פרק אע"פ, וכן משמע במרדכי בשם ראבי"ה ובהגהות אלפסי).

ב. ויש חולקים) (שם בשם מוהר"ם).

2. ואפילו היה בעלה מלח שעונתו לששה חדשים, ואפילו יש לו אשה אחרת.

א. וכן ארוסה שהגיע זמנה לינשא, ומרדה כדי לצערו ולא נשאת, הרי זו מורדת מתשמיש.

ב. וי"א שגם יבמה שלא רצתה להתייבם כדי לצערו, כסדר הזה עושין לה.

1. שם(סג.): אחד ארוסה (שאומרת לא אנשא) או נשואה או נידה ואפילו חולה ואפילו שומרת יבם – יש להן דין מורדת.

נידה בת תשמיש היא? אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו.

מתי התחילה למרוד?

- **ב. ירושלמי** – מיירי שהתחילה למרוד לפני שחלתה ולפני שפרסה נידה, אבל התחילה אח"כ אין דינה מורדת. וכ"מ מראבי"ה.
- **א. רמב"ם** – כמשמעות הבבלי, שאף שהתחילה למרוד בנידתה או בחוליה דינה כמורדת.

כ"פ הרא"ש, הטור ומוהרם.

כן סתם המחבר.

והרמ"א הביא מחלוקת.

2. רמב"ם: אפילו היה בעלה מלח שעונתו לשישה חודשים ואפילו יש לו אישה אחרת – דינה כמורדת.

ה"ה – ולמד כן מנידה שמרדה.

א. רמב"ם: וכן ארוסה שהגיע זמנה להינשא, ומרדה כדי לצערו ולא נשאת, הרי זו מורדת מתשמיש.

משרים – וכן ארוס שלא רוצה לישא ארוסתו, כותבים עליו אגרת מרד. ודוקא שבאה הארוסה מחמת טענה "בעינא חוטרא לידא" (אבל כשמרד באשתו כותבים אגרת מרד אף בלא טענה, שהרי משועבד לעונתה).

ב. שם(סד.): אין כותבים אגרת מורד על השומרת יבם (שלא רוצה להתייבם). והתניא כותבים?

לא קשיא: כאן כמשנה ראשונה (שמצוות ייבום קודמת למצוות חליצה. לכן כותבים אגרת מרד), כאן כמשנה אחרונה (עכשיו שאין מתכוונים למצווה חליצה קודמת. לכן לא כותבים).

יבמות(לט:): אמר רמי בר חמא א"ר יצחק – חזרו לומר מצוות יבום קודמת (דלא ס"ל כאבא שאול שאם לא מתכוון למצווה פוגם בערוה, אלא ס"ל כרבנן שיבמה יבוא עליה מכל מקום).

להלכה:

√**הרי"ף** – ליתא למשנה אחרונה (ולכן מצוות יבום קודמת אף כיום) ואם מרדה יש לה דין מורדת.

כ"ד הרמב"ם.

הרא"ש(ר"ת) – הלכה כמשנה אחרונה (שחולצת ולא מתייבמת) ולכן אין דינה כמורדת.

דינים נוספים:

- **רשב"א:** עשה מאמר ביבמתו והלכה וקיבלה מאמר מאחיו ואסרה עצמה על שניהם – אין דינה כמורדת. שדין מורדת הוא כדי שיחזרו בהם ותתייבם, אבל כאן שנאסרה על שניהם וא"א להתייבם – אינה מורדת.
- **הר"ן:** אישה שהכביד חולי בעלה, ונדרה הנאה מיבמה בחיי בעלה, למ"ד (הרי"ף) שיש דין מורדת ביבמה, גם זו דינה כמורדת.

2. היה בעלה מלח

ח"מ: לא מבעיא כשהוא בביתו שדינא כמורדת, אלא אפילו הלך ויחזור בעוד שישה חודשים דינה כמורדת, שימי מרידה מתחילים מיד. כ"כ ב"ש.

א. כדי לצערו

ב"ש: דאילו מאיס עלי אין לה הפסד שהרי אין לה כתובה, וגם אין הכרזת ד' שבועות לא תקנו במורדת ולכן אין אגרת מרד.

אבל ח"מ – אף במאיס עלי הדין כן.

ב. שגם ביבמה

ח"מ: היינו למ"ד שיבום קודם לחליצה.

עז - 1ג

נכסי מורדת לצערו

1. רמב"ם: המורדת הזאת (כדי לצערו)**, כשהיא יוצאת אחר י"ב חדש בלא כתובה - תחזיר כל דבר שהוא של בעל.**

2. אבל נכסים שהכניסה לו (נכסי צאן ברזל)**, ובלאותיהם קיימים - אם תפסה אין מוציאין מידה, ואם לא תפסה אין נותנין לה.** **א.** (הרא"ש והטור: **וקרקעות של צאן ברזל היא נוטלתן**).

3. המשך הרמב"ם: וכן כל מה שאבד מנכסיה שקבל הבעל אחריותן עליו - אינו משלם לה כלום.

4. הגה - **וכל זה בנכסי צאן ברזל, אבל נכסי מלוג שלה, ברשותה הם והיא נוטלתן** (טור).

1. רמב"ם: המורדת הזאת (כדי לצערו), כשהיא יוצאת אחר י"ב חדש בלא כתובה - תחזיר כל דבר שהוא של בעל.

2. כתובות(סג.): כלתיה דרב זביד אימרדא, הוא תפיסא חד שירא (מעיל שהכניסה לו בנדוניתא, נכסי צאן ברזל)...
וכיון דלא איפשטא מסקינן: שלא הפסידה בלאותיה הקיימים, ולכן אם תפסה לא מוצאים ממנה, לא תפסה לא נותנים לה.

להלכה:

√**רמב"ם** – כלתיה דרב זביד מיירי במורדת לצערו, ולכן אם תפסה לא מוציאים ממנה, לא תפסה אין נותנים לה.

א. אבל הרא"ש – קרקע א"צ תפיסה, מטלטלים צריכה תפיסה.

אבל הרמב"ן והרשב"א – כלתיה דרב זביד (דמנהי תפיסה בנכסי צאן ברזל), מיירי במאיס עלי, אבל במורדת לצערו לא מהני תפיסה כלל.

4. בנכסי מלוג:

רמב"ם: נכסי מלוג ששלה הם ונוטלת מה שבעין אף בלא תפיסה. כ"כ הרא"ש.

1. תחזיר כל דבר של הבעל

ח"מ: אבל טבעת קידושין לא מחזירה, שלא יאמר שלא תפסו בה קידושין ויקדש אחותה (ת' מהרי"ו).

2. אם תפסה אין מוציאים מידה

ח"מ וב"ש: זהו דעת הרמב"ם, אבל לדעת הרמב"ן והרשב"א **לא** מהני תפיסה בנכסי צאן ברזל במורדת (רק במאיס עלי).

3. וכל מה שאבד

באה"ט: והוא שפת יתר. אם נכסים קיימים כשלא תפסה אין נותנים לה, כ"ש כשאינו קיימים שלא נוטלת?
וכנה"ג מתרץ – קמ"ל שאף אם יש בידה משל בעלה כנגד מה שאבד – אינה נוטלת ומוציאים מידה.
ולפ"ז: כשהנכסים קיימים ותפסם הבעל, אף כשהיא מחזיקה כנגדם מוציאים מידה (שאל"כ ישמיע הרמב"ם חידוש שאף בנכסים קיימים כשתפס הבעל ותפסה כנגדם יוציאו מידה וכ"ש כשנאבדו).

4. אבל בנכסי מלוג

ח"מ: פירוש מה שבעין נוטלת אף מה שביד הבעל, אבל אם נאבדו נאבדו לה.

עז - ג2

דינא דמתיבתא

1. **הגה** (חוזר לעיל ב1. לדינא דמאיס עלי)**: וי"א דכל זה באינה נותנת אמתלא וטעם לדבריה למה אומרת מאיס עלי.**

2. אבל בנותנת אמתלא לדבריה, כגון שאומרת שאינו הולך בדרך ישרה, ומכלה ממונו, וכיוצא בזה - אז דיינינן לה כדינא שתקנו הגאונים (טור בשם מוהר"ם מרוטנבורג) **ונקרא דינא דמתיבתא:**

א. (בנכסי צאן ברזל:) שהבעל צריך להחזיר לה כל מה שהכניסה לו בנדונייתא, דהינו צאן ברזל אם הם בעין וראויין למלאכתם הראשונה נוטלת הכל כמו שהוא. ואם אינן ראוין למלאכתם הראשונה, וכל שכן אם נגנבו או נאבדו - צריך הבעל לשלם הכל.

ב. ונכסי מלוג שלה: אם הם בעין או דבר הבא מכוחם - נוטלתן, אבל אם כלו לגמרי - אין הבעל צריך לשלם (דינא דמתיבתא טור בשם הרי"ף).

ג. אבל כל מה שנתן לה או כתב לה - אינה נוטלת כלום, ואפילו תפסה צריכה להחזיר (מרדכי).

3. ואין כופין אותו לגרש, ולא אותה להיות אצלו (גם זה בטור בתשובת מוהר"ם).

2. הרי"ף – דינא דמתיבתא במאיס עלי

- כופין אותו לגרש מיד (ולא ממתינה יב"ח).
- מפסידה כתובתה.
- נכסי צאן ברזל: ראויים למלאכתן – נוטלת
  אינו ראויים – משלם לה הבעל.
- נכסי מלוג: מה שבעין או הם מכוחם – נוטלת
  כלו – הבעל פטור.

1. הרא"ש: דינא דמתיבתא איירי באומרת מאיס עלי.

וטעם התקנה - שאם תמתין יב"ח תיתלה עצמה בגוי ותצא לתרבות רעה. לכן בטלו ההשהיה ונתנו לבעל רשות לגרש מיד. אבל אין לכופו שלא להרבות ממזרים.

וכ"פ הרמ"מ – כדינא דמתיבתא, אבל צריך להחרים קודם שלא השיאה שום אדם עצה זו להוציא נדונייתה. ולכן צריך שתיתן אמתלא למה מאיס עליה, כגון שאינו הולך בדרך נכונה ומכלה ממונה.

אבל הרמב"ם – פסק שאין לדון כדינא דמתיבתא (רק לעניין שיכול לגרשה מיד).

3. הרמ"מ בת': מ"מ אין לכוף הבעל לגרשה (לאפוקי הרי"ף), וכן אין כופים אותה להיות אצלו.

ולעניי ממון: מה שהכניס לה יקח, אבל ממונה (נכסי צאן ברזל, ונכסי מלוג ומה שהכניסה לו) יישאר אצלה.

1. וי"א שכל זה

ח"מ: זהו המשך דין המורדת מלעיל (סעיף ב1), דשם מיירי שאומרת סתם "מאיס עלי" בלי לברר דבריה. אבל כשנותנת אמתלא מבוררת ע"ז יש תקנת מתיבתא (כמבואר כאן) – צריך הבעל להחזיר כל הנדן כדין מגרש אישה בעלמא.

נותנת אמתלא

ב"ש: יש כאן ג' דינים –

א. כשהטענה מבוררת – פרט כאן הרי"ף דינא דמתיבתא: שמוציאים ממנו נכסי מלוג ונכסי צאן ברזל ונותנים לה.

ב. הגמ"ר ומהרי"ו: טענה שאינה מבוררת – אם תפסה אין מוצאים ממנה (כדלעיל ב1).

ג. מרדכי ות' מהר"ם: טענת שקר (שלימודה לשקר) נותנים לבעל הכל אפילו מה שהיא הכניסה.

ונ"ל: שבטענת שקר בנכסי מלוג לא הפסידה. כ"פ הח"מ.

2א. צריך להחזיר לה הכל

ט"ז: הא דמוציאים ממנו דווקא כשמתגרשת, אבל אם אינו רוצה לגרש, שלא כופים אותו – אין מוציאים ממנו כלום, רק מה שתפסה.

ראויים למלאכתם

ב"ש: מה שכלו מחמת שלא שמר כראוי או נגנב ונאבד: בנכסי מלוג – פטור, נכסי צאן ברזל – חייב.

אבל שלח בהם יד, הדין הפוך: נכסי צאן ברזל – פטור כי הם שלו ושראי להשתמש מה שרוצה. נכסי מלוג – חייב שלא השתמש כדינו באכילת פירות אלא בקרן.

עז - ג3

1. הגה – *הרא"ש:* **ואם עשה שלא כהוגן, שקדשה ברמאות ובתחבולות - כופין אותו לגרש.**

2. *מהר"מ:* **וי"א עוד דמטילין חרם, אם בני אדם למדוה למרוד, א.** *מרדכי:* **או שעושה כך משום כעס וקטטה, או להוציא ממונו ממנו - אז אפילו מה שתפסה מנכסיה נוטלין מידה ומחזירין לבעל.**

3. *הגמ"י:* **ואין חילוק בין אם תפסה או לא אלא בטוענת מאיס ואינה נותנת אמתלא מבוררת לדבריה, אבל מ"מ נותנת אמתלא ואין בזה רמאות, והב"ד ידונו בזה לפי ראות עיניהם** (מהרי"ו).

קק'

א . *מהרי"ו:* **ויכולין להשביע אותה על כך, אם טוענת באמת מאיס עלי, וכן ראוי להורות.**

4. *מהרי"ו:* **וכל זמן שלא נתן גט, אין לו כפייה ונגישה עליה, א .אבל מ"מ אין לה ליתן משלה לאחרים, ויכול למחות בה** (דהרי -) **דאם מתה ירשנה.**

ב . *הרי"ף (גאון):* **אפילו במקום שכופין אותו לגרש, במורדת, אם מתה קודם שגרשה, יורש אותה, דאין ירושתה נפקעת אלא בגירושין.**

1. שקדשה ברמאות

פת"ש(תח"ס): נשא אישה ולא גילה לה שהוא בעל נכפה, ועכשיו התגלה הדבר ולכן אינה רוצה לדור עמו, והוא אינו רוצה לגרש. יש ביד אבי האישה מעות שהכניס הבעל ורוצה לעכבם עד שיגרשנה –

תשובה:

א. לעניין לכוף לגרשה בנכפה (הרמ"א קנד/ה):

הרא"ש – כופין אותו לגרשה. אבל המרדכי – אין כופים.

ומחלוקתם אם מחלה זו מדבקת. שבשנים קדומות סברו הרופאים שהיא מדבקת. אבל ביימנו סוברים שאין חולי הנכפה מדבק.

ולכן: אין בידנו לכופו לגרש, מ"מ יש לה דין כטוענת "מאיס עלי" בטענה מבוררת דנים בדינא דמתיבתא.

ב. לעניין לעכב המעות: אף שבסתם האב לא יכול לעכב המעות, מ"מ כאן שקדשה בעורמה אין כופין האב להחזיר המעות, שהרי לפי הרא"ש אף יכולים לכופו לגרש, אף שלא נכוף אותו מ"מ לא נעזור לו להוציא המעות מיד אביה, עד שיתרצה לגרש.

סיכום: אין לכופו לגרש, אבל יכול אביה לעכב המעות שבידו עד שיגרש.

3. טענת מאיס עלי

באה"ט: פרטי דינים

רש"ל: מעשים רעים כגון - ששותה יין בבתי המשתה ובא לביתו שיכור, מאיים לסכן לאבד ולשרוף – אין לך מאיס גדול מזה.

כנה"ג: הטוענת שאינה יכולה לסבול התשמיש – אין לה דין מורדת.

אם הבעל חולה וטוענת שאינה יכולה לסבול חוליו ושטותו – אין לה דים מורדת.

4א . אין לה לתת משלה לאחרים

ב"ש: כתב מהרי"ו – וגם לא תבזבז משארית מעשה ידיה ולא תיתן מתנות, רק תיטול פרנסתה מנכסיה (כיון שאינה ניזונית ממנו).

ב . יורש אותה

ח"מ: ואם קדשה וכנסה ברמאות, שלפי הרא"ש כופים אותו לגרשה, אף שמתה קודם שגירשה – אין יורש אותה (שאף שלכופה אי אפשר, מ"מ לעניין ממון ודאי עשה שלא כהוגן ולא יהא חוטא נשכר).

עז - ג4

1. *מרדכי הגהות (מהר"ם):* **אם אביה תפס מנדוניא שהכניסה לבעלה, מהני כאלו תפסה היא בעצמה.**

2. *הרא"ש בת':* **הבגדים שהכניסה הכלה אין להם דין צאן ברזל, ואין צאן ברזל אלא השומא שמכנסת האשה לבעלה** (טור בשם הרא"ש).

1. אם אביה תפס

ח"מ: משמע – שאף שתפס אביה לאחר שהגיע הנדוניה לידי הבעל – מהני, וכמו תפסית האישה, שהרי יד אביה כידה.

אבל בגוף התשובה כתב – כיון שאביה מוחזק בנדוניה שחייב לחתנו מהני תפיסתו. משמע שאם בא כבר לידי הבעל לא מהני תפיסת האב דהוי תופס לבעל חוב במקום

שחב לאחרים דלא מהני.

כ"כ ב"ש – דלא מהני תפיסת האב רק לפני שבאו ליד הבעל, שאז אין מחויב לתת לחתן.

תפיסת מעות הנדוניה:

- הב"ח – מהני, אף שהמעות עצמם אינם בעין אלא מה שבא מחמתם.
- ח"מ – לפי הר"ן תפיסה מהני רק בבלאות משום שבח בית אביה, ולא במעות שאין בהם שבח בית אביה.

ב"ש: ע"פ הגמ"ר – שמדמה דין זה לדינים שבסוף (נג/ד-הגה), שאם מתה א"צ לתת נדוניה לבעל שלא נתן האב אלא כדי שתהנה ביתו. א"כ אם אמרה 'מאיס עלי' – א"צ לתת לבעל נדוניה אם עדיין מונחים בידה אביה.

2. אין להם דין צאן ברזל

ח"מ: דמאחר שלא שמו הבגדים לחתן דינם רק כנסי מלוג ולא צאן ברזל.

עז - ד

1. ראמ"ם: איש ואשתו שבאו לב"ד, הוא אומר: 'זו מורדת מתשמיש', והיא אומרת: 'לא כי אלא כדרך כל הארץ אני עמו', וכן אם טענה היא ואמרה שהוא מורד מתשמיש, והוא אומר: לא כי אלא כדרך כל הארץ אני עמה - מחרימין תחלה על מי שהוא מורד ולא יודה בב"ד, ואח"כ, אם לא הודו, אומרים להם: התייחדו בפני עדים. א. נתייחדו ועדיין הם טוענים, מבקשים מן הנטען ועושין פשרה כפי כח הדיין.

1. ה"ה: ולמד כן הרמב"ם מנדרים(צ:): השמים בינו לבינה יעשו דרך פשרה.

ופירש בירושלמי – כמו שהשמים רחוקים מהארץ, כן הגבר רחוק מהאישה, יעשו פשרה.

ואף שבבבלי מיירי בטענה שאינו יורה כחץ, למד כן הרמב"ם לעניין שאינו משמש עמה שיעשו פשרה.

1. מחרימים

ח"מ: יש רשות לב"ד להשביע הנטען לפי ראות עיניהם, כמו שכתב הרמ"א (ג3.3) לעניין מאיס עלי.

למה היא לא נאמנת, כיון שהיא מעיזה נאמר שנאמנת?

- פרישה – אף שבטוענת אין לו גבורת אנשים היא נאמנת (קנד)! ה"מ כשלא תובעת כתובתה, אבל כאן שטוענת שהוא מורד ומבקשת להוסיף על כתובתה אינה נאמנת אף לגירושין.
- ת' רש"ד(1) – חזקה שאין אישה מעיזה נגד בעלה, דווקא כשבא להוציא עצמה מבעלה, ולכן בגרשתני נאמנת (יז/ב), וכן כשטוענת שאין לו גבורת אנשים נאמנת משום שמוציאה עצמה ממנו, שאין שום תיקון אלא בגירושין.

אבל כשטוענת שהוא מורד, אינו ודאי שמוציאה, יתכן שיתפייס ולא ימרוד ולא יוציאנה, לכן אין זה העזה.

ת' רש"ד(2) – יש חילוק בין העזה להעזה.

לטעון שאין לו גבורת אנשים זוהי העזה חמורה שהרי מייבשת אותו, ולכן נאמנת.

אבל כשטוענת שהוא מורד אינה העזה גדולה להכחיש אותו, שדרך העולם להכחיש זה את זה,לכן אינה נאמנת.

א. ועושין דרך פשרה

רמב"ם: אבל לבעול בפני עדים אי אפשר, שאסור לבעול בפני בריה.

עז - ה

ת' הרא"ש: ארוסה שאינה רוצה לינשא בטענת מאיס עלי - אין אביה חייב ליתן לו מה שפסק ליתן לו בנדונייתא.

ארוסה שאינה רוצה להינשא

ח"מ: כ"פ ב (קנד/יח). וטעמו – שלא פסק לו אלא ע"מ שתינשא והיא אינה ברשותו לכופה להינשא לו. מ"מ אם כבר נתן לו אין יכול לתפוס חזקה.

אין אביה חייב

ב"ש: ואם מבררת טענת מאיס, פשוט שאין אביה חייב לתת לו, שאף בנשואה מוציאים מהבעל נכסי צאן ברזל וכ"ש שלא חייב לתת לו.

אלא איירי שאינה יכולה לברר הטענה, אז בנשואה אם תפסה לא מוציאים ממנה, וכ"ש שאין אביה צריך לתת לו כיון שהוא עדיין בידו.

מיהו אם נתן לחתן ממרנ"י (שטר מוכ"ז, שלא נזכר שם המלוה בשטר) החתן מוחזק וחייב לשלם לו, שאז נחשב כאילו המעות ביד החתן (ט"ז).

קובץ העזר: מזה נלמד לשידוכין שלנו, שאם היא ממאנת אין אביה חייב לתת למשודך מה שפסקו.

עז

דין מורדת, או אומרת מאיס עלי.

א: המורד על אשתו מתשמיש מוספים על כתובתה ג' דינרים בכל שבוע (כתובות סג.).

ואם היא רוצה להתגרש כופין אותו להוציא בכתובה (רמב"ם).

הגה: ואם רוצה לגרש מיד עם כתובה לא מוספים על כתובתה (ד"מ בדעת הרמב"ם).

- איש המורד ממלאכה:

רמב"ם – לא הוי מורד ואין מוספים לכתובה.

רא"ש - הוי מורד ומוספים לכתובה.

ב. אישה שמורדת:

ד' שיטות

א. המורדת (שרוצה לצער אותו) מורידים מכתובתה עד גמר, ואז מגרשה בלא כתובה. ואם מאסה בו מגרשה מיד בלא כתובה(סג.).

ב. חזרו ונמנו... מכריזים ד' שבתות ואח"כ תצא בלא כתובה (שם). ודוקא המצערת אותו.

ג.כלתו של רב זביד (שם).

הרא"ש: שוהה יב"ח ואח"כ מגרשה בלא כתובה (שאפשר שתחזור בה).

ד. שיטת הרי"ף – דינא דמתיבתא: מאיס עלי כופין אותו לגרשה מיד (ולא ממתנים יב"ח).

להלכה:

רמב"ם – כלתיה דרב זביד רוצה לצערו – מכריזים ד' שבתות ומשהין הגט עד יב"ח ויוצאה בלא כתובה.

מאיס עלי – כופין אותו לגרש.

כ"פ המחבר אלא שלא כופין לגרש אא"כ הוא רוצה – במאיס עלי – אם רצה לגרש מגרש מיד בלא כתובה ובלאותיה הקיימים תיטול.

כדי לצערו – הכרזת ד' שבתות ומפסידה כתובתה, ומשהין הגט עד יב"ח.

- מרן: ואם מתה קודם שגרשה עדיין יורשה (הרי"ף לאפוקי הג' אלפסי).
- הגה: וחייב בפדיונה וקבורתה כ"ז שלא גרשה(טור).

אם אומרת מאסתיהו תן לי גט וכתובה – חיישינן שנתנה ענייה באחר וישלה דין מורדת לצערו (הר"ן).

אחר יב"ח לא יכולה לחזור בה אלא אבדה כתובתה (ר"ן לאפוקי הרמב"ם והמחבר שמיד אחד ד/ שבתות אבדה כתובתה).

- **הגה: אחר חרם רבנו גרשום שלא ישא שתי נשים**

מרדכי – אין משהין יב"ח, ואם אינה רוצה להתגרש מתירים לו לישא אישה נוספת. כ"פ הרמ"א בשם י"א.

ת' הרשב"א – אין להתיר לישא אישה אחרת.

כ"פ הרמ"א בשם י"ח.

- הגה: דווקא נשואה אבל ארוסה שמורדת ולא רוצה לכנוס מגרשה בע"כ או נושא אחרת (מהרי"ק).
- מרן: אפילו היתה נידה שאינה ראויה לתשמיש דינה כמורדת (שם סג.).

ג1: נכסי מורדת לצערו שיוצאת אחר יב"ח

נצ"ב – אם תפסה אין מוציאים מידה (סג. כלתיה דרב זביד, כפ הרמב"פ).

ואם אבדו – אינם משלם (רמב"ם).

הגה: אבל נ"מ נוטלת.

ג2: הגה: דינא דמתיבתא (מאיס עלי):

כשנתנה טעם לדבריה למה מאיס עלי – דנים דינה דמתיבתא שמגרש מיד בלא כתובה (הרמ"מ).

נצ"ב – לקוחת הכל ואם אבד הבעל משלם.

נ"מ – מה שקיים נוטלת אבל הבעל פטור.
רא"ש: טעם התקנה שאם נמתין יב"ח תצא לתרבות רעה (תתלה עצמה בגוי).

ג3: הגה: קידשה ברמאות כופין אותו להוציא (רא"ש).

סימן עח: חיוב פדיונה.

ובו **ח** סעיפים (כתובות: נא, נב)

א

1. פדיונה כיצד: נשבית, חייב לפדותה, א. ואינו יכול לומר לה: 'הרי גיטך וכתובתיך ופדי את עצמך'. ב. ואפילו אם יאמר: 'איני פודך ולא אטול פירות' - אין שומעין לו, אלא חייב לפדותה. (ב"י – כיון שתקנה זו לטובתה נתקנה).

1. כתובות(נא.): משנה – נשבית חייב לפדותה.

א. ואם אמר: ה"ז גיטך וכתובתך ותפדי עצמך – אינו רשאי.

פרש"י: אינו רשאי – שכבר נתחייב בפדיונה משנשבית.

ב. שם(מז:): תיקנו פדיונה תחת פירותיה. לפיכך בעל אוכל פירות.

מאי 'לפיכך'? מד"ת יניח ובהם יפדה אותה, קמ"ל שעדיף שיאכל פירות ויפדה אותה מכספו, שמא הפירות לא יספיקו לפדותה.

פרש"י: לא יספיקו לפדותה – אבל עכשיו שאוכל פירות ולא יודע כמה אכל יפדה משלו.

√כ"פ הטור – אפילו יאמר 'אינו פודך ולא אוכל פירות', אין שומעים לו, אלא חייב לפדותה.

1. נשבית חייב לפדותה

ב"מ: ראיתי אגרת חתומה מב"ד פרנקפורט שאם נשבית בגלל שגנבה אינו חייב לפדותה.

ואין נ"ל – אלא אף שנשבית מכוח גרמא שלה שגנבה חייב לפדותה. וכן ברפואתה אף שאכלה בפשיעתה דברים המזיקים לה לתאוותה עד שחלתה חייב לרפואתה.

פת"ש – תימה על הב"מ שלא הזכיר דברי שטמ"ק(ריטב"א) שכתב: **'לקתה** חייב ברפואתה', נקט 'לקתה', אבל 'חלתה' בפשיעה לא חייב לרפואתה.

כ"כ ת' מעיל צדקה - ראובן נשא אלמנת שמעון, וקרה ונתפס גנב והודה שגנב 30 שנה נחושת ומכר לאישה זו בעודה תחת שמעון, ועצרו את האישה וחייבים לפדותה להצלת נפשה.

טוען ראובן בעלה הנוכחי שאינו חייב לפדותה כיון ש –

א. השביה באה בגרמה שלה.

ב. עשתה כן תחת שמעון ויורשי שמעון יפדוה.

תשובה:

טענה (ב). שיורשי שמעון יפדוה – אינה טענה, שהרי היורשים פטורים מפדיון אשת אב.

ואף אם נאמר ששמעון ואישה זו דינם כשותפים ג"כ פטור שמעון, שאף שבשותפות (הרמ"א קעו/יב) שקנה הגניבה וחלק עם חברו ונתפס – ההפסד לאמצע! שאני כאן דמסתמא לא נתרצה שמעון למעשיה.

וטענה (א). הטענה עמו, כיון שהיא גרמה לעצמה מנכה מכתובתה, ואם הפדיון עולה על כתובתה א"א להטיל על הציבור אלא בניה וקרובותיה יתחלקו עמו.

ב. איני פודך

ח"מ: אף שאמר לה כן בתחילת נישואין ושניהם הסכימו אין שומעים להם שלא תטמא בין הגויים. כ"כ ב"ש.

רש"ל: פדה חברו את אשתו – חייב הבעל לשלם לו, ודוקא בכדי דמיה אבל יותר לא.

סיכום: נשבית בגלל פשיעתה

- ב"מ – חייב לפדותה, וכן חלתה בגלל פשיעתה חייב לפדותה.
- **מעיל צדקה**, ב"ד פרנפורט – לא חייב לפדותה, שאל"כ כל פעם שתכעס על בעלה תפיל עצמה לשביה. וכ"ה בשטמ"ק(ריטב"א).

ב

1. אין מחייבים את הבעל לפדות את אשתו יותר על דמיה, אלא כמו שהיא שוה כשאר השבויות.

א. (וי"א דאשתו כגופו דמי, ויכול לפדות בכל אשר לו) (טור והרא"ש בשם הרמ"ה הובא בב"י).

1. שם(נב.): ת"ר – נשבית והיו מבקשים ממנו עד עשרה בדמיה: פעם ראשונה פודה, מכאן ואילך רצה פודה לא רצה אינו פודה.
רשב"ג אומר – אין פודים שבויים יותר מכדי דמיהם מפני תיקון העולם.
פרש"י: מפני תיקון העולם – שלא ירגילו לעלות דמיהן.

להלכה: לפדות את אשתו יותר מדמיה

- √**רמב"ם** – כרשב"ג שאין פודים יותר מדמיה. כ"פ הרי"ף.
- **הרא"ש(הרמ"ה)** – הלכה כחכמים שפודה אשתו אף ביתר מדמיה. ומ"ש רשב"ג היינו בשאר שבויים, אבל אשתו שהיא כגופו כמו שאדם יכול לפדות עצמו בכל ממונו כך יכול לפדות אשתו.

1. אין מחייבים

ב"ש: פירוש שאסור לפדותה יותר על דמיה.
ומ"ש הרמא: "ויכול לפדותה", היינו שחייב לפדותה כיון שאין איסור בדבר לשיטה זו.

על דמיה

ב"ש: דמיה - היינו כפי מה שראויה להימכר בשוק לשפחה.

ג

1. היו דמיה יותר על כדי כתובתה, ואמר: 'הריני מגרשה וזו כתובתה ותלך ותפדה את עצמה' - אין שומעין לו, אלא כופין אותו ופודה אותה אפילו היו דמיה עד י' בכתובתה, ואפילו אין לו אלא כדי פדיונה.
2. בד"א, בפעם ראשונה, אבל אם פדאה ונשבית פעם שנייה, א. ורצה לגרשה, מגרשה ונותן לה כתובתה והיא תפדה את עצמה. ב. (אבל בלאו הכי אינו חייב לפדותה בפעם שנייה) (ב"י).

1. שם(נב:): נשבית והיו מבקשים ממנו עד עשרה **בכתובתה** – פעם ראשונה פודה, מכאן ואילך רצה פדוה לא רצה אינו פודה – דברי רבי.
רשב"ג אומר – אם היה פרקונה כנגד כתובתה פודה אם לאו אינו פודה.

להלכה:

- √**הרי"ף:** הלכה כרבי שפעם ראשונה פודה אף ביתר מכתובתה.
כ"פ הרמב"ם – אף שאין לו אלא כדי פדיונה חייב לפדותה.
כ"פ הרא"ש – אע"פ שרשב"ג אביו של רבי היה, סתם משנה "נשבית חייב לפדותה" משמע אף יתר מכתובתה וכרבי.
- **לאפוקי שליטי גיבורים** – שפסק כרשב"ג.

2. לפדותה בפעם שניה

- √**רי"ף רמב"ם והרא"ש** – כרבי שאינו חייב אלא פעם אחת.

רמב"ם: ואם רצהלגרשה נותן לה כתובתה ותפדה עצמה. **א.**

- **י"א(רש"י)** – עד כדי כתובתה פודה אף בפעם שניה.

ב. ב"י – ואם אינו רוצה לגרשה לא חייב לתת לה כתובה לפדות עצמה.

א. רצה לגרשה

ח"מ: לפי הב"י וכמ"ש הרמ"א(ב) אם אינו רוצה לגרשה ולא לפדותה הרשות בידו.
ול"נ שיכולה לומר או תפדני או תגרשני ותן כתובתי שאפדה עצמי. כ"כ הב"ח והדרישה.
כ"כ ב"ש – לדעת הרמב"ם (ולא כמ"ש הב"י). מ"מ להלכה יפה פסק הרמ"א – משום שלרש"י והרא"ש אינו חייב לפדותה בפעם שנייה.

ד

1. מי שנשבית אשתו והוא במדינת הים - ב"ד יורדים לנכסיו ומוכרין
א. בהכרזה, ופודין אותה כדרך שהבעל פודה.
2. (אם הוא ואשתו בשביה עיין ביו"ד סימן רכ"ב).

1. רמב"ם: מי שנשבית אשתו...

ה"ה – פשוט הוא, שכל שהוא תנאי ב"ד אפילו שלא בפניו יורדים לנכסיו.

כן בגמרא(מח.): יורדים לנכסיו שלא בפניו לקבורה.

א. ומ"ש בהכרזה: שהרי לא מיעטו הכרזה רק לג' דברים: מיסים, מזונות וקבורה (שם ק:).

א. בהכרזה

ח"מ: וקשה – הרי כל רגע שמאחר בפדיון עד שיכריזו כאילו שופך דמים, למה יגרע מצווה רבה זו משאר ג' דברים שהתירו בלא הכרזה?

2. מקור הדין הוריות(יג.) משנה –

האיש קודם לאשתו: להחיות, להשיב אבדה.
האישה קודמת לאיש: לכסות, להוציא מבית השביה.
ובזמן ששניהם עומדים לקלקול (האיש למשכב זכר והאישה לאונס) האיש קודם לאישה.
כ"פ ביו"ד (רנב/י).

כ"כ הגמ"ר(הר"ם) - ואם בעל ואשתו נשבו ויש פקדון של הבעל ביד שמעון כדי פדיון של אחד מהם – האישה קודמת, ואם רגילים במשכב זכור האיש קודם.

ה

1. לשון הרמב"ם: המדיר את אשתו נדר שהוא חייב בגללו לגרשה וליתן כתובתה, א. ונשבית אחר שהדירה - אינו חייב לפדותה, ב. שמשעה שהדירה נתחייב לגרשה וליתן לה כתובתה.

1. שם(נב.): תניא – המדיר את אשתו ונשבית:

רא"א – פודה ונותן לה כתובה.
✓רבי יהושע אומר – נותן לה כתובה ואינו פודה.

פרש"י: המדיר את אשתו – מלהנות לו.
פודה – אף שסופו לגרשה מחמת הנדר חייב לפדותה.

א. (שם): אר"נ – שאלתי את סומכוס, לרבי יהושע (שאינו פודה) כשהדירה ולבסוף נשבית או נשבית ולבסוף הדירה?
אמר לי – נראים הדברים שהדירה ולבסוף נשבית, שאל"כ יבוא להערים (שידירה כדי להפטר מהפדיון).

ב. (שם): מחלוקת ר"ש ורבי יהושע (לפי רבא) –
ר"א – ס"ל שהולכים לפי תחילה. בכתובה התחייב (ואותבינך לאינתו, פירוש אפדה אותך שתהיה לי לאישה) ואז היתה ראויה לפדיון – חייב לפדותה, אף שבסופו (אחר שהדירה) אינה ראויה לו.
✓ורבי יהושע – ס"ל שהולכים לפי הסוף אחר ההדרה, כיון שאז אינה ראויה לו – לא חייב לפדותה.

1. המדיר את אשתו

ב"ש: ע"פ הש"ס –
- אף באשת כהן שיכול לקיים התנאי שבכתובה: "ואהדרנך למדינתך", מ"מ אינו חייב לפדותה כיון שאסורה לו מחמת הנדר (ולא רק מחמת השביה).
- דווקא שהדירה ואח"כ נשבית, אבל נשבית ואח"כ הדירה חייב לפדותה דאתי לאערומי.

מהרמב"ם משמע שדוקא אם קודם שנשבית היה חייב לגרשה אז אינו חייב לפדותה, אבל אם נותנים לו זמן להתיר נדרו (כגון שהדירה מתשמיש שנותנים לו שבועיים) ונשבית תוך הזמן – חייב לפדותה.

והבא"ט – מ"ש הב"ש שהוא נתן אצבע בין שניה וחייב לפדותה, נ"ל דווקא באשת ישראל שאם לא היה מקיים היתה מותרת לו, ולכן כשלא התיר, הוא נותן אצבע בים שניה.

אבל באשת כהן שנשבית, אף שהיא נדרה והוא קיים אין לומר הוא נתן אצבע בין שניה, דלמה לו להפר הרי

ממילא אסורה עליו מחמת שביה (בית עיקב – שאינו יכול להפר כיון שאסורה לו ולא הוי מדברים שבינו לבנה). **וא"כ** הוי כאיסור בדבר אחר (שלא מחמת השביה) ופטור מלפדותה.
אבל השוב"י – חלק על הבאה"ט.

אישה שנדרה כשהיא בשביה ובעלה קיים לה האם חייב לפדותה?

- ב"ח, ח"מ וב"ש – חייב לפדותה, דקי"ל הוא נתן אצבע בין שניה, והוי כאילו הוא הדירה אחר שנשבית שחייב לפדותה.
- שליטי גיבורים – אינו חייב לפדותה.

1. לשון הרמב"ם: כהן שנשבית אשתו, אע"פ שנאסרה עליו, הואיל ומקודם היתה מותרת לו פודה ומחזירה לבית אביה, אפילו היה בעיר אחרת, מטפל לה עד שמחזירה למדינתה, ומגרשה ונותן לה כל כתובתה.
א. ואם היה בעלה ישראל, שהשבויה מותרת לו, מחזירה לו לאשה כמו שהיתה, ואם רצה אח"כ מגרשה ונותן לה כתובתה.
2. (שבויה שנאסרה אף לבעלה ישראל, שחוששים שמא נבעלה ברצון, כדרך שנתבאר סימן ז', אין בעלה חייב לפדותה) (הר"ן פ' נערה ורי"ו נ"ג).

1. שם(נא.): משנה - לא כתב לה אם תשבאי אפרוקינך ואותיבינך לי לאנתו, ובכהנת אהדריניך למדינתיך - חייב, שהוא תנאי ב"ד.
כ"פ הרמב"ם.
פרש"י: והכהנת – שלא יכול לקיימה משנשבית כותב שיפדה ויחזירנה למדינתה.

1א. ואם רצה אח"כ מגרשה

ח"מ: נראה שקמ"ל דלא תימא הואיל ורוצה לגרשה א"צ לטפל בה רק ישלח לה הגט וכתובתה שתפדה עצמה! קמ"ל שצריך לפדותה ולהחזירה עכ"פ לביתו דלא גרע מאשת כהן.

2. שחוששים שמא נבעלה

ח"מ: הרמ"א(ז/יא): ... שנחבשה ע"י נפשות, שחיישינן נבעלה מרצון להציל עצמה.

ונ"ל דווקא באשת ישראל, מאחר שאינו יכול לקיים "ואותבינך לי לאינתו" אין חייב לפדותה. אבל באשת כהן אף שנבעלה מרצון בשביה, כיון שיכול לקיים מה שכתב בכתובה "ואהדרך למדינתך" – חייב לפדותה.
וב"ש – ולא משמע כן מהסוגיה.

אין בעלה חייב לפדותה

הג' מעשה ניסים: בספר בית מאיר, ישועות יעקב וביאור מנחם – חולקים על דין זה, וס"ל כיון שהיא אומרת ברי שלא נבעלה מרצון, והבעל אינו יודע, הוי כאומר "התחייבתי ואינו יודע אם פרעתי", לפי שנתחייב הבעל לפדותה ואינו יודע אם נפטר ע"י שנבעלה מרצון שחייב לפדותה.
באר הגולה(הב"ח): ואם מבינים מהאישה שאין חפצה שיפדוה – אסורה על בעלה.

1. האישה שהיתה אסורה על בעלה, מחייבי לאוין, ונשבית - אינו חייב לפדותה אלא נותן לה כתובתה והיא תפדה את עצמה.
א. (ומשלם לה הפירות שאכל מנכסיה) (הר"ן פרק אלמנה ניזונת).

1. שם(נא:): אלמנה לכ"ג, ממזרת ונתינה לישראל (שנשבית) –

אביי אמר – אלמה לכ"ג חייב לפדותה, שהרי יכול לקיים "אהדרנך למדינתך". ממזרת ונתינה לישראל –

אינו חייב לפדותה שאינו קורא בה "ואובתינת לי לאינתו".
✓ורבא אמר – כל שאיסור שביה גרם לה חייב לפדותה, וכל שאיסור אחר גרם לה (כגון אלמנה לכ"ג, ממזרת לישראל) אינו חייב לפדותה.
✓כ"פ הרמב"ם - כרבא.

1א. משלם לה פירות שאכל

ב"ש: היינו שנשבית כשלא חייב לפדותה, אם אכל פירות חייב לשלם מה שאכל משנשבית אבל לא קודם. וחייב לשלם כך סך הפירות ולא כשעת הזול.

ח

1. אין חיוב פדיונה עליו אלא בחייו, אבל אלמנותו אינה נפדית מנכסיו.
א. אפילו נשבית בחייו ולא הספיק לפדותה עד שמת - אין היורשים חייבין לפדותה,
ב. ואפילו היא זקוקה ליבם, אלא נפדית משל עצמה או תיטול כתובתה ותפדה את עצמה.

1. כתובות(נב.): ת"ר – נשבית בחיי בעלה ואח"כ מת בעלה לפני שפדה אותה:
אם הכיר בה שנשבית – יורשים חייבים לפדותה.
לא הכיר בה – אין חייבים לפדותה.
ולוי סבר - למיעבד עובדא כי הא מתניתא.
אמר ליה רב הכי אמר חביבי - לית הלכתא כי הא מתניתא.
✓**אלא** כי הא דתניא נשבית לאחר מיתת בעלה אין היתומין חייבין לפדותה,
א. ולא עוד אלא אפילו נשבית בחיי בעלה ואחר כך מת בעלה אין היתומין חייבין לפדותה, שאין אני קורא בה ואותבינך לאינתו.
הרי"ף: וכיון שהיורשים פטורים מלפדותה אין להם פירות מנכסי מלוג שלה, שהרי תיקנו פירות תחת פדיונה.
ב. הרא"ש: וכן היבם לא אוכל פירות ולא חייב לפדותה.

1. אין היורשים חייבים לפדותה

ח"מ: ואין היורשים חייבים לשלם פירות שאכל הבעל משנשבית, שמזל שלה שמת בעלה קודם שפדאה, שהרי כדין אכל.

עח

חיוב פדיונה (כתובות נא, נב)

א: נשבית חייב לפדותה ואין יכול לומר 'הרי גיטה וכתובתך תפדי עצמך', ואפילו מוותר על הפירות (כתובות נא.).
● נשבית בגלל שגנבה:
חכמי פרנקפורט פסקו שאין חייב לפדותה.
כ"פ מעיל צדקה – שאל"כ כל פעם שתכעס עצמה תפיל עצמה לשבי.
אבל ב"מ – חייב לפדותה אף שנשבית בפשיעתה, וכן הדין ברפואה.
מ"מ פת"ש – בחלתה בפשיעתה אין חייב לרפואתה.

ב: לפדות אשתו יתר על דמיה:
✓רמב"ם – אין פדוה יותר מדמיה, כרשב"ג.
הרא"ש – באשתו אף רשב"ג יודה שפודה אף יתר מדמיה.
כ"פ הרמ"א בשם וי"א.
● נשבו הבעל ואשתו מי קודם לפדיון (הוריות יג.)

האישה קודמת, ואם יש חשש משכב זכור האיש קודם.

ג: היו דמיה יתר על כתובתה – חייב לפדותה בפעם ראשונה. אבל אח"כ יכול לומר לה טלי גיטך וכתובתך ותפדי עצמך (כתובות נב: כרבי. כ"פ רי"ף רמב"ם ורא"ש).
הגה: אבל בלא"ה אם אינו רוצה לגרשה ולתת כתובתה אינו חייב לפדותה בפעם שניה (ב"י).

ד: נשבית אשתו והוא במדינת הים – ב"ד מוכרים נכסיו בהכרזה ופודים אותה (רמב"ם).

ה: מדיר את אשתו שחייב לגרשה, ואח"כ נשבית – נותן כתובתה וא"צ לפדותה (שם נב.).
● נדרה האישה בעת שביה וקיים לה הבעל :
ב"ח, ח"מ וב"ש – חייב, דקי"ל שהוא נתן אצבע בין שניה.
ג' שנים – אין חייב.

ו: אשת כהן שנשבית אע"פ שנאסרה עליו – פודה ומחזירה לבית אביה (כתובות נא. שהרי כך כותב בכתובה).
● הגה: אשת ישראל שנאסרה על בעלה בשבי (כשחוששים שזינתה לרצון, שבי מחמת נפשות) אין בעלה חייב לפדותה (הר"ן).
ח"מ – טעמו שלא יכול לקיים מ"ש בכתובה 'ואותבינך לי לאינתו'. אבל באשת כהן שיכול לקיים 'ואהדרך למדינתך' - חייב לפדותה אף שנבעלה מרצון.

ז: היתה אסורה לבעלה קודם שנשבית (אפילו אשת כהן) – אין חייב לפדותה (שם נא: כרבא שכל שהאיסור שביה גרם לה חייב, ואם איסור אחר גרם לה פטור).

ח: אלמנתו אינה נפדת מנכסיו. אפילו נשבית בחייו ולא הפסיק לפדותה עד שמתה, ול"ש נודע לו קודם שמת או לא (נב. כדאמר חביבי).
ואף יבמה אינה נפדת. וכן יבם אינו אוכל פירות ואינו פדוה (הרא"ש).

סימן עט: חיוב רפואתה.

ובו ג סעיפים (כתובות: נא, נב)

א

1. רפואתה כיצד: לקתה, חייב לרפאותה, בין רפואה שיש לה קצבה בין רפואה שאין לה קצבה.

2. אבל אלמנתו אינה מתרפאת מנכסיו, אלא ברפואה שאין לה קצבה, שהיא דומה למזונות.

1. כתובות(נא.): משנה – לקתה חייב לרפואתה. אמר הרי גיטה וכתובתה ותרפא עצמה – רשאי.

פרש"י: חייב לרפואתה שהרפואה כמזונות.

רשאי – שאין אדם חייב לזון גרושתו.

2. שם(נב.): ת"ר – אלמנה ניזונית מנכסי יתומים, וצריכה רפואה הרי היא כמזונות.

רשב"ג אומר – רפואה שיש לה קצבה מתרפאת מכתובתה, ושאין לה קצבה הרי היא כמזונות.

הרא"ש: הלכה כרשב"ג, כיון שרבי יוחנן פסק כמותו.

כ"פ ח"מ וב"ש – באלמנה.

הלכה כרשב"ג:

√**הר"ן** – דווקא באלמנתו, אבל באשת איש אפילו רפואה שיש לה קצבה בעל חייב לרפואתה, וכן הוא פשט המשנה "לקתה חייב לרפואתה" ולא חילקה המשנה.

כ"ד רמב"ם, הרא"ש, ח"מ והב"ש.

לאפוקי בעה"ט – דס"ל שאף בא"א הדין כן, וכ"מ מהירושלמי.

1. רפואה שיש לה קצבה

ב"ש: כתב הרא"ש – רפואה שאין לה קצבה – בכלל מזונות, ושיש לה קצבה – בכלל פדיון ששניהם חד פעמיים.

ולכן יתומים פטורים מרפואה שאין לה קצבה כמו שפטורים מפדיון.

ולפ"ז: ברפואה שיש לה קצבה (שהוא בכלל פדיון) אין בעלה יכול לומר לה "הרי כתובתך ורפאי עצמך" וכמו בפדיון.

שהרי מ"ש התו"ס שיכול לומר רפאי עצמך משום שרפואה בכלל מזונות שהם כנגד מעשה ידיה, והרי קבלה מזונות בעד מעשה ידיה עד היום.

אבל הפדיון שהוא כנגד פירות שאכל, **לא** קיבלה האישה כלום, ומש"ה לא יכול לומר לה "פדי עצמך", וה"ה רפואה שיש לה קצבה שהוא בכלל פדיון.

2. אלא ברפואה שאין לה קצבה

ב"ש(רש"ל): יולדת בימי לידתה מחויבים לתת לה מזונות כנהוג מה שנותנים ליולדת, ואף שהוא קצוב, הואיל וזה מזונות ממש.

ט"ז: כתב שליטי גיבורים(ר' ישעיה אחרון) – אם אין הבעל רוצה לרפואת אשתו וגם אינו רוצה לגרשה לפי שדעתו ליורשה – כופין אותו שיתן כל הצורך לרפואתה.

ואם לוותה מאחרים לרפואתה – חייב הבעל לשלם הכל.

ב

1. רצו היורשין לקצוב עם הרופא, כדי שיהיה לה קצבה ויפטרו ממנה - הרשות בידם.

(שם): קריביה דרבי יוחנן הוו להו איתת אבא (אשת האב) דהוה צריכה רפואה כל יומא, אתו לקמיה דר' יוחנן, אמר להו: זילו קוצו לה מידי לרופא.

פרש"י: מזונות אין להם קצבה, הילכך רפואה שיש לה קצבה שאינה חולה תדיר אינה בכלל מזונות.

קוצו מידי לרופא – שיקבל עליו רפואתה עולמית בכו"כ.

ג

1. אם ראה הבעל שהחולי ארוך, יכול לומר לה: הרי כתובתיך מונחת, או רפאי עצמך מכתובתיך או הריני מגרשך ונותן כתובה, א. ואין ראוי לעשות כן מפני דרך ארץ.

1. שם(נא.): משנה - ואם אמר הרי גיטה וכתובתה ותפדה את עצמה - אינו רשאי.
לקתה חייב לרפואתה, אמר הרי גיטה וכתובתה תרפא את עצמה – רשאי.

תו"ס: טעמו – כיון שרפואה (שאין לה קצבה) בכלל מזונות, והרי קיבלה מזונות כנגד מעשה ידיה שעד עכשיו, לכן יכול לומר לה שתרפא עצמה.
משא"כ בפדיון שהוא כנגד פירות שאכל, לפי שלא קיבלה תשלום הפירות שאכל לא יכול להגיד לה פדי עצמך.

הרי גיטה וכתובתה

√**רמב"ם:** יכול לומר לה "הרי גיטך וכתובתך ורפאי עצמך" כמ"ש במשנה.

אבל הרשב"א בשם הסיפרי - "ושלחה לנפשה" מלמד שאם היתה חולה ימתין לה עד שתתרפא. ופירש הראב"ד שמיירי שמוטלת עד המטה.
כ"פ הר"ן.

ה"ה – ולא נראה חילוק הראב"ד (במוטלת על המיטה) שהרי המשנה סתמה.

א. רמב"ם: ואין ראוי לעשות כן מפני דרך ארץ.

ה"ה – פשוט הוא שיש בזה רוע מוסר.

1. שהחולי ארוך

ח"מ – ל"ד ארוך, ה"ה שאינו ארוך יכול לומר לה.

והב"ש – דווקא בחולי ארוך שאין לו קצבה והוא בכלל מזונות, אבל ברפואה קצרה לא יכול לומר לה רפאי עצמך.

יכול לומר לה

פרישה: דווקא במקום שאין חרם רבנו גרשום שלא לגרשה בע"כ.

והט"ז – הרי אינו כופה אותה להתגרש, שהרי נותן לה אפשרות בלא גירושין שתרפא עצה בכתובתה.

והב"ש – אפילו בזה"ז שיש חרם ר"ג יכול לגרשה.
כ"כ ח"מ(מהר"א מזרחי).

עט

חיוב רפואתה (כתובות נא, נב)

א: לקתה חייב לרפואתה (כתובות נא.). אף ברפואה שיש לה קצבה (הר"ן לאפוקי בעה"ט דס"ל רק כשאין לה קצבה).
אלמנתו מתרפאת רק בחולי שאין לו קצבה דדמי למזונות (נב. כרשב"ג).
● רפואה שיש לה קצבה בכלל פדיון ושאין לה קצבה בכלל מזונות.
ולכן: כשיש לה קצבה לא יכול לומר רפאי עצמך כמו פדיון שחייב לפדותה. וכשיש לה קצבה יכול לומר רפאי עצמך כמו במזונות (הרא"ש).

ב: יכולים היורשים לקצוב עם הרופא שיהיה לה קצבה ויפטרו ממנה (נב. קריביה דרבי יוחנן).

ג: רפואה שאין לה קצבה (שדינו כמזונות) יכול לומר לה 'טלי גיטך וכתובתך ותפדי עצמך' (נא. כ"פ הרמב"ם)
ואין ראוי לעשות זאת (רמב"ם).

סימן פ: מעשה ידיה שהיא חייבת לבעלה ודיני מניקה ושאינה רוצה לעשות מלאכה.

ובו י"ח סעיפים (כתובות: כד, נט, ס-סב, סד, סו)

הקדמה

מלאכות שהאישה חייבת לבעלה (כתובות נט ואילך)

1. מטחנת
2. אופה
3. מכבסת
4. נותנת תבן לבהמתו
5. מבשלת
6. מניקה
7. מצעת המיטה
8. רוחצת פניו ידיו ורגליו
9. מוזגת הכוס
10. עומדת לשרתו
11. טווה בצמר

אישה ענייה: חייבת בכל 11 המלאכות.

האישה עשירה: תלוי במספר השפחות –
שפחה אחת – פטורה ממלאכות 1-4.
שתי שפחות – פטורה גם ממלאכות 5-6.
שלוש שפחות – פטורה גם ממלאכות 7.

בכל גוונא: חייבת מלאכות 8-10 משום חיבה. ו 11 משום בטלה.

כשיש מנהג משפחתה לא לעשות מלאכות פטורה מ 1-7 אבל בשאר חייבת.

א

1. מעשה ידיה לבעלה, כיצד:

2. הכל כמנהג המדינה, מקום שדרכן לארוג – אורגת, לרקום – רוקמת, לטוות צמר או פשתים – טווה. א. ואם לא היה דרך נשי העיר לעשות כל המלאכות האלו - אינו כופה אלא לטוות הצמר בלבד.

3. דחקה עצמה ועשתה יותר מהראוי לה - המותר לבעל.

4. הגה: ודוקא שנותן לה מעה כסף כל שבוע, כמו שנתבאר לעיל סימן ע/ז'.

א. ויכולה אשה לומר: איני נוטלת מעה כסף ואיני נותן המותר, אבל הבעל לא יוכל לומר כן (טור בשם הרמ"ה וכ"כ הר"ן פרק אע"פ וכ"כ השאלתות פרשת משפטים).

1. כתובות(נח: נט.): רב ושמואל סברי תקנו מזונות תחת מעשה, ולכן מעשה ידיה לבעלה.
כ"פ הרמב"ם

2. כתובות(נט:): אלו מלאכות שהאישה עושה לבעלה – (1).טוחנת, (2).ואופה, (3).ומכבסת, (4).מבשלת, (5).ומניקה את בנה, (6).מצעת לו המטה, (7).ועושה בצמר.

א. תוספתא: מקום שנהגו שלא לעשות אחת מכל אלו – אינו יכול לכופה, אלא לטוות בצמר בלבד.

ב. שם(סא:): ועושה בצמר – בצמר אין, בפשתן לא.
כרבי יהודה – שאין כופה לעשות בפשתן מפני שמסריח הפה ומשובט השפתיים. וה"מ כיתנא רומיתא.
כ"פ הרמב"ם – שאין כופה לטוות בפשתן (מפני שמזיק לשפתיים).

שם(סד:): המשרה אשתו ע"י שליש – וכמה עושה בצמר, משקל ה' סלעים...

תו"ס – וזה דווקא במשרה ע"י שליש, שאינו עמה בבית ואין עושה לו שום דבר, אבל כשהיא עמו בבית ועושה כל צרכי הבית אינה חייבת רק לפי מנהג השנים.
כ"כ הרא"ש.

3. שם(סו.): האישה שאמרה קונם שאני עושה לפיך - אינו צריך להפר. רבי עקיבא אומר - יפר שמא תעדיף עליו יותר מן הראוי לו (והעדפה שלה ויחול הנדר).
כי אתא רבין אמר רבי יוחנן -
בהעדפה שלא על ידי הדחק - כולי עלמא לא פליגי דבעל הוי.
כי פליגי בהעדפה שעל ידי הדחק: ת"ק סבר – לבעלה, ור"ע סבר – לעצמה.

הרא"ש: ע"י דחק – כגון שעשתה מלאכה בלילה בשעה שבני אדם ישנים.

(שם): בעי רב פפא – עשתה שתי מלאכות בב"א מהו (האם מקרי ע"י דחק)?
בעי רבינא – ג' ד' מהו" תיקו.

הרא"ש: רב האי פירש – דמיירי אליבא דרבנן שהעדפה ע"י הדחק לבעלה, אפשר ב' או ג' בב"א לעצמה, וכיון דסלקה בתיקו הרי הן לעצמה.
והר"ח פירש – מיירי אליבע כר"ע שהעדפה ע"י הדחק לעצמה, ה"ה בכמה מלאכות בב"א, א"ד רק ע"י הדחק לעצמה כיון שעושה בשעה שבנ"א ישנים, אבל כמה מלאכות בב"א ביום לבעלה. אבל לרבנן כ"ש כמה מלאכות בב"א לבעלה.
כ"ד רש"י.

להלכה: עשתה ככמה מלאכות בב"א

רבי האי ור"ח – הלכה כת"ק שהכל שלה
כ"פ רא"ש, רי"ף והרמב"ם

√**והרמב"ם** פסק סתם – דחקה עצמה ועשתה יותר מהראוי הכל לבעל.

4. שם(סד:): משנה – נותן לה מעה לצרכה (והוא כנגד מותר מעשה ידיה (לעיל ע/ג).

א. אמרה "איני נוטלת מעה"

הרב יונה – דווקא בעיקר מעשה ידיה יכולה לומר "איני ניזונית ואיני עושה", אבל במותר אינה יכולה לומר "איני נוטלת מעה ואיני נותנת המותר", לפי שתיקנו לו המותר משום חינא (פירוש עיקר התקנה בשבילו) ורק אח"כ תיקנו כנגדו מעה כסף.

√**והרמ"ה והר"ן** – יכולה לומר "איני נוטלת מעשה ואיני נותנת המותר".
ב"י: שאם מעשה ידיה דשכיח יכולה לומר כ"ש במותר שאינו שכיח.

ח"מ: ולכן יכולה לומר קי"ל כמ"ד לעצמה.
כ"כ הב"ח – שנוהגים במדינות אלו שלא להוציא מיד האישה שום העדפה ע"י הדחק.

1. מעשה ידיה לבעלה

באה"ט: ודוקא שהוא זן אותה.
- מיהו נשים הללו שנכנסות בחצרות המלכים, "כאוניות סוחר" להביא טרף לביתם ומכלכלות בעליהן – מעשה ידיהן לבעליהן (מהרי"ט).
וטעמו:

א. לפי שבתחילת עסקיהן עדיין הבעל טורח במזונות ואוכלות משלו, ומה שמשתכרות אח"כ קמא קמא בטיל לגבי הבעל.
ב. א"נ כיון דאיכא רווח ביתא מסתמא וויתרה כיון שלא פירשה.
- מגורשת ואינה מגורשת, וכן שכיב מרא שנתן גט לאשתו בתנאי מעכשיו – אע"פ שחייב במזונותיהם מעשה ידהן שלהן (ח"א).

מעשה ידיה לבעלה

ת' גבעת שאול: ראובן השיא בנו לבת שמעון והתחייבו לזונם כמה שנים. ועכשיו בת שמעון עושה מלאכה ומרוויחה. למי שייך מעשה ידיה? שהרי הבעל זוכה המעשה ידיה כשזנה, וכאן אינה ניזונת מהבעל?
השואל הביא ראיה שזכה בהם הבעל מהרמב"ם: עבד עברי שהאדון חייב במזונות אשתו, ואפ"ה מעשה ידיה לבעלה.
תשובה: אין ראיה מהרמב"ם, מה שהאדון זן אשתו הוא מכוח בעלה העבד שעובד לאדון, שהרי אם מת העבד אינו זן יותר את אשתו. משאכ"כ שהמזונות מחמת חוב הם ואף שימות הבעל חייב לזון כלתו.
אומנם להלכה הדין עמו, שכל מקום שמעשה ידיה שלה זכה בהם הבעל מתנאי כתובה (כ"כ הרא"ש בשם הירושלמי).
כ"פ ה"ה ע"פ הירושלמי – שמעשה ידיה לבעלה.

2א. לא היה דרך אנשי העיר

ב"ש: משמע אף שיושבות בטלות, וגם בנות משפחתה יושבות בטלות – יכול לכופן שלא תשב בבטלה ותעשה בצמר (שלא תבוא לדי זימה). אבל אם דרכן לעשות בפשתן כופה ועושה אף בפשתן.

ב. צמר בלבד

ח"מ: אף שהגמרא אסרה רק בפשתן רומאה, הרמב"ם ס"ל כיון שלא בקיאים בזה הולכים לקולא לאישה בכל פשתן (ב"י).
ועי"ל: כיון שהגמרא בתחילה אמרה סתם שפשתן לא, משמע בכל פשתן לא, ולא כמו שחילקה אח"כ.
לאפוקי התו"ס – דס"ל רק בכיתנא רומאה לא כופים.

3. דחקה עצמה

ח"מ: כתב ה"ה – אף שעשתה בשעה שבנ"א ישנים, וכ"ש שעשתה כמה מלאכות בב"א הכל לבעלה.
וכבר פסק הב"ח – שאין מוציאים מיד האישה.
כ"כ ב"ש.

4. שנותן לה מעה

ח"מ: לא מיירי בדחקה עצמה, אלא במותר רגיל שלא זכה הבעל, אא"כ נותן לה מעה כסף. כ"כ ב"ש.

א. ויכולה האישה לומר

ח"מ: כתב הר"ן – שהרי במעשה ידיה דשכיח יכולה לומר 'איני ניזונת ואיני עושה', כ"ש במותר שאינו ושכיח.

ב

1. היה לו (גרסת הרמב"ם – **ולה**) **ממון הרבה, אפילו היה לה כמה שפחות - אינה יושבת לבטלה בלא מלאכה, שהבטלה מביאה לידי זמה. א. אבל אין כופין אותה לעשות מלאכה כל היום כולו, אלא לפי רוב הממון ממעטת במלאכה.**

1. (נט:): משנה – אלו מלאכות שהאישה עושה לבעלה, טוחנת, ואופה...
הכניסה לו ארבע - יושבת בקתדרא.
✓**רבי אליעזר אומר** - אפילו הכניסה לו מאה שפחות, כופה לעשות בצמר, שהבטלה מביאה לידי זימה.
רשב"ג אומר - אף המדיר את אשתו מלעשות מלאכה, יוציא ויתן כתבתה, שהבטלה מביאה לידי שעמום (שיגעון).
א. רמב"ם - אבל אין כופין אותה לעשות מלאכה כל היום כולו, אלא לפי רוב הממון ממעטת במלאכה.
הג' מעשה ניסים – פירוש אף ששיעור מלאכה חמש סלעים, זהו מצד חיוב לבעלה, אבל משום חשש זימה א"צ לעשות כל היום ודי במקצת.

1א. מביאה לידי זימה

ח"מ: ולא מהני שמשחקת עם הכלבים וכיו"ב, אף שדברי שחוק מועילים לשעמום, והוא דעת רשב"ג, מ"מ מביאים לידי זימה.

וזה שכתב בסעיף א' איכא בניהו בין ת"ק לרשב"ג שמשחקת בכלבים, דשיעמום ליכא וזימה איכא.

שהבטלה מביאה לידי שעמום

ב"ש: אפילו אמרה 'איני ניזונת ואיני עושה' חייבת לעשות שהבטלה מביאה לידי זימה.

הר"ן: כשעושה משום בטלה, מעשה ידיה למי?

י"א – כיון שאינה חייבת לעשות רק משום בטלה, מעשה ידיה שלה.
והרשב"א – של בעלה, דלא עדיף מהעדפה ע"י הדחק שהוא של בעלה אף שעושה מרצונה ולא מחמת חיוב.
ונ"ל: שהכל לבעלה, שאל"כ שלא תצטרך לחשבן עם בעלה תתבטל ותבוא לידי שעמום.
ב"ש - ועל פי הר"ן, אפילו הוא עשיר גדול שאינה חייבת לעשות וגם אמרה 'איני ניזונת ואיני עושה' עכ"ז חייבת לעשות משום בטלה ומעשה ידיה לבעלה.
ואפשר כשאמרה 'איני ניזונת ואיני עושה' לא חיישינן שלא תעשה כיון שאין לה מזונות מסתמא תעשה לטובתה, וא"כ מעשה ידיה לעצמה.

ג

1. והמדיר את אשתו שלא תעשה מלאכה - יוציא ויתן כתובה, שהבטלה מביאה א. לידי זימה.

1. (שם): רשב"ג אומר - אף המדיר את אשתו מלעשות מלאכה, יוציא ויתן כתבתה, שהבטלה מביאה לידי שעמום (שיגעון).
א. והמחבר פסק שמביאה לידה זימה כר"א.

1. המדיר את אשתו

ח"מ: ומיירי שתלה הדבר בתשמיש או כיו"ב (שאין בעל יכול לאסור על אשתו שלא תעשה מלאכה).
ב"ש – ואם היא נדרה שלא תעשה מלאכה, שאז חייבת לעשות משום זימה – אין הבעל יכול להפר לה, דליכא עינוי נפש ולא דבר שבינו לבינה.

שלא תעשה מלאכה

ב"ש: אפילו התיר לה שחוק שאז אין חשש שעמום, מ"מ יש חשש זנות (כ"ה לשיטת התו"ס רי"ף והרמב"ם – שהלכה כר"א ולא כרשב"ג).

ופ"ת(רעק"א בגיליון) – לענ"ד הוי דברים שבינו לבינה, שהרי לרשב"א אם עשתה מעשה ידיה שלו, ואף לר"ן הוי נכסי מלוג שהוא נהנה מהם.

א. לידי זימה

ח"מ: אף שרשב"ג כתב – מביא לידי שעמום, וא"כ במשחקת בכלבים מהני, מ"מ קי"ל כר"א שהחשש הוא זנות.

ד

1. וכן כל אשה רוחצת לבעלה פניו, ידיו ורגליו, ומוזגת לו את הכוס, ומצעת לו את המטה.

א. (*ה"ה והר"ן:* וי"א דמחוייבת להציע כל מטות הבית).

2. ועומדת ומשמשת בפני בעלה, כגון שתתן לו מים או כלי או שתיטול מלפניו, וכיוצא בדברים אלו.

3. אבל אינה עומדת ומשמשת בפני אביו או בפני בנו. **א.** (וי"א דווקא באינן סמוכין על שלחן בעלה) (ב"י בשם הר"ן פ' אע"פ).

1. שם(סא.): א"ר יצחק אר"ה – אע"פ שאמרו יושבת בקתדרא, אבל מוזגת לו הכוס ומצעת המטה ומרחצת פי"ר.

א. חיוב הצעת המיטה:

במשנה: אם הכניסה לו ג' שפחות אינה מצעת המיטה (כ"פ לקמן ח.2).

ואילו כאן (1.) ר"ה מחייב כל אישה בהצעת המיטה?

- **רש"י והטור** – כשהכניסה לו ג' שפחות אינה חייבת לטרוח להביא מצעות ולהפך בהם, אבל ראוי לפרוס ולסדר המיטה דרך חיבה כדי לחבבה על בעלה.
- **ה"ה והר"ן(י"א)** – בג' שפחות אינה חייבת בהצעת המיטה לבני הבית, מ"מ מיטתו שלו חייבת להציע.
- √**רמב"ם** – ר"ה חולק על המשנה, ובכל אישה חייבת להציע המיטה (אבל מיטות שאר בני הבית פטורה – ח"מ).

כ"פ המחבר כהרמב"ם – שכל אישה מצעת לו המיטה (לבעלה בלבד).

והרמ"א – פסק כאן דעה חדשה, שכל אישה (אף עשירה) חייבת להציע מטות כל בני הבית.

ואילו בס"ח – הביא בסתם כה"ה והר"ן (י"א) שעשירה מצעת רק מיטת הבעל.

ובשם י"א כתב – כרש"י והטור, שלעשירה ראוי להציע לבעלה רק פריסת הסדינים (אבל ענייה חייבת אף בהצעה של טורח).

2. שם(סא:): אינה כופה לעמוד ולשרת לפני אביו ולא לפני בנו. **משמע** לפניו כופה לשרתו.

כ"פ הרמב"ם: ועומדת ומשמשת בפני בעלה, כגון שתתן לו מים או כלי או שתיטול מלפניו, וכיוצא בדברים אלו.

כ"כ בירושלמי – ז' מלאכות מנו חכמים שעושה האישה לבעלה, והשאר לא הוצרכו למנות, שפשוט שצריכה לעשות צרכי הבית ולעמוד בפניו ולשרתו.

3. (שם): אינה כופה לעמוד בפני אביו ובנו.

א. הר"ן: מיירי שאין סומכים על שולחנו, דאילו סומכים חייבת לטרוח בפני אורחים (כמ"ש סא.).

משמע שחייבת לשמש בפני כל בני הבית הסמוכים עליו.

1. רוחצת לבעלה

ח"מ: בנוסף למה שחייבת לעשות מלאכות כדי שלא תתבטל אף העשירה (כמ"ש ס"ב), כיון חייבת עוד 4 דברים לעשות לבעלה, אף שהם עשירים (משום חיבה).

א. להציע כל המטות

ח"מ: ולא מצאנו שעשירה חייבת להציע כל המטות. אלא מקומו של הגה זו בס"ו דמיירי בעניות.

כ"כ ישועות יעקב.

והב"ש – אף עשירה חייבת להציע כל המטות כשסמוכים

על שולחנו.
סיכום: חיוב הצעת המיטה לעשירה

ח"מ – רק לבעלה. כ"פ ישועות יעקב
ב"ש – לכל בני הבית.

ה

1. מלאכות אלו עושה אותן היא בעצמה, ואפילו היה לה כמה שפחות אין עושין מלאכות אלו לבעל, אלא אשתו.

א. (ויש מחלוקת בהצעת המטה, ועיין למטה סעיף ח').

1. שם(נט:): משנה – יושבת בקתדרא...
א"ר יצחק אר"ה – אע"פ שאמרו יושבת בקתדרא, אבל מוזגת לו את הכוס ומצעת לו מטה ומרחצת פי"ר.
פרש"י: והני משום חיבה כדי שתחבב עליו, ועצה טובה קמ"ל.

√**כ"פ הרמב"ם:** ומלאכות אלו (רוחצת פי"ר, מוזגת לו הכוס וכו') עושה אותן היא עצמה, אפילו יש לה כמה שפחות.
משמע שחייבת לעשות ולא כמו רש"י שכתב שעצה טובה בלבד.
כ"מ מהתו"ס מרדכי והג"א.

ו

ז' מלאכות שבמשנה

1. יש מלאכות שהאישה עושה לבעלה בזמן שהם עניים (ואין להם שפחות)**:**
ואלו הם: מטחנת, ואופה, ומכבסת, ומבשלת, ומניקה את בנה, א. ונותנת תבן לפני בהמתו, אבל לא לפני בקרו.

2. הגה: מת בנה, אינה מחוייבת להניק בשכר וליתן לו השכר, וכן בנו מאשה אחרת, אינה מחוייבת להניקו (הר"ן פרק אע"פ).

1. שם(עט:): אלו מלאכות... טוחנת, אופה, מכבסת, מבשלת, מניקה את בנה, מצעת לו המטה ועושה בצמר.
ג"מ: טוחנת ס"ד (שתטחן בידיים)? אימא מטחנת (מכינה צרכי טחינה).
א. שם(סא): אינה כופה... ולא ליתן תבן לפני בהמתו, אבל כופה ליתן תבן לפני בקרו.
פרש"י: בהמתו – סוס וחמור שהם מזוינים וצוהלים לרביעה, אבל בקר שאינו להוט אחר רביעה אין היא נסתת לו.
ואני שמעתי: בהמתו – זכר. בקרו – נקבה.
√**והרי"ף גורס** – הפוך, "לא כופה לתת תבן לפני בקרו, אבל כופה ליתן לפני בהמתו".
פירוש הרא"ש" לפני בהמתו שהוא רוכב עליה.
רמב"ם: ומיירי רק בעניות אבל בעשירות לא מחוייבת.

2. ירושלמי: ומניקה בנה – א"ר חגי: בנה ולא בן חברתה, דתניא – אין האיש כופה אשתו להניק בן חברו, ולא האישה כופה בעלה שתניק בנה של חברתה. כ"כ הרא"ש.
ופירש הר"ן – דמיירי שבנה מת.

1. מטחנת

ח"מ: יושבת ברחיים **ומשמרת** הקמח (כ"ד הרמב"ם, אבל לרש"י צריכה לעשות כל צרכי הטחינה), ואם דרכן ברחיים של יד אף טוחנת ביד.
מיהו הג"א כתב – נשי דידן לא נוהגות לטחון ולא לכבס.

ז

1. הכניסה לו שפחה אחת, א. או נכסים שראוי לקנות מהן שפחה אחת, ב. או שהיה לו ממון כדי לקנות ממנה שפחה אחת - אינה מטחנת ולא אופה ולא מכבסת ולא נותנת תבן לפני בהמתו.

1. שם(נט:): משנה – הכניסה לו שפחה אחת – לא טוחנת ולא אופה ולא מכבסת.

והרמב"ם – הוסיף, ולא תיתן לפני בהמתו.

א. גמ(סא.): לא הכניסה ממש, אלא כיון שראויה להכניס אע"פ שלא הכניסה.

פרש"י: שראויה להכניס – שהכניסה נדוניה שאפשר לקנות מקצתה שפחה.

והר"ן(י"מ) – שדרך משפחתה או משפחתו בכך. וכ"מ מהירושלמי.

ב. (שם): תניא – אחד הכניסה ואחד שמצאה לו משלו.

ופירש הרא"ש – שמצאה משלו שפחות, או ממון שראוי לשפחות. כ"כ הרמב"ם.

1א. או נכסים שראוי לקנות

ב"ש(תו"ס): אם צמצמה משלו הוי כאילו הכניסה לו.

ב. שהיה לו ממון

רדב"ז: אם יש לבעל ולא רוצה לקנות שפחה – אין כופין אותו לקנות ולא כופין אותה לעשות המלאכות.

ודווקא שלא הכניסה נדוניה, אבל אם הכניסה והיא אומרת לקנות – חייב לקנות דהוי כאילו הכניסה לו שפחה.

רדב"ז: ואם הוא אומר לקנות והיא אומרת לא לקנות – שומעים לבעל.

פת"ש: ומיירי אפילו הכניסה לו נדוניה ואין לו ממון אחר מלבד הנדוניה, שומעים לו, שהרי אחריות נדוניה עליו.

הג' מעשה ניסים – מבואר הטעם, כיון שאין מי שיעשה לו המלאכות מאי איכפת לה, זה נהנה וזה לא חסר.

משמע שאם היא מוכנה לעשות המלאכות שומעים לה.

רדב"ז: ויש להסתפק כששניהם עניים, אבל משפחת האיש דרכם בשפחות מפני עושרם, האם יכול לכופה למלאכות כיון שהם עניים, או עולה עמו ולא חייבת במלאכות?

פת"ש – ופשוט מס"י שאין חייבת לעשות אם אין דרך משפחתה לעשות.

הג" מעשה ניסים – אפשר שאין ראיה מהירושלמי ומס"י, דשם הכוונה שמשפחתה לא רגילים בכך מחמת חשיבותם שבזה עולה עמו. אבל אם רק מחמת עשירות לא רגילים בכך הרי הוא עני ואין שייך עולה עמו. וצ"ע.

ח

1. הכניסה לו שתי שפחות, או נכסים הראוים לקנות מהם שתי שפחות, או שהיו לו שתי שפחות, או שהיה ראוי לקנות שתי שפחות - אינה מבשלת ואינה מניקה את בנה.

2. הגה: הכניסה לו שלש שפחות, או ממון, או שיש לו ממון שיכול לקנות או לשכור - אינה מצעת המטות, רק מטתו (הר"ן בשם י"מ).

א. י"א דאף מטתו אינה מצעת, רק בפריסת סדינין, ומסדרת לו מטתו שהוא דרך חיבה, א. וכל אישה תעשה זה אפילו יש לה כמה שפחות (טור).

1. שם(נט): משנה – הכניסה לו שתי שפחות: אינה מבשלת ולא מניקה בנה.

2. שלוש: אינה מצעת לו (והר"ן לא גרס **לו**) ואינה עושה בצמר. ארבע: יושבת בקתדרא.

רא"א: אפילו הכניסה 100 שפחות כופה לעשות בצמר שהבטלה מביאה לזימה.

(שם): יושבת בקתדרא – א"ר יצחק מ"מ מוזגת לו כוס ומצעת לו המטה ומרחצת פי"ר (רש"י – שמילי דחיבה נינהו).

√**והר"ן פירש** – אינה מצעת מטות כולן (דלא גרסינן "אינה מצעת לו" אלא "אינה מצעת"), ור' יצחק מיירי להציע מטתו (ולא פליגי).

א. ורש"י פירש – מ"ש ר' יצחק בשם ר"ה "מצעת לו" פירוש לפרוס סדין ולבדין דבר שאינו טורח (ז"א אף "לו" רק בפריסת סדין שאינן טורח).
וטעמו כיון שהוא דבר של חיבה כדי לחבבה על בעלה לעצה טובה קמ"ל.

ב. אבל המרדכי – אינה רק עצה טובה, אלא חיוב.

ב"י: הרמב"ם השמיט "הכניסה לו ג' שפחות", כיון שבגמרא פסקו כר"א שאפילו הכניסה לו 100 שפחות עושה בצמר, הרי חולק על המשנה בדין הצמר.

וכן בעניין הצעת המטה ר' יצחק חלוק, שמצעת לו המטה (ולא מחלק כמו שחילק הר"ן לעיל). לכן השמיט הרמב"ם "הכניסה לו ג' שפחות".

2. רק מיטתו

ח"מ: לפי הרמב"ם אין הלכה כמו המשנה בהכניסה לו ג' שפחות, ולכן בין ענייה בין עשירה חייבת בהצעת המטה שלו בלבד ולא של אחרים.
ולפי הר"ן – בעניות מציעה כל המטות.

ט

1. היא אומרת: 'ראוי הוא לקנות, או לשכור שפחה', והוא אומר: 'שאינו ראוי' - עליה להביא ראיה.

1. רמב"ם: היא אומרת: 'ראוי הוא לקנות, או לשכור שפחה', והוא אומר: 'שאינו ראוי' - עליה להביא ראיה. ואין כאן שבועה.

ה"ה: טעמו שהרי היא חייבת במלאכות (שהרי משועבדת לו) לכן עליה להביא ראיה.
ואין כאן מקום לשבועה היסת לבעל – כיון שאינה תובעת ממנו ממון שישבע ויפטר, אלא באה להפטר ממלאכות.

ח"מ: והב"ח – חולק, יכול להשביעה אחר שעשתה (על שכר המלאכה), ולכן שו"ע השמיט סיום דברי הרמב"ם כיון שחולק עליו.

מ"מ קשה לחלוק על הרמב"ם, ועוד שדבריו לא ברורים.

והב"ש – אפשר שהרמב"ם יודה שאחר שעשתה יכולה להשביעו, ורק לפני המלאכה אינה יכולה להשביעו כדי לפטור עצמה.

והג' רע"א – לענ"ד אין יכול להשביעה אף אחר שעשתה כבר, שהרי מעשה ידיה לבעלה ושוב אין לה תביעת ממון.

י

כל אלו המלאכות אין מחייבים אותה, אא"כ יהיה דרך משפחתו ומשפחתה לעשותן.

טור: כל אלו המלאכות...

ב"י – וכ"מ ב (סא.): היא אומרת לא להניק, והוא אומר להניק, אם אין הדרך להניק שומעים לה.
וכן כשאין דרך משפחתה או משפחתו להניק א"צ להניק.

כל אלו מלאכות

ב"ש: ל"ד כל המלאכות פטורה, שהרי בכל גוונא חייבת לעשות בצמר מפני הבטלה, וכן חייבת כל עבודות שהן דרך חיבה (מזיגת הכוס וכו'). אלא מיירי במלאכות שבמשנה, אם בני משפחת אינן עושות – פטורה.

יא

מנקת

1. כל זמן שהיא מניקה את בנה, פוחתין לה ממעשה ידיה ומוסיפין לה על מזונותיה: א. יין ודברים שיפים לחלב.

2. (לא הוסיפו לה, צריכה לאכול משלה, אם יש לה) (טור).

1. שם(סד:): ואם היא מניקה פוחתים לה ממעשה ידיה ומוסיפים על מזונותיה.

א. שם(סה:): אריב"ל – מוספים לה יין, שהיין יפה לחלב.

טור – ה"ה דברים אחרים היפים לחלב.

2. שם(ס:): נתנו לה בן להניק, ופסקו לה מעט מזונות - אוכלת הרבה (רש"י – כדי שיהא לה חלב הרבה). מהיכא? א"ר ששת – משלה.

טור – ה"ה במינקת בנה שלה.

1א. שיפים לחלב

ב"ש: והטור כתב – "ומוסיפים לה על מזונותיה ונותנין לה דברים היפים לחלב". **משמע** שבנוסף לתוספת מזונות לצרכה (אף שאינו צורך החלב) נותנים לה גם מזונות לחלב (וטעמו כיון שדינה כחולה).

אבל לשון המחבר משמע – שמוספים לה רק דברים היפים לחלב.

2. משלה

ח"מ: מ"מ צריך הבעל לשלם מה שהוציאה מנכסיה.

יב

מנקת המשך

1. פסקו לה מזונות הראויים לה, והרי היא מתאווה לאכול יותר, או לאכול מאכלות אחרות:

א. יש מי שאומר - שאין הבעל יכול לעכב מפני סכנת הוולד, שצער גופה קודם.

ב. ויש מי שאומר - שיכול לעכב (מפני סכנת הוולד).

1. שם(ס:): פסקו לה קימעא, אוכלת הרבה. מהיכא? משלה. ולא תאכל עמו דברים הרעים (כשות חזיזי וכו').

א. רמב"ם: פסקו לה מזונות הראויים לה, והרי היא מתאווה לאכול יותר, או לאכול מאכלות אחרות - אין הבעל יכול לעכב מפני סכנת הוולד, שצער גופה קודם.

ב"י: שמפרש שאם פסקו לה מזונות הראויים והיא רוצה לאכול יותר, אין אבי הבן יכול לעכב.

ב. והטור – תימה, והתניא לא תאכל דברים הרעים לחלב, ולכן לא רשאית לאכול דברים שהם סכנה לוולד. כ"כ הר"ן וה"ה.

ב"י: הרמב"ם מפרש –

רישא: 'אוכלת הרבה' אף שמזיק לוולד ואין הבעל יכול לעכב.

סיפא: 'לא תאכל דברים הרעים' פירוש אף ע"ז אינו יכול לעכב, כיון שצער גופה עדיף.

וט"ז – ונ"ל פירושו: אף שפסקו לה קימעא, פחות ממה שהיא מתאווה, אוכלת משלה ואין הבעל יכול לעכב מצד סכנת הוולד, אף שלא יפה עושה. וכן לא תאכל דברים הרעים אף שאין הבעל יכול לעכב.

1א. שצער גופה עדיף

ח"מ: אם יש צד סכנה לוולד ולה רק צער גופא, ודאי אסור לסכן הוולד, ואם גם לה יש סכנה ברור שגופה עדיף, ולמה הי"א שיכול לעכב?

והב"ש – מתרץ ע"פ נדרים(פ:): מעיין העובר מעיר לעיר, בעיר הראשונה צריכים המים לצורך כביסה ובעיר השנייה צריכים המים לשתיה. האם עיר הראשונה יכולה לסתום המים לצרכי כביסתם?

חכ"א – חיי אחרים קודמים לכביסתן (מפני שיש חיי נפש, משא"כ בכביסה).

ר' יוסי – כביסתן קודמת לחיי אחרים (מפני שיש בהם הרבה צער).

וספק הרמב"ם – כרבי יוסי. אבל תימה למה פסק כרבי יוסי ולא כחכמים?

ובאה"ט – ואינו נראה, לפי מסקנת הגמרא (פא.) טעמו של רבי יוסי לפי שאם אין מכבסים יכולה הדבר לגרום מחלות ויש בהם סכנה.

יג

מנקת המשך

ילדה תאומים - אין כופין אותה להניק שניהם, אלא מניקה אחד ושוכר הבעל מניקה לשני. **א . (וי"א דמניקה שניהם)** (טור בשם הרא"ש).

1. שם(כד.): מניקה את בנה.

הרי"ף(ירושלמי): א"ר חנינא – לא אמרו אלא אחד אבל תאומים לא. ולא את בן חברתה.

✓**כ"פ הרמב"ם:** ילדה תאומים - אין כופין אותה להניק שניהם, אלא מניקה אחד ושוכר הבעל מניקה לשני.

א . אבל הרא"ש הביא גרסה אחרת בירושלמי: א"ר חגי – לא אמרו אלא בנה (ולא בן חברתה), אבל תאומים לא? ולמה אמרו בנה להוציא את בן חברתה (אבל תאומים לא ממעט).

פירוש – "תאומים לא?" והרי יכולה להניק שניהם, ומ"ש "לא אמרו אלא בנה" בא למעט בן חברתה ולא למעט תאומים.

כ"ד הר"ן

1א . י"א שמניקה שניהם (הרא"ש)

ח"מ(ב"ח): אין הלכה כהרא"ש, כיון ש –

א. לפי שרבים חלוקים עליו.

ב. תוכל האישה לומר קי"ל כהרי"ף.

ג. אף הרמ"א לא כתב זה לחיוב אלא דרך ארץ שתניק שניהם, וע"כ לא כתב מחויבת.

כ"כ ב"ש – כשיש מחלוקת פטורה.

מניקה שניהם

באה"ט: ואם הבעל מת תוך זמן ההנקה והאלמנה רוצה ללכת לעיר אחרת ולהפסיק להניק בנה:

מהריב"ל – אין כופים אותה לישב בעיר ולזון בנה.

והרשד"ם – כופין אותה עד גמר זמן ההנקה.

כ"כ הרדב"ז.

מניקה שניהם

ט"ז: אף הרי"ף שפוטרה מתאומים, ה"מ שאינה יכולה להניק שניהם מחמת חולשה, אבל אם יכולה רק שאינה רוצה להטריח עצמה - מודה שחייבת להניק שניהם.

יד

המשך מנקת

1. הרי שרצתה להניק בן חברתה עם בנה - הבעל מעכב. **א.(ואפילו בנה מאיש אחר הוא יכול לעכב** להניק עם בנה ממנו) (טור).

1. ה"ה(ירושלמי): לא אמרו אלא בנה – שלא תניק בנה עם בן חברתה. דתני: אין האיש כופה את אשתו להניק בנו של חברו, ולא אישה כופה בעלה להניק בנה של חברתה.

✓**ועפ"ז פסק הרמב"ם:** הרי שרצתה להניק בן חברתה עם בנה - הבעל מעכב.

א . הטור: ונ"ל שאף בנה מאיש אחר לא תניק עם בנה מבעלה זה.

דתניא: נתנו לה (בשכירות) להניק – לא תניק עמו את בנה.

ואין חילוק בין נתנו לה בן או שמניקה הבן שמבעלה לא תניק עמו בנה מאיש אחר.

פרישה – לפי שהבעל שוכר אותה להניק בנו תמורת המזונות.

ב"י – אף הרמב"ם יודה לזה.

1. עם בנה

ח"מ: **משמע** שאם מת בנה אין הבעל מעכב שתניק בן חברתה.

כ"מ ברמב"ם שכתב: 'בן חברתה **עם** בן בעלה הבעל

מעכב', משמע שאם בן בעלה מת לא יכול לעכב.
אבל בירושלמי סתם – ולא האישה כופה בעלה שתניק בן חברתה. **משמע** אף שבנה מת. כ"כ ב"מ.
אבל הב"ש – כשמת בנה יכולה להניק אחר.
כ"ד רש"י והר"ן שכתבו – משום שיש לה חלב בדדיה שמצערה. וכ"מ מהרמב"ם.

א. אפילו בנה מאיש אחר

והרי אסור לישא מנקת חברו?

ב"י – מיירי שגירשה בעלה הראשון קודם שהוולד הכירה (תוך 50 יום) שלא חייבת להניק אותו, ונישאה לאחר, ועכשיו רוצה להניקו.
וד"מ – אפשר שעבר וכנסה וברח (כמו שנתבאר בסימן ס"ג) שלא מוציאים אותה ממנו.
א"נ – רוצה להניק בנה הראשון יותר מכ"ד חודש שאז מותרת להינשא (מהרש"ל).

טו

1. כל אשה שתמנע מלעשות מלאכה ממלאכות שהיא חייבת לעשותן, כופין אותה לעשות.

א. הגה: ואינו זנה עד שתעשה. וכן ב"ד משמתין אותה או מוכרין כתובתה לשכור עליה עבד או שפחה (המ"מ פכ"א בשם הרמב"ן והרשב"א). **ב.** וי"א דהיו כופין אותה בשוטים (טור בשם הרמב"ם).

2. וכל זה באומרת: 'איני עושה', וניזונית, **א.** אבל אם אומרת: 'איני ניזונית ואיני עושה' - הרשות בידה (ב"י לדעת הרמב"ם וכ"כ הר"ן), וכמו שנתבאר לעיל סימן ס"ט.
ב. וי"א דאפילו באומרת: 'איני ניזונית ואיני עושה' - צריכה לעשות צרכי הבית, ולזה כופין אותה אע"פ שאינה ניזונית (ג"ז ב"י לדעת הרמב"ם לחד שינויא).

1. הטור: כל אשה שתמנע מלעשות מלאכה ממלאכות שהיא חייבת לעשותן, כופין אותה לעשות.
א. ה"ה(רשב"א): אינה זנה עד שתעשה, או שב"ד מוכר כתובתה בטובת הנאה כדי שישכור עליה עבד או שפחה לשמשו.

ב. לכפות בשוטים

- ✓**רמב"ם** – או כופה בשטים עד שתעשה.
  כ"כ רשב"א והר"ן.
- **והראב"ד** – אין יסור שוטים לנשים.

2. הטור: משמע מהרמב"ם דס"ל שיש דין מורדת ממלאכה, שהרי ס"ל שכופין בשוטים ואינה יכולה לומר 'איני ניזונת ואיני עושה'. וא"כ למה לא פוחתים מכתובתה?
והרא"ש – ס"ל שאין כופין אותה, שיכולה לומר 'איני ניזונת ואיני עושה'.
והב"י: הרמב"ם **לא ס"ל** שמורדת ממלאכה הוי מורדת, שהרי פסק שיכולה לומר 'איני ניזונת ואיני עושה', ומה שכופין אותה כאן –
א. י"ל דווקא כשאומרת "איני עושה וניזונת', אבל אם אומרת: 'איני ניזונת ואיני עושה' - הרשות בידה.
כ"כ הר"ן – אם אמרה "איני עושה וניזונת' לא מהני וכופים אותה, שהרי באמרה 'קונס מה שאני עושה לפיך' א"צ להפר שהרי משועבדת לו, משמע שלא מתבטלת התקנה באמרה רק 'איני עושה'.
ב. ועי"ל: אפילו אומרת 'איני ניזונת ואיני עושה' אינה נפטרת אלא מטוויית צמר, אבל כל שאר מלאכות צריכה לעשות אפילו אינה ניזונת.
כ"כ ה"ה(רשב"א) והר"ן.
אף שהתו"ס והרא"ש דחו סברה זו, י"ל שהרמב"ם ס"ל כשאר מפרשים.

1א וכן ב"ד משמתין אותה

ח"מ: פירוש או משמתין אותה. שהרי אם אינו זנה הרשות בידה לומר 'אינו עושה'. אלא מיירי שאינו רוצה למונעה ממזונות כגון שהיא מניקה אז הרשות בידו לנדותה.

2א. הרשות בידה

ב"ש: ואפילו היא מניקה אין בידו לעכבה, ואז א"צ לתת לה תוספת שמוסיפה למניקה.

ב. צריכה לעשות צרכי בית

ח"מ: הר"ן פסק שצריכה לעשות כל צרכי הבית (מלאכות שבמשנה: טוחנת, אופה מניקה בנו...) רק שלא עושה בצמר שמרוויחה בו. כ"ד הרשב"א.

אבל התו"ס והרא"ש – נפטרת מכל שבע מלאכות שהמשנה, ורק חייבת במלאכות החיבה: מזיגת הכוס, הצעת המטה והרחצת פי"ר.
וקשה על הרמ"א: למה לא מביא דעת התו"ס שהיא קולה לאישה.
כ"כ הב"ש – וכיון שיש מחלוקת פטורה ואינה חייבת רק בג' דברי החיבה, ואף על אלו לא כופין אותה בכפיות.

פת"ש – לפי הב"ש שאומרים קי"ל כדעה המקלה, אם כבר הניקה את בנו עד שמכירה שאז חייבת לכו"ע להמשיך להניקו מפני הסכנה, אלא שלפי התו"ס והרא"ש חייב הבעל לתת לה שכרה ע"ז – אז יוכל הבעל לומר קי"ל כהר"ן שמחויבת להניק בלא שכר.

טז

רמ"מ: **טען הוא שאינה עושה, והיא אומרת שאינה נמנעת מלעשות - מושיבין אשה ביניהם, או שכנים.**

מושבים אישה בניהם

ח"מ: ולא תקנו שתשבע היא על טענתו, שאל"כ בכל עת יהיה עסק שבועה בניהם, ואין שלום בית. ואף שהאישה לא נאמנת להעיד האמינוה כאן.
כ"כ ב"ש.

יז

האישה ששברה כלים בעת שעשתה מלאכותיה בתוך ביתה - פטורה.

רמב"ם: האישה ששברה כלים בעת שעשתה מלאכותיה בתוך ביתה - פטורה. ולא מהדין אלא מתקנה, שאל"כ אין שלום בית, שתמנע מרוב המלאכות ונמצאת קטטה בבית.
ראב"ד – זה לא הטעם, אלא מפני שזה נקרא פשיעה בבעלים, שהוא שכור לה בכל שעה.
וה"ה – דחה טעם הראב"ד, שאין האיש שכור לאשתו אלא בשעה שמתעסק בצרכיה.
וגם הרשב"א – פסק כטעם הרמב"ם.

בעת שעשה מלאכותיה

ח"מ: משמע – שאם שברה שלא בשעת מלאכה חייבת.
אלא שהירושלמי סתם – אישה ששברה בתוך הבית פטורה אף שלא בשעת מלאכה.
וטעמו: משום שלום בית (תו"ס – שאם ידקדק אחרי כל כך אינה יכולה לדור עמו, וזה שייך אף שלא בשעת מלאכה).
כ"פ הב"ש – פטורה אף שלא בשעת מלאכה.

יח

1. *ר"פ"ש:* מי שהתנה עם אשתו שלא יתחייב במזונותיה וכן היא לא תתחייב לו במעשה ידיה, אם אחר כך רצה ונתחייב הוא לתת לה במתנה מזונותיה - אין מעשה ידיה שלו.

2. הגה – *הר"ן:* אישה ששתקה ולא תבעה מזונות ולא מעה כסף - מן הסתם מעשה ידיה עם המותר שלה, ולא אמרינן שמחלה מעשה ידיה. **א.** אבל מה שאינו מספיק לה - אין הבעל צריך לשלם לה, דודאי מחלה.

3. *ת' הרשב"א:* אישה שהלכה מבית בעלה מכח קטטה, ואינה רוצה לשוב לביתו עד שיקרא לה בעלה - לא הפסידה משום זה מזונותיה, דבושה ממנו לשוב, מאחר שיצאת בלא רשותו ואינו

מראה לה פנים, ואם הוא יבא אצלה אינה מונעתו מכלום. **א.** אבל אם אינה רוצה לבא אצלו עד שיפרע מה שלוותה - אבדה מזונותיה, דהוי כמורדת, דכל מורדת טענה אית לה.

4. *ת' הרשב"א:* כל אישה יש לה מזונות, אע"פ שאין כתובתה בידה, ואינו נאמן לומר שמחלה לו, רק בראיה ברורה. ואפילו על מזונות שעברו, אם לא טען לא טענינן ליה, וצריך להישבע שמחלה לו.

1. אין מעשה ידיה שלו

ח"מ: והראיה לדבר – הפוסק לזון בת אשתו אין מעשה ידי הבת שלו (ירושלמי והב"י-קיד).

ב"ש – וכן הדין לזן יתום (חו"מ ער/ב), שאין מעשה ידיו תחת מזונות, אלא מה שאוכל מצד תקנה.

2. ל"א שמחלה מעשה ידיה (הר"ן)

ח"מ: פירוש ל"א כיון ששתקה ולא אמרה 'איני ניזונת ואיני עושה' ווייתרה ונתנה הכל לבעל ע"י שצמצמה עצמה, אלא מסתמא עשתה לעצמה עד שיתן לה בעלה מזונות ומעה כסף. וכ"ה בהר"ן(רמב"ן).

א. מה שאינו מספיק – א"צ לשלם

ח"מ: הרמ"א(ע/ח) – אם מכרה נכסי מלוג שלה בשביל מזונותיה – אין בעלה חייב לשלם לה.

3א. דכל מורדת טענה יש לה (ת' הרשב"א)

ח"מ: סיים הרשב"א – עילה מצאה לצערו ותולה בפרעון מה שלוותה.

כלומר: למה תהיה ידה על העליונה, אלא תחזור אליו תחילה ואח"כ יפרע זה שלוותה.

4. אע"פ שאין כתובתה בידה (רשב"א)

ח"מ(רשב"א): טעמו –

א. הרי יושבת תחת בעלה וחזקה שיש לה כתובה ומזונות עד שיטען הבעל ברי שמחלה כתובתה.

ב. אפילו מחלה או מכרה כתובתה עדיין יש לה מזונות בחייו, שמזונות אינו תנאי כתובה (לאפוקי הרמב"ם דס"ל שאין לה מזונות צג/ט).

ואינו נאמן לומר שמחלה

ב"ש: אף אם יטען הבעל שמחלה מזונותיה אינו נאמן להבא, אלא היא נאמנת בלא שבועה (רשב"א).

וח"מ – אפשר שצריכה להישבע היסת.

פ מעשה ידיה שהיא חייבת לבעלה, ודיני מניקה ושאינה רוצה לעשות מלאכה

א: מעשה ידיה כנגד מזונותיה, ולכן הם שייכים לבעל (רמב"ם).

מלאכות שהאישה עושה לבעלה (שם נט.).

● דחקה עצמה בילות ועשתה יותר מהראוי לה, המותר לבעלה :

שם(סו.): קונם שאני עושה לפיך... ר"ע אומר – יפר שמא תעדיף.

מחלקת ר"ע * ת"ק העדפה ע"י הדחק (שלר"ע לבעלה).

להלכה:

● העדפה ע"י הדחק בלילות

✓ רב האי, רי"ף ורמב"ם – כת"ק שהם של בעל.

ר"ח רש"י – של עצמה.

● דחקה עצמה ב' ג' מלאכות בב"א (שם)

רב האי, ר"ח – לעצמה כת"ק

✓רמב"ם – לבעלה.

● הגה: המותר במזונות לבעלה כנגד מעה כסף (סד:).

הגה: האם יכולה לומר איני נטלת מעה ואל נותנת המותר?

רבנו יונה – לא יכולה (רק במעשה ידיה ולא במותר).

✓הרמ"ה והר"ן – יכולה לומר.

● אישה שמתעסקת ומביאה טרף לביתה, עכ"ז מעשה ידיה לבעלה מהרי"ט).

● ת' גבעת שאול: ראובן זן בנו וכלתו כמה שנים, וכלתו התחילה להרוויח, האם מעשה דיה לבעלה?

השואל הביא ראיה מהרמב"ם שהם של הבעל –

שמעשה ידי אשת העבד שייכים לעבד, אע"פ שהאדון זנה.
ואין ראיה שאשת העבד מקבלת מזונות בזכות בעלה שעובד לאדון, משא"כ.
אבל הדין נכון שהם של בעלה, שכל מקום שמעשה ידיה שלה זכה בהם הבעל.

ב: אף בעשירים אינה יושבת בטלה אלא ממעטת לפי השפחות (שם נט.).
● למי שייך מעשה ידיה כשעושה משום בטלה?
רשב"א: לבעלה, דלא עדיף מהעדפה שהוא של בעלה.
כ"פ הר"ן – שאם לא תצטרך לחשבן עם בעלה תבוא לבטלה.

ג: המדיר את אשתו שלא תעשה מלאכה – יוציא בכתובה, שהבטלה מביאה לידי זימה (שם).

ד: אע"פ שיושבת בקתדרא חייבת במזיגת הכוס וכו' (סא.).
● הצעת המיטות בבית:
סתירה: משנה(נט:) – עשירה אינה חייבת בהצעת המיטה. ובגמרא(סא.) כל אישה חייבת בג' מלאכות החיבה?
רש"י – עשירה אינה חייבת לטרוח להביא המצעות רק לפרוס הסדין.
הר"ן וה"ה – עשירה מצעת רק לו, עניה מצעת לכל בני הבית.
✓הרמב"ם – יש מחלוקת וקי"ל שכל אישה חייבת רק לו. כ"פ המחבר
והרמ"א –הביא דעה חדשה, כל אישה חייבת להציע מטות כל בני הבית.
אבל בסעיף ' – פסק, שעשירה רק לו (רמב"ן).
● מרן: משמשת בפני בעלה ולשאר בני הבית (סא: רמב"ם).

ו: מלאכות שהאישה עושה לבעלה (עט:). ומיירי דווקא בעניות (רמב"ם).
הגה: אינה חייבת להניק בן חברתה לקבל שכר (הר"ן בשם הירושלמי).

ז: הכניסה לו שפחות (נט:).
● הגה: ג' שפחות אינה מצעת רק מיטתו :
(שם): ג' שפחות אינה מצעת לו המיטה (הר"ן לא גורס 'לו').
מחלוקת ראשונים:
✓הר"ן – אינה מצעת מיטות כולם אבל לו היא מצעת.
רש"י – מצעת לו כשאין טורח.
רמב"ם – לא פסק כ ג' שפחות. שחולק על הגמרא, לכן מצעת המיטה שלו בין עניה או עשירה.

ט: היא טוענת שהוא ראוי לקנות שפחות, והוא מכחיש עליה להביא ראיה (רמב"ם).

ה"ה – הטעם שעליה להביא ראיה לפי שהיא שמועבדת לו לעבודות. וטעם שאינה יכולה להשביעו לפי שאינה תובעת ממון.
● אחר שעשתה מלאכה האם יכולה להשביעו?
ב"ש – יכולה להשביעו לקבל שכרה, שאף הרמב"ם יודה אחר שעשתה. כ"ד הב"ח.
רע"ק – אינה יכולה, שהרי בעלה זכה במשעה ידיה ושוב אין לה תביעת ממון.

י: חייבת במלאכות דווקא שבני משפחה רגילים בכך (טור).

יא: מנקת פוחתים לה ממעשה ידיה ומוסיפים לה במזונות (סד.). ומוסיפים לה יין (סה:).
הגה: לא הוסיפו לה אוכלת משלה (ס.).

יג: ילדה תאומים – אין כופים אותה להניק שניהם, ולשני ישכרו מנקת :
✓וכ"ה בירושלמי, רי"ף רמב"ם.
אבל הרא"ש – לא גורס בירושלמי למעט תאומים (ולכן תאומים מניקה שניהם). כ"כ הרמ"א בשם י"א.
ח"מ, ב"ש: להלכה יכולה לומר קי"ל כמרן ופטורה.
● הט"ז: אף הרי"ף שפטרה להניק שניהם דווקא חלשה, אבל בריאה שלא רוצה להניק שניהם כופים אותה.

יד: רוצה להניק בנה עם בן חברתה – הבעל מעכב (רמב"ם ע"פ הירושלמי).
הגה: ואפילו בנה מאיש אחר יכול לעכב (טור).
ב"ש – ואם בנה מת יכולה להניק בן חברתה (מפני צער החלב).

טו: אישה שלא עושה מלאכות – כופים אותה לעשות (טור).
הגה: ויכול הבעל לא לזונה עד שתשעה או מוכר כתובתה וישכור לעשות לו המלאכות (ה"ה והרשב"א).
אבל אמרה 'איני ניזונת ואיני עושה' הרשות בידה (רמב"ם).
וי"א שאף בכה"ג עדיין צריכה לעשות מלאכות הבית (רשב"א והרן, לאפוקי תו"ס שחייבת רק במלאכות החיבה).

טז: טען הבעל שאינה עושה והיא מכחישה אותו – מושיבים בניהם אישה או שכנים (רמב"ם, אבל לא יכול להשביעה, שאל"כ יפר שלום בית).

יז: אישה ששברה כלי בית בעת מלאכה – פטורה (רמב"ם מפני שלום בית. והראב"ד – מפני דהוי פשיעה בבעלים).

יח: התנה עם אשתו שלא יזונה ולא יטול מעשה ידיה, ואח"כ נתן לה מזונות במתנה – הפסיד מעשה ידיה (ריב"ש).

הגה: אישה ששתקה ולא תבעה מזונות ולא מעה כסף מעשה ידיה והמותר שלה שודאי לא מחלה (הר"ן).
הגה: אישה שהלכה מבית בעלה מכוח קטטה, ואינה רצה לשוב עד שיקרא לה בעלה – לא הפסידה מזונות, לפי שבושה לשוב אליו. אבל אם אינה רוצה לשוב עד שיפרע לה מזונותיה הוי מורדת (ת' הרשב"א).
הגה: יש לה מזונות אף שאין לה כתובה בידה, ואינו נאמן לומר שמחלה (ת' הרשב"א).

סימן פא: המקדיש מעשה ידי אשתו.

ובו ב סעיפים (כתובות: נח, נט סא)

א

1. המקדיש מעשה ידי אשתו - הרי זו עושה ואוכלת, והמותר חולין.

2. אמר לה: 'יקדשו ידיך לעושיהן' - הרי כל מעשה ידיה קדש.

א. וי"א דאינו קדש, דהרי היא יכולה לומר: 'איני ניזונת ואיני עושה', (הר"ן פרק אע"פ, וכן משמע לשון הטור).

1. כתובות(נח:): משנה – המקדש ידי אשתו, ה"ז עושה ואוכלת (שלא חל ההקדש).

המותר: רמ"א – הקדש. √ר"י הסנדלר - חולין

פרש"י: מעשה ידי אשתו – היינו 5 סלעים וכו' (סד:).

המותר – מותר מה שפסקו לה כחמים, שהמותר קנוי לו במעה כסף שנתן לה.

שם(נט.): אמר שמואל – הלכה כר"י הסנדלר, לפי שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם.

הר"ן – ולפ"ז אף שמעלה לה מזונות ומעה כסף, אין הקדשו חל לא המעשה ידיה ולא במותר, שהכל הוא דבר שלא בא לעולם.

2. ג"מ(שם): מקשה הגמרא על שמואל (שאין אדם מקדש דבר שלא בא לעולם):

והתנן: קונם שאני עושה לפיך א"צ להפר. רע"א – יפר. ר"י בן נורי אומר – שמא יגרשנה ותהיה אסורה לחזור לו.

ואמר שמואל: הלכה כר"י בן נורי, והרי הוא דבר שלא בא לעולם?

אר"ה ברי דרבי יהושע – באומרת יקדשו ידי לעושיהן, שהידיים ישנם בעולם (לכן חל הנדר).

√ **ולפ"ז פסק הרמב"ם:** אמר לה - 'יקדשו ידיך לעושיהן', כיון שהם משועבדים לו - הרי כל מעשה ידיה קדש.

א. והר"ן – חולק, טעמו של ר"מ שחל ההקדש (ב"יקדשו ידיך") מתוך שיכול לכופה למעשה ידיה נעשה כמ"ד יקדשו ידיך לעושיהן. משמע שלא יכולה לומר 'איני ניזונת ואיני עושה'.

אבל לדידן שיכולה לומר 'איני ניזונת ואיני עושה' אף שאמר 'יקשו ידיך' לא מהני כיון שיכולה להפקיעם משעבוד, ולכן לא חל ההקדש.

ולא נתבררו לי דברי הרמב"ם.

1. עושה ואוכלת

ח"מ: אף שנותן לה מזונות ומעה כסף (שאז הכל שלו) לא חל ההקדש, לפי שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם.

לאפוקי הב"ח – דס"ל שאם מעלה לה מזונות חל ההקדש.

ואוכלת

ח"מ(תו"ס): ואף הוא יכול לאכול מהם, כיון שלא חל ההקדש. כ"כ ב"ש.

2. יקדשו ידיך לעושיהן

ח"מ: היינו בנותן לה מזונות ומעה כסף, שאז הכל שלו. אבל באינו נותן או שאמרה 'איני ניזונת ואיני עושה' – אינו יכול להקדיש מה שאין לו.

כ"כ ב"ש – אבל כשניזונת אף שיכולה לומר 'איני ניזונת ואיני עושה', כל שלא אמרה ועכשיו ניזונת חל ההקדש, ושוב אינה יכולה לומר 'איני ניזונת ואיני עושה' (כיון שכבר חל ההקדש על מעשה ידיה).

ולפי הרמב"ם – 'קונם מעשה ידיך' חל אף בדבר שלא בא לעולם. ה"ה כאן.

א. וי"א

ח"מ: לדידן שיכולה לומר 'איני ניזונת ואיני עושה', אף שעכשיו היא זנה ואמר 'יקדשו ידיך' – לא חל.

ב

האישה שאמרה: א. יקדשו ידי לעושיהן, או שנדרה שלא יהנה ממעשה ידיה - אינו נאסר במעשה ידיה, מפני שידיה משועבדים לו. ב. אבל צריך

הוא להפר לה, שמא יגרשנה ותהיה אסורה לחזור לו.

1. (שם): שמואל ס"ל שאין אדם יכול להקדיש דבר שלא בא לעולם.
והתנן: קונס שאני עושה לפיך א"צ להפר. רע"א – יפר שמא תעדיף עליו יותר מהראוי.
ר"י בן נורי אומר – יפר שמא יגרשנה ותהא אסורה לחזור לו.
ואמר שמואל: הלכה כר"י בן נורי.
וקשה: הרי א"א להקדיש דבר שלא בא לעולם?
א. אר"ה בריה דרבי יהושע – באומר יקדשו ידיך לעושיהן, שהידיים בעולם.
ב. והרי היא משועבדת לו? דאמרה לכשאתגרש.
וכי איכא מידי שהשתא לא קדוש ואח"כ קדוש?
ואסיקנא: אלא א"ר אשי – שאני הקדש שקדושת הגוף מפקיע שעבוד, אף שאינו חל מיד, כיון ששעבוד הבעל חמור, אבל לאחר גרושין יחול.

שם(נט:): משנה – רא"א אפילו הכניסה לו מאה שפחות כופה ועושה בצמר, שהבטלה מביאה לידי זימה.
רשב"ג אומר – המדיא את אשתו מלעשות מלאכה יוציא ויתן כתובה, שהבטלה מביאה לידי שעמום.
שם(סא:): מאי בנייהו? במטללא בגורייתא.
פרש"י: משחקת בכלבים, ידי זימה איכה לידי שעמום ליכא.
להלכה:
הרי"ף – הלכה כר"א.
הרא"ש – הלכה כרשב"ג. רק במה שר"א חולק על ת"ק הלכה כמותו, אבל כשחולק על רשב"ג הלכה כרשב"ג במשנתנו.

1. יקדשו ידיך לעושיהן או שנדרה (רמב"ם)

ח"מ: לפי הרמב"ם אף בנדרה היא יפר לה שלא תהא אסורה לחזור לו.
אבל להר"ן – צריך שניהם:
'יקדשו מעשה ידיך' כדי לבטל טענת 'דבר שלא בא לעולם' (שידיה בעולם).
וצריך בלשון נדר (קונס לפיך) – לבטל טענת 'מה שלא חל עכשיו לא יכול לחול אחר גירושין'. קמ"ל שקונם מפקיע שעבוד והיה ראוי לחול מיד (ולכן חל אחר גירושין) רק שאלמוה שעבוד הבעל.
אבל לדעת הרמב"ם – 'קונם' לחוד סגי לאסור דבר שלא בא לעולם, מאחר שאין לו פדיון.
וכן 'יקדשו מעשה ידיך' הוי קדושת הגוף, שחל הקדש על ידיה לכשתתגרש.

שמא יגרשנה

ח"מ: אף שהנדר חל אחר גירושין יכול עכשיו להפר לה (הר"ן), כיון שהולכים לפי שעת הנדר.

פא

המקדיש מעשה ידי אשתו

א: המקדיש מעשה ידי אשתו – ה"ז עושה ואוכלת (כתובות נח:).
- דין מותר מעשה ידיה (שם):
ר"מ אומר – הקדש.
√ ר"י הסנדלר – חולין.
טעמו של ר"י הסנדלר לפי שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם (שם נט:).
- מרן: א"ל 'יקדשו ידיך לעושהן' – הכל הקדש (שם).

כ"פ הרמב"ם.
הגה: לדידן שיכולה לומר 'איני ניזונת ואיני עושה' אף שאמר יקדשו ידיך – לא חל שהרי יכולה להפקיעם מהקדש (הר"ן וחולק על מרן והרמב"ם).
ב: אמרה לו יקדשו **ידי** לעושהן – לא חל כיון שמשועבדת לו. אבל צריך להפר שמא יגרשנה ותהיה אסורה לחזור לו (שם: קונס שאני עושה לפי ר"י בסנדלר יפר שמא יגרשנה...).

סימן פב: נדרה שלא להניק, ודין מניקה שנתגרשה.

ובו **ח** סעיפים (כתובות: מט, נט-סא, קא, קב)

א

נדרה שלא להניק את בנה - כופין אותה ומניקתו, עד שיהיה בן כ"ד חדש, אחד הזכר ואחד הנקבה.

כתובות(נט:): תניא – נדרה שלא להניק בנו:

בש"א – שומטת דד מפיו.

✓בה"א – כופה ומניקתו, שנדר לא חל, כיון שחייבת להניק בנו עד כ"ד חודש.

שם(ס:): ושיעור זמן הנקה כ"ד חודש.

נדרה שלא להניק

ח"מ: היינו בענייה שלא הכניסה לו ב' שפחות שאז חייבת להניק ולא חל הנדר, אבל הכניסה לו ב' שפחות שפטורה מלהניק (כמ"ש פ/ח) ודאי חל הנדר ואסורה להניק.

ואף בענייה דווקא אסרה הנאת יניקה **עליו** אבל אסרה הנאת יניקה על **עצמה** (לפי שריבוי החלב מצערה) חל הנדר (תו"ס נט:).

ב"ש – אף בעשירה שחל הנדר, אם הבעל יכל להפר ולא הפר הוא נותן אצבע בין שיניה ואין שוב חיוב עליה כיון שלא הפר, **והבעל** חייב לשכור מנקת ולא היא. (לאפוקי הג"א דס"ל היא נתנה אצבע בין שיניה).

וח"מ – כתב סתם 'היא חייבת שכר הנקה'.

הג' מעשה ניסים(הפלאה): ואפשר שכוונת ח"מ הוא באופן **שאין** בעל כאן ולא יכל להפר אז היא חייבת בשכר הנקה, אבל אה"נ אם היה כאן ולא הפר מודה לב"ש שהוא חייב בשכר הנקה.

ב"ש: אמרה 'איני ניזונת ואיני עושה', האם חייבת בהנקה?

תלוי במחלוקת (פ/יד):

לפי הר"ן – פטורה מלעשות בצמר אבל צרכי הבית (טוחנת ואופה **ומניקה**) חייבת אף בהנקה.

לתו"ס והרא"ש – נפטרת מכל ז' מלאכות שבמשנה (אף מהנקה פטורה).

ב"ש: ואם הבעל אינה רוצה לזונה שאז כופים הבעל לזונה/לגרשה (מחלוקת רב ושמואל) – פטורה מכל המלאכות כולל הנקה.

ב"ש: ואם הוולד מכירה ויש סכנה בדבר (אפילו באופן שחל הנדר) יש ספק בדבר.

הג' מעשה ניסים(חכמת שלמה) – אין כאן ספק, בודאי לא חל הנדר.

תו"ס: דווקא שאסרה הנאת יניקה עליו.

פת"ש: ישנה מחלוקת בפירוש המילה "עליו" שכתבו התו"ס:

לכאורה משמע שאסרה הנאת יניקה **על הבעל**.

אבל שטמ"ק – הא קי"ל (נדרים לח.) המודר הנאה מחברו זן בניו ובנותיו, דלא נחשב הנאה! ולכן כתב הרשב"א דמיירי שאסרה הנקה **על התינוק**. אף שקטן אוכל נבלות אין ב"ד מצווים להפרישו, מ"מ לכתחילה אסור.

נדרה שלא להניק

תח"ס: אישה שהוחזקה בניה למות מחמת הנקה, אם יש עדות הרופאים שהוא מחמת חלבה שהוא ארסי – אסורה להניק, מ"מ אין ב"ד יכולים להוציא מהבעל שכר הנקה, משום שקביעת הרופאים אינה ודאית רק בנפשות חוששים לקביעתם, ולא להוציא ממון, לכן יקחו מקופת הצדקה לשכר הנקה. אבל ללא עדות רופאים לא מהני חזקה לבד (ת' ח"צ).

נשמת אברהם - אף שבימנו לא מוכר ברפואה שחלב יהיה ארסי, מ"מ ידוע שפעמים שהתינוק יכול להינזק מחומרים זרים שנמצא בחלבה, כגון תרופות שהאם לוקחת.

ב

1. היא אומרת: 'אני אניק את בני', והוא אינו רוצה - שומעין לה.

ג

2. היתה ענייה שחייבת להניק את בנה, והוא עשיר שראוי לו שלא תניק אשתו - אם רצתה, שוכר מניקה או קונה שפחה, מפני שעולה עמו ואינה יורדת.

1. שם(סא.): היא אומרת להניק והוא אומר שלא להניק - שומעין לה, צערא דידה הוא.

2. הוא אומר להניק והיא אומרת שלא להניק מהו? ופשיטנא ליה מהא עולה עמו ואינה יורדת עמו.

פרש"י: צערא – שריבוי החלב מצערה.

1. שומעין לה

רש"י כתב – לפי שרוב החלב מצערה.

והרמב"ם כתב – שצער הוא לה פרוש מבנה.

ב"ש: נ"מ אם תרצה להניק בן חברתה (כגון שמת בנה, או שיש לה ריבוי חלב):

לפי רש"י – אין הבעל יכול לעכב.

לפי הרמב"ם – יכול לעכב.

ואפשר שגם הרמב"ם יודה לטעם שריבוי חלב מצערה, אלא שכוונתו שהבעל נותן לה להניק תינוק **אחר**, אף שאין צער ריבוי החלב מ"מ יש לה צער לפרשו מבנה.

ד

רמב"ם: היא אומרת: 'ראוי לשכור או לקנות שפחה', והוא אומר: 'איני ראוי' - עליה להביא ראיה.

√**רמב"ם:** היא אומרת: 'ראוי לשכור או לקנות שפחה', והוא אומר: 'איני ראוי' - עליה להביא ראיה.

ה"ה - טעמו, שאין כאן מקום לשבועת היסת לפי שאינה תובעת ממון, אלא באה להפטר מחיוב, ואינה נפטרת אלא בראיה.

שו"ע(פ/ט): לעניין מלאכות הבית - היא אומרת: ראוי הוא לקנות, או לשכור שפחה, והוא אומר שאינו ראוי, עליה להביא ראיה.

ה

1. האישה שנתגרשה - אין כופין אותה להניק את בנה, א. אלא אם רצתה, נותן לה שכרה ומניקתו. ואם לא רצתה - נותנה לו את בנו והוא מיטפל בו.

2. בד"א, שלא הניקה אותו עד שהכירה, א. אבל אם הכירה (ואינו רוצה להניק מאחרת) (טור), **ב. אפילו הוא סומא - אין מפרישין אותו, מפני סכנת הולד, אלא כופין אותה ומינקתו עד כ"ד חדש, ג. הגה** - והוא נותן לה שכר הנקה (טור).

3. הגי' אלפסי: וי"א דאפילו אשה אחרת, שהניקה ולד עד שמכירה, כופין אותה ומניקו בשכר, מפני סכנת הוולד.

4. רי"ו: וי"א הא דגרושה אינה מחוייבת להניק אם אינו מכירה, היינו כשמוצא מינקת אחרת ויש לו להשכיר, אבל אם אין לו - כופה אותה ומניקתו.

5. אבל אם השכירה כבר עצמה לאחרים, ואותו ולד מכירה - אין דוחין אותו ולד מפני בנה, אלא ב"ד משכירין לבנה מניקה אחרת (הרא"ש כלל י"ד).

1. שם(נט:): נתגרשה אינו כופה להניק בנה.

א. ה"ה – ואם מסכימה נותן לה שכרה ומנקיתו, לפי

שהאב חייב במזונות בניו הקטנים.

2. שם(ס.): ואם הוולד מכירה (שיש סכנה לוולד אם תפסיק להניקו) נותן לה שכרה וכופה להניק מפני הסכנה.

שם: אחר כמה חודשים יכול להכירה?
רב אמר – ג' חודשים.
שמואל – 30 יום.
ר' יוחנן – 50 יום.
א"ר שמי בר אביי: הלכה כרבי יוחנן.
כי אתא רמי בר יחזקאל אמר בשם שמואל – כ"ז שמכירה (אין לדבר שיעור אלא תלוי הדבר בבדיקה).
פרש"י: עד כמה – עד כמה חודשים י"ל שמכירה ולא רוצה לינק מאחרת.

להלכה: אם מכירה

- **רי"ף ורא"ש** – כרבי יוחנן, 50 יום.
- **א. רמב"ם** – כשמואל, כל זמן שמכירה.

ב. שם(ס.): סומא מנא ידע? א"ר אשי בריחא ובטעמא.

5. ת' הרא"ש: רחל שנתעברה מראובן, ואח"כ קדשה (ולא כנסה) וילדה בן, ונתן ראובן הבן למינקת אחרת, ואח"כ הלך ממנה. בנתים רחל השכירה עצמה להניק בן של אחר לזמן ידוע. אחר שהכירה התינוק את רחל שלא רצה להניק מאחרת משכה ידה מינקת ששכר ראובן בטענה שראובן לא משלם לה ובאה לרחל שתקבל חזרה את בנה ותניקהו. רחל לא יכולה להפסיק להניק את בן האחר כיון שמשועבדת לו לזמן, ועוד שהתינוק כבר מכירה ולא יניק מאחרת.
תשובה: אין דוחים נפש (התינוק שנשכרה להניקו) מנפש (בנה מראובן), ולכן הדין עם אבי התינוק שנתן לרחל להניקו.
א. לפי שרחל שיעבדה עצמה להניקו מחויבת להניק שלא ימות הבן.
ב. אינה מצווה להניק בנה (אף אם היתה נשואה) כיון שראובן לא מעלה לה מזונות, וכ"ש שאינה נשואה לו רק ארוסה לו.
ג. התינוק מכירה ולא יונק מאחרת ואין דוחים נפש מנפש.

2 א. אבל אם הכירה

ב"ש: פסק כהרמב"ם כשמואל, שאין זמן לדבר, כל שאינו רוצה להניק מאחרת אין מפרישים אותו.

הכירה

באה"ט: ואם רוצה האישה ללכת לעיר אחת (אחר שבעלה מת) ולקחת התינוק עמה להניקו:
מהריב"ל – אין כופין אותה להישאר כאן.
והרשד"ם – כופים אותה להישאר עד סוף זמן ההנקה (שצריך שיהיה עליה פיקוח במעשיה).
כ"פ הרדב"ז.
כנה"ג: אדם שגירש אשתו והיא מניקה אסור לו לקחת בנו ממנה עד גמר ההנקה, והוא נותן שכר ההנקה.

להניקו כ"ד חודש

ת' הרדב"ז: גרושה שהניקה בנה כ"ד חודש ועכשיו רוצה להינשא לאחר, אלא שהוולד חלש ואם תגמלו יבוא לידי סכנה, ואין הוולד רוצה לינק מאחרת –
חייבת להמשיך להניקו, אלא שבעלה הקודם צריך לרצותה במעות, ואם אין לו אב מצווה בכל ישראל לתת לה ממון עד שתתרצה.
ואם לא נתרצית מתירים אותה להינשא ולא תגמלהו מפני הסכנה.

4. אם אין לו (לשכור אחרת) – כופה אותה

ח"מ: לא ידעתי טעם לדין זה. במה התחייבה יותר משאר נשים, ולמה לא יתנו לה ב"ד שכר ההנקה, שהרי ב"ד חייבים לפרנס הוולד אחר שגמלתו. כ"כ ב"ש.
והב"מ – י"ל שכופה מדין צדקה, שהרי אין לאב ולקרוביה לשכור מנקת אחרת, ולה יש חלב להניקו.

1. רמ"ם: הגרושה - אין לה מזונות, אע"פ שהיא מניקה את בנה, אבל נותן לה יותר על שכרה דברים שהקטן צריך להם, מכסות ומאכל ומשקה וסיכה וכיוצא בזה. א. אבל המעוברת - אין לה כלום.

1. אין לה מזונות

ה"ה: דבר ברור שמגורשת גמורה אין בעלה חייב במזונותיה (לאפוקי ספק מגורשת).

דברים שהקטן צריך להם

ח"מ(ה"ה): שהרי הוא חייב במזונות בניו עד גיל שש.

א. אבל המעוברת

ט"ז: פירוש כל זמן של נולד, אבל אחר שנולד נותן צרכי הוולד.

[*: מה עם שכר המיילדת או מאכל יותר ליולדת והטיפול בה וכו', מי משלם?]

1. שלמו חודשיו וגמלתו, אם רצתה המגורשת שיהיה בנה אצלה - אין מפרישין אותו ממנה עד שיהיה בן שש שנים גמורות, אלא כופין את אביו ונותן לו מזונות והוא אצל אמו. א. ואחר ו' שנים יש לאב לומר (פירוש יכול לומר)**: 'אם אינו אצלי לא אתן לו מזונות'.**

2. והבת אצל אמה לעולם, ואפילו לאחר ו'. א. כיצד: היה האב ראוי לצדקה - מוציאין ממנו הראוי לה בעל כורחו, וזנין אותה והיא אצל אמה, ואפילו נשאת האם לאחר, בתה אצלה ואביה זן אותה משום צדקה, ב. עד שימות האב ותיזון אח"כ מנכסיו בתנאי כתובתה והיא אצל אמה.

3. הגה – *הר"ם פדואה:* ודוקא שנראה לב"ד שטוב לבת להיות עם אמה, אבל אם נראה להם שטוב לה יותר לישב עם בית אביה - אין האם יכולה לכוף שתהיה עמה.
א. *תשפ"ל:* מתה האם, אין אם אמה יכולה לכוף שיהיו הבנים עמה.

1. כתובות(קא:): משנה – הנושא אישה ופסקה עמו לזון בתה, ונתגרשה ונישאת לאחר חייב לזונה, ולא יאמר הראשון לכשתבוא אצלי אזונה, אלא מוליך לה מזונותיה למקום שאמה.

ג"מ(קב:): א"ר חיסדא – זאת אומרת הבת אצל אמה, ל"ש גדולה ל"ש קטנה.

תנ"ה: מי שמת והניח בן, יורשי האב אומרים יהא גדל אצלנו, והיא אומרת יהא גדל אצלי – מניחים אותו אצל אמו. מעשה היה (שהניחו אצל יורשי האב) ושחטוהו (כדי שירשו אותו).

הרא"ש: י"א – דווקא באלמנה לא מניחים אצל יורשי האב, אבל גרושה מניחים אותו אצל אביו.

✓והרמ"ה כתב – ראיתי בת' הגאונים דה"ה בגרושה מניחים אותו אצל אמו, שהרי במשנה (קא:) קתני סתם למקום שהיא אמה, ולא חלקו בין אלמנה לגרושה.

כ"ד הרמב"ם – עד גיל שש אצל אמו (ואין חילוק בין אלמנה לגרושה).

א. ואחר גיל שש יכול האב לומר: 'אם הוא אצלי אני נותן לו מזונות, ואם לאו איני נותן'.
והראיה לרמב"ם – כתובות(סה:) זן אדם בניו הקטנים עד גיל שש, וכדרב אסי - 'קטן בן שש יוצא בערוב אמו' (שעדיין הוא צריך לאמו).
וכן אמרו (ערובין פב:) אפילו הבן בצוותא דאמיה ניח"ל (ה"ה).

אולם הראב"ד – אין הדעת סובלת שיהא אצל אמו עד גיל שש, שהרי חייב האב ללמד בנו כבר בגיל 4,5.
כ"כ הרא"ש – אפילו פחות משש אצל האב.
אבל ה"ה – לא מצאתי חיוב ללמוד בנו רק מגיל 6.

2. שם(קב): מוליך לה מזונותיה למקום שאמה - א"ר חיסדא: זאת אומרת בת אצל אמה לעולם.

א. כתובות(מט:): מה חיוב לזון בניו מעל גיל שש?
ואסיקנא – אין חיוב מעיקר הדין מ"מ (אם הוא אמיד) כופים אותו לזונם מדין צדקה.

ב. משנה(קא:): מת בנותיו ניזונות מנכסים בני חורין.

1. אין מפרישים אותו ממנה

ח"מ(ה"ה): אף שאביו חייב ללמדו כשיודע לדבר, יכול לעושת זאת אף שהוא אצל אמו לפעמים כשיבוא אצלה (לאפוקי הראב"ד דס"ל שמפרישים אותו ממנה).
ת' נו"ב – לפ"ז אם האב בעיר אחרת, שלא שייך טעם ה"ה אז הדין שיישאר הבן אצל אביו כדי לחנכו וללמדו תורה, (אבל בבת אף שתלך אמה לעיר אחרת תיקח את הבת, שהרי אינה צריכה ללמוד תורה).

כ"כ באה"ט(רשד"ם).

א. אחר שש שנים

ח"מ: אף שהאם מוכנה לזון בנה בחינם האב יכול לעכב. אא"כ הבן אינו רוצה להיפרד מאמו יכול האב לומר כיון שאין רוצה להיות עמי אין עלי חיוב לפרנסו.

אחר שש שנים

קובץ העזר: כשהאבא חולני ודורש שבנו יגדל אצלו, וטוען שאם לא יהא אצלו לא יתן לו מזונות – אין טענתו טענה, שכל מה שהבן אצל אביו אחר שש כדי שילמדנו תורה, וכאן זה לא קיים.

חשש רציחה

ב"ש: אם מת האב אין מניחים אותו אצל יורשי האב אלא אצל אמו, שהיה מעשה ושחטוהו (שם). **משמע** שאף שהוא יתר על שש אין מניחים אותו אצל יורשי האב.

אבל גרושה שהאב קיים יש לחלק מעל גיל שש או מתחת.

ראנ"ח – ואפילו ציווה האב שישב אצל יורשיו אין שומעין לו לחוש לרציחה.

הר"ם מטראני – ואם הקרוב מוחל ונסתלק מהירושה אין לחוש לרציחה.

כנה"ג – ואם היורשים עשירים ויראי ה' אין לחוש לרציחה.

אם אינו אצלי

הרם מטראני: כמו שהאב יכול להפרישו מאמו אחר גיל שש, גם אבי אביו יכול להפרישו מאמו.

הר"ם אלשיך: קטן אחר שש שאומר שנוח לו עם אמו אין האב יכול לעכב.

כשאם התינוק היא גם יורשתו, האם יש חשש רציחה?

רמב"ם: אם האם יורשת בזה, כגון שהיתה בת דודו – אז חוששים שמא תהרגנו בגלל הירושה ואין מוסרים לה אותו להניק רק בפני אחרים

2. הבת אצל האם לעולם

באה"ט: פרטי דינים –

- משפטי שמואל: אפילו האם מטופלת בבנים ובנות.
- הרם מטראני: אם נתרצית האם שתשב אצל אביה יכולה אח"כ לחזור בה לקחתה חזרה.
- הרם פדואה: ואם רוצה הבת לשבת אצל אחיה אין כופין אותה לישב אצל אמה, כגוונא שאין חשש רציחה. וכן אם רוצה הבת להיות אצל אביה אין אמה יכולה לעכב.
- מהריב"ל: אף שהאם הולכת לעיר אחרת, תהיה עמה. ורשד"ם – חולק.

3. לא יכולה לכוף (הרם פדואה)

ח"מ: כיון שהר"ם פדואה לא החליט בדין זה, אם הבת לא רוצה אצל אמה, אין אמה יכולה לכופה. אבל אם הבת שותקת אף שנראה לב"ד שטוב לה יותר אצל אביה יש להתיישב אם לעקור מ"ש חז"ל "הבת אצל אמה".

אין האב יכול לכוף

ת' רדב"ז: מי שגירש את אשתו ובתו בת השבע אצל האם, וזינתה האם וילדה מזנות, ואביה רוצה לקחת הבת אליו שלא תלמד ממעשה אמה.

תשובה: הדין עמו, דחיישינן שמא תיגרר אחר אמה, וכ"ש שהיא כבר בת שבע שנים יודעת טעם ביאה. ואפילו מת כבר האב ובאים הקרובים לקחתה שומעים להם. ואפילו אם אין קרובים, על ב"ד לחפש משפחה הוגנת ולהעבירה אליהם.

ואפילו לא זינתה רק שהיא פרוצה הרשות ביד הקרובים לקחת הבת.

א. מתה האם

ח"מ: ודוקא שהאב קיים אין אם אמה יכולה לכוף שיהיו הבנים אצלה, אבל מת גם האב יש לאם אמה עדיפות על בית אביה (בנים עד גיל שש ובנות לעולם).

אין אם אמה

ת' הרדב"ז: ראובן שמתה אשתו והניחה בן קטן חולה והוא אצל אֵם אמו. והוא לא נשא אישה והוא עני, ובזמן שיוצא מבתו מניח הילד אצל השכינה.

ועכשיו רוצה לקחת הבן חזרה אליו – יעשו ב"ד לפי ראות עיניהם לתקנת הילד.

ח *רמ"מ:* **אם לא רצתה האם שיהיו בניה עמה אחר שגמלתן, אחד זכרים ואחד נקבות - הרשות בידה, ונותנת אותם לאביהם, או משלכת אותם לקהל אם אין**

להם אב, והם מטפלים בהם, אחד זכרים ואחד נקבות (ה"ה – זה ברור שלא מצינו בשום מקום חיוב האישה רק האב מצווה על בניו בכמה דברים).

פב

נדרה שלא להניק, דין מניקה שנתגרשה

א: נדרה שלא להניק בנה – וכפה ומניקה עד כ"ד חודש (כתובות נט. כב"ה).

● סיכום: מתי חל הנדר ומתי לא :

א. ח"מ: דווקא בענייה, אבל עשירה שלא חייבת להניק חל הנדר.

ב. ח"מ: אסרה הנאת יניקה **על עצמה** – חל הנדר אף בענייה.

ג. אמרה 'איני ניזונת ואיני עושה' :

לפי הר"ן – שפטורה מצמר אבל חייבת במלאכות הבית חייבת בהנקה.

ולפי התו"ס – שנפטרה אף ממלאכות הבית אף מהנקה פטורה.

● ב"ש: כשהבעל לא רוצה לזונה שפטורה מכל המלאכות אף מהנקה פטורה אף בלא נדר, וכ"ש כשנדרה.

ב: היא רוצה להניק והוא לא מסכים – שומעים לה (כתובות סא.).

הטעם ששומעים לה:

רש"י – לפי שהחלב מצערה

רמב"ם – שקשה לה לפרוש מבנה.

נ"מ: אם תרצה להניק בן חברתה כשמת בנה: לרש"י אין הבעל מעכב. לרמב"ם מעכב.

ג: הפוך, הוא רוצה שתניק והיא לא רוצה – אם הוא עשיר שראוי למנקת – פטורה (שם).

ד: היא אומרת שיכול לשכור מנקת והוא אומר שלא יכול – עליה להביא ראיה (רמב"ם).

ה"ה – ואין מקום שלבועה כיון שאינה תובעת ממון.

ה: נתגרשה אינה חייבת להניק בנה (נט:).

ואם הסכימו להניק נותן לה שכרה (ה"ה).

● מתי חייבת להניק אף בגרושה:

א. אם התינוק כבר מכירה – כופין אותה להניק (ס.). כ"פ המחבר. ונותן לה שכרה (טור). כ"פ הרמ"א.

ב. כשלא מוציאים מנקת או אין לו שכר למנקת – כופין אותה להניק. כ"פ הרמ"א.

● הגה: אבל אם כבר השכירה עצמה לאחר והכירה אותו וולד – אין דוחים אותו הוולד מפני בנה (הרא"ש).

ו: נתגרשה כשהיא מעוברת, תן הבעל שכר מה שצריך לקטן, אבל לא לצרכי האישה (רמב"ם).

ז: אחר כ"ד חודשי הנקה אם רצתה המגורשת בנה שישאר בנה אצלה עד גיל 6 - כופין האב וזנה אלצה.

המקור: כתובות (סה:): זן אדם בניו עד גיל 6, כשאמר רבי אסי קטן בן 6 יוצא בעירוב אמו. **משום דבעי למיכל בהדה.**

וכן בעירובין (פב:) אפילו בן 6 בצוותא דאימה ניח"ל.

√כ"פ הרמב"ם והרמ"ה – עד גיל 6 אצל אמו, אח"כ אצל אביו.

אבל הראב"ד – דווקא באלמנה אבל גרושה הרי אביו צריך ללמוד תורה כבר בגיל 4,5.

כ"ד הרא"ש.

וה"ה – אין זו קושיה שיכול ללמד בנו אצל אמו.

● ת' נו"ב: לפי ה"ה אם האם העיר אחרת ישאר הבן אצל אביו שילמדו תורה.

● ח"מ: אחר גיל 6 אף שהאם מוכנה לזון אותו בחינם – יכול האב לעכב, אא"כ אין רוצה הבן להפרד מאמו.

ת' נ"ב: אב חילוני שלא מלמד בנו תורה אין לו טענה וחייב לזונה אצל אמו אף אחר גיל 6.

● שם(קב:): מת האב אין מניחים אצל יורשי האב, שמעשה שהיה והרגו הילד כיד ליורשו.

כ"פ הב"ש – אף מעל גילך 6 אין מניחים אצל יורשי האב.

באה"ט – אא"כ הקרוב נסתלק מירושה או הוא ירא שמים.

● רמב"ם: ואם האם יורשת חוששים שמא תהרגנו בגלל הירושה. ואין מוסרים לה להניק אלא בפני אחרים.

● **מרן:** והבת אצל האם לעולם (שם קב:). ומוליך לה מזונות אצל אמה.

חייב לזונה מעל גיל 6 מדין צדקה (מט:).
ואף שמת בנותיו ניזונות מנכסיו (קא:).

- הגה: ודוקא שנראה לב"ד שטוב שהיא אצל אמה (הר"ם פדואה).

מתה האם אין אם אמה יכולה לכוף שתהיה עמה (תשב""ץ).
ח"מ – ואם גם אביה מת יש עדיפות לאם האב ומשפחת האב.

- ת' הרדב"ז: גרש אשתו, ובתו בת השבע אצל האם, וזינתה האם וילדה לזנונים, ורוצה האב לקחת ביתו שלא תלמד ממעשי האם – הדין עמו. ואף כשאין לה אב קרוביה יכולים לקחתה או ב"ד. וה"ה אם היא רק פרוצה.

- אפילו נתרצת האם שתשב אצל אביה יכולה לחזור בה (הר"ם מטראני).

אם הבת רוצה אצל אביה או אחיה " אין האם יכולה להתנגד (מהר"ם פדואה).
ואף שהאם הולכת לעיר אחרת יכולה לקחת ביתה איתה (מהריב"ל לאפוקי מהרשד"ם).

ח: לא רוצה האם בניה עמה אחר שגמלתן – נותנים לאב או משלכת אותן על הקהל (רמב"ם).

סימן פג: חבלת אשת איש למי הוא.

ובו ב סעיפים (כתובות: כה. ב"ק: לב, פג. גיטין: מח)

1א

1. החובל באשת איש: א. השבת ב. והריפוי לבעלה, ג. והצער, שלה. ד. והבושת והנזק: אם בגלוי הוא, כגון שחבל בפניה ובצוארה או בידה וזרועותיה - השליש שלה ושני שלישים לבעל, ואם בסתר הוא הנזק - השליש לבעל וב' שלישים לאשה. של בעל - נותנין לו מיד, ושל אישה - ילקח בהם קרקע והבעל אוכל פירות.

2. ואינה יכולה למחול, לא על חלקו ולא על חלקה, ואם מחלה - אינה מחילה.

א. ומ"מ אינו יכול לתבוע חלקה אלא בהרשאתה.

1. כתובות(סה:): משנה – בושתה ופגמה שלה.

ד. **רבי יהודה** בן בתרא אומר – בזמן שבסתר: לה שני חלקים ולו חלק אחד. בזמן שבגלוי – לו שני חלקים ולה חלק אחד.

שלו יינתן מיד, ושלה יילקח בו קרקע והוא אוכל פירות.

פרש"י: בגלוי לו שני חלקים – משום שיש לו בושת בזה, ועוד שנמאסת עליו והוא סובל.

רמב"ם: בגלוי – פניה וצווארה ידיה וזרועותיה.

רי"ף רא"ש והרמב"ם: הלכה כר"י בן בתרא.

הרא"ש: המשנה לא כתבה דברים שהם פשוטים, ולכן:

א. **שבת** - פשוט שהם של הבעל, שהרי מתבטלת ממעשה ידיה שהם של הבעל.

ג. **צער** – פשוט שהוא שלה, שלא תיקנו לבעל צער שלה (ב"ק פז:).

הרא"ש: ואם אמדוה רפואת ה' ימים, ועשו לה סם חריף ונתרפאת ב ג' ימים, היינו צער שציערה עצמה והמותר שלה.

ב. **ריפוי:**

- ✓רמב"ם – הריפוי לבעלה (כיון שחייב ברפואתה – ה"ה והר"ן).
- הרא"ש – לרופא.

א. **שבת:**

ב"ק(פג:): שבת כיצד? קטע את ידה משלם נזק, והשבת – רואים אותה כשומרת קישואים (שאפשר בלא יד), ועכשיו שבטלה גם מזה (עד שתוכל לחזור לשמור קישואים) משלם שכרה כשומר קישואים.

2. הרא"ש: ואינה יכולה למחול לא על חלקה ולא על חלק בעלה, ואם מחלה אינו מועיל.

ב"י – פשוט שאף בחלקה יש לבעל זכות בפירות.

א. **גיטין(מח:):** בעל בנכסי אשתו צריך הרשאה.

✓**כ"פ הטור** – הבעל אינו יכול לתבוע את חלקה מהמזיק אלא ברשותה.

ב"י – אבל חלק שלו יכול לתבוע לבד.

1. השבת לבעלה

ח"מ: לפי שמעשה ידיה לבעלה, ועכשיו בטלה מהם.

לפ"ז: אישה שיושבת בקתדרה שעושה רק מעט שלא תבוא לידי זימה:

ולפי הר"ן – כיון שאינה מחויבת רק שלא תבוא לזימה, הכל שייך לה.

ולפי הרשב"א – הכל שלו אף שאינה מחויבת, שיכול לומר הייתי מפייס אותה שתעשה מלאכה כל היום.

הג' מעשה ניסים: קשה, אם לפני הנזק לא עשתה כל היום, ל"א שמא היתה עושה ואין לה שבת כלל (כמ"ש יש"ש).

ב"ש: ובאומרת 'איני ניזונת ואיני עושה' לכו"ע השבת שלה.

ב. הריפוי של בעלה (רמב"ם)

ח"מ: אין הכוונה שהבעל ישתכר מזה, אלא שירפא אותה בזה, כמו שחייב כל בעל בריפוי (ואין מחלוקת בין הרמב"ם והרא"ש).

כ"כ ב"ש.

ג. והצער שלה

ב"ש: ולא נתבאר עם יקח בהם קרקע והבעל אוכל פירות או לגמרי שלה!

ולקמן (פה/ז) משמע (מדהביא השו"ע רק בושתה ופגמה ולא צערה) שאינו אוכל פירות.

ד . **של הבעל נותנים לו מיד**

ב"ש: ואם מתה קודם שגבתה אינו יורש חלקה דהוי ראוי.

2. ואינה יכולה למחול

ח"מ: מאחר שיש לו פירות בחלקה אינה יכולה למחול להפקיע זכותו.

א . **אינו יכול לתבוע חלקה** (ב"י)

ב"ח: קשה, הרי קרקע שהבעל אוכל פירות, מיגו שיכול לתבוע הפירות בלא הרשאה מאשתו כן יכול לתבוע הקרקע (כדלקמן פה/ד), ואין חילוק בין חלקו לחלקה !

וי"ל - שכאן שאני כיון שעדיין לא יודעים מה חלקו ומה חלקה, ולכן אף חלקו אין יכול לתבוע ללא הרשאה, ושאני התם (פה/ד) שהקרע והפירות ידועים.

ולפ"ז: אם ידוע חלקו וחלקה בשעת התביעה א"צ כלל הרשאה, דמיגו שנחית לחלקו נחית נמי לחלקה **שלא כהשו"ע**.

וח"מ – אין הדברים מוכרחים.

והב"ש – מחלק אחרת, דווקא כשגבה כבר חלקו, אבל אם עדיין לא גבה חלקו תובע גם חלקה.

2א

1. בד"א, כשחבלו בה אחרים, אבל הבעל שחבל באשתו - חייב לשלם לה מיד כל הנזק וכל הבשת והצער, והכל שלה, ואין לבעל בהם פירות. ואם רצתה ליתן הדמים לאחר – נותנת. א . והבעל מרפא אותה כדרך שמרפא כל חוליה.

2. הגה: חירף אותה שום אדם בדברים, אע"פ שהמבייש בדברים פטור, אם פייסוה בממון (ד"ע): אם חרפוה בגלוי - לו ב' חלקים ולה חלק א', ואם בסתר - לה ב' חלקים ולו חלק א' (טור).

1. רמב"ם: בד"א, כשחבלו בה אחרים, אבל הבעל שחבל באשתו - חייב לשלם לה מיד כל הנזק וכל הבשת והצער, והכל שלה, ואין לבעל בהם פירות. ואם רצתה ליתן הדמים לאחר – נותנת.

ה"ה+הר"ן (והרשב"א): טעמו – כל מה שהבעל מקבל חלק הבושת והפגם כיון שגם הוא מתבייש ומצטער מזה. אבל כאן שהוא בייש או פגם בה למה יטול?

הר"ן – אבל עדיין קשה, למה לא יאכל פירות!

מיהו הטור(הגאונים) – חכמים קנסו אותו שאין לו בזה כלום. כ"כ הראב"ד.

א . **רמב"ם:** והבעל מרפא אותה כדרך שמרפא כל חוליה.

2. הטור: ואם חירף אותה שום אדם – משלם הבושת. אם בגלוי...

ב"י – תימה, והרי קי"ל(ב"ק צא) ביישו בדברים פטור?

א . **וד"מ** – ול"נ שאומנם מדינא פטור, אבל הרוצה לצאת ידי שמים משלם לה דמי בושה, כדי שתתפייס ותמחול לו, בזה מחלקים בין הבעל והאישה.

1. כל הנזק שלה (רמב"ם)

ב"ש: רבים חלוקים על הרמב"ם, וס"ל שנותן לה רק חלקה.

לכאורה נראה לדעת הרמב"ם, הואיל ומעשה ידיה שלו אפילו כשהזיק לה באבר הרי פחת ממעשה ידיה, ולכן א"צ לשלם כל הנזק, אלא שמים אותו האבר כמה שווה יותר מהמלאכה.

לתת הדמים לאחר

ב"ש: משמע שאין לו פירות מהדמים שתקבל, וגם אינו יורש הדמים (שאל"כ איך יכולה לתת לאחר).

ב

ב"ק(לב.): **המזיק את אשתו בתשמיש המטה - חייב בנזקיה.**

חייב בנזקיה

ח"מ: לחולקים על הרמב"ם (היינו הראב"ד) גם כאן מתחלקים שליש שני שלישים. כ"כ נמ"י. כ"כ ב"ש.

פג

חבלת אשת איש למי הוא

א1: החובל באשת איש (כתובות סה:).

השבת והריפוי לבעלה (שבת - שהרי מעשה ידיה לבעלה, ריפוי – שהבעל מרפאה אותה).

הצער – שלה.

בושת ונזק – בסתר/בגלוי (שם כר"י בן בתרא).

- מרן: אין הבעל יכול לתבוע חלקה אלא בהרשאתה (גיטין מח:).

א2: ואם בעלה חבל בה – חייב לשלם מיד, והכל שלה ואין הבעל אוכל פירות, והבעל מרפאה (רמב"ם).

ב: המזיק את אשתו בתשמיש המטה - חייב בנזקיה (ב"ק(לב.).

סימן פד: דין מציאת האשה.

ובו **סעיף אחד** (כתובות: סה. ב"מ: יב.)

א

1. כתובות(סה:) משנה: מציאת האישה – לבעלה, א. ב"מ(יב.): ואם היא ספק מגורשת - מציאתה לעצמה.

1. מציאת האישה לבעלה

שם(סו.): ר"ע חולק, וס"ל שמציאתה לעצמה, ואזיל לטעמיה שמעשה ידיה ע"י דחק שלהם הם, וכל מציאה בשעת מלאכה הוי כהעדפה ע"י הדחק.

ח"מ – המחבר פסק (כהרמב"ן בסימן פ) שמעשה ידיה ע"י הדחק של הבעל, א"כ ה"ה במציאה.

אבל דלעת הר"ח ורב האי – מציאה בשעת מלאכה או בלילה שלה הם. כ"פ הב"ח

מציאת האישה

הרמ"ה: כשם שהרשות בידה לומר 'איני ניזונת ואיני עושה', כן יכולה לומר 'איני ניזונת ואיני נותנת לך מציאה'.

דכיון שטעם מציאה משום איבה שלא יזון אותה, כאן הרי אינה ניזונת.

והרא"ש – אפ"ה חיישינן לאיבה (של קטטה).

לבעלה

ב"ש(תו"ס): שני טעמים לדבר

א. משום מזונות שנותן לה.

ב. משום איבה.

הג' מעשה ניסים – פירוש שיש שני מיני איבה: משום מזונות ומשום קטטה.

וירושלמי כתב הטעם – שלא תהא מבריחה מבעלה ותאמר מציאה מצאתי.

פד

דין מציאת האישה

א: מציאת האישה לבעלה (סב:) [שאף אם נאמר שהמציאה הוי כמו מעשיה ידיה ע"י הדחק, הרי פסק המחבר בסימן פ כהרמב"ם שבעלה זכה בהם].

מרן: ספק מגורשת מציאת לעצמה (ב"מ יב.)

סימן פה: דין נכסי מלוג וצאן ברזל.

ובו י"ט **סעיפים** (כתובות: מו, מז, סה, סו, עט, פ. ב"מ: צו. גיטין: מח, עז, צו. קידושין: פג. ב"ק: פט. ב"ב: נא. נדרים: פח.)

א

1. פירותיה כיצד: תקנו שיאכל פירות נכסי אשתו שחייבוהו לפדותה. א. תחת פדיונה

2. ואם אמר: 'איני חפץ בפירותיה ולא אפדה' - אין שומעין לו. א. וכן אם אמרה היא: 'אינה חפצה בתקנה זו' - אין שומעין לה.

1. שם(סה.): משנה - מציאת האישה ומעשה ידיה לבעלה, וירושתה הוא אוכל פירות בחייה.

וכן שם(מו:): משנה ... יתר עליו הבעל אוכל פירות בחייה.

פרש"י: בחייה – אם נפלו לה קרקעות בירושה הבעל אוכל פירותיהן.

סה"ת: המכנסת שט"ח לבעלה א"צ כתיבה ומסירה, ומלוה בע"פ א"צ לתת לבעלה המעמד שלושתם : דהו"ל דברים הנקנים באמירה (כרב גידל קב.).

ועוד שתקנו חכמים שהבעל יזכה בפירות, הילכך כל מה שביד אישה ידו כידה.

א. שם(מז:): ותקנו פדיונה תחת פירות, מזונות תחת מעשה ידיה וקבורתה תחת כתובה.

פרש"י: תחת פדיונה – ששניהם אינם מצויים: שביה אינו מצוי, גם נכסי מלוג לאישה אינו מצוי לכן תקנו זה תחת זה.

2. שם(מז:): ואם אמר הבעל: 'לא אוכל פירות ולא אפדה' - לא שומעים לו, שפעמים שהפירות שהניח לא מספקים לפדיונה.

רשב"ם(ב"ב מט: ד"ה כרב הונא): ואם אמר בעודה ארוסה איני אוכל פירות ואיני פודה מועיל התנאי, וכמו שיכולה לומר 'איני ניזונת ואיני עושה', שהרי עדיין לא זכה בקרקעותיה לפירות.

√**אבל תו"ס** (שם) – לא מהני, שהרי

א. פדיונה עיקר

ב. אם לא יפדוה תטמא בין הגויים, ולכן גם היא לא יכולה לומר כן.

ג. ל"ד למזונות, שכאן תעקר התקנה לגמרי, שהרי כל הפירות שאוכל בחייה לפדיונה הם. ואם לא יאכל ולא יפדה תעקר התקנה, משא"כ במזונות שאם היום לא תאכל למחר תאכל.

ד. שאני פירות כיון שידו כידה זכה מיד בפירות וחייב לפדותה, משא"כ מעשה ידיה שאינם בעולם.

וכ"ה בירושלמי, וכ"ד רמב"ם, רמב"ן והרשב"א.

כפ הרמב"ן, רשב"א, רמב"ם והטור. וכ"ה בירושלמי.

כ"פ ה"ה – בפדיונה וקבורתה אין הבעל יכול להינצל מחיובם, אפילו יניח לה הפירות וכתובתה.

וכן אינה יכולה להפקיע מאתו זכות הפירות וכתובתה (נכסי צאן ברזל) ואפילו תאמר איני נפדת ולא נקברת מנכסיו.

א. רמב"ם: אף שהיא אינה יכולה לומר 'איני חפצה שיפדוני' אף שהתקנה לטובתה, כדי שלא תתערב בין הגויים. כ"פ הרשב"א והרמב"ן.

2. אין שומעים לו

ח"מ וב"ש: טעמו –

א. שלא תתערב בין הגויים (תו"ס).

ב. התקנה אף לטובתו, שיהיה מי שישמשנו (הר"ן).

מחברת הקודש – נ"מ בין שני הטעמים : אם שניהם מסכימים שלא יאכל פירות ולא יפדנה -

לפי התו"ס – לא מהני, שלא תתערב בין הגויים.

לפי הר"ן – מהני.

ב

1. נכסי צאן ברזל (הם הנדוניא דהנעלת ליה בגדים או בהמה ועבדים ומקבל

עליו אחריות) (טור): **אם מתו - מתו לו. ואם הותירו - הותירו לו. וכן אם פחתו או נגנבו או אבדו - הכל לו.**

ונכסי מלוג (הם נכסים שאינם באחריותו) (טור): **אם מתו או הותירו או פחתו או נגנבו או נאבדו - הכל לה, שאין לבעל בהם אלא אכילת פירות.**

2. ואם פשע הבעל בנכסי מלוג, ונאבדו - פטור, מפני שהיא עמו במלאכתו והוי פשיעה בבעלים. (עיין לקמן ס"ו).

3. הגה: ע"ל סימן ע"ז/ס"ס ג' כתבתי דין בגדי אשה אם מקרי צאן ברזל או נכסי מלוג.

4. *ת' הרא"ש:* השדה שהבעל שם לה בכתובתה, דינו כצ"ב (וע"ל סימן צ' סעיף ט"ז).

1. יבמות(סו.): משנה ...

ואלו הן עבדי מלוג אם מתו מתו לה ואם הותירו הותירו לה...

ואלו הן עבדי צאן ברזל אם מתו מתו לו ואם הותירו הותירו לו הואיל והוא חייב באחריותן הרי אלו יאכלו בתרומה.

פרש"י: צאן ברזל – לשון קיים כברזל. מה שהאישה מכנסת לבעלה ושמה לו לקבלם באחריות כתובתה, כמו שכותבים בכתובה: "ודא נדוניא דהנעלת ליה...'.

נכסי מלוג – שמכנסת לו ממון ואינה כותבת בכתובה, ומשיירת לעצמה והבעל אוכל פירות והקרן שלה קיים, ואם מתו או פחתו פחתו לה.

והוסיף הגמ"י: נכסי צאן ברזל – פירוש נכסים שיש להם קיום כברזל שהכל אחריותם על הבעל.

נכסי מלוג – ע"ש שמולג פירות ואוכל, כעין מליגת הראש שתולש השער ועוזב הראש.

2. ב"מ(צו.): בעי רמי בר חמא – בעל בנכסי אשתו שואל הוי או שוכר הוי? (נ"מ אם נאסרו בידו).

אמר רבא: ממ"נ אי שואל הוי - הוי שאלה בבעלים, ואי שוכר הוי - הוי שוכר בבעלים (ובכל גוונא פטור מפשיעה, דבעליו עמו).

כ"פ ר"י.

פרש"י: שואל הוי – וחייב באונסי נכסי מלוג שלה.

שואל בבעלים הוי – שהיא עמו תדיר במלאכתו.

3. שו"ע(עז/ס"ס ג): ... הבגדים שהכניסה הכלה אין להם דין צ"ב, ואין צ"ב אלא השומא שמכנסת האישה לבעלה (טור בשם הרא"ש).

4. שו"ע(צ/טז): ... האישה שמכרה או נתנה לבעלה... או שדה שייחד לה בכתובתה, או שדה שכתב לה בכתובתה... לא קנה בעלה. ואע"פ שקנו מיד האישה ברצונה, חוזרת בכל עת שתרצה... חוץ מנכסי מלוג.

1. נכסי צאן ברזל הם הנדוניא

ח"מ: הכניסה לו שדה הוי צאן ברזל, מ"מ אינו רשאי למכורה מפני שבח בית אביה (כמ"ש צ/יג).

אבל הכניסה לו מעות או סחורה בנדוניא (נכסי צאן ברזל) רשאי לישא ויתן בהם והרווח וההפסד שלו. וע"כ הוא מוסיף בשליש (שכותב בכתובה שקיבל שליש יותר) כמו שנתבאר (סו/יא),

ואם הכניסה דברים שאינו רשאי למוכרם הוא פוחת חומש בכתובה.

ב"ש – אף שבקרקע אין לו רק פירות (שהרי לא רשאי למכור), מ"מ יש לו יתרון שאוכל פרי פירות, משא"כ בנ"מ שאוכל רק פירות ולא פרי פירות.

נכסי מלוג

הרמ גלאנטי: ואם יש לה מעות ביד אחר שמסתחר בהם, אם הבעל הגון וירא שמים ומקבל אחריותם – יכול הוא עצמו לישא וליתן בהם ואוכל פירות.

2. פשע הבעל בנכסי מלוג

ב"ש: משמע שפטור מגניבה ואבדה מטעם שלא קיבל עליו שמירה. אבל מפשיעה לא פטור מטעם זה כיון שמשתמש בהם, אלא מטעם שמירה בבעלים פטור.

ובנכסי צאן ברזל – חייב אף דהוי שמירה בבעלים כיון שקיבל עליו אחריות.

3. דין בגדי האישה

ח"מ: אף שכתב (תחילת הסעיף) שבגדים הם נכסי צאן ברזל, ה"ד ששמו הבגדים וקיבלן באחריות, אבל בגדים שהכלה לובשת אין דרך לשומן בנדן והם רק נכסי מלוג.

ב"ש – ולא נכסי מלוג ממש, שהרי יכול למכור ולמשכן [פירוש שהיא לא יכולה למכור גוף כמו נכסי מלוג - בית יעקב.

א"נ אף שאין לו פירות מהבגדים לא יכול למכור ולקנות דבר שעושה פירות – רא"ש פינה].

4. שדה שהבעל שם בכתובתה

ח"מ: כלומר שאינו רשאי למכור שדה זו שייחד לה בכתובתה [ומחצית השקל – פירוש שהיא לא יכולה למכור לבעלה השדה].

ג

1. יש מי שאומר דנכסי צאן ברזל אינו חייב באחריותן אא"כ שמו אותם עליו בדמים קצובים, או שקבל אחריותן בפירוש.

2. ויש מי שאומר שמאחר שכתבם בכתובה, נתחייב באחריותם אע"פ שלא שמו אותם ולא נתחייב באחריותם, והראשון עיקר.

מתי חייב באחריות נכסי צאן ברזל

1. רבנו אפרים – כאשר שמו אותם עליו בדמים או שקיבל עליו אחריותם בפירוש. כ"כ הרמב"ם.

2. בעה"ת – אפילו רק כתבו בכתובה אף שלא קיבל עליו אחריות חייב באחריותן.

1. שקיבל אחריותן

ב"ש: אם כבר קיבל אחריות שוב אינו יכול לסלק עצמו, שדינו כשומר שאינו יכול לחזור תוך הזמן.

והבית יעקב כתב – אינו דינו כשומר שאינו משועבד לשמור ויכול להשתמש בהם, אלא דינו כשואל ולוה, שהזמן שנקבע הוא גם לטובת המלוה (כאן האישה) שאינו יכול לחוזר בו.

כ"כ ההפלאה – דהוי כלוה ואינו יכול לחזור בו כיון שהנכסים ממשיכים להישאר ברשותו והוא אוכל פירות.

ובספר ב"מ כתב – בכלל תקנת חז"ל שלא יכול להחזיר הנדוניא, דלא ניתנה נדוניא להגבות מחיים כדי לא תהא קלה בעניו לגרשה.

2. ויש מי שאומר... והראשון עיקר

ח"מ: ואף שכתבו בכתובה כל שלא שמו אותם אין עליו קבלת אחריות.

וכתב הרא"ש – ואם הבעל לא רוצה לקבל באחריות (ויהיו כנכסי מלוג) הרשות בידו.

ד

1. בעל הבא לדון עם אחד על נכסי אשתו - צריך הרשאה. ואם יש פירות בקרקע - מתוך שיש לו לדון על הפירות שהם שלו, דן על העיקר, ואינו צריך הרשאה מאשתו, שאם אין לה קרקע אין לו פירות.

2. הגה – *ר"מ"ש:* דווקא לדון, אבל לעשות פשרה, צריך הרשאה.

3. *תה"ד:* בא לדון על מעות מזומנים של אשתו - אינו צריך הרשאה, דהוי כאלו היו פירות בקרקע. (ועיין בחו"מ קכב/ח).

1. גיטין(מח.): אמר אביי – נקטינן הבעל בנכסי אשתו צריך הרשאה, ולא אמרן אלא דלא נחית לפירי, אבל נחית לפירי מיגו שמשתעי דינא אפירה משתעי נמי אגופא.

פרש"י: צריך הרשאה – מאשתו אם בא לדון עם אחר בגוף הקרקע. שאם אין לו הרשאה יאמר הנתבע 'לאו בעל דברים דידי את', דקניין הפירות לאו קניין הגוף דמי.

כ"פ הרמב"ם.

כשיש פירות בקרקע, שהבעל רשאי לתבוע, כשאתו מתנגדת שיתבע, מה הדין?

רשב"א והר"ן: דין איש באשתו בפירות נ"מ כשותפים:

ולכן: אם האישה בעיר ותבע הבעל ולא מחתה והבעל יצא חייב בדין מחמת העדת עדות – חייבים, ולא מקרי קבלת עדות שלא בפני בע"ד, כיון שיכלה לבוא לדין.

אבל כשהאישה אינה בעיר, או שהיתה בעיר ומחתה – אי אפשר לקבל עדות שלא בפניה.

ח"מ - ואף לגבי פירות אם נתחייב ע"פ הודאת פיו – לא מהני, שהרי אינו יכול למכור הפירות משום רווח ביתה.

ובנכסי צאן ברזל אפשר לקבל עדים שלא בפניה אף שאינה בעיר, אבל הודאת פיו לא מהני שיכולה לומר כליי אני נוטלת.

קרקע שאין בה פירות, האם מועילה הטענה שאפשר למכור הקרקע ולקנות קרקע שעושה פירות להחשיב הקרקע כאילו יש בה פירוש ולא יצטרך הבעל לקבל הרשאה?

- **רבי האי גאון** – לא מהני, ולעולם צריך הבעל הרשאה עד שיהיו פירות באותה קרקע עצמה.
כ"כ סמ"ג והרמב"ם.
- **רש"י והרא"ש** – הטענה מועילה וא"צ הרשאה.

1. אם יש פירות בקרקע

▪ **סמ"ע(חו"מ קכב/ח)** – ל"ד שיש פירות עכשיו, אפילו נתלשו, כיון שעומד לגדל פירות (לאפוקי קרקע שאינו מגדל פירות כלל). וזהו לדעת הרב האי.

▪ **לדעת הרא"ש** – אפילו קרקע שאינו מגדל פירות כלל, הואיל וראוי למכור ולקנות קרקע שעושה פירות (לאפוקי שהפירות ניתנו לנתבע לכמה שנים, והדין הוא על גוף הקרקע שאז צריך הרשאה). כ"ד תה"ד.

▪ **והש"ך** – צריך שיהיו עכשיו פירות בקרקע.
כ"כ תה"ד[ר' האי, רמב"ם וסמ"ג].

אם יש פירות בקרקע

ב"ש: קרקע שלעולם לא יגדלו פירות, שעומד למכירה א"צ הרשאה כיון שמגיע לו הפסד.
בד"א בנכסי מלוג, אבל נכסי צאן ברזל אף שמיחתה אשתו א"צ הרשאה.

3. מעות מזומנים של אשתו

ח"מ: בתה"ד כתב – אף לדעת רב האי שצריך שיהיו פירות עכשיו בקרקע (כ"כ הש"ך), במעות מזומנים א"צ הרשאה.
אף שגם בשאר דברים שצריכים למכור לקחת דבר שעושה פירות א"צ הרשאה, מ"מ כיון שצריכים למכור יבקש ממנה הרשאה, ואם לא תיתן לו יטען אף בלא הרשאה

עיון נוסף בחו"מ(קכב/ח): *איטין(מח.):* **הבעל שבא לדון עם אחד שמחזיק בנכסי מלוג של אשתו צריך הרשאה, ואם יש פירות בקרקע מתוך שיש לו לדון על הפירות דן על העיקר ואינו צריך הרשאה** (ועיין באה"ע סימן פה):

בנכסי מלוג.

ש"ך: אבל בנכסי צאן ברזל א"צ הרשאה, שאפילו היא מוחה יכול לדון כמ"ש אה"ע(פה/ד).

ואם יש פירות.

סמ"ע: אף שאין עתה פירות (שכבר נתלשו) מ"מ כיון שהשדה עומדת לפירות לשנים הבאות דן גם על גוף הקרקע.
ולא נתמעט אלא:
לרב האי – קרקע שאינה מגדלת פירות כלל.
ולדעת הרא"ש – אף כה"ג יכול לדון עמו, ולא נתמעט אלא כשהבעל והאישה מודים שמכרו לנתבע הפירות רק שמחלקים על גוף הקרקע.
והש"ך – בעינן דווקא שעתה יש בה פירות.

דן על העיקר.

ערוה"ש(ש"ך): ואם היא מוחה בידו שלא לדון על העיקר אינו יכול לדון רק על הפירות.

ה

השאילה האישה לאחר פרה של נכסי מלוג, ונשאל בעלה עמה - לא הוי שאלה בבעלים, דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי. (עיין בחו"מ שמ"ו/ט).

ב"מ(צו.): שאל מהאישה ונשאלה בעלה, או ששאלה האישה הפרה לצורך נ"מ ונשאל גם בעל הפרה, מחלוקת:
לרבי יוחנן – שקניין הפירות כקניין הגוף, הוי שאלה בבעלים.
√לר"ל – שקניין פירות לאו כקניין הגוף, לא מקרי שאלה בבעלים.
הרי"ף והרא"ש: פסקו כר"ל, שזהו אחד משלוש מקומות דקי"ל כר"ל כנגד רבי יוחנן (יבמות לו:).
כ"פ המחבר כאן ובחו"מ(שמו/ט).

השאילה האישה

ב"ש: כתב הג"א – ויכולה האישה להשאיל מנכסי מלוג בלא ידיעת הבעל, בעת שאין לו הפסד. אבל הבעל לא שראי להשאיל נ"מ של אשתו.

עיין חו"מ שמ"ו/ט

ח"מ: כתב שם – אישה ששאלה פרה לצורך נכסי מלוג שלה ונשאל בעלך הפרה לבעלה, לא הוי שאלה בבעלים.
ב"י: אף שהבעל עתמו השאיל פרת נ"מ ונשאל הבעל עם השואל – לא הוי שאלה בבעלים.

כ"פ הב"ש.
והספר ראש פינה – כתב שמיירי כשהשאיל הבעל בלא רשות אשתו, שאם השאיל ברשותה הוי שאלה שלא נפשטה בגמ(ב"מ צו.) האם בשותפים ונשאל אחד מהם הוי שאלה בבעלים?
ולכן פסק השו"ע בחו"מ(שמו/יא) שאם מתה אינו משלם, מ"מ אם תפסו הבעלים אין מוצאים מידם.

1. אישה ששאלה פרה, ואח"כ נשאת ומתה (הפרה) **- הבעל, אע"פ שהוא משתמש בה כל ימי שאילתה, פטור, אפילו פשע, מפני שהוא כלוקח, א. והאישה חייבת לשלם כשיהיה לה ממון.**

2. ואם הודיעה את בעלה שהיא שאולה - ה"ז נכנס תחתיה.

1. ב"מ(צו.): בעי רמי בר חמא – בעל בנכסי אשתו שואל הוי או שוכר הוי? (נ"מ לעניין אונסים).

אמר רבא: ממ"נ אי שואל הוי - הוי שאלה בבעלים, ואי שוכר הוי - הוי שוכר בבעלים (ובכל גוונא פטור מפשיעה, דבעליו עמו).

[**פירוש:** ששכרה האישה פרה מאדם אחר, ואח"כ נישאת ואז זכה הבעל בשימוש הפרה.

- **ונחלקו** רבנן * רבי יוסי באדם **ששכר** פרה **והשאילה** לאחרים ומתה –
חכ"א – נשבע השוכר שמתה כדרכה ופטור, והשואל משלם לשוכר.
ר' יוסי אומר – כיצד הלה עושה סחורה בפרתו של חברו. אלא ישלם השואל לבעל הפרה.
- **לפ"ז** כאן אצלנו:
לרבנן – אין שאלה שהרי צריך לשלם הבעל לאשתו וכאן ידה כידו.
אבל לרבי יוסי – שהבעל צריך לשלם לבעל הפרה, מהו? דינו כשאול וחייב לשלם, או שוכר הוי ופטור?].

אמר רבא – לא שואל ולא שוכר אלא לוקח מתקנת אושא הוי (שפטור).

פרש"י: שואל הוי – וחייב באונסי נכסי מלוג שלה.
שואל בבעלים הוי – שהיא עמו תדיר במלאכתו.

להלכה:

- **√הרמב"ם** - אישה ששאלה פרה, ואח"כ נשאת ומתה (הפרה) - הבעל, אע"פ שהוא משתמש בה כל ימי שאילתה, פטור, אפילו פשע, מפני שהוא כלוקח,

א. והאישה חייבת לשלם כשיהיה לה ממון.

- **ר"י** – הבעל חייב, אף שאינו מקבל שמירה, מ"מ בפשיעה חייב כיון שמשתמש בפרה (שהלוקח ל ל' יום נחשב שומר חינם שחייב בפשיעה).
ואין לפוטרו מדין שמירה בבעלים כיון שגוף הפרה לא שייך לאישה.
- **הרא"ש** – בעל פטור (כמו הרמב"ם), ואף שלוקח ל ל' יום נחשב כשומר חינם, הבעל פטור מטעם שמירה בבעלים אף שאין הגוף שלה.

מפני שהבעל כלוקח (והוא פטור)

ב"ב(קלט.): אישה שלוותה בע"פ מאחרים ונישאת, האם גובים מהבעל? אם דינו כיורש – גובים ממנו, ואם דינו כלוקח – אין גובים ממנו (לפי שאין גובים מלוה בע"פ מנכסים משועבדים).

המסקנא: כשאין הפסד לאחרים, או אפילו יש הפסד אלא שהוא גרם הפסד לעצמו – דינו כלוקח. ואם יש הפסד לאחרים ואותו אחר לא גרם הפסד לעצמו – דינו כיורש.

ונחלקו הראשונים:

- **י"א** – שדינו כיורש, כיון שהמלוה מפסיד ולכן גובה מהבעל.
- **הרי"ף רמב"ם והרא"ש** – דינו כלוקח, כיון שהמלוה הפסיד לעצמו שלא היה צריך ללוות לאשת איש בע"פ. והבעיה לא נפשטה כאן בגמרא.

2. רמב"ם: ואם הודיעה את בעלה שהיא שאולה -

ה"ז נכנס תחתיה, (ה"ה – דווקא כשנשתמש אחר שהודיעה)

והראב"ד – השיגו, כל שלא קיבל עליו בשכירות פטור.

1. פטור אפילו פשע

קשה: בחו"מ(שמו/יח) – לוקח בהמה לזמן קצוב הוי שומר חינם וחייב בפשיעה. וכאן הוי הבעל לוקח לזמן קצוב פטור?

- **סמ"ע** – כאן מיירי ששאלה את הפרה לכל ימי הפרה או לכל ימי האישה (דלא מקרי לזמן קצוב). אבל לקחה לזמן חייב הבעל בפשיעה.

ח"מ: דבריו לא ברורים, וגם קצה"ח דחה דבריו, שאף לכל ימי חיותה הוי לזמן וחייב הבעל.

- **ח"מ** – הרמב"ם לא ס"ל דין לוקח לזמן דהוי ש"ח.

ואף לר"י – שלוקח לזמן הוי ש"ח וחייב בפשיעה, הבעל פטור דהוי פשיעה בבעלים, אף שהפרה לא שלה, כיון שדינו כלוקח הוי כשומר שלה.

מיהו התו"ס – ס"ל שהבעל חייב בפשיעה, לפי שלוקח לזמן דינו כש"ח ולא שמירה בבעלים.

סיכום: **למה הבעל פטור בפשיעה** (לפי הרמב"ם)

סמ"ע – מיירי ששאלה את הפרה לכל ימי חייה.

ח"מ – הרמב"ם ס"ל שלוקח לזמן לא הוי ש"ח ולכן פטור משפיעה.

ולשאר הפוסקים:

לר"י – אף שלוקח הוי ש"ח, הבעל פטור מדין שמירה בבעלים. כ"ד הרא"ש, מרדכי והגמ"י.

והתו"ס – ס"ל שהבעל חייב.

והשו"ע(שמו/יז): פסק - אישה ששאלה ואחר כך נשאת, הרי הבעל כלוקח ואין לו דין שומר.

לפיכך אם הדבר השאול בהמה ומתה - הבעל פטור אף על פי שהוא משתמש בה כל ימי שאלתה, אפילו פשע, מפני שהוא כלוקח.

הגה - אבל לא נפטר מטעם שמירה בבעלים, דהא אין החפץ שלה רק שאול בידה (ד"ע מדיוק הטור).

2. אם הודיעה

ב"ש: לרא"ש טעם הפטור דהוי שמירה בבעלים, ולכן גם שהודיעה לו פטור, אא"כ קיבל עליו שמירה.

ואפשר שבהודיעה הוי כאילו אמרה לו שהוא בעל דבר של המשאיל וחייב.

נכנס תחתיה

ב"ש: כתב ה"ה – אף לרמב"ם דווקא שנשתמש אחר ההודעה. ולראב"ד דווקא כשקיבל על עצמו בשאלה.

1. באו לידה (נכסים) אחר שנשאת, א. בין שבאו לידה בירושה, ב. או שניתנו לה במתנה, ג. או שחבלו בה ונתנו לה חלקה בבושתה ופגמה - נקראים נכסי מלוג, והרי הם כאותם שהכניסה לו ולא קיבלם באחריות (שהבל אוכל פירות).

2. אבל אם מכרה כתובתה ונדונייתה - אותם הדמים אין הבעל אוכל פירותיהם.

3. וכן אם נתנה מתנתה לאחר קודם שנשאת, כדי להבריח מבעלה, אע"פ שאין המתנה מתנה - אין הבעל אוכל פירות.

4. וכן הבעל שנתן מתנה לאשתו, בין קרקע בין מטלטלין - קנתה, ואין הבעל אוכל פירות. א. ומיהו אינה יכולה למכור מה שנתן לה, ולא ליתנו לאחר, אלא יישאר בידה, ואם תמות ירשנה, ב. והפירות שיוצאין לה ממנה דינם כשאר נכסי מלוג, וימכרו וילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות.

1. באו לידה נכנסים אחר שנישאת

א. כתובות(עט.) משנה: נפלו לה כספים ילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות.

וכן הוא (סה:) ירושתה (שנפל לה ירושה) אוכל פירות בחייה.

ב. קידושין(פג:): אין קניין לאישה בלא בעלה.

ג. כתובות(סה:) משנה: בושתה ופגמה...

ר"י בו בתרא – שבגלוי לה 1/3 ולו 2/3. בסתר לה 2/3

ולו 1/3. שלו יינתן מיד, ושלה יילקח קרקע והוא אוכל פירות.

2. ב"ק(פט.): אישה שמכרה כתובתה (או נדונייתא) בטובת הנאה, טובת ההנאה שלה ואין הבעל אוכל פירות.

מ"ט? פירות תיקנו לבעל ולא פירי פירות.

3. כתובות(עט.): שאלת הגמ' לגבי שטר מברחת שהלוקח לא קונה: אם לא קונה הלוקח, יקנה הבעל (רש"י – ויאכל פירות וירשנה)?

אמר אביי – עשאום כנכסים שאינם ידועים לבעל וכר"ש (רש"י – שע"מ כן נשאה שסבור שהמתנה ללוקח מתנה גמורה, ואין לו בה).

√**כ"פ הטור** – אפילו שהמתנה ללוקח אינה כלום, מ"מ אין בעלה אוכל מהם פירות.

4. ב"ב(נא:): אמר רב - המוכר שדה לאשתו קנתה והבעל אוכל פירות, במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות.

ורבי אלעזר אמר אחד זה ואחד זה קנתה ואין הבעל אוכל פירות.

עבד רב חסדא עובדא כרבי אלעזר. אמרו ליה לרב חסדא: שביק מר רברבי ועביד כזוטרי. א"ל ואנא נמי כרברבי עבדי דכי אתא רבין אמר ר' יוחנן אחד זה ואחד זה קנתה ואין הבעל אוכל פירות.

√אמר רבא הלכתא המוכר שדה לאשתו לא קנתה והבעל אוכל פירות במתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות. תרתי?

לא קשיא כאן במעות טמונין כאן במעות שאין טמונין דאמר רב יהודה מעות טמונין לא קנתה מעות שאינן טמונין קנתה.

פרש"י: אין הבעל אוכל פירות – שהנותן בעין יפה נותן.

תו"ס(שם): קנה ואין הבעל אוכל פירות – וקשה : גיטין(עז:): שכיב מרא שכתב גט לאשתו ורצה להקנות לה מקום של הגט. וא"ר עיליש – והרי מה שקנתה אישה קנתה בעלה?

קשה: כיון שהבעל לא אוכל פירות הרי קנתה הקרקע, למה לא הוי גט?

א. תירץ ר"ת – אע"פ שהפירות לאישה, כיון שאינה יכולה למכור הקרקע, שאם מכרה המכירה בטלה – לא מקרי קנתה ממש.

ב. ור"י תירץ – כיון שהבעל אוכל **פרי** פירות, לפי שעדיין דינם כנ"מ שילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות (לאפוקי הרמ"ה דס"ל שהבעל לא אוכל גם פרי פירות). כ"פ השו"ע שני התירוצים.

הר"ן(רשב"א): נותן מתנה לאשתו קנתה ואין הבעל אוכל פירות, מ"מ אם מתה יורשה. ואפילו מכרה לאחר ומתה הבעל מוציא מיד לקוחות.

מיהו הרמ"ה – אם מכרה ונתנה קיים (ואין הבעל מוציא מיד לקוחות) כיון שאין לבעלה פירות, אא"כ מתה לפני שמכרה שאז בעלה יורשה.

1ב. או שנתנו לה במתנה

ח"מ: אף שמציאתה לבעלה, אבל מתנה שקיבלה מאחרים לעצמה רק שהבעל אוכל פירות.

ב"ש – וטעמו בירושלמי, שבמציאתה חיישינן שתבריח מבעלה שתאמר מציאה מצאתי, משא"כ במתנה שיש לו קול לא חיישינן.

ואף למ"ד הטעם המציאה משום קטטה (איבה) במתנה לא חיישינן כיון שהנותן אין רצונו לתת לו.

במתנה

ב"ש(בעה"ת): ובפירות של מתנה (שהבעל אוכל) אין בע"ח שלו יכול לגבות מהם, משום ריווח ביתה.

ג. שחבלו בה

ח"מ: דווקא שחבלו בה אחרים, אבל חבל בה בעלה אין לבעל פירות (משום קנס).

ב"ש - ואם לא גבתה הנזק בחייה, אין הבעל יורש, דהוי ראוי ולא מוחזק (תו"ס, רא"ש).

4. שנתן מתנה לאשתו

ספר קובץ העזר: זוג שקנו בית ביחד ונרשם על שניהם בטאבו, ומכרה האישה חלקה לאחר בתוך הנישואין, האם הבעל יכול לבטל המכירה?

מתי נקרא שנתן מתנה גמורה:

או שלא נתן כל נכסיו (שאם נתן כל נכסיו עשאה אפוטרופוס כמ"ש חו"מ קז/א) ואז קנתה לגמרי.

או שמוכח מתוך השטר שלא התכוון לאפוטרופוס אלא מתנה גמורה.

ולפ"ז משמע שלא קנתה לגמרי חלקה בדירה.

א. מיהו אינה יכולה למכור

ח"מ: מיהו במכרה כתובתה שאין לבעל פירות, הרשות בידה לתת הדמים לאחר, דסתמא אמרו בגמרא(ב"ק פט.) "טובת הנאה לאישה ואין לבעלה בהם **כלום**".

כ"כ ב"ש(תו"ס) – שהרי אם חבלה באחר מוכרת כתובתה בטובת הנאה ונותנת לנחבל, משמע שיכולה לתת הדמים, וגם אינו יורש אותם מעות.

ב"ש: ואם עברה ומכרה

תו"ס הרא"ש – עברה ומכרה המכר בטל, **משמע** שבטל מיד.

אבל הרשב"א – אחר מותה מוציא הבעל מיד לקוחות, מ"מ נכסי מלוג מוציא מיד.

ומהרמ"ה משמע - שאף אחר מותה לא מוציא, כיון

שאין לו פירות. כ"כ הב"ח.

אינה יכולה למכור

ח"מ: אא"כ פירש שתוכל למכור או לתת לאחר.

ודעת הגאון – שצריך לפרש שלא יוציא מלקוחות לא בחייה ולא במותה (שאל"כ אחר מותה יוכל להוציא מלקוחות).

ואין דעתי נוחה בזה.

אם תמות ירשנה (רשב"א)

הגר"א: שדין נכסי מלוג יש להם חוץ מאכילת פירות, ועוד שאף בנכסיה הוא יורש ולא מהני תנאי.

סיכום: מתי הבעל אוכל פירות

- נכסים מירושה, מתנה, בושת ופגם – הבעל אוכל פירות
- מכירת כתובתה בטובת הנאה – לא אוכל פירות (ב"ק קפט).
- נכסים שהבריחה מבעלה לפני נישואין – אין אוכל פירות (כתובות עח.).
- מתנה שנתן הבעל לאשתו – אין אוכל (ב"ב נא.)
- מתנה שנתן הבעל בעודה ארוסה - אוכל פירות (הרמ"ה וס"ח).

ח

הרא"ה: **בד"א שאינו אוכל פירות המתנה, כשנתן לה אחר שנשאת. אבל אם נתן לה בעודה ארוסה, כיון שנשאה, זכה במתנה זו כשאר נכסי מלוג, ואוכל פירותיה.**

ואם מן הנישואין נתאלמנה או נתגרשה שלא מחמת מרדה, נוטלת מתנה זו חוץ מכתובתה.

בעודה ארוסה

ח"מ: אף שפירש במתנה בין קודם נישואין בין אחר נישואין (שתהיה מתנה).

נתאלמנה... נוטלת

ח"מ: אבל נתאלמנה מהאירוסין אין לה, שלא כתב לה מתנה אלא ע"מ לכונסה (טור).

ט

1. המוכר קרקע לאשתו:

אם היו המעות שלקחה בהם את הקרקע מהבעל, גלויים וידועים לבעל - קנתה, והבעל אוכל פירות אותו קרקע.

ואם היו המעות טמונים - לא קנתה, שהבעל אומר: 'לא מכרתי אלא כדי להראות המעות שטמנה', ואותם המעות שנראו יילקח בהם קרקע והבעל אוכל פירות.

א. הגה: וי"א דאם טוען ברי שהמעות שלו - הרי הם שלו לגמרי. (וכן משמע מלשון הטור). (עיין גם פו/ב).

1. ב"ב(נא:): אמר רבא הילכתא –

המוכר שדה לאשתו – לא קנתה והבעל אוכל פירות (נתן במתנה – קנתה ואין הבעל אוכל פירות).

תרתי? (מצד אחד לא קנתה משמע לא גוף ולא פירות והכל לבעל, מאידך הבעל אוכל פירות אבל בגוף אין לו)?

ל"ק: כאן במעות טמונים, כאן במעות שאינם טמונים.

פרשב"ם: מעות טמונים – שלא היו יודעים ומפורסמים לבעל – לא קנתה, שרצה הבעל לגלות המעות ולא למכור.

מעות גלויים – קנתה והבעל אוכל פירות.

להלכה: במעות טמונים לא קנתה והבעל אוכל פירות. מה דין המעות?

- √**אבל הרמב"ם** – המעות שייכים לאישה וילקח בהם קרקע והבעל אוכל פירות.

כ"פ המחבר.

ה"ה: טעמו שנאמנת לומר על מעות שבידה (אף בטמונים) שקיבלה מתנה ושלה הם, ואף שעתה הם בידי הבעל, כיון שהוציאם ע"מ לקנות – לא הורע כוחה, ולכן ילקח בהם קרקע, שהם כמו נכסי מלוג.

ול"ד להלוותה האישה לבעלה ואח"כ גרשה שאין לה כלום ! דשאני התם שיצאו מידה והרי הן בחזקת הבעל וחוששים שמא שלו הם, שאל"כ לא היה לה להלוות לו אלא לקנות מהם קרקע. אבל בקונה ממנו קרקע סבורה שהמקח קיים, לפיכך לא אבדה זכותה.

ב"ש – משמע מהב"ח שאפילו לא טען הבעל ברי שהמעות (הלוואה) שלו – הם לגמרי שלו.

כ"כ ב"י והסמ"ע החו"מ קס"ז.

א. רבנו יונה והרשב"א – אם הבעל טוען הרי שהם שלי – המעות שלו, אא"כ האישה טוענת ברי שהמעות שלה (שהתנו לה מתנה) והבעל טוען שמא - אז המעות שלה וילקח בהם קרקע והבעל אוכל פירות [שבמעות טמונים ברי שלו עדיף ובמעות גלויים ברי שלה עדיף].

כ"פ הרמ"א.

רמב"ן – ואם שניהם טוענים שמא המעות יישארו ביד הבעל.

1. המוכר קרקע

ב"ש(הג"א): במקום שאין קונים בכסף לבד, ונתנה הכסף ואח"כ נתן לה שטר – קנתה.

גלויים /טמונים

באה"ט: וכן הדין באישה שקנתה מבעלה חפצים, אם הם ממעות טמונים – יילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות (רשב"א).

הר"א די בוטון: קנתה מבעלה ממעות שמכרה בגדיה ותכשיטיה – קנתה, שמעות אלו גלויים הם.

א. גלויים וידועים

ח"מ: ולא יכול לטעון, אף שהיו גלויים לא יכולתי להוציא מידה, לכן מכרתי לה קרקע כדי שאהיה מוחזק במעות! שאין זו חזקה, מאחר שנתנה לו מעות בעדים ויש בידה שטר קניין ומביאה ראיה שהמעות היו גלויים – היא מוחזקת.

דאם הוא טוען

ח"מ: במעות טמונים ברי שלו עדיף, אבל במעות גלויים ברי שלה עדיף (כן שיטת התו"ס, רא"ש והרשב"א).

וה"ה להלוואה שהיא הלוותה לבעלה שבמעות טמונים ברי שלו עדיף ובגלויים ברי שלה עדיף.

אבל דעת הרמב"ם –

במכר – בכל גוונא אינו נאמן (אפילו במעות טמונים).

בהלוואה – נאמן הבעל אף בלא טענה, דמסתמא הם בחזקתו עד שתביא ראיה.

שלו לגמרי

ב"ש: אבל אם הוא טוען שמא והיא טוענת ברי – מחזיקים המעות בתורת נכסי מלוג. ואם שניהם טענים שמא – אין מוציאים ממנו.

נמ"י: מעות גלויים – היינו שידוע שנתנו לה מעות ע"מ שאין לבעלה רשות בהם.

והב"ש – מהתו"ס משמע שאם ידוע שיש לה מעות מקרי מעות גלויים (אף שלא ידוע שקבלה מתנה).

י

הרא"ה: **אם הוא אומר: 'טמונים היו', והיא אומרת: 'לא היו טמונים' - עליה להביא ראיה** (שהרי קרקע בחזקת בעליה, ואע"פ שיש לאישה שטר על הקרקע, כ"ז שלא נתברר שהמעות גלויים כמו שלא נתקיים השטר דמי. והוסיף הח"מ – והוי ריעותא בשטר והממע"ה).

יא

1. נתן לה אחד מתנה ע"מ שאין לבעלה רשות בה - קנה הבעל, והרי היא כשאר נכסי מלוג, אא"כ התנה הנותן בגוף המתנה שיהיה לכך ולכך, כגון שיאמר לה: 'הרי המעות נתונים לך ע"מ שתלבשי בהם' א. או 'על מנת שתעשי מה שתרצי בלא רשות הבעל'.

2. הגה: נתן לה אביה מתנה, והתנה באחד מדרכים אלו, ואח"כ מת אביה והיא יורשה אותו - נתבטלה המתנה, וזוכה בה הבעל כבשאר נכסי מלוג.

0. נדרים(פח.): משנה – המודר הנאה מחתנו והוא רוצה לתת לבתו מעות, אומר לה: 'הרי המעות הללו נתונים לך במתנה, ובלבד שלא יהא לבעלך רשות בהם, אלא מה שאת נושאת ונותנת **בפיך**'.

גמ: א"ר – ל"ש (שלא קנה הבעל) אלא שא"ל (ע"מ שאין לבעלך רשות בהם אלא) 'מה שאת נושאת ונותנת בפיך', אבל א"ל 'מה שתרצי תעשי' – קנה בעל.

ושמואל אמר – אפילו 'מה שתרצי תעשי' – לא קנה הבעל (דס"ל ל"א יד אישה כיד בעלה).

פירש הרא"ש: כיון שיד אישה כיד בעלה, מתנה שקיבלה זכה בה הבעל (כנכסי מלוג). אבל כשפירש 'מה שאת נושאת ונותנת לפיך' הרי הסביר כוונת המתנה, ולכן כשאמר 'אין לבעלך רשות' – מהני.

אבל כשאמר לה 'תעשי מה שתרצי' כיון שהוא מתנה לכל דבר – זכה הבעל ושוב לא מהני מה שאומר לה ע"מ שאין לבעלך רשות בהם.

1. שיטות הפוסקים – שלא יהא לבעלך רשות בהם

- **ר"ת** – הלכה כרב (שנדרים הם איסור והלכה כרב באיסורים). ולכן צריך בנוסף ל- 'אין לבעל רשות בהם' להגביל עוד לשימוש מיוחד שלה כגון 'אלא מה שאת נושאת ונותנת לפיך', אבל אם הגביל המתנה בצורה כללית 'מה שתרצי תעשי' – לא מועיל וקנה הבעל לנ"מ.

כ"כ ראב"ד, רא"ש, מרדכי, מהר"ם, ראבי"ה והטור.

- √**והרמב"ם** – הלכה כשמואל דדיני נינהו.

ואם אמר רק 'על מנת שאין לבעלך רשות בהם' – קנה הבעל לנ"מ.

ואם הוסיף אפילו לא יחד לדבר אלא אמר 'ע"מ שתעשי מה שתרצי' וכ"ש אם הגבילה לדבר מסוים 'ע"מ שתלבשי בהם' – לא קנה הבעל.

אבל אם רק אמר 'שאין לבעלך רשות בהם' או אמר רק 'שתעשי מה שתרצי' – קנה בעל.

- **רב עמרם והרמב"ן** – הלכה כשמואל, ואף שמואל מודה לרב בפירוש המשנה שצריך להגיד שני הדברים ולהגביל רק לשימוש מיוחד.

אלא שהמשנה היא לפי שיטת ר"מ שיד אישה כיד בעלה, אבל חכמים ס"ל שאין יד אישה כיד בעלה, ולכן אף שא"ל 'על מנת שאין לבעלך רשות בהם' או שאמר רק 'מה שתרצי תעשי' - לא קנה הבעל.

סיכום: על מנת שאין לבעל רשות בהם

- **ר"ת** – צ"ל 'על מנת שאין לבעלך רשות בהם אלא מה שאת נותנת לפיך' (כרב).
- **ר"ע, רמב"ן והר"ן** – כשמואל, שאף שא"ל 'אין לבעל רשות' או 'על מנת שתעשי מה שתריצי בהם' – מהני
- √**רמב"ם** – צריך שני תנאים:

א. על מנת שאין לבעלך רשות בהם,
ב. שתעשי לפיך או מה שתרצי תעשי.

השו"ע פסק כאן כהרמב"ם.

ואילו ביו"ד(רכב/א) הביא דעת ר"ת בשם יש חלוקים, כיון ששם מיירי לעניין נדרים חשש לדעת ר"ת.

2. ת' רמב"ן המיוחסות: נתן לה אביה מתנה בדרך המועיל דמהני, ה"מ כשאינה בת יורשת, אבל בת היורשת (כשאין בנים) לא מהני אף שיתן לה מחיים, דכיון שמת אביה זכתה בהם מדין ירושה והרי הם נכסי מלוג לפני בעלה.

[פירוש: הזכות שיש לאב לעכב המתנה לבעל, ירשה הבת מהאבא לאחר מותו, ובזה זוכה הבעל. שהרי אם בחיי אביה היתה נותנת לבעל היתה המתנה חוזרת לאב. זכות זו ירשה הבת וזכה בה בעלה].

והראיה: ב"ב(עב.) קנה שדה מאביו ומת אביו והקדיש השדה, הרי דינה כשדה אחוזה (כשדה שירש וחוזרת ביובל) ולא כשדה מקנה [כלומר זכות שחוזר ביובל כדין שדה אחוזה ירש מאביו].

1. נתן לה אחר

ב"ש: הרמב"ם פסק כשמואל, דאפילו לא יחד לה לדבר פרטי, אלא א"ל 'ע"מ שאין לבעלך רשות, ומה שתרצי תעשי' – לא קנה בעל, מ"מ צריך שני הלשונות.

והביא תחילה דברי רב שהוא לכו"ע ואח"כ ב (1א.) כתב" 'ע"מ שתעשי מה שתרצי', שגם זה מהני.

מ"מ להלכה אם תפס הבעל יכול לומר קים לי כר"ת שפסק כרב שאם לא ייחד לשימוש פרטי זכה הבעל.

א. שתעשי מה שתרצי בלא רשות הבעל

בעה"ת: בכה"ג לא יורש אותה הבעל.

והב"ש – לא משמע כן ממה שכתבו הרשב"ם והרא"ש על ב"ב(נא:): 'אם קיבל צדקה מהאישה יחזיר לבעלה (שכל מה שביד אישה שייך לבעלה)'.

שכתבו – לא חיישינן שנתנו לה ע"מ שאין לבעלה רשות בהם, שאף בכה"ג הוא יורש אותה.

יב

1. *הכל לשון הרמב"ם:* **נמצאו ביד האישה מעות או מטלטלין, והיא אומרת:**

'מתנה נתנו לי', והוא אומר: 'ממעשה ידיך הם, ושלי הם' - נאמנת, ויילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות. ויש לו להחרים על מי שטוען שקר.

2. ואם אמרה: 'ע"מ כן נתנו לי שלא יהא לבעלי רשות בהם אלא שאעשה בהם מה שארצה' - עליה להביא ראיה.

א. **הגה:** וי"א הא דאינה נאמנת, דווקא במעות טמונים, אבל במעות שאינן טמונים נאמנת לומר: 'שלי הם' (רש"י והרא"ש סימן פ"ו).

ב. ודווקא בשאינה נושאת ונותנת תוך הבית (ב"י בשם הרשב"א) וע"ל סימן ס"ו/ב.

ג. וי"א (שאף בנושאת ונותנת) דאם לא ראו ממון בידה, ויש לה מגו לומר שאין לה או שהחזירה לו, נאמנת בכל ענין (תשובת מוהר"ם סימן רפ"ח) ועיין בחו"מ סימן סב/א.

3. ואם אמרה: 'אתה נתת לי במתנה' - נשבעת שבועת היסת שנתנם לה הבעל, ואינו אוכל פירותיהם.

1. מקורות הרמב"ם:

ירושלמי: טעם שמציאת האישה לבעלה –
רבי חגי – שלא תהא מריבה.
רבי יוסי – שלא תבריח מנכסיו ותאמר 'מציאה מצאתי'.
ומקשה הירושלמי: והרי יכולה להבריח ולטעון שקבלה מתנה מאחר? במתנה יש קול ולא תוכל לשקר, משא"כ המציאה.

ה"ה – מכאן פסק הרמב"ם שהאישה נאמנת לומר מתנה קיבלה וילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות.
והוסיף הרמב"ם – מ"מ הבעל יכול להחרים על מי שטוען שקר, אבל אין יכול להשביעה כיון שאינו טוען ברי.

2. שאין לבעלי רשות:

ה"ה: כ"ד הרמב"ן, מ"מ יש חלוקים (רשב"א).

א. **ד"מ:** לקמן בסימן פו הביא הטור -
כתב הר"י – היו לה מעות או מטלטלים ותקפם הבעל מידה נאמנת לומר שלי הם.
והר"ש – חילק, אם היו המעות טמונים אין מוציאים מידו, ואם היו גלויים – מוציאים מידו, שנאמנת לומר שלי הם או של פלוני. כ"ד הרא"ש.

סיכום: כשאמרה 'נתנו לי על מנת שאין לבעלי רשות אלא אעשה מה שארצה':

- √**רמב"ם והרמב"ן** – אינה נאמנת, שכלך ממון הנמצא ביד אישה בחזקת בעלה לנ"מ והבעל אוכל פירות. כ"פ המחבר(2.)
- **הרב יונה, רשב"א והריטב"א** – נאמנת.
- **הר"ש והרא"ש** – במעות טמונים אינה נאמנת, במעות גלויים נאמנת.
כ"פ הרמ"א כאן (א.)

ב. **רשב"א:** אף שנראה כרבנו יונה שהיא נאמנת מ"מ להלכה צ"ע.
מ"מ אם נושאת ונותנת בתוך הבית ברור שאינה נאמנת והרי הם של הבעל לגמרי.

ג. **ת' מהר"ם:** אישה שאמרה שבעלה נתן לה חפצים במתנה, ומרדה עליו ויצאה מביתו: אם לא ראו החפצים בידה אף שנושאת ונותנת בבית – נאמנת במיגו דלהד"מ או החזרתים לו.

חו"מ(סב/א): אשה הנושאת והנותנת בתוך הבית והיו שטרות מקניית הקרקעות ועבדים או שטרי חובות כתובים על שמה והיא אומרת שלי הם (ואפילו השטרות תחת ידה) - עליה להביא ראייה. בעדים שהוא כדבריה, שהיה לה ממון מיוחד ואין צריך שיעידו על אלו השטרות שהם שלה.
וה"ה אם נמצאו לה מטלטלים ברשותה עליה להביא ראייה.
הגה: לא היתה נושאת ונותנת תוך הבית והיו שטרות כתובים על שמה - הם שלה.
היו כתובים על שמה ועל שם בעלה - הם שותפות של שניהם. וסתם אשה נושאת ונותנת תוך הבית.

3. רמב"ם:

ואם אמרה: 'אתה נתת לי במתנה' - נשבעת שבועת היסת שנתנם לה הבעל, ואינו אוכל פירותיהם.

ה"ה - לפי הרמב"ם אף שאינה נאמנת לומר 'נתן לי **אחר**', אם טוענת '**אתה** נתת לי במתנה' – נאמנת, לפי שאין אישה מעיזה בפני בעלה בדבר שהוא יודע האמת. ולכן היא נשבעת היסת ונוטלת כיון שהוא טוען ברי.

1. נמצא ביד האישה

ט"ז: ברישא (1.) טוענת האישה שהקרן שלה והבעל אוכל פירות, והבעל טוען שהכל שלו – לכן היא נאמנת

והוא אוכל פירות.

בסיפא (2.) האישה טוענת שנתנו לה מתנה והכל שלה (אף הפירות) – אינה נאמנת לפי שהבעל מוחזק בנכסים שלה לאכול פירות.

והוא אומר

ח"מ: כלומר הוא טוען **שמא** ממעשה ידיך הם, אבל אם היה טוען **ודאי** ממעשה ידיך הם – היתה האישה חייבת היסת.

נאמנת

ב"ש: וקשה בחו"מ(סב) – שטרות היוצאים על שמה אינה נאמנת לומר שלי הם!

שאני התם שהיא נושאת ונותנת בהם (כ"כ בעה"ת).

ועי"ל דכאן מטלטלים ושם קרקע.

באה"ט: ה"ה אלמנה נאמנת נגד היורשים לומר ששלה הם. ואלמנה עדיפה, שאין אצל יורשים טענת ודאי, משא"כ אצל הבעל יתכן פעמים טענת ודאי (רלנ"ח).

כנה"ג: נאמנת – דווקא שהנכסים אצלה, אבל אם הם אצל הבעל נאמן הבעל לומר שלי הם או מעשיה ידיך הם ששייכים לי.

2. עליה להביא ראיה

ח"מ וב"ש: טעמו שכל ממון הנמצא אצל האישה בחזקת נכסי מלוג שהבעל אוכל פירות.

להביא ראיה

הר"ם מטראני: ה"ה כשמודה שקיבלה מאחר וסתם מתנה היא בלי תנאי שאין בעלה רשות בהם. אבל אישה שנשאת ושיירה מקצת נכנסים לנישואי ביתה – נאמנת שהשאירתן ע"מ שאין לבעלה רשות בהם.

א. דווקא במעות טמונים

ח"מ: משמע שבמעות שאינם טמונים נאמנת אף להפקיע מבעלה הפירות והירושה, כשאומרת נתנו לי ע"מ שאין לבעלי רשות בהם.

ולא משמע כן מדברי הר"ש והרא"ש – אף דשם מיירי דלא מהני תקיפת הבעל במעות שאינם טמונים, מ"מ הם בחזקת נכסי מלוג.

ואף הרשב"א שחולק על הרמב"ם שנאמנת לומר שקיבלה ע"מ שאין לבעלה רשות בהם, מ"מ לא מחלק בין טמונים לשאינם טמונים.

ותימה על הרמ"א שחילק בין טמונים לגלויים?

והב"ש – בתקף בעלה מידה נאמנת במעות גלויים, וכ"ש כאן שהמעות בידה שנאמנת במעות גלויים שקיבלה ע"מ שאין לבעלה רשות.

סיכום: כשאמרה ע"מ שאין לבעלי רשות בהם במעות גלויים :

לפי ח"מ – אינה נאמנת, דלא כהרמ"א

והב"ש – כהרמ"א שנאמנת.

ב. אינה נושאת ונותנת

ב"ש: קאי גם על הרישא(1.) דכשהיא נושאת ונותנת אינה נאמנת לומר במתנה נתנו לי, אלא הכל לבעל.

כתב הרא"ש – ואם הבעל מפקיד אצלה הוי כנשואת ונותנת.

כ"כ ח"מ – סתם נשים מקירי נושאת ונותנת, כיון שהבעל מאמין לה ומפקיד בידה. כ"פ חו"מ(סב).

ומבואר בתו"ס – שאם היא נושאת ונותנת אינה נאמנת אף שאין טענת ברי נכדה, כגון שמת בעלה. וכמו בשטרות שיוצאים על שמה (ב"ב נב:) שאינה נאמנת אף דאיירי שמת בעלה.

מיהו בטענת 'אתה נתת לי' נאמנת אף הנושאת ונותנת לפי שאינה יכולה להעיז.

ג. לא ראו ממון בידה... מיגו (ת' מהר"ם)

ב"ש: מה הדין אם נושאת ונותנת ?

משמע – אף בנושאת ונותנת נאמנת במיגו כשלא ראו הממון בידה. ואפשר אף לרמב"ם דס"ל חזקה מה שביד אישה לבעלה! כאן נאמנת כיון ש 'מיגו במקום חזקה' לא איפשטא בב"ב(ה:), וכאן שמוחזקת לא מוציאים מידה.

וכ"מ מת' מהר"מ. כ"ד הסמ"ע וח"מ.

מיהו מהתו"ס משמע – שאינה נאמנת במיגו כשנואת ונותנת. כ"ד הש"ך.

3. אתה נתת לי במתנה

ח"מ: אתה נתת לי – פירוש ואין לך אפילו פירות (כמ"ש בס"ז).

אף שכדי להוציא פירות מיד הבעל צריכה להביא ראיה (כמו שנתבאר) ! מ"מ כאן שאני כיון שאינה מעיזה (ה"ה).

ולדעת בעה"ת – א"צ לתירוץ זה, שגם בפירות נאמנת להפקיע מיד בעלה, ורק ירושה אינה יכולה להפקיע מיד בעלה.

אתה נתת לי

ב"ש: הקשה בעה"ת – למה אינה נאמנת כשאומרת 'נתנו לי ע"מ שאין לבעל רשות בו' במיגו ש 'אתה נתת לי מתנה'?

ותירץ – במיגו מגרע כוחה שהרי יורש אותה משא"כ כשאומרת 'נתנו לי מתנה וכו' שאינו יורשה (לפי שיטת בעה"ת).

והש"ך כתב – אינה קושיה, דהוי מיגו במקום חזקה שכל מה שביד האישה בחזקת נכסי מלוג והבעל אוכל פירות.

ואינו נראה לי – כיון שהיא תופסת ל"א חזקת הבעל, ו'מיגו במקום חזקה' לא איפשטא מי חזק יותר. וא"כ קשה למה אין להוציא מידה כשיש לה מיגו?

לי במתנה

ב"ש: כתב בעה"ת – מטלטלים יודעים לבעל אינה נאמנת לומר שהבעל נתן לה מתנה.
וטעמו הנאמנות שלא מעיזה רק בדבר שלא ידוע שהיה של הבעל, ואז נאמנת אף שהוא בידה. אבל דבר שידוע שהוא של בעל אינה נאמנת.

יג

1. ראמ"ם: נכסי מלוג, הבעל אוכל פירות:

דבר שאינו עושה פירות:

2. ואם הם דבר שאינו עושה פירות (כגון מטלטלים) **- ימכר וילקח בו דבר שעושה פירות.**

א. ואם הוא אומר: כך וכך ילקח בהם, והיא אומרת: איני לוקחה בהם אלא כך וכך - לוקחים דבר שפירותיו מרובים ויציאתו מועטים, בין שהיה הדבר כרצונו או ברצונה, ואין קונין דבר שאין גזעו מחליף.

דבר שעושה פירות אבל אין גזעו מחליף:

3. ואם נפל לה דבר שאין גזעו מחליף (שעכשיו יש פירות), **א. אע"פ שלא יישאר קצת מהקרן - א"צ למוכרו. כגון: שהכניסה לו עז לחלבה, רחל לגיזתה, דקל לפירותיו, אע"פ שאין לה אלא פירות אלו בלבד - הרי זה אוכל והולך עד שתכלה הקרן.**

ב. וכן אם הכניסה לו כלי בתורת נכסי מלוג - ה"ז משתמש בהם ולובש ומציע ומכסה, עד שיכלה הקרן, וכשיגרש אינו חייב לשלם הבליות של נכסי מלוג.

[כלומר: דבר שאינו עושה פירות – צריך למכור ולקנות דבר העושה פירות, שהקרן יישאר.
אבל דבר העושה פירות אלא שאין גזעו מחליף, ואם יאכל פירות יגמר הקרן – אין חייב למכור ולקנות דבר שגזעו מחליף].

2. דבר שאינו עושה פירות

כתובות(עט.): משנה – נפלו לה כספים ילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות.

פרש"י: והוא אוכל פירות – והקרן קיימת לה, שלא תיקנו לבעל אלא פירות.

א. גמ: פשיטא ארעא ובתי – ארעא (כלומר אחד אומר לקנות בתים ואחד אומר לקנות קרקעות – קרקעות עדיף).
ארעא בתי ודיקלי – בתי. דיקלי ואילני – דיקלי. אילני וגופני – אילני.

3. דבר שעושה פירות אבל אין גזעו מחליף

שם(עט:): אמר רבא אר"נ – הכניסה לו עז לחלבה ורחל לגיזתה ותרנגולת לביצתה ודקל לפירות – אוכל והולך עד שתכלה הקרן.

א. עז לחלבה

רש"י – מיירי שהעז שלה ולכן הוא אוכל החלב, כיון שיישאר הקרן (שנשאר עורה של העז, ונוצתה של התרנגולת, ועצים מהדקל). אבל כשאין העז שלה, שלא ישאר קרן כלל צריך למכור.

√**והרי"ף** – אפילו קיבלה העז רק לחלבה, והעז אינו שלה. ואף שאם תמות ולא יישאר הקרן לא חיישינן למיתה. כמ"ש חנינה: בהכניסה לו גלימה שמשתמש עד דבלי.
כ"ד הרמב"ם, רשב"א.

והרא"ש – כרש"י, חולק על הרי"ף, כיון שהקרן כלה אין לכלות הקרן לגמרי, ובגלימה שאני שנשארים השחקים.

סיכום: עושה פרי אך אין גזעו מחליף

- רש"י – צריך למכור ולקנות קרקע ואיכל פירות כדי שישאר הקרן. כ"פ הרא"ש והטור.
- √הרי"ף – אוכל והולך אף שיגמר הקרן (ול"ד לנפלו לה פירות תלושים שצריך למכור כיון שהפירות לא

עושים פירות). כ"פ רמב"ם והרשב"א.

ב. (שם): א"ר נחמן - עיילא ליה גלימא, פירא הוי, מכסי ביה ואזיל עד דכליא.

(שם): אבא זרדתא (יער ואילנות לחתוך עצים) ופירא דכווורי (חפירת דגים) מה דינם?
אמרי לה – פירא. ואמרי לה – קרנא.

פרש"י: אמרי ליה פירא – אם נפלו לו אלו הרי קציצת עצים והדגים פירות הם, והקרקע קרן, וא"צ למכור.
ואמרי קרנא – כולם קרן הם, הואיל והעצים והדגים כלים, ולכן ימכרו הכל ויילקח קרקע.

ב"י: ולעניין אם נפלו לה מעות הלכה כל"ב שדינם כקרן ויילקח בהם קרקע.
כ"ד הרי"ף והרמב"ם – אין לוקחים בהם אלא דבר שגזעו מחליף.

(שם): כללא דמילתא גזעו מחליף – פירא, אין גזעו מחליף – קרנא.
נוסחא אחרת: גזעו מחליף – קרנא, אין גזעו מחליף – פירא.

פירש הראש שתי הנוסחאות –
נוסחא ראשונה כשנפלו לה נכסים: גזעו מחליף פירא – כלומר הפרי יאכל לבעל וא"צ למכור לקחת קרקע. אין גזעו מחליף קרנא – כלומר יעשה ממנו קרן שימכור ויקח קרקע.
נוסחא אחרת כשנפלו לה כספים: כשבא לקנות בכספים שנפלו לה לא יקנה לעשות קרן אלא דבר שגזעו מחליף, שאם אין גזעו מחליף דינו כפרי.
כלומר: שניהם להלכה –
כשנפלו לה שגזעו מחליף – א"צ למכור ולקחת קרקע. נפל דבר שאין גזעו מחליף – דינו כפירות וימכר ויקח קרקע.
נפלו לה כספים: יקח דבר שגזעו מחליף ולא יקח דבר שאין גזעו מחליף.

נפלו לה ↓	דבר שגזעו מחליף	שאין גזעו מחליף
נכסים לעניין אכילת בעלים	**פירא:** הבעל אוכל פירות וא"צ לקנות קרקע	**קרנא:** צריך לעשות קרן, לקנות קרקע
כספים לעניין קניית קרקע	**קרנא:** ימכור ויקנה קרקע	**פירא:** לא יקנה דבר שאין גזעו מחליף דהוי פירא

אבל הרי"ף והרמב"ם והמחבר(3.) – לא פסקו כלישנא הראשונה, אלא כשנפלו לה נכסים שעושים פרי אף שגזעו לא מחליף **א"צ** לקנות קרקע.

2. דבר שפירותיו מרובים (רמב"ם)

ח"מ: הרמב"ם לא פירט כמו בגמרא, משם שאם יראה לב"ד ששכירות בתים טוב יותר מקרקע – הרשות בידם לקנות בתים, שהכל תלוי בדבר שפירותיו מרובים, לפי הזמן והמקום.

ב"ש: ובמעות מזומנים אין מניחים לבעל להרוויח בהם אלא לוקחים דבר שפירותיו מרובים, ומהפירות יכול הבעל להרוויח בהם (ת' הרשב"א).

3 א. אע"פ שלא יישאר קצת מהקרן (הרי"ף)

ב"ש: ואף שנפלו לה פירות תלושים קי"ל (סט"ו) שלקח בהם קרקע! שאני התם שאחר שיאכל הפירות כלו הכל, משא"כ בעז יש חלב אחר (ולא חיישינן שתמות).
ופירש בית יעקב – בחלב וגיזה כיון שמקום החלב (מה שיוצר החלב בכל יום) קנוי לה, הוי החלב שבכל יום פירות, ומקום שעושה חלב הוי קרן.

יד

1. נפלו לה עבדים, אע"פ שהם זקנים - לא ימכור, מפני שהם שבח בית אביה.

2. נפלו לה זיתים וגפנים, ולא היו לה בגוף הקרקע שהאילנות בה, כלום:

א. אם עושין כדי טיפולן - לא ימכרו, מפני שבח בית אביה.

ב. ואם לאו - הרי אלו ימכרו לעצים, וילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות.

1. שם(עט:): משנה - נפלו לה עבדים ושפחות: זקנים - ימכרו וילקח מהן קרקע והוא אוכל פירות.
√רשב"ג אומר - לא תמכור מפני שהן שבח בית אביה.

פרש"י: לא תמכור – יכולה היא לעכב.

2. (שם): נפלו לה זיתים וגפנים זקנים - ימכרו וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות.

רשב"ג/ר' יהודה אומר: לא תמכור מפני שהן שבח בית אביה.

גמ: א"ר כהנא – מחלוקת בשדה שאינה שלה, אבל בשדה שלה ד"ה לא תמכור מפני שהם שבח בית אביה.

פרש"י: שדה שאינה שלה – שקנה זיתים בלא שדה שיאכל פירות עד שיתייבשו הזתים.

הרי"ף והרא"ש: המחלוקת במשנה כשאין עושים כדי טיפולם, אבל עושים, לכו"ע לא תמכור מפני שעדיין שבח בית אביה קיים (ירושלמי).

להלכה:

- **הרא"ש** – הלכה כחכמים בשניהם (בין בעבדים בין בזיתים) שימכרו.
והכל תלוי בבעל: אם ירצה ימכור ויקנה קרקע, ואם ירצה ישתמש בהם. אבל האישה לא יכולה לעכבו מלמכור או מלהשתמש.
- **הרמ"ה** – גם פסק כחכמים, אלא דס"ל כשם הבעל יכול למכור בע"כ, כך האישה יכולה למכור בע"כ כדי שיתקיים הקרן.
- ✓**הרמב"ם** – מחלק,
בעבדים – הלכה כרשב"ג שלא ימכור משום שבח בית אביה (אפילו האישה רוצה למכור).

בזיתים וגפנים – הלכה כחכמים שימכרו לעצים וילקח בהם קרקע (שגורס בזיתים וגפנים שרבי יהודה הוא החולק על חכמים ולא רשב"ג, וקי"ל כחכמים).

1. מפני שהם שבח

ח"מ: ואם היא רוצה למכור אינה יכולה לכופו, שהרי אף בעז לחלבה שאין לה רק חלב אוכל והולך עד שיכלה הקרן, כ"ש בעבדים זקנים.
[כלומר: אף אחד לא יכול לכוף למכור].

2. הרי אלו ימכרו

כ"פ הרמב"ם לפי גרסתו שרבי יהודה הוא החולק בסיפא והלכה כת"ק.

ב"ש: ואם היא רוצה לכופו למכור הזתים?
לפי הרמ"ה – כיון שהוא יכול למכור, כן היא יכולה לכופו למכור.
לפי הרא"ש – אף שהוא יכול למכור בעל כורחה, היא אינה יכולה לכופו למכור בע"כ.

טו

0. נפלו לה פירות:

1. המחוברות לקרקע - הרי אלו של בעל, אפילו הגיע זמנן להיקצר.

2. תולשם (תלושים – לפי הגהת הרמ"א כאן) **מהקרקע שלה - וימכרו, וילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות.**

א. הגה: זה אינו, דכל הפירות הנלקטים תחתיו הם שלו לגמרי, ואפשר שטעות נפל בספרים, וכך ראוי להיות: 'תלושין מן הקרקע הרי הם שלה', ובבא אחריתי היא, וכן הוא ברמב"ם פרק כ"ב דאישות.

0. שם(עט.): משנה – נפלו לה פרות:

2. התלושים מן הקרקע - ילקח בהן קרקע והוא אוכל פרות.

1. והמחוברים בקרקע:

רמ"א - שמין אותן כמה הן יפין בפרות וכמה הן יפין בלא פרות, והמותר, ילקח בהן קרקע והוא אוכל פרות.
✓וחכ"א - המחברין לקרקע, שלו. והתלושין מן הקרקע, שלה, וילקח בהן קרקע והוא אוכל פרות.

הרא"ש: המחוברים שלו – אפילו הגיע זמנם להיקצר זכה בהם. כ"כ רבנו יונה וכ"ה בירושלמי.

ח"מ – אף דקי"ל כל העומד להיקצץ כקצוץ דמי (ואז הם שלה) ! שאני הכא דתקנת חכמים שפירות **הנקלטים** בעודה תחתיו שלו.

1. המחוברים לקרקע... של הבעל

ח"מ: לפי רש"י מיירי שהקרקע שלה, שאז הקרן קיימת, ואזיל לשיטתו בעז לחלבה דבעי תמיד שיור.
אבל לפי הרמב"ם – אפילו קרקע לא שלה, דלא גרע מעז לחלבה.

טז

1. עבדי נכסי מלוג ובהמות נכסי מלוג - הבעל חייב במזונותיהם ובכל

צרכיהם, והם עושים לו והוא אוכל פירותיהם.
א. לפיכך ולד שפחת מלוג (וכן וולדי וולדות) **– לבעל, ולד בהמת מלוג – לבעל.**
2. ואם גירשה, ורצתה האישה לתת דמים וליטול ולד השפחה, מפני שבח בית אביה, שומעין לה.

1. יבמות(סו.): משנה – הבעל חייב במזונות עבדי נכסי מלוג.
ב"י – משמע שה"ה לבהמות נכסי מלוג. כ"פ הטור.
ופסק הרמב"ם: עבדי נכסי מלוג ובהמות נכסי מלוג - הבעל חייב במזונותיהם ובכל צרכיהם, והם עושים לו והוא אוכל פירותיהם.
א. כתובות(עט:): תניא – וולדות בהמת מלוג – לבעל, ולד שפחת מלוג – לאישה.
√חנניה בן אחי יאשיה אומר –שניהם לבעל.
בשלמא לחנניה היינו דלא חיישינן למיתה (ותישאר האם לאישה), אלא לרבנן אי חיישי למיתה אפילו וולד בהמה לאישה?
לעולם לרבנן חוששים למיתה, ושאני בהמה (אף שתמות האם) איכא עורה.
√**אר"ה** בר חייא אמר שמואל - הלכה כחנניה.
2. אר"נ: ומודה חנניה שאם נתגרשה נותנת האישה דמים ונוטלת וולדי השפחה משום שבח בית אביה.
להלכה כשנתגרשה:
דין וולד השפחה: נותנת דמים ונוטלת משום שבח בית אביה (רמב"ם).
דין וולד בהמה:
- הרא"ש והטור – נותנת דמים ונוטלת.

כ"פ המחבר(פח/ג).

- רש"י רמב"ם והריב"ש – בוולד בהמה אין שבח בית אביה ולכן לא נוטלת אף בדמים.

כ"פ המחבר כאן.

1. עבדי נכסי מלוג
ח"מ: אף שבעבדו יכול לומר לו 'עשי עמי ואיני זנך' עבדי מלוג לא יכול לומר כן, דעדיפי מעבדים שלו.
ב"ש – מ"מ בעבדי צאן ברזל כיון שהם באחריותו יכול לומר להם 'עשי עמי ואיני זנך' [מחה"ש – שבנכסי מלוג אין אחריותם עליו ואם לא יזונם עלולים לברוח או למות ויבוא הפסד לאשתו, ולכן לא יכול לומר להם כן. אבל בנכסי צאן ברזל שאחריות עליו יכול לומר כן].
א. לבעל
ב"ש: דין וולדי וולדות שנוי במחלוקת
לרי"ף – לאישה.
לרא"ש והתו"ס – לבעל, אף שלא תיקנו לבעל פרי פירות! כאן כיון שהפרי מגופא זכה הבעל (ול"ד לכפל שהוא כמו פרי מעלמא).
2. ליטול וולד השפחה... שבח בית אביה
ח"מ: אבל וולד בהמה אין בו שבח בית אביה.

יז

1. אם רצה הבעל למכור קרקע של נכסי מלוג לאחר, שיקח פירותיו לשנים מרובות, ומקדים לו המעות - אין שומעין לו.
2. אבל יכול למכור הפירות בכל שנה, אחר שליקטן. א. וכן אם ימכור הפירות לשנים מרובות, ועושה סחורה במעות - שפיר דמי.
3. (ואם בע"ח גובה מנדוניית האעשה או נ"מ שלה עיין בחו"מ צז/כו).

1. שם(פ.): איבעיא להו - בעל שמכר קרקע לפירות מהו, מי אמרינן מאי דקני אקני, או דלמא כי תקינו ליה רבנן פירות לבעל משום רווח ביתא, אבל לזבוני לא?
והלכתא בעל שמכר קרקע לפירות לא עשה ולא כלום.
2. מאי טעמא?
אביי אמר - חיישינן שמא תכסיף (לא יחוש הלוקח לזבלה ותכסיף).

√רבא אמר - משום רווח ביתא (שלא יוכלו ליהנות מהפירות).
מאי בינייהו? איכא בינייהו –
ארעא דמקרב למתא (שלא חיישינן שמא תכסיף אבל רווח ביתא אין),
√אי נמי בעל אריס הוא (כלומר שנותן ללוקח פירות מזומנות ולא את הקרקע לפירות. רווח ביתא יש, שמא תכסיף - חיישינן)
א. אי נמי זוזי וקא עביד בהו עיסקא (שהבעל עושה סחורה במעות שקיבל שיש רווח ביתא, אבל יש חשש שתכסיף).
ב"י: והלכה כרבא דלא חיישינן לשמא תכסיף אלא רק משום רווח ביתא.
הרא"ש: משמע שפשוט שלאחר שליקט הפירות יכול למוכרם (שרק קרקע לפירות אסור), שהרי יש רווח ביתא (כמו שפרש"י).
3. שו"ע חו"מ(צז/כו): מה שהכניסה לו בין נכסי מלוג בין נכסי צאן ברזל - אין בעל חוב גובה ממנו אם ידוע שהוא ממה שהכניסה היא או ממה שפסק הבעל לה בשעת נישואין...
אבל אם הכניסה לו מעות בנדוניא בעל חוב גובה מהם (כיון שמעות להוצאה ניתנו והוי ברשות הבעל).

הגה: וי"א דמ"מ אם עדיין הנדוניא ברשותה או ברשות האב – אין בע"ח גובה מהם.

1. אין שומעים לו
ח"מ: משום שהמעות מאכל בשנה אחת לא יפסיקו לרווחא ביתא לשנים הבאות.
2א. ועושה סחורה במעות – ש"ד
ח"מ: אבל נפלו לה כספים – לא יעשה בה סחורה אלא יקח קרקע שהקרן תישאר לאישה (רשב"א).
3. מנדוניית האישה
ב"ש: אישה רשאית לתפוס מעות נדוניה אם הם בעין לצורך מזונותיה (מהרי"ו).
או נכסי מלוג שלה
ח"מ: אין בע"ח גובה נכסי מלוג שלה, שהרי אף למכור לשנים מרובות אינו יכול משום רווח ביתא כ"כ ב"ש(בעה"ת).

יח

הרא"ש(רבנו האי): **יש מי שאומר שאם הקרקע רחוק ומכרו לפירות לשנים מרובות – מכור** (כיון שהשדה רחוק מהעיר ואינו יכול להביא פירות לעיר, שההוצאות מרובות, וממילא אין רווח ביתא).

מכור
ח"מ: משמע שלכתחילה יכולה האישה למחות אף בכה"ג.

והב"ש – מ"ש ח"מ ליתא, שהרי הטור סיים: 'טוב יותר למכור לפירות', ואף לכתחילה אין האישה יכולה לעכב. כ"פ ישועות יעקב.

יט

1. יש לבעל לכוף מקצת עבדי אשתו ואמהותיה שיהיו משמשים אותו בבית אשה אחרת שנשא, בין שהיו עבדי מלוג בין שהיו עבדי צאן ברזל, אבל אינו יכול להוליכם לעיר אחרת שלא מדעת אשתו.
א. הגה: אבל אינו יכול להכריחם שישמשו לאשתו האחרת בבית אחר (טור בשם רש"י ושלזה הסכים הרא"ש, ב"י וכן משמע ל' הרמב"ם).
2. רשב"ץ: **וי"א דאם הם תכשיטים שאינן ראויין לה שיכול ליתנם לאחרת דלא הכניסה לו כדי שיכלו ויפסדו ולא ישתמש בהם אדם.**

1. שם(פ:): ההיא איתתא דעיילה ליה לגברא תרתי אמהתא, אזל גברא נסיב איתתא אחריתי עייל לה חדא מנייהו. אתאי לקמיה דרבא צווחה לא אשגח בה. דהא קרווח ביתא.

פרש"י: אמהתא – שפחת מלוג שהכניסה לו.
עייל חד מנייהו – לשרת לאשתו השנייה.
דהא קרווח ביתא – שאף עתה עושה צרכי הבית (משמע דווקא באותו בית).

1. והא קא רווח ביתה

• √**רמב"ם** – יכול לקחת שפחה אחת שישמש אותו בבית האישה האחרת באותו העיר.
ב"י – דווקא אם משמשת גם אותו.
ה"ה – אף שמשמשת רק לאישה האחרת.

• **א. רש"י** – רק באותו הבית (כגון שהאישה השניה גרה באותו הבית), אבל אינו יכול להוציאה מהבית.

1. שיהיו משמשים אותו

ח"מ: רש"י והרמב"ם חלוקים בתרתי –
א. לבית אחר:
לרש"י – רק באותו בית, אבל לבית אחר אסור.
לרמב"ם – אף לבית אחר מותר ובלבד באותה בעיר.
ב. לשמש אשתו השנייה:
לרש"י – מותר. לרמב"ם – אסור.
ב"י(רשב"ץ): כיון שיש מחלוקת אם גם בבית אחר יכול – אין הבעל יכול לכוף לשמש בבית אחר, אא"כ במקום שנוהגים כהרמב"ם.
אבל הב"ש – חולק על הח"מ, בטור וה"ה משמע שלרמב"ם כן יכול לייחד שפחה לאשתו האחרת שתשתמש אותה. כן משמע מהרי"ף.
ולפ"ז: אף יכול למכור חלק מהפירות נכסי מלוג לצורך אשתו השנייה (הג' מעשה ניסים).

א. אינו יכול... בבית אחר

מקור הדין:

▪ לפי הציונים – המקור ב"י לפי הרמב"ם שאף בבית אחר שמתירים דווקא כשמשמשת אותו ולא אותה [פירוש: שהדגש בדברי הרמ"א הוא שאינו יכול להכריחם "שישמו לאשתו האחרת", וכדעת הרמב"ם].

▪ וביאור הגר"א – המקור הוא רש"י שבבית אחר אינו יכול להכרחה [הדגש שבבית אחר לא כרש"י].
כ"כ הג' מעשה ניסים.

פה

דיני נכסי מלוג וצאן ברזל

א: הבעל אוכל פירות נכסי מלוג של אשתו (כתובות סה.)
ותקנו פירות תחת פדיונה (שם מז: פדיונה תחת פירות, מזונות תחת מעשה ידיה, קבורתה תחת כתובתה).
אף אחד לא יכול להשמט מחיוב פדיונה (וקבורתה) (שם מז: שלפעמים פירות לא מספקים לפדיונה).
• אמר לא בעודה ארוסה איני אוכל פירות ואינו פודה:
רשב"ם(ב"ב מט:) – מהני.
√תו"ס(שם) – לא מהני (הטעמים: פדיון עיקר, שלא תטמא בין הגויים).
כ"פ הרמב"ם, רמב"ן, רשב"א. וכ"ה בירושלמי.
• מרן: אף היא אינה יכולה להשמט (רמב"ם, שלא תטמא בין הגויים).

ב: נצ"ב באחריותו לרווח ולהפסד. ונ"מ באחריותה (יבמות סו.).
פשע הבעל בנצ"ב ונאבדו – פטור מפני שהיא עמו במלאכתו והוי פשיעה בבעלים (ב"מ צו.).
[פח/ב: כ"ז מדינה דגמרא, אבל כבר נהגו של נצ"ב הראויים למלאכתן נוטלת ונפטר הבעל וא"צ לשלם לה ההפסד – הרי"ף.
ומסיים השו"ע – בד"א כשפירט הנכסים בכתובה, אבל כתב הסכום הכולל – חייב באחריותם – ב"י].

ו: אישה ששאלה פרה ונישאת, ומתה הפרה – הבעל אע"פ שמשתמש פטור, ואפילו פשע מפני שהוא לוקח (ב"מ צו.... אמר רבא הבעל לוקח הוי ופטור).
√כ"פ הרמב"ם – העל ולקח הוי ופטור.
אבל ר"י – הבעל חייב, שאף לוקח ל ל' יום נחשב כש"ח שחייב בפשיעה.
והרא"ש – הבעל פטור אף שדינו כש"ח דהוי שמירה בבעלים (אף שגוף הפרה לא שייך ממש לאישה).
• מרן: והאישה חייבת לשלם כשיהיה לה ממון (רמב"ם).
ואם הודיעה האישה לבעלה שהפרה שאולה – חייב (רמב"ם, לאפוקי ראב"ד שכל שלא קיבל עליו בשכירות

פטור).

ג: מתי חייב באחריות נכסי צאן ברזל

√רבנו אפרים – כששמו עליו בדמים או קיבל עליו אחריות. כ"פ הרמב"ם. כ"פ המחבר בשם י"א.

בעה"ת – אפילו רק כתבו בכתובה .

כ"פ מחבר בשם וי"א. וסיים והראשון נראה עיקר

● מרן: אחר שקיבל עליו אחריות שוב אין יכול לחזור בו.

טעמו:

ב"ש – דינו כשומר שלא יכול לחזור תוך הזמן.

בית יעקב – דינו כשואל (שהרי משתמש בה) שלא יכול לחזור.

ב"מ – תקנת חז"ל שלא יוכל לחזור בו, לפי שאין נדוניה נגבית מחיים.

ד: בעל הבא לדון בנכסי אשתו צריך ממנה הרשאה, ואם יש בה פירות א"צ (גיטין מח.)

● אם יש פירות בקרקע:

רבנו האי – צריך שיהיו בקרקע פירות. כ"ד רמב"ם וש"ך. סמ"ע – אף שאין עכשיו כיון שראוי שיהיו.

והרא"ש – אף שאינו מגדל פירות כיון שאפשר למכור ולקנות קרקע שעושה פירות.

ה: השאילה האישה פירות נ"מ ונשאל בעלה עמה – לא הוי שאלה בבעלים, שאין קניין פירות כקניין הגוף (ב"מ צו.).

● מתי העל אוכל פירות:

א. כתובות(עט.): נפלו לה נכסים אחר שנישאת – הבעל אוכל פירות.

ב. קידושין(פג.): נתנו מתנה לאישה – הבעל אוכל פירות (שאין קניין לאישה בלא בעלה).

ג. הרמ"ה: נתן לה הבעל מתנה בעודה ארוסה – הבעל אוכל פירות.

● מרן: מתי הבעל לא אוכל פירות:

א. מכרה כתובתה או נדונייתה בטובת הנאה (ב"ק פט.)

ב. נתנה מתנה לאחר קודם נישואין להבריח מבעלה (עט. שטר מברחת).

ג. בעל שנתן מתנה לאשתו (ב"ב נט: במכירה - אוכל במתנה - אינו אוכל)

מ"מ לא יכולה למוכרם (שני תירוצים בתו"ס ב"ב נא:):

1). כיון שהבעל יורשה.

2). כיון שיש לו פרי פירות.

● ב"ש: עברה ומכרה –

לפי תו"ס ורא"ש – הבעל מוציא מיד לקוחות.

לפי הרשב"א – מוציא לאחר מיתת אשתו.

לפי הרמ"ה – אף אחר מותה לא מוציא כיון שאין לו פירות.

● ירושלמי: אף שמציאתה לבעלה (שחיישינן שתבריח מבעלה ותאמר מציאה הם) מתנה שיש לה קול לא חיישינן והוא שלה.

ט: המוכר קרקע לאשתו (ב"ב נא: ל"ק כאן במעות טמונים וכו') :

המעות גלויים – קניין הקרקע והבעל אוכל פירות.

במעות טמונים – לא נקנה קרקע, ובמעות יקנו קרקע והבעל אוכל פירות (שהבעל רצה לגלות מעות הטמונים כדי שיאכל פירות) – רמב"ם.

● הגה: וי"א שאם טען הבעל ברי שהמעות שלו (בטמונים) – הרי הם שלו (רשב"א).

● (פו/ב): בעל שלוה מאשתו ואח"כ גרשה – אין לה עליו כלום (ב"ב נא.).

הגה: דווקא במעות טמונים, אבל מעות גלויים צריך לשלם לה (טור, ר"ש ורשב"א לאפוקי הרמב"ם של מחלק בהלוואה).

הגה: בעל שתקף מעות מיד אשתו:

במעות טמונים:

ר"י, ר"ש והרא"ש – אינה יכולה להוציא מידו.

כ"פ הרמ"א.

רמב"ם – מוציאים מידו והוי נ"מ.

במעות גלויים:

ר"י – אף במעות גלויים לא יכולה להוציא ממנו.

√ר"ש והרא"ש – מוציאים ממנו. כ"פ הרמ"א.

י: אמרה שהיו גלויים והוא אומר שהיו טמונים – עליה להביא ראיה, שהרי קרקע ביד הבעל (הרמ"ה).

יא: נתן לה אחר מתנה ע"מ שאין לבעלה רשות –קנה הבעל והוי נ"מ (נדרים פח.).

● אא"כ התנה בגוף המתנה (שם):

ר"ת – כרב, שצ"ל ע"מ שאין לבעלך רשות אלא מה שאת נותנת לפיך.

ר"ע, רמב"ן והר"ן – כשמואל, אף שא"ל ע"מ שאין לבעלך רשות או ע"מ שתעשי מה שתרצי – מהני.

√ רמב"ם – כשמואל וצריך שני תנאים

א. ע"מ שאין לבעל רשות

ב. שתעשי לפיך או מה שתרצי.

● הגה: האב שנתן מתנה לביתו באופן המועיל, ואח"כ מת אביה והיא בת יורשת – נתבטלה המתנה וזכה הבעל כנ"מ (ת' מיחוסות).

יב: נמצא ביד האישה מעות או מטלטלים והיא אומרת מתנה נתנו לי, והוא אומר ממעשיך ידיך הם – נאמנת וילקח בהם רק' והוא אוכל פירות (רמב"ם).

המקור: ירושלמי שני טעמים למה מציאתה לבעלה: שלא תביא מריבה, שלא תבריח מנכסיה בעלה ותאמר מצאתי. והרי יכולה להבריח ולטעון שקבלה מאחר? מתנה יש לה קול.

ה"ה – מכאן פסק הרמב"ם שנאמנת לומר קבלתי מאחר.

● מרן: ואם אמרה נתנו לי ע"מ שאין לבעלי רשות – אינה נאמנת (כיון שרוצה להוציא הפירות מבעלה) –

רמב"ם.
המקור: מחלוקת ראשונים –
✓לפי הרמב"ם והרמב"ן – אינה נאמנת, שכל ממון שביד אישה בחזקת נ"מ לבעלה לאכול פירות.
ר' יונה, רשב"א וריטב"א – נאמנת.
הר"ש והראש – המעות טמונים אינה נאמנת.
כ"פ הרמ"א.
● הגה: ודוקא שאינה נשואת ונותנת בתוך הבית (רשב"א).
וי"א (אף שנושאת ונותנת) אם לא ראו הממון בידה נאמנת במיגו שהחזירה (מוהר"ם).
● מרן: אמרה 'אתה נתת לי במתנה' – נאמנת בהיסת (רמב"ם לפי שאינה מעיזה בבעלה)

יג: נפלו לה נכסים, איך מטפלים בהם:
● דברים שאינם עושים פירות – כגון מטלטלים ימכר וילקח בהם קרקע והבעל אוכל פירות (כתובות עט.).
● דברים שעושים פירות אבל אין גזעו מחליף – כגון הכניסה לו עז לחלבה, רחל לגיזתה (שעושה פירות אך הקרן כלה) – אוכל והלך עד שכלה הקרן (עט:).
מחלקות ראשונים:
רש"י – מיירי שהעז שלה וכשימות וישאר העור. אבל עז רק לחלבה שלא ישאר כלום כשימות צריך למכור ולקנות קרקע. כ"ד הרא"ש.
✓הרי"ף – אף שהעז רק לחלבה. כ"ד הרמב"ם והרשב"א.

יד: נפלו לה עבדים ושפחות זקנים – לא ימכור מפני שבח בית אביה (עט:).
נפלו לה זיתים וגפנים זקנים, אם השדה שלה – לא ימכרו, אבל בשדה שאינו שלה – ימכרו (כת"ק שם).

טו: נפלו לה פירוש: מחוברים – לבעל. תלושים – ילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות (עט. כחכמים)

טז: הבעל חייב במזונות עבדי ובהמות מלוג (יבמות סו.).
לפיכך ולדות שפחה ובהמת מלוג – לבעל (עט: מחלוקת בוולדות שפחת מלוג).

יז: אין הבעל יכול למכור נ"מ לשנים רבות (פ.).
אבל יכול למכור הפירות בכל שנה אחר שליקטן, או אף שמכר לשנים רבות ועושה סחורה במעות (שם: שני תירוצים למה לא ימכרו שלני מרובות וכרבא).

יח: קרקע רחוקה שמכרה לשנים מרובות י"א דהוי מכר (הרא"ש ורב האי).

יט: להעביר שפחה מאישה זו לאישה אחרת שלו (שם פ:) :
✓לפי הרמב"ם – מותר להעביר אף לבית אחר (באותה העיר) אבל רק לשמשו שם ולא לאישה.
ולרש"י – רק באתו הבית, אבל מותר לשמש אישה האחרת.

סימן פו: שלא לקבל פקדונות מנשים, עבדים וקטנים.

ובו **ב** סעיפים (ב"ב: נא)

א

1. אין מקבלין פקדון מאשת איש, ואם קבל, יחזיר לאשה.

א. (ואם אמרה: 'של פלוני הם, נאמנת' (טור).

ב. הלכה האישה למדינת הים, ובא הבעל ותבע מן הנפקד ואומר שאשתו גנבה לו - לא יתנם לו עד שתבוא האישה או תמות, כן נ"ל).

2. ואם אמרה בשעת מיתתה: 'של פלוני הם' - אם נאמנת לו, יעשה כדבריה, ואם לאו - יתן ליורשים (באר הגולה – היינו בעלה). **א.** (*הטור:* וכן אם מתה ולא אמרה כלום).

3. ויש מי שאומר שאם היא נושאת ונותנת בתוך הבית - אינה נאמנת לומר של פלוני הם (תו"ס והרא"ש: כ"ש שאינה נאמנת לומר דשלה הם).

א. הגה: מיהו (אף שלא נאמנת דשל פלוני הם) כל זמן שהיא חיה יחזיר לאשה (, ריב"ש והטור), **ב.** מיהו אם החזיר לבעל - פטור הנפקד, אפילו אינה נושאת ונותנת תוך הבית (מרדכי פרק חזקת הבתים).

1. ב"ב(נא:): ת"ר - אין מקבלין פקדונות לא מן הנשים ולא מן העבדים ולא מן התינוקות.
קיבל מן האישה יחזיר לאשה ואם מתה יחזיר לבעלה.
קיבל מן הקטן יעשה לו סגולה (רב חיסדא – ס"ת. רב כהנא – דקל שיאכל ממנו פירות).

פרשב"ם: אין מקבלים – שמא גנבו מהבית ואסור לסייע ידי עוברי עבירה, וכשלא יקבלו מהם יחזירו למקום שגנבו.
√יחזיר לאישה – ולא לבעל, שאין להחזיקה בגנבת.
מתה יחזיר לבעל – שאף אם נתנו לה מתנה ע"מ שאין לבעלה רשות בהם, כשמתה הוא יורשה.
ואם נתגרשה ואח"כ מתה (אף שנתנה פקדון כשהייתה נשואה) יחזיר ליורשי האישה ולא לבעל, לפי ששוב אין הבעל יורשה אחר גירושין.

מיהו לדעת הרמב"ם – שכל מה שביד האישה בחזקת נ"מ לבעלה שאוכל פירות, א"כ יכול להחזיר **אף** לבעל. כ"ד הרמב"ן.

לאפוקי הרשב"א – דס"ל שיחזיר רק לאישה.

א. והרא"ש: אם היא בריאה ואמרה תנהו לפלוני שזה שלו – נאמנת שהרי יכולה לקחת הפקדון חזרה ולתת לאותה פלונית.
ומה שהגמרא(2.) (דביתו דרבה בר רב חנה) חילקה: בין נאמנת לו או לא, מיירי ששוכבת על ערש דוי שאין לה מיגו (שאין יכולה בעצמה לתת לפלוני).
ואף אם בעלה מערער אין נותנים לו.
וכנ"ד ה"ה(ר"י מיגאש) – שאין הבעל יכול לערער (לאפוקי הראב"ן שחולק).

ב. ד"מ: כתב המרדכי – אני מסתפק אם האישה הלכה למדינת הים והבעל תובע מהנפקד שיחזיר לו הפקדון לפי שאשתו גנבה ממנו האם יחזיר? ושאלתי לרבותי ורפיא בידם
√והרמ"א – פסק שלא יתן לבעל עד שתבוא אשתו או תמות.

2. ג"מ: וכולן שאמרו בשעת מיתתן 'של פלוני הן' - יעשה כפירושן, ואם לאו יעשה פירוש לפירושן.

דביתהו דרבה בר בר חנה כי קא שכבה, אמרה: 'הני כיפי דמרתא ובני ברתא'.
אתא לקמיה דרב א"ל: אי מהימנא לך - עשה כפירושה. ואי לא - עשה פירוש לפירושה.

ואיכא דאמרי הכי א"ל: אי אמידא לך - עשה כפירושה. ואי לא - עשה פירוש לפירושה.

פרשב"ם: בשעת מיתתן – אורחא דמילתא נקט, דכשהם בריאים יכולים בעצמן להחזיר.
יעשו כפירושן – יחזיר לאותו פלוני שפירשו.
פירוש לפירושן – שאם לא נאמן לו שהפקדון של אותו פלוני אלא של הבעל, ומתוך בושה לא מודה ששל בעל הם שלא יאמרו שגנבה ממנו – יחזיר לבעל ולא לאותו פלוני.

3. הרא"ש: ואם נושאת ונותנת בתוך הבית – אין נאמנת לומר ששל פלוני הם, שהרי בגמרא(נב:) אישה הנושאת ונותנת בתוך הבית לא נאמנת לומר שלי הם ועליה להביא ראיה.
ואף שאינה נושאת ונותנת, כל שבעלה מפקיד בידה כל אשר לו – דינה כנושאת ונותנת ועליה להביא ראיה.

א. ריב"ש – מ"מ מ"ש 'קיבל מן האישה יחזיר

לאישה' מיירי אף באישה נושאת ונותנת.

ד"מ – דאף שאינה נאמנת לומר דשל פלוני הם, מ"מ על נפקד להחזיר למי שקיבל ממנו.

ב . מרדכי: ואם החזיר הנפקד לבעל (במקום להחזיר לאישה) – נראה שהוא פטור ואף אם אינה נושאת ונותנת.

בית יעקב – וה"ד שטען הבעל שהם נכסי מלוג אבל אם טען שהם שלו ממש (שהיא גנבתם) לא, וכמ"ש הרמ"א(1ב.) בשם מרדכי.

1. אין מקבלים פקדון

פליטת בית יהודה: אבל נכסי נדונייתה מקבלים ממנה לכתחילה ולא יחזיר אלא לידה, ואם נתנם לבעל חייב לשלם.

יחזור לאישה

ח"מ: ואפילו הבעל צווח דשלו הם אינו נאמן להוציא מידה או מהנפקד, כמ"ש (פה/יב).

ב"ש – יחזיר לאישה אף שאינה נאמנת לו, דמ"מ אין מחזיקים אותה שגנבה ודאי.

ליקוטי מהרי"ו – מיהו אם הנפקד יודע שהיא גנבה משל הבעל יחזיר לעלה, ואם החזירם לאישה חייב לשלם.

יחזור לאישה

ב"ש: כתב ה"ה(רשב"א) – לדעת הרמב"ם שכל ממון שביד האישה בחזקת נכסי מלוג הם, רשאי להחזיר אף לבעל (פירוש שרשאי להחזיר לאיש או לאישה).

א . 'של פלוני הם' – נאמנת

ב"ש: לשיטת הרמב"ם (פה/יב) שמעות ומטלטלים שביד האישה אינה נאמנת לומר ניתן לה במתנה ע"מ שאין לבעלה רשות בהם, ה"ה שלא נאמנת כאן לומר דשל פלוני הם, דחזקה מה שנמצא ביד נכסי מלוג הם. כ"מ מהתו"ס.

אבל לשיטת ש"פ – דל"א חזקה זו, נאמנת לומר דשל פלוני הם.

ואפשר שכאן אף הרמב"ם יודה שנאמנת כיון שיש לה מיגו שיכלה לקחת מהנפקד ולתת לפלוני, משא"כ בסימן הקודם כשנמצא אצלה אין לה מיגו זה.

נאמנת

ח"מ: אף שאינה נאמנת בעניי הנפקד יעשה כדבריה, מאחר שהיא בריאה יש לה מיגו (שיכולה לקחת מהנפקד ולתת לפלוני, אבל במוטלת על ערש דווי שאין לה מיגו) יש לחלק אם נאמנת בעיניו או לא.

ב . למדינת הים... לא יתנם לו

ב"ש: ולפי הרמב"ם רשאי להחזיר לבעלה לאכול פירות, אבל לא להחזיק בהם כשלו (לפי פירוש הג' מעשה ניסים).

2. יתן ליורשה (בעלה)

רשב"ם: שאף אם נתנו לה ע"מ שאין לבעלה רשות, כשמתה בעלה יורשה.

3. שאם יהא נושאת ונותנת

חו"מ(סב): כל אישה הנושאת ונותנת שנמצאו מטלטלים ברשותה עליה להביא ראיה שיש לה ממון מיוחד שתוכל לטעון שמטלטלים אלו באים ממון זה, וכל שלא הביאה ראיה הכל החזקת הבעל.

ח"מ – וכ"ש כאן שאם הפקידה ביד אחר יכול הבעל לטעון לעכב שיחזירו רק לו.

אינה נאמנת

מהר"ם אלשיך: דווקא באישה, שחזקתה שגנבה מבעלה (כיון שכל נכסיה בחזקת בעלה), אבל בן גדול שנושא ונותן בנכסי אביו – מחזיקים ששלו הם.

והבאה"ט – לכאורה לא משמע כן מחו"מ(סב).

א . כ"ז שחיה יחזיר לאישה

ח"מ: תימה, אם הבעל יכול לעכב למה יחזיר לאישה, הרי מה שביד אישה בחזקת בעלה, כ"ש כשאינו בידה שבעלה מעכב להחזיר לו.

כן הקשה הב"ש.

ב . אם החזיר לבעל פטור (מרדכי)

ח"מ: אף שהחזיר לבעל דין הנכסים רק כנכסי מלוג שהבעל אוכל פירות, דלא גרע מקנתה מבעלה ממעות טמונים שדינם נכסי מלוג. ואם היו המעות גלויים **לכו"ע** דינם נכסי מלוג.

ולפמ"ש הרמ"א(ב.3) בתקפם במעות גלויים שהיא נאמנת, וה"ה לכאן שהמעות גלויים אם נתן הנפקד לבעל לא מהני, והם נכסי מלוג (לפי שיטתו שם), למה תאבד זכותה.

ב"ש – לש"פ שבמעות טמונים אם טוען הבעל בברי שהם שלו נאמן, וא"כ כאן שהאישה מפסידה הקרן יש לדמות למ"ש חו"מ(נח/א): שליח שפרע ולא קיבל חזרה השטר – המלוה תובע לשליח והשליח תובע המלוה, וא"כ ג"כ תתבע האישה לנפקד והנפקד יתבע מהבעל (ספר ראש פינה - ולכן הבעל צריך להחזיר).

[**סיכום: החזיר הנפקד לבעל**
לשיטת הרמב"ם – הוי המעות נכסי מלוג.
לש"פ – במעות טמונים יכול הבעל לקחת לעצמו. ובמעות גלויים לא מהני מה שנתן לבעל].

פטור הנפקד
הג' מעשה ניסים (בית יעקב): דווקא שנטלם הבעל בסתמא שהם בחזקת נכסי מלוג, אבל אם אמר שאשתו גנבה ממנו (שאז לוקחם לעצמו לבד) - אסור לשליח ליתנם לבעל, ואם החזיר חייב לשלם.

בו

1. הבעל שלוה מהאישה ואחר כך גירשה - אין לה עליו כלום.

א. הגה: וכ"ש אם לא גירשה (דברי עצמו).

2. וי"א דוקא אם היו המעות טמונים כשלוה ממנה, אבל לא היו המעות טמונים, ולוה ממנה, צריך לשלם לה אפילו לאחר שגירשה (טור).

3. וה"ה אם תקפם מידה, דמאחר שלא היו המעות טמונים - נאמנת לומר: 'שלי או של פלוני הם'.

א. הרא"ש: מיהו אם נושאה ונותנת תוך הבית, או שהבעל מאמינה על שלו - אינה נאמנת (טור). (ועיין לעיל פ"ה/י"ב).

4. לוה ממנה בשטר, היא אומרת: 'לא היו המעות טמונים', והוא אומר: 'טמונים היו' - עליה להביא ראיה או פטור לשלם (נ"י פרק חזקת).

1. ב"ב(נא.): לוה מן העבד ושחררו, מן האישה וגרשה – אין להם עליו כלום.
מ"ט? לאו משום דאמרינן לגלויי זוזי הוא דבעי?
שאני התם – דלא ניח"ל לשויה נפשיה עבד לוה לאיש מלוה.

פרש"י: דלא משויה – אנן סהדי שאין רצונו של אדם להיות עבד למלוה שלו אם יכול להפטר בשום עניין.
הילכך: י"ל שכוונתו לגלות המעות (ולא לקבל הלוואה).

2. הטור: ודוקא במעות טמונים אין לה עליו כלום שלא כיוון אלא להוציאם מידה, אבל במעות שלא היו טמונים צריך לפורעה.
כ"ד הר"ש והרשב"א.
אבל הרמב"ם – לא מחלק בין מעות טמונים או לא.
ול"ד ל (פה/ט): שאם מכרה לבעל שדה תלוי הדבר בטמונים או גלויים! שכאן כיון שלוה ממנה יצאו המעות מחזקתה וחוששים שהם שלו.
כ"ד המחבר.

סיכום: לוה מאשתו, האם חייב להחזיר לה?

- **רמב"ם** – אף במעות גלויים א"צ להחזיר לה, שכל מעות שביד האישה בחזקת בעלה כנ"מ, אא"כ הביאה ראיה.
כ"כ בעה"ת – דאנן סהדי שלא נשתעבד להיות עבד לוה לאשתו. כ"ד המחבר.
- **רש"י, רשב"א והרא"ש** – במעות גלויים צריך להחזיר לה, אבל במעות טמונים א"צ להחזיר (וכמו במוכר שדה לאשתו פה/ט). שלא כיוון אלא להוציאם מידה. (וכן בתקף מהאישה 3. יש חילוק בין מעות גלויים לטמונים).
כ"פ הרמ"א בשם י"א.

3. בעל שתקף מעות או מטלטלים מיד אשתו

- **במעות טמונים:**
  - **ר"י** – אינה יכולה להוציא מידו, שאינה נאמנת לומר שלי או שלי פלוני. כ"פ ר"ש והרא"ש.
  ב"ש: דווקא שהבעל טוען ברי, אבל טוען שמא והיא טוענת ברי – צריך להחזיר, והם כנ"מ.
  - **רמב"ם** – מוציאים מיד הבעל והוי נ"מ (שהרי לרמב"ם אף שקנתה מבעלה במעות טמונים יכול הבעל לומר לגלויי זוזי עשיתי, אפ"ה הם נ"מ, וכ"ש כשתקף מידה בע"כ).
- **במעות גלויים:**
  - **ר"י** –אף במעות גלויים לא יכולה להוציא ממנו.
  - **ר"ש והרא"ש** – מוציאים מידו (שהרי במכר קרקע לאשתו במעות גלויים קנתה).
  כ"פ הרמ"א.

4. ונמ"י: לוה ממנה בשטר, א"צ לשלם לה אא"כ (מביאה ראיה) שפירש בשטר שהיו ממעות שאינם טמונים.

1. אין לה עליו כלום

ת"מ: דלעת הרמב"ם – בלווה ממנה מעות אין חילוק

בין מעות טמונים או גלויים, מאחר שהלוותה לבעלה ולא קנתה בהם קרקע **ודאי יצאו מחזקתה** ואיבדה זכותה אף במעות גלויים (והם של הבעל לבדו).

ולפ"ז: בתקף ממנה לא מהני לרמב"ם אפילו במעות טמונים, שהרי אפילו קנתה ממנו במעות טמונים לא יצאו מחזקתה, וכ"ש בתקף ממנה בעל כורחה.

והרמ"א(2.) – הביא דעה החולקת על הרמב"ם.

כ"כ ב"ש – בתקף ממנה לא מהני לרמב"ם אף במעות טמונים, ונשארו במעות בחזקת נכסי מלוג.

[**סיכום:** לווה הבעל מהאישה וגרשה

לרמב"ם – אין לה עליו כלום (אפילו במעות גלויים).

לרשב"א והרמ"א – במעות גלויים צריך הבעל להחזיר].

א. וכ"ש אם לא גרשה (דביר עצמו)

הט"ז: זה אינו, **שדווקא** שגירשה אין לה עליו כלום, שהרי בטענה 'אתה נתת לי' (פה/יב) נאמנת בשבועת היסת מהטעם שאין האישה מעיזה נגד בעלה, אבל כשגירשה שוב אין את הטעם שלא מעיזה נגדו.

ולכן בלא גרשה נאמנת אפילו להוציא ממנו, משא"כ כשגירשה שמעיזה נגדו ואינה נאמנת.

ואפילו אם היו מעות בידה וידוע שהיו לה מעות אלו בעודה תחתיו – נראה שמוציא מידה.

2. מעות טמונים

*: מעות טמונים – פירוש שהיו לה מעות שהחביאה אותם מבעלה, והבעל רצה לגלות אם יש לה מעות כאלה, לכן ביקש ממנה הלוואה. ואם כן מעות אלו בחזקת הבעל הם ואין חייב להחזיר לה (שחוששים שגנבה ממנו).

דווקא שהמעות טמונים

ב"ש: היינו לשיטת התו"ס והרא"ש – שבין מכרה או הלוותה לו או שתקף ממנה, שאין עליו כלום במעות טמונים.

וה"ד שטוען הבעל ברי שהם שלו, אבל אם טוען שמא, והיא טוענת ברי שלי הם – צריך להחזיר לה המעות והם נכסי מלוג. ואם היו המעות גלויים הם שלה לגמרי.

במעות גלויים... אפילו לאחר שגירשה

ח"מ: המילה 'אפילו' תמוהה, שקודם שגירשה משלם הקרן והוא עדיין אוכל פירות, אבל לאחר שגירשה שצריך לשלם לה לגמרי, מניין לנו!

והב"ש – כותב הרשב"א שכשלוה ממנה במעות גלויים, הוי כהודה שנתנו לה מעות אלו במתנה ע"מ שאין לבעלה רשות, ולכן אין לבעל אפילו פירות.

לא היו המעות גלויים

טרם שגירשה האם הבעל אוכל פירות ממעות הגלויים שהלוותה לו?

- **ב"ש** – הבעל **אינו אוכל** פירות, שהרי כתב הרשב"א: כשלוה ממנה במעות גלויים נחשב כאילו הודה לה שהמעות ניתנו לה ע"מ שאין לבעלה רשות בהם אפילו לפירות.
- **ח"מ** – ילקח בהם קרקע והבעל **אוכל פירות**, אבל אחר שגירשה משלם לה לגמרי.

3. תקפם... שלי או של פלוני

ח"מ: ויש לחלק:

שאם אמרה שלי – והוי נכסי מלוג שהבעל אוכל פירות.

של פלוני – והם של פלוני לגמרי.

והב"ש – אף באמרה שלי נאמנת שהם שלה לגמרי (הולך לשיטתו לעיל יב-הגה).

וכ"ד ריטב"א, ר"י, רשב"א, רש"ל והב"ח.

א. נושאת ונותנת

ב"ש: דחזקה שהכל של הבעל אפילו אינו טוען ברי. וכן בשטרות שיצאו על שמה אינה נאמנת אף שאינו טוען ברי.

ח"מ: נושאת ונותנת אינה נאמנת – אפילו לא לוה ממנה או תקפה מה שבידה של בעלה הם בנשואת ונותנת.

חו"מ(פה/יב): נמצאו ביד האישה מעות או מטלטלין, והיא אומרת: 'מתנה נתנו לי', והוא אומר: 'ממעשה ידיך הם, ושלי הם' - נאמנת, ויילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות. ויש לו להחרים על מי שטוען שקר.

ואם אמרה: 'ע"מ כן נתנו לי שלא יהא לבעלי רשות בהם אלא שאעשה בהם מה שארצה' - עליה להביא ראיה.

ואם אמרה: 'אתה נתת לי במתנה' - נשבעת שבועת היסת שנתנם לה הבעל, ואינו אוכל פירותיהם.

4. לוה ממנה בשטר

ח"מ: היינו לשיטת ש"פ (שמחלקים בין מעות טמונים לגלויים). אבל לשיטת הרמב"ם אף שתביא ראיה שהמעות גלויים לא מהני וזכה הבעל.

ב"ש – ובממרנ"י (פירוש שהאישה מחזיקה בשטר מוכ"ז – '**מוציא שטר כתוב זה** יגבה ממני') של בעלה י"ל שלא יצאו המעות מחזקתה.

ב2

1. ועיין לעיל בחו"מ(ס"ב): אשה שהיו שטרות יוצאים על שמה מה דינן.

2. הגמ"י: אישה שמכרה או משכנה מטלטלין, אם הקונה או המלוה אינו יודע שהם של בעל - א"צ להחזיר אליו, אפילו רוצה הבעל להחזיר לו דמיו וטוען שהיא גנבן לו.
א. וי"א דאם היא נושאת ונותנת תוך הבית - הבעל נאמן וצריך להחזיר לו בלא דמים (רי"ו).
ב. ונ"ל דווקא בשאין דרכה למשכן או למכור בלא רשות בעלה, אבל אם דרכה בכך - מה שעשתה עשוי. וכן נראה להורות. ג. וע"ל (צ/י).

2. מרדכי: אישה שמכרה מטלטלים והבעל תובע לקונה ואומר שאשתו גנבה ממנו ומכר לו. אם הקונה טוען בברי שהוא יודע דשל האישה הם – נאמן בשבועה (שאם אינו יודע יחזיר לבעל).

✓**אבל הגמ"י** – פסק שאף שאינו יודע דשל האישה הם, כיון שאינו יודע דשל הבעל הם – א"צ להחזיר. כ"כ ב"ש(רי"ו).

א. ורי"ו כתב – אם היא נושאת ונותנת בתוך הבית ומשכנה משכנות בלא ידיעתו – צריך המלוה להחזיר בלא דמים.

ב. ד"מ – ונ"ל דווקא שאין דרכה לתת משכונות שאז חזקתו גנוב, אבל אם דרכה בכך מסתמא ברשות בעלה עשתה ומה שעשתה עשוי.

סיכום: אישה שמכרה מטלטלים והבעל טוען שגנבה ממנו, למי צריך להחזיר הקונה?

(א). אישה שאינה נשואת ונותנת בבית ואין דרכה למכור –
- אם ידוע שהיו של הבעל – פשוט שיחזיר לבעל.
- אם ידוע שהם של האישה – יחזיר לאישה.
- אין ידוע של מי הם:
✓הגמ"י – יחזיר לאישה. כ"פ הרמ"א.
מרדכי – יחזיר לבעל.

(ב). האישה שנושאת ונותנת בבית ואין דרכה למכור - יחזיר לבעל. כ"פ הרמ"א.

(ג). האישה שנושאת ונותנת בבית ודרכה למכור – מה שעשתה עשוי וא"צ להחזיר לבעל (הרמ"א).

ג. אה"ע(צ/י): ואם הבעל מודה, או שיש עדים שברשותו מכרה, אינו מוציא מיד הלקוחות, דכשלוחו דמיא, ואי בעי לוקח היה מחרים שלא מכרה מדעתו (ה"ה בשם ר' אפרים).

הגה - ראה שמכרה ושתק לה, לא אבד משום זה זכותו (תשובת הרא"ש כלל מ')

ציותה בעת חוליה לתת כך וכך ממלבושיה, ונתרצה הבעל אם נתנה לעניים, אינו יכול לחזור בו, ואם לעשירים, יכול לחזור בו (מרדכי סוף הזהב ותשובת מוהר"ם).

ועיין לעיל סימן פ"ו אם מכרה או משכנה מטלטלים.

1. דין היורשים:

ב"ש: אישה שהיתה נושאת ונותנת בתוך הבית ושטרות יצאו על שמה שאינה נאמנת, מה הדין ביורשים?

- **רשב"א בת' אחת** – גם היורשים צריכים להביא ראיה שהם שלה לפי שהבעל טוען ברי.
- **רשב"א בת' אחרת** – טוענים ליורשים שהם שלה.

ולכן: כשהביל טוען ברי שהם שלו על היורשים להביא ראיה. אבל כשאינו טוען ברי אנו טוענים ליורשים.

קובץ העזר: בעל ואישה שיש להם דירה, שהבעל רשם ע"ש שניהם ובאו להתגרש.
הבעל טוען – שהדירה מכספו ולכן כל הדירה שלו.
והאישה טוענת – שמחצית הדירה מכספה.

(א). שט"ח וקניית קרקעות שעשה הבעל ע"ש אשתו או ע"ש שניהם למי הם שייכים?
הטור – עשה ע"ש אשתו – הם שלה, עשה ע"ש שניהם – שותפים.
ואילו הטור(חו"מ ס"ב) – אישה הנושאת ונותנת בתוך הבית ושט"ח על שמה – עליה להביא ראיה (ואין אומרים שהם שלה כמו כאן)?
תירץ הפרישה: כאן שהבעל עצמו ציווה לרשום על שמה מסתבר שהממון שלה (או מ"נתן לה מתנה).
ובחו"מ מיירי שהאישה עצמה עשתה שטרות על שמה וטוענת דשלה הם – עליה להביא ראיה, כיון שנושאת ונותנת בתוך הבית.
כ"פ הסמ"ע – שאם הבעל עשה שטרות על שמה הם שלה.
אבל הש"ך – הוכיח מהרשב"א שאף בכה"ג אינה נאמנת שיכול הבעל לומר שכתב כן לגלויי זוזי.

(ב). דירה שנרשמה על שם שניהם
- לפי הטור והפרישה הנ"ל נאמנת האישה שחצי דירה שלה (שהרי הוא כתב על שמה). כ"פ הסמ"ע.
- ואף שהש"ך – חלוק, שטענתו שהבעל רצה לגלות מעות

טמונים שיש לה, אבל כאן הרי הבעל ידע מהמעות, והיה צריך לתבוע המעות ולא לכתוב דירה על שמה. ולכן היא נאמנת.

- ועוד אף אם נאמר שכל הדירה מכספו, האישה קנתה חצי הדיר משום מתנה.

כמ"ש באה"ע(קז/א): בכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופוס, ואם שייר כלשהו קנתה כל מה שכתב לה.

ולכן: נאמנת האישה ומקבל תחצי דירה.

2. אינו יודע שהם של בעל

ח"מ: לדעת הר"ש שבמעות טמונים מהני תקיפה מידה, ה"ה כאן אם יוכיח הבעל שמכרה ממעות טמונים יכול לתקוף מיד הקונה, דלא עדיף הקונה מהאישה.

מ"מ צריך להחזיר לקונה המעות משום תקנת השוק.

והב"ש – א"צ להחזיר המעות דאין כאן תקנת השוק כי עדיף שלא יקנה מיד אשת איש כלל. ואם היא נושאת ונותנת ודרכה למכור אז לכו"ע אין לבעל שום טענה על הלוקח (ואף תקיפה לא מהני).

א. דאם נושאת ונותנת... בלא דמים

ח"מ: בלא דמים – דהוי כגנב מפורסם, שידוע שזה גנוב ואין בו תקנת השוק להחזיר הדמים (כמ"ש בחו"מ שנו/ב). שהרי כל מה שביד האישה חזקה ששל הבעל הם, וכ"ש כאן שאינו בידה.

כ"כ ב"ש – והקשה: מכאן ראיה שמה שהפקידה ביד אחר והיא נושאת ונותנת יכול הבעל להוציא מהנפקד, שהרי כאן מוציא מהלקוח בלא דמים. וזה סותר למה שפסק בסעיף א(3.א) בשם הריב"ש שמחזירים לדיה?

ובספר ראש פינה – מחלק, אולי כוונתו ששם בהפקדה יכולה לומר דשל אחרים הם (ואף שתאמר שלי הם יש לה מיגו שיכולה לומר דשל אחרים הם), משאכ"כ שמכרה ודאי שלה הם ואין לה מיגו ולא נאמנת.

ב. אם דרכה בכך... מה שעשתה עשוי

ח"מ: טעמו - שיכול הלוקח לטעון שמא ברשותך מכרה.

אם דרכה למכור

ב"ש(בית הילל): ה"ה שני שותפים בסחורה, ומכר אחד מהם בלא ידיעת חברו – אין הלוקח צריך להחזיר הואיל וכן דרכן למכור. ואם נפסד חברו ממה שמכר שותפו זה קודם הזמן – חייב לשלם לו (כמ"ש בחו"מ קעו/יב).

---------- חו"מ סימן סב/א ----------

סב - א1

1. אשה הנושאת והנותנת בתוך הבית והיו שטרות מקניית הקרקעות ועבדים או שטרי חובות כתובים על שמה והיא אומרת שלי הם (ואפילו השטרות תחת ידה) - עליה להביא ראייה א. בעדים שהוא כדבריה ב. שהיה לה ממון מיוחד ואין צריך שיעידו על אלו השטרות שהם שלה.

2. וה"ה אם נמצאו לה מטלטלים ברשותה עליה להביא ראייה.

3. הגה: *מרדכי:* ואפילו אלמנה ואפילו היו השטרות בידה.

1. ב"ב(נב:) איתמר – אחד מהאחים שהיה נושא ונותן בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאים על שמו ואמר שלי הם או שנפלו לי מבית אמא :

√**רב אומר** – עליו להביא ראייה. כ"פ רי"ף, רא"ש, רמב"ם.

ושמואל אומר – על האחים להביא ראייה.

וכן אישה שהיתה נושאת ונותנת בתוך הבית ושטרות יוצאים על שמה ואומרת נפלו לי מבית אבא עליה להביא ראייה.

פרשב"ם: אונות – שטרי מכירות, ושטרות של הלוואה.

א. (שם): ראייה במאי ?

√רבה – בעדים (כ"פ רי"ף, רא"ש, רמב"ם).

רב ששת – בקיום השטר.

ב . **בעה"ת:** להביא ראייה – שהיה לה ממון מיוחד וא"צ שיעידו על אלו שטרות שהן שלה.
כ"כ הטור הגמ"י(ראב"ן), כנ"ד רשב"ם.

2.הרמ"ה: ה"ה אם נמצאו לה מטלטלים גופן והיא מוחזקת בהם (ולא מחוסרת גובניא לאפוקי שטרות) עכ"ז עליה להביא ראייה.

ש"ך - כ"כ הטור(הרמ"ה), רי"ו.
אכן מהתו"ס – משמע כהרמ"ה. כ"פ רי"ו
וכ"מ מהרא"ש, מרדכי, וכן עיקר.

1. אישה נושאת ונותנת

סמ"ע: מיירי בין טוענת כן בחיי בעלה או אחר מותו והיא אלמנה. כ"כ הרמב"ם.
וזוהי כוונת הרמ"א(3.) אפילו אלמנה.

שלי הם

ש"ך: שנפלו לי מבית אבי אבא.

א . עליה להביא ראייה

ערוה"ש: ראייה בעדים שהיה לה ממון מיוחד אחר נישואין שלא הכניסה לבעלה בתורת נכסי צאן ברזל.

ראייה

ש"ך: ואם אינה מביאה ראייה עליה להחזיר אף את גוף השטרות. כ"כ בעה"ת.

קצה"ח: ואם מחלה האישה ללוה מחוב זה – זכה הלוה, שהרי אם מתה טוענים ליורשים ששלה הם ורק לה אין טוענים. ה"ה שטוענים ללוה אפילו היא קיימת.

שהיה לה ממון מיוחד.

ש"ך: ואז אפילו הבעל חי וטוען ברי לי שנעשה מהממון שלי – עליו להביא ראיה.
נתיבות – ואף אם תקף הבעל מידה עליו להחזיר.

ממון מיוחד.

נתיבות: צריך להביא ראיה דוקא שהיה לה ממון מיוחד אחר הנישואים שאין לבעלה רשות בהם . אבל היה לה ממון קודם נישואין לא מהני, דתלינן שהכניסה הכל לבעלה בתורת צאן ברזל (שהם שלו והוא אחראי עליהם).
שאל"כ בטל דין אישה נושאת ונותנת, דרוב נשים מכניסות ממון בשעת נישואין ויאמרו שהכניסה כנכסי מלוג או לא הכניסה כלל.
ואפילו קרקעות ומטלטלים ידועים קודם נישואין הבעל נאמן לומר שהכניסה לו בתורת צאן ברזל.

ממון מיוחד.

ש"ך: משמע אפילו אינו עולה כשיעור השטרות.
כמ"ש ב"י(הג"א, וש"פ) – דמספק תולים להעמיד הממון בידה, דאימור מעיסתה קימצה (ועשתה מסחר ונתעשרה).

2. נמצאו לה מטלטלים

סמ"ע: פירוש דל"ת דוקא בשטרות שאין גופן ממון והן מחוסרים גובניא הוא דצריך ראיה משא"כ במטלטלים , קמ"ל

מטלטלים

ש"ך: אפילו מטלטלים ויש לה מיגו דלהד"מ או החזרתי לא נאמנת בלא ראיה, דחזקה כל מה שבידה משל בעלה והוי מיגו במקום חזקה. וכשטוענת שהבעל נתן לה במתנה נאמנת במיגו (ובלא מיגו לא נאמנת).
מ"מ הנתיבות(ב"ש, או"ת) – והרי מיגו במקום חזקה היא בעיא שלא נפשטא בב"ב(ה:) ואין להוציא מידה כשיש לה מיגו. כ"כ ערוה"ש.

3. אפילו אלמנה.

סמ"ע: ה"ג "אפילו אלמנה ואפילו היו השטרות תחת ידה".

סמ"ע: אפילו אלמנה – דה"א אלמנה אין צריכה ראיה כיון דשבח הוא לה שהאמינוה ב"ד להיום אפוטרופוס על היתומים לא גנבה משלהם, קמ"ל דאפ"ה צריכה להביא ראיה (גמ שם).

סב – א2

1. הגה: *הטור:* לא היתה נושאת ונותנת תוך הבית והיו שטרות כתובים על שמה - הם שלה. היו כתובים על שמה ועל שם בעלה - הם שותפות של שניהם (טור אבן העזר סוף סי׳ פ״ו)
א . וסתם אשה נושאת ונותנת תוך הבית (מרדכי פרק חזקת הבתים והרשב״א שם)
2. אישה שכתבה לאחרים שמה שתחת ידיה הוא של אחרים אם ידוע שהיה לה ממון שאינו של בעלה נאמנת ואין הבעל יכול לומר שהוא שלו (ב״י בטור אבן העזר סי׳ פ״ו בשם הרשב״א).
3. יש מי שאומר שאם היו שטרות כתובים על שמה אע״פ שהיא אינה נאמנת מאחר שנושאת ונותנת תוך הבית , מ״מ אם מתה טוענין ליורשיה שהיא שלה וכמו שיתבאר בסמוך לענין האחין (תשובת רשב״א וריב״ש). וכן נ״ל ועיין עוד מדינין אלו באבן העזר סי׳ פ״ו.

1. לא היתה נושאת ונותנת

סמ"ע(טור): אפילו היתה נושאת ונותנת אם ידוע שהבעל עצמו כתב שטר על שמה – הרי הם שלה, ואם כתבו הבעל ע"ש שניהם – הרי הוא של שניהם.
והרמ"א(כאן) – איירי שכתבה **האישה עצמה** שאז צ"ל שדוקא אינה נושאת ונותנת.
והש"ך – נ"ל שהרמ"א חולק על הטור, ולפיכך לא כתב דינו של הטור, דאזיל לשיטת הרשב"א דסתם אישה נושאת ונותנת וכל מה שיש לה בחזקת בעלה (אפילו כתב לה בעלה) . וכנ"ל עיקר.
ומה שכתב הבעל על שמה דילמא לגלויי זוזי הוא דבעי.
[**כלומר**: אם הבעל עצמו כתב שטר על שמה –
לדעת הרא"ש, טור – הן שלה.
לדעת הרשב"א – הן שלו דיכול לומר לגלויי זוזי הוא דבעי (לגלות מעותי שהטמינה נתכוונתי ולא לשם שטר אמיתי)]
והנתיבות – ונ"ל שאין מחלוקת בין הרא"ש והרשב"א.
דהרא"ש מיירי – שהשטרות תחת יד האישה שאז לא שייך טענת הבעל לגלויי זוזי, והאישה נאמנת כמ"ש הסמ"ע.
והרשב"א איירי - כשאין השטר תחת ידה, שהרי מדמה לכתב שטר ע"ש ריש גלותא ולא נתן לו השטר אז הדין עם הבעל וכהש"ך. כ"ד ערוה"ש.

לא היתה נושאת ונותנת

אה"ע(פה/יב): נמצאו ביד האשה מעות או מטלטלין והיא אומרת מתנה נתנו לי והוא אומר ממעשה ידיך הם ושלי הם - נאמנת וילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות.
ואם אמרה ע"מ כן נתנו לי שלא יהא לבעלי רשות בהם אלא שאעשה בהם מה שארצה עליה להביא ראיה:
הגה : וי"א דאם לא ראו ממון בידה ויש לה מגו לומר שאין לה או שהחזירה לו - נאמנת בכל ענין (תשובת מוהר"ם) ואם אמרה אתה נתת לי במתנה נשבעת שבועת היסת שנתנה לה הבעל ואינו אוכל פירותיהם:

כשאינה נושאת ונותנת

ש"ך(רמב"ם): ישנם ג' חילוקים
א. כשטוענת נכסי מלוג הן והגוף שלה, והבעל טוען שממעשי ידיה הם והכל שלו – **נאמנת** והן נכסי מלוג.
ב. טוענת שניתן לה במתנה ע"מ שאין לבעלה רשות בהם (דמוציאה מחזקת פירות) – **אינה נאמנת**.
ואפילו אלמנה שטוענת כן אינה נאמנת אפילו יש לה מיגו (דהכל בחזקת בעל הפירות).
וטעמו: דמסתמא מי שנותן נותן בסתם ואינו מוציאה מרשות הבעל, ואינה נאמנת אפילו יש לה מיגו (כשלא ראו בידה), דהוי מיגו במקום חזקה.
משא"כ כשטוענת שהבעל נתן לה דאפילו בסתם אין לבעל פירות ונאמנת דוקא במיגו (שלא ראה).
ג. טוענת שבעלה נתן לה מתנה – **נאמנת** בהיסת (אע"פ שמוציאה מחזקת פירות) כשיש לה מיגו

הנתיבות - ביאור החלוקות
א. אף שנושאת ונותנת אין הבעל נאמן לומר ממעשי ידה הם. כיון שהבעל מודה שאינו ממונו ולא פירות ממונו (שידוע לו כמה סחורה מסר לה) דינה שוה לאינה נושאת ונותנת.
ב. לשיטת התו"ס – אפילו טוענת ניתן לי במתנה ע"מ שאין לבעלה רשות נאמנת אפילו בלא מיגו.
ואם טוענת של אחרים הוא – לכו"ע נאמנת אם יכולה לתת להם.
אא"כ נכסים אלו היו ידועים לבעל שאז לא נאמנת דשל אחרים הם ולא שאחרים נתנו לה

א . סתם אישה נושאת ונותנת

סמ"ע: הטעם – דנושאת ונותנת אינו דוקא שמתעסקת בפרקמטיא, אלא כל שהבעל מאמינה ומפקיד אשר לו בידה מיקרי נושאת ונותנת (כ"כ הטור).

סתם אישה

והש"ך: והדין צ"ע, נראה דוקא שהיא לבדה נושאת ונותנת, וסתם אישה אינה נושאת ונותנת לבדה.
וגם בתשובת מהרי"ל חביב – סתם אישה אינה נושאת ונותנת (לבדה), אבל כששניהם נושאים ונותנים נאמנת האישה בשטרות שנכתבו על שמה.

2. שכתבה לאחרים

ש"ך: ומיירי באישה שנושאת ונותנת (כמ"ש סתם אישה נושאת ונותנת) , שאם אינה נושאת ונותנת אפילו אין לה ממון מיוחד נאמנת לומר דשל פלוני הם (תו"ס, רא"ש) במיגו שאם רצתה היתה נותנת בעצמה.

אם ידוע שהיה לה ממון.

סמ"ע: וקשה לעיל (נו/ז) אפילו אינו ידוע נאמנת במיגו (שיכלה לתת בעצמה) ?
וי"ל דשאני הכא שכתבה לאחרים ומתה שאין כאן מיגו.
והב"ח – התם מיירי שהבעל מת ויורשים טוענים שמא (לכן נאמנת אף שלא ידוע שהיה לה ממון).
והש"ך – התם מיירי באישה הנושאת ונותנת ובעלה האמינה שדינה כשלישה, לכן נאמנת אף שאין ידוע שיש לה ממון, משאכ"כ שנושאת ונותנת ואינה שלישה לכן אינה נאמנת אפילו במיגו ואפילו מת בעלה אא"כ יש לה ממון מיוחד שלה.
והנתיבות – מקשה על הש"ך. כל אישה הנושאת ונותנת שולטת בנכסי בעלה, דמי שם גבול מתי כן ומתי לא.
והעיקר: מה שלא מהני מיגו לומר דשל אחרים הוא נגד חזקה שכל מה שתח"י האדם שלו הוא, דוקא כששיך לומר שעשה קנוניא.
ולכן כאן שהבעל חי ושייך לומר שהיא עושה קנוניא לומר דשל אחרים הוא להפקיע מהבעל אינה נאמנת במיגו, אלא בעינן שיהיה ידוע.
משא"כ שם שהבעל מת דאין שייך קנוניא שהרי יכלה לומר שהם נכסי מלוג, מש"ה נאמנת במיגו.

וערוה"ש: מסכם
א. כשמת הבעל נאמנת לומר שאלו המעות והמטלטלים של פלוני במיגו שיכלה לתת לו מעצמה. אבל כשהבעל חי אינה נאמנת, דחזקה כל הנמצא תח"י האדם שלו הוא, ול"א מיגו נגד חזקה אלימתא כזו, דחיישינן שעושה קנוניא עם אחרים לגנוב מבעלה, אבל כשמת בעלה ל"צ לקנוניא שיכלה לומר שהם נכסי מלוג שלה.
ב. ואם מתה ואמרה קודם מיתתה דשל פלוני הם.
אם נושאת ונותנת – אינה נאמנת אא"כ ידוע שהיה לה ממון שאין שלו.

ואם אינה נושאת ונותנת – נאמנת.

3. טוענים ליורשים שהיא שלה.

ש"ך: ויש לחלק

אם מת הבעל בחייה ואח"כ מתה היא – טוענים ליורשים
אבל מתה היא בחיי בעלה – אין טוענים ליורשים שאף שנתנו לה מתנה או נפל לה ירושה כשמתה – בעלה ירשה.

פו שלא לקבל פקדונות מנשים, עבדים וקטנים (ב"ב נא)

א: אין מקבלים פקדונות מא"א, ואם קיבל יחזיר לאישה (שם).
✓ כ"פ הרשב"א.
אבל הרמב"ם – כיון שנכסים שביד אישה בחזקת נ"מ, יכול אף להחזיר לבעל.
- מרן: אמרה כשהייתה שכיב דשל פלוני הם: אם הנפקד מאמינה - יעשה כפי שאמרה. ואם לאו – יחזיר לבעל (שם).
- מרן: מ"מ אם היא בריאה יעשה מה שאמרה אף שהבעל מערער (במיגו שילה היא לתת לפלוני – הרא"ש).
- הגה: מתה יחזיר לבעלה (טור).
- מרן: ואם נושאת ונותנת – אינה נאמנת דשל פלוני הם (רא"ש).

הגה: אבל אם היה חייה יחזיר לה, אף בנשואת ונותנמת (ריב"ש).
ואם החזיר לבעל (לנ"מ) – פטור (מרדכי).
ח"מ – ובמעות גלויים אף שנתן לבעל יחזיר לאישה.

ב: בעל שלוה מהאישה – אין לה עליו כלום (שם).
לפי הרמב"ם – אין חילוק בין מעות גלויים או טמונים.
כ"ד המחבר.
אבל לפי הר"ש והרא"ש – דווקא במעות טמונים, אבל גלויים חייב להחזיר לאישה. כ"פ הרמ"א.
הגה: ה"ה אם תקפם מידה במעות טמונים אין לה עליו כלום (רא"ש לאפוקי הרמב"ם).
- לוה ממנה במעות גלויים שצריך להחזיר לה (לפי הרא"ש):

ב"ש – הם שלה לגמרי ואין הבעל אוכל פירות [כמ"ש הרשב"א שהודה שנתנו לה מתנה ע"מ שאין לבעלה רשות].
ח"מ – הבעל אוכל פירות כנ"מ.
- אישה שמכרה מטלטלים (ב"ש - סיכום):

- אם אינה נשואת ונותנת בתוך הבית (ב"ב נב:):
  אם ידוע דשל בעל הם - יחזיר לבעל.
  אם ידוע דשל אישה הם – המכר קיים.
  אם ידוע של מי: הגמ"י – יחזיר לאישה. כ"פ הרמ"א.
- נושאת ונותנת ואין דרכה למכור – יחזיר לבעל (רא"ש והרמ"א).
- נושאת ונותנת ודרכה למכור – א"צ להחזיר לבעל, אלא זכה בהם הלוקח.

סימן פז: שאין חזקה בנכסי אשת איש.

ובו **ב** סעיפים (ב"ב: מב, מז, מט, נ, נא)

א

1. אין לאיש חזקה בנכסי מלוג של אשתו שאכלם שני חזקה, א. אע"פ שהתנה עמה שאין לו פירות בנכסיה. וכן אין לאשה חזקה בנכסי בעלה, ע"י שאכלתם שני חזקה.

2. הגה: ודוקא בחזקה כזו, אבל בחזקת נזיקין, כגון פתיחת חלונות וכדומה לזה - יש לאיש חזקה בנכסי אשתו, והוא הדין לאשה על בעלה (רי"ו במישרים נכ"ג ח"ז).
ועין בחושן המשפט סימן קמ"ט/ט,י.

1. ב"ב(מב.): אין לאיש חזקה בנכסי אשתו ולא האישה בנכסי בעלה.

פרשב"ם אין איש – האוכל פירות נכסי מלוג שלה חזקה בנכסיה, שדרכו לאכול (ואין האישה חוששת למחות).

בנכסי בעלה – אם אכלה פירות שדה בעלה ג' שנים אינה יכולה לטעון לקוח בידי, כיון שהבעל חייב במזונותיה הניח לה השדה.

א. שם(מט.): חזקה בנכסי אשתו – פשיטא, כיון שיש לו פירות מנכסי מלוג שלה הרי הוא אוכל?

ל"צ שכתב לה (בעודה ארוסה) דין ודברים אין לי בנכסייך, אפ"ה אין לו חזקה כיון שאינה מקפדת שבעלה אוכל מהפירות שלא כדין.

2. רי"ו: אין חזקה דווקא בדבר שצריך טענה (אתה מכרתה לי), אבל בדבר שא"צ טענה, כגון פתיחת חלונות וכיו"ב יש לאיש חזקה בנכסי אשתו, כמו אחר בנכסי אחר.

כ"פ הרמב"ם – והוסיף אפילו התנה עמה בעודה ארוסה שלא ירשנה – אין לו חזקה.
לאפוקי רי"ו – דס"ל שבכה"ג יש לה חזקת נזקין.

1א. אע"פ שהתנה

ח"מ: לפי שאין דרך האישה לדקדק על בעלה שאוכל פירות אף שהתנה עמה שלא יאכל (רמב"ם).

וכן אין לאישה חזקה

ח"מ: אף שהשתמשה כמה שנים, ואף שייחד שדה למזונותיה ואכלה משדה אחר – אין לה חזקה (רמב"ם).
ב"ש – ואם נתגרשה או אפילו ספק נתגרשה יש לה חזקה (חו"מ קמט/י).

2. אבל חזקת נזקין

ח"מ: לפי הרמב"ם אפילו חפר וקלקל הקרקע אין לאיש חזקה, וכ"ש שבפתחת חלונות אין חזקה, שיכולה לומר: לא מחלתי תשמיש זה לדורות רק לבעלי לא דקדקתי לפי שעה. כ"כ הריטב"א.

---------- חו"מ סימן קמט/ט ----------

קמט - ט

1. האיש שאכל בנכסי אשתו שני חזקה, אע"פ שהתנה עמה שאין לו פירות בנכסיה ואפילו התנה עמה כשהיא ארוסה שלא יירשנה, א. רמב"ם: ואחר כך אכל ובנה והרס ועשה כל מה שעשה, 2. וכן האישה שאכלה פירות בנכסי בעלה והשתמשה בהם כחפצה כמה שנים, אע"פ שייחד לה שדה במזונותיה ואכלה שדות אחרות - אין אכילתן ראיה.

3. הגה: ודוקא שלא הזיק גופה של קרקע, אבל חפר בקרקע בורות שיחין ומערות וכיוצא בהן

שקלקל הקרקע והיא לא מחתה - הוי חזקה (טור והרמ"ה ומרדכי), **א. וכן חזקת ניזקים כגון פתיחת חלונות וכיוצא בו - יש אומרים דהוי חזקה** [טור בשם ר"י הלוי].

1. ב"ב(מב.): משנה – אין לאיש חזקה בנכסי אשתו ולא אישה בנכסי בעלה.

ג"מ(מט.): פשיטא כיון שיש לו פירות, פירות אכל ? ל"צ שכתב לה "דין ודברים אין לי בנכסיך" ומיירי בכותב לה בעודה ארוסה, שאם כתב לה אחר שנישאת או קדם שהתארסה לעולם יש לו פירות.

2. שם(נא.): ולא אישה בנכסי בעלה – פשיטא כיון שיש לה מזונות, מזונות אכלה ? ל"צ שייחד לה שדה למזונותיה ואכלה משדות אחרות.

3. (שם): ולא איש בנכסי אשתו – והאמר רב ששת אשת איש צריכה למחות. במי, אם באחר והאמר רב אין מחזיקים בנכסי אשת איש. אלא לאו בבעל ?

אמר רבא – לעולם בבעל, וכגון שחפר בה בעלה בורות שיין ומערות, שאז בוודאי צריכה למחות בו.

פרשב"ם: חפר בה בורות – לפירות נשתעבדו נכסי מלוג שלה, ולא לקלקול הקרקע.

(שם): רב יוסף אמר – לעולם באחר, וכגון שאכלה (האחר) מקצת חזקה בחיי בעלה וג' שנים אחר מיתת בעלה, ונאמן לומר את מכרת לבעלה והוא מכר לי במיגו שאת מכרת לי.

פרש"י: באחר – פירוש אשת איש שמכר בעלה נכסי מלוג שלה צריכה למחות לאחר מות בעלה קודם שיחזיק האחר ג' שנים.

(שם): אמר רב – אין מחזיקים בנכסי אשת איש. ודייני גולה אמרו מחזיקים.

אמר רב: הלכה כדייני גולה. א"ל רב כהנא חזרת בך? א"ל – לא, אלא שטעמו של רב יוסף מסתבר.
כ"ד הרמב"ם.

הרי"ף והרא"ש: הביאו רק תירוץ רב יוסף ולא תירוץ רבא.

√ב"י: והרמ"ה פסק כרבא, דס"ל ששני התירוצים להלכה. רב מיירי בין בבעל בין באחר, אי בבעל כגון שחפר בה, ואי באחר כגון שאכל מקצת בחיי הבעל.

א. הר"י מיגאש: אין חזקה בנכסי אשת איש (לא לבעל ולא לאחר), וה"מ כשטוען על גוף הקרקע שמכרה או נתנו לה, אבל גבי נזקין מחזיקים אף באשת איש מחוץ לעשן וריח בית הכסא. ולכן גם בפתיחת חלונות הוי חזקה על אשת איש.
הכלל: כל חזקה שאינה מטעם טענה, אלא שידעה ומחלה (פתיחת חלונות, כשורי והודרי) הוי חזקה אף באשת איש. אבל חזקה שבאה מטעם טענה (שמכרה לו) שהוא בגוף הקרקע אין מחזיקים בנכסיה.
וכ"ד הגאונים, מ"מ לדעת הר"י – כל חזקה (אף של תשמישים) צריך טענה וחזקה ג' שנים.

ריב"ש: אפוטרופוס ומורישה שנכנסו ברשות אפשר שלכו"ע לא הוי חזקה אף בחפירת בורות.

1א. ובנה והרס

סמ"ע: דעת הרמב"ם שאפילו חפר בה הבעל בורות אין לו חזקה. כ"ד הרי"ף והרא"ש וכן דעת המחבר.
וא"כ תימה על הרמ"א(3.) שלא כתב בשם י"א שחולק.
והש"ך(ב"ח) – בנה והרס ל"ד לחפר בה בורות.
והנתיבות – לא הוי חזקה בחפירה רק במקום שהוא לתועלת הבעל שאצלו הוא מתקן אלא שלאישה יש קלקול כיון שאינה עשויה לבורות. ולכן אם אכל הבעל פירות ג' שנים שאז אין לו ריעותא מחמת חוסר השטר הוי חזקה. כמ"ש הרמ"א.
אבל כשמקלקל לכל העולם כגון הרס, או שמתקן לכל העולם כגון בנה – לא הוי חזקה, וכמ"ש המחבר.
וה"ה בעלמא ראובן שמכר פירות שדהו לשמעון דלא הוי חזקה לשמעון (סי"ב) אם חפר בה שמעון בורות בשדה שאינה עשויה לבורות ואכל פירות הבור ג' שנים הוי חזקה כמו בבעל.
וערוה"ש – מ"ש המחבר והרס לא הוי חזקה, מיירי שהרס בניינים העומדים להסתר.

3. אבל חפר בקרקע בורות.

סמ"ע: מדסתם משמע שאף שלא כתב לה "דין ודברים אין לי בנכסיך,,," – הוי חזקה, וכדעת הטור.
לאפוקי הרמ"ה – שמצריך שיכתוב לה.

אבל חפר

ט"ז: קשה – דכאן ספק הרמ"א שבהיזק הוי חזקה אף שהחזיק שלא כדרך המחזיקים.
וב (קמא/ד) במקום דמוברי (שנה זורעים ושנה מובירים), אם אכלה ג' שנים רצופות לא הוי חזקה כיון שהחזיק לא כדרך המחזיקים ?
וי"ל: שכאן חפר בורות הוי היזק לאישה אבל לאיש הוא תועלת שהוא צריך לבורות. משא"כ ב - קמ"א לכו"ע אם זרעה ג' שנים רצופות מקלקל הקרקע.

חפר בורות.

קצה"ח: **האם הבעל יכול לחפור בורות בנכסי מלוג של אשתו ?**

סמ"ע: הרמ"א באה"ע(צ/ט) – אישה שמכרה נכסי מלוג שלה לאחר (שיקבלנו לאחר שתתגרש), יכול הלוקח למחות בבעל

שלא יהרוס.
משמע אבל האישה עצמה לא יכולה למחות בבעלה שלא יהרוס, שהרי הם קנויים לו כל ימי חייה.
ולפ"ז: אם הבעל יכול להרוס, מאי חזקה יש לו שחפר בה, הרי כל מקום שאין מחאה אין חזקה ?
ולכן כתב הרמ"ה – דווקא שכתב לה "דין ודברים אין לי בנכסייך" וא"כ אם חפר יש לו חזקה.
אבל לרמ"א שבכל גוונא הוי חזקה, ע"כ ס"ל שאין רשות לבעל לחפור בה בורות.
וקשה: שבחו"מ פסק שאין הבעל יכול לחפור בה בורות (?)

א . וכן חזקת נזקים

סמ"ע: הר"י מיגאש הסביר טעמו – כיון שאינו מחזיק בגוף הקרקע אלא להשתמש בה לפרקים או לראות דרך חלונו, והרי ראינו שהקלו בחזקת תשמישים שא"צ ג' שנים וטענה אלא כל שראו הבעלים ושתקו הוי חזקה דמחלו, מש"ה הקילו גם באשת איש שיהא לאחר או לבעלה חזקה כל שלא מחתה.
אבל לשיטת הר"י שאף בחזקת תשמישים צריך טענה וג"ש, ממילא אין חזקה גם בהיזק על אשת איש, ואפילו החזיק ג' שנים כמו באם אכל פירות נכסיה (ודעת הרמ"א כהר"י מיגאש).
ול"ד לחפר בה בורות דהוי חזקה (להרמ"ה והרמ"א) דשם מקלקל הקרקע עצמה ולא היה לה לשתוק.

קמט - י

1. התגרשה, אפילו ספק גירושין - הרי היא כשאר כל אדם. 2. (מרדכי: אלמנה אצל יתומים, כל זמן שיש לה מזונות אין לה חזקה בנכסי בעלה).

1. ב"ב(מז.): בן שחלק, ואישה שהתגרשה – הרי הם ככל אדם.
וקמ"ל אפילו בספק גירושין, שבעלה עדיין חייב לה במזונות, אפ"ה יש לה חזקה בנכסיה, שדינה ככל אדם.

1. אפילו ספק גירושין.

סמ"ע: אף שעדיין חייב במזונותיה ולא יחד לה שדה אחרת, אפ"ה יש לה חזקה.
וטעמו – כיון ששונאה אין נותן לה מזונות בלא דין, ומדהניחה לאכול בשופי ודאי קתאה ויש לה חזקה (רשב"ם).
והתו"ס – מיירי דווקא שייחד לה שדה אחרת למזונותיה (והיא אכלה משדה זו, לכן יש לה חזקה).
כ"כ הש"ך.

---------- סוף חו"מ סימן קמט ----------

ב

1.מי שהחזיק בנכסי אשת איש, לא עלתה לו חזקה, א . אא"כ החזיק בהן שלשה שנים אחר מות בעלה. (ועיין בטור חו"מ סימן קמ"ט):

1.ב"ב(נ:): אמר רב ששת - איש צריכה למחות.
במאן? אילימא באחר - והאמר רב אין מחזיקין בנכסי אשת איש? אלא לאו בבעל (וקשיא).
א . רב יוסף אמר: לעולם באחר וכגון שאכלה מקצת חזקה בחיי הבעל ושלש לאחר מיתת הבעל מיגו דאי בעי אמר ליה אנא זבינתה מינך, כי א"ל נמי את זבינתה ליה וזבנה ניהלי מהימן.
כ"פ הטור - ואם ירד אחר לנכסיה בחיי הבעל ומת הבעל ונשארו בידו ג' שנים אחרי מותו וטען מכרתם לבעל בפני ואני קניתים ממנו נאמן במגו שאם היה רוצה היה טוען קניתים ממך אחרי מות בעליך.

לא עלתה לו חזקה

תו"ס: אפילו כתב לה בעלה 'דין ודברים אין לי בנכסייך' (שאז אין לו רשות בנכסים ולא סומכת על בעלה) אין לאחר חזקה בנכסיה, כיון שאם מתה בעלה יורשה, סומכת עליו שימחה.
ח"מ – משמע שאם סילק עצמו **גם מירושה** יש לאחר חזקה בנכסיה, שהרי לא סומכת עליו יותר וצריכה למחות לעצמה.
והב"ש – חולק, שהרי
א. הגמרא לא העמידה שצריכה למחות כה"ג שבעלה סילק עצמו אף מירושה. משמע שאף בכה"ג אין מחזיקים.

ב. וכ"מ מהרשב"א שכתב: הבעל כאפוטרופוס שלה, שסומכת עליו ולא מוחה. **משמע** אף שאין שום הנאה לבעל סומכת עליו.

ג. ומה שכתבו התו"ס: 'כיון שאם מתה יורשה' פירוש שבכל גוונא אינו יכול להסתלק מירושה ויש לו הנאה, אבל באמת אף שאין לו הנאה אין מחזיקים.

פז שאין חזקה בנכסי אשת איש

א: אין לאיש חזקה בנכסי מלוג של אשתו ולא אישה בנכסי בעלה (ב"ב מב.).

- הגה: אבל חזקת נזקין יש (רי"ו), כיון שא"צ טענה אלא מחילה.
- חפר בקרקע בורות שיחין ומערות, שקלקל הקרקע:

רמב"ם – לא הוי חזקה. כ"פ המחבר חו"מ(קמט/ט).
הרמ"ה ומרדכי –הוי חזקה שהיה לה למחות.
כ"פ הרמ"א(שם).

ב: אחר שהחזיק בנכסי א"א שנים אחר מות בעלה הוי חזקה (שם נ:):

סימן פח: כל היוצאת מתחת בעלה במיתה או בגט או במיאון נוטלת נכסים.

ובו י"ב סעיפים (כתובות: נה, עט, סז, פ. יבמות: סו.)

א

1. האישה שיוצאת מתחת יד בעלה, בין במיתה בין בגרושין - נוטלת כל נכסיה בלא שבועה, בין נכסי מלוג בין נכסי צאן ברזל, א. אע"פ שאינה נוטלת כתובתה (כשהיא אלמנה) (טור) **אלא בשבועה, נכסיה נוטלת בלא שבועה.**

2. ונכסי מלוג - נוטלתן כמו שהם, אפילו בלו הרבה ואין ראוי לעשות בהם מעין מלאכתן ראשונה.

א. ואם אבדו לגמרי, אינו משלם לה. ב. ואם הוקרו - הוקרו לה.

3.(ועיין לקמן סימן צ"ג סעיף א' אם יכולה לתבוע בחיי בעלה).

0. כתובות(נה.): מטלטלים (המייחד מטלטלים לכתובת אשתו) ונמצאים בעין – נוטלת בלא שבועה.

פרש"י: ולא חיישינן לצרר, שהרי מטלטלים אלו הם הצרר.

ליתנהו בעינייהו:

√פומבדיתא אמרי - בלא שבועה.

בני מתא מחסיא אמרי – בשבועה.

והלכתא (נפרעת מהקרקעות) בלא שבועה.

1. הטור: ה"ה בנכסי מלוג או צאן ברזל אם הם בעין נוטלת בלא שבועה.

כ"פ הרמב"ם. כ"כ הב"י – פשוט הוא.

א. טור – אבל אלמנה אינה נוטלת בלא שבועה דחיישינן לצרר. משא"כ בגרושה דלא חיישינן שהרי בעלה חי.

2. יבמות(סו.): אלו הם עבדי מלוג – **א.** אם מתו מתו לה, **ב.** ואם הותירו הותירו לה.

√**טור:** וכן אם הם בעין אף שבלו הרבה ואין ראויים לעין מלאכתן ראשונה נוטלתו כמות שהן.

ב"י – וקמ"ל כל שבלו ואינם ראויים למלכתן ראשונה חשוב כמתו בעבדים שפטור.

1. נוטלת כל נכסיה בלא שבועה

ט"ז: דכיון שהם בעין לא שייך צרר אתפסי.

ואם אינם בעין:

- **ה"ה** – צריכה שבועה, ואם מתה בלא שבועה אין יורשיה גובים מהיתומים. כ"כ ח"מ.
- **וב"ש** – ע"פ התו"ס הטעם שאלמנה צריכה שבועה (אע"ג דקי"ל אין אדם פורע תוך זמנו) משום שאלמנה יש לה כתובה מתקנת חז"ל חיישינן טפי.

לפ"ז נכסי מלוג ונצ"ב א"צ שבועה אף שאינם בעין.

2א. אבדו לגמרי

ח"מ: וכבר נתבאר (פה/ב) שאף אם פשע הבעל פטור, דהוי פשיעה בבעלים.

כ"פ ב"ש.

אבדו לגמרי

באה"ט(שב יעקב): אלמנה שירשה מאביה סך 400 זהובים והכניסה לבעלה – חייבים היורשים לשלם לה, ואם הכניסה לו מטלטלים וכלים ואינם בשעת גביה – אינה גובה דמיהם.

3. לקמן צג/א

*: שם מבואר שאינה יכולה לתבוע נכסיה בחיי בעלה.

ב

נכסי צאן ברזל שהם נקראים נדוניא –

1. מן הדין: אם פחתו צריך לשלם כל הפחת, אע"פ שראויה למלאכתן ראשונה.

2. אבל נהגו שכל זמן שראויים לעשות מעין מלאכתן ראשונה, אפילו הם בלויים הרבה - נוטלתן כמו שהן.
ואם לא היו עושין מעין מלאכתן ראשונה - חייב לשלם דמיהם ששמו עליו בשעת הנשואין.
א. ואם הוקרו - אינה נוטלתן אלא בשומא ראשונה של עת הנשואין.
3. ב"י: בד"א, במקום שנוהגין לכתוב בכתובה: 'הכניסה לו כלי פלוני בסך כך וכך, וכלי פלוני בסך כך וכך', אבל במקום שאין כותבין בכתובה שום כלי בפרטות, אלא כוללים הכל, וכותבין: 'הכניסה לו בבגדים ותכשיטים סך כך וכך מעות' - הרי סך אותן המעות חוב עליו, ואפילו היו הנכסים חדשים חוזרים לשום אותם כמו ששווים עכשיו (ומשלם ההפרש)**, ואם פחתו פחתו לו, ואם הותירו הותירו לו, ואין חוששים לשומא ראשונה כלל** (פירוש – שאין אומרים לה לקחתם כשומא ראשונה אלא כשומא של עכשיו, ואם הותירו אם פחתו – עליו הכל).

1. יבמות(סו.): משנה – אלו הן נכסי צאן ברזל: אם מתו מתו לו, ואם הותירו הותירו לו.

טור – ולכן מדין הגמרא כיון שהבעל חייב באחריותן כמו ששמו אותן תחילה, ואם פיחתו משלימים לה, ואם הותירו בחיי הבעל המותר ליורשי הבעל.

2. הרי"ף: עכשיו נהגו שאין הבעל מתחייב במה שנכחש ולא ביתרות הדמים, וכל זמן שראויים למלאכתן הראשונה נוטלתן כמות שהן, אבל אם אינם ראויים למלאכתן ראשונה משלמים לה כל דמיהם. ולכן כל המקבל ע"ד המנהג מקבל.
כ"כ רמב"ם והרא"ש.

א. והוסיף הרמב"ם – ולפי מנהג זה, כשם שלא משלם הפחת כך אינו נוטל השבח, אלא הם של האישה.

וה"ה: והמנהג בארצותינו כדין הגמרא שנכסי צאן ברזל הרי הם כחוב גמור על הבעל.

2א. ואם הוקרו

ב"ש: פירוש – אם אין הכלים בעין משלם כשומא ראשונה ואם התייקרו הרווח שלו.
אבל אם הכלים בעין שנוטלת אותם כמות שהם, כיון שאם פחתו היא מפסידה, גם אם התייקרו היא מרוויחה.

ג

1. אם היא אומרת: 'כלי אני נוטלת', והוא אומר: 'דמיה אני נותן' - שומעין לה. א. והוא שיהיו עושין מעין מלאכתן, ב. וה"ה לולדות של שפחה ובהמה של נכסי מלוג.
2. ולא עוד, אלא אפילו הכניסה לו שני כלים או שתי שפחות בתורת נכסי צאן ברזל, ושמו אותם עליו באלף זוז, והוקרו ועמדו באלפים - נוטלת אחד באלף שלה, והשני אם רצתה לתת דמיו ולנטלו משום שבח בית אביה, שומעין לה.

1. יבמות(סו.): איתמר – המכנסת לבעלה (פירוש נכסי צאן ברזל). היא אומרת – כלי אני נוטלת, והוא אומר – דמים אני נותן לך:

√רב יהודה אומר – הדין עמה, משום שבח בית אביה.

רבי אמי אומר – הדין עמו.

ואיפסקא: הלכה כרב יהודה.

פרש"י: כלי – שהכניסה לו דבר מסוים וכשגירשה באה ליטול כתובתה ורוצה ליטול הכלים.

א. ריב"ש: ואם אין האישה רוצה ליטול הכלים אלא דמים, הבעל יכול לסלק בכלים אלו, כיון שהמטלטלים מיוחדים לה ואין הבעל רשאי למוכרם, ואף היא אינה צריכה שבועה לנוטלם הוי כאילו משכון ואפותקי,

ובשדה אפותקי אין בע"ח גובה רק ממנה, אא"כ שטפה נהר.
כ"פ לקמן (פח/ד).
ואם פחתו או התייקרו פחתו לו וצריך לשלם הפחת במעות.
√ וכן אם אינם עושים כעין מלאכתם ראשונה הרי הם כאילו נגנבו ואינה לוקחת בלאות שהרי אין בהם שבח בית אביה, וכן הוא אינו יכול לכופה ליטול בלאות כל שיש לו מעות (שאם אין לו מעות כל מילי מיטב הוא).

ב . כתובות(עט:): תניא – וולד בהמת נכסי מלוג לבעל , וולד שפחת מלוג לאישה.
√חנניה בן אחי יאשיה אומר – הכל לבעל.
אר"נ: מודה חנניה שאם נתגרשה נותנת דמים ונוטלתם מפני שבח בית אביה.

מפני שבת בית אביה

- **הרא"ש והטור** – אף בוולד בהמה (וכ"ש בוולד שפחה) יש שבח בית אביה ויכולה לנוטלן.
כ"פ המחבר כאן.
- **רש"י, רמב"ם והריב"ש** – רק בוולד שפחה יש שבח בית אביה ולא בוולד בהמה.
כ"פ שו"ע(פה/טז).
ח"מ: ולא זכר כאן מה שפסק בסימן פ"ה.

האם רשאי הבעל למכור וולד שפחה ובהמת נכסי מלוג בעוד אשתו תחתיו?

- **הרמ"ה** – אינו רשאי למכור כיון שיכולה ליטלם בדמים כשתצא ממנו.
- **הרא"ש** – יכול למכור כיון שפירות נכסי מלוג שלו הם. אלא שאם נשאר כשהיא מתגרשת יכולה ליטלם בדמים.
כ"כ ח"מ וב"ש.

2. שם(סז.): הכניסה לו שני כלים באלף זוז ושבחו ועמדו על שני אלפים. אחד - נוטלתו בכתובתה ואחד - נותנת דמים ונוטלתו מפני שבח בית אביה.

מאי קא משמע לן? ה"מ היכא דמטיא למשקל בכתובתה אבל מיתן דמי ומישקל לא קא משמע לן.
√**כ"פ הטור:** אלא אפילו הכניסה לו שני כלים או שתי שפחות בתורת נכסי צאן ברזל, ושמו אותם עליו באלף זוז, והוקרו ועמדו באלפים - נוטלת אחד באלף שלה, והשני אם רצתה לתת דמיו ולנטלו משום שבח בית אביה, שומעין לה.

1. שומעים לה

ח"מ: והבעל משלם הפחת, ואם אין ראויים למלאכתן ראשונה שוב אין שבח בית אביה ויכול הבעל לעכב לתת לה, ואף אם תמחל על הפחת, (אלא משלם לה דמים).
כמ"ש הריב"ש.

שומעים לה

ב"ש: ואף למנהג שלנו שלא מפרטים בכתובה שום כלי, מ"מ שייך שבח בית אביה בכלים שהכניסה לו, וכמו וולד שפחה אף שאין מפרטים בכתובה שייך שבח בית אביה.
כ"כ הט"ז.
מהריב"ל: דווקא היא עצמה, אבל יורשיה (כשמתה) הרשות ביד הבעל לתת להם מה שירצה.
ורשד"ם – היורשים יכולים לומר כלי זה אני נוטלים.
כ"כ כנה"ג.
מהרי"ט: ואם מכרה כתובתה (פירוש נכסי צאן ברזל) יכולים היורשים לסלק הלוקח בדמים.
ב"ש: בוולד בהמה או שפחה שייך שבח בית אביה, אף שהבעל יכול למוכרם, אם בעת הגירושין קיימים יכולה לומר שהיא נוטלתן. כ"מ מהרא"ש והטור.

2. נוטלת אחד באלף

*: קשה, בסעיף ב.2א כתב הב"ש שלפי המנהג הרווח שלה, וכאן פוסק שהרווח שלו.
וי"ל שכאן מיירי לפי מה שנוהגים היום כמ"ש בסעיף ב.3.

ד

ריב"ש לעיל (א.ז): **אם האישה אינה רוצה כליה, אף ע"פ שיש לבעל מעות, יכול לסלקה בכליה, והוא שיהיו עושין מעין מלאכתן.**

ח"מ: מסלקה בכליה אבל שמים בשוויין עכשיו ומשלם הבעל הפחת במעות (או שאר מטלטלים אם אין לו מעות).

ה

אם הקדישו היורשין אחר מות אביהם נכסי צאן ברזל, או שפירשו אותו על המת בענין שנאסר בהנאה - נותנין לה דמיו.

יבמות(סו:): ההיא איתתא דעיילה ליה לגברא איצטלא דמילתא בכתובתה. שכיב, שקלוה יתמי ופרסוה אמיתנא:

אמר רבא: קנייה מיתנא (ואסור בהנאה) דכיון שעדיין לא גבתה חל הקדש היתומים, ואינם צריכים להחזיר רק דמים.

√ **כ"פ הטור:** אם הקדישו היורשין אחר מות אביהם נכסי צאן ברזל, או שפירשו אותו על המת בענין שנאסר בהנאה - נותנין לה דמיו.

הקדישו

ח"מ: ודוקא קדושת הגוף מפקיע שעבוד, אבל קדשות דמים לא מפקיע (והאישה יכולה ליטלם).

ב"ש: איך ההקדש חל, הרי אם אמרה קונם מעשי ידי – אינם נאסרים כיון שמשועבדים לבעלה, דאלמוה חז"ל לשעבוד דבעל, וכן בשעבוד האישה קי"ל שאלמוה חז"ל?

תו"ס(1) – שאני קונם שאינה אסורה על כל העולם ולכן לא מפקיע שעבוד הבעל, משא"כ הקדש היתומים שחל על כל העולם מפקיע שעבוד האישה.

תו"ס(2) – קונם שאוסרת נכסי מלוג על בעלה - לא מהני, כיון שידו עדיפה מידה.

נמ"י – גם הקדש לא מפקיע שעבוד, ושאני טלית שפרשו על המת שמפקיע שיעבוד האישה משום כבודו של מת.

רא"ש – לעניין כתובה לא אלמוה דרבנן לשעבוד האישה.

נ"מ בין הטעמים: אם הקדישה האישה נכסי מלוג שלה:

לתו"ס(1) – ההקדש חל, שהקדש כוחו להפקיע שעבוד.

לפי הרא"ש – ההקדש לא חל לפי שמשעבדים לבעל.

וכן לפי תו"ס(2) – אינה יכולה להקדיש נכסי מלוג שידו עדיפה מידה.

ו

1. הכניסה לו קרקע, וכשיוצאה יש בו פירות מחוברים - נוטלתו עם פירותיו, אפילו הגיע זמנן ליקצר.

א. תלשן הבעל קודם הגירושין - הרי הם שלו אפילו לא הגיע זמנם ליקצר.

1. כתובות(עט.): משנה – הכניסה לו פירות התלושין מן הקרקע ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות.

המחוברים בקרקע:

א"ר מאיר - שמין אותה כמה היא יפה בפירות וכמה היא יפה בלא פירות ומותר ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות.

וחכמים אומרים - המחוברים לקרקע שלו, והתלושין מן הקרקע שלה, וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות.

ר"ש אומר - מקום שיפה כוחו בכניסתה הורע כוחו ביציאתה מקום שהורע כוחו בכניסתה יפה כוחו ביציאתה. כיצד פירות המחוברים לקרקע בכניסתה שלו וביציאתה שלה והתלושין מן הקרקע בכניסתה שלה וביציאתה שלו.

כלומר: לפי ר"ש

	בכניסה	ביציאה
פירות המחוברים	שלו	שלה לפי ת"ק שלו
פירות התלושים	שלה	שלו

גמ(עט:): ר"ש היינו ת"ק?

אמר אביי: מחוברים בשעת יציאה א"ב (שלחכמים – שלו לפי שגדל ברשותו, ולר"ש - שלה).

להלכה:

- √**ר"ח, רי"ף והרמב"ם** – הלכה כר"ש שפירות המחוברים בשעת יציאה שלה הם.

כ"פ הרא"ש – דמסתברה טעמייהו שמשווים בכניסה וביציאה (שדין הפירות: מחוברים – כקרקע, התלושים – לאו קרקע).

כ"פ הראב"ד.
כ"פ רבנו יונה – אפילו פירות גמורים שהגיעו להיתלש בכניסתן - שלו וביצאתן – שלה. ואף דקי"ל על העומד להיקצץ כקצוץ דמי! שאני אכילת פירות שהיא תקנת חכמים.

- **ור"י הלוי** – פסק כחמים שהפירות שלו.

כ"כ הרמ"ה.

- **ובה"ג** – ר"ש לא חולק על כחמים אלא מוסיף. שחכמים כתבו הדין בכניסה שהפירות שלו, ור"ש הוסיף הדין ביציאה שפירות המחוברים שלה.

א. הטור: ואם תלשם הבעל קודם הגירושין זכה בהם אפילו לא הגיע זמנן להיקצץ.

ב"י – וכ"מ מהרא"ש שכתב שכל הנלקטים תחתיו – שלו הם.

1. הכניסה לו קרקע

ב"ש: מיירי בנכסי מלוג ולא נכסי צאן ברזל, ואז הפירות שייכים לה בחנים.
וח"מ – הבין דמיירי גם בנכסי צאן ברזל, והקשה עליו.

1. הוציא הוצאות על נכסי מלוג של אשתו וגרשה, בין שהוציא מעט ואכל פירות הרבה, בין שהוציא הרבה ואכל פירות מעט, א. אפילו אכל גרוגרות אחת דרך כבוד, כדרך איש בביתו, או שאכל דינר אפילו שלא דרך כבוד, ב. ואפילו לא לקח בפירות ממה שהוציא אלא חבילה אחת של זמורות - מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל.

2. הוציא ולא אכל, או שאכל פחות מכשיעור - שמין כמה השביחו ושואלין אותו כמה הוציא:
אם השבח יותר על ההוצאה - ישבע בנקיטת חפץ כמה הוציא ונוטל ההוצאה.
ואם ההוצאה יתירה על השבח - אין לו מההוצאה אלא כשיעור השבח, ובשבועה.

3. וה"ה למי שנפלו לה נכסים במקום רחוק והוציא עליהם הוצאות להביאם, ולקח בהם קרקע ואכל מהפירות כשיעור או פחות. ואם לא אכל אלא מהקרן - ישבע כמה הוציא, ויטול עד כדי השבח (ח"מ – ומנכים לו מה שאכל מהקרן).

4. (*מרדכי:* **והא דנוטל בשבועה, דווקא כשאין האישה מכחישו, אבל מכחישתו** (שלא כך הוציא), **לא).**

1. כתובות(עט:): משנה – המוציא הוצאות על נכסי אשתו:
הוציא הרבה ואכל קימעא, קימעא ואכל הרבה - מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל.
הוציא ולא אכל - ישבע כמה הוציא ויטול.

א. ג"מ(פ.): וכמה קימעא?
אמר רבי אסי - אפילו גרוגרת אחת והוא שאכלה דרך כבוד.
לא אכלה דרך כבוד מאי?
אמר עולא פליגי בה תרי אמוראי במערבא: ח"א – בכאיסר, וח"א – בכדינר.
✓**ופסק הרמב"ם** – כמ"ד כאיסר (שהוא יותר מאיסר).

ב"י – וטעמו, שפסק לקולא לבעל כיון שירד ברשות, ועוד שהנכסים בחזקתו קודם שגירשה.
והרא"ש – פסק שאפילו אכל שווה פרוטה הפסיד (שהריע בחבלי זמורות, המשך, לא נתנו שיעור והוא לא דרך כבוד).

ב. (שם): עבד רב יהודה עובדא בחבילי זמורות (שאף אכילת בהמות מיקרי אכילה לעניין זה).

חבלי זמורות

הרא"ש – כיון שלא ניתן שיעור לערכן, אפילו שווה פרוטה (פחות שבממון).
✓**והב"י[רמב"ם]** – רב יהודה לא בשיעורא מיירי, אלא לומר שאף שלא אכל פירות מקרי אכילת פירות לעניין זה (ושיעורו כדלעיל כדינר).

מרדכי: אחד שבנה בניין על קרקע מלוג (אף שהיא הוצאה הניכרת) ודר בה שנה – מקרי אכילת פירות (וא"צ לשלם לו ההוצאות).
כ"פ שליטי גיבורים והב"ש.

2. (שם): הוציא ולא אכל – ישבע כמה הוציא ויטול.

גמ(פ.): וא"ר אסי – והוא שיש שבח נגד ההוצאה, שאם היתה ההוצאה יתרה על השבח אין לא אלא שיעור השבח ובשבועה.
[כלומר שנוטל ההוצאות עד גבול השבח ולא יותר].

3. שם(פ.): ההיא איתתא דנפלו לה (כספים) ארבע מאה זוזי בי חוזאי. אזיל גברא אפיק שית מאה אייתי ארבע מאה, בהדי דקאתי איצטריך ליה חד זוזא ושקל מנייהו, אתא לקמיה דר' אמי:
אמר ליה הוה ליה הוציא ולא אכל (שמה שאכל מהקרן לא מקרי אכילה) - ישבע כמה הוציא ויטול.

פרש"י: חוזאי – מקום רחוק והוציא 600 זוז בהולכת הדרת שלו.
כ"פ הרמב"ם.

1. וגירשה

ב"ש: אף כשהיא תובעת הגט כשהדין שכופין אותו לגרש הוי כאילו הוא גירש מרצונו.

ב. חבלי זמורות

ח"מ: לדעת הרמב"ם – צריך שחבלי הזמרות יהיו שווה דינר, שדינו כאכילה שלא בדרך כבוד.
אבל לדעת הרא"ש – סגי בפרוטה, שרב יהודה חולק על שני האמוראים (דס"ל – כאיסר, כדינר) וס"ל דסגי אפילו בפרוטה.

2. ישבע בנקיטת חפץ

ח"מ: כדין היורד לשדה חברו ברשות ובעל השדה לא יודע, שנשבע היורד ונוטל (חו"מ צא/ג-הגה).
ב"ש – ואף שדינו כיורד בלא רשות לעניין שלא נוטל רק ההוצאות, מ"מ לדין זה דינו כמוציא ברשות (שנשבע ונוטל).

3. והוציא עליהם הוצאות

ח"מ: אף שההוצאות לא היו בשביל הפירות אלא להביא לכאן את המעות (שהם קרן), כיון שאח"כ קנה במעות קרקע ואכל פירות – מהני.
כ"כ ב"ש.

4. אבל מכחישתו – לא

ח"מ: אלא היא נשבעת ולא משלמת, אא"כ תפס הבעל בלא עדים.

ח

נפלו לה נכסים במקום אחר, והלך אחריהם והוציא הוצאת מרובות והביאן, וגירשה, אפילו לקח מהם והוציא, אין זה כאוכל מהשבח שנדון בו מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל, שהרי מהקרן לקח, אלא ישבע כמה הוציא, ויטול עד כדי השבח, דהיינו ששמין אלו המעות כמה שוין כאן יותר ממה שהיו שוין במקום שהיו תחלה.

ח"מ: דין זה כפול מסעיף קודם (ז.4), אלא ששם נקט לשון הרמב"ם וכאן נקט לשון הטור איך תהיה השומא.

ט

1. בד"א, במגרש מדעתו. אבל אם היא מורדת, בין אכל בין לא אכל - ישבע כמה הוציא ויטול. ואם השבח יתר על ההוצאה נוטל ההוצאה, ואם הוצאה יתירה על השבח נוטל את השבח.

1. הרי"ף: בד"א, במגרש מדעתו. אבל אם היא מורדת, בין אכל בין לא אכל - ישבע כמה הוציא ויטול. ואם השבח יתר על ההוצאה נוטל ההוצאה, ואם הוצאה יתירה על השבח נוטל את השבח.
כ"פ והרא"ש והטור.
✓כ"פ המחבר.
והרמב"ם כתב – אישה שמרדה אפילו אכל הרבה

שמין לו מה שאכל ומנכים לו מההוצאה ונשבע ונוטל ההוצאה, שלא הוציא כדי שתיטול ותצא מעצמה.
משמע שאף שההוצאה מעל השבח נוטל ההוצאה.
כ"כ ד"מ(הג' אלפסי): התובעת גירושין שלא כדין אלא שכופים אותו לגרש מתקנת הגאונים - נוטל ההוצאה אף שהיא יותר מהשבח.

1. מורדת

ב"ש: האם מנכים ממנו מה שאכל?
לפי הרמב"ם – מנכים ממנו מה שאכל ומקבל ההוצאה.
אבל מהרא"ש והמחבר – משמע שאין מנכים מה שאכל.
אומנם ב"מ וחוכמת שלמה – חולקים על הבנת הב"ש ברמב"ם. אף הרמב"ם ס"ל שנוטל ההוצאה עד השבח ולא יותר.

י

1. המוציא הוצאות על נכסי מלוג של אשתו קטנה ומיאנה בו - רואין כמה אכל וכמה הוציא וכמה השביח, ושמין לו כאריס, שהרי ברשות ירד.
א. ואם הוא רוצה ליטול הוצאה שיעור שבח - שומעין לו.
ב. ואם הוציא קימעה ואכל הרבה - מה שאכל אכל.

1. כתובות(פ.): המוציא הוצאות על נכסי אשתו קטנה, כמוציא על נכסי אחר. מ"ט? עבדו רבנן תקנתא כי הכי דלא נפסדינהו.
פרש"י: אשתו קטנה – שמיאנה.
כמוציא על נכסי אחר – שאם מיאנה שמין לו השבח שהשביח ונוטל כשאר אריסי העיר (נוטל מחצה שליש או רביע מהשבח).
תקנתא – ששמין לו כאריס שלא יקלקל הקרקע.
א. הרא"ש: לפיכך אם הוציא ולא אכל או הוציא הרבה ואכל קימעא שמין לו כאריסי העיר (שנוטל השבח) שהרי ברשות ירד (שבעל רגיל אפילו אכל קימעא הפסיד הכל). ואם חפץ יכול ליטול ההוצאה.
ב. ואם אכל הרבה והוציא מעט – הפסיד.
הר"ן: ואף אם השדה אינה עשויה ליטע נוטל כאריסי העיר (מקסימום בין שבח והוצאה).
חו"מ(שעה/ד): היורד לשדה חבירו **ברשות**, אפילו נטע שדה שאינה עשויה ליטע - שמין לו וידו על העליונה, שאם היתה ההוצאה יתירה על השבח נוטל ההוצאה, ואם השבח יתירה על ההוצאה, נוטל השבח.
חו"מ(שעה/ה): בעל בנכסי מלוג אשתו קטנה, והשותף בשדה שיש לו חלק בה, כיורד ברשות הן ושמין להם וידם על העליונה.

1. ומיאנה בו

ח"מ: אבל היוצאת בגט דינה כשאר אישה.
אם ההוצאה יתרה על השבח?
- **ב"ש** – משמע שדינו כיורד ברשות ממש ונוטל ההוצאה אף כשהוציא יתר מהשבח.
כ"מ מהרמב"ם והמחבר.
- **אבל ההפלאה והבית יעקב** – תימה על הב"ש, שהרי השו"ע כתב 'ואם רוצה נוטל **הוצאה שיעור השבח** שומעים לו' ולא יותר מהשבח.
כ"פ הסמ"ע – שנוטל ההוצאה רק עד שיעור השבח.

יא

הרא"ה: **המוציא יציאות על נכסי מלוג של אשתו** (הרגילה ולא הקטנה)**, ומת, יש מי שאומר:**
שאם נתברר שהוציא ולא אכל, יגבו היתומים מה שנתברר שהוציא.
ואם לא נתברר כמה הוציא, לא יטלו היתומים כלום.

והוסיף הטור – וה"מ בנכסי מלוג, אבל בנכסי צאן ברזל כל שבח ששבחו ביו מחמת הוצאה בין שלא מחמת הוצאה – הכל לבעל מדין הגמרא.

כ"כ הרי"ף הרא"ש והרמב"ם.
והראיה (יבמות סו.): גבי נכסי צאן ברזל – אם מתו מתו לו, ואם הותירו הותירו לו.

לא ייטלו היתומים כלום

ח"מ: ואם היתומים מוחזקים בנכסים בלא עדים וטוענים ברי שאביהם הוציא הוצאות כ"כ– נאמנים בשבועה.
כ"כ ב"ש – מ"מ בטענת ברי לבד אין נשבעים ונוטלים. כ"כ הט"ז.

יב

1. בעל שהוריד אריסין בנכסי אשתו ואח"כ גירשה:

א. אם הבעל עצמו אריס - נסתלק הבעל, נסתלקו, שלא ירדו אלא על דעת הבעל, ושמין להם וידם על התחתונה.

ב. ואם אין הבעל אריס - על דעת הקרקע ירדו, ושמין להם כאריס.

2. הגה: וי"א דהיינו דוקא כשידעו שהשדה של אשה, אבל אם לא היו יודעים האריסין שהוא של אישה - נוטלין אריסותיהן בכל ענין (מהבעל) (כן משמע מלשון הטור וכן הוא באשירי).

1. כתובות(פ.): איבעיא להו בעל שהוריד אריסין תחתיו מהו? אדעתא דבעל נחית איסתליק ליה בעל איסתליקו להו, או דלמא אדעתא דארעא נחית וארעא כי קיימא לאריסי קיימא?
מתקיף לה רבא בר רב חנן - מ"ש מהיורד לתוך שדה חבירו ונטעה שלא ברשות שמין לו וידו על התחתונה?
התם ליכא איניש דטרח, הכא איכא בעל דטרח.
מאי הוי עלה? חזינן אי בעל אריס הוא איסתלק ליה בעל אסתלקו להו, אי בעל לאו אריס הוא ארעא לאריסי קיימא.

פרש"י: שהוריד אריסין – בנכסי אשתו ליטול מחצה שליש או רביע ועמד וגירשה משאכל.
מהו – שיטלו האריסים כפי שבחם.
עד דבעל נחית – וכשהסתלק הבעל נסתלקו הם ולא יטלו כלום, כמו שהבעל לא נוטל כלום (כיון שאכל).
לאריסי קיימא – אף שלא היה הבעל מורידם היא היתה מורידם.
איכא בעל דטרח – ואומרת האישה 'אם אתם לא הייתם יורדים בעלי היה טורח, ולא היה נוטל כלום (כיון שאכל), ובזה שאתם ירדתם גרמתי לי הפסד'.

תו"ס והרא"ש: ואף שהשוכר את הפועל לעשות לו מלאכה בשלו והראה בשל חברו נותן לו שכרו ! כאן מיירי שהאריס ידע שהקרקע של האישה ונכנס ע"ד שאם יגרש אשתו יפסיד הבעל ואין להם כלום, והיה להם להתנות שאם יגרשנה יפרע להם.

✓ **והרמב"ם פסק** - בעל שהוריד אריסין בנכסי אשתו ואח"כ גירשה:
א. אם הבעל עצמו אריס - נסתלק הבעל, נסתלקו, שלא ירדו אלא על דעת הבעל, ושמין להם וידם על התחתונה.
ב. ואם אין הבעל אריס - על דעת הקרקע ירדו, ושמין להם כאריס.

2. הטור ע"פ התו"ס הנ"ל: היינו דווקא כשידעו שהשדה של אשה, אבל אם לא היו יודעים האריסין שהוא של אישה - נוטלין אריסותיהן בכל ענין.

1. שהוריד אריס

*: הדיון כשאכל הבעל שהפסיד את ההוצאות, האם גם האריסין הפסידו?
אבל כשהבעל הוציא ולא אכל, הרי הבעל מקבל הוצאות עד השבח, פשוט שגם האריסין יקבלו חלקם.

א. וידו על התחתונה

ח"מ: דס"ל שדין האריס כדין הבעל, כשם שהבעל כשהוציא ולא אכל ידו על התחתונה (שנוטל המינימום בין שבח להוצאה), כן דין האריס.
ולכן אם הבעל אכל קימעא שהפסיד הכל, גם האריס הפסיד הכל.
כ"כ רש"י, הר"ן, תו"ס והרא"ש – שיכולה לומר אם לא ירדתם, בעלי האריס היה יורד ולא מקבל כלום (כיון שאכל).

ואם האריס אגל (אבל הבעל לא אכל)?

- **ח"מ** – ג"כ הפסידו האריסים ואין נוטלים כלום.
- **והב"ש** – יש להסתפק, שדוקא בבעל תיקנו שאם אכל הפסיד ולא לפועל.

הג' מעשה ניסים(ספר ראש פינה): דעת הב"ש - דווקא בבעל שמו דעתו שאם אכל גילה דעתו שעשה הכל להנאת עצמו ומחל הוצאותיו, משא"כ בפועל שממ"נ לא הפסיד:
- אם אכל בשעת מלאכה , עשה כדינו.

- אם אכל שלא בשעת מלאכה דינו כגזלן ומנכים אכילתו ולא הפסיד אריסותו.

2. לא היו יודעים... נוטלים

ח"מ: כלומר שהבעל משלם להם כדין השוכר את הפועל לעשות בשלו והראה בשל אחר שנותן לו שכר משלם (חו"מ שלו/א), ודין הבעל אם אשתו.
הט"ז – ואף הרמב"ם והמחבר יודו לזה (ואין כאן מחלוקת).

פח כל היוצאת מתחת בעלה במיתה או בגט או במיאון נוטלת נכסים

א: כשמתגרשת נוטלת נ"מ נצ"ב שבעין בלא שבועה (כתובות נה.).
● מרן: נ"מ נוטלת כמו שהן אף שבלו ולא ראויים למעין מלאכתן ואף שנאבדו (יבמות סו.).

ב: נכסי צאן ברזל:
- מדין הגמרא צריך לשלם הפחות והיתר שלו (יבמות סו.).
- המנהג כ"ז שראוי למעין מלאכתן נוטלת (רי"ף רא"ש והרמב"ם). רמב"ם – לכן אך הרווח שלה.
● מרן: וה"ד שמפרטים בכתובה כל הנסכים, אבל אנו שכתובים הכל בסך אחד – הולכים לפי דין הגמרא (ב"י).

ג: אומרת כליי אני נוטלת – לא יכול לסלקה בדמים (יבמות סו.).
● מרן: יכולה ליטול כלים נוספים שהכניסה לו ולשם לפי ערכם היום משום שבח בית אביה (יבמות סז.).
● ליטול וולדות שפחה ובהמה (כתובות עט):
רא"ש - יכולה . כ"פ המחבר.
רמב"ם – אינה יכולה. כ"פ המחבר (פה/טז).
● האם יכול הבעל למכור וולדי שפחה ובהמה של נ"מ שלה:
הרמ"ה – לא רשאי כיון שיכולה ליטלם בדמים כשתצא.
רא"ש – רשאי, רק אם יישאר יכולה ליטלם בדמים.

ה: הקדשיו היורשים נצ"ב או פרסה על המת – משלמים לה הדמים (יבמות סו:).

ו: הכניסה לו קרקע עם פירות (שם עט.) :
בכניסה – תלושים שלה, מחוברים שלו.
ביציאה – תלושים שלו, מחוברים **שלה** (כר"ש לאפוקי ת"ק דס"ל ששלו בם).
כ"פ ר"ח רי"ף והרמב"ם – שהפירות ביציאה שלה לאפוקי הרמ"ה שפסק כחמים - שביציאה הפירות שלו.

ז: הוציא הוצאות על נכסי אשתו (שם עט.):
אכל פירות – הפסיד, לא אכל – נוטל ההוצאה עד השבח.

ט: דווקא כשמגרש מדעתו, אבל מורדת אף שאכל ישבע ויטול ההוצאה עד השבח (הרי"ף).
לאפוקי הרמב"ם – שמנכים מה שאכל ומקבל ההוצאה.

י: הוציא על אשתו קטנה ומיאנה – שמין לו כאריס, מחצה שליש או רביע כפי מה שמקובל (כתובות פ.).
● ואם ההוצאה יתרה על השבח:
ב"ש – אעפ"כ נוטל ההוצאה (כיורד בשרת).
הפלאה – רק הוצאה עד השבח. כ"מ מהמחבר והסמ"ע.

יא: בעל שהוריד אריסים סנכסי אשתו ואח"כ גירשה (פ.):
אם הבעל עצמו אריס ואכל – הפסידו האריסים.
אין הבעל אריס – שמין להם כאריסים.
● הגה: דווקא שידעו שהשדה של האישה (שאל"כ השוכר פועל לעשות בשלו והראה בשל חברו נתן לו שכרו מושלם) – תו"ס והרא"ש.
● אם האריס אכל:
ח"מ – ג"כ הפסיד.
ב"ש – יש להסתפק (אולי רק בעל שאכל עשה להנאת עצמו, אבל אריס שאכל ישלם כגזלן ויקבל שכרו).

סימן פט: חיוב קבורת אשתו.

ובו ד סעיפים (כתובות: מו, מח, צה, ק.)

א

1. מתה האישה בחיי הבעל - חייב לקוברה וליטפל בכל צרכי קבורתה,
א. ובכלל זה האבן שנותנים על הקבר.
2. וכן חייב לעשות לה מספד וקינים, כדרך כל המדינה. ואם דרכם להספיד בחלילין, לא יפחות משני חלילין ומקוננות (אחת)**, אפילו עני שבישראל. ואם היה עשיר, הכל לפי כבודו. ואם היה כבודה יותר מכבודו, קוברים אותה לפי כבודה, שעולה עמו ואינה יורדת.**

1. כתובות(מו:): הבעל חייב במזונות, פרקונה וקבורתה.
√רבי יהודה אומר – אפילו עני שבישראל לא יפחות משני חלילין.
פרש"י: וקבורתה תחת כתובה שהכניסה לו מבית אביה (כלומר נכסי צאן ברזל).
א. הרא"ש והרשב"א: בכלל זה האבן שמניחים על הקבר (המצבה).
2. שם(מח.): שני חלילין – אם דרך משפחה בכל לכו"ע חייב (שודאי לא יורדת). ומחלוקת ת"ק ורבי יהודה כגון שדרך משפחתו בכך ולא דרך משפחתה:
ת"ק ס"ל – הא דאמרינן עולה עמו דווקא בחייו ולא לאחר מותה.
ור"י ס"ל – אף לאחר מותה.
ואסיקנא: הלכה כר"י.
כ"פ הרמב"ם.

1. חייב לקוברה

ב"ש: קבורתה תחת נדוניה (נכסי צאן ברזל) ולא תחת כתובת מנה/מאתיים, שהרי ארוסה אין לה קבורה אף שיש לה כתובה.
והב"מ(תו"ס) – אף תחת נכסי מלוג, ולא נקט נדוניה (נכסי צאן ברזל) כיון שהוא שכיח.
כ"כ ההפלאה.
ומחצית השקל – אפילו שהתו"ס כתבו כן לא למסקנה.
ב"ש: ואפילו שניהם מסכימים שלא ירש ולא יקבור אותה – אין שומעים להם (כדין איני נפדת ואיני נותנת פירות) וכ"ה בתו"ס.
כ"פ הרמ"א(סט/ה) בשם הר"ן והרמב"ן.

חייב לקוברה

ב"ש: ואפילו כנסה ערומה (ללא כל נדוניה) חייב לקוברה דלא פלוג. כ"מ מהתו"ס (עיין לקמן ס"ד).

האם בע"ח יכולה לגבות מירושת אשתו ולעכב הקבורה?

כתב הרדב"ז: קבורה קודמת לירושת אשתו.
ונ"מ: אם יש בע"ח קודם נישואין (כלומר קודם לחיוב קבורת אשתו) – אין בע"ח יכול לגבות מירושה זו ולעכב הקבורה (שהרי טרם ירש את אשתו קודם קבורתה).
משא"כ באדם שהיו לו בע"ח ומת שיכולים לגבות מנכסיו ולעכב הקבורה (כמ"ש בחו"מ קז/ב-הגה).

חיוב לקבור אשתו פעם שנייה:

- **כרם שלמה(תשב"ץ):** מי שקבר אשתו כדין, ואח"כ הוציאוה מקברה – אינו חייב לקוברה שנית. ונלמד מאישה שנשבית פעם שנייה שיכול לגרשה ולתת לה כתובתה שתפדה עצמה.
- **והפת"ש** –ובמחילה מכבוד תורתו שהעתיק שלא כדת. שזהו דעת השואל בתשב"ץ, אבל הרשב"ץ עצמו השיב שאינו כן ולעולם חייב לקוברה אפילו מאה פעמים.

- והראיה משביה אינה ראיה לפי ש –
. ששם נותן לה כתובה. אא"כ ג"כ יאמר שאינו יורשה כלל וקרוביה יורשי כתובתה יקברוה.
. ועוד ששם אומר לאישה **עצמה** שתפדה עצמה, אבל חוב קרוביה לקוברה אינו יכול.
- בירושלמי: אף אישה שאין לה כתובה בעלה חייב לקוברה. וא"כ אך שיוותר על הכתובה לא נפטר מחיוב קבורה.
- אף בשביה לא מהני אלא מפני שיכול לגרשה ושוב אינה אשתו, ולכן לא חייב לפדותה. אבל כאן שמתה אשתו אי

אפשר שוב לגרשה ולעולם קרויה אשתו עד שיחיו המתים.

היכלך לעולם חייב לקוברה.

[**סיכום:** חיוב לקבור אשתו פעם שנייה:

כרם שלמה (תשב"ץ) – איני חייב לקוברה פעם שנית.

ופת"ש(תשב"ץ) – חייב לקוברה לעולם].

בכלל זה האבן

ת' הרמ"ע: ראובן טען על חתנו שיעמיד נר תמיד בבית הכנסת ויפרע מי שיגיד קדיש על אשתו –

תשובה: אינו חייב –

- חיוב הדלקת הנר אפילו הבן אינו חייב על אביו אלא מתורת מנהג. ומה שהרשב"א חייב הבעל לעשות מצבה אין ראיה אלא כאשר מנהג משפחתו כן.
- לעניין קדיש אינו חיוב אלא הבן על האב והאם, אבל בעל על אשתו אין חיוב.

2. כדרך כל המדינה

ח"מ: ואם לא נהגו כן להספיד אינו חייב (וכ"ה בירושלמי וכ"כ ה"ה).

ב לא רצה לקוברה, ועמד אחר וקוברה - ב"ד מוציאין מבעלה ונותנין לזה.

ירושלמי: תני – לא רצה לקוברה האב קוברה ומוציא ממנו כדין.

א"ר חגי – דווקא האב, אבל אחר אינו גובה.

✓ורבי יוסי אמר – אף אחר גובה.

רמב"ם פסק כרבי יוסי.

לאפוקי הרשב"א והר"ן – שפסקו כרבי חגי שרק האב גובה חזרה דמי הקבורה. שמספק א"א להוציא מהבעל.

מהגמרא משמע: שאף אם הבעל בעיר ועמדו וקברו אשתו מוציאים מהבעל.

ד"מ – ר"ל אף שלא נמלכו בבעל תחילה צריך לשלם להם.

הגמ"ר(מוהר"ם): א' שלא היו יודעים לו ממון וקברו אשתו מהצדקה, ואח"כ נודע שיש לו מעות – לכו"ע (אף לרשב"א) מוציאי ממנו.

ועמד אחר

ב"ש: אף שבמזונות אם עמד א' ופרנס אשתו, הניח מעותיו על קרן הצבי (ע/ח)! שאני קבורה שלא תתבזה, ולכן חייב לשלם.

שו"ע(קיח/יח): אלמנה שגבתה כל הנכסים בכתובתה, אינה חייבת בקבורת בעלה:

הגה - ואפילו אין כאן רק כדי קבורה, היא גובאת כתובתה והוא נקבר מקופה של צדקה (תשובת הרא"ש כלל מ"ו והגהות מיימוני פי"ז ותשובת הרמב"ן סי' ס"ד ורשב"א סי' אלף ק"ג).

אבל אם תפסו היתומים מטלטלי, וקברו אותו, אין צריכים לשלם (ריב"ש סי' ק"ד).

ג רמ"ע: היה בעלה במדינה אחרת, ב"ד יורדין לנכסיו ומוכרין בלא הכרזה, וקוברין אותה לפי ממון הבעל ולפי כבודו, או לפי כבודה.

ה"ה: מקורות הרמב"ם –

- **כתובות((מח.):** אר"ה – מי שהלך למדינת הים ומתה אשתו, ב"ד יורדים לנכסיו וקוברים אשתו אף לפי כבודה, וקמ"ל שעולה עמו ואינה יורדת עמו אף לאחר מיתה.
- **שם(ק.):** לקבורה, למזונות ולמס שעל היתומים מוכרים בלא הכרזה.

וי"א שאף מי שלווה לצורך קבורה ובאים ב"ד לפורעו מוכרים בלא הכרזת ל' יום שלא תנעול דלת בפני גומלי חסדים.

כ"כ ח"מ וב""ש.

ד

1. אלמנה, אינה נקברת מנכסי בעלה, אלא יורשי כתובתה חייבין בקבורתה.

2. ואם מתה קודם שנשבעה שבועת אלמנה, יש מי שאומר שיורשי בעלה חייבין בקבורתה, א. ולא הודו לו.

1. כתובות(צה:): משנה – יתומים לא חייבים בקבורת האלמנה, יורשיה יורשי כתובתה חייבים בקבורתה.

פרש"י: אין חייבים בקבורתה – שהרי יורשי כתובתה גובים מיורשי הבעל הכתובה ועליהם לקוברה, שהרי בעל חייב בקבורתה תמורת כתובתה.
כ"פ הרמב"ם.

2. רמב"ם: כל שלא הספיקה האלמנה להישבע (שאז יורשיה לא גובים הכתובה מיורשי הבעל, כיון שהם לא יכולים להישבע) – יורשי הבעל חייבים בקבורתה. ורק אם נשבעה כבר שאז יורשיה גובים הכתובה אז חייבים לקובר (לפי פירוש ה"ה ברמב"ם).

א. אבל הראב"ד – חולק, בכל גוונא יורשיה חייבים בקבורתה (אף שלא יכולים לגבות הכתובה), שהרי יורשי הבעל טוענים שכבר נפרעה ונטלה צררי.
כ"ד הר"ן.

2. מתה קודם שנשבעה

ח"מ: אלמנה ענייה שאין לה כלום להוריש מי קוברה?

תו"ס – יורשים הראויים לירש כתובתה (אם היה לה).
כ"ד הראב"ד.

ומהרמב"ם והשו"ע משמע – שנקברת מהצדקה.

ב"ש: וכ"ש שהבעל חייב בקבורתה אף שלא ירש כלום.
ומ"ש התו"ס – הבעל אינו חייב בקבורתה כשלא יורש כלום! צ"ל שכוונתו כשאין לו דין ירושה, אבל הראוי לירש אף שלא ירש חייב בקבורתה.
מיהו הרמב"ם – משמע דס"ל שכל שלא ירש לא חייב בקבורתה.

להלכה:
פמ"א: כהרמב"ם.
מיהו ב"מ וישועות יעקב – פקפקו בדבריו.

פט

חיוב קבורת אשתו

א: הבעל חייב בקבורת שאתו וצרכי הקבורה (כתובות מו:). וכן המצבה (רשב"א). וכן ההספד (שם מח.).
- קבורתה תחת ירושתו (נצ"ב שלה) – ב"ש.
- רדב"ז: קבורת אשתו קודמת לירושת הבעל בנכסי אשתו. ולכן אין בע"ח של הבעל (אפילו לפני הנישואין) גובה מהירושה לעכב קבורת אשתו.
- לקבור אשתו פעם שנייה:
  - כרם שלמה – לפי התשב"ץ אין חייב.
  והראיה שאין חייב לפדותה פעם שנית.
  - פת"ש – מ"ש בשם התשב"ץ אינו, שהוא רק מדברי השואל, והתשב"ץ עצמו כתב שחייב לקוברה שנית.

ואין ראיה מפדיונה, לפי ש –
א. שם נותן לה כתובה שתפדה עצמה, משאכ"כ שמתה.
ב. אף כשאין לה כתובה חייב לקוברה, ולכן אף אם יוותר על כתובתה עדיין חייב לקוברה.
ג. שם אומר שתפדה עצמה מכתובתה, משאכ"כ שאין להטיל הקבורה על היורשים את כתובתה.
ד. אף בשביה הטעם שיכול לגרשה, אבל כשמתה שוב אין גירושין.
ולכן חייב לפדותה שנית.

ב: לא רצה לקובר וקברה אביה – מוציאים מהבעל (ירושלמי).

ירושלמי: קברה אח (ולא האב):
רבי חגי – אינו מוציא מהבעל.
✓רבי יוסי – מוציא מהבעל.
✓פסק הרמב"ם: שבכל גוונא מוציאים מהבעל (כרבי יוסי).

ג: היה בעלה במדינת הים – ב"ד מוכרים נכסיו לקוברה (כתובות מח. והרמב"ם).

ד: אלמנה – אינה נקברת מנכסי בעלה אלא מיורשי כתובתה (כתובות צה:).

- לא הפסיקה להישבע על כתובתה (שאז אין יורשיה יורשים הכתובה). מי קוברה?

✓רמב"ם – יורשי הבעל.
ראב"ד – בכל גוונא יורשי כתובתה.
כ"פ המחבר 'ולא הודו לו'.

סימן צ: דין הבעל יורש את אשתו, ומה הוא שאינו יורש, מכירת האיש בנכסיו המשועבדים לאשתו, וטענת נחת רוח עשיתי לבעלי.

ובו **כ** סעיפים (כתובות: עח, פד, צה, קא. ב"ב: מט, נ, קח, קיא, קכה, קמו, קני. ב"ק: מב, קב. גיטין: נה, נח. קידושין: מה. יבמות: סו)

1. הבעל יורש את אשתו, בין נכסי מלוג בין נכסי צאן ברזל.

2. בד"א, במוחזק, אבל לא בראוי, כגון ירושה שראויה ליירש, ומתה בחיי מורישה - אינו עומד במקומה לירש.

3. הגה - *מהרי"ן:* שטר חצי זכר, שנוהגין בו האידנא שכותב האב לבתו ליטול בירושתו כחלק חצי זכר, ואם תלך הבת בלא זרע קיימא יתבטל החוב, ומתה הבת בחיי אביה והניחה זרע קיימא, ומת הזרע ואחר כך מת אביה - הבעל יורש כח אותו השטר, מכח זרעו שיירש אמו והוא יורש זרעו (ולא אזלינן בתר אומדנא לומר שלא הייתה כוונתו רק על ביתו או על זרעה ולא על חתנו).

4. כתבו לה מורישיה קרקע מחיים ופירות לאחר מיתה - הבעל יורש אותה קרקע ממנה (מרדכי ריש יש נוחלין).

1. **ב"ב(קח.): משנה** – יש נוחלין ומנחילין... והאיש את אשתו נוחלין ולא מנחילין.

שם(קיא:): מנה"מ? ת"ר – "שארו" זו אשתו מלמד שהבעל יורש את אשתו. יכול אף היא תרשנו? ת"ל "וירש **אותה**" הוא יורש אותה ולא היא אותו.

√**כ"פ הטור והשו"ע** - הבעל יורש את אשתו, בין נכסי מלוג בין נכסי צאן ברזל.

ירושת הבעל דאורייתא או דרבנן:

כתובות(פד.): מחלוקת – רשב"ג ס"ל שהוא דאורייתא. ורב בגמרא סבר שהוא מדרבנן.

להלכה:

רמב"ם – דרבנן כרב.

ראב"ד ורשב"א – דאורייתא כרשב"ג.

2. **ב"ב(קכה:):** א"ר פפא – הילכתא אין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק (לירש אשתו).

פרשב"ם: ראוי – כגון לירש בנחלה שנפלה לאשתו לאחר מיתה.

1. **בעל יורש**

ח"מ: אף מנכסים שהבעל לא אכל פירות, כגון מכרה כתובתה וכן נתנה מתנה קודם נישואין להבריח מבעלה (כמ"ש פה/ז) הבעל יורש.

באה"ט(הרא"ם): בעל שרוצה לגרש אשתו ולא יכול בגלל חרם רבנו גרשום, אע"פ שאין לה מזונות יורש אותה.

2. **מתה בחיי מורישה** (אינו יורש)

רשד"ם: ואם מת מורישה בחייה אף שמתה אח"כ האישה קודם שיגיעו הנכסים לידה – מקרי מוחזק והבעל יורש.

כ"כ הרמ"א בהמשך בשם המרדכי.

3. **הבעל יורש** (מהרי"ו)

סיים המהרי"ו: ואף שאומד הדעת מורה שאביה התכוון שיבוא הממון לביתו או לזרעה ולא לחתן, מ"מ מאחר שהודה שחייב לביתו (והודאת בע"ד כמאה עדים) ל"א אומדנא נגד הודאה (שהרי אומדנא הוא 'אנו סהדי' ולא מהני עדים נגד הודאת בע"ד).

ח"מ – ע"כ טוב יותר לכתוב: 'אם תמות ביתי בלא זרע קיימא **אחרי מותי**', שאז צריך הזרע להיות קיים עד אחרי מיתת האב. וכן ראיתי נוהגים.

ח"מ: הבעל יורש אף שלא בא עדיין ליד זרעו, שדוקא מאשתו יורש רק במוחזק משא"כ בזרעו יורש אף בראוי, וכיון שזרעו זכה בשטר הוא יורשו.

[כלומר: מהרי"ו מחדש שני חידושים
א). דל"א אומדן דעתו נגד הודאתו.
ב). רק באשתו בעינן מוחזק ולא בזרעו].

ב"ש: וקשה למה בנדוניה (סנ"ג) קי"ל אפילו נתן האב שט"ח לחתן ומתה ביתו א"צ לשלם משום אומדנא שכוונתו שתהנה ביתו, וכאן ל"א אומדנא?

ובהפלאה תירץ – כאן דמיירי בהודאה ל"א אומדנא, משא"כ בנדוניית חתנים (סנ"ג) שמחייב האב את עצמו בשטר אמרינן אומדנא.

יורש

ת' צ"צ: אם כתב האב לבת אחת שטר חצי זכר ולשאר הבנות לא כתב, ולא הניח רק בנות – אין זו נוטלת שטר חצי זכר, אלא כל הבנות חולקות בירושה בשווה, שכוונתו בשטר זה היתה נגד הבנים (אם יוולדו).

ואם מתה זו והניחה זרע ואח"כ מת אותו זרע (ואח"כ מה אביה) – אין בעלה יורש כלום שהרי אין כאן שטר חצי זכר אלא ירושה, ובירושה קי"ל אין הבן יורש בקבר את אמו להנחיל לאחים שמאביו.

4. ופירות לאחר מותה

ח"מ: אף שמתה בחיי מורישה ולא זכתה בפירות, כיון שזכתה בקרקע הוי הבעל מוחזק ויורש אף הפירות לאחר מיתת מורישה.

והב"ש – הבעל יורש הקרקע ולא את הפירות דהוי ראוי, שהרי המוריש יכול למכור הפירות.

[**הפלאה** בפירוש המחלוקת בעניין הפירות:

- ח"מ מיירי – בפירות הגדלים אחר מיתת המוריש שזכה בהם הבעל.

והב"ש מיירי – על פירות שהיו מחוברים שהם של המוריש, ואף ח"מ יודה לזה.

- ואפשר מחלוקת לפירות שהיו מחוברים בשעת מיתת המוריש :

ח"מ - ס"ל שזכות המוריש הוא מדין קניין הפירות וכיון שהבעל זכה בקרקע מחיים זכה גם בפירות דלא הוי ראוי.

וב"ש – ס"ל שעדיין הפירות הם ראוי כיון שיכל למוכרם].

הבעל יורש אותה

פת"ש: ראובן השיא בתו בעוד יעקב אביו חי, ונתן לחתנו שטר חצי זכר כמנהג, וכתב שיעקב הראוי כמוחזק, ואח"כ מת ראובן בחיי יעקב אביו (ואח"כ מת יעקב).

בא החתן ליורשים ותובע חלק חצי זכר מכל הנכסים של ראובן כולל מהירושה של יעקב. אף שירושת יעקב היתה רק ראויה ולא מוחזקת, הרי כתב לו שיקבל הראוי כמוחזק.

פסק הרש"ל – שהדין עם החתן.

אבל מהר"ם מלובלין – פסק שהדין עם היורשים, שהרי הם ירשו ישירות מאבי אביהם יעקב ולא דרך אביהם כך שלא זכה בהם החתן.

אז 2

1. אבל שבח נוטל במה שיורש ממנה, שהרי ברשותו השביח.

2. ואינו יורש מלוה אשתו, כגון שמתו מורישה והיתה להם מלוה ביד אחרים משנשאה, ומתה קודם שגבתה אותם.

3. הגה: אבל אם הניחו מורישה נכסים, אע"פ שלא גבתה הבת מחיים, ואפילו אם היו משועבדים לכתובת אלמנה (או לשאר בע"ח) - נקראים מוחזקים לבת והבעל יורש אותם (מרדכי כל הנשבעין).

4. וכן אם היה לה מלוה ביד אחרים כשנשאה, ומתה האשה קודם שגבתה אותה - אינו יורשה.

א. אבל אם הילוותה מנכסי מלוג, ומתה קודם שגבתה - בזו יורש אותה בעלה.

5. הגה: כל הנכסים שהיו לאשה שאין לבעלה רשות בהן, והלוותה אותן לאחרים - אין הבעל יורש אותן (ב"י בשם תשובת הרשב"א).

1. הרא"ש: אינו יורש בראוי – אבל בשבח נוטל שהרי כל הנכסים שלו וברשותו השביחו.

2. ב"ב(קכה:): א"ר פפא – אין הבעל נוטל בראוי כבמחוזק, ואין הבכור נוטל פי שנים בראוי

כבמוחזק, ואין הבכור נוטל פי שנים במלוה.

ובב"ק(מב:): לרבנו בעל אינו יורש חוב נזקי אשתו (פירוש אחרים שהזיקו לאשתו וטרם שילמו).

דין בעל במלוה שחייבים לאשתו

- **הר"י מיגאש, וה"ה[רמב"ם]** – רק בכור לא נוטל במלוה, אבל בעל יורש במלוה שהילוותה אשתו לאחרים (ובמלוה ע"פ צריך שהגיע הזמן).
- **רי"ף, ר"ח, תו"ס והרמב"ן** – הבעל אינו יורש מלוה אשתו דהוי ראוי.

תו"ס: והראיה ב"ק(מב:) לרבנן בעל לא יורש חוב נזקי אשתו דהוי מלוה.

איזה מלוה נקרא ראוי ולא מוחזק:

- ✓**הרא"ש** –

2. במלוה של מורישה ביד אחר פסק כהתו"ס שאינו יורש.

4. במלוה שהיא הילוותה לאחרים לפני נישואין ולא גבתה מחיים – אין הבעל יורש.

א. אבל הלוותה לאחר נישואין מנכסי מלוג שלה – הבעל יורש, כיון שהלוותה שלא כדין, שהקרן ברשות הבעל לאכול פירות, וכדין אישה שמכרה מנכסי מלוג בחיי בעלה שבעלה מוציא מיד לקוחות, שדינו כלוקח ראשון. וכ"ש אם היה ממון בידה שהילוותה הבעל יורש אותו מלוה.

כ"פ בשו"ע כאן.

- **לאפוקי הר"י** – דס"ל מלוה שהילוותה מנכסי מלוג אין הבעל יורש.

סיכום: הלוותה מנכסי מלוג

✓הרא"ש – לא מקרי ראוי, והבעל יורש זאת.

הר"י – אף זה מקרי ראוי ואין הבעל יורש.

5. רשב"א: מעות ששיירה לעצמה (שאין לבעל רשות בהם) וכתב לה בעודה ארוסה "דין ודברים אין לי בנכסייך" - אין הבעל יורש אותם, אבל לא כתב לה כלום, אף שהילוותה אותם אחר נישואין – הבעל זכה בהם כדיו נכסי מלוג והבעל מוציא מיד לקוחות.

שיטת הרשב"א – כעין מ"ש הרא"ש, שהבעל אינו יורש מלוה שנפלו לה בירושה. וכן אינו יורש מלוה שנעשית ממעות ששיירה לעצמה ואם כתב לה בעודה ארוסה "דין ודברים...". אבל לא כתב יורשה.

3. מרדכי: ראובן מת והניח אלמנה ושתי בנות אחת נשואה, מתה הנשואה ואח"כ מתה האם ולא נשבעה על כתובתה –

פסק מהר"ם – שהבעל של הבת שמתה גובה חצי הנכסים (שמגיע לאשתו). שמיד עם מות ראובן נפלו חצי נכסים לפני הבית הנשואה ומקרי בעלה מוחזק אף שהיו אז משועבדים לכתובת האלמנה –

שאם קי"ל כרב ושמואל דאין אדם מוריש שבועה לבניו, א"כ אין חיוב כתובה והבעל יורש.

וגם אין לומר כיון שבחיי האלמנה היו הנכסים משועבדים לכתובת האלמנה ולמזונותיה הו"ל ראוי ! ליתא דלא מקרי ראוי, שאל"כ בטלת יורשת הבכור שבד"כ יש שיעבוד כתובה על הנכסים ובע"ח.

1. שהרי ברשותו השביחו

ח"מ: כלומר אף שכתובת האישה אינה נגבית מהשבח שהשביחו הנכסים אחר מיתת הבעל לפי שברשות יורשים השביחו, משאכ"כ גבי בעל הכל ברשותו השביח.

2. אינו יורש מלוה אשתו

ב"ש: אף שתפס הבעל בנכסי המלוה לא יוכל לומר קי"ל כהר"י מיגאש כיון שרו"פ חולקים עליו.

ואף שכתב ה"ה שכ"ד הרמב"ם מ"מ הוי דעה יחידאה (דהוי תלמיד הצריך לרבו). אא"כ הלוותה נכסי מלוג תחת בעלה שאז גם הרא"ש ס"ל שיורש.

והב"מ – תמה על הב"ש :

- מניין לו שהרמב"ם הוי תלמיד הצריך לרבו.
- הרשב"א פסק שיעשה הדיין לפי ראות עניו, משמע אף להוציא.
- ערך השולחן כתב שהרמב"ם ורבותיו הוי ב' דעות.
- גם יד רמ"ה פסק כהר"י מיגאש.

ולכן: אם תפס הבעל יכול לומר קי"ל כהר"י מיגאש.

מלוה ביד אחרים כשנשאה

הב"ח: תיבת 'כשנשאה' ט"ס הוא, ובפסקי הרא"ש ליתא. שאין הפרש בין הלוו מורישה לאחרים לפני שנשאה או אחר שנשאה, דסוף סוף ראוי הוא מאחר שלא גבתה. כ"כ ח"מ.

והב"ש – ואפשר שלרבותא כתב 'כשנשאה', שאף שמת המוריש קודם נישואין שבודאי אשתו יורשת המלוה והוא ידע מזה, מ"מ כיון שלא גבתה בחייה הוי ראוי לגבי בעלה.

מלוה ביד אחרים

פת"ש: ואם היה למורישה פקדון ביד אחרים, הרי הוא ברשות הבעלים (המוריש) ולא הוי ראוי. כ"כ ח"מ.

3. משועבדים לכתובת אישה

ח"מ: ה"ה לשאר בע"ח, דקי"ל (פסחים לא.) בע"ח מכאן ולהבא גובה.

הבעל יורש (מרדכי)

פת"ש: קשה לקמן הרמ"א (ק/ב) כתב: אם מת יעקב בחיי ראובן בנו והניח אלמנתו שניזונית מנכסיו, אין אלמנת ראובן גובה כתובתה מאותם נכסים של יעקב, כיון שמשועבדים לאלמנת יעקב אביו כשמת ראובן (מרדכי) והדברים סותרים?

והנה הב"ש תירץ כמה תירוצים:

א. ד"מ – כאן איירי לפי המנהג שיכולים היורשים לסלק את האלמנה ממזונות ע"י שיתנו לה הכתובה. א"כ נמצא שאין כאן שיעבוד (רק כנגד כתובתה) ולכן הוי מוחזק בשאר הנכסים ויורש השאר.

ב. מהרי"ל – שאני ירושת הבעל שבא מאליה (והיא חזקה יותר), משא"כ כתובה שהיא רק חוב ומחוסרת גוביינא.

כ"ד ח"מ והב"ש – שירושת הבעל עדיפה מגביית הכתובה.

ג. שארית יוסף – כאן מיירי כשנשבעה על כתובתה והיא מוחזקת בנכסים הן לעניין ירושה והן לעניין כתובה, משא"כ שם שלא נשבעה.

ופרח שושן העלה להלכה:

- לענייו כתובת אלמנת הבן (שם) – חשוב ראוי ואין אלמנת ראובן גובה מהם. כ"ד רו"פ.

- אבל לעניין ירושת הבעל (כאן) כיון שלפי הרמ"א יורש הולכים במי שמוחזק :

אם הם ביד בעל הבת – יחזיק בהם בטענת קי"ל כמהרי"ל.

ואם הם ביד היורשים – יאמרו קי"ל כהרמ"א דמקרי ראוי ואין בעל הבת יורש.

4. היה לה מלוה ביד אחרים

ח"מ: מלוה ביד אחרים –

▪ שכר פעולה שלא גבתה בחייה – הבעל אינו יורש שנחשב ראוי.

▪ מרדכי: אם יש משכון על המלוה בכור נוטל פי שנים דמקרי מוחזק. נראה שה"ה אם יש לאישה משכון על המלוה נקרא מוחזק והבעל יורש.

▪ אם היה לאישה חוב ביד בעלה לפני שנישאה לו, אחר הגירושין מקרי ממש מוחזק, אף שבכור כה"ג (שיש לאב מלוה על הבן ומת האב) הוי ספק אם נוטל פי שנים! דשאני בכור דכתיב: 'בכל אשר ימצא **לו**' לאב (ולא נמצא ביד האב), משאכ"כ נקרא מוחזק כיון שהמעות ביד הבעל.

אבל ת' הרשב"א – פסק שיורש הבעל רק מחצה כמו בכור.

אבל הב"ש – חולק על הבנת ח"מ :

לפי הרשב"א – הבעל זכה בכל אא"כ כתב לה 'דין ודברים..." שאז יורש חצי. ואף שבכור כה"ג נוטל רק חצי! מ"מ בעל באשתו זכה בתורת נכסי מלוג.

סיכום: היה לאישה חוב ביד בעלה לפני הנישואין ואח"כ נשאה ומתה

ח"מ – הבעל יורש מחצה בלבד.

ב"ש – יורש הכל, אא"כ כתב לה 'דין ודברים..." שאז יורש חצי.

ח"מ: אם גנבו נכסי מלוג של האישה ולא הוחזר עד שמתה – הוי ראוי ואין הבעל יורשם, מ"מ אם גזלו קרקע הוי מוחזק, שקרקע לא נגזלת.

מלוה ביד אחרים

רשב"א: אם היה מלוה לאישה ביד אחרים והיתה משכנתא על קרקע הלוה ומתה האישה קודם שתגבה ההלוואה, אז –

אם הוא במקום שלא מסלקים המלוה מהקרקע בכל עת שתשיג יד הלוה למעות – הבעל יורש את ההלוואה כיון שהמשכונה כקנויה אצלו (ואף בכור נוטל פי שנים).

ואם היא במקום שמסלקים המלוה מהקרקע ברגע שמשיג הלוה כסף – הבעל אינו יורש.

היה מלוה ביד אחרים

חו"י: אפילו הכניסה שט"ח בנדן לבעלה ואפילו הגיע זמן הפרעון לפני מותה הוי ראוי ולא מוחזק.

ה"ה בירושת הבעל כה"ג שמתו מורישיה והסכימו היורשים לתת לה חלק חצי זכר – כל שלא נתנו לה לפני מותה הוי ראוי ואין הבעל יורש.

מ"מ אם הכניסה לו שט"ח בכתיבה ומסירה (היינו שכתבו לו שטר 'דקני לך איהו וכל שעבודו') או במעמד שלושתם במלוה בע"פ – הוי מיד מוחזק.

קודם שתגבה

ב"ש: דמי נזק שחייבים לה אם לא גבתה מהחובל לפני מיתה הוי ראוי (ב"ק מב.).

א. הילוותה מנכסי מלוג (הרא"ש)

ב"ש: הרא"ש מדמה דין זה למכרה מנכסי מלוג שבעל מוציא מיד לקוחות מיד (כתובות עח:).

ולפ"ז: יכול הבעל להוציא מיד הלוה את ההלוואה אף בחיי אשתו, כיון שהפירות (של המעות) שלו.

ואף לרמב"ם (ס"ט) שסובר שאין מוציא גוף הקרקע (אם מכרה אשתו קרקע מנכסי מלוג) אלא רק בפירות, מ"מ במלוה יודה שמוציאי מיד הלוה (ול"ד לקרקע שהבעל יכול להפסיד הקרקע ללוקח).

ועוד שה"ה[רמב"ם] – מלוה לא נקרא ראוי לגבי הבעל.

יורש אותה בעלה

ח"מ וב"ש: ואם היו לאישה נכסי מלוג שאין לבעל בהם אכילת פירות (כגון שכתב לה 'דין ודברים...') אז יכולה להלוות למי שתרצה ודינם כראוי שאין הבעל יורשם.

דין הכספים שהפקידה האישה בבנק?

(א). האם הכספים דינם כראוי או מוחזק?

- שאילת יעב"ץ – דינם כראוי, כיון שהשלטונות יכולים להשתמש בהם בזמן מלחמה.

כ"כ גו"ר, מהר"י הלוי וחיים שאל.

כ"פ ביב"א(חו"מ ח, ח) – שהרי הבנקים משתמשים בכספים ודינן כמעות שהופקדו אצל השולחני שנחשבים כראוי (ב"ב קכה).

- לאפוקי חיים שאל בשם י"א – שדינן כמוחזק.

(ב). האם הבעל יורש כספים אלו?

שערי ציון: רוב האחרונים הסכימו שדינם כדין מלוה שאין הבעל יורש.

ואף שהמחבר פסק כהרא"ש שדוקא מלוה לפני הנישואין אינו יורש אבל הלוותה מנכסי מלוג אחר הנישואין הבעל יורש ! שאני התם שהלוותה שלא כדין, אבל כיום שלכל אדם יש לו כפסים מופקדים בבנק י"ל שהאישה הפקיד כספים בבנק ברשות (שכן דרך אנשים לעשות) ולא מקרי עשתה שלא כדין ודינן כראוי.

ב

1. מי שאומר: 'נכסי לפלוני ואחריו ליורשי', דקי"ל הוא הדין ליורשי יורשי:

א. ואם היתה לו בת ומתה בחיי אותו פלוני, והיה בן לבת - הבן עומד במקום אמו לירש לאותו פלוני.

ב. אבל אם אין לבת יורש, אלא בעל - אינו יורש אותו פלוני, דהוי ליה ראוי (שהרי הראשון יכול למכור לאחרים).

2. ואם אמר: נכסי לפלוני ואחריו מעכשיו ליורשי - הוי ליה מוחזק, ובעל הבת יורש.

1. ב"ב(קכה.): ההוא דאמר - נכסי לסבתא, ובתרה לירתאי. הויא ליה ברתא דהוה נסיבא, שכיבא בחיי בעלה ובחיי סבתא. בתר דשכיבא סבתא אתא בעל קא תבע.

אמר רב הונא - 'לירתי' ואפילו לירתי ירתי.

ורב ענן אמר - לירתי ולא לירתי ירתי.

א. שלחו מתם הלכתא כוותיה דרב ענן ולאו מטעמיה, הלכתא כוותיה דרב ענן דבעל לא ירית, ולאו מטעמיה.

ב. דאילו רב ענן סבר אע"ג דהוה ליה ברא לברתיה לא ירית, ולא היא דאילו הוה ליה ברא לברתיה ודאי ירית ובעל היינו טעמא דלא ירית משום דהוה ליה ראוי ואין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק.

פרש"י: ובתרה לירתאי – אחרי מות זקנתי לא ירשו יורשיה (בנה, ביתה) אלא יורשים שלי (בני ביתי).

2. שם(קכה:): מכלל דרב הונא סבר בעל נוטל בראוי כבמוחזק?

אר"א - כל האומר 'אחריך' כאומר 'מעכשיו' דמי (ואז לכו"ע הבעל יורש).

כ"פ הטור – אם אמר המוריש 'מעכשיו נכסי לפלוני ואחריו ליורשי' – הו"ל מוחזק ובעל הבת יורש.

√**כ"פ השו"ע** – אלא ששינה מלשון הטור שכתב: ואם אמר: נכסי לפלוני ואחריו **מעכשיו ליורשי** - הוי ליה מוחזק, ובעל הבת יורש.

הב"ח והב"ש – המחבר שינה הלשון ל 'מעכשיו **ליורשי**', שאילו לגרסת הטור 'מעכשיו **לפלוני**' לא זכה היורש מחיים אלא פלוני, ולכן אינו מוחזק לבעל הבת.

והפרישה – אף לפי גרסת הטור המילה 'מעכשיו' חוזרת גם ליורשי.

1א. אינו יורש (הבעל) אותו פלוני

מי שנתן במתנת שכיב מרא לאשת איש, ומתה קודם שגבתה, האם בעלה יורשה?

- ב"ש(ר' בצלאל) – כיון שדברי שכ"מ ככתובים ומסורים, הוי הבעל מוחזק ואין היורשים יכולים למכור.
- פת"ש(דגמ"ר) – מתה"ד משמע שדינו כמלוה שהוא ראוי, אא"כ היה חפץ מסוים שאז ודאי הבעל יורש.

ג

1. הכל לשון הרמב"ם: הנושא אשה מחייבי לאוין, הואיל וקדושין תופסין בה - אם מתה תחתיו, יירשנה. א. (וכן אשה שהמירה, הבעל יורשה) (ב"י מ"כ בשם אבי העזרי).

2. וכן הנושא את הקטנה שהיא צריכה מיאון, אף ע"פ שאין קדושיה קדושין גמורים אם מתה תחתיו, יירשנה.

3. אבל הפיקח שנשא חרשת, אפילו נתפקחה אחר שנשאת - אם מתה לא יירשנה.

א. והחרש שנשא פקחת, ומתה - יירשנה, שהרי היא בת דעת ולדעתה נשאת לו וזיכתה לו ממונה.

מקורות לדברי הרמב"ם:

1. תוספתא(יבמות ב, ג): אלמנה לכ"ג... הרי הן כאשתו לכל דבר, יש להן כתובה, פירות, מזונות, בלאות, וזוכה במציאתה ומעשה ידיה **יורשה**...

2. גיטין(נה.): משנה – העיד ר' יוחנן בן גודגדא... ועל בת ישראל שנישאה (והיא יתומה דלא הוו נישואין רק מדרבנן – רש"י) שבעלה יורשה.

כתובות(קא.): דין הבעל בזכות אשתו הקטנה –
רא"א – אינו יורשה. √רבי יהושע אומר – יורשה.
√**כ"פ** הרי"ף – קטנה שלא מיאנה ומתה בעלה יורשה (כרבי יהושע). כ"פ הרמב"ם.

3. ה"ה: למד הרמב"ם ממ"ש שאין לחרשת כתובה, וממילא אינו יורשה, והיא אינה בת דעת שתוכל לזכות לו.

א. ה"ה: אבל חרש שנשא פיקחת יורשה, שהרי היא בת דעת – דברי טעם הם.
והשגות כתב – אע"פ שהיא בת דעת אינו יורשה, שרק מה שבידה בחייה יכולה לזכות לו, ולא מה שלאחר מותה (כיון דשוב אינם שלה).

1. הואיל וקידושין תוספים בה... ירשנה

ב"ש: קשה ב(סא/א) ס"ל הרמב"ם שהכונס נידה לא ירשנה אף שקידושין תופסים בה. למה כאן חייבי לאוין יורשה?

תירץ דרישה – בנידה אין דעתו לבוא עליה בנדתה ולכן הוי חופה שאינה ראויה לביאה לכן אינו יורשה. משא"כ בחייב לאוין דעתו לבוא עליה והוי חופה הראוי לביאה שיורשה.
פת"ש הוסיף – משמע אף שלא בא עליה, כבר יורשה, כיון דהוי חופה הראויה לביאה.

א. אישה שנשתמדה

הרמ"א חו"מ(רפג/ב): ... ובעל יורש במקום אשתו המומרת, אע"פ שמת אביה לאחר שהמירה לעובדת כוכבים, ומתה אחר כך, הבעל יורש, מאחר דידו כידה, אין שייך קנס (מרדכי ותה"ד סימן שמ"ט).

3. אפילו נתפקחה אחר שנשאה

דרישה: קשה, כיון שתיקנו חז"ל נישואין לחרשת, ואחר שנתפקחה יש לה גם כתובה, למה לא ירשנה?
ותירץ הח"מ – מיירי שלא נתייחד עמה אחר שנתפקחה (שאם נתייחד עמה הרי היא אשתו לכל דבר).

פיקח שנשא חרשת... לא ירשנה

ב"ש: כיון שאין לה כתובה בעלה לא יורשה, ועוד שאינה בת דעת לזכות לו (ה"ה).

א. חרש שנשא פיקחת... ירשנה

ב"ש: ושוטה שנשא פיקחת או הפוך – אינו יורשה שלא תיקנו לה נישואין (רמב"ם).

ד

1. קטנה שנתקדשה לדעת אביה, ונשאת שלא לדעת אביה, בין בפניו בין שלא בפניו, אפילו שתק האב - אם מתה, אין הבעל יורשה א. אא"כ רצה האב בנשואים.

1. קידושין(מה:): נתקדשה לדעת אביה, והלך אביה למדינת הים ועמדה ונישאת:

אמר רב – אוכלת בתרומה (אם בעלה כהן, שדינה כמקודשת).

√**רב אסי אמר** – אינה אוכלת, שמא יבוא האב וימחה ונמצאת זרה למפרע.

ואך רב חשש לרב אסי.

(שם): נתקדשה לדעת אביה ונישאת שלא לדעת אביה ואביה כאן:

√**ר"ה אמר** – אינה אוכלת, שאין להתיר רק כשהאב אינו כאן, אבל כשנמצא כאן ושתק סימן הוא שהוא כועס מאוד.

רבי ירמיה אמר – אוכלת, שרב אסי שאסר שמא יבוא האב וימחה, אבל כשהוא כאן ושתק משמע שנוח לו.

(שם): ומודה רב שאם מתה אינו יורשה, דאוקי ממונא בחזקת מריה (האב).

להלכה:

√**הרי"ף והרא"ש** - כרב אסי שאין דינה כנשואה.

הרי"ף(י"א) – כרב שדינה כנשואה.

כ"פ הרא"ש(ר"ת).

א. (שם): שמא יבוא אביה וימחה.

באור הגרא: משמע שאם רצה האב בנישואיה מהני ואף יורשה.

1. אינה יורשה

ח"מ: אף אין לה כתובה ואינו חייב בקבורתה.

כ"כ הב"ח בשם הריטב"א.

ואינו מטמא לה

ב"ש: אף שנושא קטנה מטמא לה (יבמות פט:)! שם תיקנו כיון שהוא יורשה לא יתעסקו בה קרוביה לקוברה והוי כמת מצווה לכן חייב בקבורתה. משאכ"כ שאינו יורשה לכן גם אינו מטמא לה.

ה

1. מי שנתגרשה ספק גרושין, ומתה - אין הבעל יורשה.

2. הגה: אבל כל זמן שלא נתגרשה, אע"ג שנתן עיניו לגרש - יורשה (טור בשם הרא"ש).

3. הטוען על אשתו שהיו בה מומין ומקחו מקח טעות, כמו שנתבאר לעיל סימן ל"ט - אם מתה אינו יורשה (תשובת מיי' סוף אישות ובמרדכי פרק מי שמת).

4. אשה שמרדה בבעלה ומתה - בעלה יורשה (כן משמע מל' המ"מ פ' כ"ב). **וע"ל סימן ט"ז**/ג-הגה.

5. המורד על אשתו או מדירה ואינו נוהג עמה מנהג אישות - י"א דאם מתה אינו יורשה (הגהות מרדכי פ' אע"פ).

1. רמב"ם: מי שנתגרשה ספק גרושין, ומתה - אין הבעל יורשה.

העיטור: מקורו של הרמב"ם מסעיף קודם – קידושין(מה:): נתקדשה לכהן לדעת אביה והלך אביה למדינת הים ונישאת שלא לדעת אביה – מחלוקת אם אוכלת בתרומה. ומודה רב שאם מתה אין בעלה יורשה (שספק אם אביה נתרצה) אוקי ממונא בחזקת אביה.

משמע שבכל ספק נישואין או גירושין הבעל לא יורש.

וה"ה – אין ראיה, שדוקא בספק **נישואין** אין מוציאים הנכסים מחזקת אב, אבל בספק גירושין שהנכסים בחזקת הבעל אפשר שאין מוציאים ממנו (והוא יורשה).

ואפשר שמקורו מגיטין(עג:): שכיב מרא שנתן גט לאשתו מהיום אם מתי (שבאותם הימים ספק מגורשת). מה דינה באותם ימים?

ר' יהודה אומר – הרי היא כאשתו לכל דבר... ואם מתה יורשה.

√שאר התנאים – לה הזכירו שיורשה.

וכ"ד הרמב"ם – שבספק אינו ירושה.

מ"מ הראב"ד – חולק על הרמב"ם, והביא ראיה מהירושלמי שבעלה יורשה אף בספק.

2. ב"ב(קמו.): אר"י א"ר – מעשה באדם א' שאמר שאשתו תותרנית (שלא מריחה), ונכנס עמה לחורבה לבודקה, ונפל עליה החורבה ומתה. אמרו חכמים – הואיל ונכנס לבודקה אינו יורשה.

אינו יורשה

רשב"ם – מיירי בנשואה, כיון שהיה דעתו לגרשה אם ימצאנה בעל מום ומתה קודם שנתפייסו – אינו יורשה.
משמע שמי שמתה אשתו מתוך קטטה שהיה דעתו לגרשה – אינו יורשה.
✓**אבל הרא"ש** – מיירי בארוסתו שנכנס עמה לחצרו (שסתם חצר שלו לנישואין) לבודקה, והוא טוען שנכנס עמה לנישואין אם לא ימצאנה בעלת מום ולא מצאה בעל מום והיא אשתו ורוצה לשאת אותה. אמרו חכמים הואיל והכניסה לבודקה לא חשיב כניסה לנישואין ואינו יורשה.
אבל בנשואה יורשה כל שלא גירשה.
כ"ד התו"ס – שכל שלא גירשה אף שנתן עינו לגרשה – יורשה. כ"ד המרדכי.

4. רמב"ם: הורו הגאונים – אישה שחלתה וביקשה מבעלה שיגרשנה בלא כתובה כדי שלא ירשנה, אין שומעים לה, ואפילו אמרה ששונאת אותו ואינה רוצה לעמוד עמו (היינו מורדת).
ה"ה – ולדידן שלא כופין הבעל לגרש בשום מרד פשטא שיורשה, ואם עמד מעצמו וגירשה ודאי לא יורש. ואף לרמב"ם שכופין במורדת, לעניין ירושה יורשה כ"ז שלא גירשה.
ד"מ – משמע שמורדת שמתה בעלה יורשה.
כ"פ הרמ"א כאן והמחבר עז/ב.

5. וכתב בשליטי גיבורים: ואם הוא מורד או מדיר אשתו שדינו להוציא – אינו יורש.
ד"מ – ונ"ל ה"ד לסברת הרשב"ם דס"ל משנתן עניו לגרשה שוב אינו יורשה. אבל לדעת החלוקים – יורשה.
כ"פ הרי"ף והרא"ש – אע"פ שכופין אותו לגרש, כל זמן שלא גירשה יורש אותה.
✓ואפשר לדחות – אלו שכופין אותם לגרש, שמדינא נוהג עמה מנהג אישות ולא פשע כלל (כגון מומים השנויים בגיטין עז.) אז יורשה כל שלא גירשה. אבל כאן שמורד בה ואינו נוהג עמה אישות אינו יורשה.

וצ"ע !

1. אין הבעל יורש

ח"מ: להלכה נראה שדינו כספק מתה בחייו בסעיף שאחר זה (ס"ו).
והב"ש – כיון שה"ה כתב שיש בזה מחלוקת, אם תפס הבעל מהני.
והלבוש – פסק שהבעל יורש.

2. אע"ג שנתן עניו לגרשה – יורש

כרם שלמה (כ"י מהגאון חת"ס): אף לרשב"ם שאינו יורשה, היינו קודם חרם רבנו גרשום, אבל אחר זה שאין בידו לגרשה – יורשה.
מהרש"ל: לעניין אבלות – איש ואישה שהתפשרו על גירושין ומתה האישה – אין לנהוג אבלות, שהלכה כדברי המקל באבלות.
ישועות יעקב – א' שקיבל היתר מ 100 רבנים וזיכה גט לאשתו ומתה אשתו – כדאי מהרש"ל לסמוך עליו שלא לנהוג אבלות, כיון שכבר זיכה לה גט.

3. שהיו בה מומים... אינו יורשה

ב"ש: וטעמו – שלפי טענתו היה מקח טעות ויכול אדם לחייב עצמו (להפסיד הירושה).
ח"מ – ואף שלעניין גט צריכה גט מספק, לעניין ממון, הירושה אוקי ממון בחזקתה. ואף שלא נתברר שהיה מום מ"מ הודאת בע"ד כמאה עדים.

5. המורד על אשתו

ח"מ: ודעת הרי"ף והרא"ש – שבכה"ג יורש עד שיתן גט (ולא כמו שחילק הד"מ). כ"פ מהר"א מזרחי.
כ"כ הב"ש – ודעת שלטי גיבורים דעת יחידאה היא.

נפל הבית עליו ועל אשתו, ואין ידוע איזה מהם מת תחלה, ואין לו בנים ממנה:

יורשי הבעל - יורשין עיקר הכתובה והתוספת. ויורשי אשה - יורשין נכסי מלוג. } **ובין שניהם חולקים נכסי צאן ברזל**

ב"ב (קנח.): משנה - נפל הבית עליו ועל אשתו: יורשי הבעל אומרים - האישה מתה ראשונה ואחר כך מת הבעל. יורשי האישה אומרים - הבעל מת ראשון ואחר כך מתה האישה:

בש"א - יחלוקו.

ובה"א – נכסים (נצ"ב) בחזקתן: כתובה - בחזקת יורשי הבעל, נכסים הנכנסים והיוצאין (נ"מ) עמה - בחזקת יורשי האב.

פרשב"ם: נפל הבית – ואין לה בנים ממנו (שאל"כ הבנים יורשים הכל).

אישה מתה ראשונה – והעל יורשה, ויורשי הבעל זוכים בכל הנכסים.

בעל מת ראשון – ולא ירש אשתו, ונכסיה ליורשה.

נכסים בחזקתן – נכסי צאן ברזל.

כתובה – מנה/מאתים ותוספת (שמעמידים אותם בחזקת הבעל).

נכסים הנכנסים והיוצאים – נכסי מלוג.

גמ(קנח:): נכסים (נצ"ב) בחזקת מי?

ר' יוחנן אמר - בחזקת יורשי הבעל.

ור' אלעזר אמר - בחזקת יורשי האישה.

✓ור' שמעון בן לקיש משום בר קפרא אמר – יחלוקו (שהרי לשניהם יש טענה).

וכן תני בר קפרא הואיל והללו באין לירש והללו באין לירש יחלוקו.

הטור: בחזקת יורשי האישה – ומיירי שייחד לה בעלה נכסים ולכן אינה צריכה להישבע עליהם, שאל"כ אין יורשיה יורשים עד שתשבע.

ובד"ה – אבל לפירוש הר"ש מיינבול לא חיישינן להתפסת צרר במת פתאום (וא"צ שבועה).

יורשי בעל – יורשים עיקר הכתובה

ח"מ: ואף שייחד לה נכסים בכתובתה, שאם היתה בחיים היתה גובה בלא שבועה (משמע שהוא בחזקתה)! אפ"ה כתובה ותוספת בחזקת יורשי הבעל (כיון שמתה היא בחיי בעלה).

האם אלמנה שמת בעלה פתאום האם צריכה שבועה

א. לעניין הכתובה

- **בר"ש מיינביל** – הטעם שהצריכו אלמנה להישבע מחשש שמא אתפסי צרר. וכשמת פתאום אין חשש לצרר, ונוטלת כתובתה בלא שבועה.

כ"פ הרא"ה והמרדכי. וכ"פ שארית יוסף.

- **תו"ס (גיטין לד:)** – אף שמת בעלה פתאום צריכה להישבע ליטול כתובתה, כיון שיש תקנת כתובה (שבעלה חייב בכתובה) חיישינן שמא התפיסה צרר אף קודם הזמן.

ב"ש: הרמ"א(צו/ב) לא סמך על הר"ש מיינביל, אלא בצירוף שאר טעמים ('במקום שנראה לדיין שלא תפסה צרר').

מהר"י הלוי: מת במגפה לא נחשב מת פתאום, וחיישינן לצרר.

ב. ליטול נכסי מלוג ונכסי צאן ברזל

- **הר"ש מיינביל** – נוטל בלא שבועה.

כ"כ התו"ס – וטעמו שרק בכתובה חיישינן לצרר כיון שיש תקנת כתובה, אבל נכסי מלוג וצאן ברזל שאינם מחמת תקנה אין חשש לצרר, ואף סמוך למיתה, ואף בלא מת פתאום א"צ להישבע.

ולפי הר"ש מיינביל – רק במת פתאום לא חיישינן, אבל בלא מת חיישינן לצרר.

- **הר"י**(תו"ס ב"ב קנח.) – צריך להישבע, שטעם השבועה הוא שמא **היא עצמה תפסה**, ולכן אף שמת פתאום ואף בנכסי מלוג וצאן ברזל צריכה להישבע.

ואין לה בנים ממנו

ב"ש: אבל יש לה בנים ממנו אין נ"מ שהרי בכה"ג הבנים יורשים הכל. אבל כשיש לו בנים גם מאישה אחרת יש נ"מ איך לחלק.

והתוספת

ב"ש: כלומר מה שהוא הוסיף לה, אבל תוספת שליש על הנדוניה דינו נכסי צאן ברזל שחולקים.

דין מברחת

1. *הכל לשון הרמב"ם:* **האישה שכתבה כל נכסיה לאחר, א. בין קרוב בין רחוק, קודם שתינשא, ב. אע"פ שאם נתאלמנה או נתגרשה תבטל המתנה - ג. אין הבעל אוכל פירותיהם, ואם מתה בחייו, אינו יורשה, שהרי נתנה אותם קודם שתינשא, ד. וכשתמות בחיי בעלה - יקנה מקבל המתנה מתנתו קנין גמור.**

2. ולא עוד אלא אפילו נתנה מקצת נכסיה או כולם, קודם, וכתבה למקבל מתנה:

'קנה מהיום ולכשארצה', שהרי לא קנה קנין גמור עד שתרצה - אין הבעל אוכל פירות אותה המתנה, ואם מתה אינו יורשה.

1. כתובות(עח): ההיא איתתא דבעיא דתבריחינהו לנכסיה מגברה כתבתינהו לברתה אינסיבה ואיגרשה.

ב. אתאי לקמיה דרב נחמן - קרעיה ר"נ לשטרא.

כ"פ שמואל – לקרוע השטר.

א. אמר ליה רבא לרב נחמן - טעמא מאי דלא שביק איניש נפשיה ויהיב לאחריני, ה"מ לאחריני אבל לברתה יהיבא? אפילו הכי במקום ברתה נפשה עדיפא לה.

פרש"י: דתבריחינהו לנכסיה – אלמה היתה ובאה להינשא וקדמה ונתנה לביתה כדי להבריח זכות בעלה מהם, והודיעה לעדים שאין זו מתנה אלא להבריח.

אתאי לר"נ – לתבוע חזרה הנכסים, והבת הוציאה השטר, וקרעו ר"נ.

להבריח נכסיה

רש"י – דווקא שהודיעה כן לעדים, שאל"כ לא מהני אף שנתנה כל נכסיה.

√**תו"ס** – אף שלא הודיעה לעדים, כיון שיש כאן גילוי דעת מוכח שעומדת להינשא או שנישאה בסמוך סגי.

כ"ד והר"ן והרא"ש.

ג. דין הפירות

• √**הרא"ש** – מקבל המתנה אוכל פירות ולא הבעל, דכיון שכיוונה שלא ייהנה הבעל, ואם היו הפירות של הבעל הרי נהנה מהם. ועוד יודעת שאין מי שיטפל בפירות וכיוונה שייהנה בהם המקבל כיון שהוא מטפל בהם.

כ"כ הרמב"ם – משום שמתנה למקבל מועיל לגמרי בחיי בעלה, ול"ד כשכתבה שטר 'כשארצה' (2.).

כ"ד הטור.

כ"כ הר"ן – לפי שנחשבים כנכסים שלא ידועים לבעל.

• **שלטי גיבורים (ריא"ז)** – אף א' לא אוכל פירות.

ד. מי יורש הנכסים (כשמתה בחיי בעלה)

•√**רמב"ם** – אין הבעל יורש אלא יישארו ביד המקבל, שהרי נתנו לו לפני הנישואין. כ"ד הרא"ש.

• **שליטי גיבורים** – יורשיה יורשים אותה

• **הר"ן(אחרים)** – בעלה יורשה, שהברחה מועילה רק אם מכרה לאחרים קודם שתמות.

הרא"ש: ואם מת הבעל תחילה, מיד חזר הכל לאישה ויורשיה יורשים אותה.

כ"פ הב"י – כיון שהרא"ש בתרא.

לאפוקי הרמ"ה – דס"ל שיישאר ביד המקבל.

[**סיכום**: מי יורשה?

מתה בחיי בעלה – המקבל יורש.

מת בעלה בחייה – היורשים יורשים].

2. (שם): מתיבי - הרוצה שתבריח נכסיה מבעלה כיצד היא עושה כותבת שטר פסים לאחרים דברי רבן שמעון בן גמליאל. וחכמים אומרים - רצה מצחק בה, עד שתכתוב לו 'מהיום ולכשארצה'

טעמא דכתבה ליה הכי הא לא כתבה ליה הכי קננהי לוקח? א"ר זירא - לא קשיא הא בכולה הא במקצתה.

ואי לא קננהי לוקח ניקנינהו בעל? אמר אביי - עשאום כנכסים שאין ידועין לבעל ואליבא דר"ש (שכה"ג לא יורש הבעל).

פרש"י: שטר פסים – שטר פיוס, שמתפייסת עם המקבל שלא יתבע אותה.

אם רצה – זה המקבל מצחק בה ומחזיר בנכסים עולמית.

עד שתכתוב – בשטר, 'מהיום נתונים לך לכשארצה', שאם בעלה בא לזכות תאמר אני רוצה.

הא בכולה – כיון שלא שיירה כלום, אנן סהדי שלא גמרה להקנות (אף בלא תנאי בשטר).

לקנינהו בעל – לשמואל שנתנה כל נכסיה אם לא קנה מקבל יזכה הבעל לאכול פירות וליורשה אחר שתמות.

נכסים שאינם ידועים – שנשאה הבעל ע"מ שאין לה נכסים, שסבר שהמתנה גמורה.

[**כלומר**: אם נתנה כל נכסיה לא הבעל זכה ולא המקבל, וכשתתגרש יחזור הכל אליה.

ואם כתב מקצת נכסיה – צריכה לכתוב 'לכשארצה' שאל"כ זיכה המקבל].

√**כ"פ הרמב"ם** – לכן הבעל לא אוכל פירות בחייה ולא יורשה לאחר מיתתה.

לאפוקי הר"ן(אחרים) - שהבעל יורשה כשמתה.

כתבה מקצת נכסיה

• **הרא"ש והטור** – פירוש השאירה כדי פרנסתה

• √**אבל הרמב"ם** – שיירה כל שהוא.

כ"פ המחבר כמו בדין שכיב מרא.

מהיום לכשארצה

ר"ח – פירוש המתנה חלה מהיום, רק שיש תנאי שתוכל לחזור בה, (ולכן מקבל אוכל פירות).

כ"ד הרא"ש ורש"י.

√**הרמב"ם** – המתנה תחול רק כשתרצה למפרע (ולא

מהיום, לכן מקבל אוכל פירות). כ"ד המחבר.

ב"ש: נ"מ במחלוקת זו כשכתבה 'מהיום לכשארצה' האם המקבל אוכל פירות ויורשה כ"ז שלא אמרה 'אני רוצה'.

לפי הר"ח והרא"ש – כיון שהמתנה חלה מיד המקבל אוכל פירות, וכל זמן ששותקת המתנה קיימת.

לפי הרמב"ם – כיון שהמתנה לא חלה מיד כל שלא אמרה 'הן', אין המקבל אוכל פירות. מ"מ לכו"ע הבעל לא אוכל פירות.

השו"ע: פסק כהרמב"ם שהמתנה תחול רק שתאמר שרוצה, א"כ אין המקבל אוכל פירות (שהרי כתב 'לא קנה קניין גמור **עד שתרצה**').

1. קודם שתינשא

ב"ש: אף שלא גילתה דעתה שכוונתה להבריח, כל שעומדת להינשא או נישאת בסמוך אומדנא דמוכח הוא שכוונתה להבריח (תו"ס, רא"ש, ר"ן לאפוקי רש"י).

ואם אין אומדנא דמוכח (לא עמדה להינשא, מכרה רק מקצת נכסיה) ועדי חתימה בשטר מעידים שאמרה בע"פ שכוונתה להבריח – תלוי אם אין כתב ידם יוצא ממקום אחר נאמנים, ואם לאו – לא נאמנים, והמתנה קיימת.

כ"כ הרא"ש ומרדכי[רש"י].

ב. נתגרשה – תבטל המתנה

ח"מ: ואפילו מתה מיד אחרי בעלה קודם שחזרה בה – תחזור ליורשים (רא"ש).

ג. אין הבעל אוכל פירות

ח"מ: טעמו – שעשאום כנכסים שאין ידועים לבעל שאין הבעל אוכל פירות (ג"מ עט.).

הקשה הר"ן – למה הבעל לא יורשה, הרי אף בנכסים שלא ידועים יורשה. והראיה: שהרי אסורה למכור מהם (כמ"ש עח.), שאם הבעל לא יורשה למה לא תמכור?

ותירץ – דאומדים דעתה כאילו פירשה שאם תמות בחיי בעלה יזכה המקבל ולא הבעל.

2. אם מתה אינו יורשה

ח"מ: תמה הר"ן על הרמב"ם – מאחר שמתה ולא אמרה 'כן' (שאז לפי הרמב"ם לא חלה המתנה), למה יפסיד הבעל?

לפי פירוש הרא"ש 'לכשארצה' היינו כל זמן שאשתוק תהיה המתנה קיימת, כשמתה לא ביטלה המתנה והיא קיימת ביד הלוקח.

ח

יש מי שאומר דדינא דמברחת דוקא בשלא כתבה לו מתנה גמורה, מתנה חלוטה, מתנה עלמין. אבל אם כתבה לו כן, קנה לגמרי.

הר"ן: כתב הרא"ה - דדינא דמברחת דוקא בשלא כתבה לו מתנה גמורה, מתנה חלוטה, מתנה עלמין. אבל אם כתבה לו כן, קנה לגמרי.

והוסיף הרשב"א – ועכשיו שכותבים כן בכל השטרות, הוי שופרא דשטרא (ולא קנה) עד שיכתבו 'כן אמרה לנו בפירוש'.

ואם יודעים שכולם כותבים כן אפשר שקנה לגמרי.

ולכן אם יודעים שידעה זאת ולא מיחתה מתנתה קיימת.

כ"פ ח"מ וב"ש – שאם כולם מורגלים בכך הוי שופרא דשטרא ולא קנה, אא"כ אמרה בפירוש לכתוב זאת. מיהו אם ידעה שכותבים ולא מחתה קנה לגמרי.

והוסיף הב"ש(ה"ה) – ואם גילתה דעתה שכוונתה להבריח - לא מהני המתנה.

מכירת נכסי מלוג ונכסי צאן ברזל

אישה נשואה שמכרה נכסי מלוג

ט

1. האישה שמכרה מנכסי מלוג אחר שנשאת, אע"פ שאותם הנכסים

נפלו לה קודם שתתארס - א. הבעל מוציא פירות מיד הלקוחות כל ימי חייה, אבל לא גוף הקרקע. ואם מתה בחייו, מוציא הגוף מיד הלקוחות ג. בלא דמים.

ב. (וי"א דאף בחייה מוציא גוף הקרקע מיד הלוקח בלא דמים) (טור והרא"ש).

2. ואם הדמים שלקחה מהלקוחות קיימים בעצמם, א. (או שנמצאו מעות בידה ונוכל לתלות שהם אלו), (טור בשם הרא"ש) - מחזירין ללקוחות, ואינו יכול לומר: 'שמא מציאה הן'.

3. הגה: נתאלמנה או נתגרשה, מכרה קיים (טור ורוב הפוסקים). **א. וכל ימי חייה, אם הבעל רוצה לבנות או לסתור בקרקע - הלוקח יכול למחות** (נ"י פרק חזקת הבתים).

4. ואין חילוק בין אם מכרה הנכסים או הקדישה אותן (תה"ד סי' רע"ב).

1. כתובות(עח:): מתי יכולה למכור – ואסקינא:
רב ושמואל דאמרי תרוויהו שאם מכרה משנישאת, ל"ש נפלו לפני אירוסין או אח נישואין הבעל מוציא מיד לקוחות.

כ"פ הטור – כיון שהבעל יורש אשתו אינה יכולה למכור שם דבר מנכסיה אחר נישואין, ואם מכרה הבעל מוציא מיד לקוחות, שעשו אותו לוקח בנכסיה והוא לקח תחילה כתקנת אושא.
כ"כ הרא"ש.

מוציא מיד לקוחות

א. רמב"ם – הבעל מוציא מיד לקוחות **רק הפירות** ולא גוף הקרקע, שהרי אין לן בגוף הקרקע כלום אלא לאחר מותה.

ב. והרא"ש – הבעל מוציא פירות+גוף הקרקע לאלתר. כ"כ הר"ן(רשב"א), וכנ"ד נמ"י.

ג. האם מוציא מיד לקוחות בדמים?

ה"ה: יש מהגאוני שכתבו – שהבעל צריך לתת דמים ללוקח כמוציא מידו, כמו הכיר בה שאינה שלו וקנה ממנו שמקבל חזרה הדמים.
ולא עוד אלא שאף אם השביח הלוקח הנכסים נוטל השבח.
√ויש מהגאונים שכתבו – שנוטל בלא דמים.
כ"כ הר"ח, רמב"ם, רי"ף, רא"ש והר"ן.

2. הרי"ף: אם אותם דמים שלקחה מהלוקח נמצאים צריך להחזיר ללוקח, ולא יכול לומר שמא מציאה מצאה.
כ"ד הר"ח והרמב"ם.

ורבנו אפרים כתב – אף אם הבעל מודה שהמעות ברשותו אינו חייב להחזיר.

א. הר"ן(רשב"א): מהרי"ף משמע שאף שאין עדים שאלו ממש המעות שלקחה מהלוקח, אלא הניחה מעות סתם אמרינן שאלו הם המעות, והו"ל כעין פקדון בידה כיון שהמכר בטל. כ"כ הרא"ש.
אבל חילופיהן (שקנתה במעות אלו דברים אחרים) – אינו חייב לשלם, דכיון ששלחה יד במעות יד הוי הלוואה על הבעל וזכה במטלטלים שקנתה בהם ואינו משלם.
כ"כ ה"ה, כ"ד הרמב"ם, כ"כ ח"מ וב"ש.
ב"ש – אף למ"ד בהלוואה קודם הנישואין מהני תפיסת המלוה, כאן לכו"ע לא מהני, דגרע טפי ולא צריך לשלם.
ולא שייך כאן תקנת השוק שעדיף שלא יקנו מאשת איש נכסי מלוג.

אבל נמ"י – אף דבר הבא מחמת המעות צריך להחזיר ללוקח, וכ"ש אם יש לה נכסים מיוחדים שאין לבעלה רשות בהם צריך לשלם ללוקח.
כ"כ הרמ"א בחו"מ(רפ/ב).

3. ה"ה(ירושלמי): ואם הוא מת בחייה לכו"ע זכו הלקוחות בקרקע, ואם מתה היא בחייו זכה הבעל.
כ"כ הרא"ש והטור

א. נמ"י: כיון שאם תתאלמן או תתגרש המכירה קיימת, אם רוצה הבעל לבנות או לסתור בנכסים הקונה יכול למחות (כיון שיתכן שהוא יזכה בהם).

4. תה"ד: אם הקדישה נכסי מלוג שלה – אין ההקדש חל עד שתתאלמן או תתגרש, ול"א בזה שהקדש מפקיע משעבוד.

הרא"ש בת': איש שמכרה נכסי מלוג שלה והבעל שתק – לא איבד זכותו.

1א. שמכרה מנכסי מלוג

*: ואם מכרה לבעלה המכר קיים, שאין כאן טענת 'נחת רוח עשיתי לבעלי' בנ"מ (כמו שיתבאר סט"ז), ולא כמו נצ"ב שאף לבעלה אינו מכר (שיש לה טענת נחת רוח עשיתי לבעלי).

אבל לא גוף הקרקע

מה נ"מ שיש לו גוף?

▪ **ח"מ:** אין ללוקח תועלת בגוף הקרקע בלא הפירות רק לעניין שיכול לכתוב עליו פרוזבול.

▪ **הט"ז:** יכול לקנות אגב קרקע מטלטלים.

▪ **פרישה:** כשנפל הבית על הבעל ואישה ולא ברור מי מת ראשון :

לרמב"ם – שגוף הקרקע ללקוח, כאן הלוקח מוחזק ויורשי הבעל צרכים להביא ראיה.

לרא"ש – שגוף הקרקע לבעל, על הלוקח להביא ראיה שהבעל מת תחילה וזכה הוא בקרקע.

והב"ש – כיון דקי"ל נכסי מלוג בחזקת האישה, ממילא כשנפל הבית על הבעל והאישה לכו"ע זכה הלוקח.

▪ **ב"ש:** נ"מ מתי יכול הלקוח לתבוע המעות של המכירה מהבעל:

לרמב"ם – שהקרקע נשארת ביד לוקח, לא יכול לתבוע מעות המכירה מהבעל עד שתמות האישה בחיי בעלה שאז הבעל מוציא ממנו הקרקע.

ולרא"ש – שמוציאים הקרקע מהלוקח לאלתר, יש ללקוח טענה על המעות לאלתר (אף שעדיין לא הוציאו ממנו הקרקע), כיון שאין לו זכות בקרקע.

מיהו ההפלאה – אף לרא"ש אינו יכול לתבוע לאלתר, כיון שאם תתאלמן או תתגרש הרי זכה בקרקע וע"ד כן קנה הנכסים (ואין לו לתבוע המעות רק לאחר שהיא תמות בחיי בעלה).

ובספר ראש פינה – אם הבעל החליט לא להוציא הקרקע מהלוקח אין ללקוח טענה על המעות. אבל אם רוצה להוציא יש ללוקח טענה.

2א . **או נמצאו המעות בידה**

ב"ש: לפי המחבר אף שלא ידוע בברור שהם אותם מעות (שא"כ מה שייך לומר "שמא מציאה היא"), אלא שידוע סך כזה שקיבלה ומעות כאלו – אז אמרינן שאלו הם המעות.

והרמ"א – הוסיף שאף שזה לא ידוע, מ"מ תולים לומר שאלו הם המעות.

מיהו בנושאת ונותנת בתוך הבית יכול הבעל לומר שהמעות שלו.

3. **אם נתאלמנה – מכרה קיים**

ב"ש: אף לרא"ש שהבעל מוציא מיד לקוחות גוף הקרקע – כשנתאלמנה מכרה קיים (כ"כ הירושלמי).

וצ"ע כיון שבחייה אין בידה למכור, איך מכרה קיים אחר שנתאלמנה? [הרי בהקדש (כתובות נט.) אם אמרה 'יקדשו ידי' לא חל הקדש מפני ששעבוד הבעל, ולכן גם אחר גירושין לא חל, דמי איכא מידי שהשתא לא קדיש ואח"כ קדיש?].

וי"ל שהירושלמי שפסק שהמכירה קיימת ס"ל שאין מוציא מיד לקוחות גוף הקרקע (כמו הרמב"ם והמחבר) שאז המכירה קיימת מהיום.

א . **הלוקח יכול למחות**

ח"מ: אף שלא מכרה האישה, יכולה למחות בבעלה שלא יקלקל גוף הקרקע, שהרי אין לבעל רק פירות.

הג' רעק"א – ובסמ"ע(רי"ב) כתב שאינה יכולה למחות, שהרי בעלה קנה לכל ימי חייה.

יכולה למחות (נמ"י)

הדרישה: היכולת למחול תלוי הדבר במחלוקת רמב"ם * רא"ש :

לרמב"ם – שגוף הקרקע נשאר ביד הלוקח אין הבעל יכול לבנות ויכול הלוקח למחות.

לפי הרא"ש – שגוף הקרקע לבעל, רשאי הבעל לבנות ואין הלוקח יכול למחות.

והב"ש – כיון שלפי נמ"י הטעם שהלוקח יכול למחות משום שהמכר יתקיים אם הבעל ימות בחיי אשתו, א"כ אף לרא"ש קיים טעם זה ויכול למחות.

יכולה למחות (נמ"י)

ת' הרדב"ז: מ"מ אם רוצה הבעל לבנות להרבות הפירות, ומתנה שאם יזכה הלוקח יהיה ידו על התחתונה רשאי.

ואף שאם אדם רוצה לירד לשדה חברו אפילו בתנאי שידו על התחתונה, יכול בעל השדה לעכבו שיבנה אצלו ! שאני הכא שיש לבעל שייכות בשדה, שהרי אוכל פירות, ועוד שמא אשתו תמות והוא יזכה בשדה ולא הלוקח.

4. **אם הקדישה אותן** (תה"ד)

ח"מ: והוסיף תה"ד – אף שהקדישה קדושת הגוף לא מהני, דאלמוה שיעבדו הבעל משום שידו עדיפה. מ"מ אם נתאלמנה חל ההקדש.

1. *הר"ן, ה"ה(ר' אפרים):* **אם הבעל מודה, או שיש עדים שברשותו מכרה,**

אינו מוציא מיד הלקוחות, דכשלוחו דמיא, ואי בעי לוקח מחרים שלא מכרה מדעתו.

2. הגה – *ת' הרא"ש:* ראה שמכרה ושתק לה - לא אבד משום זה זכותו.

3. *מרדכי(ת' מהר"מ):* ציוותה בעת חוליה לתת כך וכך ממלבושיה, ונתרצה הבעל: אם נתנה לעניים - אינו יכול לחזור בו. ואם לעשירים - יכול לחזור בו.

4. ועיין לעיל סימן פ"ו/ב - אם מכרה או משכנה מטלטלים (שם: "אישה שמכרה או משכנה מטלטלין, אם הקונה או המלוה אינו יודע שהם של בעל - א"צ להחזיר אליו, אפילו רוצה הבעל להחזיר לו דמיו וטוען שהיא גנבן לו").

1. שברשותו מכרה

הרמ"ט: בעל שהלך פתאום חוץ לעיר, ואחר זמן שלח אחריה שתלך למקום שנתיישב. ומכרה כל המטלטלים הכבדים שקשה להוליכם עמה, ופרעה חובותיה ומשכנה בית שהכניסה לבעלה בנכסי מלוג – מה שעשתה עשוי. ויש חלוקים.

הרמ"ט: החזיק אדם במשכונה ג' שנים ומכחיש לאישה ואומר שהיה לה הרשאה מהבעל – נאמן במיגו שיכל לומר שמהבעל קנה.

מחרים שלא מכרה מדעתו

ח"מ: היינו בטוען שמא, אבל טוען ברי צריך הבעל להישבע היסת.

2. ראה שמכרה ושתק

הרא"ם בת' כ"י: אישה שנתנה מתנה לבנה בפני בעלה ושתק, בין נכסי מלוג או נכסי צאן ברזל – אין במתנתה כלום.

ואם אמרה לבנה: "קח מתנה זו שאביך נותן לך" ושתק הבעל – אפשר דהוי שתיקתו הודאה.

ארוסה המוכרת נכסיה

יא

1. במה דברים אמורים, שאם מכרה משנשאת מוציא הבעל מיד הלקוחות, בנכסים הידועים לבעל. אבל אם נפלו לה נכסים ולא ידע בהם הבעל - לכתחילה, לא תמכור ואם מכרה אותם קודם שידע בהם - מכרה קיים.

2. וכן ארוסה - לכתחילה לא תמכור נכסים שנפלו לה משנתארסה, ואם מכרה קודם הנישואין - מכרה קיים, (אפילו נכסים הידועים לו).

1. כתובות(עח.): משנה – אם מכרה משנישאת הבעל מוציא מיד לקוחות.

√**ר"ש** – מחלק בין נכסים לנכסים:
נכסים היודעים לבעל – לא תמכור ואם מכרה בטל.
נכסים שלא יודעים לבעל – לא תמכור ואם מכרה קיים.

רי"ף, רא"ש והרמב"ם: הלכה כר"ש.

ג"מ(עח:): איזה הם נכסים שאינן ידועים?
א"ר יוסי בר חנינא – ידועים מקרקע, אינן ידועים מטלטלים.
√רבי יוחנן אמר – אלו ואלו יודעים. אינם ידועים כל שיושבת כאן ונפלו לה נכסים במדינת הים.
תניא כוותיה דרבי יוחנן.

כ"פ הרא"ש – שנפלו לה ירושה במדינת הים שאין הבעל מצפה לאותם נכסים, כגון שמתו מורישה במדינת הים ולא הכיר הבעל באותם מורישים, או שלא נתברר שאותם נכסים הם של מורישה.

רשב"א: במדינת הים – ל"ד, אלא אפילו נפלו כאן כל שלא נודע לבעל עד שמכרה או נתנה – מכרה קיים.
נפלו בירושה – ל"ד ירושה אלא אף שנתנו לה או מצאה.

2. משנה(עח.): נפלו לה נכסים –
עד שלא תתארס – יכולה למכור לכתחילה.
משהתארסה – לא תמכור ואם מכרה קיים (לב"ה).

יב נכסים שאינם ידועים לבעל

1. הרא"ש: נכסים שאינם ידועים לבעל - כשיודעו לו, מיד נעשה נכסי מלוג. וכן הפירות שימצאו בידה, מיד שיודעו לו הם נכסי מלוג (וילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות).

2. הגה – רשב"א: אישה שאמרה על ירושה שנפלה לה שאביה ציוה לתת ממנה לאחרים: אם הנכסים ידועים לבעל - אינה נאמנת (להפסיד בעלה הפירות). **א. מיהו אם מת הבעל, צריכה לקיים הודאתה. ואם הנכסים אינם ידועים - נאמנת.**

2. רשב"א: אישה שאמרה על ירושה שנפלה לה שאביה ציוה לתת ממנה לאחרים: אם הנכסים ידועים לבעל - אינה נאמנת (להפסיד בעלה הפירות).

א. ויש לחקור אם מת הבעל בחיי האישה, ובא שמעון לגבות מה שהודתה אשת לוי, וטוענת מה שהודתי היה כדי להפסיד את בעלי, וכיון שאז לא הייתי נאמנת נתבטלה הודתי ואינו חוזק וניעור! מסתבר שנאמנת מה שהודית וצריכה לקיים דבריה.

2. שאמרה על ירושה

ח"מ: פירוש שהודית **לפני ב"ד** קודם שידע בעלה שנפלו לה נכסים, קי"ל כר"ש שנאמנת.
אבל חוץ לב"ד שיכולה לחזור בה – אין מכרה קיים.
כ"כ ב"ש.

יג אישה שמכרה נצ"ב, וכן בעל שמכר נצ"ב או נ"מ

1. האישה שמכרה או נתנה אחר שנשאת בנכסי צאן ברזל, בין לבעלה בין לאחרים - לא עשתה כלום.

א. (נמ"י: וי"א דמ"מ כשתתאלמן או תתגרש, מכרה קיים).

2. וכן בעל שמכר קרקע בנכסי אשתו, בין נכסי צאן ברזל בין נ"מ - לא עשה כלום.

א. ויש מי שאומר שאפילו הוא עצמו - יכול לערער על המכר.

ב. (נמ"י: ואפילו אם מתה בחייו, הבעל יורש כוחה ויכול לבטל. והוא מדברי רש"י).

1. יבמות(סו:): מכרו שניהם – הבעל מוציא מיד לקוחות.

פרש"י: מכרו שניהם – או זה או זה.

ב"ב(מט:): ולא האיש חזקה בנכסי אשתו – חזקה אין הא ראיה (עדים שטר) יש? תימה נחת רוח עשיתי לבעלי (שמכרתי שלא יכעס עלי בעלי)?

ואסיקנא (נ.): רק בנכסי מלוג אם מכרה יש ראיה (שבנכסים שלה, שברשותה, ודאי לא תוותר לעשות נחת רוח), אבל בשאר נכסים (אף נכסי צאן ברזל) יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי.
ולכן אף שמכרה לבעלה נצ"ב אין מכירתה כלום שתאמר 'נחת רוח עשיתי לבעלי'.

והסכימו הראשונים – שאישה שמכרה נכסי צאן ברזל לא עשתה כלום (שרק בנ"מ מהני מכירתה).

2. ב"ב(נ.): אמר אמימר – איש או אישה שמכרו בנכסי מלוג – לא עשו כלום.

גמ': מיירי שמכר הבעל ומת, באה האישה ומוציאה מהלוקח.

יבמות(סו:): המכנסת שום לבעלה (נצ"ב) הבעל לא ימכור, ואפילו הכניס הוא זה השום משלו – לא ימכור הבעל.
כ"כ רשב"ג – ואם מכרו, הבעל מוציא מיד לקוחות.

א. עברו ומכרו בנכסי צאן ברזל

- √**ר"ח** – בין נצ"ב או נ"מ, אפילו הבעל שמכר וכ"ש האישה, יכול לבטלו מיד (ב"ש – אבל האישה שמכרה לא יכולה לבטל).
כ"כ רמב"ם, רמב"ן והרשב"א.

• **רש"י** – דווקא שמכרה היא הבעל יכול לבטל, אבל מכר הבעל, הוא עצמו לא יכול לבטל מיד, ורק אשתו יכולה לבטל.

ב . ואם מתה ולא ביטלה האישה בעלה יורש כוחה ויכול לבטל אז. כ"כ נמ"י.

• **הרי"ף** – מכר הבעל נכסי צאן ברזל המכר קיים, ואף האישה לא יכולה לבטלו עד שעה שתבוא לטרוף (אחר שתתאלמן או תתגרש).

כ"פ הר"י – המכר קיים עד שתבוא האישה לטרוף.

כ"ד הרא"ש.

1. מכרה נצ"ב, בין לבעלה בין לאחרים

ח"מ: מבואר (ב"ב מט:) שבכל הנכסים חוץ מנכסי מלוג יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי בזה שהסכמתי על מכירתו, וכ"ש כשמכרה לבעלה שהמכר בטל מפני טענת נחת רוח עשיתי לבעלי.

כ"כ ב"ש – והטעם, שכשמכרה לאחרים לא מהני לפי שגוף נכסי צאן ברזל ברשות בעלה הם, אבל היא לא יכולה לבטל המכירה, דחז"ל תיקנו לטובתה שהבעל לא יוכל למכור (משום שבח בית אביה), אבל כשהיא מכרה ולא רוצה בתקנת חז"ל היא הפסדיה על עצמה.

לא עשתה כלום

ח"מ: ואם אח"כ הסכים הבעל למכירה המכר קיים (כמ"ש סי"ז).

א . כשתתאלמן... מכרה קיים

ח"מ: כ"כ הפסוקים בחו"מ(תכד/ט-הגה) שאם חבלה האחרים שצריכה למכור נכסי צאן ברזל בטובת הנאה (שאם תתאלמן או תתגרש מכרה קיים) לשלם לנחבל.

ב"ש: כאן (בנצ"ב) כתב בשם **י"א**, משום שגוף הקרקע שייך לבעל, משא"כ בנכסי מלוג שלכו"ע מכירתה קיימת לאחר מות בעלה.

מכרה קיים (נמ"י)

ב"ש: חולק, בין נ"מ או נצ"ב המכר בטל מיד, דכיון שאינה יכולה למכור היום, אף אחר שתתאלמן לא קיים המכר.

ומ"ש כאן נמ"י – מיירי שמכרה בטובת הנאה, מש"ה מכירתה קיימת לאחר שתתאלמן, אבל אם מכרה מהיום אינה יכולה למכור ובטל לגמרי ואינו חוזר וניעור לאחר מיתת הבעל.

2. ולא עשה כלום

ח"מ: כשמכר הבעל בנצ"ב ישנה מחולקת :

שלפי הר"ח – המכר בטל. כ"פ המחבר.

אבל הרי"ף – פסק שהמכר קיים עד שעת הטרפה של האישה מאחר שהגוף של הבעל.

עד כאן לא פליגי אלא שמכר הבעל הגוף והפירות, אבל מכר הפירות מעכשיו והגוף לאחר מות אשתו – מהני, שדומה לאומר שדה זו שאירש מאבא מכור לך – דמהני.

לא עשה כלום

ב"ש: ישנם כמה מצבים כשמכר הבעל נכסי צאן ברזל:

(א). כשמכר הבעל קרקע עם פירות – מחלוקת ר"ח ורמב"ם * הרי"ף * רש"י.

השו"ע פסק כר"ח והרמב"ם שהכל בטל, כיון שמכירת גוף הקרקע בטל בטלו גם מכירת הפירות.

(ב). מכר הבעל קרקע נכסי צאן ברזל לפירות, מחלוקת :

▪ הר"ן והה"ה – המכירה קיימת.

▪ נמ"י – המכירה בטלה, כדי שגוף הקרקע לא ישתקע ביד הלוקח.

(ג). מכר גוף הקרקע לכשתמות אשתו :

▪ **ב"ש** – תלוי במחלוקת בח"מ(רי"א/א): האם אפשר למכור דבר שלא בא לרשותו. והרמ"א(שם) פסק שאם הוא דבר מסוים (שדה זו שאירש מאבא מכור לך) – מהני. וח"מ פסק – כהי"א שם שהמקח קיים בכל גוונא.

▪ **אבני מילואים** – חולק על הב"ש, מהני המכירה, שזה לא תלוי ב (רי"א/א), כאן אין מוכר דבר שלא בא לרשותו, שהרי תיקנו שהבעל לוקח בנכסי אשתו, ונמצא כשמתה יורשה הוי למפרע לוקח משעת נישואין ושלו מכר.

כשמכר הבעל בנ"מ

ב"ש: מכירתו בטלה, שהרי אין לו בגוף הקרקע כלום, ולכן בין הוא או היא יכולים לבטל המכירה מיד.

וכן לא יכול הבעל למכור פירות נכסי מלוג אלא לאחר שלקטן (כמ"ש פה/יז).

ואפילו שמתה היא יכול הוא לבטל המכר, ואע"ג שהוא יורש הקרקע, כיון שבשעת מכירה לא הוי מכירה, אף אחר שירש לא הוי מכירה.

ואף שבאשתו שמכרה נכסי מלוג או צאן ברזל, אחר מיתתו י"א המכירה קיימת! כיון שגוף הקרקע חזרה אליה, משאכ"כ.

ב . אפילו מתה בחיי בעלה

ח"מ: זהו שיטת רש"י שאין המקח בטל מיד רק האישה יכולה לבטל כשתרצה. ואמר שאם מתה הבעל יורש כוחה ויכול לבטלו.

יד

1. אין האיש רשאי למכור מטלטלין של נכסי צ"ב, ולא למשכנם, ואם מכרן או משכנן:

א. מה שעשה עשוי. ב. הגה - וי"א דמכרו בטל.

2. ובגדי האישה שהכניסה לו - אין להן דין צאן ברזל, רק נכסי מלוג, כמו שנתבאר לעיל (ע"ז//ז בסוף הגה בשם הרא"ש), ולכן אם מכרן או משכנן - בטל לכו"ע, כן נ"ל.

3. וי"א דאם אמר שברשותה עשה מה שעשה - נאמן בשבועה. וכן אם אמר שנתן לה הדמים (תשובת הרשב"א סי' תקל"ו ותקל"ז).

4. תה"ד: ישראל שגבה קרקע מן העובד כוכבים בחובו:

אם יש רשות לעובד כוכבים לפדותו - יש לה דין מטלטלין, ואין לאשה כח למחות בו שלא למכרו. אבל אם החזיק בה הישראל ואין הכותי יכול לפדותו - יש לה דין קרקע, ושעבוד כתובת האישה עליה כמו שאר קרקע.

1. ירושלמי: א"ר יוסי - אין אדם יכול למכור כלי אשתו.

הרא"ש – ואף שיש לבעל מטלטלים כנגדם לא ימכור, לפי שחפצה בשבח בית אביה.

עבר ומכר או משכן מטלטלים נכסי צאן ברזל:

א. רמב"ם – מה שעשה עשוי (כיון שעומדים לבלות ולהאבד, והוא יכול לבלותם לגמרי).
כ"פ רב האי.

ב. √רשב"א והר"ן – מכרו בטל.
כ"פ הראשונים.

3. ת' הרשב"א: יכולה האישה למחות בבעלה שלא ימכור מלבושים ותכשיטים שעשה לה חמיה מה שהתנו בשעת שידוכין. וכן יכולה למחות שלא ימשכנם. ואם מכרם שלא מדעתה כופין אותו ב"ד לעשות לא אחרים.

√ואם יאמר שברשותה מכרם או שנתן לה מעות המכירה – נאמן בשבועת היסת.

1א. מה שעשה עשוי

ח"מ: טעמו נצ"ב יכול הבעל לבלותן לגמרי בתשמיש והם עומדים לבלות, לכן ממכרו מכר. כ"כ ב"ש.

ב"ש – ואם היא מכרה מטלטלים צ"ב המכירה בטלה, שהרי הגוף שייך לבעל.

ב"ש: ואם היא מכרה והוא הסכים המכר קיים וא"צ קניין חדש.

מחצית השקל – ה"ד בנכסי מלוג, שהרי בנצ"ב יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי.

ורא"ש פינה – אף בנצ"ב, אלא שמיירי שאמרה האישה בפירוש שכיוונה למכור ולא לעשות נחת רוח לבעלה, לכן המכר קיים.

ב"ש: אפילו מכר הבעל לפרנסה שגם היא נהנית – יכולה לערער על המכירה.

מה שעשה עשוי

הרא"ם: אפילו צווחה בשעת מכירה שאינה רוצה למכור – המכר קיים.

3. שברשותה עשה... נאמן

ב"ש: דווקא כשהאישה תובעת מבעלה, אבל אם תובעת מהמלוה בגדיה, נחלקו הראשונים :

- הר"ח – האישה נאמנת נגד המלוה לומר שבעלה משכן בגדיה שלא ברשותה ותשבע ותיטול.
- מרדכי והרשב"א – אף מהמלוה אינה יכולה להוציא. וטעמו:
  - דמסתמא הבעל משכנם ברשותה (מרדכי). משמע שאף שהבעל לא טוען כן אמרינן מסתמא עשה ברשותה.
  - והוסיף הרשב"א בטעמו – שגם שייך תקנת השוק, ואינה יכולה להוציא מהמלוה בלא שתום.

להלכה:

ב"ש והסמ"ע – הלכה כהמרדכי והרשב"א – שלא יכולה להוציא אף לא מהמלוה.

וח"מ – הלכה כר"ח, שיכולה להוציא מהמלוה ואן הבעל נאמן שעשה כן ברשותה.

4. ישראל שגבה מהגוי (תה"ד)

ח"מ: וסיים בתה"ד – ואם החזיק הישראל כל כך בקרקע הגוי שהכניס בה פועלים לבנות ולנטוע או הכניס דיירים לזמן, אף שביד הגוי לפדות – נחשב כקרקע כל זמן שלא פדאם ויש שיעבוד האישה שלא ימכור.
ותמה על הרמ"א שהשמיטו.

טו

1. רמב"ם: מטלטלין שנתן לה משלו, דינם שוה לנכסי צ"ב, שאינו רשאי למוכרן לכתחילה, א. וה"ה למטלטלין שקנה לה, אפילו לא באו לידה, ואפילו אין לו במה להתפרנס.

2א. ואין חלוק בין בגדי שבת וי"ט לבגדי חול, ב. אבל כלי זהב ובדולח יכול למוכרם, אם הוצרך להתפרנס מהם. ג. ואם קרובים נתנו לה, בין תכשיטין בין בגדים - יכול הבעל למוכרם לפרנס עצמו.

1. ערכין(כ"ד.), וב"ק(קב:): המקדיש נכסיו או מעריך עצמו – אין לו בכסות אשתו ובניו, ולא בצבע שצבעו לשמן.

אמר רבא: (הטעם שלא הוקדשו) כל המקש נעשה כמי שהקנה להן בכסות אשתו ובניו מעיקרא (ולכן בגדיהם אינם שלו).

✓**ועפ"ז פסק הרמב"ם:** מטלטלין שנתן לה משלו, דינם שוה לנכסי צ"ב, שאינו רשאי למוכרן לכתחילה.

א. הג"א: מכאן שאין אדם יכול למכור בנכסי אשתו שקנה לה אף שלא באו לידה, ואפילו אין לו במה להתפרנס.

2. מהרי"ק: **א.** ואין חלוק בין בגדי שבת וי"ט לבגדי חול.
ב. אבל כלי זהב ובדולח יכול למוכרם, אם הוצרך להתפרנס מהם.
ג. ואם קרובים נתנו לה, בין תכשיטין בין בגדים - יכול הבעל למוכרם לפרנס עצמו.

ריב"ש: כספים שהכניסו לו יכול להוציאן הואיל ואחריותו עליו.

1. אינו רשאי למוכרם

עבר הבעל ומכרם:

▪ **ח"מ** – אפילו בדיעבד המכר בטל, שדינן כנכסי מלוג שאין הבעל רשאי למוכרם. ועדיפים מנ"מ שהרי הבעל לא אוכל מהם פירות (כמ"ש פה/ז).
ומ"ש המחבר שדינם כנצ"ב מיירי במטלטלים שייחד לה כנגד התוספת שהוסיף לה, אבל מה שנתן לה מתנה המכר בטל.
והראיה ב"ק (קב:) – המקדיש נכסיו אין לו בכסות אשתו ובניו.

▪ **והב"ש** – צ"ע אם המכירה קיימת.
שמצד אחד: מהשו"ע משמע שמכירתו קיימת (שכתב: אינו רשאי למוכרם לכתחילה. משמע בדיעבד המכר קיים).
והראיה של ח"מ – יש לפרש דמיירי הקדיש סתם לכן לא נכלל כסות אשתו, אבל אם היתה דעתו בפירוש גם בכסות אשתו מכירתו קיימת.
אך מאידך: אפשר לפרש דברי השו"ע כח"מ
ועוד שהב"י(מ"כ) והמרדכי – פסקו שהמכירה בטלה (שמסכת ב"ק קב: מיירי בבגדים שעשה הוא לה).
ועוד שאף בנצ"ב שמכרם לרו"פ מכרו בטל.
לכן למעשה צ"ע.

2ב. כלי זהב ובדולח

ב"ש: ומ"ש הרא"ש שכלי זהב לא יכול למוכרם! מיירי במה שהיא הכניסה לו.

ג. קרובים נתנו לה

ח"מ: היינו נתנו סתם ולא פירשו ע"מ שלא יהא לבעל רשות באופן המועיל (כמ"ש פה/יא).

יכול למוכרם

ב"ש: טעמו במהרי"ק – שלא התרצה הבעל שהיא תתקשט ביותר והוא ימות ברעב, ולכן ימכור ויניחו המעות לקבל מהם רווחים, כי המתנות נכסי מלוג הם שהבעל אוכל פירות, אבל לא יתפרנס מהם ממש (שאז הקרן כלה).
כ"כ ח"מ.

מכרו שניהם

טז

נכסי מלוג:

1. מכרו שניהם בנכסי מלוג, בין שלקח מהאיש תחלה וחזר ולקח מהאישה, בין שלקח מהאישה וחזר ולקח מן האיש - מכרם קיים.
וכן האישה שמכרה או נתנה נכסי מלוג לבעלה - מכרה ומתנתה קיימים, ואינה יכולה לומר בנכסי מלוג: 'נחת רוח עשיתי לבעלי'.

נכסי צאן ברזל:

2. אבל בשאר נכסים יש לה לומר כן. כיצד, האישה שמכרה או נתנה לבעלה מנצ"ב, בין קרקע בין מטלטלין, או שדה שייחד לה בכתובתה, או שדה שכתב לה בכתובתה, או שדה שהכניסה לו שום משלה, לא קנה בעלה. ואע"פ שקנו מיד האישה ברצונה, חוזרת בכל עת שתרצה, שלא נתנה ולא מכרה אלא מפני שלום ביתה. לפיכך אין לבעלה ראיה כלל בנכסי אשתו, חוץ מנ"מ, א. אא"כ קבלה עליה אחריות בפירוש.

3. הגה: י"א דדוקא מכירתה ונתינתה לא מהני, אבל אם מחלה לבעלה כל זכות שיש לה על הנכסים כמו שמהני מחילה לענין כתובתה (הראב"ד והרא"ש).
א. ויש חולקים (הרמב"ן והרשב"א והר"מ לדעת המ"מ).

1. ב"ב(מט:): אין לאיש חזקה בנכסי אשתו – הא ראיה (שטר או עדים שהיא מכרה) יש, תימה נחת רוח עשיתי לבעלי?
לא נצרכא (שיכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי) אלא בג' שדות (שמשועבדות יותר משאר נכסים) א' שכתב לה בכתובה (שממנו תגבה כתובתה) א' שייחד לה לכתובתה (אבל לא נכתב בשטר) ואחד שהכניסה היא משלה לבעלה (נצ"ב שכתבו ושמו בכתובה).
אבל בשאר נכסים יש ראיה? כ"ש דהוי איבה (אם לא תסכים למכירה), שאומר לה הבעל עיניך נתת בגירושין ומיתה (לכן ודאי יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי).
√אלא למעוטי נכסי מלוג שאם יש ראיה המקח קיים (כיון שהם שלה לא תפחד להתנגד לבעלה שלא ימכרם) ואינה יכולה לטעון נחת רוח עשיתי לבעלי.
והאמר אמימר איש ואישה שמכרו בנכסי מלוג לא עשו כלום (הוי אמינא שמכר האיש ואח"כ האישה) שאומרת נחת רוח עשיתי לבעלי אף בנכסי מלוג?
אמימר מיירי שמכר האיש **או** האישה.
כגון שמכרה האישה גוף הקרקע ומתה שבא הבעל ומוציא מיד לקוחות מתקנת אושא (שהתקנו אישה שמכרב נכסי מלוג ומתה מוציא הבעל מיד לקוחות).
√אבל באמת אם שניהם השתתפו במכירה (של נ"מ) או שהיא מכרה לבעלה – המכירה קיימת (ואין טענת נחת רוח עשיתי לבעלי).
√**הרי"ף:** ולכן במכירת נכסי מלוג, בין שהבעל מכר תחילה ואח"כ הסכימה האישה או הפוך, ובין שמכרה האישה לבעל – המקח קיים.
כ"פ הרא"ש והטור.

2. נכסי צאן ברזל ושאר נכסים

לעיל(ב"ב מט:): בשאר נכסים שאינם נ"מ יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי, בין מכרו לאחר או לבעלה.
א. גיטין(נח.): א"ר – ל"ש שמקחו בטל דווקא שא"ל בעל הקרקע: 'לך חזק וקני'. אבל אם כתבה לו שטר – קנה, דכולי האי לא היה לו לעשות.
√**ושמואל אמר** – אף בשטר לא קני עד שתכתוב לו אחריות בפירוש (ולא" אחריות ט"ס).

3. מחילת האישה לבעלה בנכסי צאן ברזל

- √**ראב"ד והרא"ש** – מחילה על נכסי צאן ברזל מהני, וכמו דמהני מחילת כתובתה.

וטעמו:
ראב"ד – מחילה עוקרת השעבוד מעיקרו, משא"כ במכירה (שאם במכירה לבעל שייך נחת רוח).
והרא"ש – לא שייך נחת רוח רק כשהבעל מוכר והיא שותקת, אבל במחילה אין האישה מוחלת לבעלה זכות שיש לה, שאין איבה אם לא תמחול.

- **א. רמב"ן והרשב"א** – לא מהני מחילה לבעלה בנכסי צאן ברזל, כמו שלא מהני מחילה במכירה.

כ"כ ה"ה[רמב"ם].

ב"י: בדעת הרמב"ם –

- י"ל שלרמב"ם לא מועילה מחילה או מכירה דווקא כשטענת נחת רוח עשיתי לבעלי. אבל כל זמן שלא טענה המחילה והמכירה קיימת.

- ואפשר שדעת הרמב"ם שמחילה מהני כהראב"ד ולא כמ"ש ה"ה[רמב"ם].

1. מכרה קיים

ב"ש: כיון שהגוף שלה אין איבה אם לא תסכים למכור (רשב"ם), משא"כ בשאר נכסים שאינם שלה רק שיש לה עליהם שעבוד כתובה, יראה למחות שמא יאמר לה 'עיניך נתת בגירושין' ע"כ תוכל לומר נחת רוח עשיתי לבעלי.

2. שייחד לה

ב"ש: אף שכל נכסיו משועבדים לכתובתה, מ"מ כאן מייחד לה קרקע מסוימת.

שדה שהכניסה לו שום משלה

ח"מ: היינו נכסי צאן ברזל. וקשה שכבר הזכיר נכסי צאן ברזל! וברמב"ם הגרסה 'שהכניס לה משלו'.

מפני שלום בית

הג' מעשה ניסים: ובמכרה כתובתה לא יכולה לטעון נחת רוח עשיתי לבעלי.

שלום בית

ב"י: ודוקא שאמרה שעשתה נחת רוח, שאל"כ המכר קיים, ואם מתה אין היורשים יכולים לערער (נ"מ למנהג טוליטולה שאחר מותה היורשים מקבלים חצי נצ"ב).

והמהרי"ט – חולק, אף שלא טענה אין במעשיה כלום.

ב"ש: מיהו בתנאים שכותבים היום 'מחמת עידוד וקטל יתקיים כתקנת שום' – נראה שאינה יכולה למחול או למכור, כי הנותן נתן הנדוניה ע"ד כן.

ולדידן שכותבים בנדוניא 'על סך כל וכך' אז מחילתה מחילה (היינו שאמר כן לאחר שנתיים מהנישואים, שאל"כ יש תקנות שו"ם).

א. קבלה עליה אחריות בפירוש

ח"מ: כשמואל (גיטין נח:) דל"א סתם שטר הוא באחריות (לאפוקי רב דס"ל אחריות ט"ס) וצריכה לקבל אחריות בפירוש.

קבלה אחריות

ט"ז: טעמו שכולי האי לא עבדה משום נחת רוח לקבל אחריות שאם יטרפו ממנו יחזור אליה.

3. מחלה לבעלה (רא"ש ראב"ד)

ח"מ: ויש חילוק בין הרא"ש והראב"ד –

לפי הרא"ש – אף במכירה שמכרה לבעלה המקח קיים. ורק כשהוא מכר והיא הסכימה, יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי מאחר שהיה דחוק למכור ואם הייתי מתנגדת היתה איבה. אבל כשמחלה, מי חייבה למחול, ולכן לא יכולה לומר נחת רוח.

ולדעת הראב"ד – שבמחילה עקרה שעבודה, לכן רק מחילה מהני ולא מכירה ואף שמכרה לבעלה ויכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי.

ולדעת רמב"ן והרשב"א – רק כתובתה ותוספת יכולה למחול ששם לא שייך איבה, אבל נצ"ב שייך איבה ולא מהני מחילה.

נמצא שיש ג' דעות:

V – מהני X – לא מהני	מחילת כתובה	מחילה נצ"ב	מכירה לבעלה	הסכימה למכירה
רא"ש	V	V	V	X
ראב"ד	V	V	X	X
רמב"ן	V	X	X	X

ב"ש: ובנדוניות שלנו שכותבים 'על סך כך וכך' מהני מחילה, דהוי דבר שאינו בעין (שכספים להוצאה ניתנו).

אם מחלה

ב"ש: קשה, איך מהני מחילה על נכסים שבעין, הרי קי"ל בחו"מ(רמ"א/ב-הגה) דלא מהני מחילה רק במעות הלוואה?

ואפשר כיון שהם באחריותו ויכול למכור אם תסכים הוי כאילו המעות בידו ושייך בו מחילה על הזכות שלה.

ט"ז – ובנכסי מלוג פשוט דלא מהני מחילה, שאין ממון שהוא בעין נקנה מאדם לחברו אלא בקניין ולא דרך מחילה, שזה מהני רק בחוב.

אם מחלה

ב"ש: והיינו שמחלה אחר שנה/שנתיים, אבל מחלה תוך הזמן לא מהני למנהג שלנו.

יז מכירת הבעל בנכסיו

1. הבעל שמכר נכסיו (שכל נכסיו אחראים לכתובת אשתו) **ואח"כ כתבה אשתו ללוקח: 'דין ודברים אין לי עמך' והסכימה למעשיו, א. אע"פ שקנו ממנה, ב. הרי זו טורפת, שלא כתבה לו אלא כדי שלא תהיה בינה לבין בעלה קטטה, ויש לה לומר: 'נחת רוח עשיתי לבעלי'. ג. הרא"ש: ואפילו כתבה לו שלא תוכל לומר נחת רוח עשיתי לבעלי - אינו כלום.**

מתי מכירת הבעל מהני?

2. אבל אם קנו מיד האישה תחלה שאין לה שעבוד על מקום זה, ואחר כך מכר אותו הבעל - אינה טורפת אותו.

א. וכן אם מכר הבעל ואמר לאשתו לכתוב ללוקח: 'דין ודברים אין לי עמך' - ולא הסכימה למעשיו, וחזר הבעל ומכר לאיש אחר, בין אותו שדה בין שדה אחרת, ואחר שמכר הבעל הסכימה למעשיו וקנו מידה שאין לה שעבוד על שדה זו - אינה יכולה למחות, שאינה יכולה לומר: 'נחת רוח עשיתי לבעלי'.

ב. וכן אם קבלה עליה אחריות בפירוש שאם יטרוף בעל חוב של בעלה ממנו שהיא תשלם לו - אינה יכולה לטעון: 'נחת רוח עשיתי לבעלי'.

ג. **הגה:** וי"א דאם האישה קבלה המעות - אינה יכולה לומר עוד: 'נחת רוח עשיתי לבעלי' (נ"י פ' חזקת ובמישרים נכ"ג ח"ד).

ד. אישה שהודית שחייבת עם בעלה, צריכה לשלם ולא יכולה למימר בזה: 'נחת רוח עשיתי לבעלי', דלא אמרינן כן אלא בנכסים שמוכר (ב"י בשם תשובת הרמב"ן).

ה. אישה שסלקה כוחה מנכסי בעלה קודם שקנאן הבעל - יכול למוכרן אח"כ ואינה טורפת מהן, ולא שייך בזה לומר: 'נחת רוח עשיתי לבעלי' (מרדכי ריש הכותב ובהגהות מיימוני פכ"ג).

0. כתובות(צה.): משנה – מי שהיה נשוי ב' נשים ומכר את שדהו, וכתבה ראשונה ללוקח: 'דין ודברים אין לי עמך', השנייה מוציאה מהלוקח, וראשונה מן השנייה והלוקח מן הראשונה, וחוזרות חלילה עד שיעשו פשרה ביניהם, וכן בעל חוב וכן אשה בעלת חוב.

1. גמרא: וכי כתבה ליה מאי הוי, והתניא - האומר לחבירו 'דין ודברים אין לי על שדה זו ואין לי עסק בה וידי מסולקת הימנה לא אמר כלום'?

א. הכא במאי עסקינן בשקנו מידה.

ב. וכי קנו מידה מאי הוי, תימא 'נחת רוח עשיתי לבעלי'.

2. מי לא תנן (גיטין נה:): לקח מן האיש וחזר ולקח מן האישה מקחו בטל. אלמא יכולה היא שתאמר נחת רוח עשיתי לבעלי?

א. א"ר זירא אמר רב חסדא - לא קשיא, הא ר"מ הא ר' יהודה. דתניא כתב לראשון ולא חתמה לו לשני וחתמה לו איבדה כתובתה דברי ר"מ ר' יהודה אומר יכולה היא שתאמר נחת רוח עשיתי לבעלי אתם מה לכם עלי.

✓רב אשי אמר - כולה ר"מ היא, ועד כאן לא קאמר ר"מ התם אלא בשני לקוחות דאמרי לה אי איתא דנחת רוח עבדת לקמא איבעי לך למיעבד, אבל בלוקח אחד אפילו רבי מאיר מודה שיכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי.

1. כ"פ הרמב"ם: הבעל שמכר נכסיו (שכל נכסיו אחראים לכתובת אשתו) ואח"כ כתבה אשתו ללוקח: 'דין ודברים אין לי עמך' והסכימה למעשיו, **א.** אע"פ שקנו

ממנו, **ב.** הרי זו טורפת, שלא כתבה לו אלא כדי שלא תהיה בינה לבין בעלה קטטה, ויש לה לומר: 'נחת רוח עשיתי לבעלי'.

2. אבל אם קנו מיד האישה תחלה שאין לה שעבוד על מקום זה, ואחר כך מכר אותו הבעל - אינה טורפת אותו.

א. וכן אם מכר הבעל ואמר לאשתו לכתוב ללוקח: 'דין ודברים אין לי עמך' - ולא הסכימה למעשיו **ונפסד המכר**, וחזר הבעל ומכר לאיש אחר, בין אותו שדה בין שדה אחרת, ואחר שמכר הבעל הסכימה למעשיו וקנו מידה שאין לה שעבוד על שדה זו - אינה יכולה למחות, שאינה יכולה לומר: 'נחת רוח עשיתי לבעלי'.

מ"ש "ונפסד המכר":

ה"ה: משמע שאם לא נפסד המכר עם הראשון יכולה האישה לומר כשחתמה לשני 'נחת רוח עשיתי לבעלי', ומה שלא הסכמתי לראשון מפני שלא היה צורך בדבר, שהרי אף בלי חתמתי התקיים המכר.

אלא שמהגמרא לא משמע כן.

כ"כ הר"ן – דלא בעינן שיפסד מכר ראשון.

ובכסף משנה – מ"ש "נפסד המכר" ל"ד.

א"נ רבותא נקט שאף שנפסד המקח הראשון וה"א שבעלה התקוטט עמה עד שהוצרכה להודות לשני ועשתה כן מפני דרכי שלום, קמ"ל שאין יכולה לטעון כן.

✓ולכן: המחבר המשיט "נפסד המכר".

ב. גיטין(נח.): וחזר ולקח מהאישה מקחו בטל – ואם כתבו שטר על המקח:

רב אמר – קנה.

✓שמואל אמר – לא קנה עד שיכתוב אחריות בפירוש.

ג. רי"ו במשרים: ואם קיבלה האישה מעות (מכר זה) המקח קיים, דאגב זוזי גמרה ומקני (דהוי כתלויה וזבין שהמכירה קיימת).

כ"כ נמ"י.

ד. רמב"ן: הודתה האישה שלוותה יחד עם בעלה, כל נכסיה משועבדים לבע"ח, וא"כ לא שייך בזה נחת רוח עשיתי לבעלי.

ב. מרדכי(ת' מהר"ם): ראובן רוצה לקנות בית ודואג שמא יצטרך למוכרו, ואשתו תעכב עליו. יכול להתנות עמה בשעת קניין שלא תוכל לעכב. אף שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, מ"מ יכול להסתלק מדבר שלא בא לעולם.

כ"כ הגמ"י.

2. ואח"כ מכר אותו הבעל

ב"ש: ואם כתבה שטר נפרד שאין לה שעבוד על הקרקע – מהני, אפילו שכתבה אחר שמכר הבעל, ואינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי, דכולי האי לכתוב שטר בנפרד לא עבדה.

כ"כ הגמ"ר, הג"א ומרדכי. (לאפוקי ישועות יעקב).

ואם הבעל רוצה לקחת הלוואה והיא סלקה כוחה מנכסיו ואח"כ לקח הבעל ההלוואה – מהני, דהוי כקניין האישה ואח"כ בעלה.

א. וחזר ומכר לשני... אינה יכולה למחות

שו"ע(ק/ג): ואם מכר קרקע לאחד ולא נתרצית לו, ואחר כך מכר לאחר אותו קרקע או קרקע אחרת ונתרצית וחתמה לו, אינה גובה ממנה.

לגבות מן הראשון: י"א (תו"ס) – שגובה, וי"א (רש"י) - שאינה גובה (ועיין לעיל בסימן צ' סעיף י"ז).

ב. קבלה אחריות

ב"ש: עכשיו נוהגים לכתוב אחריות וקונים מהאישה תחילה. מזה נראה שהאחריות לא על האישה, שאם היתה אחריות גם על האישה, היה אפשר לקנות מהאיש ואח"כ מהאישה. אלא קניין האישה הוא רק כדי שלא תוכל לערער, ואחריות דנפשיה סלקה (שלא תערער).

כ"פ הט"ז.

ג. קבלה מעות

פת"ש(ישועות יעקב): ואף אם לא קיבלה כל דמי המכירה אלא סך מועט – מהני.

סיכום: מתי אינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי

א. כשקנו מהאישה תחילה ואח"כ מהבעל (גיטין נה:).

ב. מכר לראשון ולא נתרצית, מכר לשני ונתרצית (כתבות צה.).

ג. כשקיבלה עליה אחריות בפירוש (גיטין נח:).

ד. כשקיבלה האישה מעות כשחזר ולקח ממנה (משרים).

ה. אישה שהודתה שלוותה עם בעלה (רמב"ן).

ו. אם האישה סילקה עצמה קודם שקנה הבעל הנכסים (מרדכי בשם ת' מהר"ם).

ז. כתב שטר מיוחד לקונה (ב"ש לאפוקי ישועות יעקב).

ח. מחלה לבעלה (ראב"ד והרא"ש – מהני, רמב"ן – לא מהני).

מחילה בנכסים שאינן בעין

יח

1. נכסי צאן ברזל שאבדו או נגנבו ומחלה אותם לבעלה, וקנו ממנה בעדים - אינה יכולה לומר: 'נחת רוח עשיתי לבעלי'.
א. אבל אם נתנה לו מתנה מטלטלי צאן ברזל הקיימים - לא קנה, מפני שיש לה לומר: 'נחת רוח עשיתי לבעלי' (באור הגר"א: כמ"ש בדין קרקע, סט"ז שאותו טעם לשניהם).

1. רמב"ם: נכסי צאן ברזל שאבדו או נגנבו ומחלה אותם לבעלה, וקנו ממנה בעדים - אינה יכולה לומר: 'נחת רוח עשיתי לבעלי'.
למה הדבר דומה, שקנו מידה שאין לבעלה אחריות על נכסי צאן ברזל שלה, וממילא הפכו להיות נכסי מלוג – דמהני, ומה שמחלה הוי כהפכו לנכסי מלוג שאינו חייב באחריותם. שהרי הבעל מביא ראיה להפטר ולא ליטול.
א. אבל אם נתנה לו מתנה מטלטלי צאן ברזל הקיימים - לא קנה, מפני שיש לה לומר: 'נחת רוח עשיתי לבעלי'.

ת' הרשב"א: היה לה שטר על בעלה ומכרה השטר לאחר וחזרה ומחלה לבעלה – לכו"ע לא יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי, ומהני המחילה.
כ"כ ב"ש – אבל הפוך, שהכניסה שט"ח לבעלה ומחלה לבע"ח אינו מחול, שיד בעלה כשלה (כמ"ש צא/א).

1. נכסי צאן ברזל שאבדו

ב"ש: ה"ה אם נכסי צאן ברזל הם בעין אלא שנכתב סך בנדוניא במעות – מהני מחילה (ריב"ש).

וקנו ממנו בעדים

ח"מ: קשה, לקמן (קה/ה) פסק בשם הרמב"ם שמחילת כתובה א"צ קניין, למה כאן צריכה קניין?
ובהפלאה תירץ – שגם כאן א"צ קניין, והקניין כאן הוא רק לחזק העניין שלא יהא נראה כשחוק.
כ"כ כיו"ב ט"ז ופרישה.
ובב"ש תירץ – כיון שבנכסים שבעין לא מהני לשון מחילה, אף שכאן אינם בעין הצריכו לפחות קניין.

יט

אישה שאמר לה בעלה שתעשה בבגדיה ובתכשיטיה מה שתרצה - אם מכרה או נתנה, בטל.

ת' הרא"ש: וששאלת בעל אומר לאשתו שתעשה בבגדיה ותכשיטיה מה שתרצה ונתנה לאחר במתנה אי הויא מתנה?
דע שאין במתנתה כלום שהבעל חייב לכסות אשתו והיא אינה יכולה למכור וליתן לאחר הכסות שהוא קונה לה, ואפילו הכניסה לו הבגדים מבית אביה הוי כאילו קנאם, שאם תתנם לאחר צריך לקנות לה אחרים.

והמלבושים שהכניסה לו בין אם הן נכסי מלוג או נכסי צאן ברזל אינה יכולה למוכרם וליתנם ומה שאומר לה שתעשה לה בתכשיטיה מה שתרצה אין הלשון מועיל שאני יכול לפרש שתעשה בהן מה שתרצה להשאילם או להפקידם ביד אחר כדי שלא יוכל הבעל לקחם ואין מתנתה מתנה.

כ

ת' הרא"ש: ראובן שהיה לאשתו קרקע נכסי מלוג, ונתחייב לשמעון בשטר, ואחר כך נתחייבו הוא ואשתו בשטר ללוי, ומתה בחיי בעלה - לוי קודם לגבות מאותו קרקע של נכסי מלוג (ואף שראובן שיעבד לשמעון כל מה שעתיד לקנות, והיא מתה בחייו והבעל זכה בהם, ל"א שיזכה שמעון מכוח דאקני מאחר שנשתעבד ללוי בחייה, ושיעבוד חל רק במותה ולוי קנה השעבוד בחייה).

סיכום:

נפלו לה נכסי מלוג מתי יכולה למכור:

ס"ט: אישה המוכרת בנכסיה
נשואה: אינה יכולה למכור.
אם מכרה הבעל מוציא מיד לקוחות (רמב"ם – רק לפירות וגוף לאחר מיתה. רא"ש – אף הגוף לאלתר).

ס"י: טען שברשותו מכרה – המכר קיים (ר' אפרים).

סי"א: נפלו לה משנשאת ואין ידוע לבעל – לכתחילה לא תמכור. ואם מכרה – קיים (כר"ש כתובות עח).
נפלו משהתארסה – לא תמכור. מכרה בעודה ארוסה קיים (משנה עח.).

מכירת הבעל או האישה:

סי"ג: מכרה נצ"ב לאחר או לבעלה אחר נישואין – אינו כלום, שיכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי (ב"ב מט:). ויכולים שניהם לבטל מיד. ואם תתאלמן או תתגרש – המקח קיים (הרמ"א בשם נמ"י).
וכן בעל שמכר בנכסי אשתו בין נצ"ב או מלוג – לא עשה כלום (ב"ב נ.).
- ✓ר"ח – ויכולים לבטל מיד. ורש"י – רק היא יכולה לבטל מיד.
מ"מ אם מתה בחייו הבעל יורש כוחה ויכול לבטל.
- הרי"ף – המכר קיים עד שעת הטרפה.

סי"ד: למכור מטלטלים נצ"ב של אשתו:
לכתחילה לא תמכור (ירושלמי).
עבר ומכר: רמב"ם – מה שעשה עשוי. כ"פ המחבר.
רשב"א והר"ן – בטל. כ"פ הרמ"א.

יזם הבעל המכירה ואשתו הסכימה:

סט"ז: מכרה האישה **נכסי מלוג**, או מכר האיש ואח"כ מכרה האישה וכן הפוך – קיים, אין טענת נחת רוח עשיתי לבעלי (ב"ב מט:).
מכרה האישה בנצ"ב – בטל, שתאמר נחת רוח עשיתי לבעלי (ב"ב נ.). אא"כ קבלה אחריות (גיטין נה.).
הרמ"א – מחילה בנצ"ב:
ראב"ד, רא"ש – מהני. כ"פ הרמ"א.
רמב"ן ורשב"א – לא מהני. כ"פ הרמ"א (יש חולקים).

סי"ז: בעל שמכר בנכסים שלו (שמשועבדים לכתובה):
מתי המכרה קיימת ואין טענת נחת רוח?
א. כשקנו מהאישה ואח"כ מהאיש (גיטין נה:)
ב. קבלה עליה אחריות על המכירה (גיטין מח:).
ג. מכר לראשון ולא נתרצית מכר לשני ונתרצית (כתבות צה.)
ד. אם קיבלה מעות המכירה (משרים).

ה. הודית שלוותה עם בעלה (רמב"ן)
ו. סילקה עצמה מנכסי בעלה קודם שיקנה (מרדכי).
ז. כתבה האישה שטר מיוחד לקונה שאין לה שיעבוד ע"ז (ב"ש לאפוקי ישועות יעקב).
ח. מחלה לבעלה אין טענת נחת רוח והקניין קיים (ראב"ד והרא"ש, לאפוקי רמב"ן ורשב"א דס"ל שלא מהני).

סיכום: בעל או אישה שמכרו - מתי קיים?

	נכסי מלוג (אין טענת נחת רוח עשיתי לבעלי)	נצ"ב (יש טענת נחת רוח עשיתי לבעלי)
מכרה האישה	המכר קיים (ב"ב נ) לפי שאין טענת נחת רוח עשיתי לבעלי בנכסי מלוג.	- אינו כלום (ב"ב מט), ושניהם יכולים לבטל מיד, שטוענת נחת רוח עשיתי לבעלי. - התאלמנה או התגרשה – המקח קיים (הרמ"א בשם נמ"י). - אף במכרה לבעלה אינו כלום (טענת נ"ר)
מכר האיש	**אינו כלום.**	
מי יכול בטל?	שניהם יכולים לבטל	✓ ר"ח - רק האישה רש"י – רק האישה, מתה האישה הבעל יכול לבטל
יזם הבעל המכירה והסכימה האישה	- קיים, אין טענת נחת רוח עשיתי לבעלי (ב"ב נ) - אף שמכרה היא לבסוף.	- לקחו מהאישה ואח"כ מהאיש – קיים (גיטין נה) - התנגדה למכירה ראשונה והסכימה לשני – קיים (אין טענת נחת רוח עשיתי לבעלי כיון שהתנגדה לראשונה).

- קבלה אחריות או קבלה מעות – המכירה קיימת

צ

דין הבעל יורש את אשתו, ומה הוא שאינו יורש, מכירת האיש בנכסיו המשועבדים לאשתו, וטענת נחת רוח עשיתי לבעלי.

א1: הבעל יורש את אשתו בין נ"מ או נצ"ב (ב"ב קמ.).
● ירושת הבעל (פד):
רשב"ג – דאורייתא. רב (בגמרא) – דרבנן.
להלכה: רמב"ם – דרבנן. ראב"ד והרשב"א – דאורייתא
● הגה: נתן שטר חצי זכר והתנה בתנאי שיהא לביתו זרע של קיימא בחייה, ומתה ואח"כ מת הזרע – זכה הבעל (מהרי"ו).
● הגה: כתבו לה מורישה קרקע מחיים ופירות לאחר מיתה ומתה בחיי מורישה – זכה הבעל (מרדכי).
סיים מהרי"ו: ול"א אומדנא בשטר חצי זכר, שאין אומדנא בהודאה (אומדנא = אנן סהדי, ואילו הודאה =100 עדים).
● ת' צ"צ: כתב לבת אחת שטר חצי זכר ומת בלא בנים, בטל שטר חצי זכר, שלא כתב אלא כנגד הבנים, וכאן רק הבנות יורשות.
מתה והניחה זרע ואח"כ מת הזרע – הבעל לא יורש (שאין הבן יורש אמו בקבר להנחיל לאחי האב).

א2: הבעל יורש משבח הירושה, שהרי ברשותו השביח (רא"ש).
● מרן: אינו יורש מלוה אשתו (ב"ב קכה:).
לאפוקי הר"י מיגאש וה"ה[רמב"ם] – דס"ל שיורש.
● מרן: איזה מלוה נקרא ראוי שהבעל אינו יורש (הרא"ש)
א. מלוה של מורישה ביד אחרים.
ב. הילוותה לאחרים לפני נישואין
אא"כ הכניסה לו הלוואה בשטר בכתיבה ומסירה, או מלוה בע"פ במעמד שלושתם שאז הבעל יורש (ת' חו"י)
ג. אבל הילוותה מנ"מ שלה הבעל יורש, שהרי אין לה רשות להלוות (רא"ש לאפוקי הר"י).
● הגה: נכנסים שכתב לה בעלה 'דין ודברים וכו' והילוותה לאחרים – אין הבעל יורש (רשב"א).
● הגה: ראובן מת וירשה ביתו, ואח"כ מתה הבת – בעלה יורש אף שהנכסים משועבדים לאלמנת ראובן (מרדכי).
וקשה: ב (ק/ב): ראובן מת ואח"כ מת בנו – אין אלמנת בנו גובה מפני שיעבוד לאלמנת ראובן ?
ד"מ - כאן איירי לפי המנהג שיכולים היורשים לסלק את האלמנה ממזונות ע"י שיתנו לה הכתובה.
מהרי"ל – ירושת הבעל חזקה יותר מכתובת האישה, שבאה ממילא.
שארית יוסף – כאן נשבעה ושם לא נשבעה.
● תפס מלווה אשתו:
ב"ש – לא יכול לומר קי"ל כהר"י מיגאש, לפי שהרמב"ם תלמידו והוי דעה יחידאה.
ב"מ – יכול לומר, לפי שהרמב"ם אינו תלמיד הצריך לרבותיו. ועוד שגם הרמ"ה פסק כהר"י מיגאש.
● דין כספים שבבנק הוי ראוי (יעב"ץ ויב"א. לאפוקי חיים שאל בשם י"א).

ב: נכסי לפלוני ואחריך ליורשי ומתה היורשת – בעלה של היורשת אינו זוכה לפי שהוא ראוי (ב"ב קכה.).
ואם היה לה בן – הבן יורש.
● שכיב מרע שנתן מתנה לאשת איש ומתה האישה לפני שגבתה:
ב"ש – הבעל יורש, שדברי שכיב מרע ככתובים ומסורים.
פת"ש – מתה"ד משמע שאינו יורש, אא"כ הי' החפץ מסוים.

ג: הנושא אישה מחייבי לאוין כיון שתופסים קידושין – בעלה יורשה (כתובות ק:).
הנושא קטנה כ"ז שלא מיאנה בעלה יורשה (שם קא.).
● הגה: אישה שהמירה דתה – בעלה יורשה (ראבי"ה).
● מרן: פיקח שנשא חרשת כיון שאין לה כתובה לא יורשה (ה"ה בדעת הרמב"ם).

אבל חרש שנשאת פיקחת יורשה, שיש לה דעת להקנות לו (ה"ה).

ד: קטנה שנתקדשה לדעת אביה ונשאת שלא לדעת אביה, אפילו שתק האב – אין בעלה יורשה (קידושין מה:).
כ"פ הרי"ף והרא"ש לאפוקי ר"ת שפסק שדינה כנשואה.

ה: ספק גרושה – אין בעלה יורשה (רמב"ם).
● הגה: נתן עיניו לגרשה – עדיין יורשה (ב"ב קמו. כהרא"ש לאפוקי הרשב"א).
● הגה: טען שיש לאשתו מומים ומתה – אינו יורשה (ת' מימוני, מרדכי).
● הגה: אישה שמרדה ומתה – בעלה יורשה (רמב"ם – אישה שחלתה וביקשה גט שלא רצתה אותו עדיין יורש).
● הגה: הבעל שמרד י"א שאינו יורש (הגמ"ר, אבל הרי"ף והרמב"ם - חולקים).

ו: נפל הבית עליו ועל אשתו (ב"ב קנח.).
יורשי הבעל – יורשים כתובה ותוספת } נצ"ב
יורשי האישה – נ"מ. } יחלקו
● מת פתאום האם חוששים לצרר (תו"ס גיטין לד:)
הר"ש מיינביל – לא חיישינן ונוטלת כתובה בלא שבועה
תו"ס – חיישינן כיון שי שתקנת כתובה.

ז: אישה שמבריחה נכסים מבעלה (כתובה עח:).
● דין הפירות:
√רא"ש ורמב"ם – מקבל אוכל פירות.
שלטי גיבורים – אף אחד לא אוכל פירות.
● מי יורש הנכסים:
√רמב"ם והרא"ש – המקבל
שליטי גיבורים – יורשיה.
הר"ן(י"א) – בעלה.
● ברגע שמת בעלה לפניה – חוזר המתנה לאישה (הרא"ש לאפוקי הרמ"ה דס"ל שישאר ביד המקבל).
● מרן: הברחה ע"י שטר (שם).
מהיום לכשארצה:
ר"ח – חל מיד בתנאי שתוכל לחזור בה.
כ"כ הרא"ש ורש"י
√רמב"ם – תחול רק כשתרצה.

ח: כתב במתנה גמורה וכו' – קנה לגמרי (הר"ן בשם הרא"ה).
● הרשב"א: מיהו אם כן המנהג לכתוב בכל השטרות ולא ידעה – לא קנה. כ"כ ח"מ וב"ש.
וה"ה – ואם גילתה דעתה להבריח לא קנה. כ"כ ב"ש.

ט: אישה שמכרה נ"מ – הבעל מוציא מיד לקוחות (כתובות עח:).
√רמב"ם – רק פירות, וקרקע רק לאחר שתמות.
הרא"ש – גם קרקע מחיים כ"פ הרמ"א.
● מרן: דין הדמים של המכירה
יש מהגאונים – מחזיר המעות ללקוח.
√ר"ח, רי"ף רמב"ם והרא"ש – אין מחזיר אא"כ הם בעין.
● הגה: אף שאין עדים שאלו המעות אלא הניחה סתם מעות אמרינן דשל מכירה הם (רא"ש ורשב"א).
אבל חילופיהן זכה הבעל לאפוקי נמ"י שאף בחילופיהן צריך להחזיר (ח"מ).
● הגה: נתאלמנה או נתגרשה זכה הלוקח (ירושלמי, רא"ש).
הגה: וכיון שיתכן שיזכה הלוקח – יכול למחות בבעל שלא יבנה (נמ"י).
ת' הרדב"ז: ואם התנה הבעל עם הלוקח שידו על התחתונה אם יזכה הלוקח רשאי לבנות בנתיים.
● הגה: הקדישה נ"מ לא חל (תה"ד).
● מה הנפקא מינה אם יש לו בגוף הקרקע?
ח"מ – לכתוב עליו פרוזבול. ט"ז – לקנות אג"ק.
פרישה – כשנפל הבית עליו ועל אשתו מי המוחזק בגוף.
ב"ש – לתבוע מעות המכירה (אם הגוף של הלוקח לא יכול לתבוע).

י: אם הבעל מודה או שיש עדים שברשתו מכרה – מכירה קיימת (הר"ן), ולכן יכול להחרים.
● הגה: ציוותה בעת חוליה מלבושיה ונתרצה הבעל: אם נתנה לעניים – קיים. לעשירים – יכול הבעל לחזור בו (מרדכי).

יא: נכסים שאינם ידועים לבעל אם מכרה קיים (שם ע"ח. כר"ש). כ"פ הרי" רא"ש ורמב"ם.

יב: כשיוודעו הנכסים לבעל מיד הוי נ"מ (הרא"ש).
● הגה: אמרה בפניהם על הירושה שנפלה לה, שחלקו שייך לפלוני – אם אינן ידועים לבעלה קיים (רשב"א).
מיהו אם מת הבעל צריכה לקיים מה שאמרה (רשב"א צריך לחקור).

יג: אישה שמכרה נצ"ב בין לבעלה (יבמות סו:), בין לאחרים (ב"ב מט:) – לא עשתה כלום – טענת נחת רוח.
● הגה: כשתתאלמן מכרה קיים (נמ"י).
אבל הב"ש – חולק, כיון שבשעתו לא חל לא יחול אף אחר מיתת הבעל.
● מרן: בעל שמכר נ"מ או נצ"ב – לא עשה כלום (יבמות סו:).
- עברו ומכרו (הגוף והפירות):
√ר"ח – שניהם יכולים לבטלו.
רש"י – אם הבעל מכר רק האישה יכולה לבטלו.

הרי"ף – המכר קיים עד שעת טריפה.
● מכר קרקע לפירות:
הר"ן וה"ה – המכירה קיימת. נמ"י – בטל.
● מכר גוף הקרקע לכשתמות אשתו
ב"ש – תלוי אם אפשר למכור דבר שלא בא לרשותו, ובשדה מסיימת מהני.
הפלאה – קיים, שכאן יש לבעל זכות בגוף הקרקע.
● הגה: כשמכר הבעל (שלפי רש"י לא יכול לבטל) כמשתה אשתו מקבל כוחה ויכול לבטל (רש"י ונמ"י).

יד: אין האיש ראשי למכור נצ"ב (ירושלמי).
ואם מכרן או משכנן:
√רמב"ם – קיים (כיון שיכל לבלותם לגמרי).
רשב"א ר"ן – בטל. כ"פ הרמ"א
● הגה: בגדים שהאישה הכניסה לו –דינם כנ"מ (ד"ע).

טו: מטלטלים שנתן לה משלו דינם כנצ"ב שאין יכול למוכרם (רמב"ם מערכין כ"ד. שאין לו בכסות אשתו).
ואפילו לא באו עדיין לידה (הג"א).
● נתנו לה קרוביה מתנה (ולא התנו ע"מ שאין לבעל רשות) הבעל מוכרן לפרנסה (מהרי"ק).

טז: מכירת נ"מ:
מכרו נ"מ בין לקח מהאישה ואח"כ מהאיש או הפוך מכרה קיים (ב"ב מט: אין טענת נחת רוח בנ"מ).
אף משכרה לבעלה אין טענת נחת רוח (שם).
● מרן: מכירת נצ"ב (יש טענת נחת רוח) אא"כ קיבלה עליה אחריות (גיטין נח:).
● הגה: מחלה לבעלה:
ראב"ד והרא"ש – מהני ואין טענת נחת רוח.
כ"פ הרמ"א בשם י"א.
רשב"א והרמב"ן – לא מהני. כ"פ הרמ"א בשם י"ח.
● האם צריכה לטעון עשיתי נחת רוח לבעלה?
ב"י – רק כשטענה שאל"כ מכרה קיים (נ"מ ליורשים).
מהרי"ט – אף שלא טענה אין מכרה קיים.

יז: מכר נכסיו (שמשועבדים לכתובה) ואח"כ לקח מהאישה – לא מהני, נחת רוח עשיתי לבעלי (גיטין נה: כתובות צה.).
● סיכום: מתי המכרה קיימת ואין טענת נחת רוח
א. כשקנו מהאישה ואח"כ מהאיש (גיטין נה:)
ב. קבלה עליה אחריות על המכירה (גיטין מח:).
ג. מכר לראשון ולא נתרצית מכר לשני ונתרצית (כתבות צה.)
ד. אם קיבלה מעות המכירה (משרים).

ה. הודית שלוותה עם בעלה (רמב"ן)
ו. סילקה עצמה מנכסי בעלה קודם שיקנה (מרדכי).
ז. כתבה האישה שטר מיוחד לקונה שאין לה שיעבוד ע"ז (ב"ש לאפוקי ישועות יעקב).
ח. מחלה לבעלה אין טענת נחת רוח והקניין קיים (ראב"ד והרא"ש, לאפוקי רמב"ן ורשב"א דס"ל שלא מהני).

יח: נצ"ב שאבדו ומחלה לבעלה בקניין – מהני (רמב"ם). אבל מטלטלים שבעין שנתנה לבעלה – יכולה לומר נחת רוח.
[ואם לא אבדו ומחלה: מחלוקת ראב"ד והרא"ש – דמהני, רמב"ן ורשב"א – דלא מהני].
● רשב"א: היה לה שט"ח על בעלה, ומכרה לאחר, וחזרה ומחלה לבעלה – הוי מחילה, ואין לה טענת נחת רוח.
ב"ש – אבל אם יש לה שט"ח על האחר ומכניסה לבעלה וחזרה ומחלה לאחר – לא מהני.

יט: א"ל תעשי בתכשיטיך מה שתרצי – אם מכרה בטל (ת הרא"ש) שכוונתה שתוכל להשאיל לאחרים ולא למכור.

כ: משכן הבעל נ"מ של אשתו להלוואתו לשמעון, ואח"כ משכנו הוא ואשתו בשטר ללוי – לוי קודם (ת' הרא"ש).

סימן צא: אשה שהכניסה מלוה לבעלה ומחלה.

ובו ה סעיפים (כתובות: פה, צה. ב"מ: לה. ב"ב: קלט)

א

1. אשה שהכניסה שטר חוב לבעלה וחזרה ומחלתו (ללוה) - אינו מחול, מפני שידו כידה.

א. הגה: ולכן אינה נאמנת ג"כ לומר: 'פרוע הוא' (נמ"י פ' הכותב).

ב. והוא הדין מלוה על פה אינה יכולה למחול (ב"י בשם ירוחם).

1. כתובות(פה:): אמר רבא אמר שמואל – המוכר שט"ח וחזר ומחל לו – מחול, ואפילו יורש מוחל. ומודה שמואל – במכנסת שט"ח לבעלה וחזרה ומחלה (ללוה) – אינו מחול מפני שידו כידה.

א. ד"מ(נמ"י) – ולכן אינה נאמנת לומר פרוע, אלא הבעל ישבע שאינו יודע שפרוע הוא.

ב. משרים: ל"ד הכניסה לו מלוה בשטר, ה"ה היה מלוה בע"פ ונישאת אינה יכולה למחול.

רשב"א: שטר מתנה שנתן הבעל לאשתו, או שט"ח שיש לאישה על בעלה ומכרה אותה לבעלה או מחלה לו – לאו כלום הוא שיכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי.
אבל אם מכרה לאחרים וחזרה ומחלה לבעלה – הוי מחילה (ולא יכולה לומר נחת רוח) שאת בעלה ודאי אוהבת יותר מהאחרים, ומחלה מכל הלב.

1. שהכניסה שט"ח לבעלה

ח"מ: בין הכניסה לו כנכסי מלוג או כנצ"ב אינה יכולה למחול כמ"ש חו"מ(סו/כח).

א. לומר פרוע הוא

ב"ש: טעמו – כיון שאין לה מיגו שיכלה למחול אינה נאמנת לומר פרוע הוא, ולכן גם על מלוה ע"פ לא יכולה לומר פרוע שאין לה מיגו שמחלה לו.
ואם טען הלוה שהשטר פרוע, שאז חייבת להישבע שאינו פרוע, יכולה לומר שאין רצונה להישבע כיון שהוא פרוע.
ובמלוה ע"פ תוך הזמן שאמר פרעתי יש מחלוקת בחו"מ(עח/ב-הגה) אם חייבת להישבע.

ב

1. בעל בנכסי אשתו הוי כלוקח. לפיכך מי שאמר לאשה: 'נכסי לך ואחריך לפלוני', ונשאת - הוי כלוקח, ואין לאחריך במקום בעל כלום, דקי"ל (כרשב"ג בכתובות צה:)**: 'נכסי לך ואחריך לפלוני' ומכר הראשון, אין לשני אלא מה ששייר ראשון.**

2. בד"א, באומר כן לפנויה, אבל האומר לנשואה: 'נכסי לך ואחריך לפלוני', ומתה - אחריך קונה ולא הבעל. לפיכך האומר לנשואה: 'נכסי לך ואחריך לפלוני', ומכרה, ומתה - יעמדו נכסים ביד הלוקח.

2. כתובות(צה:): אמר אביי – 'נכסי לך ואחריך לפלוני' ומכרה ומתה – הבעל מוציא מיד לקוחות (כיון שדינו של הבעל כלוקח ראשון), ואחריך מוציא מיד הבעל (ומ"ש אין לאחריך במקום בעל ה"מ כשנתן לפנויה ונישאת, אבל באומר לנשואה הרי כאילו אמר לאחריך **ולא** לבעל), ולוקח מוציא מיד אחריך (דמכירת הראשון הוי מכירה).
ולכן מוקמינן ביד לוקח.

תו"ס: ואין הבעל ואחריך יכולים להתפשר להפסיד הלוקח משום הפסד לקוחות (שהוציא מעות).

ב"ש – ולפ"ז אם נתנה מתנה לאחר (ולא מכרה) שאין כאן הפסד למקבל, שכולם שווים אז חוזר חלילה ועושים פשרה (כמו צה. מי שהיה נשוי שתי נשים...).

1. והאמר אביי: 'נכסי לך ואחריך לפלוני' בעל לוקח הוי ואין לאחריך במקום בעל?
התם כשא"ל כשהיא פנויה ונשיאת, והכא א"ל כשהיא נשואה דהוי א"ל: 'אחריך ליקני בעל לאל ליקני'.

כ"פ הרמב"ם.
[הט"ז – מזה נ"ל שאם הלוה בע"פ מפנויה ע"מ שתכתוב שטר, ואירע אונס ולא כתבו שטר ונישאת – גובה מנכסי מלוג שלה, שהרי לא שייך הטעם שהוא הפסיד על עצמו].

1. הוי לוקח

ב"ש: אף שבמקום הפסד דין הבעל כיורש (צג/ד)?
תירצו התו"ס - כאן אין הפסד כל כך שהרי במתנה נותן לו.
ור"ן(רשב"א) תירץ – כיון שהאישה עומדת להינשא היו לו לפרש שאין לבעל רשות (ומדלא פירש זכה הבעל).

2. ומתה יעמדו... ביד לוקח

ח"מ: אבל כל ימי חייה הבעל אוכל פירות ואין ללוקח פירות.
וא"ת לפי הרא"ש כמ"ש הרמ"א(צ/ט) שאם מכרה האישה מוציא הבעל מיד לקוחות גוף הקרקע בחייה, א"כ הם ברשות הבעל אחרי מות אשתו וזכה 'אחריך' ולא לוקח?
וי"ל שאני הכא מאחר שסילק הנותן לבעל (שא"ל אחריך יקנה הבעל) א"כ אין הבעל לקוח ראשון והלוקח קונה (אף לרא"ש), רק שהבעל אוכל פירות בחייה. כ"כ ב"ש.
עיין סמ"ע(חו"מ רמח ס"ק לג).

ביד לוקח

ב"ש: לפי שיש הפסד ללוקח, ומה דל"א שהוא הפסיד על עצמו שרנה מאישה! תירצו התו"ס שסבר שיכול לעשות פשרה עם 'אחריך' ויפסיד הבעל.

עיון נוסף חו"מ רמח/ח: 1. שכיב מרע שאמר לאשה פנויה: נכסי לך ואחריך לפלוני, ולא אמר: מהיום, ועמדה ונשאת, בעל לוקח הוי, ואין השני מוציא מיד הבעל.

2. ואם אמר לה כשהיא נשואה, ומתה, השני מוציא מיד הבעל, שכיון שזוכה בנכסים על תנאי זה כשהיא נשואה, נמצא כאלו אמר לה בפירוש: אחריך יקנה פלוני, לא הבעל.

3. לפיכך אם מכרה נכסים אלו כשהיא תחת בעלה, ומתה תחת בעלה, יעמדו הנכסים ביד הלוקח.

1. כתובות (צה:): אמר אביי - נכסי לך ואחריך לפלוני ועמדה ונישאת - בעל לוקח הוי ואין לאחריך במקום בעל כלל.

3. והאמר אביי נכסי לך ואחריך לפלוני ומכרה ומתה - העל מוציא מיד לקוחות (שהבעל לוקח ראשון) ואחריך מיד בעל ולוקח מיד אחריך.

2. התם דא"ל כשהיא פנויה הכא דא"ל כשהיא נשואה, מאי קא"ל אחריך ליקני בעל לא ליקני.

פרש"י: בעל מוציא מיד לקוחות – שהוא לוקח ראשון.
ואחריך מהבעל – ורק שהיתה פנויה וניסת אין לאחריך במקום בעל כלום , אבל כשהיתה נשואה, א"ל אחריך ליקני בעל לא ליקני.

1. בעל לוקח הוי

ערוה"ש: והו"ל כמכרה לבעלה שאין לשני כלום.

2. יקנה פלוני ולא בעל

סמ"ע: **זהו להרמב"ם** – דמהני כשא"ל בפירוש שלא יזכה הבעל.
אבל להרא"ש והטור – דס"ל הרוצה לתת לבתו שלא יהא לבעל ממנו אפילו פירות, צריך לומר שגם לביתו אינו נותן לכל דבר כ"א לדבר פלוני (כמ"ש ביו"ד רכב), ה"נ כאן.
ואפשר דה"מ התם שנתן לביתו לעולמית משאכ"כ שלא נתן לה עולמית שהרי א"ל ואחריך לפלוני א"צריך להתנות כן.

ג גבו לאשה קרקע מבעל חובה, ונשאת ומתה וירשה הבעל, אע"ג דשומא

חוזרת לעולם - הכא אינה חוזרת דבעל כלוקח הוי, והוי כאלו מכרתו לאחר.
וכן אם גבו ממנה לבעל חוב, ונשאת ומתה וירשה - אין מחזירין לו השומא.

ב"מ(לה.): הילכתא שומא הדרה לעולם.
שמו לה לאישה ונישאת או שמו ממנה ונישאת ומתה – בעל בנכסי אשתו לוקח הוי ולא חוזרת הקרקע ולא מחזירים לה הקרקע (אע"ג דשומא הדרא).
פרש"י: לקוח הוי – אפילו בנכסי מלוג, כיון שהבעל לוקח, הוי כמכרה לו שאז שומא לא הדרא.
ולא מחזירים לה – שגבו ממנה הקרקע בשביל החוב שלה, ובא הבעל לתת המעות ולהחזיר הקרקע – לא מחזירים לו לפי שאינו יורש אלא לוקח.
ה"ה – אבל אם היה דינו כיורש היו מחזירים לו.
√**כ"פ הטור:** גבו לאשה קרקע מבעל חובה, ונשאת ומתה וירשה הבעל, אע"ג דשומא חוזרת לעולם - הכא אינה חוזרת דבעל כלוקח הוי, והוי כאלו מכרתו לאחר.
וכן אם גבו ממנה לבעל חוב, ונשאת ומתה וירשה - אין מחזירין לו השומא.

ונישאת ומתה... אין מחזירים

מה הדין בחיי האישה?

√**רש"י והרא"ש** – בחיי האישה מחזירים, אף שהבעל דינו כלוקח בפירות, מ"מ בגוף קרקע נכסי מלוג הבעל אינו לוקח, ודוקא כשמתה זוכה הבעל בגוף והוי לוקח בכל.
כ"ד המחבר שכתב "נישאת ומתה...".
רמב"ם – אף בחיי האישה אין מחזירים, שבעל בנכסי אשתו כלוקח אף בחייה.
כ"ד המחבר בחו"מ(קג/י) – שלא הזכיר שמתה.
ב"ש: לכו"ע בנצ"ב הבעל הוי לוקח אף בחיי אשתו.
ה"ה: ואם מת בעלה בחייה לכו"ע מחזירים.

ד

1. היה עליה מלוה על פה ואחר כך נשאת - אינה נגבית מהבעל, דמלוה על פה אינו גובה מהלקוחות. א. הגה: מיהו אם המעות שהלוה בעין - חייב לשלם (רי"ו והמרדכי).
2. ואם בא המלוה קודם שנשאת ורוצה למחות בנישואיה עד שתפרעהו ושלא יפסיד שלו - הדין עמו, ואע"פ שעדיין לא הגיע זמן הפרעון (ב"י בשם נמ"י).
3. אבל אם היה עליה מלוה בשטר - גובה מנכסים (בין נכסי מלוג ובין נכסי צאן ברזל) **שהכניסה לבעלה.**
4. (*ריטב"א(תה"ד):* קהל שעשו ביניהם תקנות בקנסות, ועברה אשה על התקנה - בעלה חייב לשלם).

1. ב"ב(קלט:): (נ"מ נוספת לעניין בעל לוקח או יורש): לוותה (בע"פ) ואכלה ונישאת – בעל לוקח הוי או יורש הוי ומלוה גובה מהיורשים?
פרשב"ם ונישאת – והכניסה לו כל נכסיה.
ומסקינן: הבעל פעמים לוקח הוי ופעמים יורש הוי.
כלוקח – כשאין הפסד לאחר, או כשיש הפסד והאחר הפסיד על עצמו.
כיורש – כשיש הפסד לאחר ולא גרם ההפסד לעצמו.

להלכה: דין הבעל כאן

• √**הרי"ף** – השאלה לא נפשטה, וכיון שהמלוה הפסיד על עצמו שהילוה לאישה בלא שטר, לא ניגבת מהבעל שדינו כלוקח, שהרי האישה עומדת להינשא. כ"כ הרא"ש.
• **הרשב"ם(ר"ח)** – כאן דין הבעל כיורש משום הפסד המלוה, ולכן לא נגבה מהבעל אף מלוה ע"פ.

א. אם מעות ההלוואה בעין

• **נמ"י** – אף שהמעות בעין א"צ להחזיר, כיון שמעות להוצאה ניתנו.
• √**רי"ו** – כשהמעות בעין גובים מהבעל כ"ד רב האי והרמב"ם.

2. נמ"י: מהרי"ף משמע שאם בא המלוה קודם

שנישאת למחות בידה שתפרעהו או תייחד נכסים כדי שלא יפסיד – הדין עמו.

3. הרי"ף: מלווה בשטר גובה מנכסים שהכניסה לו, כיון שיש הפסד למלוה (והוא לא גרם לעצמו הפסד שהרי הילוה בשטר) – דינו כיורש.
כ"כ הרא"ש, ר"ח ורשב"א.

הרא"ש: ואף אחר מותה חייב הבעל לפרוע מלוה בשטר שהיה עליה בכל אשר ימצא, קרקע מטלטלים או שטרות.

ד"מ – אפשר שכתבה לו מטלטלים אגב קרקע ולכן גובה אף ממטלטלים, או שמא כיון שמתה דין הבעל כיורש ממש שגובים אף ממטלטלים.

1. אינה נגבית

ב"ש: מיהו אם תפס המלוה אין מוצאים ממנו (דכיון שהר"ח ורשב"ם ס"ל שגובים מהבעל שדינו כיורש, מהני תפיסה) – הר"ם אלשיך.
וה"ד שתפס מנכסי מלוג שלה, אבל תפס הפירות לא מהני תפיסה כיון שהפירות של הבעל תחת פדיונה.
ואם תפס מנצ"ב לכו"ע לא מהני, שהבעל לקוח הוי אפילו בחיי אשתו. מ"מ יכולה למכור נצ"ב בטובת הנאה לשלם למלוה.
ואם תפס מנכסי הבעל ודאי לא מהני, ששאלת הגמרא אם הבעל חייב לשלם, רק מנכסיה שהכניסה לו ולא מנכסיו (תו"ס, מרדכי ומהרי"ק).

אינו גובה מלקוחות

הר"ם אלשיך: ראובן ודינה נשארו יתומים ונשאר לה נכסים מאביהם. בהיות ראובן חוץ לעיר השיאו הקרובים את דינה לשמעון ונתנו לו את כל הנכסים בנדונייתה – יכול ראובן לתבוע את שמעון מה שקיבל יותר מאומדן דעת האב, ואם אין ידוע האומדן יישאר לשמעון עישור נכסים והשאר יחזור לראובן.

2. הדין עמו

וכ"ה בחו"מ(עג/י): וכן הדין בלווה לזמן ובתוך הזמן רואה המלוה שהלוה מבזבז נכסיו ואין לו קרקע, או שהלוה רוצה לילך למדינת הים ותובע המלוה את שלו או שיתן לו ערב - שומעין לו (הרי"ף והרא"ש).

(שם): מבזבז

ש"ך: דווקא מבזבז, אבל אינו מבזבז אע"פ שנכסיו מתמוטטים מידי יום ולא יוכל לשלם בזמן - לא יוכל המלוה לעכב תוך הזמן (מהרש"ל).

וכן עיקר להלכה דהא בלא"ה רבי יהודאי גאון והרמב"ן והרשב"א והריב"ש חולקים, ונהי שהפוסקים הסכימו למחבר מ"מ אין לך בו אלא חידושו.
ערוה"ש – דוקא בתוך זמנו אבל אחר זמנו יכולים לעקל, שהרי מוציאים מזה ונותנים לזה.
מיהו המלוה עצמו כשרואה נכסי לוה מתמוטטים יכול לתובעו אף תוך זמנו וא"צ להמתין ויפסיד.
פ"ת – מה"ט פסק שבו"י שאם יש ערב אע"פ שהלוה מבזבז נכסיו אין שומעים לכפותו לשלם תוך זמנו.

4. תקנות וקנס... הבעל חייב לשלם (תה"ד)

ח"מ: ובתה"ד מדמה לקורבן שהבעל חייב להביא בשביל אשתו, כך חייב לשלם הקנס בשבילה, שגם קנס מכפר קצת על העובר על התקנות (ואפילו לא הכניסה לו כלום).

ב"ש: **מתי התחיבה בקנס שהבעל חייב?**

- תו"ס – אפילו התחייבה לפני נישואין חייב הבעל.
כ"כ מרדכי והג"א.
- אבל רש"י – דווקא שהתחייבה תחתיו.

וח"מ – אפשר לפרש כוונת הרמ"א שאף קודם נישואין חייב לשלם, משום שכל העוברת על התקנה קלא אית ליה והוי כמלוה בשטר וכמו שילוח סובלנות.
מ"מ צ"ע איך דימה הרמ"א דין זה לשילוח סובלנות.
ח"מ: דווקא שעברה בשוגג, אבל עברה במזיד וכ"ש להכעיס – אינו חייב לשלם בשבילה, כדי שלא תחייב בעלה בכל יום.

חייב לשלם

ב"ש: וסיים בתה"ד – וצ"ע אם הנדון דומה לראיה (קורבנות).
ותימה על הרמ"א שפסק בפשיטות שחייב לשלם?
ולכן פסק הט"ז – שאין להוציא מהבעל.

חייב לשלם

ב"ש(תה"ד): אישה הנושאת ונותנת בבית, שנדרה צדקה – חייב הבעל לשלם, מ"מ יכול למחות בה מכאן ואילך שלא תידור צדקה.

חייב לשלם

ת' נו"ב: אישה שזלזלה לרבים בדברים ורוצים לעונשה בממון – אין בעלה חייב שלם עבורה, והמורה לבעלה לשלם הוי גזלן.

ה1

1. שלח סבלונות למשודכתו והלכה ונשאת לאחר, והלה תובע סבלונותיו - דינם כמלוה בשטר.

2. הגה – *מהרי"ק:* אם לקחה יותר מכתובה ונשאת - צריך הבעל להחזיר המותר (לבעל הקודם).

א. *מהר"מ פדוואה:* וכן אם נתחייבת מס ונישאת - הוי כשלח הסבלונות (דהוי כמלוה בשטר שהבעל חייב לשלם), דכל אלו קלא אית להו ואין דרך לעשות בה שטר, לכן הוי כמלוה בשטר.

ב. *נמ"י:* אבל ניזקין ומקח ודברים אחרים - אין חייב לשלם (בין לפני נישואין או אח"כ).

1. ת' הרא"ש: שלח סבלונות למשודכתו והלכה ונשאת לאחר, והלה תובע סבלונותיו – אם הכניסה לבעלה נכסי מלוג גובה מהם סבלונותיו דהוי כמלה בשטר, לפי שדרך לשלוח סבלונות בפומבי.

ותו מדכתב הרי"ף הטעם שמלוה בע"פ אינו גובה מהבעל דאיהו אפסיד על נפשיה שלא הלוה בשטר, וטעם זה לא שייך בסבולונות, שאין דרך לכתוב שטר, ולכן אף אם דינם כמלוה בע"פ גובה מנכסי מלוג שלה.

מהרי"ק: דוקא מנכסי מלוג גובה, ולא מנצ"ב אף שנחשב מלוה בשטר.

ח"מ – טעמו, אף שנחשב כמלוה בשטר שטורף מלקוחות, מ"מ לא טורף מטלטלים של נצ"ב כיון שאין טורפים מטלטלים מהלקוחות.

אבל מנכסי מלוג גובה אף מטלטלים כיון שהבעל לא נחשב לוקח גמור כיון שיש לו רק פירות.

ב"ש: מהשו"ע שהשמיט 'נכסי מלוג' משמע שגובה אף בנצ"ב. כ"כ מהר"ם פדוואה.

אבל הרמ"א (ה2.2) – פסק כמהרי"ק שלא גובה מטלטלים מנצ"ב אא"כ כתבה אג"ק.

1. כמלוה בשטר

ישועות יעקב: דווקא כשהבעל מודה שהיו סבלונות תחת ידו. אבל באומר איני מאמינך (שהכנסת סבלונות) אין בידה לגבות.

כמלוה בשטר

הרא"ש: גובה רק מנ"מ, כשאין לה נכסי מלוג רק נכסי צאן ברזל, האם גובה מהם?

אם יש לה שטר נדוניא (נצ"ב) על בעלה שיכולה לגבות השטר כל זמן שתרצה – יכול לגבות הסבלונות מבעלה מרבי נתן (האישה חייב לו, והבעל חייב לה).

אבל אם אין לה שטר הנדוניא עומד להגבות בכל זמן שתרצה האישה – ל"א שתמכור שטר נדונייתא בטובת הנאה, ויטול ראובן בחובו, משום שודאי תמחול לבעלה ואטרוחי ב"ד בכדי לא מטריחנן.

בד"ה - ותימה, למה לא יגבה מנדונייתא ויכתבו לבעל פטור כנגד מה שלקח.

ה2

1. *רשב"א:* אשה ששידכה בתה לשמעון ונתחייבה בנדוניא, ואח"כ נשאת בעצמה לאיש - המשודך לבתה מוציא כל מה שנתחייבה מבעלה מנכסים שהכניסה לו, דהוי כמלוה בשטר, אף על פי שבשעה שעשתה השדוכין לבתה עדיין לא נשבעה על כתובתה, מ"מ מאחר דנשבעת לבסוף אגלי מילתא למפרע דמה שעשתה תחילה בדין היה.

2. י"א הא דמלוה בשטר גובה מן הבעל מנכסים שהכניסה לו, היינו שהכניסה לו קרקע או מטלטלין וכתבה לבעלה חוב המטלטלים אגב קרקע. אבל לא כתבה לו אגב, ולא הכניסה לו רק מטלטלין, אפילו מלוה בשטר - אינה גובה מבעלה, דאין ב"ח טורף מטלטלין המשועבדים (תשובת רמב"ן סימן צ"ו). וסברא נכונה היא.

א. *מהרי"ו:* ומ"מ נראה להו דבמכנסת שאינה שלה, כגון שלקחה יתר מכתובתה - חייב להחזיר בכל ענין. ועיין בתה"ד סוף סימן צ"ו (נתבאר לעיל).

2. ת' המיוחסות לרמב"ן: ראובן ואשתו לוו משמעון בשטר, ומת ראובן והגבו ב"ד כתובתה ולא

הפסיקו נכסים לפרעון כתובתה (שלא נשאר לבע"ח), ונישאת ללוי והכניסה לו כל מה שהיה לה – יכול שמעון לגבות מלוי קרקעות שהכניסה לו, אבל מטלטלים (ולא כתבה אג"ק לשמעון) אינו גובה שבע"ח לא גובה מטלטלים משועבדים.

1. ועדיין לא נשבעה

ב"ש: ולא כתבה דאקני (שאל"כ מה שיגיע לה יכול לגבות).

מאחר שנשבעת לבסוף

ב"ש: הוא אמינא כיון שבשעת השידוכין עדיין לא נשבעה, הוי כאילו קנאה **אח"כ** ומכרה במה שנתנה לבעלה ולא הוי חוב! קמ"ל דאחר שנשבעה הוי כאילו היה בידה בעת השידוכין וחל החיוב.

דהוי מלוה בשטר

ב"ש: מחמת הפרסום דינו כשטר.

2. כתבה לבע"ח מטלטלים אג"ק

ח"מ: אף שבחו"מ(ס/א) נתבאר שנהגו לא לטרוף מטלטלים שמכר (אפילו אג"ק) משום תקנת השוק! בבעל לא שייך תקנת השוק.

אינו גובה מבעלה

ח"מ: וה"מ מנצ"ב אבל בנ"מ גובה מטלטלים אף שלא כתבה אג"ק, שהרי בסבלונות לא עשתה לו שטר אגב ועכ"ז גובה.
כ"כ פרישה והש"ך.
והב"ש – מהרמב"ן משמע שאף מנכסי מלוג אינו גובה מטלטלים. וכ"מ לשון הרמ"א, מ"מ אם תפס מטלטלים מהני (שהרי אם דינו כיורש גובה).

צא אשה שהכניסה מלוה לבעלה ומחלה.

א: אישה שהכניסה שט"ח לבעלה – אינה יכולה למחול ללוה (כתובות כה:).
● הגה: ואפילו מלוה בע"פ (רי"ו), וגם לא יכולה לומר פרוע (שאין לה מיגו שיכלה למחול) – נמ"י.

ב: בעל בנכסי אשתו לוקח, לכן מי שאמר לאישה 'נכסי לך ואחריך לפלוני' ונשיאת – זכה הבעל (כתובות צה:).
אבל אמר כן לנשואה, סילק הבעל ואחריך זוכה, ואם מכרה ללקוח – זכה לוקח (צה: חוזר חלילה).

ג: בעל בנכסי אשתו לוקח הוי, ולכן שומא לא הדרא לשום כיון (ב"מ לה.).
● מה הדין בחיי האישה:
רש"י והרא"ש – בחיי האישה שומא הדרא לפי שאין לבעל בגוף הקרקע רק פירות.
וכ"ד המחבר כאן שכתב 'ומתה' (אז שומא לא הדרא).
רמב"ם – אף בחיי אשתו שומא לא הדרא.
כ"כ המחבר חו"מ(קג/י) שלא הזכיר 'מתה'.
● ב"ש: בנצ"ב לכו"ע הוי לוקח אף בחייה ושומא לא הדרא.

ד: הי העל אשתו מלוה ע"פ – אין הבעל חייב לשלם דהוי כלוקח:
[ב"ב קלט: שאלה הגמרא - אם הבעל יורש או לוקח?
רשב"ם – הגמרא פשטה שדינו כיורש משום הפסד לוקח וצריך לשלם.
√הרי"ף – השאלה לא נפשטה, וכיון שהפסיד על עצמו שלא כתב שטר – א"צ לשלם].
● הגה: אם מעות המכירה בעין:
נמ"י – א"צ לשלם.
√רי"ן - צריך לשלם. כ"ד רב האי והרמב"ם
● מרן: מלוה בשטר צריך לשלם, שלא גרם הפסד לעצמו (ר"ח רא"ש והרשב"א).

● הגה: קהל שעשו קנסות ועברה אשתו על התקנה – בעלה חייב לשלם הקנס, וכמו שחייב לשלם לה הקורבן שהתחייבה, דהוי קצת כפרה (תה"ד).
מתי עברה (שהתחיבה קורבן)?
תו"ס – אף שעברה קודם שניאת. רש"י – רק שעברה תחתיו.
מ"מ ב"ש: תה"ד עצמו מסתפק, ותימה על הרמ"א שחייב לשלם. ובאמתן הט"ז פטרו לשלם.

ה: שלח סבלונות והלכה ונישאת לאחר – יכול לתבוע סבלונותיו שדינם כמלוה בשטר (ת' הרא"ש).

● הגה: לקחה יותר מכתובה ונישאת צריך הבעל להחזיר המותר.
וכן אם התחייבה במס ונישאת – צריך הבעל לשלם דהוי כמו סבלונות (מהר"ם פדואה).
ואבל נזקי אשתו א"צ לשלם (נמ"י).

● הגה: נתחייבה לחתנה ועמדה ונשיאת הוי ההתחייבות מלוה בשטר ומוציא החתן מבעלה, אף שלא נשבעה אז על כתובתה.

סימן צב: האיש שסילק עצמו מפירות נכסי אשתו ומירושתה.

ובו ח סעיפים (כתובות: פג)

א

1. הכותב או האומר לאשתו א. בעודה ארוסה: 'דין ודברים אין לי בנכסיך' - אם מכרה או נתנה, קיים. ב. (ואין לו במעות המקח כלל) (הגהות אלפסי). ג. וכל זמן שלא מכרה ולא נתנה - הבעל אוכל הפירות, ואם מתה יורשה.

2. ואם כתב לה כן אחר הנישואין - צריך לקנות מידו ואז יהיה מכרה ומתנתה קיים.

3. הגה: ולא מהני סלוקו אלא לאחר אירוסין, אבל קודם אירוסין לא מהני סילוק (ר"ן ריש פ' הכותב ורשב"א סימן תתק"ס).

1. כתובות(פג.): משנה – הכותב (או האומר – גמ) 'דין ודברים אין לי בנכסייך' – **ג.** ה"ז אוכל פירות בחייה ואם מתה יורשה. וא"כ למה כתב לה? שאם מכרה ונתנה קיים.

א. גמרא: וכי כתב לה מאי הוי, והתניא: האומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו ואין לי עסק בה וידי מסולקת הימנה לא אמר כלום (דאין כאן לשון מתנה שיזכה חברו)?

אמרי דבי רבי ינאי: בכותב לה ועודה ארוסה, כדרב כהנא דאמר רב כהנא נחלה הבאה לאדם ממקום אחר אדם מתנה עליה שלא יירשנה. כדאמר רב כהנא נחלה הבאה לאדם ממקום אחר אדם מתנה עליה שלא יירשנה.

אי הכי אפילו נשואה נמי?

אמר אביי נשואה ידו כידה, רבא אמר ידו עדיפא מידה.

פרש"י: בעודה ארוסה - עד שלא זכה בנכסים יכול להתנות שלא יזכה בנכסים לכשישאנה.

אי הכי – שהוא משום תקנה שלו שיכול למחול עליה, אפילו בנשואה נמי.

ידו כידה – והרי הוא שותף וצריך לשון מתנה ואין מועיל לשון 'דין ודברים...'.

ב. הג' אלפסי: מכרה קיים – ואין לבעל כלום במעות שקיבלה מהמכירה, ואם לקחה בהם קרקע הבעל אוכל פירות.

2. רמב"ם: ואם כתב לה אחר הנישואין צריך לקנות מידו כדי שיסתלק.

ה"ה – ולמד כן מב"ב(מג.) האומר לחברו 'דין ודברים אין לי על שדה זו' - אם קנו מידו מהני. ולא יהא כוח הבעל בנכסי אשתו גדול מכוח השותף בחלקו.

[**משמע** שאף מפירות הסתלק].

והטור – התנאי מועיל שמכרה קיים, אבל לא לעניין פירות.

3. הר"ן: ודוקא בעודה ארוסה שיש לו כבר קצת שייכות בנכסים, אבל קודם אירוסין שאין לו שייכות בנכסים כלל – לא הוי סילוקו כלום כ"כ הרשב"א.

1א. מכרה קיים

ח"מ: פירוש אף שמכרה אחר נישואין (התנאי מהני), דאילו קודם נישואין אף בלא תנאי מכרה קיים.

ומיירי שהנכסים היו בשעת התנאי, אבל נכסים שנפלו לה אח"כ יש מחלוקת בס"ב (ר"י * רמב"ן) אם מהני הסילוק על דבר שלא בא לעולם.

ב"ש: קיים – דווקא בדיעבד שכבר מכרה, אבל אם עדיין לא מכרה יכול לעכב (לשון המשנה 'אם מכרה ונתנה קיים' דיעבד). כ"מ מהתו"ס והרא"ש.

מכרה קיים

ערך לחם: ואם נתנה האישה במתנת שכיב מרע, כיון שמתנת שכיב מרע קונה רק לאחר מיתה ירושת הבעל קודמת.

2. אחר נישואין צריך לקנות מידו

ב"ש: טעמו – משום שאחר נישואין ידו כידה (או עדיף) ולא מהני אמירה לבד אלא בקניין.

ולא שייך לומר 'מחילה א"צ קניין' דלא שייך כאן מחילה כיון שיש לו חלק בגוף הקרקע (שהמחילה שייך רק במה שחייבים והוא מוחל).

מכרה קיים

ח"מ: מה דין הפירות?

לפי ה"ה – קניין בנשואה מהני אף לסילוק מהפירות (שלא יהא כוח הבעל גדול משותף בחלקו, שבקניין הסתלק אף מהפירות).
אבל לפי הטור – לא מהני לפירות רק לעניין מכירה ומתנה, דשאני שותף שאין לחלק בין פירות לגוף.
ב"ש – ואפשר דלא פליגי –
הטור – מיירי שכתב 'דין ודברים אין לי **בנכסייך**' אז לא נסתלק מהפירות רק לעניין המכירה.
וה"ה מיירי – שלא אמר בנכסייך, דאז מהני אף לפירות.

3. קודם אירוסין לא מהני סילוק

ח"מ: משמע שאף בקניין לא מהני מאחר שלא בא לעולם.
והג' מעשה ניסים (בית יעקב) – דווקא שהבעל אומר לשון סילוק לא מהני קודם אירוסין, אבל אם האישה התנתה תנאי גמור לפני האירוסין שלא רוצה להינשא רק ע"מ שלא ירשנה – התנאי קיים.

קודם אירוסין

ישועות יעקב: תמה על המנהג שלנו שכותב שטרי סילוק אחר **שידוכין** קודם נישואין, שהרי אצלנו אירוסין ונישואין יחד, ואיך מהני סילוק קודם אירוסין?
ולפמ"ש הט"ז לא קשה: ל"ד ארוסה, ה"ה אחר שנתקשרו (שידוכין) להינשא וכותבים תנאים יש לו קצת שייכות בנכסים, שהרי חייבת להינשא לו, שהרי אף ארוסה לא זכה בנכסים אלא שיש לו קצת זכות כיון שחייבת להינשא לו.

קודם אירוסין

ב"ש: ונמצא ג' אופנים בסילוק –
א. קודם אירוסין – לא מהני אפילו קניין.
ב. אחר נישואין – צריך סילוק בקניין.
ואז הסילוק לא מהני לנכסים שיפלו לה אח"כ, שהרי הקניין לא חל על דבר שלא היה בידו (רא"ש והר"ן).
ג. אחר אירוסין – מהני אף על הנכסים שיפלו לה אח"כ, כמ"ש המחבר(ב).

ב

1. אם התנה בעודה ארוסה על נכסים שיפלו לה משנשאת שלא יהא לו דין ודברים בהם: א. מועיל. ב. ויש מי שאומר שאינו מועיל.

2. הגה: סילק עצמו מנכסים: א. י"א שאין הנכסים הכתובים בכתובתה (פירוש נצ"ב) **בכלל** (מרדכי פ' הכותב בשם ריצב"א). **ב. ואפילו נכסים שנפלו לה אח"כ אינו בכלל** (מהרי"ק שורש י"ג), **אלא אם כן פירש בהדיא.**

1. התנה בעודה ארוסה

ב. ר"י – הסילוק מהני למה שנפלו לה בעודה ארוסה, אבל אם נפלו לאחר נישואין לא מהני התנאי
א. והרמב"ן – הסילוק מהני אף למה שיפול אחר נישואין.
כ"כ הרא"ש והר"ן.
כ"כ ב"ש - בדעת התו"ס.
כ"ד המרדכי – ומביא ראיה שהרי אף פירות עדיין לא באו לידו, ועכ"ז מהני סילוק.
כ"ד האגודה, הגמ"י. כ"פ הרמ"א בחו"מ(רט/ח)
וכן עיקר.

2. סילק עצמו מנכסים

א. מרדכי(ריצב"א): אין הנכסים הכתובים בכתובה (נצ"ב) בכלל.
ב. מהרי"ק – אף מה שנפלו לה ירושה אח"כ אינו בכלל.

2א. נכסים הכתובים בכתובה

כ"כ המרדכי בשם הריצב"א.
ודעת הרב האי גאון – שאף בנצ"ב מהני סילוק [כנ"ל בדעת המחבר שלא חילק].
אבני מילואים: מהתו"ס משמע שדוקא בתקנת חכמים נכסי מלוג מהני סילוק, אבל בנצ"ב שאינם תקנת חכמים אלא מדינא לא מהני סילוק, שהרי נצ"ב קיבל עליו אחריות והם שלו, שאם פחתו או הותירו הותירו לו.
ואפילו פירש בהדיא הסילוק לא מהני, לאפוקי הרמ"א דס"ל שמהני אם פירש הסילוק.

נכסים הכתובים בכתובה

ח"מ: דמסתמא סילק עצמו מנכסי מלוג, אבל נצ"ב שהכניסה לו על אחריותו אין זה בכלל.
כ"כ ב"ש.

ג

1. כשאמר לה בעודה ארוסה: 'דין ודברים אין לי בנכסיך' - אם קנו מידו הרי סילק עצמו מגוף הקרקע ואין לו בנכסיה פירות לעולם. א. ויש מי שחולק בזה.

1. כתובות(פג.): איבעיא להו – קנו מידו מהו?

א"ר יוסף – מדין ודברים קנו מידו (ואינו כלום).

√**ר"נ אמר** – מגופה של קרקע קנו מידו.

ומסקינן כר"נ – שמגופה של קרקע קנו מידו ואפילו הבעל עורר.

שיטות הראשונים

- √**הרי"ף** – סילק עצמו אף מהפירות.

שהשאלה היא על המשנה שכתב 'דין ודברים אין בנכסיך' בעודה ארוסה, האם כשקנו קניין בא להוסיף שלא רק שסילק עצמו מהמכירה אלא אף בפירות אין לו, ואסקינן שגוף הקרקע סילק עצמו ואף פירות אין לו. כ"כ הרמב"ם וה"ה(רב האי).

- **ורש"י פירוש** בעניין אחר. שהשאלה על הברייתא שאומר לשותפו 'דין ודברים... על שדה דין'. אבל באשתו לא מהני קניין להוסיף כלום.
- **והתו"ס** פירשו – דמיירי על הנשואה דלא מהני סילוק, אם קנו מידו מהני סילוק.
- **א. והראב"ד והרא"ש** – חלקו על הרי"ף והרמב"ם (שנסתלק מהפירות), כיון שאין במשמעות לשון זה סילוק אלא לעניין מכירה אין הקניין נותן יתרון בלשון מה שאינו במשמעותו. כ"פ הב"ש.

כן השיג הראב"ד – על הרמב"ם.

1. סילק עצמו מגוף הקרקע

ב"ש: ממה סילק עצמו?

- משמע אפילו מפירי פירות סילק עצמו.

והוסיף הרא"ש אף מירושה סילק עצמו.

- מיהו הרמב"ם, הר"ן והטור משמע – שרק מפירות סילק עצמו.

ואין לו בנכסיה פירות לעולם

ט"ז: טעמו של הרמב"ם –

בארוסה שאין צריך לקניין, **שסילוק** מנכסיה הוא שיכולה למכור הקרקע – אז **קניין** מועיל לדבר נוסף שאף נסתלק מפירותיה.

אבל בנושאה **שסילוק** לבד לא מהני למכור בנכסיה, הוי **קניין** מהני שיכולה למכור אבל לא לעניין פירות.

ד

1. הוסיף להתנות גם על הפירות, שאמר לה: 'דין ודברים אין לי בנכסייך ובפירותיהן' - אינו אוכל פירות בחייה, א. אבל מוכרים הפירות ולוקחים בהם קרקע ואוכל פירותיו.

ב. הגה: ואם מתה, יורשה (טור).

ג. וי"א דאין כופין אותה למכור הפירות, אלא שאם שיירה פירות ימכרם ויקנה בהם קרקע והוא אוכל פירות (טור בשם הרא"ש).

1. כתובות(פג.): 'דין ודברים אין לי בנכסייך ובפירותיהן' – אינו אוכל פירות בחייה **א.** ואם מתה יורשה.

√**רבי יהודה אומר** – לעולם אוכל פרי פירות.

רמב"ם: הלכה כר"י. כ"פ הרא"ש, הר"ן, [הרי"ף].

ר"י אומר: **אוכל פרי פירות**

ג. רמב"ם – וימכרו הפירות ויקנה קרקע ויאכל הבעל פרי פירות.

ב"י: ונראה שסמך על התוספתא(ט/ג): ר"י אומר – לעולם הוא אוכל פרי פירות. כיצד מוכר פירות וילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות.

משמע שצריך להשאיר פירות כדי שיוכל לקנות קרקע. וכ"ה בירושלמי.

א. הרא"ש – דווקא אם מעצמה שיירה פירות ימכרו ויקנה בהם קרקע ויאכל פירות, אבל אין ב"ד כופין אותה להשאיר פירות לקנות קרקע.

והראיה(שם): הגמרא שואלת – כיון שאכלו את הפירות איך הבעל אוכל פרי פירות? בדשיירא (כשהשאירה האישה פירות, ממנו קונים קרקע והבעל אוכל פירות).

משמע שהדבר תלוי באישה אם השאירה פירות, אבל לא כופים אותה להשאיר (והירושלמי חולק על הבבלי).

1. אינו אוכל פירות בחייה

ב"ש: ואף אם מכרה, מכרה קיים (שסלק עמו מהנכסים והפירות).

אבל אם אמר 'דין ודברים אין לי **בפירות נכסיך**' אז אם מכרה בטל (שלא סלק עצמו רק מהפירות ולא מהנכסים).

כ"כ תו"ס(דף נ.).

א. אבל מוכרים

ח"מ: והרשות בידה למכור אף קרקע השנייה ופירותיה, דלא עדיפא פירות מגוף הקרקע שמכרה שקיים.

והב"ש – ואין נראה, שלא סילק עצמו רק מקרקע ראשונה ולא משנייה.

ג. אין כופין אותה למכור הפירות

ח"מ: שהרשות בידה לאכול הפירות או ליתנם מתנה, ורק אם רוצה להחזיק בהם הרשות בידו למוכרם לקחת קרקע ויאכל פירות.

ה

1. הוסיף להתנות עמה שלא יאכל פירות נכסיה ולא פירי פירותיהם - לוקחין הפירות וקונים בהם קרקע, ולוקחים פירות קרקע זו וקונים בהם קרקע שנייה, והוא אוכל פירות אלו שהן פירי פירות.
וכן הדבר תמיד, עד שיתנה עמה שלא יהיה לו פירות ולא פירות פירותיהן עד לעולם, ואז לא יהיה לו שום צד פירות בחייה.

1. כתובות(פג.): משנה ... ר' יהודה אומר לעולם

אוכל פירי פירות עד שיכתוב לה: 'דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן ובפירי פירותיהן עד עולם'.

תוספתא(ט/ג): ר"י אומר – לעולם הוא אוכל פרי פירות, וילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות.

ג"מ(פג:): איבעיא להו – 'פירי פירות' דווקא או 'עד עולם' דווקא או תרוויהו דווקא?

הרא"ש: ולא איפשטא ואזלינן לחומרא וצריך לומר שניהם, שאל"כ יד האישה (בעל השטר) על התחתונה.
כ"פ הרמב"ם, הר"ן, [הרי"ף].

1. לוקחים פירות וקונים קרקע

ח"מ: ולפי הרא"ש גם כאן אין כופין אותה לשייר אא"כ שיירה מעצמה.

עד עולם

ח"מ: צריך לכתוב שניהם 'פירי פירות... עד עולם', שאל"כ יד האישה על התחתונה.

ו

1. כתב לה: 'דין ודברים אין לי בנכסייך ובפירי פירותיהן', ולא הזכיר הפירות: א. י"א - שאוכל הפירות ולא פירי פירות.
ב. וי"א - שגם הפירות אינו אוכל.

1. כתובות(פג:): איבעיא להו - כתב לה 'דין ודברים אין לי בנכסייך ובפירי פירות' מהו שיאכל פירות? מפירי פירות סליק נפשיה מפירי לא סליק נפשיה, או דלמא מכל מילי סליק נפשיה?

פשיטא דמכל מילי סליק נפשיה, דאי אמרת מפירי פירות סליק נפשיה מפירי לא סליק נפשיה כיון דאכלינהו לפירות פירי פירות מהיכא?

וליטעמיך הא דתנן רבי יהודה אומר לעולם הוא אוכל פירי פירות כו' כיון דאכלינהו לפירי פירי פירות מהיכא

אלא בדשיירא הכא נמי בדשייר.

להלכה: **דין הפירות**

א. **ר"ח** – השאלה לא נפשטה ולכן רק מפירי פירות סלק עצמו ולא מהפירות.
כ"כ ה"ה(יש מהגאונים) והטור

ב. **אבל רב האי גאון** – השאלה נפשטה, שמכל צד סילק עצמו, ולכן אף פירות לא אוכל.
כ"כ ה"ה(י"א) ורשב"ם.

1א. ולא פירי פירות

ח"מ: אבל פירי פירי פירות אוכל, אא"כ כתב לה 'עד עולם'.

1. התנה עמה שלא יירשנה, הרי זה לא יירשנה, אבל אוכל פירות בחייה.

א. ירושלמי והרא"ם: **וכן אם התנה עמה שאם מתה בלא בנים יחזרו הנכסים לבית אביה, הכל קיים.**

2. בד"א, שהתנה עמה קודם שתינשא, בעודה ארוסה, או בכותב לה בכתובתה בשעת כניסה, אבל אם התנה עמה אחר שנשאה - תנאו בטל, וירשנה.

3. הגה: ועין לעיל סימן ס"ט/ז.

4. הר"ן(רא"ן) וריב"ש: **והא דלא מהני תנאי לאחר שנשאת, דווקא שאמר שלא יירשנה, מ"מ אם מחייב עצמו להחזיר ליורשיה מה שיורש ממנה - צריך לקיים.**

1. כתובות(פג.): משנה - כתב לה 'דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן ובפירי פירותיהן בחייך **ובמותך'** - אינו אוכל פירות בחייה, ואם מתה אינו יורשה.

✓**הטור** – ואם לא הזכיר פירות, שאמר: 'דין ודברים... בנכסיך בחייך ובמותך' – אוכל פירות ואם מתה אינו יורשה.

ב"י – פשוט הוא.

מאידך: רשב"ג אומר - אם מתה יירשנה מפני שמתנה על מה שכתוב בתורה וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל.

להלכה:

✓**הרי"ף** – אין הלכה כרשב"ג, דקי"ל דבר שבממון תנאו קיים כרבי יהודה.
כ"ד הרמב"ם, רא"ש, רמב"ן, רשב"א והר"ן.

והר"ח – הלכה כרשב"ג, ולא מטעמו אלא משום דהוי מתנה על דבר שלא בא לעולם.
כ"כ בה"ג, ר"י והמאור.

2. (שם): אמרי דבי רבי ינאי - בכותב לה ועודה ארוסה, כדרב כהנא דאמר רב כהנא נחלה הבאה לאדם ממקום אחר אדם מתנה עליה שלא יירשנה.
כ"פ רמב"ם והר"ן – אע"פ שירושת הבעל דרבנן עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה.

1. ה"ז לא ירשנה

ח"מ: מ"מ אם מכרה אינו קיים כל זמן שלא אמר 'דין ודברים אין לי בנכסייך'.
כ"כ ב"ש.

אחר שנישאת

ח"מ: ובירושה אף שקנו מידו לא מהני. שבלא קניין אפילו פירות ומכירה לא מהני סילוק.
וטעמו כתב הראב"ד – שהרי ירושה לאחר מיתה היא ואינה הקנאה והוי קניין דברים, והנישואין כבר חלו על הכל.
אבל סילוק לפני נישואין מהני כיון דהוי נישואין על תנאי זה.

הכל קיים

ב"ש: כיון שיש מחלוקת בדבר אם קי"ל כרשב"ג או לא, אם תפס הבעל לא מוציאים ממנו שיכול לומר קי"ל כהפוסקים כרשב"ג.

3. ע"ל סימן ס"ט

שו"ע(סט/ז): זה שאמרנו שאין תנאי מועיל להסתלק מירושתה, היינו במתנה עמה אחר שנשאה או קודם שאירסה, אבל במתנה עמה בעודה ארוסה, מהני.

ח

1. רמב"ם: התנה עמה אחר נישואין (ה"ה – ומיירי בשקנו מידו) **שלא יהיו לו דין ודברים בנכסיה ולא בפירי פירותיה עד עולם בחייה ובמותה - ה"ז אינו אוכל פירות כלל, אבל אם מתה יירשנה.**

2. הגה – רשב"א: סלק עצמו מנכסי אשתו וגירשה, וחזר ונשאה סתם - על תנאי הראשון הוא מחזירה.

1. אינו אוכל פירות

ח"מ: ואם מכרה ונתנה קיים.

מתה אינו יורשה

ב"ש: אם כתב לה קודם נישואין הוי סילוק אף לירושה, אבל אחר נישואין לא מהני תנאי שלא ירשנה.

צב

האיש שסילק עצמו מפירות נכסי אשתו ומירושתה (כתובות פג).

א: הכותב לאשתו 'דין ודברים אין לי בנכסיך' יכולה רק למכור (שם), וכסף המכירה שלה (הג' אלפסי).
ואם כתב לה אחר הנישואין צריך קניין (רמב"ם).
• מרן: יכולה למכור, מה דים הפירות?
ה"ה – הסילוק מהני אף לפירות
✓והטור – פירות לא נסתלק שהרי כתב 'בנכסיך' ולא בפירותיהן.
• מרן: דווקא בעודה ארוסה מהני סילוק (לא לפני ולא אחרי) – רשב"א והר"ן.
• ח"מ: לפני אירוסין לא מהני סילוק אפילו בקניין.
הג' מעשה ניסים – ואם התנה שהקידושין על תנאי שלא ירשנה – מהני.

ב: התנה בעודה ארוסה שאין לו דין ודברים על הנכסים **שיפלו** לה אחר נישואין:
✓רמב"ן, רא"ש – מהני.
כ"כ מרדכי – שהרי סילוק פירות מהני אע"פ שלא בא לעולם.
והר"י – לא מהני. כ"פ המחבר(י"א).

ג: אמר לה: 'דין ודברים אין לי בנכסיך' **וקנו מידו** – סילק עצמו מגוף הקרקע ואין לו פירות (כר"נ שם).
כ"פ הרי"ף רמב"ם והמחבר.
ויש חלוקים – רש"י. כ"פ המחבר(י"א).

ד: 'דין ודברים אין לי בנכסיך **ובפירותיהן**' אין אוכל פירות בחייה (שם).
• לעולם הוא אוכל **פירי פירות:**
✓רמב"ם – לכן ימכרו הפירות וילקח בהם קרקע ויאכל פירותיה (פרי פירות).
והרא"ש – אין כופין למכור פירות, רק אם ישארו יקנו מהם קרקע והוא אוכל פירות. כ"פ הרמ"א(וי"א).

ה: 'בפירותיהן ופירי פירותיהן עד העולם' – לא אוכל אף פירי פירות (שם).

ו: 'בנכסיך ובפירי פירות' ולא הזכיר פירות (שם לא איפשטא), מה דין הפירות:
י"א (ר"ח) – השאלה לא נפשטה, ולכן אוכל פירות.
וי"א (ר' האי ורשב"ם) – השאלה נפשטה ולכן אין אוכל פירות.

ז: התנה שלא ירשנה 'בחייך ובמותך' (שם):
✓ת"ק – אין יורשה, שיכול להתנות על ממון.
כ"פ הרי"ף רמב"ם והרא"ש.
רשב"ג – יורשה, א"א להתנות עמ"ש בתורה.
כ"פ ר"ח ור"י – מטעם אחר, דבר שלא בא לעולם.
ב"ש: כיון שיש מחלוקת בדבר אם תפס מהני.
• מרן: התנה שאם תמות בלא בנים יחזרו הנכסים לבית אביה – תנאו קיים (ירושלמי והרמב"ם).
• הגה: התחייב להחזיר ליורשיה – מהני אף אחר נישואין (רמב"ן).

ח: התנה אחר נישואין **בקניין** שלא יהיו לו דין דברים בנכסיה ובפירותיהן בחייה ובמותה – סילק עצמו מהפירות אבל לא מהירושה, שא"א להסתלק מירושה אחר נישואין (רמב"ם).

- הגה: סלק עצמו מנכסי אשתו וגרשה וחזר ונשאה – על תנאי ראשון מחזירה (רשב"א).

סימן צג: דין מזונות האלמנה.

ובו **לב** סעיפים (כתובות: כא, נב-נד, נז, סט, פז, צה, צו-צח, קז. ב"ב: קלג, קלט, קמ. גיטין: מח, נ. ב"מ: לב)

א

1. הכתובה הרי היא כחוב שיש לו זמן, ואינה נגבית אלא לאחר מיתת הבעל, או אם גירשה.

א. הגה - רשב"א: והוא הדין מה שקבל בנדוניא. ועיין לעייל (ס"ו/י"א).

2. כתב לה מתנות - הם נגבות מחיים, מיהו אם דרך המקום לכתוב כן לכבוד בעלמא ושלא לגבות מחיים - הולכים אחר המנהג (במישרים בשם גאון, ודלא כרשב"א).

3. ריב"ש: ולא יוכל האב להתנות על בתו בשום דבר לאחר שנשאה, אבל אם הוא משיאה יכול להתנות על מתנותיה לשנות מן המנהג קודם שנשאה, כפי רצונו. ועיין בחו"מ (צ/כד).

1. כתובות(כא.): לא ניתנה כתובה לגבות מחיים.

פרש"י: לגבות מחיים – כל זמן שהבעל חי.

כ"פ הטור – אע"פ שכתובה היא כמו שט"ח אינה נגבית בכל עת, אלא לכשתתאלמן או תתגרש.

א. רשב"א: אף נדוניא לא ניתנה לגבות מחיים, שכולן מכניסות לבעל שלא יפרע אלא באלמנות או גירושין, ועוד מספר כתובתה נלמד שנכלל הנדוניא והתוספת יחד.

כ"פ הרמ"א(סו/יא) – הנדוניה אינה נגבית אלא עם הכתובה (לאחר שתתאלמן או תתגרש).

אבל העיטור – ס"ל שנדוניא ניתנה לגבות מחיים.

ד"מ: משמע שאף שעדיין אינה מותרת להינשא יש לה כתובה מיד.

כ"כ הרשב"א – אישה הצריכה חליצה מספק גובה כתובתה.

כ"כ הג' אלפסי – אלמנה וגרושה שהיא מנקת אף שאסורה להינשא עד כ"ד חודש נוטלת כתובתה.

כ"כ הגמ"ר – אפילו נפל בעלה למים שאין להם סוף שאסורה להינשא גובה כתובתה.

אבל הראב"ד – חולק, אף שהיורשים יורדים לנחלה – אינה גובה כתובתה, שאין אני קורא "כשתינשאי לאחר טלי כתובתך".

ב"ש: מחלוקת ראב"ד * הגמ"ר כשיש שני עדים שבעלה טבע במים שאין להם סוף, אבל עד אחד שמעיד לכו"ע אינה גובה כתובתה.

2. רי"ו: כתב הרשב"א – הכותב מתנה לאשתו, אע"פ שפירש בשטר שתוכל לגבות מחיים – לא מהני, ולא תגבה אלא לאחר מיתה.

אומנם הגאון אחר – חלוק בזה. ובמקום שיש מנהג הולכים אחריו.

1. כחוב שיש לו זמן

ט"ז: ולפ"ז אם רואים שהבעל מבזבז נכסיו – תוכל האישה למחות בידו, כמ"ש בחו"מ(עג/י) בלווה שמבזבז נכסיו שיכול המלוה לתבוע חובו אפילו תוך הזמן.

מיהו יש לחלק, דשאני כתובה שאפשר שלא תבוא לידי גבייה לעולם.

למעשה צ"ע!

ומהרי הלוי – אם רואים כוונת הבעל לאכול כל הממון ואח"כ ללכת חוץ לעיר כדי שתתרצה ע"כ לקבל הגט בלא כתובה – ניתנה כתובה לגבות מחיים.

וד"מ – כשמבזבז הבעל נכסיו בשחוק וזנות, שבלווה בכה"ג (חו"מ עג/י) יכול לתבוע חובו, ג"כ תוכל לתבוע הנדוניא.

ואף שאישה גרע טפי דאפשר שלא תבוא לידי גביה כלל, מ"מ יש לסמוך על העיטור שנדוניא נגבית מחיים בכל גוונא.

באה"ט(אגרת הרמב"ם): אשת משומד המנהג הוא להגבות כתובתה מיד אפילו בלא שבועה.

כ"פ שליטי גיבורים.

והר"ם מינץ: אישה שנעלם בעלה 10 שנים וקרוב לודאי שמת, אפשר לתת ממונו לביתו מטעם אפוטרופוס ותפרנס את אמה.

א. ה"ה מה שקיבל בנדוניא

ח"מ: מ"מ אם הנדוניא עדיין בידה או ביד אביה – יכלה להחזיק למזונות.

כ"כ ב"ש.

ה"ה... בנדוניא

פת"ש(רמב"ן): אף שנשתטה הבעל אין לה תקנה, אלא ב"ד יורדים לנכסיו ומפרנסים לאשתו ובניו, ואין לסמוך על העיטור לגבות הנדוניא מחיים.

3. אם הוא משיאה

ח"מ: כלומר שהאב נותן הנדוניא או שבתו קטנה שהיא ברשותו האב – יכול להתנות עם הבעל.

ב

1. האישה שהיו לו ספק גירושין א. ומת בעלה - אינה ניזונית מנכסיו, שאין מוציאין מיד היורש, מספק.
ב. אבל בחיי בעלה - יש לה מזונות עד שתתגרש גירושין גמורים.

0. ירושלמי: אישה שנתגרשה והבעל מעכב לתת לה כתובתה – חייב במזונותיה עד שיפרע עד פרוטה אחרונה.

להלכה:

הרי"ף – הירושלמי חולק על הבבלי ואין הלכה כהירושלמי.

כ"ד הראב"ד, רמב"ם(מדהשמיט הירושלמי), ריב"ש, רשב"א והרמב"ן.

הרא"ש – עבדינן כהירושלמי, שאין ראיה שהבבלי חולק. כ"ד העיטור.

ריב"ש: לכו"ע בחלוצה אין הלכה כהירושלמי, שהרי כתב הרא"ש שטעם הירושלמי משום תקנה לייפות כוח האישה שתקבל כתובתה בעין יפה, א"כ יש לומר שלא תיקנו אלא בגירושין וע"י המגרש אבל ביורשים לא תקנו, ה"ה לחלוצה שאין לה מזונות.

ח"מ: ודעת המחבר כהרי"ף שכל שנתגרשה לגמרי אין לה מזונות אף שלא קיבלה כתובה.

1. כתובות(צז:): א"ר זירא – כל מקום שאמרו מגורשת ואינה מגורשת - **ב.** הבעל חייב במזונותיה.

א. פרש"י: חייב במזונותיה – דווקא בחייו שמעוכבת להינשא בגללו, אבל אחר מותו ששוב מותרת להינשא אין לה מזונות שמא הגירושין היו גירושין ואינה אלמנה, ומספק לא מוציאים ממון מהבעל.

1ב. גירושין גמורים

ישועות יעקב: אישה שאמרה שלא בפני בעלה שהתגרשה, ואח"כ בא בעלה וכחישה אותה (שאינה יכולה להינשא). ואח"כ באו עדים או בעלה שכן גירשה – חייב במזונותיה (עד עכשיו) כיון שהוא עיכבה להינשא.

שיטה מקובצת(הרא"ש): ספק מגורשת שחייב במזונותיה, ל"ש מנישואין או מן האירוסין.

סיכום: מתי בעל שגירש חייב מזונות בכל זאת?

א. כשהבעל מעכב פרעון הכתובה :

- לפי הירושלמי – חייב במזונות.
  כ"כ הרא"ש, העיטור והטור.
- לפי הרי"ף – אין הלכה כהירושלמי, ולא חייב במזונותיה. כ"כ הראב"ד.

ב. כשגירשה בספק גירושין חייב במזונותיה (כיון שהוא מעכבה מלהינשא), אבל אחר מותו שוב אין חיוב מזונות (כתובות צז:).

ג

1. אלמנה ניזונת מנכסי יורשין כל זמן אלמנותה, א. אפילו אם לא נכתב בכתובתה, ואפילו אם ציוה בשעת מיתה: 'אל תיזון אלמנותי מנכסי' - אין שומעין לו (ב"י – שאין בידו להפקיע חוב שנשתעבדו נכסיו).

2. ואין היורשים יכולין לפרוע לה כתובתה ולסלקה מהמזונות, אלא היא ניזונת על כרחם כל זמן שלא תתבע כתובתה, א. אא"כ התנו כן בפירוש שלא תזון אלמנתו מנכסיו, או שהיה מנהג המקום כן.

ב. (*ר"פ"ש:* ויכולין ב"ד לתקן במקומן שהיתומים יסלקו אותה כשירצו).

1. חיוב מזונות לאלמנה

כתובות(נב:): משנה – אנשי הגליל היו כותבים בכתובה 'את תהא יבתא בבתי ומיתזנא מנכסי כל ימי מגר אלמנותך בבתי'. כן כתבו אנשי ירושלים.
אני יהודה היו כותבים 'עד שירצו היורשים ליתן לך כתבתך'. לפיכך אם רצו היורשים נותנים לה כתובתה ופוטרין אותה.

- **נוסח שבכתובה:** את תהא יתבא בבתי ומיתזנא מנכסי כל ימי מגר אלמנותיך (משך ימי אלמנותיך) בבתי.
- **כתובות(צה:):** אלמנה ניזונית מנכסי יתומים.
- **כתובות(נב:)** משנה – ואף שלא כתב לה נוסח זה חייב שהוא תנאי ב"ד.

א. רמב"ם: אפילו אם לא נכתב בכתובתה, ואפילו אם ציוה בשעת מיתה: 'אל תיזון אלמנותי מנכסי' - אין שומעין לו (כתובות סח:).
ב"י – טעמו, לפי שאין בידו להפקיע חוב שנשתעבדו נכסיו.
טור: מ"מ אם התנה בשעת נישואין שלא תזון אלמנתו מנכסיו – הוי תנאי שבממון שקיים.

2. (שם): כך היו כותבים בגליל "כל מיגר אלמנותיך" (כלומר שתלוי הדבר באלמנה).
ואנשי יהודה היו כותבים: "עד שירצו היורשים", לפיכך אם רצו היורשים נותנים לה כתובתה ופוטרין אותה.
שם(נד:): רב פסק - כאנשי יהודה (שתלוי ביורשים), ושמואל פסק - כאנשי גליל (שתלוי באלמנה).

להלכה:

ר"ח, רי"ף, רמב"ם, והרא"ש: הלכה כשמואל.
ר"ח והרי"ף – ואם יש מנהג ידוע יעשו כמנהגם.
א. טור: ודוקא בסתם, אבל אם פירש הכל לפי תנאו.
ב"י – וכן משמע מפשט המשנה.

רשב"א: ראובן חלה ולקחו חנון בנו לביתו וסיפק צרכיו, וכשמת דאג לכל צרכי קבורתו. ולאה אשת ראובן הפקידה המטלטלים ביד חנוך.
עכשיו תובעת לאה את המטלטלים בטענה ששלה היו, והשיב חנוך שתופס אותם בשביל הוצאות, ועוד טוען: איני יודע שהם שלך, ועוד שמה שקנתה אישה קנה בעלה.
תשובה: הדין עם לאה מכמה טעמים –
א. נאמנת לאה לומר שהמטלטלים שלה אפילו בחייה בעלה, כדאיתא(ב"ב נא:) קיבל מהאישה יחזיר לאישה (ולא לבעל).
ב. ומ"ש 'שמה שקנתה אישה קנה בעלה' – אינו כלום,, שמא נתנו לה אחרים ע"מ שאין לבעלה רשות בהם.
ועוד 'מה שקנתה אישה קנה בעלה', הוא רק לעניין שאוכל פירות שהם נכסי מלוג, אבל כשמת הבעל הם שלהם לגרמי.

ריטב"א: אישה ממקום זה שנישאה לבעל ממקום אחר ע"ד לגור שם – הולכים בזה לפי מנהג מקום הבעל, לעניין מזונות האלמנה.

1. ניזונת מנכסי יורשים

הר"י אדרבי: ה"ד אם נשארו מנכסי אביהם, שאל"כ אינם חייבים לזונה מנכסיהם.

א. אפילו ציווה

ת' הרדב"ז: ראובן ציווה מחמת מיתה שיתנו לאשתו 200 זוז בכתובתה, ומגיע לה כתובה של מנה. והאישה לא רוצה לגבות כתובתה אלא להיות ניזונת כדים אלמנה.
אפוטרופוס היתומים טוען כי הבעל שהוסיף לה מנה כדי לסלקה מעל היתומים, וכיון שאינה רוצה להסתלק אין לה אלא מנה.
תשובה: הדין עם האלמנה ותהיה ניזונת ולבסוף תגבה 200.
א. הרי כתב לה: '200 זוז **בכותבתה'** משמע כדין כתובה ממש, כמו במנה ראשון הרשות בידה לזון או ליטלם, כן הדין במנה השני שהוסיף לה.
ב. האדם יודע שאשתו ניזונת מנכסיו, ואם כוונתו במנה הנוסף במקום מזונות היה צ"ל 'תנו לה מנה למזונותיה'.
ג. ודאי במתנתו בא לייפות כוחה ולא לגרוע.

2. כל זמן שלא תתבע כתובה

ב"ש: ובגרושה הפוך, שאם מעכב לתת לה כתובה כ"ז שאינה תובעת כתובתה אין נותנים לה מזונות. אבל אלמנה כ"ז שלא תובעת כתובתה יש לה מזונות.

א. אא"כ התנו בפירוש

ח"מ: אם היה התנאי בשעת נישואין פשיטא דמהני. ואף אם מחלה כתובתה אחר נישואין אפשר דמהני אף בלא קניין (וממילא מפסידה מזונות).
כ"כ ב"ש.

ב. יכולים ב"ד לתקן (ריב"ש)

ב"ש: מ"מ ג' חודשים ראשונים עדיין מקבלת מזונות (ריב"ש).
וטעמו – כיון שמעוכבת להינשא תוך ג' חודשים יש לה מזונות.
ולפ"ז ה"ה בכל מקום שמעוכבת נישואין מחמתו לא מפסידה כתובתה.
פמ"א – ואם תבעה האלמנה כתובתה אין לה מזונות אף תוך ג' חודשים ראשונים, דכיון שתבעה כתובה מעיקרא לא תקנו לה מזונות אף בג' חדשים ראשונים, ורק היורשים כופים אותה לקבל כתובה ניזונת גח"ר.

ספר ישועות יעקב: בימנו נהגו בתי דינים לסלק האלמנה בכתובה כל זמן שירצו היורשים, וכל הנישאת ע"ד המנהג נישאת. וטעמו – כיון שכיום המזונות התייקרו מאוד וכל אישה תעדיף לקחת רק נדוניא ותמשיך להיות ניזונת, לכן עשו בזה תקנה.
כ"כ שבו"י וב"מ.

להוציא האלמנה מהמדור:

- ישועות יעקב – מטעם הנ"ל המנהג אף להוציאה מהמדור.
- וב"מ – אין לגרש אלמנה מהמדור כל זמן שלא תבעה כתובתה בב"ד. ולכן אם רוצה לוותר על מזונות יכולה להמשיך לדור עד תתבע כתובתה.

יכולים ב"ד לתקן

ראנ"ח: אלמנה האומרת לבע"ח שאינה רוצה ליטול כתובתה אלא להיות ניזונת (וממילא לא נשאר לבע"ח) – אין בטענתה כלום. ואם תפסה האלמנה למזונותיה אין בע"ח מוציא ממנה.
והרדב"ז – לא מהני תפיסתה ובע"ח מוציא מידה.
כ"כ הרמ"ט.

1. המניח אלמנה ובת (וכ"ש בן – ח"מ מהגמרא), **ממנה או מאשה אחרת, ואין בנכסים כדי שיזונו שתיהן - האלמנה ניזונית והבת תשאל על הפתחים.**

2. וי"א דבין שהנכסים מרובין בין שהן מועטין, אם יש אלמנה ובן או אלמנה ובת - תיזון היא עם הבן או עם הבת עד שיאכלו הנכסים.

3. ואפילו אם תינשא הבת ומכנסת הנכסים לבעל - היא תיזון מהם אפילו אחר מיתת הבת.

2. אבל אם יש אלמנה ובן ובת, והנכסים מועטים שאין בהם כדי שיזונו הבת והבן עד שתבגור הבת - אז ידחו הבן והבת ותיזון האלמנה לבדה עד שתגבה כתובתה.

4. הגה – *ה"ה(ראמ"ן):* **ובמקום שהאלמנה דוחה הבנות, מוציאין לאלמנה מזון עד זמן שאומדין ב"ד שראויה לחיות, אם זקנה ואם ילדה, ונותנין ביד שליש והוא מפרנסה אחד לשלושים יום** (ב"י בשם המ"מ שכ"כ בשם הרמב"ן).

0. ב"ב(קלט:): משנה – בזמן שהנכסים מרובים (כדי שיזונו כולם) – הבנים יורשים, והבנות יזונו (פירוש הבנות יזונו מהירושה שביד היורשים).
נכסים מועטים – הבנות יזונו (פירוש מפרישים חלקן למזונות עד שיתבגרו והשאר לבנים) והבנים יחזרו על הפתחים (מה שלא יפסיקו להם).

ב"ב(קמ:): אלמנה ובת, מי קודמת?
א"ר אבא א"ר יוסי – עשו אלמנה אצל הבת, כבת אצל האחים בנכסים מועטים. מה בת אצל האחים הבת ניזונת והאחים יחזרו על הפתחים, אף אלמנה אצל הבת – אלמה ניזונת והבת תשאל על הפתחים.
כ"פ הרמב"ם.

אלמנה ובן או בת (בנכסים מועטים)

- **2.תו"ס:** דווקא כשיש בנים ובנות בנכסים מועטים יש בכוח הבנות לדחות את הבנים לחזר על הפתחים והם ניזונות, כיון שגם לבת יש צד ירושה (כשאין בנים).
אבל בנים ואלמנה – כיון שהאלמנה באה מכוח תקנה אין לה כוח לדחות הבנים, שבאו מכוח ירושה, שיחזרו על הפתחים, אלא יזונו בשווה, שלא עקרו ירושה דאורייתא מכוח תקנה. וכן הדין באלמנה ובת שיזונו בשווה.
ורק כשיש בנים ובנות ואלמנה, שהבנים כבר נדחו מכוח הבנות, גם הבנות נדחות מכוח האלמנה עד שתגבה כתובתה.
וכ"ה בתוספתא, וכ"מ מהירושלמי.
כ"כ הרמב"ן – באלמנה עם בן או בת ל"א שאלמנה תיזון והבן או הבת יחזרו על הפתחים.
וטעמו – לפי שאין שיעור קצוב למזונות האלמנה (תלוי כמה תחיה), משא"כ שהבנות יש קצבה למזונותיהן (עד שיתבגרו או ינשאו).
כ"ד הר"ן – שאל"כ, שיגבו תחילה לאלמנה לכל חייה, רובן של יורשים הולכים בפחי נפש.
כ"פ הרא"ש הטור, ה"ה(רמב"ן).

כ"פ המחבר בשם י"א.

• **1.והרמב"ם** – בכל גוונא האלמנה ניזונת והבן או הבת יחזרו על הפתחים. (הר"ן – כ"מ מהגמרא).
וכד" המחבר בסתם.

כ"פ שו"ע(קיב/טז) - הניח אלמנה ובת ממנה או מאשה אחרת, ואין בנכסים כדי שיזונו שתיהן:
האלמנה ניזונית והבת תשאל על הפתחים.
ויש חולקין, כמו שנתבאר בסימן צ"ג/ד.

3. ב"ב(קלט.): שלח רבין – מי שמת והניח אלמנה ובת – אלמנתו ניזונת מנכסיו. נשאת הבת - אלמנתו ניזונת מנכסיו.
מתה הבת: אמר רב יהודה בן אחותו של ר' יוסי ברבי חנינא ע"י היה מעשה ואמרו - אלמנתו ניזונת מנכסיו.

פרשב"ם נישאת הבת – והכניסה הנכסים לבעל, אלמנתו ניזונת מהם.

ג"מ: טעמו – אף שהבעל לוקח בנכסי אשתו ואין מוציאים מזון האישה מנכסים משועבדים! כאן נתנו לו דין יורש משום הפסד האלמנה.

סמ"ג: מזונות האלמנה קודמים לבת – ולכן אם נישאת הבת לא נוטלת עישור נכסים בנכסים מועטים מפני מזונות האלמנה
כ"כ ח"מ וב"ש.

1. כדי שיזונו שניהם

ח"מ: ובבת הזמן הוא עד שתתבגר, והאלמנה השיעור לכל חייה עד שתגבה כתובתה.

2. וי"א (תו"ס)

ח"מ: טעם הי"א – שאין בכוח האלמנה לדחות ירושה דאורייתא (של הבן או הבת). אבל כשיש בן ובת, הואיל והבן כבר נדחה מכוח הבת ממילא גם לאלמנה יש הכוח לדחות הבת.

3. אפילו תינשא הבת

ח"מ: דין זה לכו"ע (ולא רק לי"א) שהרי היא גמרא מפורשת (ב"ב קלט.).

היא תיזון מהם

ב"ש: כל הסוגיה מיירי רק בנכסי מלוג, אבל נצ"ב הבעל לוקח ואין מוציאים ממנו למזון האלמנה.
ואף שאם הכניסה לבעלה נצ"ב דבר שאינו שלה צריך להחזיר (וגם כאן נכסים אלו משועבדים למזון האלמנה)!
היינו בגזל ממש, אבל מזונות האלמנה אנו רק חיוב ואין מוצאים. כ"כ מהרי"ק.
ותימה שהאחרונים לא כתבו זה.
וכנה"ג – ומהטור משמע אף בנצ"ב בעל יורש הוא ומוציאים ממנו למזון האלמנה.

ה

1. אלמנה שתבעה כתובתה בב"ד - אין לה עוד מזונות, א. ואפילו לא פרעוה. ב. (אבל תבעה שלא בב"ד, לא הפסידה) (טור).

2. וי"א שאפילו תבעה בבית דין לא הפסידה, אלא אם כן תבעה מעצמה, אבל אם תבעה מדוחק, שלא נתנו לה מזונות, או שרימוה ואמרו לה: 'פלוני חפץ לישא אותך', ומחמת זה תבעה כתובתה או כיוצא בזה - לא הפסידה מזונותיה.

3. הגה - הגה' אלפסי: הנשבעת על כתובתה לפני ב"ד לא - הפסידה מזונות, דשבועתה לא הוי כתביעה (כ"מ ממהרי"ק).

1. כתובות(נד.): אמר רב יהודה אמר שמואל התובעת כתובתה בבית דין אין לה מזונות.
ולא? והתניא - מכרה כתובתה ומשכנה כתובתה עשתה כתובתה אפותיקי לאחר אין לה מזונות. הני אין אבל תובעת לא?
ב. הני בין בבית דין בין שלא בבית דין תובעת בבית דין אין שלא בב"ד לא.

כ"כ הרא"ש – ומשעת תביעה אין לה מזונות.

פרש"י: אין לה מזונות – טעמו כיון שגילתה דעתה שרוצה להינשא, והבעל כתב בכתובה: 'כל ימי מיגר **ארמלותיך** בבתי', כשהיא אלמנה בשביל כבודו.

א. טור: ואפילו לא פרועה לה כתובתה.
הגר"א: מקורו מגיטין(לה.):
הגהות והערות – שם: מעשה באלמנה שבאה לתבוע כתובתה בב"ד, ורבה בר ר"ה לא הגבה לה מפני שאין משביעים אלמנה. אמרה: תנו לי מזונות. א"ל: כיון שתבעת כתובתך הספדת מזונות.
הרי אף שלא פרעו לה כתובתה הפסידה מזונות.

מיהו הב"ש(ת' רש"ד) – היינו אם פרעו אח"כ אז

אין לה מזונות משעת תביעה, אבל כשאין להם לשלם או שאינם רוצים לשלם יש לה מזונות.

ובהפלאה – הרש"ך הביא שני טעמים למה הפסידה:

א. תביעה נחשב כבר כגבוי.

ולפ"ז אין לה לשלם או לא רוצים לשלם לא הפסידה מזונות.

ב. הטעם היותר נכון הוא כיון שתבעה כתובה שוב אינה חוששת לכבוד בעלה.

ולפ"ז אף שאין להם לשלם הפסידה מזונותיה.

ואם כן לטעם השני קשה על הב"ש !

מיהו אם יש להם לשלם ולא רוצים יש לה מזונות עד שיכפו אותם ב"ד לשלם.

סיכום: כשאין להם לשלם לה כתובתה

- לפי הגהות והערות(הגר"א) – הפסידה מזונותיה.

כ"כ הפלאה לפי תירוץ שני של הרש"ך, קורבן נתנאל וישועות יעקב.

- ב"ש – לא הפסידה. כ"כ ת' רש"ך.

הדין בגרושה שלא פרעו לה כתובתה:

- **ירושלמי** – חייב במזונותיה עד שיפרע כתובתה עד פרוטה אחרונה. כ"פ הרא"ש והעיטור.
- **והרי"ף** – אין הלכה כהירושלמי אלא ברגע הגירושין אין לה יותר כתובה. שהבבלי חולק על הירושלמי. כ"ד הרמב"ם, רמב"ן, רשב"א וריב"ש.

2. ירושלמי: ובלבד מן השופי, אבל באונס לא הפסידה. כמו אותה אלמנה שרימו אותה שכהן רוצה לישא אותה ולכן תבעה כתובתה ואבדה מזונותיה. כששמע רבי יוסי החזיר לה מזונותיה.

כ"פ הרא"ש – וכן נמי אם לא רצו לזונה ולכן תבעה כתובתה אין זה מהשופי ולא הפסידה מזונותיה.

והרי"ף והרמב"ם – השמיטו ירושלמי זה. משמע דס"ל שהבבלי חולק.

1. אלמנה שתבעה

ב"ש: אם תבעה מקצת כתובתה?

אם **מכרה מקצת** כתובתה לכו"ע לא הפסידה מזונותיה כמ"ש לקמן סעיף י.

- שליטי גיבורים – אפילו **תבעה מקצת** כתובתה הפסידה מזונות.

כ"כ הר"ן והרא"ה.

- מיהו התו"ס – לא הפסידה עד שתתבע כל כתובתה.

כ"כ הרא"ש, רמב"ם, מרדכי, וכ"מ מהרמ"א(יב).

כ"פ ח"מ.

תבעה כתובתה

באה"ט(ת' הרש"ך): תבעה מנה/מאתים והניחה תוספת או פוך – לא מפסידה מזונות. אבל יכולים היורשים לשלם לה הנותר ולסלקה. ודוקא שתבעה וגבתה, אבל לא גבתה אין יכולים לסלקה.

תבעה נדוניא והניחה מנה/מאתים ותוספת – לא הפסידה.

ויש מחלוקת אם יכולים היורשים לשלם לה ולסלקה.

אם תבעה הכל חוץ מנדוניא – הפסידה.

וכנה"ג – אף בשביל נדוניא (שלא תבעה) ניזונת, שיכולה לומר קי"ל כהפוסקים שאין הנדוניה בכלל.

רעק"א: אם כתובתה 200 ונדוניה 200 ומחלה סתם 200, יכולה לומר שמחלה הנדוניה וניזונת בשביל הכתובה.

בבית דין

ב"ש(שליטי גיבורים): ודוקא בפני ב"ד מומחים.

כ"כ הב"ח וקובץ מפרשים(נמ"י).

א. אפילו לא פרעוה

הרמ"ט: ציווה הבעל מטלטלים מהבית לפרעון כתובתה, כל שלא מכרה אותם לא איבדה מזונותיה.

2. אבל תבעה מדוחק

ת' רש"ך: ודוקא שעדיין לא פרעו לה, אבל אם כבר נפרעת כתובתה אף שהיה מדוחק הפסידה מזונותיה.

רשד"ם: ואם תבעה שחששה שילך היורש אבדה מזונותיה. כ"כ הר"א ששון ורש"ך.

רדב"ז: תבעה כתובה בב"ד וכשבאו לגבות מצאו שהכתובה לא ראויה לגבות (כגון שהיה פסול) אף שמגבים לה מנה/מאתים מתנאי ב"ד לא איבדה מזונותיה.

[לכאורה לפי הטעם השני של הרש"ך שאיבוד מזונות הוא בגלל שלא חששה לכבוד הבעל, גם כן הפסידה מזונותיה ברגע שתבעה כתובתה].

3. דשבועתה לא הוי כתביעה

ח"מ(הר"ן): טעמו – שנשבעה רק כדי שלא יפסידו היורשים כתובתה אחר פטירתה, דקי"ל אין אדם מוריש שבועה לבניו.

1. ת' הרי"ב"ש: שכיב מרע שציוה שתהא אלמנתו ניזונת מנכסיו כל ימי

מיגר אלמנותה יתר על כתובתה - יש מי שאומר שאין אלמנתו מפסדת מזונותיה בתביעת כתובתה בבית דין, ולא בשאר דרכים המפסידים מזונותיה, א. וגם אין מעשה ידיה ליתומים (כיון שאוכלת ממתנת בעלה ולא מתקנת חכמים).

1. שכיב מרע שציוה (ת' הריב"ש)

ח"מ: טעמו של הריב"ש כמ"ש בתשובה: 'שכיב מרע שאמר אני **מניח** (לשון מתנה) שתהא אישתי ניזונית...'. לפ"ז בלא לשון מתנה לא מהני, ותימה על המחבר שכתב "**שציוה**" שאפשר שאז כוונתו שתאכל מתנאי ב"ד? ואפשר שסמך על הטעם השני שכתב הריב"ש: שהשכיב מרא אמר '**יתר** על כתובתה...', שמשמע בנוסף לכתובת תנאי ב"ד. מ"מ אין זה ברור, שיתכן שטעם השני הוא רק לסניף.

ב"ש: אף שאמר בלשון מתנה לא מחויבים לשלם לה גם מצד מתנה וגם מצד תנאי ב"ד.

שאין אלמנתו מפסידה

פת"ש(ב"מ, הפלאה וחת"ס): תימה, הא קי"ל כל שאין בבריא בקניין אינו בשכיב מרא, וא"כ איך קנתה מנכסיו דבר שאין בו ממש ולא בא לעולם? דבשלמא בתנאי ב"ד אוכלת אבל מתנת שכ"מ איך זכתה?

מ"מ אם כתב הבעל: 'אני מניח **מנכסי** שתזון' מהני דהוי כדקל לפירותיו, שהנכסים בעולם.

בתביעת כתובתה

ח"מ: ה"ה אף שכבר פרעו לה כתובתה לא הפסידה מזונותיה.

כ"כ הט"ז והב"ש – אבל השתדכה הפסידה מזונותיה (שכבר לא מקרי יושבת באלמנותה).

ב"מ – דווקא שכתב 'כל ימי מגר אלמנותיך', אבל כתב 'אלמנתי אשתי' אף שנשתדכה לא הפסידה מזונותיה, שפירוש 'אלמנתי אשתי' שהיתה כבר אשתו אלמנתו.

כ"כ הפלאה וחת"ס.

1. תבעוה להינשא, אפילו נתפייסה - לא הפסידה מזונותיה. וכן אם כחלה או פרכסה או זנתה - לא הפסידה מזונותיה.

2. אבל אם נתארסה - הפסידה מזונותיה. א. (וי"א דמיד שעשתה שידוך הפסידה מזונותיה) (ב"י).

1. כתובות(נד.): אר"נ אמר שמואל – תבעוה להינשא ונתפייסה הפסידה מזונותיה. ואפילו לא נתפייסה רק בגלל בנ"א שאינם מהוגנים שוב אין לה מזונות.

א"ר חיסדא – זינתה אין לה מזונות.

א"ר יוסף – כיחלה ופרכסה אין לה מזונות.

ולית הילכתא ככל הני שמעתא, אלא כדאמר רב יהודה בשם שמואל – התובעת כתובתה בב"ד אין לה מזונות.

לית הילכתא

- **התו"ס** – אין הלכה ככל השמועות, מלבד תבעוה להינשא (הראשון) שהפסידה, שהיא עדיפה.
- √**אבל הרי"ף** – השמיט גם תבעוה להינשא. משמע שאין הלכה אף בזה.

כ"ד הרא"ש. והרמב"ם.

2. רמב"ם: ואם התארסה הפסידה מזונותיה.

ה"ה – שהרי תנאי מזונות אינו אלא בהמשך ימי אלמנותה וכיון שהתארסה נקראת אשת איש ולא לאלמנה.

א. ב"י – ונ"ל שאף אם רק **שידכה** עצמה הפסידה, שהרי כבר הפקיעה מעליה כבוד בעלה ואיך יתכן שיהא לה מזונות מנכסיו.

2. הפסידה מזונותיה

הר"ם אלשיך: ואם שנפל ספק בקידושין אף דהוה רק ספק מקודשת אם תפסה אין מוציאים מידה. כ"כ הרב בצלאל.

א. מיד שעשתה שידוך

הב"ח: חולק, לא גרע שידוך מתבעוה להינשא שלא הפסידה מזונותיה, דתלינן שתחזור בה.

וח"מ – תימה, נתפייסה הוא דיבור בעלמא, משא"כ בשידוכין שנתקשרה בקנס וחרם נקראת כבר כלתו ובודאי שלא תחזור בה.

ומ"ש הרמב"ם: 'נתארסה' משום שבימיהם היו מארסין מיד אחר שידוכין.
וכ"ד הב"ש לחלוק על הב"ח.

ח

1. מכרה כתובתה א. כולה, או משכנה או עשתה אפותיקי לאחר, בין שעשתה דברים אלו בפני ב"ד מומחין בין בפני ג' נאמנים, ב. רמ"מ: בין שעשתה בחיי בעלה בין שעשתה לאחר מיתת בעלה - אין לה מזונות מהיורשים.

1. שם(נד.): תניא – מכרה כתובתה או משכנה או עשתה כתובתה אפותקי לאחר – אין לה מזונות, אף שעשתה כן שלא בפני ב"ד (ח"מ – דהוי כגבוי שאין לה מזונות).

פרש"י: עשתה אפותקי – קרקע מיוחדת לכתובתה עשתה אפותקי לבע"ח.

א. הטור – ודוקא כל כתובתה כמ"ש בסעיף י'.

1. בפני ג' נאמנים

ח"מ: הרמב"ם והטור לא כתבו כן, אלא כתבו: 'בין שלא בפני ב"ד', וכ"ה בגמרא. **משמע** אף בלא עדים.
ואף שלקמן סכ"ה מבואר שאין לאלמנה למכור למזונות אלא בפני ג' נאמנים בשומא! ה"ד במוכרת קרקעות, אבל מוכרת שטר כתובה א"צ ב"ד כלל.
ותימה על המחבר שהצריך ג' נאמנים?

והב"ח – מ"ש 'בין שלא בפני ב"ד' היינו א"צ ב"ד מומחים, אבל צריך ג' נאמנים.

ג' נאמנים

הב"ח: בדיעבד שמכרה שלא בפני ג' – עדיין לא הפסידה.

והב"ש – לא נ"ל, שהרי הטעם שהפסידה מזונותיה כיון שאין לה תנאי כתובה, א"כ מה לי מכרה בפני ג' או ב' או שהם מודים שמכרה בכל גוונא הפסידה. כ"כ הח"מ עצמו (שא"צ ב"ד כלל).

אין לה מזונות מהיורשים.

ב"ש: משמע בחיי בעלה יש לה מזונות, ואף שבמוחלת כתובתה הפסידה מזונות אף בחיי בעלה (לדעת הרמב"ם)!
שאני מוחלת שמחלה מעצמה אמרינן מחלה הכל, משא"כ במוכרת דהוי אונס.
וכ"כ ה"ה – שבמכורת יש לה מזונות בחיו.

כ"כ הט"ז – שמזונות בחיי בעלה אינן תנאי כתובה אלא מתקנת חכמים, שמעשה ידיה תחת מזונותיה, משא"כ אחר מיתת בעלה הוא משום תנאי כתובה (רא"ש).

מחלה או מכרה כתובתה סתם, האם גם הנדונה בכלל לשון כתובה?

- **רמב"ם והרא"ש** – הנדוניה אין לה **דין** כתובה, וגם אינה בכלל **לשון** כתובה (ולכן הנדונה לא נמכרה).
- **רשב"א** – אומנם אין לה **דין** נדוניה, אבל נכלל **בלשון** כתובה, שאם מכרה כתובתה סתם גם הנדוניה נמכרה.
- **רמב"ן והרא"ה** – **דין** נדניה כדין כתובה כשהנדוניה אינה בעין ובאה האישה לגבותו מחמת שיעבוד.

נמצא לפי הרמב"ן רשב"א והרא"ה אם מכרה סתם גם הנדוניה בכלל. מיהו מהרי"ו פסק שלא נמכרה הנדוניה.

להלכה: הרמ"א (קה/ד) פסק:
דעה ראשונה – כרו"פ (רמב"ן, רשב"א והרא"ה) שהפסידה גם הנדוניה אם אינה בעין.
דעת שנייה – כמהרי"ו שלא הפסידה נדונייתה.

ט

1. מחלה כתובתה לבעלה - הפסידה מזונותיה א. שאחר מותו, אבל בחייו - יש לה מזונות.
ב. ויש מי שאומר - שאף בחייו הפסידה מזונות.

ג . (הר"ן: וכן אם מחלה ליתומים אבדה מזונותיה).

1. כתובות(נג.): יתיב רבין בר חנינא קמיה דרב חסדא ויתיב וקאמר משמיה דרבי אלעזר – מוחלת כתובתה לבעלה אין לה מזונות.
אמר ליה (רב חיסדא): אי לאו דקאמרת לי משמיה דגברא רבא, הוה אמינא לך: 'משיב רעה תחת טובה לא תמוש רעה מביתו'.

להלכה:

- **ה"ה⊥הר"ן(יש פוסקים)** – הלכה כרב חיסדא שלא הפסידה מזונותיה.
- √**רמב"ם** – הלכה כר"א שהפסידה מזונותיה.

כ"ד הרי"ף, הראש והר"ן.
ה"ה: שהרי אף לר"ח לא אמר כן אלא דרך דחייה בעלמא.

הפסידה מזונותיה

א . הרא"ש – דווקא מזונות שאחר מותו אבל בחייו יש לה מזונות. כ"כ רש"י.
כ"כ ה"ה(רמב"ן והרשב"א).

ב . אבל הרמב"ם – הפסידה מזונותיה אף בחיי בעלה.

ג . ירושלמי: אלמנה שמחלה כתובתה ליורשים יש לה מזונות. לא דין שהפסדתה כתובתה תפסיד גם מזונותיה?

√**אבל הרשב"א** – מהבבלי משמע שחולק על הירושלמי, שאם מחלה כתובתה ליורשים הפסידה מזונותיה. ול"ד למוחלת לבעלה שיש לה מזונות בחייו שהיא סומכת על בעלה שלא ימנע ממנה מזונותיה, ולכן לא מחלה לו מחיים. משא"כ ביורשים כיון שאין לה עליהם כתובתה נסתלקה מהם לגמרי.
כ"פ הב"י.

1א . אבל בחייו יש לה מזונות

ח"מ: שהרי מזונות לא תנאי כתובה אלא תחת מעשה ידיה (ב"י), ואם עושה מלאכה ניזונת. כ"כ הב"ש.
והב"ח – כתב דעת הטור ע"פ רש"י:
במכרה או משכנה – הפסידה מזונותיה אף בחייו.
במחלה – אבדה רק לאחר מותו.
ואין דבריו מוכרחים.

ב . שאף בחייו הפסידה

ט"ז: אף שבס"ח במכרה או משכנה רק ביורשים הפסידה ולא בחייו! שאני מכרה או משכנה דזוזי אנסוה.
כ"כ ב"ש לעי"ל.
ישועות יעקב – להלכה כדעה ראשונה שבחייו לא הפסידה.

1. בד"א, כשמכרה או משכנה או מחלה כל הכתובה, עיקר ותוספת. אבל אם שיירה מקצת - ניזונת, א . אפילו לא שיירה אלא התוספות או מקצתו. ב . ומיהו אם ירצו היורשים - יפרעו לה מה ששיירה ויפטרו ממזונותיה.
ג . וכל המוכרת או מוחלת סתם - מכרה ומחלה התוספת עם העיקר.

1. כתובות(צז:): תניא – מכרה, משכנה או עשתה כתובתה אפותקי לאחר – אין לה מזונות.
ר"ש אומר – אף שמכרה מקצתה איבדה כתובתה.
[כלומר: מתי מפסידה כתובתה:
√לפי ת"ק – דווקא שמכרה **כל** כתובתה.
ולפי ר"ש – אף שמכרה מקצת הפסידה כתובתה].
שם(צח.): ההיא איתתא דתפסה כסא דכספא בכתובתה (ולא הספיק לכל הכתובה), קתבעה מזוני.
אתאי לקמיה דרבא אמר להו ליתמי: זילו הבו לה מזונות, לית דחש להא דר' שמעון דאמר לא אמרינן מקצת כסף ככל כסף (שאם נשאר קצת כסף שמגיע לה לא מקרי ככל כסף והפסידה מזונותיה).

א . שם(נד:): ואם רצה להוסיף אפילו מאה מנה מוסיף – ואם כתב כן הוי תנאי כתובה שדינם ככתובה.
נ"מ לתובעת מוכרת או מוחלת כתובתה.

שדינן ככתובה

- **רש"י** – שאם תתבע כתובתה איבדה מזונות, אף שתובעת התוספת הפסידה מזונותיה.
- √**תו"ס** – ואינו נראה, שהרי קי"ל תבעה מקצת כתובתה לא הפסידה מזונותיה (צז:).
אלא נראה לפרש – שאם תבעה רק מנה/מאתים ושיירה תוספת כאילו תבעה מקצת כתובה וניזונת בשביל התוספת ששיירה.
- **ג . א"נ** אם תבעה כתובתה סתם התוספת בכלל

ואיבדה מזונות.
כ"כ ת' לרמב"ן, רא"ש והרמב"ם.

ב. **הרא"ש והרמב"ן:** אף ששיירה תוספת יש לה מזונות, מ"מ אם ירצו היורשים לפרוע לה המותר יוכלו לסלקה ממזונות.

והרא"ש – שאל"כ כל אישה תגבה כתובתה ותשאיר דינר ותתפרנס מהיורשים כל ימי חייה בגלל הדינר שנשאר לגבות. כ"כ ח"מ וב"ש.

1. אבל אם שיירה

ח"מ: כ"ש בתובעת כתובה שאינה מפסידה עד תתבע כל כתובתה.

והב"ש – הביא בזה מחלקות ראשונים בסעיף (ה.1).

ב. אם ירצו היורשים

ב"ש(ת' הרש"ך): תבעה מקצתה כתובתה אין ביד היורשים הכוח לסלקה, אלא יכולים לומר או תקבלי הכל או לא כלום. אבל פרעו מרצונם חלק לא יכולים לסלקה בע"כ לקבל המותר.

ודוקא שגבתה מהכתובה יכולה לסלקה המותר בע"כ, אבל אם גבתה רק נדוניה אינם יכולים לסלק הכתובה בע"כ (דכאן לא שייך טעם הרא"ש 'שילכו בפחי נפש', דלא גרעה מאישה שאין לה נדוניה).

יא

1. תבעה נדונייתא ונפרעה ממנה - לא הפסידה מזונות, כיון ששיירה עיקר או תוספת או מקצת.

יב

2. תבעה עיקר ותוספת בלבד, אפילו נדונייתה מאה מנה - הפסידה מזונות.

3. הגה – *הטור:* וכן אם תבעה כתובתה סתם - אבדה מזונותיה, ולא אמרינן דלא תבעה התוספת.

1. רשב"ש: אם תבעה נדוניא ואפילו נפרעה ממנה – אינה מפסדת מזונות, ותהיה ניזנת בשביל מנה/מאתים ותוספת, משום שמזונות אחר כתובה נגרר.
כ"כ המפרשים (רשב"א), וכ"מ מהרמב"ם.

2. ב"י: **משמע** שאם תבעה כתובתה אף שלא תבעה הנדוניה הפסידה מזונותיה, שנדוניה כחוב בעלמא. וכ"מ מהריטב"א.

1. תבעה מזונותיה

ב"ש: בדין מחלה עיקר כתובה⊥תוספת ולא מחלה הנדוניה, האם הפסידה מזונותיה?

- **רמב"ן** – לא הפסידה מזונותיה בשביל הנדוניה.
כ"כ הרא"ה והרשב"א(בתשובה).
- **רשב"א(בחידושים)** – הפסידה מזונותיה, שנדוניה אינה כדין כתובה.

להלכה: כיון שאלמנה מוחזקת במזונות יש לה מזונות בשביל הנדוניה.

סיכום: מתי האלמנה מפסידה מזונות?

המקרה	מקצתה/כולה	הדין	סעיף בשו"ע
תבעה כתובתה	כולה	הפסידה מזונות	ה
	מקצתה	שליטי גיבורים – הפסידה. תו"ס – לא הפסידה	
תבעה עיקר כתובה ולא נדוניה		הפסידה	יב
תבעה נדוניה ולא עיקר ותוספת		לא הפסידה (רשב"ש)	יא
מכרה כתובתה	כולה	הפסידה מיורשים (נד.)	ח
	מקצתה	לא הפסידה (צז:). מיהו היורשים יכולים לשלם לה המותר ולסלקה (הרא"ש).	י

מחלה עיקר ⊥ תוספת ולא נדוניה	רמב"ן – לה הפסידה	
מחלה כתובתה לבעלה	רשב"א – הפסידה	
	הרא"ש – הפסידה מזונות מיורשים	**ט**
	רמב"ם – הפסידה מזונות אף בחיי בעלה	
מחלה ליתומים	הפסידה מזונותיה מהיתומים	**ט-הגה**

יג

1. יש מי שכתב שאם אין בפירות נכסי המת כדי מזונותיה - אין לה מזונות אלא עד כדי כתובתה (לבוש – שלא תיקנו מזונות כשכלה הקרן).

2. וחלקו עליו, דלעולם היא ניזונת והולכת עד שלא יישאר בנכסים אלא כדי כתובתה, ואז נוטלתן בכתובתה.

0. שם(צז.): בעו מיניה מרב ששת – מוכרת למזונות מהו שתחזור ותטרוף לכתובתה...
אמר ליה תניתוה: מוכרת והולכת עד כדי כתובתה וסמך לה שתגבה כתובתה מן השאר. שמע מינה שיירא אין לא שיירא לא.

עד כדי כתובתה

- **הרי"ף** – גובה למזונות בנכסים מועטים רק עד גובה כתובה שלה ולא יותר.
- **רש"י** – גובה למזונות עד עולם, ובלבד שתשייר מקום כדי לגבות כתובתה.

שיטת הרי"ף: מביא סתירה בין שני גמרות –
כאן (צז.) – משמע שניזונת עד גובה כתובתה
ובב (קז:) – משמע שניזונת לעולם?
ומתרץ: שכאן מיירי שניזונת מהקרקעות ולא מהפירות ולכן לא תמכור יותר מגובה כתובתה.
אבל ב (קז:) מיירי שיכולה להתפרנס מפירות הקרקע והקרן נשארת קיימת, ולכן ניזונת לעולם.

להלכה:

1. הרי"ף פסק: שאם אין בפירות נכסי המת כדי מזונותיה - אין לה מזונות אלא עד כדי כתובתה.

2. אבל רש"י פסק - לעולם היא ניזונת והולכת עד שלא יישאר בנכסים אלא כדי כתובתה, ואז נוטלתן בכתובתה.
כ"כ הרא"ש, רמב"ם, רמב"ן וש"פ.

2. ואז נוטלתן בכתובתה

ח"מ: זו עצה טובה קמ"ל –
מצד א עדיף למכור מה שנשאר לכתובתה הכל **בב"א**.
משא"כ אם תמשיך לאכול מהם מזונות אינה מוכרת הכל אלא בכל פעם לשישה חודשים.
מאידך אם תמכור הכל לכתובה צריכה להישבע, משא"כ אם תמשיך ליזון מהם – א"צ שבועה.

יד

1. רמ"ע: אלמנה ענייה ששהתה שתי שנים ולא תבעה מזונות, או עשירה ששהתה שלש שנים ולא תבעה - ויתרה ואין לה מזונות א. משנים שעברו.

2. ואם שהתה פחות מזה אפילו יום אחד - לא ויתרה, ואם היה בידה משכון בתוך אותם שנים, או שלותה - לא ויתרה.

1. כתובות(צו.): אמר רבי יוחנן משמיה דרבי יוסי בן זימרא - אלמנה ששהתה שתים ושלש שנים ולא תבעה מזונות איבדה מזונות.
השתא שתים איבדה שלש מיבעיא?

√לא קשיא: כאן בענייה, כאן בעשירה.
א"נ: כאן בפרוצה כאן בצנועה.
א. אמר רבא לא אמרן אלא למפרע אבל להבא יש לה.

פרש"י: עשירה – היכולת בידה להמתין, הילכך עד שלוש שנים לא הוי מחילה.
צנועה – בושה לבוא לב"ד, הילכך ב' שנים לא הוי מחילה.
אלא למפרע – אותן שנים שעברו איבדה.

להלכה:

- √**רמב"ם** – פסק כל"ק, שתלוי הדבר בענייה או עשירה. כ"ד הרמ"ה.
- **הרא"ש** – שילב שני הדעות. לא איבדה כתובתה אחר ב' שנים אלא בענייה ופרוצה.

ב"י: טעמו כיון שיש שני דעות הוי ספק, וכיון שהיא מוחזקת במזונותיה אינה מפסידה אחר ב' שנים אלא בענייה ופרוצה.

2. **ירושלמי:** ר"א בשם ר' יוסי בן זימרא – מיירי שלא לוותה ואין בידה משכון, אבל אם לוותה או שיש בידה משכון – גובה אפילו למפרע.

דין אשת איש שלא תבעה מזונותיה

הרמב"ן: דווקא אלמנה ב' ג' שנים, אבל אשת איש אפילו שהתה יום א' ולא תבעה הפסידה, שדוקא אלמנה אמרו כיון שיש לה ממה לזון (כגון מציאה), אבל אשת איש אין לה משלה כלום.

אבל אם אשת איש עשתה ואכלה ואפילו הותירה אין לבעלה כלום, שכיון שלא ניתן לה מזונות הוי מעשה ידיה כמשכון בידה.
כ"כ הריטב"א – אשת איש הפסידה מזונותיה מיד, שדרך נשים לגלגל עם בעליהן.

והר"ן – דווקא באלמנה הפסידה תוך ב' ג' שנים, שלא בושה לתבוע מזונותיה , אבל אשת איש שעושה נחת רוח לבעלה י"ל **שלא הפסידה** לעולם.

1. **ב' ג' שנים**

ט"ז: וצ"ל עם חודש העיבור (אדר ב'). כ"כ ב"ש.

וויתרה

הרש"ך: אף שנתנה אמתלא למה לא תבעה מזונות – לא מהני והפסידה.

2. **משכון בתוך אותם שנים**

ב"ש: אבל אם יש לה משכון אחר אותם שנים לא מהני תפיסה, שהרי כבר מחלה (הר"ן וה"ה).
ואפילו אין עדים שתפסה לא מהני במיגו (דלא תפסתי, דהוי מיגו במקום עדים, דאנן סהדי שכבר מחלה – מחצית השקל).

טו

1. אלמנה שתבעה מזונות מהיורשים, והם אמרו שנתנו לה והיא אומרת שלא נטלה: כל זמן שלא נשאת - על היתומים להביא ראיה א. או תשבע שבועת היסת ותטול. משנשאת - עליה להביא ראיה או ישבע היורש שבועת היסת שנתנם לה.

1. **שם(צו.):** בעי רבי יוחנן – יתומים אומרים נתנו, והיא אומרת לא קבלתי, על מי להביא ראיה?
ת"ש: דתני לוי – אלמנה כל זמן שלא נישאת – על היתומים להביא ראיה. נישאת – עליה להביא ראיה.

יתומים אומרים נתנו

- **רש"י** – נתנו לה דמי מזונות לשנה.
- **תו"ס** – נתנו מזונות עד היום, והיא אומרת לא נטלתי והוא תוך ב' ג' שנים.

אבל לטעון שנתנו לה על העתיד פשוט שלא נאמנים בלא ראיה, שהרי אין הלוה נאמן לומר שפרע תוך זמנו.
ועוד שאם האלמנה צריכה לטעון שלא קיבלה אין לך אלמנה שלא תפסיד.
ועוד מדתני לוי... 'אם נשיאת עליה להביא ראיה', ודאי מדובר על מזונות העבר.
כ"פ הרא"ש, רמב"ם, הר"ן והטור.

א. **רמב"ם:** והיא נשבעת היסת ונוטלת, ולאחר נישואין הם נשבעים היסת ונפטרים.
ה"ה – טעמו, כיון שהיא מוחזקת בנכסים והיתומים באים להוציא ממנה הו"ל 'מנה לי בידך' והלה כופר שנשבע הנתבע ונפטר. ולכן ג"כ היא נשבעת והנכסים נשארים אצלה.

1. **היסת**

באה"ט: היינו על מזונות לשעבר, אבל מזונות להבא לכו"ע אין היתומים נאמנים.

טז

1. מי שיחד קרקע לאשתו בשעת מיתה שתהיה ניזונית ממנו:

אם אמר: יהא קרקע פלוני למזונותיה - הרי ריבה לה מזונות, ואם היה שכרו פחות ממזונות הראויים לה נוטלת השאר משאר נכסים. ואם היה שכרו יותר מהראוי לה נוטלת הכל.

אבל אם אמר לה: יהא קרקע פלוני במזונותיה, ושתקה - אין לה אלא פירות אותו קרקע בלבד.

1. שם(נד:): קריביה דרבי יוחנן הוה להו איתת אבא דהוה קמפסדה מזוני...

ואסיקנא: אמר רבי אבהו לדידי מפרשא לי מיניה דרבי יוחנן - אמר **ל**מזונות ריבה לה מזונות, אמר **ב**מזונות קצץ לה מזונות.

פרש"י: דנייחד לה – בצוואת שכיב מרא.

למזונות ריבה – כוונתו שאם לא יתנו לה מזונות מרווחים שתיטול קרקע זו להעדפה.

במזונות – בחוב המזונות שיש לך עלי, משמע שזו תהיה הפרעון ולא יותר.

א. טור: ודוקא שהיתה שם ושתקה (דהוי הודאה).

ב"י – אבל לא היתה שם או היתה שם ומחתה אם לא מספיקה קרקע זו למזונותיה תיטול מהיתומים.

כ"מ מרש"י והרמב"ם.

אבל העיטור – פסק פחות מהראוי לה (אף ששתקה) אינו מועיל וצריך לתת לה כדי צורכה.

1. שייחד לה קרקע

ח"מ: ואחר תקנת הגאונים שגובה גם ממטלטלים למזונות, ה"ה אם ייחד לה מטלטלים בלשון למזונות או במזונות דינא כמו קרקע.

כ"כ ב"ש.

במזונות ושתקה

ט"ז(פרישה): קשה, בחו"מ(רנג, טור סי"ג): אמר תנו לפלוני 200 זוז בחובו, אם החוב יתר על 200 זוז נוטל חובו. ול"א ש 200 זוז לחובו ולא יותר?

וי"ל דשאני בע"ח שאף ששתק אין דעתו למחול כלל, משא"כ באלמנה שאפשר שרוצה לתבוע כתובתה בקרוב ומש"ה שתקה על המזונות לזמן קצר.

יז

אשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים, ובאה ואמרה: מת בעלי - רצתה ניזונת, רצתה נוטלת כתובה. אבל אם אמרה: גרשני בעלי - אינה נאמנת, וניזונת מנכסיו עד כדי כתובתה.

כתובות(קז:): ת"ש – האישה שהלכה היא ובעלה למדינת הים ובאת ואמרה:

מת בעלי - רצתה ניזונת רצתה גובה כתובתה.

גירשני בעלי - מתפרנסת והולכת עד כדי כתובתה.

פרש"י: רצתה גובה כתובתה – כיון שנאמנת להינשא כשאומרת מת בעלי (שיראה לשקר שמא יבוא בעלה) כך נאמנת ליטול כתובתה.

גרשני מתפרנסת – אבל לא יכולה לגבות כתובתה שמא לא גירשה (שכאן לא מפחדת לשקר), אבל ניזונת עד כתובתה ממ"נ: אם גרושה הרי נטלה כתובתה, ואם לאו הוי מזונות.

יח

1. אלמנה שאין שטר כתובה יוצא מתחת ידה - אין לה מזונות, שמא מחלה כתובתה או מכרה או משכנה אותו. א. ויש חולקין.

יט

2. אלמנה ניזונת אע"פ שלא נשבעה, א. ויש חולקים. (והסברא ראשונה עיקר).

0. האם אלמנה צריכה כתובה כדי ליזון, האם צריכה שבועה כדי ליזון?

- **רא"ש ורשב"א** – א"צ לא כתובה ולא שבועה כדי לקבל מזונות. כיון שמזונות אלמנה מתנאי כתובה. והראיה שם(קט.): קי"ל כחנן שמי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות נשבעת בסוף ולא בתחילה (רשב"א).
- **והרמב"ם** – כדי לקבל מזונות צריכה כתובה (שאל"כ יש חשש שמכרה או מחלה כתובתה) וצריכה להישבע שלא תפסה משל בעלה כלום (שמ"ש חנן תשבע לבסוף, דווקא כשהלך בעלה למדינת הים, אבל אלמנה שיותר מתפיס לה בעלה צרר כדי שלא תתגנה צריכה שבועה).

להלכה: השו"ע פסק כדלקמן –

האם צריכה כתובה למזונות?

בסתם – פסק כהרמב"ם שצריכה כתובה לקבלת מזונות.

ובשם י"ח – פסק כהרא"ש והרשב"א שא"צ.

האם צריכה שבועה לקבלת מזונות?

בסתם – פסק כהרא"ש והרשב"א שא"צ שבועה.

בשם י"ח – פסק כהרמב"ם שצריכה שבועה.

סיכום: **אלמנה הבאה ליטול מזונות**

	סעיף י"ח האם צריכה כתובה	סעיף י"ט האם צריכה שבועה
סתם	1. צריכה כתובה (רמב"ם)	2. א"צ שבועה (רא"ש)
י"ח	א. א"צ כתובה (רא"ש)	א. צריכה שבועה (רמב"ם)

ב"ש: להלכה נראה כהרא"ש והרשב"א שא"צ לא כתובה ולא שבועה כדי ליטול מזונות, שהרי כל הפוסקים (קו/י) כתבו שאף כתובה יכולה לגבות ללא שטר בכתובה וכ"ש מזונות.

1. שאין שטר כתובה... אין לה מזונות

רמב"ם דווקא מי שהלך למדינת הים אשתו ניזונת אף שאין בידה שטר כתובה הואיל ויש לה מזונות מהתורה. אבל כשמת בעלה אין לה מזונות מהיורשים עד שתביא שטר כתובה, מפני שאוכלת מתקנת חכמים, ועוד שניזונת מנכסי היורשים וטוענים ליורש.

ב"ש: ואף שתשבע לא תגבה מזונות בלי שטר כתובה. אבל מהטור משמע – שאם תשבע שלא מחלה ולא מכרה ולא תפסה כלום – יש לה מזונות אף שבלא שטר כתובה. כ"ד הט"ז.

כ

1. אין אלמנה ניזונת אלא מקרקעות בני חורין, ולא מהמשועבדים. א. לא מבעיא אם מכר או נתן הבעל בחייו, אלא אפילו מכרו או משכנו או נתנו היורשים לאחר מיתת אביהם - אין מוציאין למזון האישה והבנות.

2. ודוקא שנתן האב מתנת בריא, אבל אם נתן מתנת שכיב מרע - ניזונת ממנה

א. (אם אין כאן בני חורין) (ריב"ש סימן ק"ו). **ב. הקדיש נכסיו הוי כמתנת בריא** (שאינה ניזונת) (ר"ן).

3. ואינה ניזונת ממטלטלי, אפילו בני חורין. א. ומיהו אם תפסה ממטלטלין, אפילו אחר מיתה - לא מפקינן מינה.

4. ועכשיו שתקנו הגאונים שתגבה כתובה ותנאי כתובה ממטלטלין - הרי היא ניזונת ממטלטלין, אפילו לא תפסה.

א. (מיהו אם נתן המטלטלין לאחרים, אפילו במתנת שכיב מרע - י"א דאינה ניזונת מהן) (מרדכי פרק נערה בשם י"א).

1. גיטין(מח:): משנה – אין מוציאים למזון האישה והבנות ממכסים משעבדים מפני תיקון העולם.

גמ(נ:): מ"ט? לפי שאינם קצובים.

א. כתובות(סט.): שלח רב לרבי, האחים ששעבדו (מכרו או משכנו) מהו? א"ל – אין מוציאים למזונות.

הר"ן - משמע בין למזונות האישה ובין למזונות הבנות.

2. ב"ב(קלג.): שכיב מרע שנתן מתנה לאחר, אם ראוי אותו אחר ליורשו – מקבלו כיורש (והאלמנה ניזונת ממנו) ואם לאו מקבל במתנה.

א"ל רבא – מיגרע גרע? השתא ירושה שהיא דאורייתא (וכוחה גדול) אלמנה ניזונת מהם, מתנה שהיא דרבנן (דברי שכ"מ ככתובים ומסורים הוי דרבנן) לא כ"ש.

רשב"ם: ומכאן למדנו דמה שקי"ל אין טורפים ממשועבדים למזון האישה והבנות דווקא שנשתעבדו ע"י מתנה גמורה אם מכר גמור, אבל מתנת שכ"מ ניזונות מהם.

√**כ"פ הרי"ף** - ודוקא שנתן האב מתנת בריא, אבל אם נתן מתנת שכיב מרע - ניזונת ממנה.

כ"פ הרמב"ם והרא"ש.

א. כ"פ הריב"ש – שניזונת ממתנה שכ"מ כשאין בני חורין.

הנותן מתנת בריא מעכשיו ולאחר מיתה, האם האלמנה ניזונת מהם?

- הר"י בן הרא"ש – דינה כמתנת שכ"מ שהאלמנה ניזונת מהם.
- כמה כחמים – דינה כמתנת בריא שאין האלמנה ניזונת מהם.

כ"פ השו"ע(קיא/יז).

א. הר"ן: הקדיש נכסיו במתנה שכ"מ כשאין בני חורין אשתו ניזונת מהם.

3. כתובות(סט:): אמר רבא – הילכתא ממקרקעי ולא ממטלטלי, בין למזוני בין לפרנסה (עישור נכסים לבת לנישואין).

טור – אפילו המטלטלים הם בני חורין.

א. הרי"ף – מיהו אם תפסה מטלטלים אפילו אחר מיתה לא מוציאים מידה.

רעק"א: התפיסה מדינא דגמרא מועיל רק אם תפסה מרה"ר או סמטה אבל לא מרשות היורשים.

וכה בשו"ע סכ"ג.

ואם תפסה שט"ח

- ת' רמב"ן המיוחסות – אין מוציאים מידה.

כ"כ ת' הרשב"א.

- ד"מ[גמרא ורמב"ם] – לא מהני תפיסה.

4. הרי"ף: והאידנא שתקנו הגאונים לגבות כתובה אף ממטלטלים, גם מזונות נגבים ממטלטלים כיון שהם תנאי כתובה ודינם ככתובה אף שלא תפסה.

כ"כ הרא"ש והרמב"ם.

רמב"ן: אלמנה שרוצה למכור מהקרקעות למזונות, והאפוטרופוס אומר שתיזון ממטלטלים – הדין עמו, שאין מוכרים קרקעות היתומים כשיש מטלטלים.

וכן אם אפוטרופוס רוצה לעלות לה מזונות והיא רוצה למכור מנכסי בעלה – מוחים בידה. ואפילו עברה ומכרה מכרה בטל.

א. ואם נתן הבעל המטלטלים לאחרים האם האישה ניזונת מהם?

- √**מרדכי(י"א)** – נתן המטלטלים לאחר אף שנתן במתנת שכ"מ – אינה ניזונת מהם (שדינם כמשועבדים, אף שבקרקעות שנתן שכ"מ ניזונת מהם! במטלטלים אינה ניזונת מהם. מ"מ תפיסה מהמקבל מהני).
- **תו"ס והרא"ש** – אף מאחרים ניזונת מהם, שאם ירושה שהיא דאורייתא תיקנו גאונים שאלמנה ניזונת מהם, מתנת שכ"ה לא כ"ש.

1. ולא מהמשועבדים

ט"ז: לפי שמזונות האישה אינם קצובים.

2. מתנת שכ"מ ניזונת.

ב"ש: טעמו שמתנת שכ"מ חל רק לאחר מיתה, ובשעת מותו חל חיוב מזונות האישה (כמ"ש בחו"מ רנב/א).

א. אם אין כאן בני חורין

ב"ש: כי ירושה הוי בני חורין יותר ממתנת שכ"מ,

ואפילו אם נתן לבניו מקצתם ירושה ומקצתם במתנת שכ"מ גובה מהירושה (ד"מ).

ב . הקדיש נכסיו הוי כמתנת בריא (הר"ן)

ח"מ: דווקא כשהקדיש היה בריא, אבל שכ"מ שהקדיש דינו כמנת שכ"מ (שגובה מהם). כ"מ מהר"ן.

כ"כ הב"ש – אם הקדיש בחוליו אין הקדש חל רק לאחר מיתתו (חו"מ רנ/ג), ולכן אשתו ניזונת מהם.

ורעק"א – חולק, שם השאלה היתה אם הקדיש וקם מחוליו שחוזר מספק, מספק אמרינן אם עמד חוזר, משא"כ כשמת ודאי זכה הקדש בנכסיו וספק אם היא ניזונת מהקדש – אינה יכולה לגבות מהקדש.

ולכן סתם הרמ"א 'הקדיש נכסיו' בכל גוונא אף שהיה שכ"מ דינו כמתנת בריא שלא ניזונת דשמא גמר ומקני מחיים להקדש.

כמתנת בריא

ב"ש: אף שבקונם אינו יכול לאסור על אשתו, מ"מ בהקדש הוי כמכר ואינה ניזונת מהם.

משמע שאף בקדושת דמים (שהרי בימנו אין קדושת הגוף) אינה גובה המזונות.

ואם הקדישה היא קדשות דמים אין מפקיע שעבדו של הבעל (כיון שהבעל לוקח נמצא הקדישה דבר שאינו שלה).

3א . אם תפסה מטלטלים

ח"מ: אף לדינא דגמרא דמטלטלים לא משתעבד, אם תפסה מהני.

רעק"א – ה"ד שתפסה מרה"ר או מסימטא, אבל מרשות יורש היא מחלוקת בהרמ"א(כג).

מ"מ אם היה פקדון ביד אחר לכו"ע מהני תפיסה.

4א . נתן המטלטלים לאחר... אינה ניזונת

ב"ש: דווקא שנתן לאחרים, אבל נתן ליורשיו ניזונת.

כ"כ פסקי מהרא"י

כא

1. הכל לשון הרמב"ם: הניח מטלטלין ולא תפסה אותם - היורשים נוטלין אותם והם מעלין לה מזונות. א . ואינה יכולה לעכב עליהם ולומר: 'יהיו המטלטלין מונחים בב"ד שאזון מהם שמא יאבדו ולא יהיו לי מזונות'.

ב . ואפילו התנה עליו בפירוש שתזון מהמטלטלין - אינה מעכבת.

2. אבל אם הניח קרקע - יכולה היא לעכב עליהם שלא ימכרו, א . ואם מכרו אינה מוציאה מיד הלקוחות, ב . והיא ניזונת מדמי הקרקע שבידם.

ג . ויש מי שחולק ואומר - שאינה ניזונת מאותם הדמים.

3. הגה: הקנה לה בקנין על המזונות - מוציאה למזונות ממשועבדים. א . ודוקא שפירש בהדיא מזונות שלאחר מיתה, אבל בלאו הכי, אע"ג שכתב לה בכתובתה מזונות, וקנו מידו - לא נתכוון על מזונות רק מחייה (כך משמע מהמ"מ פי"ח דאישות וכ"כ הב"י בשם תשובת הרשב"א).

1. רמב"ם: אף שתקנו הגאונים שתגבה כתובתה ממטלטלים, אם הניח בעלה מטלטלים ולא תפסה – היורשים נוטלים אותם וזנים אותה.

א . ואינה יכולה לעכב עליהם ולומר: 'יהיו המטלטלין מונחים בב"ד שאזון מהם שמא יאבדו ולא יהיו לי מזונות'.

ה"ה – טעמו, שלא ייפו הגאונים כל כך התקנה שתוכל לעכבם שיהיו מונחים בב"ד, שהרי אפילו בקרקע (שניזונת מדין הגמרא) אם מכרו אינה מוציאה מהלקוחות, כ"ש במטלטלים שיוכלו למכור לכתחילה.

ב . המשך הרמב"ם – ואפילו התנתה (עם בעלה בשעת הנישואין) בפירוש שתזון מהמטלטלים – אינה מעכבת.

משרים – ומת' הרי"ף נראה שאם התנתה בפירוש מוציאים מהיורשים ונותנים ביד נאמן, מ"מ דברי הרמב"ם עיקר.

2. רמב"ם: אבל אם הניח קרקע - יכולה היא לעכב עליהם שלא ימכרו.

כ"כ ה"ה(עיטור).

א . גיטין(מח): משנה - ... אין מוציאים למזון האישה והבנות מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם.

שם(נ:): טעמו –
ר"ל אמר – מפני שאינם כתובים, ואף שנכתב תקנו חכמים שדינו כאילו לא נכתב (ב"ש – מ"מ אם קנו מידו עדיף).
ורבי חנינא – מפני שאינן קצובים.
✓**כ"פ הרמב"ם** – ואם מכרו (הבעל או היורשים) אינה מוציאה מיד הלקוחות.

האם האישה והבנות גבות למזונות מדמי מה שמכרו היתומים?

- **ב. רב האי גאון** – גובה מהדמים, שהרי לפי הגאונים גובה אפילו ממטלטלים, והרי מעות הוי מטלטלים.
- **ג. רמב"ן והרא"ש** – אינה גובה מהמעות, אף אחר תקנת הגאונים שעשו מטלטלי יתומים כקרקע (ולא דמי למעות), שמעות אלו לא היו משל אביהם ולא נשתעבדו לה.
- **הטור** (חו"מ קז) – אם מכרו קרקע גובה מהמעות מדינא דגרמי לפי שהזיקו שיעבוד שלה. אבל מכרו מטלטלים אינה גובה מהמעות, לפי שמטלטלים לא נשתעבדו ואין דינא דגרמי (אא"כ התנה בעלה שתגבה ממטלטלים שאז המכירה נחשב כמזיק השעבוד).

להלכה:

- השו"ע פסק בסתם – כרב האי שניזונת מדמי קרקע ובשם י"א – פסק כרמב"ן והרא"ש שאינה גובה.
- שו"ע(קז/ד) – פסק,
בשם יש מי שאומר – כרב האי שבע"ח גובה מדמי המכירה שמכרו היתומים.
ובשם וי"א – פסק כהמרב"ן שלא גובה.
- הרמ"א (קיב/יד) – פסק כהרא"ש שאינה גובה.

ב"ש: נ"ל הלכה כדעת הרמ"א שפסק כהרמב"ן והרא"ש, שהרי הטור לא כתב דעתו באבן העזר שיש חיוב מדינא דגרמי רק בחו"מ. לפי שס"ל כהרא"ש שבאלמנה שתקנת מזונות דרבנן מעמידים על דין תורה, ואינה גובה מדמי המכירה. משא"כ בחו"מ ששעבוד בע"ח מהתורה ולכן יש דינא דגרמי.

שו"ת רעק"א: לפי רב האי גובה ממעות המכירה אף שמעות לא ירשו מאביהם, ולכן גם אם החליפו היתומים קרקע בקרקע גובה האלמנה מקרקע השנית.

3. רשב"א: מ"מ אם קנו מהבעל על המזונות האישה – תהיה ניזונת אף ממשועבדים.
והראיה גיטין(נא.) – כשמקבל עליו לזון בת אשתו ניזונת ממשועבדים כשקנו מידו.
כ"כ רמב"ן וה"ה – שגובה ממשועבדים.

א. קניין המוזכר בכתובה האם מהני?

הרמב"ן – עכשיו הכל נהגו לקנות והוי מזונות ככתובים וסתם אישה גובה ממשועבדים.
✓**והרשב"א** – דע שאין קניין הנזכר בכתובה מהני לפי שאין מזכירים מזונות לאחר מיתת הבעל, והמזונות הכתובים בכתובה הם מזונות מחיים.

1. שמא יאבדו

ח"מ: לפי הטור אם מכרו מטלטלים אינה ניזונת מדמי המכירה, שרק בקרקעות שיש לה שעבוד עליהם והיתומים הזיקו השעבוד גובה מהמעות מדינא דגרמי, אבל מטלטלים אין כאן שעבוד רק תקנת גאונים.
כ"כ ב"ש.

ב. התנתה עליו בפירוש

ח"מ: מאחר שעכשיו הוא תנאי שבממון וניזונת מהדין ולא מתקנה, וא"כ אפילו מכרו היתומים מטלטלים ניזונת מהמעות כמו בקרקע.
כ"כ ב"ש.

א. האם תפיסה לאחר מיתה מהני?

- ✓**הרי"ף והרמב"ם** – מהני ואין מוציאי מידה.
- **ויש מהגאונים** – תפיסה מהני רק מחיים ולא אחר מיתה.

כב

הניח נשים רבות, אע"פ שנשאן זו אחר זו - ניזונות בשוה, שאין דין קדימה במזונות.

ירושלמי: כשאמרו קודמת בזמן קודמת בגביה ה"ד בכתובה, אבל במזונות שתיהן שוות. וכ"ה בתוספתא.

√**כ"פ הרמב"ם:** הניח נשים רבות, אע"פ שנשאן זו אחר זו - ניזונות בשוה, שאין דין קדימה במזונות.

והראב"ד – טעמו, שאין חיוב מזונות רק לאחר מיתה וכבר הגיע שעת חיוב לכולן בשווה, והוי כלוה וחזר ולוה ואח"כ קנה – שכולם שווים בו.

כג

1. לשון הרא"ש: אלמנה שתפסה מטלטלין כדי שתזון מהם, א. בין שתפסה מחיים בין שתפסה אחר מותו, אפילו תפסה ככר זהב - אין מוציאין מידה, ב. אלא כותבים עליה ב"ד מה שתפסה, ופוסקין לה מזונות, ומחשבין עליה והיא ניזונית ממה שבידה עד שתמות או עד שלא יהיו לה מזונות (כגון שתתארס וכו'), **ויקחו היורשים את השאר.**

2. הגה: י"א דלא הוי תפיסה אלא תפיסה מרשות הרבים או מסימטא, אבל לא מרשות יורשין (הדירה שגרה שם שירשו היורשים – באר הגולה). (הר"ן פרק אלמנה ניזונת בשם רש"י). **א. ויש חולקין** (כך משמע מדברי הריב"ש סימן שס"ד).

3. ריב"ש: ולכולי עלמא בעינן תפיסה גמורה, דהיינו שתפסה מאחד מדרכי הקניות, אבל אם תפסה רק מפתחות החדרים לא מקרי תפיסה ונותנין הכל ליורשין.
א. ודוקא שתפסה בעצמה, אבל ע"י שליח לא מהני תפיסתה.

1. כתובות(צו.): אר"א – אלמנה שתפסה מטלטלים במזונותיה – מה שתפסה תפסה (אע"פ שניזונת מקרקעות ולא ממטלטלים, מ"מ אם תפסה במטלטלים מהני – שם סט:).

תנ"ה - אלמנה שתפסה מטלטלין במזונותיה מה שתפסה תפסה.

וכן כי אתא רב דימי אמר מעשה בכלתו של ר' שבתי שתפסה דסקיא מלאה מעות ולא היה כח ביד חכמים להוציא מידה.

אמר רבינא - ולא אמרן אלא למזוני אבל לכתובה מפקינן מינה.

ומר בר רב אשי – חולק, אף לכתובה לא מוציאים ממנה.

ב. ירושלמי: האם אפשר לומר לה להראות מה שתפסה?

√תלמיד ר' יונה – אומרים לה 'הראי מה שתפסת'.

רבי יוסי בר בון אומר – כיון שנשבעת לבסוף א"צ להראות מה שתתפסה.

√**כ"פ הרמב"ם:** אלמנה שתפסה מטלטלין... אין מוציאין מידה, אלא כותבים עליה ב"ד מה שתפסה, ופוסקין לה מזונות, ומחשבין עליה והיא ניזונית ממה שבידה עד שתמות או עד שלא יהיו לה מזונות (כגון שתתארס וכו'), ויקחו היורשים את השאר.

ח"מ: דעת הרמב"ם כתלמיד רבנו יונה שצריכה להראות לב"ד מה שבידה ולחשב ולכתוב כמה תפסה. כ"כ ביאור הגר"א דעת הרא"ש.

2. כתובות(פד.): לר"ט מהני תפיסה אף לאחר מיתה.

ג"מ: רב ושמואל אמרו – דווקא שמונחים ברה"ר אבל בסמטא לא מהני תפיסה.

√ורבי יוחנן ור"ל – אף בסמטא מהני תפיסה.

תפיסה ברשות הבעל:

- √**הר"ן(רש"י)** – תפיסה מהני רק ברה"ר או מסמטא, אבל לא מרשות היורש.
  וה"מ לדינא דגמרא, אבל אחר תקנת הגאונים שגם מטלטלים משתעבדים למזונות האלמנה רשאית לתפוס אף מרשות היתומים (עיין ח"מ בהמשך).
- **א. והריב"ש** – ס"ל שמהני תפיסה אף מרשות המת ובלבד שתהיה תפיסה גמורה (באחד מדרכי הקניין).

3. ריב"ש בת': ברור שהנכסים שבבית הבעל אין זה תפיסה לאלמנה ולא מקרי מה שהחזיקה המפתחות כתפיסה. אלא צריכה תפיסה גמורה באחד מדרכי ההקנאות.

א. וגם צריכה לתפוס האלמנה עצמה ולא ע"י שליח דהוי תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים (ליורשים) שלא קנה.

1. אלמנה שתפסה

ב"ש: אף לרמב"ם שצריכה שבועה למזונות, כאן שתפסה אין משביעים אותה עד שתבוא לגבות יותר. כ"מ מהרא"ש.

2. מרה"ר או סמטא

ח"מ: ה"ד לפי דין הגמרא, אבל אחר תקנת הגאונים הרשות לתפוס אף מרשות היורשים.
כ"כ הר"ן עצמו, וכן סתם בחו"מ(קז/ה) דמהני תפיסה לאחר מיתה.
והב"ש – גם בימנו יש נ"מ, אם תפסה יותר מהשיעור דלא מהני תפיסה מרשות היורשים.

3. אין זו תפיסה

ספר ב"מ: ותימה, אף שהם מונחים בחצרו של הבעל (יורשים) הרי יש לה זכות דירה והוי כשוכר דמהני תפיסה?
ורעק"א תירץ – אף שבעלמא נחשבת כחצרו של השוכר, באלמנה גרע טפי, שלא הקנו לה זכות בדירה רק שתוכל לדור שם ולא שיהיו לה פירות החצר.

א. ע"י שליח לא מהני

ח"מ: בריב"ש מיירי שיש חוב למקבלי מתנה שמפסידה מאותם בתפיסה זו.

משמע כשאין מקבלי מתנה רק יורשים בלבד שיכול השליח לתפוס לאלמנה.
מיהו בע"ח שאני, כיון שהוא עצמו יכול להוציא מהדין מהלוה גם שליחו יכול להוציא בשבילו, משא"כ באלמנה שאף היא עצמה אינה מוציאה מהיתומים בפ"א אלא כל ל' יום, גם שליח לא יוכל לתפוס לה לפי שחב ליורשים, אף שאין בע"ח.
כ"כ ב"ש – אף שחב רק ליורשים אין השליח יכול לתפוס לה.
אבל רשד"ם, רמ"ט ומהר"ם אלשיך – אם יש יורשים ואין מקבלי מתנה השליח רשאי לתפוס לאלמנה ולא מקרי חב לאחרים (אף שחב ליורשים).

סיכום: כשאין בע"ח או מקבלי מתנה האם רשאי שליח לתפוס לאלמנה?

- ח"מ וב"ש – אינו ראשי כיון שחב ליורשים עצמם
- רשד"ם, רמ"ט ומר"ם אלשיך – יכול לתפוס ומה שחב ליורשים לא מקרי חב לאחרים.

כד

1. אם תפסה יותר מהראוי להגבותה בבית דין בבת אחת, דהיינו כדי מזון שלשים יום, ואחר שכלה מה שתפסה תבוא לתבוע מזונות - משביעין אותה לדברי הכל.

0. כתובות(צו.): אר"א – אלמנה שתפסה מטלטלים במזונותיה – מה שתפסה תפסה.
ירושלמי: האם אפשר לומר לה להראות מה שתפסה?
✓תלמיד ר' יונה – אומרים לה 'הראי מה שתפסת'.
רבי יוסי בר בון אומר – כיון שנשבעת לבסוף א"צ להראות מה שתתפסה.
ב"ח: מחלוקת תלמידי ר' יונה * ר' יוסי בר בון –

- **ריב"א** – לפי ר' יונה צריכה להישבע על מה שבידה. לר' יוסי – א"צ להישבע.
כ"כ ר"ש ורמ"מ.
- **והרמב"ם** – אף לר' יונה א"צ להישבע רק להראות לב"ד מה שבידה.

להלכה:

- **ריב"א** – הלכה כר' יוסי, כיון שנשבעת לבסוף, ודוקא כשידוע שתפסה פחות מכתובתה, אבל תפסה יותר או שהיורשים טוענים כן – צריכה להישבע מה שתפסה.
וטעמו, שאם פטורה משבועה כל הנשים הגבירות ושולטות בממון בעליהם יתפסו **כל** הממון ולא יתבעו לעולם כתובה (כדי שלא להישבע), לכן הטילו עכשיו שבועה.
- **ר"ש והרמ"מ** – הלכה כר' יוסי, ואפילו תפסה יותר מכתובתה א"צ שבועה, ואין חשש שתתפוס כל הממון, דלא שכיח שלא תינשא לעולם (שאז צריכה להישבע).
[ותימה, אף שתינשא, לא תתבע כתובתה ולא תצטרך להישבע כיון שתפסה הרבה מאוד, ועדיין יש חשש?].
- **רמב"ם** – הלכה כר' יונה שאינה צריכה להישבע, אבל צריכה להראות לב"ד מה שתפסה.

כ"פ המחבר(כג).

1. **הרמ"מ:** לכו"ע אם באה אח"כ ושואלת שוב מזונות, כיון שתפסה יותר מכדי פ"א מזון ל ל' יום – לא נותנים לה עד שתשבע, 'שלא נשאר בידה ממה שתפסה ולא נתנה או בזבזה כלום' (כיון שנטלה תחילה יותר מהראוי לה).
כ"פ המחבר (כד).

1. **אם תפסה יותר**

ח"מ: אף כשידוע כמה תפסה (כגון בעדים) כשתבוא לתבוע שנית מזונות משביעים אותה.
וטעמו - הרי בכל אלמנה יש מחלוקת האם צריכה להישבע למזונות (סי"ט), וכאן שתפסה יותר מהראוי לה לפעם אחת - לכו"ע לא נותנים לה עד שתשבע (הרמ"מ).
כ"כ ב"ש – כיון שתפסה ליותר מהראוי לה יש רגליים לדבר.

כה

1. אלמנה שבאה לבית דין לתבוע מזונות, מוכרין בלא הכרזה ונותנין לה מזונות.

א. וכן יש לה למכור למזונות שלא בב"ד מומחין, אלא בג' אנשים נאמנים (בקיאים בשומה) **בלא הכרזה.**

2. וכן אם מכרה בינה לבין עצמה שוה בשוה, מכרה קיים. א. ויש חולקין בזו.

1. **כתובות(פז.):** אמרי נהרדעי – לכרגא (מס) ולמזוני ולקבורה מוכרים בלא הכרזה.
פרש"י: מוכרים בלא הכרזה - שאין שהות לדבר, ולכן גם לא משביעים אותה על המכירה, שא"א שלא תזלזל במכירה ונמצאת שבועת שקר.
כ"כ הרא"ש – לא משביעים אותה.
וכ"פ המחבר(צג/יט) לאפוקי הרמב"ם.
א. שם(נז.): משנה – אלמנה מוכרת שלא בב"ד.
ב"מ(לב.): אר"נ – א"צ ב"ד מומחים, אבל צריכה ב"ד הדיוטות.

ב"ד הדיוטות

רש"י – בפני שנים, שלא תמכור בזול.
√**אבל הרמב"ם** – בפני ג' אנשים נאמנים.
כנ"ד הרי"ף והרא"ש – ג' בקיאים בשומה.
כ"ד הר"ן וה"ה.

2. **מכרה בינה לבין עצמה**

• √**רמב"ם** – אף במכרה בינה לבין עצמה מכרה קיים.

ה"ה: אע"פ שצריכה למכור לפני ג' זהו לכתחילה אבל בדיעבד אפילו מכרה בינה לבין עצמה שוה בשוה המכר קיים.

• **א. אבל הרמב"ן** – אפילו בדיעבד מכרה בטל.
כ"כ העיטור(ר"ח) והרא"ש.
המחבר הביא כאן שתי הדעות, בסתם דעת הרמב"ם בשם י"א דעת הרמב"ן.
כ"כ המחבר (קג/ ס"ס א).

כתובות(צח.): היתה כתובתה מנה ומכרה שדה ששוה מנה ⊥ דינר במנה – מכרה בטל.
כ"פ הטור – לעניין מזונות שאם טעתה אפילו כלשהו מכרה בטל.
והב"י – דימה הטור מזונות לכתובה, אבל אין נראה כן מרש"י, וכן הרמב"ם לא פסק כן.
אבל בבד"ה – כתב כמו הטור. וכ"פ הרש"ל כהטור.
ב"ש – ותימה למה לא פסק כן בשו"ע.

1**א. ג' אנשים נאמנים**

תו"ס(שם): מגורשת ואינה מגורשת שחייב בעלה במזונותיה – דינה כאלמנה שיכולה למכור שלא בב"ד למזונותיה.

כו

ת' הגאונים: לא הצריכוה ב"ד הדיוטות אלא למכור, אבל למשכן אינה צריכה. (באור הגר"א על פי התו"ס - טעמו שהצריכו ג' כיון שבקיאים בשומא, אבל למשכן א"צ שומא).

כז

1. אם לקחה הקרקע לעצמה (ה"ה מטלטלים) **בסכום ידוע, אפילו הוא שוה בשוה - אינו כלום אפילו הכריזה, א. ואם נתייקר אח"כ - צריכה להחזירו ליורשים, ואפילו לא נתייקר, אם ירצו יבטלו המקח.**

1. שם(צה.): אר"ז אר"נ – אלמה ששמה לעצמה, לא עשתה כלום. ומיירי אפילו בהכרזה. שאומרים לה: מאן שם לך?

פרש"י: מאן שם לך – ממי קבלת מכירה זו, לא מב"ד ולא מיתומים. אבל כששמה לאחרים יצא מרשות היורשים שהרי נתנו לה רשות למכור.

כ"כ הרא"ש – מאן שם לך, מה החזיקך באלו נכסים, שאין אדם לזכות במקח אלא מיד המקנה.

א. הטור: ואם נתייקר אח"כ - צריכה להחזירו ליורשים, ואפילו לא נתייקר, אם ירצו יבטלו המקח.

1א. בין נתייקר

ח"מ: משמע שאם נישום בפני ב"ד מומחים, בין נתייקר או לא – א"צ להחזיר ליורשים אפילו רוצים ליתן את שלה.

כנה"ג: ואם בחיי בעלה היתה רשאית ושלטת לכל מה שתעשה ואין מוחה בידה, אם מכרה לעצמה קיים.

כח

1. ואם היו ב"ד הדיוטות שם - מקחה קיים. 2. וי"א שגם בזו אינו כלום עד שיהיו שם ב"ד מומחין.

ה"ה: מאן שם לך?

- **2. לפי הר"ח** – אפילו בני ג' הדיוטות לא מהני, כיון שאינם ראויים לדון.
- **1. ולדעת הרמב"ם** – אפשר בפני ג' בקיאים בשומא מהני.

1. המקח קיים

ח"מ: קי"ל שומא הדרא לעולם (פירוש אם מכרו נכסי לוה לפרוע למלוה, יכול הלוה, כשישיג מעות, לשלם את חובו ולקבל חזרה את שדהו).

וכתב בחו"מ(קג/ט,י): אם הקרקע השביחה בניתים או שמכרה לאחר – אינה חוזרת.

וא"כ קשה: באישה ששמה לעצמה (בב"ד) קרקעות היתומים למזונותיה למה יוכלו היורשים לפרוע חוב המזונות ולקבל חזרה את הקרקע?

- **הרמ"א בת'** – מיירי שהקרקע נתייקרה או השביחה שאז שומא לא חוזרת, אבל אם לא השביחה יכולים היתומים לפרוע חוב המזונות ולקבל את הקרקע חזרה.
- **מרש"ל** – אף שלא השביחה או נתייקרה, בכתובת אישה שומא לא הדרה (ה"ה במזונות).

כט

1. אלמנה שמכרה - האחריות על היתומים, א. ואעפ"כ כשבאה לגבות כתובתה - אינה יכולה לטרוף מהלקוחות שמכרה להם.

1. **שם(צז.):** א"ר יוסף – אלמנה שמכרה האחריות על היתומים.

פרש"י: אלמנה שמכרה – שדה יתומים למזונותיה או לכתובתה וקיבלה אחריות, אחריות הלקוחות על היתומים שהרי עליהם החוב.

א. **(שם):** בעו מיניה מרב ששת - מוכרת למזונות מהו שתחזור ותטרוף לכתובה... כיון דאחריות איתמי טרפא או דלמא מצי אמרי לה נהי דאחריות דעלמא לא קבילת עילוך אחריות דנפשך מי לא קבולי קבילת?
אמר ליה: תניתוה מוכרת והולכת עד כדי כתובתה וסמך לה שתגבה כתובתה מן השאר שמע מינה שיירא אין לא שיירא לא.

ריב"ש: אבל אפוטרופוס או ב"ד שמכרו לא אבדו זכותן שיש להן על הקרקע מחמת חוב.
כ"פ שו"ע חו"מ(קמז/ה-הגה): אפוטרופוס או בית דין דזביני של יתומים בכהאי גוונא לא אבדו זכותם [שיש] להם על השדה (ריב"ש).
אם המערער שכר הקרקע מן המחזיק הוי כחתום עליה בעד ואבד זכותו (הרא"ש) .

1. **האחריות על היתומים**

שליטי גיבורים(ריא"ז): אין אחריות על היתומים אלא כשנטרף ע"י בע"ח של היתומים, אבל נמצא קרקע גזולה וטרפו הנגזל – האחריות על האלמנה, שהרי היה מקח טעות.
לדברי המורה – אף בכה"ג אחריות על היתומים. וכן עיקר.
כ"כ ב"ש.
ואם ב"ד מכרו בשבילה הוי כאילו מכרה היא.

ל

1. כמה מוכרים למזונות? כדי לזון מהם, ששה חדשים ולא יותר. והמעות יישארו ביד הלוקח, שלא יתנם לה הכל מיד, אלא כדי מזון ל' יום, וכן משלשים יום לשלשים יום. וחוזרת ומוכרה שנית לששה חדשים.

א. וכן מוכרת והולכת לעולם, עד שיישאר מהנכסים כדי כתובתה, גובה כתובתה מהשאר והולכת לה.

ב. הגה – *הערטור:* י"א הא דמוכרת לו' חדשים היינו דווקא קרקע, אבל בזמן הזה דניזונת ממטלטלין אין למכור אלא חפץ אחד.

1. **כתובות(צז.):** הילכתא – מוכרת למזונות לשישה חודשים, ולוקח מפרנס א' ל ל' יום.

פרש"י: א' ל ל' יום – לא ימסור לה כל המעות בב"א, אלא דמי מזונות של חודש בחודשו, שאם תינשא יחזיר הלוקח מה שבידו ליורשים.

ריטב"א: כיון שהטעם שמא תתחתן, א"כ באשת איש שהלך בעלה למדינת הים מוכרים אף ליותר מ 6 חודשים.

א. **כ"פ הרמב"ם** - וכן מוכרת והולכת לעולם, עד שיישאר מהנכסים כדי כתובתה, גובה כתובתה מהשאר והולכת לה.
ב"י – היינו לשיטתו לאפוקי הרי"ף (דס"ל שאין לה מזונות עד שיעור כתובתה בסעיף י"ג).

1. **כמה מוכרים**

ח"מ: אף שהאישה מקבלת מזונות פעם בחודש לא הטריחו ב"ד למוכרם כל חודש, אלא פעם בשישה חודשים.

מוכרים למזונות

ב"ש: ואין חילוק אם מוכרים למזונותיה תיכף אחר מותו למוכרים אח"כ לעולם לא מוכרים יותר משישה חודשים.
לאפוקי הטור בשם ריש מתיבתא דס"ל – שישה חודשים ראשונים יכולה למכור שלא בב"ד שאומדנא שדעתו שלא רצה שתתבזה בב"ד, ולכן לא תמכור יותר משישה חודשים, אבל אח"כ שמוכרת בב"ד אפשר למכור אף ליותר משישה חודשים.

לא

1. אם אין מוצאים ליקח כדי מזונות של ששה חדשים - מוכרים ביותר, לפי ראות עיני הדיינים, כדי שיהיו לה מזונות.

לב

א. כשפוסקין מזונות לאלמנה שאינה ניזונת עם היתומים - אין נותנין לה לפחות משלשים יום, וכן לאשת איש, כדי שלא תצטרך להתבזות על מזונותיה בב"ד בכל יום.

1. ריטב"א(הר"מ): אם אין מוצאים למוכר למזונות של שישה חודשים ימכור ליותר משישה חודשים לפי ראות עיני הדיינים, וכמו מוכרת למזונות בלא הכרזה.

א. מכאן נלמד כשפוסקים מזונות לאישה אין פוסקים לה פחות מ ל" יום, שלא תתבזה בבד" בכל יום.

צג

כמה דיני כתובה.

א: כתובה דינה כחוב שיש לו זמן ואינה ניגבת רק לאחר שתתאלמן או תתגרש (כתובות כא.).
ואף נדוניה לא נגבית מחיים (רשב"א לאפוקי העיטור).
● מתי נדוניה נגבית מחיים:
- נתן לה מתנות (שלא לשם כבוד) נגביתמחיים (משרים). כ"פ הרמ"א.
- כשהבעל מבזבז נכסיו – נגבית מחיים)מהרי הלוי).
הט"ז – מסתפק, של"ד ללוה שמא לא תבוא לגביה.
וד"מ – יש להתיר לגבות מחיים בצירוף דעת העיטור שנגבית מחיים.
- אגרת הרמב"ם: - אשת משומד גובה כתובתה מחיים ובלא שבועה.
● הגה: ולא יוכל האב להתנות על בתו בשום דבר לאחר שנשאה, אבל אם הוא משיאה יכול להתנות על מתנותיה לשנות מן המנהג קודם שנשאה, כפי רצונו (ריב"ש).

ב: ספק מגורשת ניזונת מהבעל בחיו (כתובות צז:) אבל לא אחר מותו (רש"י).

ג: אלמנה ניזונת מנכסי בעלה כל ימי אלמנותה (שם צה:), אף שלא נכתב בכתובה (שם נב:).
● מרן: אף שציווה בעת מותו שלא תזון – לא מהני (שם סח:, רמב"ם).
● לסלק אלמנה ממזונות (שם נב: מנהג גליל י"ם).
הרי"ף: א"א לסלקה כמו שפסק שמואל כמנהג י"ם. אא"כ יש מנהג.
הגה: ואם התנה שיוכל לסקלה מהני (טור כ"מ מהמשנה).
● ציוה לפני מותו לתת לאשתו 200 זוז **ב**כתובתה וכתובה מקורית 100, והיא לא רוצה ליטול כתובתה אלא מזונות – א"א לסלקה ומגיע לה עוד 200 (רדב"ז).
● הגה: יכולים ב"ד לתקן שיוכלו לסלקה (ריב"ש).
ישועות יעקב – טעמו שהמזונות ביוקר מאוד. ולפ"ז אף במדור אפשר לסלקה.
לאפוקי ב"מ – שבמדור א"א לסלקה.
● בע"ח שאומר לאלמנה ליטול כתובתה שיוכל לגבות חובו ואינה רוצה – הדין עם הבע"ח, מ"מ תפיסת האלמנה למזונות מהני (ראנ"ח).
והרדב"ז – אף תפיסה לא מהני.

ד: המניח אלמנה ובת או אלמנה ובן בנכסים מועטים (ב"ב קמ:) :
√רמב"ם – כפשט הגמרא, אלמנה ניזונת ובן/הבת יחזרו על הפתחים.
תו"ס – יזונו בשווה, רק כשיש בן⊥בת עם האלמנה,

האלמנה דוחה אותם (כמו שהבת דוחה הבן), אבל כשיש בן או בת עם האלמנה ניזונות בשוה.
כ"פ המחבר בשם י"א. כ"ד התוספתא ירושלמי ורו"פ.
● ואפילו נישאת הבת ומתה – האלמנה ניזונת מהנכסים שאצל בעלה (ב"ב קלט.).
ב"ש – ה"ד בנ"מ אבל נצ"ב אין החתן חייב לזונה.
וכנה"ג [הטור] – אף בנצ"ב.

ה: אלמנה שתבעה כתובתה בב"ד – הפסידה מזונותיה (שם נד.).
● ואם לא פרעו לה הכתובה עדיין:
גיטין(לה.): אלמנה שתבעה כתובה ולא רצו להשביעה (ולא לא גבתה כתובתה), ביקשה מזונות א"ל כבר הפסדת כיון שתבעת כתובתך.
משמע אף שלא גבתה כתובתה הפסידה מזונות.
כ"פ המחבר.
מיהו ב"ש [ת' רש"ך] – דווקא אם יפרעו אח"כ אז הפסידה מזונות משעת תביעה.
מיהו ההפלאה – לפי תירוץ שני ברש"ך שאינה חוששת לכבוד בעלה – הפסידה מזונות אף שלא פרעו לה כתובתה.
● גרושה שלא פרעו לא כתובתה:
ירושלמי – לא הפסידה מזונות עד שיתנו לה כתובתה מושלם. כ"פ הרא"ש והעיטור.
והרי"פ – הבבלי חולק , הפסידה מזונות.
כ"ד הרמב"ם, ראב"ד, רמב"ן, רשב"א, הריב"ש.
● מרן: תבעה מדוחק לא הפסידה (ירושלמי והרא"ש).
ת' רש"ך – ודוקא שעדיין לא פרעו לה כתובתה, שאם כבר פרעו שוב אין לה מזונות.
הגה: נשבעה על כתובתה לא הפסידה (הג' אלפסי).
● תבעה מקצת כתובתה:
שליטי גיבורים – הפסידה. כ"ד הר"ן והרא"ה.
תו"ס – לא הפסידה. כ"כ הרמב"ם והרא"ש.
● ת' רש"ך:
- תבעה מנה/מאתיים ולא תוספת או הפוך לא הפסידה. מיהו יכולים לשלם לה הנותר ולסלקה ממזונות.
- תבעה נדוניה לא הפסידה מזונות.

ז: תבעוה להינשא ונתפייסה, כיחלה, זינתה – לא הפסידה מזונות (כתובות נד. לית הילכתא ככל הני שמעתא. לפי הרי"ף והרמב"ם לאפוקי התו"ס).
אבל נתקדשה – הפסידה (רמב"ם).
● הגה: ה"ה נשתדכה (ב"י)
והב"ח – חולק, הרי תבעוה להינשא ונתפייסה לא הפסידה מזונות.
אבל הח"מ וב"ש – מסכימים עם הרמ"א, ל"ד תבועה להינשא, שבשידוכין יש קנסות.

ח: מכרה או משכנה כתובתה – הפסידה מזונות מהיורשים אבל בחיי בעלה יש לה (נד.).
● מחלה אן מכרה כתובתה סתם, האם הנדוניה בכלל?
רמב"ן, רשב"א והרא"ה – אף כתובה נמכרה ונמחלה.
רמב"ם, רא"ש ומהרי"ו – נדוניה לא בכלל כתובה.
הרמ"א(קה/ד): הביא שני הדעות.

ט: מחלה כתובתה לבעלה הפסידה מזונותיה (שם נג. כר"א לאפוקי רב חיסדא).
כ"פ הרי"ף רא"ש רמב"ם לאפוקי הר"ן(קצת מפרשים) שפסק כרב חיסדא שלא הפסידה.
● הפסידה מזונותיה
√רא"ש – דווקא מזונות שלאחר מות בעלה, שמזונות שבחיו לא תלוי בתנאי כתובה אלא תנאי ב"ד.
כ"פ ר"שי וש"פ. כ"פ המחבר בסתם.
והרמב"ם – אף בחייו הפסידה מזונותיה.
● הגה: מחלה כתובתה ליורשים הספידה מזונות (רשב"א מהבבלי לאפוקי הירושלמי דס"ל שלא הפסידה).
● הט"ז: אף שבמכרה לכו"ע הפסידה רק לאחר מותו, ובמחלה יש מחלוקת ! שבמכרה זוזי אנסוה משא"כ במחלה שמעצמה מחלה. כ"כ ב"ש.

י: מכרה או משכנה מקצת כתובתה ליורשים – לא הפסידה (נד. צז:).
● מרן: ואפילו שיירה תוספת – לא הפסידה (נד: אם רצה להוסיף אפילו מאה מנה מוסיף, משמע שתוספת דינה ככתובה).
● תוספת דינה ככתובה
רש"י – שאף שתבעה תוספת הפסידה מזונות.
√תו"ס – שאם תבעה רק כתובה או רק תוספת לא הפסידה דמקרי קצת.
√א"נ – אם תבעה כתובתה סתם התוספת בכלל ואיבדה מזונות.
● מרן: שיירה מקצת כתובה עדיין ניזונת, מ"מ יכולים היורשים לפרוע לה המותר ולסלקה (רא"ש – שאל"כ תשאיר דינר ותתפרנס בשבילו). כ"כ רמב"ן.
● **תבעה** מקצת כתובתה
ח"מ – לא הפסידה כמו במכרה מקצת כתובתה.
ב"ש – מחלוקת הפוסקים :
שליטי גיבורים הר"ן והרא"ה – הפסידה.
תו"ס רא"ש והרמב"ם – לא הפסידה.

יא: תבעה נדונייתה – לא הפסידה מזונות (רשב"ש).

יב: תבעה עיקר ותוספת ולא נדוניה – הפסידה (ב"י – משמע מהרשב"ש סעיף קודם, לפי שנדוניה כחוב בעלמא).
● מה הדין **מחלה** כתובתה ולא מחלה נדונייתה
רמב"ן – לא הפסידה
רשב"א – הפסידה
} ב"ש: ולכן אם תפסה יש לה מזונות.

יג: הרי"ף ס"ל – שגובה למזונות בנכסים מועטים עד גובה כתובתה, שרק מפירות יכולה לגבות בלי הגבלה.

וש"פ – גובה רק שתשאיר גובה כתובתה שתוכל לגבות ממנו כתובתה (כתובות צז.).

יד: אלמנה ששתקה ולא תבעה מזונות: עניה – ב' שנים. עשירה – ג' שנים הפסידו מזונות (כתובות צו. כל"ק והרמב"ם לאפוקי הרא"ש ששילב שני הלשונות).

● אשת איש שלא תבעה מזונות הפסידה מיד (רמב"ן).

טו: מחלוקת בין אלמנה ליתומים אם קיבלה מזונות (צו.):

כ"ז שלא נישאת – נשבעת היסת ונוטלת.

נשיאת – נשבעים היורשים היסת ונפטרים.

טז: מי שייחד קרקע לאשתו בשעת מיתה (נד:):

אמר: יהא קרקע פלוני **ל**מזונות – ריבה לה מזונות.

אמר: יהא קרקע פלוני **ב**מזונות ושתקה– מיעט.

יז: אמרה מת בעלי – רצתה מזונות גובה רצתה כתובה גובה. אמרה גרשני – אינה נאמנת, נוטלת מזונות עד כדי כתובתה (קז:).

יח-יט: אלמנה שבאה לזון :

לרמב"ם – צריכה כתובה ובנוסף שבועה

לרא"ש והרשב"א –א"צ לא כתובה ולא שבועה (כ"פ ב"ש).

מרן פסק: צריכה כתובה(כהרמב"ם), וי"ח (כהרא"ש).

א"צ שבועה (כהרא"ש), וי"ח (כהרמב"ם).

כ: מדינא דגמרא:

- ניזונת רק מקרקעות בני חורין (גיטין מח:).

- ואף שמכרו היורשים אינה גובה ממשועבדים (כתובות סט.)

- נתן במתנת שכ"מ – ניזונת מהם (ב"ב קלג. אם ירושה דאורייתא גובה כ"ש מתנת שכ"מ דרבנן שגובה)

● **הגה:** דווקא כשאין בני חורין (ריב"ש).

הקדיש נכסיו דינו כמתנת בריא שלא גובה (הר"ן).

ח"מ וב"ש – דווקא כקדיש כשהוא בריא, אבל הקדיש כשהוא חולה ניזונת משם.

רעק"א – בכל גוונא אינה ניזונת משם.

● מרן: אינה ניזונת ממטלטלים (כתובות סט:)

מיהו אם תפסה ממטלטלים לזון בהם אין מוציאים מידה (כתובות צו. כר"א).

לאחר תקנת הגאונים:

מרן: אחר תקנת הגאונים ניזונת אף ממטלטלים.

הגה: נתן מטלטלים לאחר במתנת שכ"מ:

√מרדכי – אינה ניזונת (כיון שמדינא דגמ**רא** לא ניזונת ממטלטלים).

תו"ס והרא"ש – ניזונת מהם, שאם בירושה דאורייתא ניזונת כ"ש במתנת שכ"מ דרבנן.

כא: אף שלפי תקנת גאונים גובה ממטלטלים, אם לא תפסה, היורשים נוטלים וזנים אותה, ואינה יכולה לעכב שיניחו בב"ד (רמב"ם).

ואפילו התנה בעלה בפירוש שתזון ממטלטלים אינה מעכבת (רמב"ם).

אבל הניח קרקע יכולה לעכב עליהם שלא ימכרו (רמב"ם).

● מרן: עברו ומכרו – אינה גובה ממשועבדים (גיטין מח:).

● מרן: לגבות ממעות המכירה:

- √רב האי – גובה ממעות המכירה, שהרי המעות הם מטלטלים. כ"פ המחבר.

- רמב"ן והרא"ש – אינה גובה, שאף שעשו מטלטלים כקרקע מעות אלו לא של אביהם הוא.

כ"פ המחבר בשם י"א, והרמ"א (קיב/ד).

- והטור – מעות ממכירת קרקע גובה מדין הזיק לשעבודה, אבל מעות ממכירת מטלטלים לא גובה שאין במטלטלים שעבוד.

ובסימן (קז/ד) פסק המחבר: בשם י"א – כרב האי. ובשם וי"א – את הרמב"ן והרא"ש.

● הגה: הקנה לה בקניין על המזונות – גובה אף ממשועבדים (רשב"א).

וצריך לפרש שדוקא על מזונות שאחר מיתה, שאל"כ הכוונה למזונות שבחיו (רשב"א לאפוקי הרמב"ן).

כב: הניח כמה נשים שנשא זה אחר זה – ניזונות בשוה (רמב"ם). לפי שחיוה מזונות רק לאחר מיתה ואז כולן שוות (ראב"ד).

כג: אלמנה שתפסה מטלטלים לזון בהם – אין מוציאים מידה (כתובות צו. כר"א).

אבל צריכה להראות לב"ד מה שנטלה וכותבים מה שתפסה ומחשבים עליה, כמחלוקת בירושלמי:

√ תלמיד ר' יונה – צריך להראות לב"ד. כ"פ הרמב"ם.

ר' יוסי בן בון – א"צ להראות כיון שנשבעת לבסוף.

● הגה: לתפוס ברשות הבעל/היורשים:

√הר"ן(רש"י) – לא מקרי תפיסה. כ"פ הרמ"א סתם

ריב"ש – מקרי תפיסה. כ"פ הרמ"א בשם י"א.

● ב"מ: קשה למה לא מהני תפיסה ברשות יורשים, הרי יש לה דין שוכר דמהני תפיסה?

ותירץ רעק"א – אלמנה גרע טפי שהקנו לה רק זכות דירה ולא שיהיו לה פירות החצר.

● הגה: לכו"ע בעינן תפיסה גמורה, ותפיסת מפתח לא מהני (ריב"ש).

וגם לא מהני תפיסה ע"י שליח דחב ליורשים.

כ"פ ח"מ וב"ש – לא מהני תפיסה ע"י שליח דחב ליורשים.

מ"מ רשד"ם והרמ"ט – מהני, דחב ליורשים לא מקרי חוב.

כ"ד: הקדמה: מחלוקת בירושלמי: שלפי ר' יונה צריכה להראות בב"ד מה שתפסה מ"מ אינה צריכה

להישבע (רמב"ם לאפוקי ריב"א שמצריך שבועה).
מרן: ואם חזרה לתבוע עוד מזונות בב"ד לכו"ע צריכה להישבע שלא נשאר בידה ממה שגבתה (הרמ"מ).

כה: אלמנה מוכרת בלא הכרזה (כתובות פז.). וא"צ ב"ד מומחים (שם נז.) אלא ג' בקיאים בשומה (ב"מ לד.).

- מכרה בינה לבין עצמה שוה בשוה:

✓רמב"ם – מכרה קיים. כ"פ המחבר בסתם.
רמב"ן – אין מכרה קיים. כ"פ המחבר שם י"א.

כו: א"צ ב"ד הדיוטות רק למכור, אבל למשכן א"צ (ת' הגאונים).

כז: אלמנה ששמה לעצמה אפילו שוה בשוה ובהכרזה – לא עשתה כלום (שם צח.)

כח: שמה לעצמה בפני ב"ד:
✓רמב"ם – אפילו בני ב"ד הדיוטות מכרה קיים.
ר"ח – רק בפני ב"ד מומחים. כ"פ בשם י"א.

כט: אלמנה שמכרה למזונותיה, אחריות על היתומים. אבל אחריות דנפשה קיבלה על עצמה (שם צז.).

ל: מוכרים ל 6 חודשים ונותנים לאלמנה כל חודש (שם צז.).
ומוכרת עד שישאר כדי כתובתה ונוטלת כתובתה ויוצאת (רמב"ם, לאפוקי הרי"ף דס"ל שמוכרת רק עד גובה כתובתה).

לא: אין מוציאים למכור ל 6 חודשים, מוכרים ליותר.
וכן כשפוסקים מזונות לאלמנה שלא ניזונת עם היתומים נותנים לה ל ל' יום (ריטב"א בשם מהר"ם).

סימן צד: חיוב דירת אלמנה וכסותה, ואם אמרה שיתנו לה מזונות בבית אביה.

ובו ז סעיפים (כתובות: קג)

א

1. כדרך שניזונת אלמנתו מנכסיו - כך נותנין לה כסות וכלי תשמיש ומדור, או יושבת במדור שהיתה בו בחיי בעלה.

2. הגה: ואינה משמשת בכל הבית עם היורשים, רק נותנין לה מדור מיוחד לפי כבודה,

א. בבית (הר"ן פ' נערה בשם הרשב"א והמ"מ פי"ח).

ב. וי"א - דיכולין ליתן לה מדור הראוי לה בבית אחר (כן משמע במרדכי פרק הנושא ובפרק נערה שנתפתתה).

3. ואין האלמנה יכולה להשכיר מדור שלה לאחרים (תשובת הרשב"א ובהר"ן פרק הנושא).

4. ומשתמשת בכרים ובכסתות, בעבדים ושפחות שנשתמשה בהם בחיי בעלה

א. (כשהיה בעלה במדינת הים) (בהר"ן פרק נערה).

1. כתובות(קג.): משנה - ... ונותנים לה מדור לפי כבודה.

גמרא: תנו רבנן - משתמשת במדור כדרך שמשתמשת בחיי בעלה (בעבדים ושפחות כדרך שמשתמשת בחיי בעלה בכרים וכסתות כדרך שמשתמשת בחיי בעלה בכלי כסף ובכלי זהב כדרך שמשתמשת בחיי בעלה) שכך כתב לה: 'ואת תהא יתבת בביתי ומיתזנא מנכסי כל ימי מגר ארמלותיך בביתי'.

2. ה"ה והר"ן(רשב"א): מדור לפי כבודה – משמע שאינה משתמשת בכל הבתים עם היורשים, אלא מייחדים לה מדור לפי כבודה.

שאל"כ מאי 'נותנים לה מדור' הרי בכל הבתים משתמשת.

א. ומה שאמרה הברייתא 'משתמשת במדור כדרך שהשתמשה בחיי בעלה' – לאפוקי שאין יכולים לדחותה מהמדור ולהשכיר לא מדור אחר.

וכ"מ מהירושלמי – שנותנים לה מדור לפי כבודה **בבית בעלה**.

ב. ד"מ – ולא משמע כן במרדכי, אלא שיכולים לתת לה מדור בבית אחר.

סיכום: מדור לאישה

- רשב"א – דווקא בבית בעלה ולא בבית אחר. כ"מ מהירושלמי, כ"כ ה"ה⊥הר"ן בשם הרשב"א.
  כ"כ הרמ"א בסתם, וכ"כ ב"ש לדעת המחבר.
- מרדכי – אף בבית אחר.
  כ"פ הרמ"א בשם י"א.

3. הר"ן: ואין נותנים מדור לאלמנה אא"כ קיבלה על עצמה לדור שמה, ולא להשכירו לאחרים.

וכ"ה בת' הרשב"א – שאינה רשאית להשכירו לאחרים. אף שבעלמא שוכר יכול להשכיר לאחרים (חו"מ שטז/א)! אבל מדור האלמנה שאינה אלא מתנאי ב"ד כדי שלא תתבזה, לא נתנו רק לעצמה ולא להשכיר לאחרים.

והביא הר"ן תוספתא – האומר 'תנו בית אלמנות לביתי' (שנתאלמנה בעלה) יכולים היורשים לעכב על ידה שלא תשכיר לאחרים, ואם מתה הם יורשים ולא יורשיה.

4. שם(קג.): משתמשת... בעבדים ושפחות כדרך שמשתמשת בחיי בעלה בכרים וכסתות כדרך שמשתמשת בחיי בעלה בכלי כסף ובכלי זהב כדרך שמשתמשת בחיי בעלה...

א. הר"ן(ירושלמי): משתמשת בכלי זהב כשם שהיתה משתמשת כשבעלה היה במדינת הים.

1. כדרך שניזונת

ב"ש: אם תבעה כתובתה הפסידה כל הני כמו שמפסידה מזונות.

רשב"א: יש הטוענים שאין לה מדור עד שתוציא כתובתה – וזה אינו, שאין קשר בין מדור לכתובה, ואפילו אין לה מזונות ולא כתובה יש לה מדור. וכן הפוך אף שאין לה מדור יש לה מזונות.

א. אינה משתמשת בכל הבית

ח"מ: אף שבחיי בעלה השתמשה בכל הבית, מ"מ תנאי כתובה 'את תהא יתבא **בבתי**' בא למעט שא"צ לתת לה

מדור כדרך שהיתה בחיי בעלה, רק מדור לפי כבודה ולא שתהא משתמשת בערבוביה עם היורשים.

2ב . בבית אחר

ח"מ: ובמרדכי – אם לא ירשו רק בית אחד אפילו גדול אינה יכולה לדור עמיהם, אבל אם ירשו שני בתים מחויבים לתת לה בית אחד.

ולפי דעה ראשונה(א.) אף שירשו רק בית אחד כל שאינו צר מחויבים לתת לה מקום בבית זה. ולא היה לרמ"א לסתום.

כ"כ ב"ש – מ"מ לפי התו"ס והרא"ש וש"פ לא משמע כן (אלא אפשר לדחותה לבית אחר).

4א . כשהיה בעלה במדינת הים

ח"מ: פירוש שאינה משתמשת בכל הבית כמו בחיי בעלה שהיה אצלה, אלא כמו שהיתה מתנהגת כשבעלה היה במדינת הים.

ב"ש – ואם בני משפחתה האלמנות רגילות להשתמש ב ב' ג' שפחות או כלי כסף – נותנים לה, לפי שאינה יורדת עמו (ת' הרשב"א).

ב

1. נפל המדור - אין היורשין חייבין לבנותו. א . ואם אמרה: 'הניחו לי ואני אבננו משלי' - אין שומעין לה. ב . וכן לא תחזק בדקו ולא תטחה אותו, אלא תשב בו כמו שהוא או תצא.

1. (שם): אמר אביי – נקטינן מדור אלמנה שנפל אין היורשים חייבים לבנותו.

א . ולא עוד אלא אפילו אמרה 'הניחו לי ואני אבננו משלי' - אין שומעין לה.

ב . בעי אביי – שיפצא מהו? תיקו.

שיפצא

- **רש"י** – שיפצה שחזקה בדקה (בדיעבד מהו).
- √**תו"ס** – גרסינן 'שיפוצא', פירוש מהו לשפצה (לכתחילה).

כ"פ הר"ח, רי"ף והרא"ש.

הרא"ש: וכל תיקו קולא לנתבע (ליורשים) ואין לה לשפץ.

√**כ"כ** הרי"ף הרא"ש והרמב"ם – לא תחזק בדקו ולא תטיח אותו אלא תשב בו כמות שהוא או תצא.

1. אין היורשים חייבים לבנותו

ח"מ: מ"מ צריכים לשכור לה דירה לפי כבודה (כמ"ש ס"ה), ואז חייבים לתת לה מזונות מושלם שם, כיון שהעיכוב לא ממנה.

ב"ש – מיהו אם ירצו הרשות בידם לבנותו שתגור בו (שליטי גיבורים).

ב . לא תחזק

ב"ש: קשה, לפי הרא"ש הנכסים בחזקת האלמנה, א"כ כאן למה הפסידה בתיקו זה?

וי"ל שכאן עכ"פ מקבלת מדור אחר מש"ה מקילים ליורשים.

אכן בשליטי גיבורים – פסק שהיא מוחזקת ואין היורשים יכולים לעכבה לשפץ.

לא תחזק

ח"מ: ואם שיפצה מה שעשתה עשוי ולא תצא מהבית כל זמן שקיים. כ"מ מהתו"ס.

כ"כ ב"ש.

והג' והערות – מיהו לרש"י השאלה היתה אם שיפצה מהו (בדיעבד), וא"כ היתומים מוחזקים וגם בדיעבד מוצאים אותה.

ג

ואם נפל - אפילו בנאוהו יורשין, אבדה זכותה ממנו.

ה"ה(רשב"א): אם נפל לא חייבים לבנותו – ואף שבנו אותו אין לה זכות בו , כדין שנפל נסתלק זכותו ממנו. כ"כ הר"ן

הג' אלפסי – מיהו אם רוצים לבנותו שתגור בו כדי שלא יצטרכו לזונה בית אביה הרשות בידם.

ד

(שם): אמר רב נחמן: יורשין שמכרו מדור אלמנה - לא עשו כלום.

והוסיף שו"ת הרשב"א: יורשים שמכרו – אבל בעל שמכר בחייו במתנת בריא מה שעשה עשוי.
מ"מ אם נתן במתנת שכיב מרע הוי כירושה שהיא משתמשת במדור וכדין מזונות.

לא עשו כלום

באר הגולה: אף שלגבי מזונות (צג/כ,כא) יתומים שקדמו ומכרו קרקעות – מכרם קיים! התם לא משתעבדי מחיים אבל מדור האלמנה נשתעבד כבר מחיים (שם קג:).
הג מעשה ניסים – וקשה, הרי אף במזונות משועבד לה מחיים?
וצ"ל – שכוונתו שבמדור גרה כבר בחיי בעלה בדירה זו עצמה, משא"כ במזונות כל יום הוי מזונות חדשים ואינם נחשבים משועבדים כ"כ (כמו שביארו התו"ס).

ה

לשון הרא"ש: נפל הבית, או שלא היה לבעלה בית אלא בשכר - נותנין לה לפי כבודה, וכן מזונותיה וכסותה לפי כבודה. ואם היה כבוד בעלה גדול, נותנין לה כפי כבודו (מסיים הרמב"ם – לפי שעולה עמו ואינה יורדת אף לאחר מיתה).

שם(קג.): "בבתי" ולא בביקתי (פירוש בית צר) אבל מזונות אית ליה (בבית אביה מנכסיו).
פרש"י: ולא בביקתי – שאם היה המקום צר, לא קיבל עליו להוציא בניו מפניה.
ובירושלמי: לא היה שם בית, מהו? א"ל – יורשים שוכרים לה בית.

מחלוקת ראשונים: אם הבת קטן

- **רא"ש(1)** – אם הבית צר מלהכיל את כולם, תצא האלמנה מהבית, ואין היורשים חייבים לשכור לה בית.
- ✓**הרא"ש(2)** – חייבים לשכור לה בית אחר, ואינה יכול לומר שרוצה לגור בבית בעלה, והם ישכרו לה בית.
וכמ"ש בירושלמי כשלא היה בית חייבים לשכור לה בית.
כ"פ הרא"ש עצמו, רמב"ם, רמב"ן והרשב"א.
והוסיף הרמב"ן – מ"מ אין צריכים היורשים עצמם לשכור לה הבית, אלא לנותנים לה מעות והיא שוכרת.

ו

1. אלמנה שאמרה: 'איני זזה מבית אבי, פסקו לי מזונות ותנו לי שם' - יכולין היורשין לומר: 'אם את אצלנו יש לך מזונות, א. ואם לאו אין אנו נותנין לך אלא כפי ברכת הבית'.

2. ואם היתה טוענת מפני שהיא ילדה והם ילדים - נותנין לה מזונות המספיקים לה לבדה והיא בבית אביה.

א. (טור בשם הרא"ה: וי"א שאין זה טענה אלא באשת אב שאינה אמם).

1. כתובות(קג.): משנה – אמרה 'אי אפשי לזוז מבית אבא', יכולים היורשים לומר לה – 'אם את אצלנו יש ליך מזונות, ואם אין את אצלנו אין ליך מזונות'.
א. גמ: אר"ה – אבל מקבלת לפי ברכת הבית.

פרש"י: ברכת הבית – לפי מה שנתמעט ברכת הבית בצאתה.
תו"ס – אין חילוק אלא לעניין נר לאחד נר למאה.
אבל הרמב"ם – אף לעניין מזונות יש לחלק (כדלקמן)

2. (שם): ואם היתה טוענת מפני שהיא ילדה והן ילדים - זנין אותה והיא בבית אביה.

1א לפי ברכת הבית

כמ"ש הרמב"ם: חמישה שאכלו יחד די להם ד' קבין, וכשכל אחד אוכל לבדו צריכים כ"א קב.

הר"ם גלאנטי – וכל זה באכילה ושתייה, אבל במלבושים אין הבדל ומקבלת כמו שקיבלה בביתם.

2. שהיא ילדה והם ילדים

רשד"ם: ואם היא זקנה והם ילדים – אין שומעים לה.

כנה"ג – אף אם היא ילדה והם זקנים לא שומעים לה.

והג' מעשה ניסים: כנה"ג לא החליט כן, שהסתפק אם הכוונה 'היא ילדה' או 'שהם ילדים'. וא"כ בין שהיא ילדה או שהם ילדים שומעים לה.

ז

1. הכל לשון הרא"ה: חייבים לפרוע בשבילה כסף גולגלתה ומס שעליה, כדרך שפרע בעלה בשבילה. א. אבל אין חייבין בפדיונה, ולא ברפואתה שיש לה קצבה, ולא בקבורתה.

המקורות:

לעניין פדיון – שו"ע(עח/ח): אין חיוב פדיונה עליו אלא בחייו, אבל אלמנותו אינה נפדית מנכסיו.

לעניין רפואה – שו"ע(עט/א): ... אבל אלמנתו אינה מתרפאת מנכסיו, אלא ברפואה שאין לה קצבה, שהיא דומה למזונות:

לעניין קבורה – שו"ע(פט/ד): אלמנה, אינה נקברת מנכסי בעלה, אלא יורשי כתובתה חייבין בקבורתה.

צד

חיוב דירת אלמנה וכסותה, ואם אמרה שיתנו לה מזונות בבית אביה (כתובות קג.)

א: ניזונת ומשתמשת ודרה כמו בחיי בעלה (שם).

- הגה: מקצים לה מדור ולא משתמשת בכל החדרים (רשב"א).
- הגה: מדור –

רשב"א והר"ן – דווקא בבית בעלה. כ"פ המחבר בסתם.

מרדכי – אף בבית אחר. כ"פ המחבר בשם י"א.

- הגה: ואין יכולה להשכיר הבית לאחרים רק לדור בו (הר"ן והרשב"א).
- רשב"א: אף שאין לה כתובה יש לה מדור, שאין הדברים תלויים זב"ז.

ב: נפל המדור אין היורשים חייבים לבנותו, ואין מניחים אותה לשפצו (שם).

- מרן: שיפצא מהו? תיקו (שם). ולכן ידה על התחתונה

- רש"י – שיפצא הבית מהו
- √תו"ס – מהו לשפצה לכתחילה.

נ"מ: אם עברה ושיפצה – לרשי לא מהני, לתו"ס מהני.

להלכה:

√הרי"ף רא"ש ורמב"ם – לא תשפץ (כהתו"ס).

אבל שליטי גיבורים – יכולה לשפץ שהרי היא מוחזקת.

- ח"מ: מ"מ חייבים לשכור לה מדור לפי כבודה.

ג: אם נפל ובנאו יורשים – אבדה זכותה (רשב"א).

- מיהו אם רוצים לבנותו שתגור בו הרשות בידם (הג' אלפסי).

ד: יורשים שמכרו מדור האלמנה – לא עשו כלום (שם).

ה: נפל הבית או שלא היה לבעלה בית אלא בשכר – נותנים לה בית אחר לפי כבודה (ירושלמי והרמב"ם).

- מרן: היה הבית צר תצא מהבית (שם 'בבתי ולא בביקתי').

הרא"ש(1) – ולא חייבים לשכור לה בית אחר.

√הרא"ש(2) - חייבים לשכור לה בית אחר.
כ"פ רמב"ם, רמב"ן ורשב"א.

ו: 'איני זזה מבית אבי' – נותנים לה מזונות לפי ברכת הבית (שם קג. משנה וגמרא).

- מרן: ואם טענה שהיא ילדה והם ילדים זנים אותה בבית אביה (שם).
- הגה: דווקא באשת אב אבל באמם אין לחשוש (הרמ"ה).
- רשד"ם: ואם היא זקנה והם ילדים – אין חוששים.

ז: חייב לפרוע בשביל מס גולגולת, אבל פדיונה ורפואתם וקבורתה אינם חייבים (הרמ"ה).

סימן צה: חיוב מעשה ידיה ליורשים, ואם השביחו הנכסים אם נוטלת בהם.

ובו 7 סעיפים (כתובות: נב, סה, צה, צו. ב"ב: קמג)

א

1. מאחר שהיורשים חייבים במזונות האלמנה - מעשה ידיה שלהם.

2. ראמ"ס: ואם היורשים אומרים לה: 'טלי מעשה ידיך למזונותיך' - אין שומעין להם. א. הר"ן: אבל אם היא אומרת כן - שומעין לה.

1. כתובות(צה:): משנה – אלמנה ניזונת מנכסי יתומים, מעשה ידיה שלהם, ואינם חייבים בקבורתה.

ה"ה: דין היורשים על האלמנה כמו דין הבעלים עם אשתו.

כ"פ ח"מ – ולכן כל שפטורה מהמלאכות בחיי בעלה, כגון שהכניסה לו שפחות, כן אצל היורשים.

ב"ש – וכן אם היו בניה יורשים פטורה מהמלאכות, מיהו עשיית צמר חייבת שלא תשב בטלה.

מעשה ידיה שלהם

ב"ש: כתובות(צה:) – אלמנה ניזונת מנכסי יתומים מעשה ידיה שלהם.

גמ: **ניזונת** תן שהם חייבים לזונה, או **הניזונת** תנן והברירה בידם לזונם.

פירשו התו"ס: השאלה למי מעשה ידיה?

אם הניזונת תנן – הברירה בידם לתת לה מזונות או לא, ולכן אם נותנים לה מזונות מעשה ידיה שלהם.

✓ואם ניזונת תנן – הם מחויבים לזונה מש"ה מעשה ידיה שלהם, משמע שאם אינם מחויבים אין מעשה ידיה שלהם.

ולפי המסקנה ניזונת תנן כמ"ש הרי"ף והרא"ש לאפוקי הרז"ה. ולכן אם הברירה בידם לזונה לא זכו במעשה ידיה. כ"פ הב"ח

אבל ח"מ – מסתפק.

ב"ש: ואף שבחיי בעלה רצתה לקבל מזונות תחת מעשה ידיה, אצל היורשים יכולה לחזור בה.

ב

אם היתה מניקה - יכולה היא לומר: 'איני מניקה אלא בשכר'. ויכולה היא לתבוע כתובתה לאלתר, אף על פי שאינה יכולה להינשא תוך כ"ד חדש.

ה"ה(רשב"א): אלמנה מניקה יכולה לתבוע כתובה לאלתר, אע"פ שאינה רשאית להינשא תוך כ"ד חודש.

וכן יכולה לומר – 'איני מניקה אלא בשכר' (דכיון שתבעה כתובתה שוב אינה ניזונת, אבל אם היתה ניזונת ועוניה הייתה חייבת להניק).

איני מניקה אלא בשכר

ח"מ: אפילו ענייה שחייבת להניק בנה (כמ"ש פו/ו)! ה"ד כשהיא ניזונת, אבל כאן שתבעה כתובתה שוב אינה ניזונת ואין חייבת להניק אלא בשכר.

הר"ם אלשקר – מיהו בשכר כופים אותה להניק עד כ"ד חודש.

מיהו ראנ"ח – דווקא שהתינוק מכירה, שאל"כ לא כופים אותה.

ג

כתובות(13.): א"ר יוסי בר חנינא – כל מלאכות שהאישה עושה לבעלה אלמנה עושה ליורשים, חוץ ממזיגת הכוס והצעת המטה והרחצת פנים ידים ורגלים.

ד

1. מציאתה א. ופירות נכסיה לעצמה.

1. כתובות(צו.): אמר שמואל – מציאת אלמנה לעצמה. מ"ט אמרו רבנן מציאתה לבעלה שלא תהיה לה איבה. כאן שתהיה איבה.

א. שם(נב.): נשבית לאחת מיתת הבעל אין היורשים צריכים לפדותה.

√רמב"ם – וממילא אין להם פירות (שפירות תקנו נגד פדיונה).

ה

צמצמה עצמה והותירה ממזונותיה, וכן אם הותירה מכסותה ובגדיה - הכל ליורשים.

שם(סה:): ת"ר – מותר מזונות לבעל, מותר בלאות לאישה.

והתניא: מותר בלאות אלמנה ליורשים?

התם שלא תתגנה על בעלה, הכא תתגנה ותתגנה.

דין מותר מזונות:

- **√רמב"ם** – מותר מזונות האלמנה ליורשים. כ"כ ה"ה והר"ן.
- **הראב"ד(ירושלמי)** – מותר מזונות שלה.

והותירה ממזונות... ליורשים

באה"ט(הר"ם מטראני): דווקא צמצמה והותירה בידה, אבל צמצמה והאכילה לבניה מה שהיתה צריכה לאכול – הוא שלה.

הותירה מכסותה... ליורשים

אלמנה שהיא אמא של היורשים מה דין בלאותיה?

- **ב"ש** – מותר בלאותיה לעצמה, שהטעם שמותר בלאות אלמנה ליורשים כדי שתתגנה ולא יבוא לזונות, ובאמם אין חשש לכן הבלאות שלה.
- **הפלאה וישועות יעקב** – ליורשים, שמעיקר הדין הבגדים ליורשים, אבל בבעלה תיקנו שיהא שלה כדי שלא תתגנה על בעלה, אבל באלמנה שלא שייך טעם 'שתתגנה' הרי הם של היורשים כמו עיקר הדין.

ו

1. לשון הרא"ש: כשבאה האלמנה לב"ד לתבוע מזונותיה - אין מחשבין עמה על מעשה ידיה, עד שיבואו היורשים ויתבעוה, אם ימצאו לה מעשה ידיה נוטלין אותו, ואם לאו ילכו לדרכם.

א. ואם היורשים קטנים - ב"ד מחשבין עמה ופוסקין לה מעשה ידיה כדרך שפוסקין לה מזונות (ב"י – סברה נכונה, שהרי ב"ד אביהם של יתומים קטנים. כ"כ הרשב"א).

1. אין מחשבים עמה

ה"ה: והרמב"ם לשיטתו (ע/ה) בדין אישה שהלך בעלה למדינת הים ובאה אשתו לתבוע מזונות, שאין בודקים במעשה ידיה.

ח"מ – וכמו שהרא"ש חולק שם, גם כאן יחלוק, שבודקים כמה מעשה ידיה.

ילכו לדרכם

ב"ש: ואם נתבטלה ולא עשתה – אינה חייבת לשלם ליורשים. וכמו הדין בבעל לעיל(ע/ה).

1. אלמנה שניזונת מן היתומים, והניח בעלה קרקע והשביחתו:

א. יש מי שאומר - שכל השבח שלהם (של היורשים)**, ואפילו שכר טרחה אינה נוטלת.**

ב. יש מי שאומר - שהשבח הוא לעצמה.

ג. ויש אומרים שאומר - שנוטלת שכר טרחה, אלא שידה על התחתונה.

2. ואם אינה ניזונת משלהם, והניח בעלה נכסים מועטים שאין בהם כדי כתובתה:

א. יש מי שאומר - שאם אמרה: 'ראו מה שהניח לי בעלי ואשביח לעצמי', ונתעצלו מלהגבות כתובתה, אפילו השביחו הנכסים אלף זוז - השבח לעצמה. אבל אם השביחה הנכסים סתם - נוטלת כתובתה והמותר ליורשים.

ב. ויש מי שאומר - שבין אמרה: 'ראו', בין לא אמרה - כל השבח ליורשים, ואפילו כתובתה לא תגבה ממנו, אלא שנוטלת שכר טרחה וידה על התחתונה.

3. הגה – *מרדכי:* וכן עיקר דהשבח כולו הוא של היתומים, ואינה גובה כתובתה ולא מזונות מאותו שבח.

4. ולכן אלמנה שישבה זמן ארוך בבית בעלה וניזונת מהם עד שבודאי כלה הקרן שהניח בעלה, אע"ג דיש כאן הרבה מן השבח ששבחה - א. אינה גובאת כתובתה משם (הטור ומהרי"ו סי' קע"ו).

ב. ויש חולקין, אלא כל מה שהוציאה מנכין מן השבח וגובאת כתובתה מן הקרן ולא מן השבח (מהרי"ל סימן מ"ו). **ועיין לקמן סימן ק'.**

0. ב"ב(קמג:): משנה – הניח בנים קטנים וגדולים. השביחו גדולים את הנכסים – השביחו לאמצע (ומיירי שגם ההוצאות היו מנכסי האבא).

אם אמרו הגדולים: 'ראו מה שהניח אבא, אנו עושים ואוכלים' (פירוש אנו מוכנים לחלוק, ומה שנשביח לעצמו, והתעצלו ב"ד ולא חילקו) – השביחו לעצמם (אף שהשביחו נכסים מנכסים).

וכן אישה (היורשת - גמרא) שהשביחה נכסים – השביחה לאמצע, ואם אמרה 'ראו...' השביחה לעצמה.

[כלומר: אחים גדולים או אישה שהשביחו –

- השביחו סתם – השבח לאמצע.
- אם אמרו 'ראו...' – השבח לעצמם].

גמרא: השבח לאמצע – דווקא ששבחו נכסים מחמת נכסים (פירוש שלא טרחו ולא הוציאו משלהם כלום, אלא שכרו פועלים משל אביהם והשביחו), אבל שבחו נכסים משלהם – השביחו לעצמם.

ראו מה שהניח אבא – רב ספרא הניח אביו מעות, לקחם ועשה מהם עיסקא, באו אחיו ותבעו לפני רבא (לקבל מהרווחים, ולא אמר להו 'ראו...').

אמר רבא - כיון שרב ספרא אדם גדול ולא מניח לימודו וטורח לאחרים, נחשב כאילו אמר 'ראו...'.

האישה שהשבחה... לאמצע – מה לאישה בנסכי יתומים (או תיטול כתובתה ותלך, או שתטרח תמורת מזונות)?

א"ר ירמיה – מיירי באישה היורשת (כגון בת בין הבנות, שאם אמרה 'ראו...' הכל לעצמה, ואם לאו לאמצע).

שיטות הראשונים: באיזה אישה מדובר

- **רשב"ם** – המשנה מיירי בשתי סוגי נשים –

א. אישה שהשביחה הנכסים לאמצע – מיירי שאישה היורשת.

ב. אמרה 'ראו...' השביחה לעצמה – מיירי באלמנה שהניח לה בעלה רכוש פחות מכתובתה והשביחה, שהשבח שלה. ודוקא **שאינה ניזונת**, אבל ניזונת אף בכה"ג השבח ליורשים.

- **והראב"ד** – אף בניזונת כשאמר 'ראו...' השבח לעצמה.
- **והרא"ש** – המשנה מיירי רק באישה יורשת שאם אמרה 'ראו...' השבח לעצמה. אבל אלמנה דינה כיורד לשדה חברו.

להלכה:

1. באלמנה הניזונת שהשביחה:

- **א. רשב"ם ור"ח** – אפילו אמרה 'ראו...', כל השבח ליורשים, כיון שמעשה ידיה שייך להם, ואפילו

שכר טרחה אינה נוטלת.

• ב . **ראב"ד** – אם אמרה 'ראו...', כל השבח לעצמה, שלא אמרו מעשה ידיה ליורשים דווקא במלאכות הקבועות: טווה, אורגת וכו', אבל במלאכה אחרת שאין דרכה בכך – מעשה ידיה לעצמה, וממילא השבח לעצמה.

• ג . **הרא"ש** – מחלק בין אישה יורשת ללא יורשת:
אישה יורשת – אם אמרה 'ראו...' כל השבח לעצמה, שהאחים מוחלים זל"ז. ואם לא אמרה 'ראו...' - השבח לאמצע.
אישה שאינה יורשת – דינה כיורד לנכסי אחר שנוטלת שכר טרחה וידה על התחתונה. בין אמרה 'ראו...' או לא, ואפילו כתובתה לא תיטול.

2. אלמנה שאינה ניזונת שהשבחה:

• א . **רשב"ם** – אם אמרה 'ראו...' – השבח שלה.
לא אמרה – נוטלת כתובתה (מהקרן⊥השבח) והמותר ליורשים.

• **ראב"ד** – בכל גוונא (בין ניזונת או לא) השבח שלה, כיון שאמרה 'ראו...'.

• ב . **הרא"ש** – מחלק,
אישה יורשת – אם אמרה 'ראו...' כל השבח לעצמה, שהאחים מוחלים זל"ז. ואם לא אמרה 'ראו...' - השבח לאמצע.
אישה שאינה יורשת – כל השבח ליורשים,שדינה כיורד לנכסי אחר שנוטלת שכר טרחה וידה על התחתונה. בין אמרה 'ראו...' או לא, ואפילו כתובתה לא תיטול.

סיכום: אלמנה ששיבחה בנסכי בעלה

	1. ניזונת	2. אינה ניזונת
רשב"ם	א . כל השבח ליורשים כיון שמעשה ידיה שלהם, אף שאמרה 'ראו...'	א . כל השבח לעצמה אם אמרה 'ראו...'. לא אמרה – נוטלת כתובתה והמותר ליורשים
ראב"ד	ב . כל השבח לעצמה אם אמרה 'ראו...'.	כל השבח לעצמה אם אמרה 'ראו...'.
רא"ש	ג . אישה יורשת אמרה 'ראו...' - לעצמה לא אמרה – לאמצע	ב . אינה יורשת דינה כיורד לשדה חברו שנוטלת שכר טרחה וידה על התחתונה

4. אלמנה שניזונת מהיתומים זמן רב שודאי כלה הקרן שהניח לה בעלה, האם גובה כתובתה מהשבח?

א . **מהרי"ו** – אינה גובה כתובתה מהשבח.

ב . **מהרי"ל** – כל שלא נשבעה על כתובתה והוציאה הרבה למיסים ולשידוך הבנות – אין מנכים מהכתובה. כי כל מה שהוציאה הוא מהשבח, וגובה כתובתה מהקרן (ולא מהשבח).

ח"מ: וכן מסתבר כמהרי"ל, שהשבח שהשביחה הוציאה ליורשים ולמזונותיה, והקרן היא שומרת לכתובתה, וזהו אומדנא דמוכח.
ומהרי"ו מיירי שהאלמנה מתה וטוענים היתומים שידעה האישה דלא ידחו אותה (ולא חששה לכתובתה) ואכלה מהקרן, ולכן אין ליורשה מהשבח.

ב"ש: וי"ל שאין כאן מחלוקת בין מהרי"ו למהרי"ל:
שמהרי"ו – מיירי שהוציאה לעצמה, ובודאי הוציאה מהקרן, ולכן נשאר רק השבח שאינה גובה ממנו.
ומהרי"ל – מיירי שהוציאה ליורשים למיסים ולשידוכים, אז בודאי הוציאה מהשבח, והקרן נשאר.

1ב . שהשבח לעצמה

האם מנכים המלאכות שהיה מוטל עליה לעשות ולא עשתה?

▪ **הטור(ראב"ד והרשב"א)** – אין מנכים, כי מעשה ידיה מה שחייבת לעשות אינו אלא לכתחילה אבל בדיעבד שלא עשתה אין מנכים.

▪ **והב"ח(מרדכי והאגודה)** – מנכים ממנה כשיעור מעשה ידיה.

וי"א... שהשבח לעצמה

ח"מ: לא ראיתי מי שסובר כן, ואף הראב"ד ס"ל שהשבח שלה רק במטלטלים ולא בקרקעות, שלפי הרשב"א במטלטלים הוי שולחת יד במה שאינו שלה (שבח בגזלה לגזלן), אבל קרקע אפילו אמרה 'ראו...' דינה רק כיורשת שלא ברשות שידה על התחתונה.
והב"ש – אינו נראה לי, ואף בקרקעות השבח לעצמה.

השבח לעצמה (ראב"ד)

ב"ש: הטעם שנוטלת יותר מאחר היורד לשדה חברו והשביח משום דהוי כאילו יש לה חלק בנכסים שהרי יש לה כתובה לגבות.
והרא"ש ס"ל – שאף שיש לה כתובה לגבות, כל זמן שלא הגבו לה אין לה חלק ודינה כאחר היורד לשדה חברו.
מיהו מטלטלים מודה כיון שדינה כגזלן שזכה בשבח.

ג . וידה על התחתונה

באר הגולה: פירוש שאין השדה עשויה ליטע לכן נוטלת ההוצאה בשבח מרובה. ובמעות אינה נוטלת רק דבר מועט כיון שלא קיבלה אחריות (רא"ש).

2א . השביחה סתם – נוטלת כתובתה

ח"מ: אף שכתובה לא ניגבת מהשבח (כמ"ש ק/ב)! ה"ד בשבח שהשביחו היורשים או לקוחות, אבל מה שהאלמנה השביחה מסתמא ע"ד שתגבה כתובתה ממנו.

ב. בין שאמרה 'ראו...'

ח"מ: ולא אמרו במשנה "אם אמרה 'ראו...' שהשבח לעצמה" דווקא באישה היורשת, אבל אישה שאינה יורשת אין לה כוח בלא ב"ד לירד לנכסי בעלה ולהשביח לעצמה, ואין לה שכר טרחה, וממלא לא גובה כתובתה מהשבח.

3. וכן עיקר שהשבח ליתומים

ח"מ וב"ש: היינו כשלא אמרה 'ראו...', בזה הכריע שאינה גובה מהשבח, אבל אמרה 'ראו...' :
במטלטלים – לכו"ע השבח שלה (שגזלן קונה בשבח).
ואף בקרקעו – דעת רו"פ שהשבח לעצמה.
נחלת שבעה: ותוספת שליש ונדוניה גובה מהשבח.

צה חיוב מעשה ידיה ליורשים, ואם השביחו הנכסים אם נוטלת בהם

א: הניזונת מנכסי יתומים מעשה ידיה שלהם (כתובות צה.)
● מרן: אין היורשים יכולים לומר לה 'טלי מעשי ידיך במזונותיך' (רמב"ם) אבל היא יכולה לומר כן (הר"ן).
● כשהברירה ביד יתומים לזון אותה (ולא חובה):
- ב"ש – אם גורסים 'הניזונת' משמע אף שהברירה בידם מעשה ידיה שלהם. אבל אם גורסים 'ניזונת' (שחייבים לזונה) רק אם חייבים לזונה מעשי ידיה שלהם, אבל אם לא חייבים לזונה אף שזנים אותה מעשי ידיה **שלה** (תו"ס).
ולהלכה: 'ניזונת' תנן (כ"פ הרי"ף) לכן כשהברירה בידם אין מעשה ידיה שלהם.
אבל הח"מ – מסתפק בזה.

ב: מניקה שתבעה כתובתה שאין לה מזונות יכולה לומר 'איני מניקה אלא בשכר' (רשב"א).
● לכופה להניק בשכר:
הר"ם אלשקר – כופים בכל גוונא.
ראנ"ח – כופים רק כשהתינוק מכירה.

ג: מלאכות שהאישה עושה לבעלה אלמנה עושה ליורשים, מלבד הרחצת פי"ר... (כתובות צו.).

ד: מציאת האישה לעצמה (שם צו.)
פירותיה לעצמה (נב. – אין היורשין צריכים לפדותה. רמב"ם לכן פירותיה לעצמה).

ה: צמצמה עצמה במזונותיה או בכסותה אצל היורשים (שם סה:)
מחלקת ולהלכה תמיד ליורשים:
מותר כסותה – אצל בעלה הם שלה שלא תתגנה עליו.
אצל היורשים – ליורשים, שתתגנה.
מותר מזונות – אצל בעלה – לבעל.
אצל יורשים: ✓רמב"ם – ליורשים. ראב"ד (ירושלמי) – לאישה.
מסקנה להלכה: מותר מזונות וכסות אצל היורשים תמיד ליורשים.
● כשהאלמנה אמא של היורשים
ב"ש – בלאותיה **לעצמה**, שאין חשש שתזנה (אף שלא תתגנה).
הפלאה – **ליורשים** שמעיקר הדין הבגדים ליורשים, רק בבעלה תקנו שיהא שלה שלא תתגנה על בעלה, וביורשים טעם זה לא קיים.

ו: כשבאה האלמנה לתבוע מזונות בב"ד – אין מחשבים עמה מעשה ידיה, כשיבואו היורשים יחשבו עמה (הרמב"ם לשיטתו, אבל הרא"ש חולק ג"כ).
ואם היורשים קטנים מחשבים (רשב"א).

ז: אלמנה שהשביחה הנכסים (ב"ב קמג:):
אלמנה שניזונת מהיורשים:
- רשב"ם ור"ח – כל השבח **ליורשים**, כיון שמעשה ידיה של יורשים. כ"פ המחבר בשם י"א.
- ראב"ד – הכל **לאלמנה**, שאלו אינם מלאכות הקבועות שהיא חייבת בהם. כ"פ המחבר בשם וי"א.
- רא"ש – דינה כיורד לנכסי חברו שנוטלת רק שכר טרחה וידה על התחתונה. כ"פ המחבר בשם וי"א.
אלמנה שלא ניזונת:
- רשב"ם: אמר 'ראו' השבח שלה, לא אמרה, נוטלת כתובתה מהקרן והשבח והשאר ליורשים.
כ"פ המחבר בשם י"א.
- ראב"ד: הכל שלה.
- רא"ש: הכל ליורשים רק שכר טרחה, וידה על

התחתונה. כ"פ המחבר בשם וי"א.

● הגה: אלמנה ניזונת מהיורשים זמן רב עד שודאי כלה כל הקרן, האם גובה מהשבח?

מהרי"ו – אינה גובה מהשבח. כ"פ הרמ"א.

מהרי"ל – מה שהוציאה הוא על חשבון מהשבח, וגובה מהקרן.

ב"ש: וי"ל שאין מחלוקת –

מהרי"ו – מיירי שהוצאה לעצמה.

מהרי"ל – מיירי שהוציאה לצורך היתומים.

● האם מנכים המלאכות שהיה מוטל עליה לעשות שלא עשתה?

לפי הראב"ד – לא מנכים, שמעשה ידיה הם לכתחילה, אבל לא עשתה אין מנכים.

לפי המרדכי – מנכים.

סימן צו: שבועת אלמנה וגרושה על כתובה.

ובו **כא** סעיפים (כתובות: טו, כח, נה, פז, פח, צג, צז. שבועות: מה, מח. ערכין: כה. גיטין: לד, לה)

1א

1. אין האלמנה גובה כתובתה, עיקר ותוספת, אלא בשבועה.

2. ונ"מ ונכסי צ"ב, או נכסים שייחד לה בכתובתה בעין:

א. אם אותם שהכניסה לו הם בעצמם קיימים, ב. או דברים שידוע שבאו מכוחם - נוטלת אותם בלא שבועה.

ג. ואם נכסי צאן ברזל אינם קיימים, ולא דברים הבאים מכחם, ובאה ליפרע מנכסיו- אינה נפרעת אלא בשבועה.

3. וה"ה אם ייחד לה מטלטלים בכתובתה, שיש לחלק בהם כמו שחילקנו בנכסי צ"ב.

4. ואם ייחד לה קרקע בכתובתה, אע"פ שלא פירש אלא מצד אחד - נוטלתו בלא שבועה.

1. כתובות(פז.): משנה – (הבאה לגבות כתובתה) מנכסי יתומים (שבעלה מת) לא תפרע אלא בשבועה.

כיצד: מת והניח נכסיו ליתומים והיא נפרעת מהם – לא תפרע אלא בשבועה.

פרש"י: אלא בשבועה – שלא נתקבלה כלום.

2.3. אלמנה הבאה ליטול נצ"ב ונ"מ

א. כתובות(נה.): מטלטלים וישנם בעין – נוטלת בלא שבועה.

ואם אינם בעין (הרי"ף – וישנים מטלטלים שבאו מכוחם) :

√ פומבדיתא אמרי – בלא שבועה.

בני מתיא מחסיא אמרי – בשבועה.

והילכתא בלא שבועה.

פרש"י: שיחד לה מטלטלים לכתובתה שאין חשש לצרר, שהרי אלו הצרר, ונוטלת ובלא שבועה.

אינם בעין – כגון שאבדו.

בלא שבועה – כיון שאבדו אלו שוב לא מתפיס לא אחרים.

א. כ"פ הרמב"ם: הנכסים עצמם שהם נדונייתה נוטלת בלא שבועה.

ב. הרי"ף: הילכתא בלא שבועה – והוא שידע שאלו מטלטלים מחמת מטלטלים הקודמים באו.

כ"כ בד"ה – ה"ה אם נמכרו נכסי צאן ברזל ולקחו מהם מטלטלים אחרים ונודע שאלו השניים מנצ"ב הם נוטלתם בלא שבועה.

ג. ה"ה: מ"ש הרמב"ם "הנכסים עצמם" – אבל אם אינם קיימים ובאה לגבות מהיורשים צריכה להישבע, ואם מתה ולא נשבעה אינו מורישה שבועה ליורשים.

4. (שם): ייחד לה קרקע ב ד' מצרים גובה בלא שבועה. ואם ייחד לה קרקע במצר אחד:

√ פומבדיתא אמרי – גובה בלא שבועה.

בני מתא מחסיא אמרו – גובה בשבועה.

1. אין גובה כתובה אלא בשבועה

ב"ש: אף שקי"ל אין אדם פורע תוך זמנו! מ"מ כיון שבכתובה יש תקנת חז"ל חיישינן יותר שהתפיס לה צרר. כ"כ התו"ס והרא"ש.

ואין להקשות ממזון הבנות שיש תקנת חז"ל, שאז יש חשש לצרר, ושם אף בשבועה אינה גובה ממשועבדים (למה כאן גובה בשבועה)! דשאני התם שהחשש לצרר גדול יותר שנוח לו בהרווחת בנותיו (תו"ס).

אלא בשבועה

ת' נו"ב: אישה שהיתה חוץ לעיר איזו שבועות, וחלה בעלה ומת, ואח"כ מתה האישה, ויש לה כתובתה סך רב כי הכניסה סך רב, האם היורשים יורשים כיון שלא נשבעה על כתובתה?

תשובה: הנכסים שהכניסה לו ⊥ התוספת (חוץ ממנה/מאתים) אין חשש צרר וגובים יורשיה.

א. חשש התו"ס כשיש תקנת חכמים לצררי – כאן בנדוניה אין תקנה.

ב. חשש הרא"ש שמא תפסה מעצמה צררי – ליכא כיון שלא היתה עמו בשעת חוליו ומותו, וגם אין חשש שהתפיס לה ע"י שליח. וגם אין חשש שהיא תפסה מעצמה, שחשש זה קיים רק לפני מותו ואז לא היתה בעיר.

ולכן: אין עליה חיוב שבועה ויורשיה יורשים.

2. נכסי צאן ברזל ונכסי מלוג

כ"פ השו"ע(פח/א): האישה שיוצאת מתחת יד בעלה, בין במיתה בין בגרושין - נוטלת כל נכסיה בלא שבועה, בין נכסי מלוג בין נכסי צאן ברזל.

אע"פ שאינה נוטלת כתובתה (כשהיא אלמנה) (טור) אלא בשבועה, נכסיה נוטלת בלא שבועה.

ונכסי מלוג - נוטלתן כמו שהם, אפילו בלו הרבה ואין ראוי לעשות בהם מעין מלאכתן ראשונה.

ואם אבדו לגמרי, אינו משלם לה. ואם הוקרו - הוקרו לה.

שייחד לה בכתובתה

טור(ס"ס צח): ואם המטלטלים שייחד לה אינם בעין:

- √**הרי"ף** – דווקא כשהם בעין או אחרים שבאים מחמתם גובה בלא שבועה, אבל אינן בעין – צריכה שבועה.
- **רש"י** – אפילו נגנבו או אבדו – א"צ שבועה, דכיון שאבדו מה שיחד לה, תו לא מיחד לה אחרים.

כ"ד הרא"ש.

ח"מ: המחבר כאן סתם כהרי"ף (שאם אינם בעין ולא הבאים מחמתם צריכה שבועה). כ"כ הב"ש.

א. קיימים... בלא שבועה

ב"ש: בזה"ז שכוללים הכל בסכום אחד וכותבים 'כל הסך שהוא חייב לה סך כו"כ מעות: לכו"ע צריכה שבועה אפילו הם בעין, כיון שהחוב שלה על סך מעות (ומקרי אינו בעין).

מיהו מת' רלנ"ח ות' מהרי הלוי – לא משמע כן.

ג. אינם קיימים... בשבועה

ת' שב יעקב: אישה שנפלו לה 400 זוז מאביה ונתנה לבעלה ועסק בהם כל ימי חיו, ויש לה רישום מב"ד שחלוקת העיזבון של אביה נטלה סכום כזה ונתנה לבעלה. לאחר פטירת בעלה באה לתבוע את ה 400 זוז בנוסף לכתובתה, מה הדין?

תשובה: לכאורה אין נוטלת אפילו שבועה, כיון שממון זה שירשה מאביה דינו כנ"מ שאינם באחריות הבעל והבעל פטור מגניבה ואבידה ואפילו מפשיעה פטור. ולכן כיון שהמעות עצמם אינם בעין טוענים ליתמי שנגנבו שהבעל פטור.

וכ"מ מהמחבר כאן שרק נצ"ב יכולה לגבות בשבועה (כשאינם בעין) ולא נ"מ.

אך האמת שאינו דומה לנ"מ שהקרן שלה ואין הבעל רשות רק בפירות. כאן שנתנה לבעלה רשות לישא ולתת במעות כולה מלוה שהם באחריות הבעל.

וכן מצאתי ממש בת' הרמ"א(קטז).

ולפ"ז אם נפל לה ירושה מטלטלים וכלים (ולא מעות), אם אינם בעין בשעת הגביה שלא גובה דמי שוויים, שאנו טוענים ליורש (דהוי נכסי מלוג שאינה גובה אף בשבועה).

2א

1. ואם מתה קודם שנשבעה - אין יורשיה יורשין כתובתה, שאין אדם מוריש לבניו ממון שאין יכול לגבותו אלא בשבועה.

א. הגה: ועיין בחילוקי דין זה בחו"מ(קח/יא).

2. הא דאין יורשיה יורשין כתובתה היינו בדלא תפסה, אבל תפסה - יורשיה יורשין כתובתה הואיל והן מוחזקין (כן משמע בטור חו"מ סימן ק"ח, ובמרדכי, ומהרי"ו, ובתה"ד).

א. ויש חולקין (מרדכי פ' כל הנשבעין בשם מוהר"ם). **ועיין בחו"מ סימן ק"ח.**

3. *ר"ה"ש:* **אם היורשים אומרים: נשבעה - עליהם להביא ראיה.**

4. אם פרעו לה מקצת כתובתה ועשו לה שטר חוב על הנשאר - יורשיה יורשין החוב ההוא אפילו לא נשבעה (ב"י בשם תשובת הרשב"א סימן תתס"ו).

5. אלמנה שנשתתקה, ורמזה קודם מיתתה שלא נטלה כלום - סגי בכך והוי כאלו נשבעה (ב"י

בשם תשובת הרשב"א).

6. אשה שנשתטית ונתאלמנה - אין יורשיה נוטלין כתובתה הואיל ואינה יכולה לישבע (ב"י בשם תשובת הרשב"א וכ"כ רמב"ן בתשובת סימן ס"ו). **ועיין לקמן סימן ק"ה סעיף ג'.**

1. שבועות(מה.): משנה – וכן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה.

גמ(מח.): רב ושמואל דאמרי תרוויהו – ל"ש אלא שמת מלוה בחיי לוה (שאז אין חיוב שבועה של יורשי מלוה כשבאים לגבות מהלוה עצמו), אבל כשמת לוה בחיי מלווה (שאז המלוה הבא לגבות מיתומי לוה צריך שבועה) אח"כ מת מלוה, אין אדם מוריש שבועה לבניו.

ורבי אלעזר – חולק, אף שמת לוה בחי מלוה נשבעים יורשי מלוה 'לא פקדנו' נוטלים.

שם(מח:): א"ר חמא – כיון דלא איתמר הילכתא, דעבד כשמואל עבד, ודעבד כר"א עבד.

ב"י: מהגמרא משמע שה"ה לכתובה (שאם מתה האלמנה קודם שנשבעה אינה מורישה שבועה ליורשיה, ולכן אינם גובים הכתובה).

√**כ"פ הרמב"ם** – מתה האלמנה קודם שתשבע אין יורשיה יורשים כתובתה, שאין לה כתובה עד שתשבע (כרב ושמואל).

כ"פ הרי"ף והרא"ש.

ריב"ש: אין יורשין – מיהו אם יש בכתובה נאמנות (שפטרה בעלה משבועה) בין מהבעל בין מהיורשים – יורשיה יורשים כתובתה.

2. אם תפסה – האם יורשיה יורשים

• √**בחו"מ(קח/יא):** משמע שאם תפסו לא מוציאים מהם.

שבועות(מה.): א"ר חמא – הא דיינא דעבד כרב ושמואל עבד, כר"א עבד.

הר"ן – ה"ה קדמו היתומים ותפסו אין מוציאים מידם.

כ"כ קצת רבותינו הצרפתים.

כ"פ בעה"ת, מרדכי, מהרי"ו ותה"ד

• **א. אבל המרדכי(מוהר"ם)** – לא מהני תפיסה אף שתפסה אמם, אא"כ תפסה באופן שיכולה לומר לקוחים הם בידי (שתפסה בלא עדים) או החזרתים (שלא ראו עתה בידה). וה"מ במטלטלים אבל קרקעות לא מהני תפיסה כלל.

4. רשב"א: אלמנה שפרע יורש מקצת כתובתה וכתב לה שט"ח על השאר, ואח"כ מתה בלא שבועה – כיון שנתפשר עמה וזקף עליה השאר במלווה מחל לה השבועה שכל זקיפה כפרעון דמי.

5. רשב"א: אלמנה שנשתתקה והיא שומעת, ונבדקה שאין דעתה משובשת, והשביעוה שבועת האלה ורמזה בהרכנת ראש (ולא ברמיזה) שלא נטלה כלום – נחשב כשבועה.

א. לפי ששבועה אינה מהתורה אלא תקנה, כשאי אפשר לה להישבע מהני שבועה מפי אחרים, כדי שלא תפסיד כתובתה.

ב. ועוד הרי נמנעו מלהשביעה ודי להדירה.

6. רמב"ן ורשב"א: אלמנה שיצאה מדעתה ולא נשבעה על כתובתה, ויורשי בעלה לא רוצים לתת לה כתובה כיון שלא נשבעה – הדין עם יורשי הבעל.

א. לפי שאין אלמנה גובה כתובתה בלא שבועה.

ב. ועוד שהדבר לטובתה שלא תגבה, שאז ניזונת מהיתומים. שאם תגבה תפסיד מזונותיה ויורישה יקחו כתובה ויבזבזו אותה ולא יישאר לה מזונות.

סיכום: מתי יורשיה גובים כתובת אמם אף שלא נשבעה?

א. כשיש בכתובה נאמנות (רשב"א, ר"ן והריב"ש).

ב. בתפיסת האלמנה או היורשים (הר"ן בעה"ת).

כ"פ הרמ"א.

ג. אלמנה שפרעו לה מקצת כתובה וכתבו על השאר שט"ח (רשב"א). כ"פ הרמ"א.

ד. אלמנה שנשתתקה ורמזה קודם מיתתה שלא נטלה כלום, הוי כשנשבעה (רשב"א). כ"פ הרמ"א.

ה. כשהיורשים מחלו לאלמנה כל השבועה.

1. אין יורשיה יורשים

הרש"ך: ל"ש עיקר כתובה או תוספת נדוניא (שהבעל הכניס לה).

2. אבל תפסה – יורישה יורשים

ב"ש: ג' מיני תפיסות הן (למ"ד תפיסה מהני) –

א. אם תפסה האישה ויורשיה מוחזקים בהם – פשוט דמהני, ול"א אין אדם מוריש שבועה לבניו.

כ"פ הרמ"א כאן בסתם. לאפוקי היש חולקים

ב. תפסה האישה ויורשיה אינם מוחזקים, אלא מונחים בב"ד – תה"ד הסתפק בזה, לכן לפחות יחלקו.

ג. יורשיה תפסו אחר מיתת אמם.

▪ כשאין עדים על התפיסה ולא ראו עתה בידם – לכו"ע מהני (מרדכי).

▪ אבל כשיש עדים נחלקו הפוסקים.
הר"ן וראבי"ה – ואפ"ה מועילה התפיסה, דקי"ל אם עשו כר"א לא חוזר, ועוד דקי"ל עביד איניש דינא לנפשיה.

יורשים שמחלו על שבועת האלמנה:

▪ **ב"ש(ת' שארית יוסף)** – כשבאים בע"ח של הבעל לטרוף מכתובת האלמנה שלא נשבעה, יכולים היתומים לומר אנו מוחלים השבועה, ואז זכתה בכתובתה והם יורשים את אמן ואין בע"ח יכול לגבות, שכל שבועת האלמנה היא לטובת היתומים וכאן הם מוותרים על התקנה.

▪ **וישועות יעקב (מהר"ם בר ברוך)** – אין ביד היורשים למחול השבועה להפסיד בע"ח, ולכן יש לפשר בניהם אפילו בע"כ.

▪ **כיו"ב כתב ת' דרכי נועם** – הוי ספקא דדינא ואין להוציא מיד המוחזק, ואם אין מוחזק – ראוי לעשות פשרה.

▪ **מהר"ש הלוי** – מחלק:
בנדוניא שהכניסה לו – נחשבת כבע"ח בעלמא ויורשיה נוטלים אף בלא שבועה.
אבל בתוספת הכתובה – אין להגבות ליתומים כיון שלא נשבעה.

ב"ש: אם ב"ד נתנו לה בעד הכתובה לפני שנשבעה (בטעות) ומתה - זכו היורשים לכו"ע (דהוי תפיסה דמהני).

4. אם פרעו לה מקצת

ח"מ: בת' הרשב"א משמע שפרעו לה מקצת. אך לדינא אף שלא פרעו לה כלל, כל שנתנו שט"ח על עצמם הוי כפרעון, שמעכשיו נקראים לווים.
כ"כ ב"ש – כיון שנתנו שט"ח אמרינן מסתמא מחלו.

6. אישה שנשתטית... אין יורשיה נוטלין

ח"מ: אפילו במקום שנוהגים כאנשי יהודה שמסלקים האלמנה בע"כ, כאן שאינה בת שבועה יתנו לה הכתובה ביד ב"ד בלא שבועה, או יתנו לה מזונות עד שתתפקח.
כ"כ ב"ש.

3א

הגה: אבל אם נתגרשה ומתה - יורשיה נשבעים: 'שלא פקדתנו', ונוטלין ואפילו מיורשיו, אם מת אחריה.

רמב"ם והטור: אבל אם נתגרשה ומתה - יורשיה נשבעים: 'שלא פקדתנו', ונוטלין ואפילו מיורשיו, אם מת אחריה.

ב"י – טעמו, מדאסקינן בערכין(כה.) טעם שאין נזקקים לנכסי יתומים אלא בשבועה משום צרר, ובגרושה אין חשש לצרר, וא"כ בחיה גובה בלא שבועה ולא מורישה ליורשיה.
מ"מ צריכים להישבע 'שלא פקדנו'.

אבל נתגרשה

ב"ש: טעמו – שרק שבועה נגד היורשים לא יכולה להוריש, אבל שבועה שלא נגד היורשים, כגון גרושה (שנשבעת שלא נפרעה) או פוגמת כתובתה – מורישה ליורשיה.

ב"ש: ואם טוען הבעל שפרע לה הכתובה קודם שנתן לה גט :

▪ **הרשב"א(הרי"ף)** – לאו טענה היא, דאין אדם פורע קודם זמנו. כ"כ בעה"ת

▪ **מיהו לתו"ס** – חיישינן שמא התפיס לה צרר קודם הזמן.

אם מת אחריה

ח"מ: כיון שהיא מתה לפניו הו מת מלוה בחיי לוה (שאין חיוב שבועה), אבל אם מת הבעל תחילה הוי מת לוה בחיי מלוה שנתחייבה שבועה ואינה מורישה השבועה. כ"כ הרשב"א.

ב

1. מה שבועה נשבעת האלמנה? שלא התפיסה הבעל, ושלא תפסה היא משלו כלום.

א. ויש מי שאומר שצריכה להישבע שלא מחלה לו כתובתה ושלא מכרה לו.

2. הגה – *הר"ן:* **ואם נשבעה סתם: 'שלא נהניתי מכתובתי' - סגי בכך.**

3. *מהרי"ק:* **ונהגו ג"כ להשביע אותה שלא בזבזה כלום בלא רשות בעלה, ואם בעלה אינו בר דעת אומרים סתם שלא בזבזה יותר מן הראוי** (וסיים: מבלי להזכיר רשות הבעל, שאף אם היה הבעל מתרצה שתבזבז לא יכולה לבזבז, מאחר שאין לבעלה דעת כלל).

1. ערכין(כה.): שבועת האלמנה מחשש שמא צררי אתפסיה.

הטור: ולכן משביעים אותה כשבאה לפרוע מהיתומים שלא התפיסה הבעל צררי.

והוסיף התו"ס – גם נשבעת שלא תפסה היא משלו כלום.

א. רמב"ם: גם צריכה להישבע שלא מחלה לו הכתובה ולא מכרה לו.

טור – ונראה שאם הכתובה בידה א"צ להישבע, שאילו מחלה או מכרה לו היתה מחזירה לו הכתובה.

ב"י – ואינו מוכרח, אפשר שכתבה לו שטר מכר או מחילה.

1. שלא התפיסה הבעל

ח"מ: ואף שאין אדם פורע תוך זמנו! באלמנה שיש בכתובה תנאי ב"ד, רגיל להתפיסה סמוך למיתתו, שלא תתבזה בב"ד.

ושלא תפסה

ח"מ: כיון שזו טענת שמא נשבעת בגלגול עם השבועה שלא התפיסה בעלה צררי.

ולכן בגרושה שלא נשבעת שהתפיסה צררי גם לא תשבע שתפסה היא.

כ"כ ב"ש.

פת"ש: נ"ל שאם אין הבעל אמיד בכדי כתובתה א"צ להישבע שלא תפסה מעצמה.

א. שלא מחלה לו כתובתה

ח"מ: ואף שאם היתה מוכרת לא היה שטר כתובה בידה, מ"מ כיון ששבועות אלו רק מדין גלגול, החמירו שמא כתבה לו שובר.

2. שלא נהנתי מכתובתי

ח"מ: ובכלל זה אפילו גזלה מבעלה, דגזילה עולה לפרעון, והוי נהנית מהכתובה.

ולפ"ז כתב הר"ן – אם יש לגזלן שט"ח על הנגזל אינו יכול להשבע שלא נפרע מהשטר, דממון הגזלה עולה לפרעון אף שגזל לא לשם פרעון.

כ"כ ב"ש.

3. שלא בזבזה

ח"מ: גם זה מקרי גזלה המבזבזת בלא דעת הבעל. וגם שבועה זו מדין גלגול נגעו בה.

ספר ב"מ: יש למנוע להשביעה שבועה זו, כי אי אפשר להיזהר בזה כל ימי היותה תחת בעלה. ואם ירצו ישביעו שלא בזבזה או נתנה מתנות יותר מסך מסוים כפי ראות עיני ב"ד.

ג

הרא"ש: **אם האלמנה רוצה ליטול כתובתה, ואינה רוצה לישבע עד שיגדלו בניה, שמא ימחלו לה השבועה, אין שומעין לה.**

ד

ת' הרא"ש: **אלמנה שאומרת: 'מנה נתן לי במתנה שלא יכנס בכתובתי'** (פירוש בנוסף לכתובתי)**, אם היא מוחזקת במנה** (כגון שיש ממון בעלה תחת ידה) **ויכולה לטעון אין בידי משל בעלי כלום, נאמנת במיגו.**

ת' הרשב"א: אלמנה שתפסה מטלטלים שנשארו בידה אחר מות בעלה וטוענת שבעלה נתן או מכר לה ובחייו תפסה – אם המטלטלים ידועים שהם של הבעל

ויש עדים שעכשיו הם תחת ידיה - אינה נאמנת, ואם אין עדים דשל בעלה היו או שאין עדים שעדיין הם תחת ידיה – נאמנת במיגו (שלא תפסתי או החזרתים).

ת' המיוחסות: אם יש בידה שט"ח וטוענת שהבעל נתן לה – הדין עם היורשים, לפי ששט"ח אינו נקנה אלא בכתיבה ומסירה.

שלא יכנס בכתובתי

באה"ט: ואם היא מוחזקת בשטר מתנה ונפסלה מחמת קורבת העדים – שוב אינה נאמנת במיגו (ב"י, מהרי"ט).

נאמנת במיגו

ח"מ: וצריכה עכ"פ שבועה על המנה.

ה

1. אלמנה שמכרה או נתנה - קיים אם נשבעה לבסוף, ומנכין אותה בכתובתה.

2. וה"מ במטלטלי, אבל במקרקעי, אפילו נשבעה לבסוף - אין מכרה ומתנתה קיימים, א. אא"כ שמו לה ב"ד, אפילו של הדיוטות. ב. ויש מי שאומר שצריך שיגבו לה ב"ד.

3. הגה: וי"א דאף במטלטלים מכירתה ומתנתה בטלה, אע"ג דנשבעה לבסוף, הואיל ולא נשבעה תחלה. **א.** *הרא"ש:* וי"א שיש לדון בזה לפי ראות עיני הדיין, כי במקום שנראה לדיין שלא תפסה צרורי, כגון שמת פתאום או כדומה, יש לדון שמכירתה ומתנתה קיים. וכן אם מוחזקים המקבל או הקונה. וכן נ"ל לדון.

4. וכל זה כשהאשה חזרה בה לאחר שנשבעה, אבל אם לא חזרה - מכירתה ומתנתה קיימים מעכשיו.

5. ולכן אלמנה שלא נשבעה על כתובתה, ונשאת לבעל והכניסה לו הרבה מממון בעלה הראשון - תשבע עדיין. ואם מתה, הבעל השני יורשה ומחזיק במה שבידה. וע"ל סימן ק"א/א.

1. כתובות(צז.): אלמנה מוכרת שלא בב"ד.

פסק הרי"ף: אלמנה שמכרה או נתנה מנכסי יתומים קודם שנשבעה – קיים, ומנכים לה מכותבתה.

רשב"א – ומיירי שנשבעה לבסוף.

2. הרא"ש: אף שמהרי"ף משמע שאף בקרקעות הדין כן, מ"מ להלכה רק מטלטלים ולא בקרקעות (שהם בחזקת היורשים) אף שנשבעה לבסוף אין המכר קיים. כ"כ הרשב"א.

אבל בקרקעות אין המכר קיים:

א. רשב"א – עד שישומו לה ב"ד ואפילו הדיוטות.

ב. הרא"ש – עד שיגבו לה ב"ד.

3. מרדכי(ר' יוסי בר יצחק): אם מכרה קודם שנשבעה מוציאים היורשים מהלקוח, ל"ש מקרקעי או מטלטלי. ואפילו תפסה מחיים לא מהני, אפילו אם נשבעה אחר שנתנה, כיון שבשעת המכירה לא היה לה כוח בנכסים. כ"כ ר"ש בר יצחק ובה"ג.

לאפוקי ראבי"ה, רבנו ברוך ורבנו יצחק.

4. מהרי"ק: אף למ"ד שהמכירה בטלה, היינו אם האישה חוזרת בה, אבל לא חזרה בה ונשבעת על כתובתה – המתנה והמכירה קיימת מעכשיו.

5. הגמ"ר: אלמנה שלקחה כל נכסי בעלה הראשון ונישאת לשני – תשבע עדיין (ול"א שתעשה חשודה על השבועה – הג' מעשה ניסים בשם מרדכי), שכל מה שתפסה לא היה יתר על כתובתה, ואם מתה תחת בעלה השני בלא שבועה הוא יורשה.

1. אם נשבעה לבסוף

ח"מ: דקי"ל אלמנה מוכרת שלא בב"ד, ואם נשבעה לבסוף למפרע מעשיה קיימים אם מכרה בשוה (במחיר של הנכס). ואם צריכה שומת ב"ד – עיון מחלוקת צג/כה (לרמב"ם – אף בלא רשות ב"ד. לר"ח – רק ברשות ב"ד).

2. וה"מ במטלטלים

ח"מ: ודוקא מטלטלים הידועים שהם של הבעל (ולכן צריכה שבועה לבסוף), שאל"כ מהני תפיסה שלה (אף בלא שבועה).

והב"ש – חולק, אף במטלטלים בכל גוונא (אף מטלטלים שלא ידועים שהם שלו) צריכה שבועה לבסוף.

א. אא"כ שמו לה

ח"מ: משמע שבמטלטלים א"צ שומה כלל אפילו של הדיוטות.

וקשה לר"ת – דס"ל שאף במטלטלים צריכה שבועה.

3. אף במטלטלים מכירתה בטלה

ב"ש: אפילו אין 'עדים' ו'ראה' – מכירתה בטלה (ומוציאים מהלקוחות).

ואף שלגבי תפיסת יורשים (2.א) כשאין עדים וראה זכו היורשים! שאני לקוחות שאין להם שום זכות רק מכוח המכירה, וכיון שמכרה קודם שבועה לא היה שלה, משא"כ ביורשים.

א. שמת פתאום

ח"מ: קשה, למה לא צירף דעה זו להקל בס"א (כשלא נשבעה שאין יורשיה גובים) דלא חיישינן לצררי וירשו היורשים! וכמ"ש הרא"ש שהאידנא מגבת כתובת קדושים (שנרצחו) אף שמתה האלמנה בלא שבועה, ובפרט בזה"ז דלא שכיח התפסת צררי!

וב"ש – לא מהני 'מת פתאום' רק כאן, כיון שי"א דמהני מה שנשבעה לבסוף, משא"כ בס"א.

וכן אם מוחזקים המקבל או הקונה

ב"ש: נראה שאף שלא נשבעה ומתה – אין מוציאים מידם, אפילו יש עדים וראה.

ואף אם מכרה מטלטלים בלא שומת ב"ד – לא מוציאים מידם, שהרי הלקוח יכול לומר קי"ל כהרמב"ם שמכירתה קיימת.

5. ולכן אלמנה שלא נשבעה

הג' מעשה ניסים לפי הב"ש: פירוש - כיון 'שאם המקבל מוחזק... מכירת קיימת', לכן אלמנה...עדיין יכולה להישבע ויחזיקו יורשיה.

וכשנישאת כיון שכבר נשבעה כשמתה הבעל לוקח שהוא מוחזק ואין מוציאים מידו.

1 הרא"ש פת': אלמנה שמחלה לבעל חוב של בעלה (אף שהם משועבדים לכתובתה), אינה כלום (שכל זמן שלא תגבה חובות בעלה אין לה בהם כלום, ואין בידה לתת או למחול).

שמחלה לבע"ח של בעלה

ח"מ: ואם היה לבעלה שט"ח על אחרים, והחזירה השטר ללוה ואמרה: 'אני אקבל הסך בפרעון כתובתי' (כלומר כאילו גבתי השט"ח ע"ח כתובתי ועכשיו אני נותנת אותו מתנה) – **אפשר** שדמי לתפיסת מטלטלים קודם שבועה דמהני אם מכרה לאחר (כשנשבעה לבסוף), וה"מ שט"ח אבל מלוה בע"פ לא מהני מחילה.

הט"ז – ואם לא הניח שאר נכנסים ואין לה לגבות אלא מחוב זה, שאז אותו חוב משועבד לה מרבי נתן – יכולה למחול לו אף שלא נשבעה, כי החוב שייך לה מהתורה (שהשבועה היא רק מדרבנן).

והב"ש – אינו נראה, אטו שיעבוד דר"נ עדיף משעבוד שיש לה על נכסי בעלה, ורו"פ ס"ל ששעבוד זה מהתורה, ועכ"ז אינה יכולה למכור.

2 0. הטור: פעמים שאף גרושה משביעין אותה, אפילו לא יטעון:

1. כגון פוגמת כתובתה: כגון שהיתה כתובתה אלף, ואמר לה: 'התקבלת כתובתיך', והיא אומרת: 'לא התקבלתי אלא מנה', א. אפילו יש לה עדים כמה קבלה, ב. ואפילו דקדקה מה שנטלה אפילו בחצי פרוטה - לא תפרע אלא בשבועה.

ח

2. וכן אם עד אחד מעידה שהיא פרועה.

ט

3. וכן אם היא טורפת מלקוחות.

א. הגה – *ב"י(ה"ה):* וכן אם היו לו שתי נשים וגירש אחת - צריכה להישבע לשנייה, וכמו שיתבאר לקמן סעיף ט"ז.

י

4. וכן אם היא נפרעת שלא בפניו.

א. *רמב"ם:* **והוא שיהיה במקום רחוק. אבל אם הוא במקום קרוב** *רא"ש:* **כדי שילך השליח ויחזור תוך שלשים יום - מודיעין אותו, ואם לא יבא ישביעוה ותטול.**
טור: **והאשה נותנת שכר השליח ומוסיפים על כתובתה.**

1. כתובות(פז.): משנה – הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה.
כיצד היתה כתובתה אלף זוז, ואמר לה: 'התקבלת כתובתיך', והיא אומרת: 'לא התקבלתי אלא מנה' - לא תפרע אלא בשבועה.

א. גמ(פז:): איבעיא להו – פוגמת כתובתה בעדים מהו? אם איתא דפרעה, בעדים הוה פרע לה, או דלמא איתרמויי איתרמי ליה...
ולא איפשטא.

ב"י – נקטינן קולא לנתבע (לבעל) וצריכה שבועה.

פרש"י: פוגמת בעדים – 'קבלתי מנה בפני עדים'.
בעדים הוה פרע – שהרי דקדק לפרוע מנה הראשון דווקא בפני עדים.
או דלמא – לא משום שדק, אלא נזדמן לו שם עדים בפרעון ראשון.

ב. (שם): איבעיא להו הפוגמת כתובתה פחות פחות משוה פרוטה מהו?
מי אמרינן כיון דקא דייקא כולי האי קושטא קא אמרה או דלמא איערומי קא מערמא – תיקו.

ב"י – גם כאן נקטינן לקולא לנתבע (לבעל) וצריכה להישבע.
כ"פ חו"מ(פד/א).

(שם): תא שמע פוחתת תפרע שלא בשבועה. כיצד: היתה כתובתה אלף זוז, ואמר לה 'התקבלת כתובתיך', והיא אומרת 'לא התקבלתי ואינה אלא מנה' - נפרעת שלא בשבועה. ומיירי שאומרת אמנה היתה לי ביני לבינו.
כ"פ חו"מ(פד/ד).

2. שם משנה: עד אחד מעידה שהיא פרועה לא תפרע אלא בשבועה.
כיצד: היתה כתובתה אלף זוז ואמר לה 'התקבלת כתובתיך', והיא אומרת 'לא התקבלתי', ועד אחד מעידה שהיא פרועה - לא תפרע אלא בשבועה.

3. מנכסי יתומים ומנכסים משועבדים - לא תפרע אלא בשבועה.
כיצד: מכר נכסיו לאחרים והיא נפרעת מן הלקוחות - לא תפרע אלא בשבועה. מנכסי יתומים כיצד: מת והניח נכסיו ליתומים והיא נפרעת מן היתומים - לא תפרע אלא בשבועה.

פרש"י: מנכסים משועבדים – טעמו שאילו היה גובה מהלוה עצמו יכול לטעון 'תשבע שלא פרעתיך' גם מהלקוחות אנו טוענים שמא פרע ולכן צריך שבועה.

4. ושלא בפניו לא תפרע אלא בשבועה.
כיצד: הלך לו למדינת הים והיא נפרעת שלא בפניו אינה נפרעת אלא בשבועה.

1. הפוגמת כתובתה

סמ"ע(ג"מ): משום שהפורע רגיל לדקדק שפרע, והנפרע אינו רגיל לדקדק שנפרע, לכן הטילו עליו שבועה שידקדק.

ב"ש – ולכן ל"א מיגו שהיתה היכולה לא לפגום כתובתה, שהרי חושבת שאינה משקרת אלא סבורה שאמת הוא (תו"ס).

אלא בשבועה

ב"ש: ובכל אלו שבועות אין משביעים האלמנה בזה"ז

(לפי שנמנעו להשביעה משום מעשה שהיה), אא"כ חייבת שבועה דאורייתא שאז לא נמנעו להשביעה.

3א. וגירש אחת – צריכה להישבע

ח"מ: אם גירש רק אחת, מדוע השנייה משביעה את הגרושה הרי לא ניתנה כתובה להגבות מחיים?

ואפשר שט"ס, וצ"ל: 'היה לו שתי נשים וגרשן, אחת **נשבעת** לשנייה'.

כ"כ ב"ש – והיינו שהראשונה נשבעת לשנייה, אבל השנייה לא צריכה להישבע (שהרי אין יתומים שתשבע להם).

יא

1. כל אלו השבועות אע"פ שהם דרבנן - הן בנקיטת חפץ.

2. ואם קדמה ותפסה מעות ואינה רוצה לישבע - לא מפקינן מינה, ואפוכי לא מפכינן לה.

1. שם(פז:): אסיקנא – שכל אלו שבועות מדרבנן (ואפילו ע"א מעידה שפרועה).

תו"ס: וכל שבועות אלו בנקיטת חפץ, שכל שבועות המשנה (אף שהן מדרבנן) בנקיטת חפץ.
כ"כ הרא"ש, הר"ן ורש"י(גיטין).
לאפוקי רש"י(כאן).

2. חו"מ(פז/י): י"א שמי שחייב שבועה דרבנן אם קדם ותפס ולא רצה להישבע – לא מוציאים ממנו(הרי"ף).

הרי"ף: אף שקי"ל ששבועה זו דרבנן ואפשר להפוך על כנגדו (כמ"ש שבועת מא:), ה"מ כשהנתבע צריך להישבע ולהפטר (שיכול לומר לתובע תשבע ותיטול), אבל כשהתובע צריך להישבע וליטול (כמו אצל האישה) אינו יכול ומר לנתבע (הבעל) תשבע ותיפטר.
כ"כ הרא"ש ובחו"מ(פז/יא).

2. ותפסה מעות

ח"מ: אבל מטלטלים כיון שלא מקנים לה גוף המטלטלים (אבני מילואים – שהמטלטלים צריך שומא אף שתפסה ולא הואיל התפיסה אלא לשעבוד) – מוציאים מידה ושוב אינה גובה אלא בשבועה (הר"ן).
כ"כ ב"ש.

לא מפקינן מיניה

ח"מ: אבל מנדים אותה כמו בגזל דרבנן.

יב

הרא"ש(הרי"ף) והר"ן: **כשהיא רוצה להישבע, אם היא חשודה על השבועה, שכנגדה ישבע ויפטר. ואם גם הוא חשוד, אין כאן לא שבועה ולא תשלומין.**

ב"ח: שכנגדו ישבע ויפטר

אף שבחו"מ(צב/יג) כתב שבשאר נשבעים ונוטלים אם הוא חשוד, הנתבע פטור בלא שבועה! כאן יפה כוח האישה, כיון ששטר כתובה בידה כנגדה חייב להישבע ולהיפטר.

הב"ח: לא שבועה ולא תשלומים

אף שבחו"מ(צב/ז) בשניהם חשודים פסק מתוך שאינו יכול הישבע משלם (כהרי"ף)! ה"מ בשבועות דאורייתא, אבל כאן ששבועות אלו מתקנה שנשבעת ונוטלת, כששניהם חשודים אין שבועה ולא תשלום.

יג

כשעד אחד מעידה שהיא פרועה - יכול להביאה לידי שבועה דאורייתא.

כיצד: יפרע לה כתובתה שנית בפני העד הראשון ועד אחר עמו, ויתבענה מה שנתן לה תחלה, ויאמר: 'בהלואה נתתיו לך', והוא שיודיע לעד הראשון שמכווין לכך.

שם(פח.): א"ר שישא בריה דרב אידי - יהיב לה כתובתה באפי סהדא קמא וסהדא בתרא, ומוקים לה להנך קמאי בהלואה. ומודע להו.

כ"כ הטור: יכול להביאה לידי שבועה דאורייתא, כיצד: יפרע לה כתובתה פעם שני בפני העד הראשון ועד אחר עמו הרי כאן שני עדים על פרעון השני.

ויתבענה מה שנתן לה תחילה ויאמר בהלואה נתתיו לך שהרי נתקבלה כתובתך פעם שנית, והיא כשתכפור ותאמר לא קבלתי אלא פעם אחד הרי עד מכחישה וצריכה לישבע שבועה דאורייתא.

וצריך שיאמר לעד הראשון שמכוון לכך, שאם לא כן תאמר באמת שקבלתי שתיהן אבל היו עליך ב' כתובות והרי העד הראשון מסייעה. אבל כשמודיע לעד תחילה שאין כוונתו אלא להביאה לידי שבועה דאורייתא אז אין הראשון מסייעה וכיון שאין מסייעה אינה יכולה לומר ב' כתובות היו לי דמילתא דלא שכיחא היא.

יד

הפוחתת כתובתה

1. הוציאה שטר כתובתה באלף זוז, והוא אומר: 'נפרעת הכל', והיא אומרת: 'לא נפרעתי כלום', אבל אין לי עליך אלא 500 כי אמנה היתה ביני לבינך - נוטלת בלא שבועה.

א. אבל אם אומרת: 'אין בשטר כתובתי אלא 500' - אינה נפרעת בשטר זה שיש בו אלף, כלום (שהשטר חרס בעלמא הוא).

ב. (והבעל ישבע שבועת היסת ויפטר) (הרמב"ם פי"ז וכ"כ הב"י).

1. שם(פז:): איבעיא להו פוחתת כתובתה מהו? מי אמרינן היינו פוגמת או דלמא פוגמת מודיא במקצת הא לא קא מודיא במקצת?

ת"ש: תפרע שלא בשבועה. כיצד: היתה כתובתה אלף זוז, ואמר לה 'התקבלת כתובתיך', והיא אומרת 'לא התקבלתי ואינה אלא מנה' - נפרעת שלא בשבועה.

במאי גביא בהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא?

אמר רבא בריה דרבה: באומרת אמנה היתה לי ביני לבינו.

פרש"י: חספא בעלמא – שהרי היא אומרת שמזויף הוא.

אמנה – השטר נכתב ונחתם כהוגן על אלף, אלא שהוא האמין לי שלא אתבענו רק מנה.

א. טור: אבל אם אומרת: 'אין בשטר כתובתי אלא 500' - אינה נפרעת בשטר זה שיש בו אלף, כלום.

ב. רמב"ם - ולכן נשבע הבעל היסת שפרע ונפטר.

1א. אין בשטר אלא 500... כלום

ב"ש: ואין לומר שתהיה נאמנת במיגו דאמנה? שהרי שטר זה חספא בעלמא הוא, וא"כ הוי מיגו להוציא דל"א (תו"ס).

מיהו במקום שאין כותבים כתובה (שאז גובים מתנאי ב"ד) אף שהכתובה פסולה תגבה מחמת תנאי ב"ד (הג"א).

טו

1. היא אומרת: 'בתולה נשאתני וכתובתי מאתים', והבעל או היורשים אומרים: 'לא כי אלא אלמנה', והכתובה נאבד, או במקום שאין כותבין כתובה: אם יש עדים שעשו לה כמנהג הבתולות - כתובתה 200, א. אפילו אם אחד היה קטן כשראה העדות ועכשיו הוא גדול ב. ויש אחד עמו - מהני.

2. ואם אין עדים, לא תיטול אלא מנה. והבעל צריך לישבע. א. יש מי שאומר שבועה דאורייתא, ב. ויש מי שכתב שבועת היסת:

3. הגה: וי"א במקום שאין כותבין כתובה - שבועת היסת, במקום שכותבין, ונאבדה - שבועה דאורייתא, דהרי מצי הכל לכפור ולומר: 'פרעתי', ולכן מיקרי מודה מקצת.

4. (וע"ל סימן ק/ו).

1. כתובות(טו:): משנה – האישה שנתאלמנה או נתגרשה, היא אומרת: 'בתולה נשאתני', והוא אומר: 'לא כי אלא אלמנה נשאתיך':
אם יש עדים שיצאת בהינומא וראשה פרוע - כתובתה מאתים, רבי יוחנן בן ברוקה אומר אף חילוק קליות ראיה.

תו"ס – ומיירי שאין לה כתובה שאם יש לה כתובה נראה מה כתוב בכתובה.

א. שם(כה.): משנה – ואלו נאמנין להעיד בגודלן מה שראו בקוטנן: נאמן אדם לומר זה כתב ידו של אבא... זכור הייתי בפלונית שיצאה בהינומא וראשה פרוע (סימן שבתולה היתה)...

ב. גמ': אר"ה בריה דרבי יהושע – והוא שיש גדול עמו.

ה"ה: שיש גדול עמו

- **לפי הרמב"ם** – ר"ה איירי דוקא בכתב ידו של אבא שצריך גדול עמו, אבל בראשה פרוע א"צ גדול עמו.
- √**אבל** הרבה מפרשים – פירשו שאף בראשה פרוע מיירי ר"ה שצריך גדול עמו.

2. הטור: ואם אין עדים נשבע הבעל ונותן רק מנה.

איזה שבועה נשבע הבעל

- **א. רמב"ם** – **שבועה דאורייתא**, לפי שהוא מודה במקצת (שהיא טוענת 200 והבעל מודה ב 100).
ה"ה: אף שאין נשבעים על שעבוד קרקעות! לאחר תקנת הגאונים שגובים אף ממטלטלים לא הוי שעבוד קרקעות.
- **ב. הרא"ש** – העל נשבע **רק היסת**, ולא הוי מודה במקצת כיון שכתובה שעבוד קרקעות ולא נשבעים על שעבוד קרקעות, ואף לאחר התקנה שגובים ממטלטלים כיון שמנה ודאי חייב - הו"ל הילך (שאין לו טענה להפטר ממנה זה) ובמנה השני כופר הכל. וכ"ה בירושלמי.

3. ה"ה: קשה על הרמב"ם, שהרי מיירי במקום שאין כותבים כתובה, ואז אינו נאמן לומר פרעתי (נגד מעשה ב"ד). א"כ איך הוא נקרא מודה במקצת, הרי קי"ל שאין מודה במקצת חייב שבועה דאורייתא רק בדבר שיכול לכפור, וכאן הרי לא יכול לכפור. לכן חייב רק היסת.

אבל במקום שכותבים כתובה ואבד לה כתובתה שיכול לטעון פרעתי הוי מודה במקצת וחייב שבועה דאורייתא.

1. או יורשים

ב"ש: אף שב (סח/ט) כשאומרת 'משארסתני נאנסתי' נאמנת ומוציאים ממנו כאן אינה נאמנת!
שאני התם לפי ש –
א. היא טוענת ברי והבעל טוען שמא (שהרי הוא אינו יודע מה קרה).
ב. בחזקת הגוף (שהיתה בתולה) מסייעת לה שנבעלה כמה שיותר מאוחר.
משאכ"כ שהטענה שלו ברי. ואף ביורשים הוי כטענת ברי שב"ד טוען להם מה שהאבא יכל לטעון.
כ"כ הרא"ש.

אם יש עדים

ב"ש: אף במקום שיכול הבעל לומר פרעתי (כשאבדה כתובתה) אינו נאמן שבעולה היתה במיגו דפרעתי! דהוי מיגו במקום עדים שבתולה היתה.

4. ועיין סימן ק

שו"ע(ק/ו): אלמנה, אם אין שטר כתובה יוצא מתחת ידה - אינה גובה אפילו עיקר כתובה.
וכן הגרושה, אם הבעל טוען: פרעתי או מחלה, אפילו עיקר כתובה אין לה עד שתוציא שטר כתובה.
בד"א: במקום שדרכם לכתוב כתובה. אבל במקום שאין דרכם לכתוב כתובה, אלא סומכים על תנאי ב"ד - הרי זו גובה עיקר כתובה אע"פ שאין בידה שטר כתובה, בין נתגרשה בין נתאלמנה.

טז

1. מי שהיה נשוי ד' נשים, שנשאם זו אחר זו, ומת, ובאות לגבות

כתובתן - הראשונה נשבעת לשניה שאין לה משל בעלה כלום, והשניה לשלישית, והשלישית לרביעית, א. והרביעית נשבעת ליתומים, ואפילו הם גדולים, אין נפרעים מהם אלא בשבועה.

1. שם(צג:): משנה – שהיה נשוי ד' נשים ומת:
הראשונה קודמת לשניה ושניה לשלישית ושלישית לרביעית.
וראשונה נשבעת לשניה, ושניה לשלישית, ושלישית לרביעית.
והרביעית - נפרעת שלא בשבועה, בן ננס אומר וכי מפני שהיא אחרונה נשכרת אף היא לא תפרע אלא בשבועה.

פרש"י: נשבעת לשניה – אם השניה טוענת הואיל ואת גובה לפניי שמא גבית כבר משל בעלי כלום, שמא לא יישאר לי בנכסים.

א. גמ: במה קמפלגי? הבא להפרע מנכסי יתומים האם צריך להישבע:
ת"ק סבר – דווקא ביתומים קטנים, אבל גדולים א"צ להישבע, ולכן רביעית נוטלת בלא שבועה.
✓בן ננס סבר – אף ליתומים גדולים צריך להישבע, לכן הרביעית נשבעת ליתומים.
ופסקו הרמב"ם והרא"ש – הלכה כבן ננס.

1. ראשונה נשבעת לשנייה

ח"מ: ודוקא כשהשנייה טוענת 'הישבעי לי'.
כ"כ ב"ש(רש"י והר"ן).
ב"ש: דע שאף ביתומים קטנים נזקקים לגבות הכתובה כדקי"ל כרבי יוחנן (ערכין כב.) שטעם הדבר משום חינא.
כ"כ הרי"ף והרא"ש.

משום חינא

הרא"ש – שתצמא חן בעני האנשים וישאוה (שיש לה כסוף), ולפ"ז אם כבר נישאת לא גובה מיתומים קטנים.
ורש"י פירש – שיהא חן הגברים בעיניהם ותרצנה להינשא. ולפ"ז אף שנישאת נזקקים לה.
להלכה: פסקו הרי"ף, רמב"ם, ור"ח כפירוש ראשון.
כ"פ הר"ן.
וכתב הרשב"א: אפילו היא זקנה שאינה ראויה להינשא נזקקים לה.

א. והרביעית נשבעת ליתומים

ב"ש: אף הראשונות נשבעות ליתומים (דשבועה לאחד שבועה למאה).

יז

כתובות(3ב:): משנה - **ואם היו כלן חתומות ביום אחד, במקום שכותבין שעות - הראשונות תקדם. ואם אין כותבין שעות - אז שעבוד כולן חל כאחד.**

יח

מי שהיה נשוי ד' נשים: כתובה של זו - מנה, ושל זו - 200, ושל זו - 300, ושל זו - 400, וכולן נחתמו ביום אחד, ומת ואין לו כדי כל הכתובות:
כיצד הם חולקות: רואים אם כשיחלק הממון על מנין הנשים יגיעו לפחותה שבהם כדי כתובתה או פחות - חולקין בשוה. ואם היה הממון יותר על זה - חולקין ממנו כדי שיגיע לפחותה שבהם כשיעור כתובתה, וחוזרת וחולקות את המותר בין הנותרות על הדרך הראשון.

כפול חו"מ(קד/י): 0. שטרות שזמן כולם יום א' שעה אחת במקום שכותבין שעות, ובאו כולם ביחד לגבות. וכן בעלי חובות שכל אחד מהם קודם לזמן חבירו שבאו לגבות מטלטלים, שהרי אין בהם דין קדימה, או שבאו לגבות מקרקע שקנה הלוה לאחר שלוה מהאחרון שבהם, ואין בנכסים כדי שיגבה כל אחד מהם חובו - מחלקים

ביניהם.

1. כיצד חולקים: אם כשיתחלק הממון הנמצא על מניינם יגיע לפחות שבהם כשיעור חובו (או פחות חולקים לפי מנינם בשוה ואם יגיע לפחות שבהם יותר על חובו חולקים מכל הממון ביניהם כדי שיגיע לפחות שבהם כשיעור חובו), **וחוזרים הנשארים מבעלי חובות וחולקים היתר ביניהם כדרך הזאת.**

כיצד: היו שלשה חובות של זה 100 ושל זה 200 ושל זה 300 , אם היה כל הנמצא שם 300 - נוטלים מאה מאה. וכן אם נמצא שם פחות מ 300 חולקים בשוה.

נמצא שם יתר על 300 - חולקים 300 בשוה ויסתלק בעל ה 100 , ושאר הממון חולקים אותם השנים על אותו הדרך.

כיצד נמצאו שם 500 או פחות - חולקים 300 בשוה, ויסתלק האחד וחוזרים וחולקים ה 200 או הפחות בשוה ויסתלק השני.

נמצא שם 600 , חולקים 300 בשוה ויסתלק בעל המנה , וחוזרים וחולקים ה 200 בין השנים ויסתלק ה 200 , ונותנים ה 100 הנשארים לבעל ה 300 ונמצא בידו 300 ועל דרך זו חולקים אפילו הם מאה כשיבוא לגבות כאחד.

כתובות(צג.): משנה - מי שהיה נשוי שלש נשים ומת, כתובתה של זו מנה ושל זו מאתים ושל זו שלש מאות.

אין שם אלא מנה - חולקין בשוה.

היו שם מאתים - של מנה נוטלת חמישים, של מאתים ושל שלש מאות שלושים ושלוש של זהב.

היו שם שלש מאות - של מנה נוטלת חמישים, ושל מאתים מנה ושל שלש מאות ששה של זהב.

פרש"י: של זו מנה – ושלושתם נחתמו ביום אחד.

[כלומר:

נכסי הבעל	בעלת 100	בעלת 200	בעלת 300
100	33	33	33
200	50	75	75
300	50	100	150

√גמ': תניא זו משנת רבי נתן, אבל רבי ס"ל חולקות בשוה.

חולקות בשוה.

ר"ח – בשוה לפי מעותיה, כלומר מחלקים הכל ל 6 חלקים (1+2+3) וכ"א נוטלת חלק למנה. הראשונה חלק 1, השניה 2 חלקים, השלישית 3 חלקים.

√רש"י, רי"ף – כיון שכל נכסיו אחראים לכתובתה, הילכך כל ה 300 שלו משועבדים לבעלת המנה כשאר חברותיה עד שתגבה כל כתובתה, לפיכך חולקות בשוה (כל מנה חולקות בשוה עד שתגבה כ"א כתובתה).

כ"כ רא"ש, רמב"ם, ה"ה(הרבה מפרשים).

כלומר: אם כל נכסי הבעל 500

לפי הר"ח – מחלקים הנכסים ל 6 (500/6 =83).
ראשון נוטל – 83, שני – 166, שלישי – 249.

לפי רש"י

	ראשון	שני	שלישי
במנה ראשון	33	33	33
מנה שני	33	33	33
מנה שלישי	33 = 100	33	33
מנה רביעי	-------	50	50
מנה חמישי	-------	200 = 50	50 = 200
סך הכל	100	200	200

סיכום: **כל הנכסים 500**

	ראשון	שני	שלישי
ר"ח	83	160	249
√רש"י	100	200	(200

נוטלין מאה מאה

סמ"ע: מחלוקת ר"ח * רש"י

לפי הר"ח – היינו כבכור ופשוט שמחלקים בשבח שאחר מיתת אביהם, שמחלקים הכל ל 6 חלקים וכ"א נוטל לפי חלקו.
לפי רש"י – שאני התם שחלק כ"א היה מבורר בנחלת אביהם ואין כאן שיעבוד. משאכ"כ דשעבוד בעל המנה חל על כל הממון כמו שעבוד בעל השלוש מאות.
לפיכך מחלקים כל מנה בניהם (עד שיגבה כ"א חלקו).

נמצא שם שש מאות

סמ"ע: מה שלא כתב בקיצור נוטל כ"א חלקו, כיון שיש נ"מ בחלוקה בדרך זו כשמחלקים קרקע זיבורית בינונית ועידית. שמתחילה מחלקים הבינונית (כדין בע"ח בבינונית) ואח"כ מחלקים מהזיבורית (כמ"ש קב/ד) ולבסוף מחלקים העידית.

כיצד היו ג' חובות.

פ"ת(ש"ך): אם יש לאדם ב' שטרות ה"ז נוטל לפי השטרות ב' חלקים ולא כפי בנ"א חלק א'.
כ"כ ח' רע"א (ת' צ"צ, שבו"י), תומים.

ערוה"ש: ושני שטרות שנעשו על הלוואה אחת בכל אחת חצי סכום, כל שטר חשוב בפ"ע לעניין חלוקה. ואם הם בכת"י הלוה או מלוה ע"פ חשוב כמלוה אחד לעניין חלוקה (או"ת).

וי"א(נתיבות) – כשיש הלוואה אחת בשני שטרות דחשבינן ב' חלקים, ה"ד לעניין קרקעות ששעבודן עליהם, אבל לעניין מטלטלים אינן אלא כהלוואה אחת.

פ"ת(שבו"י): ג' בעלי בתים שלחו סחורה ביד עגלון ונאנס העגלון בדרך ואין שומת הסחורה שוה, ותבעוהו לערכאות ויצא סך פשרה מה לשלם, ונפלה מחלוקת בין בעלי הבתים איך לחלק – יחלקו לפי ערך הסחורה, וכמ"ש (קיא/ח) לפי סברת הסמ"ע.

ב"ח: מכר סחורה בהקפה והסחורה עדיין בעין ביד הלוקח, הוא קודם לגבות מהסחורה שלו מכל בעלי החובות.

קצה"ח – קשה ממ"ש(קטו/א) מב"מ(טו.) בע"ח גובה הקרקעות + חצי שבח, וחצי נשאר ללוקח.
וטעמו כמ"ש הרא"ש דודאי שבח הוי כאילו קנאו המוכר מהלוקח (שהרי אחריות המוכר עליו) וחזר ומכרו ללוקח וחל שיעבוד המלוה והלוקח, והוי לוה (בע"ח) ולוה (הלוקח שהרי המוכר חייב באחריות השבח) וקנה השבע ומכרו שחולקים.
והרי הסחורה של הלוקח (השבח) עדיין בעין, והוא צריך להיות קודם, ולמה חולקים (לפי הב"ח) ?
וי"ל (ע"פ שיטת הב"ח) – מה שהלוקח נוטל חצי השבח לא בשביל אחריות שבחו, אלא בשביל אחריות קרנו, שאז השבח הוי סחורה אחרת. מש"ה שניהם חולקים.

יט

1. כשמשביעין בית דין או היורשים את האלמנה כשתבוא לגבות כתובתה - אין משביעין אלא חוץ לבית דין, מפני שבתי דינין היו נמנעים מלהשביע, שחוששין שמא לא תדקדק על עצמה, ושבועה חוץ לבית דין אינה חמורה כל כך, שאינה בשם ולא בנקיטת חפץ, אלא בקבלת ארור.

2. ואם רצו היתומים להדירה - נודרת להם כל מה שירצו, ומדירין אותה בב"ד ואח"כ נוטלת כתובתה. א. וצריך שהנדר יהיה בדבר שיש בו עינוי נפש, שתהיה באיסור כל ימיה.

3. ולא מהני נדר אלא כל זמן שלא נשאת, אבל אם נשאת אינה גובה בנדר, מפני שהבעל יפר לה.

1. גיטין(לד:): משנה – אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה. נמנעו מלהשביעה התקין ר"ג הזקן שתהא נודרת ליתומים כל מה שירצו וגובה כתובתה.

א. גמ: הטעם שנמנעו להשביע האלמנה משום מעשה שהיה שהאישה שסברה שנשבעת אמת ונענשה ביותר. ודוקא באלמנה נמנעו כיון שטורחת לפני היתומים מורה היתר לעצמה ליטול משל בעלה.
(שם): √**אר"י אמר שמואל** – ל"ש בב"ד אבל חוץ

לב"ד משביעים אותה.

ורב אמר – אפילו חוץ לב"ד אין משביעים אותה.

אר"י: היה מעשה שהשביעו אותה חוץ לב"ד והדירו אותה בב"ד.

פרש"י: חוץ לב"ד – שבועה דרבנן בקללת ארור ובלא נקיטת חפץ ואין עונשה כל כך חמור.
כ"כ ה"ה(רמב"ן והרשב"א).

לאפוקי הרמב"ם – שמצריך נקיטת חפץ.

הרי"ף: הלכה כשמואל. כ"פ רא"ש והרמב"ם.

2. שם במשנה: התקין ר"ג שתהא נודרת ליתומים מה שירצו וגובה כתובתה.

פרש"י: כיון שנמנעו להשביעה נמצאת מפסדת כתובתה, התקין ר"ג שתהא נודרת ליתומים כל מה שירצו.

א. תו"ס והרא"ש: וצריך שהנדר יהיה בדבר שיש בו עינוי נפש, שתהיה באיסור כל ימיה.

3. גיטין(לה:): אר"ה – ל"ש אלא שלא נישאת אבל נישאת אין מדירין אותה, לפי שבעלה יפר לה.
כי לא נישאת נמי, לכי מנסבא יפר לה בעלה? אין הבעל מפר בקודמים.

ור"נ – אף שנישאת, שמדיר לה ברבים (שהבעל לא יכול להפר).

רי"ף, רמב"ם והרא"ש: פסקו כר"ה – שאם נישאת קודם שתשבע נשבעת אחר שנישאת ונוטלת כל זמן שתרצה, אבל אינה יכול להדירה ותיטול שמא יפר לה בעלה.
כ"ד התו"ס – שהבעל יכול להפר אפילו בנדר שהודר ברבים.

1. כשמשביעים ב"ד

רש"י: ואם קפצה ונשבעה נוטלת כתובתה ואינה צריכה להישבע עוד. כ"כ הר"ן וב"ש.

פת"ש: אף במקום שלא שייך שמורה היתר בגלל שטרחה לפני היתומים, עכ"ז משביעים אותה כמו ביבמה (גיטין לה:) דלא פלוג.

א. באיסור כל ימיה

ח"מ: אף שתנשא אח"כ אין הבעל יכול להפר בקודמים, ואף חכם לא יתיר כיון שצריכה לפרט הנדר.

3. אבל נישאת

ב"ש: לפי שבעלה יפר לה, ואף שנדרה ברבים יכול להפר לה, אבל שבועה אין יכול להפר ולכן נשואה משביעים אותה.

כ

גרושה שבאה לישבע - משביעים אותה בב"ד.

גיטין(לה.): אמר שמואל – ל"ש (שלא משביעים בב"ד) אלא לאלמנה שמורה היתר לעצמה, אבל גרושה משביעים אותה בב"ד.

שרק באלמנה שטורחת לפני יתומים מורה היתר לעצמה (רש"י – שסוברת שדבר מועט שלקחה מבעלה אינו פרעון הכתובה).

כא

1. תו"ס(ר"י), רא"ש והמרדכי: יש מי שאומר דהאידנא משביעים אלמנה בב"ד, מפני שבאותו ענין שהיו רגילים להשביעה, שהיו גוזרים בחרם ובשבועת התורה שתודה מה שקבלה בכתובתה, אין העונש מרובה כל כך כמו שבועה (כיון שלא נשבעת בפיה)**, שבשעה שנשבעת יוצאה שבועה מפיה לשקר.**

2. הגה - *ת' הרשב"א:* **וצריכה לישבע לפני שלשה שהם כשרים, ואם נשבעה לפני שלשה שהם קרובים - צריכה לחזור ולישבע** (ב"י בשם תשובת הרשב"א ותשובת מוהר"ם סוף הפלאה).
ולכתחילה צריכה לישבע לפני היתומים, אבל אם נשבעה שלא בפניהם, או שאין היתומים רוצים להיות אצל השבועה, משביעין אותה שלא בפניהם (ג"ז שם בשם הרשב"א).

א. ת' הרשב"א: אלמנה שנשבעה על כתובתה - יכולין היתומים להחרים אחר כך על כל מי שיודע אם הפקידה האלמנה מנכסים שלהם (ריב"ש סימן שכ"ה).

1. אין העונש מרובה כ"כ

ט"ז: אם משביעים אותה ומשקרת הוי שבועת שוא (שהיא חמורה) אבל כשמשביעים אותה שתודה אח"כ כשישאלו אותה, אם תשקר הוי שבועת שקר שאינה חמורה כ"כ, משום שבשעת השבועה היתה בדעתה להודות (כ"כ התו"ס).

2. צריכה לחזור ולהישבע

ב"ש: מיהו בדיעבד אם מתה ל"א בזה שאין אדם מוריש שבועה לבניו (ויורשיה גובים הכתובה).

ת' הרשב"א: אלמנה שנשבעה על הכתובה ולא הפסיקה לגבות עד שמתה. יורשי הבעל טוענים שכבר גבתה כתובתה בב"ד אחר – הדין עם יורשי האלמנה שהרי שטר כתובה בידם.

א. יכולים יתומים להחרים

ה"מ: ומיירי שטוענים היתומים ודאי שיש להם עדים בדבר.

צו

שבועת אלמנה וגרושה על כתובה

א1: אין האלמנה גובה כתובתה (עיקר ותוספת) אלא בשבועה (כתובות פז – אין נפרעים מנכסים יתומים אלא בשבועה).

נ"מ ונצ"ב או נכסים שייחד לה לכתובתה:

אם הם בעין (כתובות(נה.) או דבר שבא מחמתם (הרי"ף – מחלוקת וכפומבדיתא) – בלא שבועה.

אם אינם בעין:

נצ"ב או נכסים שייחד לה – בשבועה (רמב"ם).

כ"פ והמחבר.

נ"מ- הבעל פטור שאינם באחריותו. כ"מ מהמחבר.

● מרן: יחד לה קרקע מצד אחד – נוטלתו בלא שבועה (פז. - כפומבדיתא).

א2. מתה קודם שנשבעה – אין אדם מוריש שבועה לבניו (שבועות מה. מח.).

● הגה: את תפסה האישה – יורשיה יורשין אף בלא שבועה (הר"ן והמרדכי – לצרף דעת ר"א דאדם מוריש שבועה לבניו).

ויש חולקים (מרדכי בשם מהר"ם)

ב"ש: ג' סוגי תפיסה.

א. תפסה האישה והיורשים מוחזקים – מהני.

ב. תפסה האישה והיורשים אינם מוחזקים – תה"ד מסתפק בזה. לכן יחלוקו.

ג. תפסו היורשים אחר מות האלמנה:

- כשאין עדים ולא ראה – מהני.

- כשיש עדים או ראה – מחלוקת פוסקים. ופסקו הר"ן והרא"ה כאן דמהני שמא קי"ל כר"א שמוריש שבועה לבניו.

● הגה: יורשים אומרים שנשבעה – צריכים להביא ראיה (ריב"ש).

אם פרעו מקצת הכתובה (או שכתבו שט"ח על הכתובה) – יורשיה יורשים דהוי **חוב** (רשב"א).

אלמנה שנשתתקה ורמזה (פירוש השביעוה ורכה ראשה) – סגי ויורשיה יורשים (רשב"א).

אך אישה שנשתטית – כיון שא"א להשביעה אין יורשים (רשב"א).

● **סיכום**: מתי יורשים גובים למרות שהאלמנה לא נשבעה?

א. כשיש בכתובה נאמנות (רשב"א, ר"ן והריב"ש).

ב. בתפיסת האלמנה או היורשים (הר"ן בעה"ת).

כ"פ הרמ"א.

ג. אלמנה שפרעו לה מקצת כתובה וכתבו על השאר שט"ח (רשב"א). כ"פ הרמ"א.

ד. אלמנה שנשתתקה ורמזה קודם מיתתה שלא נטלה כלום, הוי כשנשבעה (רשב"א). כ"פ הרמ"א.

ה. כשהיורשים מחלו לאמנה כל השבועה.

א3: הגה: אבל נתגרשה ומתה בחיי בעלה – יורשים נשבעים שלא פקדנו ונוטלים, ואפילו מת גם הבעל

נשבעים ליורשי ונוטלים (רמב"ם) דלא שייך בגרושה צררי (ב"י).
ח"מ – אבל מת הבעל לפני גרושתו, אין אדם מוריש שבועה לבניו.

ב: איזו שבועות נשבעת האלמנה:
- לא התפיסה צררי (ערכין כה.)
- לא תפסה משלו (תו"ס).
- וי"א שתשבע שלא מחלה או מכרה כתובתה (רמב"ם)
● ח"מ: שלא תפסה מבעלה הוא גלגול שבועה, ולכן בגרושה שאין שבועה שלא התפיסה צררי אין גם שבועה זו.
● הגה: נשבעה סתם שלא נהנתה מכתובתה – סגי (הר"ן).
ונהגו גם להשביעה שלא בזבזה מבעלה (מהרי"ק).

ג: אלמנה הרוצה ליטול כתובתה ואינה רוצה להישבע עד שיגדלו בניה שמא ימחלו לה השבועה – אין שומעים לה (ת' הרא"ש).

ד: אלמנה שאמרה שנתן לה בעלה מנה בנוסף לכתובתה – אם היא מוחזקת במנה ובנוסף יכולה לטעון אין בידי כלום משל בעלי (אין מטלטלים ידועים של בעלה) – נאמנת (ת' הרשב"א).

ה: אלמנה שמכרה לכתובתה – קיים אם נשבעה לבסוף ומנכים מכתובתה (כתובות צז.).
● מרן: הרא"ש – ודוקא במטלטלים, אבל קרקעות לא מהני מכירתה (אא"כ שמו בב"ד – רשב"א, או יגבו לה ב"ד – רא"ש).
● הגה: וי"א שמטלטלים מכירתה בטלה אף שנשבעה לבסוף (מרדכי).
וי"א שבמקום שאין חשש לצררי (מת פתאום) יש לדון שהמכירה קיימת (רא"ש).
● הגה: וה"ד כשהאישה חזרה בה אחר שנשבעה, אבל לא חזרה בה המכירה קיימת (מהרי"ק).
ולכן אם נישאה והכניסה לבעלה עדיין נשבעת, ואם אחר השבועה נפטרה בעלה יורשה (הגמ"ר).

ו: אלמנה שמחלה לבע"ח של בעלה – אינו כלום (ת' הרא"ש).

ז: הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה, אפילו יש עדים שנפרעה רק מנה, או דקדקה מה שנפרעה, אפילו חצי פרוטה (שם פז.).

ח. ע"ט מעידה שפרועה ר ק בשבועה (שם).

ט. מנכסים משועבדים – רק בשבועה (שם).

י. שלא בפניו – רק בשבועה.
הגה: גירש שני נשיו – ראשונה נשבעת לשניה וכו' (ה"ה).

יא: כל אלו שבועות הן מדרבנן (שם פז:), ועכ"ז בנק"ח (תו"ס לאפוקי רש"י).
● מרן: ואם קדמה ותפסה מעות ולא רוצה להשבע לא מוציאים ממנה (הרי"ף)
ואף שבשבועה דרבנן אפשר להפוך השבועה, כאן לא מהפכים (כיון שהתובעת נשבעת ונוטלת לא הופכים) – הרי"ף.

יב: אם היא חשודה על השבועה שכנגדה ישבע ויפטר, ואם גם הוא חשוד פטור בלא שבועה (הרי"ף).

יג: ע"א מעידה שהוא פרוע יכול להביא לשבועה דאורייתא (פח. – אם הוא פיקח).

יד: פוחתת כתובתה (פז:)

טו: היא אומרת בתולה נשאתי וכתובתי 200 והוא טוען בעולה נשאתיך וכתובתך 100 אם יש עדים וכו' (שם טו.) :
אפילו קטן שראה שיצאה בהינומה ומעיד כשהוא גדול אם גדול עמו (שם כח. – והרמב"ם אין מצריך גדול עמו).
● מרן: כשאין עדים נוטלת רק מנה והבעל נשבע (טור).
איזה שבועה?
רמב"ם – שבועה דאורייתא של מודה במקצת, אף שאין נשבעים על שיעבוד שטרות, לאחר תקנת הגאונים שנוטלת ממטלטלים נשבעת.
הרא"ש – נשבע היסת אף אחר תקנת הגאונים, שהמנה שהוא חייב הוי הילך והשאר כופר בכל.
ה"ה – במקום שאין כותבים כתובה נשבע היסת. שהרי לא יכול להודות במקצת נגד תקנת ב"ד שכתובתה 200. במקום שכותבים כתובה נשבע דאורייתא של מודה במקצת.
● ב"ש: מ"ש כשאמרה נאנסתי תחתיך נאמנת לקבל 200? א. שם היא טוענת ודאי והוא טוען שמא. ב. שם יש חזקת הגוף.

טז: מי שהיה נשוי ד' נשים, ראשונה נשבעת לשניה, שניה נשבעת לשלישית וכו ורביעית נשבעת ליתומים אף שהם גדולים (צג:).

יז: היו כולן ביום אחד שיעבוד כולן שוה (שם צג:).

יח: אופן החלוקה כשלא מספיק לכולם. כאשר לזו 100, לזו 200, ולזו 300 (צג:).
ר"ח – מחלקים הנכסים ל 6 וכ"א נוטל חלק היחסי שלו.
✓רש"י והרי"ף – כיון שכל מנה משועבד לכולן, חולקות כל מנה לשלושתן בשוה, עד שהראשונה תקבל מנה שלה, השאר חולקים בין שתיהן עד שהשניה תקבל 200 שלה וכו.

יט: בימנו נמנעים להשביע אלמנה, ולכן או מדירה

בב"ד או משביעה חוץ לב"ד (גיטין לד:).
צריך שהנדר יהיה: א. עינוי נפש. ב. לכל חייה. ג. שלא באיסור הכל שאז אין הנדר תופס (תו"ס והרא"ש).
אחר שנישאת לא מדירים אותה לפי שהבעל יפר לה, אלא משביעים אותה (שם לה.)

כ: בד"א באלמנה שמורה היתר לעצמה, אבל גרושה משביעים אותה (שם לה.).

כא: י"א שבזה"ז משביעים אלמנה כיון שמשביעים אותה בחרם ושבועה **שתודה כשתבוא לגבות**, שהוא לא חמור כמו שהיא נשבעת שלא אתפסה צררי שהוא לשקר (תו"ס(ר"י) והרא"ש).
הגה: צריכה להישבע בפני ג' כשרים, שאם צריך לחזור ולהישבע (ת' הרשב"א).
ב"ש – בדיעבד שלא נשבעה לא מקרי מוריש שבועה לבניו.
צריכה להישבע לפני היורשים, ואם אין היורשים רוצים מותר שלא בפניהם (רשב"א).
יכולים היורשים להחרים אחר השבועה כל מי שיודע אם הפקידה האלמנה נכסים שלהם (ריב"ש).

סימן צז: אם הבעל יכול להשביע אשתו בטענת ספק.

ובו **ב** סעיפים (כתובות: פו-פח, שבועות: מח)

א

1. המושיב אשתו חנונית, או שמינה אפוטרופא, משביעה א. אפילו בטענת שמא של שתי כסף. ב. אבל אם אינה נושאת ונותנת, אלא שמתעסקת בצרכי הבית בפלכה ובעיסתה כדרך כל הנשים, אינו יכול להשביעה בטענת שמא.

1. כתובות(פו:): משנה – המושיב אשתו חנוונית או שמינה אפוטרופוסית - ה"ז משביעה כל זמן שירצה.

ר"א אומר – אפילו על פלכה ועל עיסתה (שאין לך אישה שלא נעשית אפוטרופוסית שעה אחת בחיי בעלה על פלכה ועיסתה).

פרש"י: חנוונית – למכור יינו ופירותיו בחנות.

משביעה – שלא עיכבה בידה כלום.

ב. ב"י: וידוע שאין הלכה כר"א.

√**כ"פ הטור** – אבל אם אינה נושאת ונותנת אלא מתעסקת בצרכי הבית בפלכה ועיסתה – אינו יכול להשביעה בטענת שמא.

[ראה ס"ב מתי משביעה אשתו חנוונית].

א. שבועות(מח:): הנשבעים בטענת שמא והוא שיש בניהם טענת שתי כסף.

1. משביעה

ח"מ: מ"ש כאן הוא דלעת הי"א ס"ב שמשביעה לחנוונית כל זמן שירצה, אבל על פלכה ועיסתה אינו משביעה רק ע"י גלגול (כשתבוא לגבות כתובתה) או בטענת ברי.

אבל למ"ש סתם בס"ב כר"ש נמצא שאין חילוק בין חנוונית לפכלה ועיסתה (ובכל גוונא משביעה רק שכשתבוא לגבות כתובתה).

ותימה, איך פסק בסתם מה שהביא מחלוקת בס"ב !

שיטת הפוסקים להלכה:

ב"ש: נראה להלכה –

בחנוונית – יכול להשביעה בלי גלגול כשתתבע כתובתה.

אבל יורשים - אינם משביעים רק בגלגול.

והט"ז – אף ביורשים נשבעת אף שלא בגלגול.

ב

1. (מתי משביעה?): המושיב אשתו חנונית או שמינה אפוטרופא:

א. אינו יכול להשביעה עד שתתבע כתובתה.

ב. ויש אומרים שמשביעה כל זמן שירצה.

2. (מרדכי(הר"ם): ייחד לה קרקע בכתובתה, אע"פ שבאתה לגבות כתובתה לא מיקרי תובעת כתובה, ואינו יכול להשביעה, לפי סברא הראשונה).

1. שם(פז:): משנה – רש"א: כל זמן שהיא תובעת כתובתה היורשים משביעים אותה, ואם אינה תובעת כתובתה אין משביעים אותה.

גמ(פח.): ר"ש אתא לאפוקי ר"א ומחלוקתו (פו:). דס"ל כחנן שתשבע לבסוף. ות"ק של המשנה(פו:) ס"ל כבני הכהנים שתשבע אף לכתחילה.

להלכה:

- **ב. הרי"ף** – הלכה כת"ק, שאם מינה אפוטרופוס משביעה בכל שעה. כנ"ד הרמב"ם.
- **א. ר"ח ור"ת** – כר"ש שמשביעה רק כשתובעת כתובתה. כ"כ תו"ס והרא"ש.

1א. עד שתתבע כתובתה

ח"מ: כלומר אינו יכול להשביעה שמא, אבל כשתובעת כתובתה אף שגירשה ואין טענת צררי משביעה על החנוונית קודם שתגבה כתובתה, שהרי באה להוציא ממון מבעלה. כ"ד הב"ש.

אבל על פלכה ועיסתה אין משביעה אף כשתובעת כתובתה.

2. לא מקרי תובעת כתובתה (מהר"ם)

ח"מ: כתב מהר"ם טעמו של דבר :

א. חנוונית א"צ להישבע אלא היכא דבלא"ה נשבעת כל כתובתה.

ב. כיון שייחד לה קרקע מקרי האישה מוחזקת ולכן לא מקרי תובעת וא"צ להישבע.

לפי טעם א: אם גירשה ואינו טוען טענת צררי אינו יכול להשביעה על אפוטרופוסות.

וכן אלמנה שפטרה בעלה משבועה או שייחד לה שדה שאז אין צד שבועה מצד בכתובה.

כ"מ מהתו"ס – שפסק כתירוץ הראשון.

מ"מ הרא"ש והטור – לא פסקו כן, שאף בגרושה משביעה על אפוטרופוסות, ואע"פ שאין שבועה על הכתובה, דס"ל כהטעם השני.

מ"מ לפי הטעם השני – לכו"ע משביעה על אפוטרופוסית בכל גוונא.

סיכום: גרושה או אלמנה שתבעה כתובתה ואינה צריכה להישבע על כתובתה (כשאין טענת צררי) האם משביעה על חנוונית ואפוטרופוסית שלה?

לפי טעם ראשון של מהר"ם – א"צ להישבע. וכ"מ מהתו"ס.

לפי טעם השני – צריכה להישבע. כ"פ הרא"ש והטור.

צז

אם הבעל יכול להשביע אשתו בטענת ספק

א: המושיב אשתו חנוונית או אפוטרופוס משביעה אפילו על טענת שמא (כמו שיתבאר ס"ב). אבל אם אינה נושאת ונותנת אלא מתעסקת בצרכי הבית (פילכה ועיסתה) – אין משביעה (כתובות פו: דלא כר"א).

ב: מתי משביעה (פז:)

רש"א: כ"ז שתובעת כתובתה היורשים משביעים אותה, ואם אינה תובעת לא משביעים אותה.

ישנה מחלוקת ראשונים:

√ר"ח ור"ת – הלכה כר"ש שאין משביעים אותה רק כשתובעת כתובתה, דס"ל הלכה כחנן.

רי"ף והרמב"ם – הלכה כת"ק (פו:) שחולק על ר"ש שמשביעים אותה בכל עת, דס"ל הלכה כבני הכוהנים.

כ"פ המחבר בשם י"א.

- כשתובעת כתובתה ואין טענת צררי (שלא משביעים אותה), האם נשבעת על טענת שמא של חנוני?

מהר"ם(1) – אין נשבעת רק בגלגול שלא תפסה צררי.

ולכן כשאין שבועת צררי לא נשבעת על חנוני.

מהר"ם(2) – אף כשאין משביעים אותה על צררי משביעים על חנוונית.

כ"פ הרא"ש הטור ח"מ וב"ש.

ונ"מ לגרושה או אלמנה שבעלה פטרה משבועה.

סימן צח: פטרה משבועה או ייחד לה מטלטלין, גובה בלא שבועה.

ובו 7 סעיפים (כתובות: פו, פז)

א

0. אם פטרה הבעל משבועה, גובה כתובתה בלא שבועה. וכפי לשון הפטור היא נפטרת. כיצד:

1. כתב: 'נדר ושבועה אין לי עליך' - אינו יכול להשביעה שום שבועה.

2. אבל משביע את יורשיה, אם גירשה ומתה - יורשיה נשבעים שבועת היורשים,

א. ואת הבאים ברשותה, כגון אם מכרה כתובתה לאחרים ונתגרשה ומתה, והלקוחות תובעים כתובתה, נשבעים: שלא פקדתנו. ב. ואם היא עדיין קיימת, לא יגבו הלקוחות אלא אם כן תשבע היא שלא נפרעה.

ג. **הגה** - וע"ל סימן ק"ה.

3. *מרדכי:* פטר אשתו בשעת מיתתו מן השבועה, נוטלת כתובתה בלא שבועה. אבל אם ראו אותה אחר כך שמפסידה הנכסים, צריכה לישבע.

א. *ת' הרא"ש:* ואם יש עדים שהפסידה או נתנה לאחרים, או שהיא מודה - צריכה לשלם ואינה נאמנת לומר שבעלה ציוה לה כך.

ב. *ד"מ:* אבל אם עשאה נאמן בפירוש על כל דבר כשני עדים, נאמנת (סברת הרב).

1. כתובות(פו:): משנה – כתב לה 'נדר ושבועה אין לי עליך' – אינו יכול להשביעה, אבל משביע את יורשיה ואת הבאים ברשותה.

גמ': איזה שבועות פטרה?

אר"י א"ר – על אפוטרופיא שנעשית בחיי הבעל.

ר"נ אמר – על הפוגמת כתובתה (וכ"ש על אפוטרופיא).

נמ"י: כתב לה – ל"ד כתב ה"ה אמר לה, שכל שהוא פטור או מחילה באמירה בעלמא סגי. כ"כ הריטב"א.

ריטב"א: ואם פטרה משבועה לא נפטרה מנדר.

שיטת הראשונים: לאיזה שבועה מועיל הפטור?

- **הרא"ש:** מהני גם לעניין אפוטרופיא אף שהיתה נשואת ונותנת (לאפוקי הרי"ף שבנושאת ונותנת לא נפטרה משבועה), וגם מהני לפוגמת כתובתה.
- **עד אחד מעידה שהיא פרועה:**

הרא"ש – אף לזה מהני. ראב"ד – לא מהני.

- **נפרעת שלא בפניו:**

ראב"ד – שמא לזה לא מועיל, לפי שכשנפרעת שלא בפניו מעיזה.

והרא"ש – נראה דמהני, שהפטור מהני לכל מיני שבועות שב"ד משביעה.

סיכום: איזה שבועות נפטרת

	חנוונית	פוגמת	נגד ע"א	שלא בפניו
√הרא"ש	פטורה	פטורה	פטורה	פטורה
ראב"ד	פטורה	פטורה	חייבת	חייבת

אבל מנכסים משועבדים לא נפרעת אלא בשבועה ולא מהני פטור כמ"ש סעיף ג.

2. (שם): אבל משביע את יורשיה ואת הבאים ברשותה.

פרש"י: משביע את יורשיה – שבועת היורשים 'שלא פקדנו בשעת מיתה ולא מצינו בין שטרותיו שטר כתובה פרועה.

√ואת באים ברשותה – אם מכרה כתובתה לאחרים ונתגרשה ומתה, והלקוחות תובעים אותו – נשבעים שבועת היורשים.

ב. **הרא"ש:** מה שכתב רש"י 'נתגרשה ומתה' – משמע דווקא שמתה, אבל אם היא חיה הא צריכה להישבע שלא נפרעה [פרישה – שלא פטרה אא"כ לוקחת לעצמה ולא שייקחו הלקוחות].

ואם אמרה שנפרעה:

אם נפרעה לאחר שמכרה – נאמנת במיגו שיכולה למחול (והפסידו הלקוחות).

אם נפרעה לפני שמכרה – לא נאמנת במיגו שמחלה שאם היתה מוחלת צריכה לשלם להם דהוי מקח טעות.

ג. כ"פ המחבר(קה/יב): המוכרת כתובתה לאחרים ומת הבעל בחייה, אם מתה קודם שנשבעה על כתובתה אין ללוקח ולמקבל כלום.

בד"א, כשנתאלמנה ומתה, שהיא לא היתה יכולה ליפרע מן היתומים אלא בשבועה. אבל אם נתגרשה ומתה, לקוחות נשבעים שבועה שלא פקדתנו, ונוטלים. ודוקא שמתה, אבל אם היא בחייה צריכה לישבע שלא נפרעה, ואם אינה רוצה לישבע יפסידו הלקוחות.

ואם אמרה שנפרעה אחר שמכרה, נאמנת, במגו שאם היתה רוצה למחול. אבל אם אמרה שנפרעה קודם המכר, אינה נאמנת.

0. פטרה משבועה

הר"ן: פטרה משבועת הכתובה פטרה אף משבועה על התוספת.

ב"ש – וכן תנאי הכתובה בכלל.

פטרה משבועה

הג' רעק"א: יתום שפטר אמו משבועה והיא היתה מעוברת והוכר העובר, ואח"כ ילדה וחי ל' יום ומת – האח טוען שמה שפטרה משבועה על חלקו ועכשיו שירש את אחיו ע"ז לא פטרה - צריכה להישבע (ת' פרי הארץ לר"ם מזרחי).

אלמנה שהתפשרה עם היתומים וקבלה על עצמה שתזון אותן כו"כ שנים, ובתוך הזמן נפטרה הבת ותובע הבן החלק שהיתה צריכה לזון הבת עד תום השנים – האם פטורה, שיכולה לומר תנו לי הבת ואזונה (ת' הרמ"מ).

1. נדר ושבועה

ח"מ: אף דאיירי בגרושה ובה שייך שבועה ולא נדר, מ"מ אם לא פטרה מנדר יכול לומר פטרתיך משבועה ולא מנדר (ותצטרך לנדור). כ"כ ב"ש.

ספר ראש פינה – והחילוק הוא,

בעלמא אין דרך ב"ד להדיר רק להשביע, ולכן כשפטרה משבועה הכל נכלל, משא"כ באישה שדרך להדיר אלמנה ודאי אסיק אדעתיה ופטרה רק משבועה ולא מנדר.

אינו יכול להשביעה

כנה"ג: אמר הבעל בשעת מיתתו: 'הוי ידועים שנכסיי אינם מפסיקים לכתובת אשתי' – הרי הודה שחייב לה כתובה ולא תפסי צררי, לכן הוי פטור משבועה.

שום שבועה

ב"ש: לא הפוגמת, ולא שבועת אפוטרופיא, ולא נגד עד אחד, ולא כשנפרעת שלא בפניו. כ"ד הרא"ש.

2א. ואם היא עדיין קיימת

קשה: הרי פטרה משבועה למה כשהיא קיימת חייבת להישבע?

ח"מ – י"ל שלא פטרה משבועה דווקא כשהוא אצלה, אבל כשמכרה לאחרים לא פטרה משבועה.

כ"כ הט"ז – בממון ששיך לאחרים (הלקוחות שמכרה להם) לא מהני נאמנות שנתן לה, שלא נתכוון לפוטרה אלא להנאתה, פירוש שהממון יגיע לה.

3. פטר את אשתו בשעת מיתה

ב"ש: דאז הוי כאילו נתן לה מתנה כל צררי שנתן לה ומה שלקחה מעצמה, ואף היורשים אין יכולים להשביעה.

א. מפסדת הנכסים

ח"מ: אף שמשלמת מה שמפסדת, אפ"ה איתרע נאמנות שלה וצריכה להשבע.

ב. נאמן בפירוש על כל דבר

ח"מ: שכתב לה בפירוש: 'על **כל** דבר שתאמר נאמנת', אבל אם כתב: 'תהיה נאמנת כשני עדים' קאי על השבועה.

ב

1. ומשביעין ג"כ יורשיה והבאים ברשותה א. אם פגמו הכתובה ב. או אם נעשו אפוטרופוס, ואפילו אם נתן לה רשות למנות אפוטרופוס.

1. (פו:): אבל משביע הוא את יורשיה ואת הבאים ברשותה.

משביע את יורשיה

- **רש"י** (לעיל) – פירוש אחר שמתה משביע את יורשיה 'שלא פקדנו'. כ"פ סעיף א(2.א).
- **א. הרא"ש(י"מ)** – משביע את יורשיה אם פגמו הכתובה.
- **ב. ירושלמי** – כגון שנתן לה הבעל למנות

אפוטרופוס את יורשיה או אדם הבא ברשותה, אף שפטרה משבועה משביע את יורשיה (שבועת אפוטרופוסים).
והראיה כל השומרים אם פטרן משבועה והשאילו לאחר ברשות – משביע האחרים. כ"כ הרא"ש.

ב"י: וכל הפירושים להלכה, דכיון שהבעל מוחזק בכתובה לא מוציאים ממנו אלא בדבר ברור לד"ה.

1. משביעים יורשיה

ב"ש: ואף שכבר בס"א כתב שמשביעים יורישה! התם מיירי כשמתה והיורשים נשבעים 'שלא פקדנו', וכאן מיירי שהיורשים נעשו אפוטרופוס או פגמו בכתובה, וע"ז נשבעים אף שאמם פטורה מזה.

ג

1. כתב לה: 'נדר ושבועה אין לי עליך ועל יורשיך ועל הבאים ברשותיך' אינו יכול להשביע לא אותה ולא יורשיה ולא את הבאים ברשותה שום שבועה. אבל יורשיו והבאים ברשותו, כגון לקוחות שקנו ממנו - משביעים אותה ואת יורשיה ואת הבאים ברשותה, כגון אם נתגרשה ומתה. א. אבל אם נתאלמנה ומתה קודם שנשבעה - אין יורשיה ולא הבאים ברשותה גובין כתובתה.

1. (פו:) משנה: נדר ושבועה אין לי עליך ועל יורשיך ועל הבאים ברשותך - אינו יכול להשביעה לא היא ולא יורשיה ולא את הבאים ברשותה.
אבל יורשיו - משביעין אותה ואת יורשיה ואת הבאים ברשותה.

א. טור: אבל נתאלמנה ומתה קודם שנשבעה – אין יורשיה יורשים כתובתה, כמו שנתבאר (צו/א) שאין אדם מוריש שבועה לבניו.

ספר ראש פינה – ואף בנתגרשה מיירי שמתה קודם בעלה, שאם מתה אחר בעלה התחייבה שבועה ליורשים, ואין אדם מוריש שבועה לבניו.

1. אבל יורשיו – משביעים אותה

ב"ש: אף לשיטת הרי"ף (סעיף ד בשם י"א) – שאף שלא נתן לה פיטורים כיון שלא השביע אותה כשהיתה תחתיו מסתמא מחל לה, ואין יורשיו משביעים אותה!

ה"מ שבועת אפוטרופוס שיכל להשביעה בחייו, וכיון שלא השביע אמרינן שמחל לה, אבל פוגמת כתובתה או נגד עד אחד שאין יכול להשביעה רק שמגיע זמן הגביה לא שייך לומר שמחל, ולכן היורשים משביעים אותה.

אבל יורשיו

ת' נו"ב: נראה לי דבר חדש –
כל זה דווקא שנתן כתב בפ"ע על הנאמנות, אז אמרינן לפי הפטור נפטרת. אבל בתוספת כתובה שנוהגים בזמנו לכתוב נאמנות, כיון שמפורש שהוא על חיוב כתובה בחייו ובמותו הרי האמינה אף נגד יורשיו.
ואף שכן הוא המנהג בלי להימלך בבעל, כיון שהבעל חתם בכת"י נתחייב בכל.

כגון לקוחות

ב"ש: אבל אנטלרי"ן שלו (פירוש באי כוחו, כגון אפוטרופוס שלו) אין יכול להשביעה על אפוטרופוס שהיתה בחיי בעלה קודם שמינה אותו לאפוטרופוס.
וכ"ה ברמב"ן.

ד

1. כתב לה: 'נדר ושבועה אין לי וליורשי ולא לבאים ברשותי, לא עליך ולא על יורשיך ולא על הבאים ברשותיך' - אינו יכול להשביע לא הוא ולא יורשיו ולא הבאים ברשותו, לא אותה ולא יורשיה ולא הבאים ברשותה (היינו אפוטרופוס שלו, אבל גבי לקוחות לא מהני פיטורים כמ"ש ס"ז). **א. רא"ש: ואפילו פגמה היא או היורשים כתובתה או יורשים מן היורשים.**

2. אבל אם נעשית אפוטרופוס לאחר מיתת הבעל - לזה אינו מועיל הפטור. א. אבל

לאפוטרופסות שנעשית בחיי בעלה - מועיל, שאפילו ע"י גלגול אינו יכול להשביעה.

3. ויש מי שאומר: שאפילו לא פטרה - אין היורשים יכולים להשביעה על אפוטרופסות שנעשית בחיי בעלה.

1. משנה(פו:): 'נדר ושבועה אין לי ולא ליורשי ולא לבאים ברשותי, עליך ועל יורשיך ועל הבאים ברשותיך' - אינו יכול להשביעה לא הוא ולא יורשיו ולא הבאים ברשותו, לא אותה ולא יורשיה ולא הבאים ברשותה.

2. הרא"ש: ול"ד לשבועות אפוטרופוס שאף שפטרה ממנו ומיורשיו, אם נעשית אפוטרופוס אחר מיתת הבעל צריכה להישבע. שהרי לא פטרה אלא מאפוטרופסות של נכסיו ואף יורשיו לא יוכלו להשביעה, אבל כשמת הנכסים הם של יורשים וע"ז לא פטרה.

הרא"ש: ולא הבאים ברשותו – היינו לקוחות שאחר הפטור, אבל לקוחות שקדמו לפטור לאו כל כמניה.
מיהו טוב להשביעה אף שאחר פטור כדברי הר"ח מפני הרמאים (לקמן ס"ז).

א. טור: אבל לאפוטרופסות שנעשית בחיי בעלה - מועיל, שאפילו ע"י גלגול אינו יכול להשביעה.

ב"י – כלומר שאילו בלי גלגול אף בלא פטור לא יכול להשביעה לדעת הרא"ש שפסק כר"ש שכל זמן שלא תובעת כתובתה אין היורשים משביעים אותה.
אבל נמ"י(רמב"ן) – יכול להשביעה ע"י גלגול.

3. גמ(פו:): שבועה מאי עבידתה (איזו שבועה האישה חייבת לבעלה כשלא פטרה, וכשפטרה לא נשבעת)?
אמר רב יהודה אמר רב - על אפוטרופיא שנעשית בחיי בעלה.
ר"נ אמר רבה בר אבוה - על הפוגמת כתובתה.
אמר רב מרדכי – והרי בחיי בעלה לא עלה על דעתה שתהיה אפוטרופוס שתבקש פטור?
א"ר אשי – דברי רב חוזרים על הסיפא: הלכה מקבר בעלה לבית אביה או שחזרה לבית חמיה ולא נעשית אפוטרופיא אין היורשין משביעין אותה ואם נעשית אפוטרופי' יורשין משביעין אותה על העתיד לבא ואין משביעין אותה על שעבר.
עד מתי קרוי עבר? א"ר יהודה אמר רב על אפוטרופיא שנעשית בחיי הבעל אבל בין מיתה לקבורה משבעינן לה.

הרי"ף: מתני על הסיפא.

הטור – כיון שלמד כן על הסיפא מהקושיה של רב מרדכי, **משמע** מה שאין משביעים לשעבר לא בגלל הפטור שהרי לא ידעה שתהיה אפוטרופוס, אלא משום שאין היורשים יכולים להשביע על אפוטרופוס בחיי בעלה.

√**ולכן** כתב הטור(הרי"ף) - שאפילו לא פטרה, אין היורשים יכולים להשביעה על אפוטרופסות שנעשית בחיי בעלה.

1. ולא יורשיו

ח"מ: ולקמן סעיף ז – י"א שלגבי יורשים אינו מועיל פטור אפילו פטרה בפירוש.

ולא הבאים ברשות

ח"מ: הבאים ברשותו אין הכוונה לקוחות (שהרי בס"ז פסק שאין נאמנות מהני לגבי לקוחות) אלא אפוטרופוס שמינה על נכסיו או שנתן נכסיו במתנת שכיב מרע שדינם כיורשים מדרבנן.

א. אפילו פגמה

ב"ש: ול"ד לפטור שנתן לה לגבי אפוטרופוס ועכ"ז אם נעשית אפוטרופוס אחר מותו צריכה להישבע ! כיון שפטרה רק מממונו ואחרי מותו יצא הממון מרשותו. אבל בפטור של פוגמת כתובתה אין חילוק ביו חייו או לאחר מותו (כ"כ הרא"ש).

2. אבל נעשית אפוטרופוס אחר מותו

ת' שב יעקב: אם הפטור נכתב בנוסח של נחלת שבעה: 'כל זמן ששטר זה יוצא קיים מתחת יד אשתי או באי כוחה אין **אני** או שום אדם בעולם **נאמנים לומר פרוע**' – לא מהני לפטור שבועה אלא בחיי בעלה (כגון שנתגרשה), אבל לא לגבי יורשים שהם א"צ לטעון פרעון שאנו טוענים בשבילם שמא פרע אביהם. ובכוונה כתב הנחלת שבעה נוסח זה כדי שלא לפוטרה מהיורשים.
ואם כתוב כמו בשו"ע: 'נאמנת עלי כל **שתאמרי שלא נפרע**' - מועיל לפטור אף מהיורשים, שהיא נאמנת לומר שלא פרע.

אפוטרופוסות בחיי בעלה... ע"י גלגול

ח"מ: מ"מ נמ"י(רמב"ן) – ס"ל שיכול השביעה ע"י גלגול אף שפטרה. כ"כ ב"ש.

3. אפילו לא פטרה... אין להשביעה על אפוטרופוס

ב"ש: כ"כ הרא"ש(רב האי) ורמב"ן(ת' הרי"ף).

דס"ל סיפא של המשנה (פו:) 'הלכה מהקבר לבית אביה' שא"א להשביעה אינו המשך הרישא, ולא מיירי שפטרה משבועה.
וטעמו – הרי"ף לשיטתו (דעה שנייה צז/ב) שיכול להשביע אשתו על אפוטרופוס כל זמן שירצה, וכיון שלא השביעה הוי מחילה.

והט"ז: לא קי"ל כדעה זו, שהרי בחו"מ(צג/ג) מת היורש משביע את שותף אביו, ול"א מדלא השביעו בחייו מחל לו.

להשביעה ע"י גלגול

ב"ש – אף ע"י גלגול אל יכול להשביעה
ח"מ – ע"י גלגול יכול להשביעה.

ה

1. על מה שמכרה בין מיתה לקבורה, א. לצורך קבורה - אין משביעין אותה אפילו ע"י גלגול.

1. שם(פו:): הלכה מקבר בעלה לבית אביה... אין היורשים משביעים אותה.
(פז.): א"ר יהודה – אל אפוטרופוס שהיתה בחיי בעלה פטורה, אבל שבין מיתה וקבורה חייבת להשבע.
✓ורב מתנה – אף שבין מיתה וקבורה פטורה, דאמרי נהרדעי לכרגא ולמזוני ולקבורה מוכרים בלא הכרזה.
כ"פ הרי"ף.
והוסיף הטור – ואפילו ע"י גלגול לא נשבעת.

בד"ה: והטעם שלא משביעים אותה כדי שלא תתרשל ונמצא המת מתנוול, ולפ"ז אף שלא פטרה אין משביעים אותה.
ותימה על הטור – דס"ל דמיירי שפטרה!

1. אין משביעים אותה

לפי בד"ה – אף שלא קבלה פטור אין משביעים אותה
לפי הטור – רק כשפטרה בעלה משבועה אז חל הפטור אף בין מיתה לקבורה. כ"ד ביאור הגר"א.

ו

1. כתב: 'דלא נדר דלא שבועה', אפילו אמר: 'מנכסי אילין' - היורשים משביעין אותה, א. אלא אם כן פטרה בפירוש מהיורשים.
ב. הגה - וי"א דגם לגבי יורשיו אינו מועיל פטור ונאמנות שהאמין לה, אפילו פטרה בפירוש לגבי יורשיו (ר"ח ר"י והרא"ש).

ז

2. אעפ"י שהאמינה על יורשיו ועל הבאים מכוחו - אינו מועיל לגבות מהלקוחות בלא שבועה.
3. ודוקא כל זמן שהיא קיימת, אבל אם מתה, או אינה יכולה לישבע - יורשיה או היא נוטלין כתובתה כך בלא שבועה (ריב"ש סימן קס"ט ובסימן קס"ח). **ונראה לי דכן ראוי להורות.**

1. שם(פז.): מחלוקת אמוראיים בלשונות נדר, נקי נדר:
ולבסוף: אמר רב נחמן אמר שמואל משום אבא שאול בן אימא מרים - בין דלא שבועה, בין דנקי שבועה, בין דלא נדר, ובין דנקי נדר, בין מנכסי, ובין מנכסיא אילין, בין הוא, ובין יורשיו - אין משביעין אותה.
אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה.
ואמר רב נחמן אמר שמואל הלכה כבן אימא מרים.
כ"פ ר"ח ורא"ש.

שיטת הראשונים:

- **א. √שיטת הרי"ף** – אבא שאול לא חולק על המשנה:

במשנה איירי – שפטרה בפירוש מיורשיו ולכן פטורה אף מהיורשים.
ואבא שאול איירי – שלא פטרה בפירוש (נקי נדר וכו') לכן נשבעת ליורשים.
לכן אם פטרה בפירוש מהיורשים – פטורה.
כ"פ רמב"ם, רשב"א, רמב"ן, ר' יונה. וכ"פ המחבר(ו).

הרא"ש[הרי"ף] – אבא שאול חולק על המשנה, ולכן אף שפטר בפירוש מהיורשים צריכה להישבע ליורשים.
והרי"ף פסק כת"ק של אבא שאול לכן פוטר משבועה ליורשים.
כ"פ בחו"מ(עא/יז) (לעניין בע"ח) – שנאמנת נגד יורשים ולא מהני אא"כ פירש בפירוש שפוטר אף מהיורשים.

- **ב. והרא"ש** – קי"ל כאבא שאול, שאף שפטרה בפירוש מהיורשים לא מהני וצריכה להישבע.

וגם רבי שמעון (פח:) אמר סתם: כל זמן שתובעת כתובתה מהיורשים צריכה להישבע וכאבא שאול.
כ"פ הר"ח, תו"ס(ר"י), המאור. וכ"פ הרמ"א.
ש"ך – אע"פ שבחו"מ(עא/יז) פסק המחבר שפיטורין בפירוש מהיורשים מהני, והרמ"א לא הגיה! אפשר שבאישה (כאן) חיישינן טפי לצרר.

2. שם(פז:): מנכסי משועבדים לא תפרע אלא בשבועה.

כ"פ הרי"ף והר"ח – אף שכתב לה בעלה נאמנות לא תפרע מהלקוחות אלא בשבועה, דלא מהני נאמנות אלא לגבי יורשים או לוה ומלוה, אבל כשיש בע"ח או כתובת אישה או לוקח – לא מהני נאמנות.
והראיה (יט.): האומר שטר אמנה הוא – אינו נאמן. ומיירי שהמלוה אומר כן וכגון שחב לאחרים. **משמע** כל שחב לאחרים לא מהני הודאתו, וה"ה דלא מהני נאמנות הבעל לאישה כשחב לאחרים.

הרא"ש: קשה, הרי במשנה מועיל נאמנות האישה אף על הבאים ברשותו. ותניא: אלו הבאים ברשותו כל שמכר ונתן לאחר (היינו לקוחות). הרי שהנאמנות מועילה אף נגד לקוחות?
הרז"ה – מחלק, אם הנאמנות היתה אחר שקנו הלקוחות – אל מהני, ואם היתה לפני שקנו - מהני.
כ"כ המאור, ראב"ד והרמ"ה.
אבל מהרי"ף – לא משמע כן, וכ"ד הר"ח.
ואפשר שטעמו – משום שחיישינן לקנוניא שמא פרעו לה והחזירו לה שטר הכתובה כדי שתגבה מהלקוחות.
והאידנא דנפישי רמאים נכון להחמיר כהרי"ף והר"ח.

3. ריב"ש: אף למ"ד דלא מועיל נאמנות אפילו פטר בפירוש (הרא"ש ב 1.ב) ה"מ כשהיא חיה ויכולה להישבע ליורשים, אבל אם מתה בלא שבועה ל"א שאין אדם מוריש שבועה לבניו ויפסידו היורשים, "הבו דלא להוסיף עלה" ונוטלים היורשים בלא שבועה.
כ"ד הרמ"ה.
כ"כ הר"ן (הרז"ה וגדולי נרבונא).

1ב. וי"א דגם לגבי יורשים אינו מועיל

ח"מ: הטור(ר"ח) – אם קנו ממנו על הנאמנות, אלים כוח הקניין לפוטרה לגמרי אף מהיורשים.
אך הרמ"א – השמיטו כאן, וטעמו –

- אף אם נאמר שכ"ד הר"ח, מ"מ יש פוסקים שחולקים עליו, שלגבי יורשים לא מהני כלל פטור.
- פשט לשון אבא שאול "מה אעשה..." משמע שלא מצא שום תקנה.
- גם הרא"ש השמיט החילוק שקנו ממנו.

מיהו הב"ש – פסק דמהני קניין כשנותן לה פיטורין בפירוש מהיורשים, שהרי –

- מרדכי⊥הטור(ר"ח) – ס"ל דמהני קניין לגבות מיורשים. כ"כ הרשב"א.
- והריטב"א(ר"ח) – פטר בפירוש מהיורשים אף בלא קניין מהני.

נמצא שפיטורין בקניין לכו"ע מהני, ותימה על ח"מ!
כ"פ ישועות יעקב.

2. לגבות מלקוחות

ח"מ: ה"ה אם יש בע"ח אינו מועיל הנאמנות להפסיד בע"ח.

כ"פ בחו"מ (עא/יט): אין נאמנות מועיל לגבי לקוחות, אפילו התנה בפירוש שיגבה מלקוחות בלא שבועה.

אינו מועיל

ב"ש: אף מלקוחות שקנו אחר שנתן לה הנאמנות, כיון דנפישי רמאים (רא"ש).
ולפ"ז אפשר שאף בקניין לא מהני.

3. נוטלין... בלא שבועה

ב"ש: משום דל"א תרי קולי –
א. כאבא שאול דלא מהני פיטורים.
ב. דברי רב ושמואל (שבועות מח.) שאין אדם מוריש שבועה לבניו.

צח

פטרה משבועה או ייחד לה מטלטלין, גובה בלא שבועה.

א: א"ל: נדר ושבועה אין לי עליך – לא משביעה שום שבועה (כתובות פו:).

● שום שבועה:

✓הרא"ש – לא חנוונית ולא פוגמת ולא ע"א ולא שלא בפניו.

הראב"ד – נגד ע"א ושלא בפניו – נשבעת.

● מרן: אבל משביעה יורשיה והבאים ברשותה (שם).

כגון: מכרה כתובתה ונתגרשה ומתה לקוחות נשבעים (רש"י). מ"מ אם היא עצמה חיה היא צריכה להישבע שלא נפרעה (הרא"ש).

● הגה: פטר אשתו בשעת מיתה נוטלת כתובתה בלא שבועה (מרדכי).

ב"ש - דהוי כאילו נתן לה במתנה כל הצררי, ולכן אף היורשים א"צ להישבע.

● כנה"ג: אמר בשעת מיתתו שנכסיו לא מספיקים לכתובתה – הוי מודה שחייב לה ושלא תפסה צררי, ולכן פטורה משבועה.

ב: ומשביעים יורשיה (שם).

פירוש: אחר מיתה היורשים נשבעים ליטול כתובתה (רש"י). או היורשים נשבעים שלא פגמו הכתובה (רא"ש). או היורשים נשבעים אם היו אפוטרופוסים (ירושלמי).

ג: 'אין לי עליך ולא על יורשיך או על הבאים ברשותך...' – עכ"ז היורשים משביעים אותה ואת יורשיה (שם).

ד: 'אין לי ולא ליורשי... ' – אין יורשיו יכולים להשביע (שם).

אפוטרופוס לאחר מיתת הבעל לא מהני הפטור (רא"ש).

וי"א שאף שלא פטרה אין יכולים להשביעה על אפוטרופוס, דכיון שיכל להשביעה בחייו ולא השביעה משמע שמחל הרי"ף).

ה: מה שמכרה בין מיתה לקבורה לצורך קבורה אין משביעים אותה (שם).

ו: כתב 'דלא נדר דלא שבועה' האם משביעים אותה (שם פז.):

● (שם): אסיקנא אר"נ הלכה כאבא שאול בן אימא שבכל גוונא משביעים, דלא נפרעים מיתומים בלא שבועה.

להלכה:

✓הרי"ף – משביעים אא"כ פטרה בפירוש, דאבא שאול מיירי שלא פטרה בפירוש.

והרא"ש – קי"ל כאבא שאול ואף בפטרה בפירוש.

כ"פ הרמ"א.

● הגה: ה"מ כשהיא חיה ויכולה להשבע, אבל מתה בלא שבועה יורשים נוטלים בלא שבועה (הבו דלא להוסיף עלה) – ריב"ש.

● ב"ש: ואם קנו ממנו על הנאמנות אלים כוח הקניין לפוטרה לגמרי אף ליורשים.

ז: אע"פ שהאמינה אינו מועיל לגבות מהלקוחות בלא שבועה (שם פז: מנכסי משועבדים רק בשבועה)

הגה: ודוקא כל זמן שהיא קיימת, אבל אם מתה, או אינה יכולה לישבע - יורשיה או היא נוטלין כתובתה כך בלא שבועה (ריב"ש).

סימן צט: שמין לאשה אלמנה בגדיה.

ובו **ב** סעיפים (כתובות: נד)

א

1. אלמנה שבאה לגבות כתובתה - שמין כל בגדיה בין של חול בין של שבת, ומנכין אותם מכתובתה. **א. (וחלוצה דינה כאלמנה)** (ב"י בשם ריב"ש סימן ש"א).

2. אבל גרושה שגירשה בעלה מדעתו בלא טענה - אין שמין לה בגדי חול, א. אבל של רגל ושל שבת שמין לה.

ב. (ואין יכולין לסלקה מבגדיה במעות (ב"י בשם הריטב"א), **אלא היא נוטלת אותן בשווין** (ת' הרא"ש)).

1. כתובות(נד.): אלמנה –

✓רב אומר – שמין מה שעליה.

ושמואל אומר – אין שמין.

אמר ר"נ: הלכה כרב, משום דכי אקני לה אדעתא למיקם קמיה, ולא ע"ד שתקח ותלך.

פרש"י: שמין – כשבאה לגבות כתובתה שמין בגדיה בפרעון הכתובה.

הטור: שמין מה שעליה – ביו בגדי חול ובין בגדי שבת.

א. ריב"ש: והחלוצה דינה כאלמנה.

2. הרי"ף והרא"ש: ש"מ מי שגירש מדעתו אין שמין מה שעליה, שהרי היא לא רצתה להתגרש אלא הוא רצה לגרשה.

כ"פ הרמב"ם

אומנם הר"ן – הרז"ה חולק, אפילו בגרושה (שהוציא מדעתו) שמין מה שעליה, שהרי באלמנה לא היא יצאה אלא משמים הוציאוה ואפ"ה שמין מה שעליה, ה"ה בגרושה.

ב"י – ל"ד, אלמנה אף שלא היא יצאה מ"מ משמים הוציאוה, וא"כ יצאה דלא מדעתו לכן שמין, משא"כ בגרושה הוא הוציאה מדעתו.

א. האם בגד שבת שמין

- **הרא"ש** – אין שמין בגדיה, ל"ש של חול או של שבת. כ"כ הר"ן(רשב"א) והטור.
- ✓**אבל העיטור** – של רגל ושבת שמין [שהרי באחים שחלקו (ב"ק יא:) לפי הירושלמי בגדי שבת שעל נשיהם שמים, כיון שעשויים להתייקר, אבל של חול לא].

כ"כ ריב"ש[רמב"ם].

ה"ה: אבל כשהבעל מוציא בע"כ, כגון אלו שכופין לגרש, ודאי שמין מה שעליה.

וכ"ה במרדכי.

ב. ריטב"א: אלמנה שמין מה שעליה – מיהו לא יכולים לקחת בגדיה ותצא ערומה, אלא נוטלת בגדיה בשווין.

1. שמין כל בגדיה

ח"מ: דווקא מה שקנה לה בעלה, אבל מה שהיא הכניסה לו דינם כנ"מ שלה.

כ"כ הרדב"ז – על מה שעשה לה בעלה, ואפילו הקנה לה בהדיא, בין לובשת בין מונחת בקופסא – הכל שמין.

כל בגדיה

רשד"ם: ואם ציוה המת שיהיו שלה – נטלתן ולא שמין מה שעליה.

ת' גבעת שאול: אלמנה שכתב לה בעלה בכתובה שיהיה לה כל המטלטלים והתכשיטים השייכים לגופה מלבד כתובתה, ואחר נישואין עשה לה עוד, האם גובה גם אותם?

תשובה: אין להוציא מיד היורשים שהם מוחזקים, שהרי אפשר לפרש שכוונתו רק על התכשיטים עד שעת הנישואין. וכן מוכח ממ"ש **'השייכים** לגופה', לשון הוה, משמע מה ששיך לגופה עתה ולא מה שיהיה שייך לה אח"כ.

ואף אם יכתוב בפירוש **'שיהיו** שייכים לגופה' לא מהני שלא חל קניין על דבר שלא בא לעולם.

מ"מ ת' נו"ב – חולק, מנהג פשוט לתת לאלמנה כפי שכתוב בכתובה בכל השייך לגופה, אף מה שלא היה בשעת נישואין.

טעם הדבר: מה שהאלמנה שמין מה שעליה מטעם שע"ד שתיקח ותצא לא הקנה לה, וכאן שכתב לה בפירוש שתיטול מה שייך לגופה, א"כ גילה דעתו שנוח לו אף שתיקח ותצא ממנו, א"כ בכל שעה שנותן לה חדשים אף

אחר הנישואין הוא מקנה לה אז – ולכן נוטלת הכל ולא מטעם קניין בשעת נישואין.
ועוד: הרי קי"ל בחו"מ(רט/ד) שאף בדבר שלא בא לעולם, אם קדם הקונה ותפס כשהגיעו לעולם – זכה, א"כ כאן האישה תפוסה בתכשיטים וזכתה בהם.
מ"מ טעם זה צ"ע.

בין של חול בין של שבת

ב"מ(ריב"ש): מ"מ עצה טובה מפני המוסר שבגדי אלמנותה שעשו לה היורשים מפני המת שלא ישומו אותם.

ב"מ: תימה, בכמה בתי דינים נוהגים כשמסלקים האלמנה לוותר יותר ממה שמגיע לה, מטלטלים וכלי כסף, וקשה הרי אף בגדיה שמים לה?
ונ"ל טעמם – כיון שכיום המנהג לסלק אלמנה בע"כ (אף שלא תבעה כתובתה) לכן נוהגים להפיס דעתה שנותנים לה כדי צורכה ואף כלי כסף, וכן ראוי לנהוג.
מ"מ אם תובעת כתובתה (שאז מדינא מסתלקת ולא בע"כ) לא יתנו לה יותר.

2. אבל גרשה מדעתו

ח"מ: משמע אם יש לו טענה למה גרשה, כגון סרחה עליו, אף שלא חייב לגרשה, ע"ד כן לא הקנה לה, ולכן שמים לה. וכמ"ש העיטור.
אבל מה"ה שכתב – 'אם יוצאה בעל כורחו, כגון אלו שכופים אותו להוציאה ודאי שמין', **משמע** שאם לא כופים אותו אף שיש לו טענה (כגון שסרחה) – כיון שלא חייב להוציאה אין שמים.
וכ"מ מפשט לשון הרי"ף והרא"ש, שהר בכל גירושין יש טענה כל שהיא.
אבל הב"ש – הח"מ העמיד מחלוקת העיטור * ה"ה, ואינו מוכרח.
[שלפי העיטור – אף שהוא מגרשה כיון שהיא גרמה (כגון שסרחה) שמין לה.
וה"ה – אפילו כשהוא גורם, כגון אלו שכופים אותו והיא מבקשת הגט – שמין. אך בגוונא שהיא גרמה אפילו סרחה בלבד – שמין].

אף בזה"ז שיש חרם רבנו גרשום שלא לגרש בע"כ, אם גרשה מדעתה – לא תפסיד בגדי חול [ואין לומר כיון שאין יכול לגרשה אא"כ תסכים, כשהסכימה נקרא שהיא גרמה לגירושין, שהרי בלי הסכמתה אי אפשר לגרש ולכן תפסיד בגדיה של חול! קמ"ל כיון שהוא בא לגרש מדעתו, ובלי רצונו לא היתה רוצה להתגרש, אין שמין לה).

אבל של רגל... שמין לה

ח"מ: כ"פ ע"פ הריב"ש(רמב"ם) – שבע"ח גובה בגדי שבת ורגל, שלא קנאתן האישה.
אבל הרא"ש – חולק, אף של הרגל לא שמין לה.
וקשה: לעיל (צ/טו) סתם המחבר כהרמב"ם שאין הבעל יכול למכור בגדי שבת של אשתו אפילו אין לו להתפרנס, וכדעת מהר"מ.
ונראה דשם מיירי שהאישה מוחזקת לכן אינו יכול למכור בגדיה, משכ"כ שבאה לגבות ואינה מוחזקת.
ולכן ג"כ אם הגרושה מוחזקת אין מוציאים מידה, שיכולה לומר קי"ל כהרא"ש ומהר"מ.
כ"פ הב"ש – אם היא מוחזקת יכולה ומר קי"ל כהני שאין שמין.

בין של שבת

כנה"ג(רדב"ז): אם יש מחולקת האם אלו בגדי שבת או חול – עליה להביא ראיה, ואם הביאה נשים שלבשה אותם בחול סגי בהכי.
רלנ"ח: אשת שכיב מרע שסיבבה גירושין כדי שלא תיפול לפני יבם – שמין מה שעליה כדין אלמנה.

ב . ואין יכולים לסלקה מבגדיה במעות

קונטרס אחרון לספר כתובה: דווקא בגדים שעשה לה בעלה, אבל כסות שעשו היורשים לאלמנה – צריכה להחזיר ולא חיישינן לכבודה שלא הקנו לה כלל.

במעות

ב"ש: אף שהבגדים שווים יותר מכתובתה אין מוציאים ממנה בגדיה רק שהיא תשלם המותר.

בשוויין

הרא"ש: כמו שנמכר ביום השוק. (אף שקודם היה שוה יותר – ח"מ).

ב

1. הנותן מתנה לאשתו, אע"פ שהוא מגרשה מדעתו, זכתה במתנתה.

הגה - נראה לי כאן טעות, אלא כך ראוי להיות: אע"פ שמגרשה שלא מדעתה, כגון שסרחה עליו, אפילו הכי מתנתו שלה.

2. וה"ה לאלמנה שנוטלת מתנה כל שאינן דברים שהם מלבושים או תכשיטים העשויים

להתנאות בהם.

א. ודוקא שעשאן לה הבעל, אבל אחרים שנתנו לה תכשיטים בשעת נישואין - למתנה גמורה נתכוונו הרי הם כנכסי מלוג שלה (ב"י בשם הריב"ש סימן ש"א).

1. הטור(העיטור): אין לחלק בין מוציאה לדעתו או לא אלא לעניין המלבושים. אבל מתנה שכתב לה – גובה אף שסרחה עליו ומוציאה שלא לדעתו.
כ"כ הר"ן(הגאונים) – דווקא מלבושים אמרינן דלא אקני ע"ד שתקח ותצא, אבל מתנה יוצאת עמו.

2. כ"כ הריב"ש – דווקא שנתן לה קרקע או מעות או מטלטלים שאינם לא מלבושים ולא תכשיטים ללבוש להתנאות בהם, כגון שנהגו לכתוב בשעת הנישואין זה נגנבה בין באלמנה או גרושה.
אבל סבלנות תכשיטי כסף וזהב שנותן החתן לכלה להתנאות אינם מתנה גמורה שמים אותם.

א. אומנם אם אחרים נתנו לה תכשיטים או מעות בשעת הנישואין – ודאי שהם שלה והו"ל כנ"מ, שאין שמין לה.

1. זכתה במתנתה

ח"מ: טעם החילוק בין מתנה למלבושים ותכשיטים:
במלבוש ותכשיט שנתן לאשתו בשביל שתתנאה לפניו, ואינו מתנה גמורה רק שתתקשט בהם כ"ז שהיא תחתיו, אבל אם סרחה תחתיו לא הקנה לה שתקח ותצא.
אבל קרקעות או מעות או שאר מטלטלים שאינם ללבוש, היא גובה כל שאינה מורדת, דלא גרע ממוסיף לה שליש שגובה.
ועוד במתנה רגילה, מי ערב שהמקבל יישאר אוהבו גם אח"כ, ועכ"ז הקנה לו עולמית (גאונים).

מתנה שלה

תח"ס: כתב הלבוש – אף שמצא בה ערוות דבר מתנתו קיימת, וטעמו –
- אמרינן עכשיו התקלקלה, והיתה כשרה עד עכשיו.
- ועוד סברת הגאונים שמי שנתן מתנה לאוהבו, מי ערב שיישאר אוהבו, וכי מי שנתן מתנה לפלוני צדיק ונעשה רשע יחזיר מתנתו!
- מ"מ אם נודע שהיתה אסורה עליו קודם הנישואין כל המתנתו חוזרות לבעל, דלא שייך סברת הגאונים.
- ואין לומר, שהרי עכ"פ נהנה ממנה אף שהיתה אסורה עליו! אין זה הנאה אלא צער, דקי"ל ביו"ד (קיט/יג) מכר טריפה לחברו ואכלו הקונה – צריך להחזיר המעות לקונה.
- אם היו בה מומים (ולא איסורים) שאי אפשר לדעתם ואחר נישואין נתגלו (כגון נכפה) יש להסתפק:
כיון שבשעת ביאה לא ידע והיתה חביבה עליו – גמר ומקנה. או כיון שבאותה ביאה יכל להסתכן (להדבק ממנה) גרע טפי מאכילת טריפות?
ולכן אם הבעל מוחזק אין להוציא מידו.
מיהו אם היה מום רק בילדותה ונתרפאת, אף שיכול לגרשה בטענת שמא יחזור המום, מ"מ לא יכול לתבוע המתנות חזרה, שהרי היתה חביבה לו בשעת הביאה וגם לא הי לו סכנה ולא מיאוס.

תח"ס: מתנה שנתנה האישה לבעל
- הרא"מ: אף שמגרשה מדעתו אין מחזיר המתנות שקיבל, דלא גרע ממתנות שנתן לאישה.
כ"ד מהר"א ששון והגאון מהר"צ.
- בבעל אין חילוק בין מתנת קרקע למלבושים, שרק לגבי האישה שייך שנתן לה להתנאות לפניו, אבל גבי איש לא שייך טעם שיתנאה לפניה.
ולכן מה שנותנים לחתן קיטל או טלית א"צ להחזיר.
- מ"מ אם נתגלה שהיתה שנואה לפניו כבר לפני הנישואין והערים להינשא לה כדי לקבל המתנות – צריך להחזיר הכל.
- כתב התשב"ץ: אב שנתן תכשיטים לביתו שתתקשט בהם, ומתה בלא זרע (אחר כמה שנים שאז אין תקנות שו"ם) – אין הבעל יורשה, שדעת האב שביתו או זרעה יתקשט בהם ולא שייקחם הבעל ויתן לאשתו האחרת.
(אבל בנכסים שנפלו לה ביורשה או נתנו לה מתנה – הבעל יורשם).

2א. אחרים שנתנו לה

ח"מ: אף שלעניין מכירה לצורך פרנסה (צ/טו) יכול למכור מה שנתנו אחרים ולא מה שהוא נתן לה, משאכ"כ שמה שנתן לה שמים ומה שנתנו לה אחרים לא שמים!
טעמו: כל זמן שהיא תחתיו אין יכול למכור מה שנתן לה להתנאות. אבל כשיוצאת שמין לה, שלא נתן לה שתקח ותצא. אבל מה שנתנו לה אחרים – הוי נ"מ.

שנתנו לה בשעת נישואין

ב"ש: ל"ד בשעת נישואין אלא אף שנתנו לה קודם או אח"כ.

באה"ט: דין סוגי מתנות שקיבלו הזוג.

- מהרח"ש: מתנות שנתן לה אביה בשביל שבח בתולים – שלה.
- הט"ז: מה שנוהגים קרובי הכלה לשלוח מתנות אחר דרשת החתן – הוי לכלה.

ב"ש – משמע שאם שלחו קרובי החתן הוי לחתן.

מהרח"ש – ואם נתנו **לה** אין חילוק בין קרוביה לקרוביו, הם שלה.

- מהר"ם מטראני: מתנות שניתנו לו – אם הם דברים המשמשים לו (חלוק ומלבוש) הם שלו, ואם משמשים לשניהם – שייך לשניהם: ואם קרוביה שלו תקחם בלא שומא, ואם קרוביו שלחו לא תקחם אלא בשומא.

צט

שמין לאשה אלמנה בגדיה (כתובות נד.)

א: אלמנה שבאה לגבות כתובתה שמין בגדי ובגדי שבת ומנכים מכתובתה (שם).
אבל גרושה שגירשה מדעתו אין שמין בגדי חול רק של שבת ויו"ט שמין (הרי"ף והרא"ש לאפוקי הר"ן).
הגה: ויכולה לקחת בגדיה בתשלום (ריטב"א).

ב: הנותן מתנה לאשתו אע"פ שמגרשה שלא מדעתו זכתה במתנה (העיטור).
הגה: ה"ה שאלמנה נוטלת מתנות שאינן מלבושים ותכשיטים העשויים להתנאות (ריב"ש) .
אף תכשיטים דווקא שנתן לה בעלה שמין, אבל נתנו לה אחרים לא שמין (ריב"ש).

- תח"ס: אף שמצא בה ערוות דבר, מתנתה קיימת

סימן ק: כתובה ממה נגבית, וכל יתר דיני כתובה.

ובו **טז** סעיפים (כתובות: ג, מד, סח, צה, קי. גיטין: מח, נה. בכורות: נב, פח, פט. ב"מ: יז. יבמות: קיד, קטז, קיז)

1 א

1. מדינא דגמרא הכתובה, דהיינו עיקר כתובה ותוספת - אינם נגבים אלא מן הקרקע. 2. ומתקנת הגאונים נגבים אף מן המטלטלים. וה"ה לכל תנאיה,
א. חוץ מכתובת בנין דכרין.

3. לפיכך אם גבו היורשים מעות בחובת אביהם - גובה מהם. **א.** (ומיהו רשות ביד היורשים לסלקה בקרקע) (הגהות אלפסי פ' הכותב).

4. ודוקא ממטלטלי בני חרי, אבל אם מכרם הבעל **א. או נתנם במתנת בריא - אינו גובה מהם.**

ב. הגה: וי"א דווקא שנתן לאחרים, אבל אם נתן ליורשיו במתנת בריא - אשה גובאת כתובתה מהם (הגהות מיימוני פי"ו ומהרא"י סימן פ"ו ומהרי"ו סימן קנ"ו), דכל מה שנתן ליורשיו אינו אלא כירושה, והאישה גובאת כתובתה משם (מרדכי פרק נערה בשם מוהר"ם).

5. מי שציוה לתת מנכסיו לאחר מותו כך וכך, אע"פ שציוה כך כשהיה בריא - אשה גובאת כתובתה משם, דאינה אלא כמתנת שכיב מרע דגובאת כתובתה משם.
ועיין בחו"מ(רנ"א ורנ"ב ורנ"ז).

1. כתובות(סח:): תנאי כתובה: ממקרקעי - גובה, ממטלטלי - לא גובה.

כ"פ הטור – מדינא דגמרא אין הכתובה נגבית רק מקרקעות.

2. הרי"ף: מתקנת הגאונים נגבית הכתובה אף מהמטלטלים.
כ"כ רא"ש, רמב"ם והתו"ס.

רמב"ם – ה"ה לכל תנאי כתובה (מזונות וכו').

א. דין כתובת בנין דכרין

- רבים מהגאונים – אין נוהג היום. כ"כ בעה"ט.
- ✓רב האי – גם היום נוהג דין כתובת בנין דכרין, שאין כוח ביד חכמים לבטלה.

כ"פ הרמב"ם.

לגבות כתובת בנין דכרין ממטלטלים

- ריב"ם והר"ש – נוהג אף במטלטלים.
- ✓ר"י והרמ"ה – רק מקרקעות, שאין תקנת הגאונים אלא בכתובה בלבד. כ"ד הרמב"ם.

ב"ש: לדעת הרא"ש שבימנו מטלטלים כקרקעות (ולא בגלל תקנת הגאונים, אלא לפי שכל עסקנו הם בהם) – אף כתובת בנין דכרין גובה ממטלטלים.

3. הרא"ש: האישה גובה מיתומים קרקעות שגבו מבע"ח של אביהם [כמ"ש בב"ב(קכה): אר"נ – יתומים שגבו קרקע בחובות אביהם בע"ח חוזר וגובה מהם מדרבי נתן. כן הדין בכתובה].
ולאחר תקנת הגאונים שבע"ח וכתובה גובים ממטלטלי היתומים, אם גבו היתומים מטלטלים, ה"ה מלוה, בחובת אביהם, בע"ח וכתובה גובים מהם, ואפילו ממלוה הגוי.
כ"פ המחבר.

א. שליטי גיבורים: מיהו הרשות ביד היורשים לסלקה בקרקעות.

4. תו"ס: מה שתקנו שגובה ממטלטלים ה"מ בני חורין, אבל מטלטלים שמכר הבעל לא גובה.
כ"כ הרא"ש.

א. הרא"ש – וגם אם נתנם במתנה אין גובה מהם (שכוח מתנת בריא חזקה ממתנת שכיב מרע), שרק במתנת שכיב מרע שדינה כירושה גובה מהם אבל ממתנת בריא לא גובה.
כ"כ ד"מ(כ"פ המרדכי). כ"פ מהרא"י – שגובה ממתנת שכיב מרע.

והת' ראב"ן(הובא במרדכי) – משמע שאף במתנת שכיב מרע אם כבר תפסו המקבלים אין מוציאים מהם.

כ"כ מרדכי(הר"ש בר ברוך) – שאין כתובתה נגבת ממתנת שכיב מרע.

ב . והגמ"י, מהרא"י, מהרי"ו ומוהר"ם – דווקא שנתן מתנת בריא **לאחרים** אינה גובה מהם, אבל מתנת בריא **ליורשים** – גובה מהם, שכל מה שנותן ליורשיו אינו אלא כירושה.

סיכום: מתנת בריא ליורשיו (בחייו)

א . הרא"ש – אין גובה מהם.

ב . הגמ"י – גובה מהם שדינו כמתנת שכיב מרע.

5. חו"מ(רנז/ו): מתנת בריא שכתב בה 'מהיום ולאחר מיתה' – הרי הוא כמתנת שכיב מרע, שאינה קונה אלא לאחר מיתה (ב"ב קלה:).

ולכן: אישה גובה מהם כיון שהיא קודמת (שמתנת שכיב מרע לאחר מיתה, וחיוב כתובתה בשעת מיתה).

ח"מ – וצ"ל קניין בצוואה או שמסר ביד שליש שחייב השליש לקיים דברי המת, שאל"כ אין בצוואה ממש.

1. אלא מהקרקע

ח"מ: ואפילו מהבעל אינה גובה רק קרקע (וכ"ש שאלמנה גובה מהיורשים רק מקרקע).

הר"ן – טעמו לפי שאין לכתובה זמן גביה הילכך לא סמכה דעתה של האישה אלא על הקרקעות.

2. תקנת הגאונים

▪ **הרא"ש** – ובימנו מטלטלים דינם כקרקעות לכל דבר אף לדינא דגמרא, וכגמלא דערביא(שם סז.). שכל המשא והמתן שלנו בהם.

כ"כ ח"מ בשם הר"ן(רשב"א).

[ב"ש: מיהו הרא"ש הביא גם דעות נוספות:

- גובה ממטלטלים משום התקנה.

- גובה ממטלטלים משום שכותב בכתובה מטלטלים אג"ק].

▪ **ואילו רמב"ם** – אם הבעל אינו יודע מהתקנה ספק הדבר אם תוכל לגבות ממטלטלים, כיון שלא נתפרסם הדבר ולא נוכל להוציא מהיורשים, אא"כ כתב בכתובה 'מקרקעי ומטלטלי'.

ריב"ש: ודוקא בזמנו של הרמב"ם שעדיין לא נתפשטה התקנה, אבל בימנו שנתפשטה התקנה אף שלא נכתב דינו כנכתב.

3. לפיכך אם גבו

ח"מ: אף שעדיין לא גבו, גובה משט"ח שהנח בעלה דשט"ח מקרי מטלטלים (כ"כ הסמ"ע).

מעות בחובת אביהם

ב"ש: ויפה בזה כוח הכתובה מירושת הבכור שאינו נוטל פי שנים במלוה וכתובה גובה ממלוה (אף שלא נגבית מהראוי).

וטעמו – לפי שהמלוה משועבד לה מרבי נתן (אף שלא ניתנה לגבות מחיים, מ"מ נכסיו משועבדים לכתובה).

ב"ש: וכתובת אישה קודמת לחוב של צדקה.

א . לסלקה בקרקע

ב"ש: ודוקא שלא כתב 'מן המטלטלים' (שליטי גיבורים).

וכתב הרש"ל – פרעו לה קרקעות ומקומות שבבית הכנסת, ואח"כ רוצים היורשים לסלקה במעות והיא מתנגדת – הדין עמה.

והרמ"א בתשובה – חולק עליו.

הר"ן: היתה קרקע שוה 10 משועבדת לכתובתה (ואין נכסים אחרים), וכתובה 20. ורוצה האישה לקבל הקרקע תמורת כתובתה, והיתומים רוצים לסלקה במעות כערך הקרקע בלבד (10) – הדין עמה, אן שיתנו לה הקרקע או מעות בסך 20. כ"פ ח"מ וב"ש.

אבל ת' פמ"א – הוי ספקא דדינא, ואין להוציא מיד היורשים.

מ"מ ספר ב"מ – הרי קי"ל שהאלמנה מוחזקת בנכסים.

פת"ש(רדב"ז): אישה תובעת כתובתה במעות, האם הבעל חייב לשלם לה מעות:

ישנם ג' חילוקים:

א. סתם בכתובה ולא כתב 'שהכניסה לו מעות' אין חייב לפורעה מעות, אף שיש לו מעות, כיון שלא הוציאה מעות.

ב. כתב בכתובה: 'הכניסה לו מעות כל וכך' – דינה כבע"ח שאם יש לו מעות חייב לפרוע במעות.

ג. כתב לה: 'הכניסה לו כך וכך מעות **בעין**', כיון שטרח וכתב כן כדי שתגבה מעות בעין, ולכן צריך לטרוח למכור ולהביא לה מעות.

וכל זה בגרושה, אבל אלמנה מהיורשים שאין מפורש בכתובה שאם ירשו קרקע ומטלטלים – הדין עם היורשים שיתנו לה מה שירצו, אבל אם כתב 'בין בחייו ובין במותו' הדין כמו בגרושה.

4א . נתנם במתנת בריא – אינה גובה

ב"ש: אבל נתנם במתנת שכיב מרע – גובה מהם, וכן גובה מזונותיה מהם (שחיוב כתובה חל מחיים לפני חיוב מתנת שכיב מרע שהוא לאחר מיתה). ואם נתן מתנת בריא בקניין, אפילו עדיין לא בא ליד המקבל – אינה יכולה לתפוס.

ב . **נתן ליורשיו במתנת בריא – גובה מהם**

ח"מ: ובמרדכי משמע שלא עושים כן מעשה לגבות ממתנת בריא שנתן ליורשיו. וכ"מ מתה"ד ות' מהרי"ו.

וב"ש – איני יודע מניין לו!

מיהו בת' רש"ך – היורשים יכולים לומר קי"ל שאין חילוק במתנת בריא בין יורשים לאחרים (ובכל גוונא א"א לגבות מהם).

5. מי שציוה

ב"ש: כתב המרדכי – השליש מעות ביד שליש שיתן לבנו – אלמנתו גובה מהם, דכיון שלא זיכה לבנו בחייו אלא לאחר מותו הרי הוא זוכה משום מצוה לקיים דברי המת שדינו כמתנת שכיב מרע שאישה גובה מהם, ה"ה מצוה מחמת מיתה דינו כמתנת שכיב מרע.

משמע שאם היה מזכה לבנו **בחיו** – אינה גובה מהם.

ותימה שהרמ"א הביא בזה מחלוקת (4א.), וכאן (5.) הביא את מרדכי (שמשמע שמתנת בריא בחייו ליורשים ואין גובה מהם)?

וי"ל: שכאן (5.) מיירי שנתן **לאחר** ולא ליורשיו, ולכן אם היה נותן במתנת בריא לאחר אין האישה גובה מהם, ורק בגלל שנתן לאחר מיתה דהוי מתנת שכיב מרע גובה האישה אף מאחר.

לאחר מותו

ב"ש: כתב המרדכי – אם כתב לאחד מתנה מהיום ולאחר מיתה 'כאחד מן הבנים', אף 'דמהיום ולאחר מיתה' הוי מתנת בריא, מ"מ כיון שכתב 'כאחד מן הבנים' – האישה גובה תחילה (שדינה כירושה שהאישה גובה תחילה) ומן הנשאר חולקים כולם בשוה (שאם המקבל היה נוטל תחילה נמצא שמקבל יותר מהיורשים שמקבלים רק לאחר קבלת האישה).

ולפ"ז: אף שעישור נכסים וכתובת בנין דכרין קודמים לחלוקת היורשים ולמקבל.

כ"פ הרמ"א בחו"מ(רכא/ז).

אבל המרדכי – לא פסק כן בכתובת בנין דכרין.

האישה גובה

ח"מ: אבל אם הקנה בקניין דהוי מתנת בריא מעכשיו, אף שציווה לתת לאחר מיתה מ"מ קנה הגוף מיד ולמה תגבה האישה כתובתה.

כ"פ המרדכי – שאם קנו מידו אין האישה גובה ממנו.

2א

1. ואם מכרום יורשים אחר מותו - גובה מהם.

2. ועכשיו נוהגים לכתוב בכל הכתובות ששיעבד לה כל נכסיו מקרקעי ומטלטלי, מטלטלי אגב מקרקעי דקנאיה ודאקנה.

3. ומכל מקום לא נהגו לגבות ממטלטלין שמכר או נתן (הבעל) **במתנת בריא, ולא אפילו ממטלטלין שמכרו היורשים, מפני תקנת השוק** (סמ"ע - דלא ירצה שום אדם לקנות מטלטלים).

(ועין בחו"מ קי"ג).

4. (עיין לקמן סימן קי"ח/יח: **אם אשה חייבת לקבור בעלה קודם שתגבה כתובתה**).

1. √הטור: ואם מכרום היורשים אחרי מותו – גובה מהם.

ב"י – פשוט, שהרי אחרי מותו נפלו נכסים לפני האלמנה ואין כוח ביד היתומים למוכרו.

אבל התו"ס כתבו – אפילו נתנו (וכ"ש מכרו) היתומים מטלטלים שירשו מאביהם – אינה גובה מהם, ואף נשתעבדו לה כשמת.

כ"פ משרים ונמ"י.

2. רמב"ם: נהגו לכתוב בכל הכתובות 'מקרקעי ומטלטלי', ודבר זה תיקון גדול, ואנשים חכמים ונבונים נהגו כן. ונמצא שהאלמנה גובה מהמטלטלים בתנאי זה ולא מתקנת הגאונים.

ה"ה – ואף שלא כתב 'מטלטלי אגב מקרקעי' גובה מהיורשים מטלטלים בני חורין, ואם כתב 'אגב' גובה אף מהמשועבדים כדין קרקעות.

3. הרא"ש: אף שכתב 'מטלטלי אגב מקרקעי דאקנה ודאקני' נהגו שלא **לטרוף** ממטלטלים שמכר או נתן מתנה מפני תקנת השוק.

[הרא"ש ס"ל שבמתנה גם יש תקנת השוק, ואילו הרשב"א

ס"ל שרק במכר יש תקנת השוק ולא המתנה].

ב"י – וכן המנהג כהרא"ש.

שו"ע חו"מ(קיג/א): אין בע"ח טורף מהלקוחות אלא בקרקע שמכר או נתן הלוה, אבל ממטלטלים שמכר או נתן - אינו טורף.
ואם נתנם במתנת שכיב מרע - המלוה טורף מהם, כמו שיתבאר בסימן רנ"ב.
ואם שעבד לו מטלטלי אגב מקרקע יכול לטרוף המטלטלים מהלקוחות, כמו שהוא טורף קרקע. אפילו מכר הקרקעות קודם שיקנה המטלטלים (ב"ב מד:).

שם(ג): בזמן הזה אפילו שעבד לו מטלטלי אגב מקרקעי - אינו טורף ממטלטלים שמכר או נתן, משום תקנת השוק (הרא"ש בתשובה).

4. שו"ע(קיח/יח): אלמנה שגבתה כל הנכסים בכתובתה, אינה חייבת בקבורת בעלה.
הגה - ואפילו אין כאן רק כדי קבורה, היא גובאת כתובתה והוא נקבר מקופה של צדקה (ת' הרא"ש, הגמ"י, רמב"ן והרשב"א).
אבל אם תפסו היתומים מטלטלי, וקברו אותו, אין צריכים לשלם (ריב"ש סי' ק"ד).

1. אם מכרו היורשים

ח"מ: משמע שגובה מהמטלטלים שמכרו וכ"ש מה שנתנו מתנה.
והרא"ש כתב – שנתנו (וכ"ש שמכרו) שלא גובה מהם, פירוש הב"ח שמיירי למזונות אבל לכתובה גובה.

3. אפילו מטלטלים שמכרו היורשים

ח"מ: גבי בעל כתב **'מכר** או **נתן'** וגבי יורשים כתב רק **'מכרו** היורשים', משמע שלגבי יורשים שנתנו אין תקנת השוק (וגובה מהם). ולא ידעתי מה החילוק!
ואפשר שטעמו, שאל"כ יעשו כל היורשים ומה הועילו חכמים בתקנתם לגבות ממטלטלים.
ובאה"ט – נשמטו ממנו מ"ש הסמ"ע(חו"מ רנב) דס"ל שאף במתנת היורשים יש תקנת השוק ואינה גובה מהם.

בב

1. אין עיקר כתובה ותוספת נגבים אלא מהזיבורית. א. ואינם נגבים מהשבח שהשביחו הנכסים לאחר מותו. לא שנא השביחו יורשים לא שנא השביחו לקוחות ובאה לטרוף מהם.
ב. ואינם נגבים אלא מהמוחזק, אבל לא מהראוי.

2. הגה – *מהרי"ן ומהרי"ל:* האב שציוה לתת מתנה לבנו לאחר ב' או ג' שנים, או שציוה שלא לתת לו חלק ירושתו רק אחר ב' או ג' שנים - מקרי ראוי ואין אשת הבן גובאת כתובתה מזה.

3. י"א דאם מת יעקב בחיי ראובן בנו, והניח אלמנה הניזונית מנכסיו - אין אלמנת ראובן גובאת כתובתה מאותן נכסים, הואיל והיו משועבדים לאלמנת אביו כשמת ראובן (מרדכי סוף נערה).
א. ודוקא במקום שאין רשות ליורשיו לסלק האלמנה ממזונותיה, אבל במקום שיכולין לסלק האלמנה - אלמנת ראובן גובאת משם.

4. *מרדכי:* שכר פעולה שלא היתה בידו מעולם - מקרי ראוי.

5. *מרדכי (מהר"מ):* היתה גניבה שלו ביד הגנב, כשמת, ואחר כך הוחזר הגניבה - מקרי מוחזק.

1. גיטין(מח:): אין כתובת אישה נגבית אלא מהזיבורית (שיותר משהאיש רוצה להינשא אישה רוצה להינשא).

דין הנדוניה:

- **רשב"א** – אפשר שאף נצ"ב אינם נגבים אלא מהזיבורית, כיון שאין נעילת דלת כמו בבע"ח.
- **הר"ן** – דין הנדוניה כשאר חוב שגובה מבינונית.
- **ה"ה(רמב"ן)** – כשהם בעין דינם כשאר חוב, וכשאינם בעין ובאים לגבותם דינם ככתובה שגובה מזיבורית.
- **ה"ה(רשב"א)** – כל מה שקשור לשם כתובה (מחילה מכירה וכו') נצ"ב בכלל כתובה. אבל בדיני נדוניה דינם כחוב בעלמא.

א . משנה בכורות(נב.): אין האישה נוטלת בכתובתה בשבח (שאחר מות בעלה) **ב .** ולא בראוי.

גמ: איני והאמר שמואל – בע"ח גובה את השבח (מהלקוחות), א"כ למה כתובה אינה גובה השבח?
א"ר אבא – מקולי כתובה שנו כאן.

כ"פ הרמב"ם: ל"ש השביחו יורשים או לקוחות.

ה"ה - ודעתו שאין נצ"ב בכלל זה, אלא הם נגבים מהשבח שהשביח הלוקח, אבל לא ממה שהשביחו היתומים. כ"ד הרשב"א.

3. מרדכי (כתובות): אלמנה שמת חמיה קודם בעלה – אין לה לגבות מנכסי הירושה שהניח חמיה, כיון שחמיה הניח אלמנה (והנכסים משועבדים לה), והו"ל הנכסים עדיין ראוי, כיון שקי"ל כאנשי גליל שאין יכולים לסלק האלמנה ממזונות.
וכ"ה בת' מימוני. כ"פ הרמ"א כאן.
ח"מ – משמע במקום שנוהגים כאנשי יהודה שיכולם היורשים לסלק האלמנה בע"כ – הוי הנכסים היתרים על הכתובה מוחזקים וגובה מהם הכלה כתובתה. מ"מ מה שנגד כתובת אלמנת יעקב הוי ראוי, דכתובה מבטל כתובה.

ד"מ: והמרדכי(שבועות) בשם מוהרם פסק – שהבעל יורש נכסי אשתו שנפלו לה מאביה דזה מקרי מוחזק (וכ"פ הרמ"א צ/א), והדברים נראים סותרים?
א . ואפשר לומר שכאן מיירי שנוהגים כאנשי גליל שמסלקים האלמנה ולכן נקרא מוחזק. (עיין תירוצים נוספים בהמשך 3.).

1. אלא מזיבורית

ב"ש: בזה"ז שכותבים 'שפר ארג' (לשון נחמד) – גובה מעידית.

א . ואינם נגבים מהשבח

ב"ש: אחר תקנת הגאונים שגובים ממטלטלים, האם גובים גם מהשבח?

- **הרא"ש** – אף אחר התקנה אינה גובה מהשבח, שאף מקרקע אינה גובה מהשבח ומהראוי.
כ"כ רו"פ, מהרח"ש – והרמב"ם יחידאה בזה.
- **רמב"ם** – אחר תקנת הגאונים שגובה ממטלטלים, גובה גם מהשבח.

וביאר אבני המילואים מחלוקת הרא"ש * רמב"ם:
המחלקות תלויה בשני טעמי הריב"ש לתקנת הגאונים:
א. מפני תיקון העולם לפרוע חוב אביהם תיקנו שאף ממטלטלים פורעים החוב.
ב. בימנו רוב הנכסים שלנו הם מטלטלים ולא קרקעות, והמלוה סומך עליהם כמו קרקעות, וכמו גמלים של ערביא (סז.).
הרמב"ם – ס"ל הטעם הראשון, שרצו ב"ד לכפות שיפרעו חובת אביהם, וכיון שתיקנו שיגבה ממטלטלים כן יגבה מהראוי, שכל שירשו מאביהם הן ראוי או מוחזק עליהם לפרוע החוב של אביהם, ולכן גובים אף מהשבח לאחר תקנת הגאונים.
הרא"ש – ס"ל הטעם השני, שתקנת הגאונים אינה משום מצוה לפרוע החוב, אלא ע"פ דין כיון שבימנו סומכים על המטלטלים כמו קרקעות, וא"כ כמו שקרקע לא גובים מהראוי ומהשבח, כן אחר תקנה לא גובים מטלטלים מהראוי והשבח.

אינן נגבים מהשבח

ת' ברית אברהם: האם אישה גובה כתובתה מדאקני (ממה שקנה הבעל אחר נישואין) או גם זו קולי כתובה שאינה גובה כמו שאינה גובה מהשבח?

- **הש"ך** – אינה גובה דגם זה מקולי כתובתה (שהרי נכסים אלו נוספו אחר נישואין).
- **ונ"ל** – שלא כהש"ך, שהרבה חלקו עליו (תומים, נתיבות, ב"מ ישועות יעקב). וכן עיקר למעשה לגבות גם מנכסים דאקני.

מהשבח

ח"מ: אף שבח דממילא, כגון שנתייקרו או עלו בה אילנות, וכ"ש שהשביחו היורשים או הלקוחות שאינה גובה מהם.
ואם קדם היורש ותלש הפירות ואכל או מכרן – אין לאלמנה כלום. כ"כ ב"ש.
ובספר ב"מ – מ"ש אף מהשבח דמימלא, הוא תמוה, דודאי לא גרעה מבכור שנוטל פי שנים אף מהשבח דמימלא (חו"מ רעח/ו). כ"כ הש"ך.

ב . אלא מהמוחזק

באה"ט: האם אחר התקנה כתובתה נגבית מהראוי?

- **רשד"ם** – אינה גובה מהראוי, ואפילו תפסה מוצאים מידה.
כ"כ המהריב"ל וכ"מ מהרמ"א.
- **הראנ"ח** – מי שמוחזק בהם (בין מנה/מאתיים, תוספת נדוניא) – אין מוציאים מידו.
- **מהרח"ש** – מאה/מאתיים אם תפסה מוציאים מידה. נדוניה אם תפסה קודם שנולד הספק אין מוציאים מידה, אבל תפסה אחר שנולד הספק מוציאים מידה.

אבל לא מהראוי

באה"ט(מהרי"ל): אפילו מהבעל לא גובה מהראוי.
ובספר ב"מ – חולק, ולכן הרמ"א השמיט את מהרי"ל הכוונה.

לא מהראוי

ט"ז: לא מהראוי – כגון שמת יעקב בחיי יצחק אביו, ואח"כ מת יצחק – אין אשת יעקב גובה מירושת יצחק, דהוי ראוי בשעת מיתת יעקב.

2. לאחר ב' ג' שנים... מקרי ראוי (מהרי"ו)

ב"ש: מת' מהרי"ו ומהרי"ל משמע שאף שלא קצב זמן (ב, ג שנים), כל שלא בא לידו – הוי ראוי.
שדומה לשכר שכיר שאף שגמר מלאכתו ואח"כ נפטר דהוי ראוי, כיון שלא גבה, ול"ד למלוה דהוי מוחזק, כיון שמעות המלוה היו בתחילה אצלו וכבר נשתעבדו לכתובת האישה, משא"כ שכר שכיר שמעולם לא היו בידו.
וקשה על הרמ"א שקצב הזמן, וכן קשה על הח"מ!
וי"ל: שמהרי"ו מיירי שהאב חייב עמו לתת לבן סך מסוים, לכן אף שהגיע הזמן הוי עדיין ראוי, אבל אם ציווה במתנת שכיב מרע נחשב כמסור בידו וזוכה אא"כ הגביל זמן.

ת' חוט השני: אם כתב בשטר המתנה 'מעכשיו נתתי לבני שעה קודם המיתה' – הוי כמתנה מהיום ולאחר מיתה (שהגוף מהיום ופירות לאחר מיתה – חו"מ רנז/א) ונחשב מוחזק ואלמנת הבן גובה ממנה.

לאחר ב ג שנים

הט"ז: ה"ד מתנת מעות או מטלטלים, אבל מתנת קרקעות נחשב מוחזק (שהמתנה מתחילה מיד).

3. הואיל והיו משועבדים

[**מסימן צ/א2:**
והנה הב"ש תירץ כמה תירוצים:

א. ד"מ – כאן איירי לפי המנהג שיכולים היורשים לסלק את האלמנה ממזונות ע"י שיתנו לה הכתובה. א"כ נמצא שאין כאן שיעבוד (רק כנגד כתובתה) ולכן הוי מוחזק בשאר הנכסים ויורש השאר.
ב. מהרי"ל – שאני ירושת הבעל שבא מאליה (והיא חזקה יותר), משא"כ כתובה שהיא רק חוב ומחוסרת גוביינא.
ועוד ידו כידה בחייה, ועומד במקומה, משא"כ בכתובה שלא ניתנה להיגבות מחיים.
כ"ד ח"מ והב"ש – שירושת הבעל עדיפה מגביית הכתובה.
ג. שארית יוסף – כאן מיירי כשנשבעה על כתובתה והיא מוחזקת בנכסים הן לעניין ירושה והן לעניין כתובה, משא"כ שם שלא נשבעה.
ופרח שושן העלה להלכה:
- לענייו כתובת אלמנת הבן (שם) – חשוב ראוי ואין אלמנת ראובן גובה מהם. כ"ד רו"פ.
- אבל לעניין ירושת הבעל (כאן) כיון שלפי הרמ"א יורש הולכים במי שמוחזק :
אם הם ביד בעל הבת – יחזיק בהם בטענת קי"ל כמהרי"ל.
ואם הם ביד היורשים – יאמרו קי"ל כהרמ"א דמקרי ראוי ואין בעל הבת יורש.].

הואיל והיו משועבדים

ח"מ וב"ש: אף שאח"כ מתה אלמנת יעקב מ"מ נקרא ראוי כיון שבשעת מיתת ראובן היה ראוי.

5. גניבה שלו ביד גנב... מוחזק

ח"מ: ומיירי שלא התייאש הנגזל, שאם התייאש הוי ראוי. וכ"ה במרדכי ות' מהרי"ל.
ובמרדכי: אישה שמת בעלה והניח לבנו גוף הבית ולאלמנתו פירות, ומת הבן בחיי אמו – נקרא הבן מוחזק ואשת הבן גובה כתובתה מהבית.

ב2

1. ומלוה שחייבים לבעל - הוי מוחזק וגובה ממנה, אפילו היא על העובד כוכבים.

2. (וכל זה לא מיירי אלא בעיקר כתובה ותוספת, אבל נדוניא ושאר צאן ברזל - א. דינן כשאר חוב). (כ"כ המ"מ פ"ז ובית יוסף בשם נ"י והר"ן ורבינו ירוחם)
ב. (וי"א דאפילו הכי אינם נגבים רק מן הזיבורית (הר"ן ריש הנזקין).

1 הרא"ש: ומלוה שחייבים לבעל - הוי מוחזק וגובה ממנה, אפילו היא על העובד כוכבים.

והראיה כתובות(פד.) משנה – מי שמת והניח אישה ובע"ח ויורשים, והיה לו פקדון או מלוה... י"א שהאישה

קודמת. **משמע** שהאישה גובה ממלוה [אף שבירושת הבעל או הבכור מלוה מיקרי ראוי].
כ"כ הטור.

ב"י – ודוקא מלוה שחייבים לבעל מעות, היו כבר בידיו כבר קודם שהלוה, אבל מלוה של מורישו כ"ז שלא גבה הוי ראוי.

2. רשב"א: ונדוניא דינה כשאר חוב. כ"כ הר"ן.

באיזה קרקע נגבית נדוניא

ב. רמב"ן – אינה נגבית אלא מזיבורית כיון שאין נעילת דלת כמו בשאר חובות.
כ"כ הר"ן(י"א) והרשב"א.

א. הרמב"ם – נצ"ב כחוב בעלמא ונגבית מבינונית, כיון שהיא הכניסה משלה, ואילו כתובתה נגבית מזיבורית כיון שהבעל נתן משלו והיא לא מפסידה כלום משלה.
כ"כ הר"ן והירושלמי.

1. הוי מוחזק

ח"מ: אע"פ שלעניין ירושת הבעל והבכור דין המלוה כראוי, לעניין כתובתה הוי מוחזק כיון שמשועבד לה מחיים מרבי נתן (ב"י בשם הרא"ש).

ת' נו"ב: בזמננו שעיקר משא ומתן שלנו הוא בחובות הוי כאשלי דקמחוניא וגובה מהם מדינא.

שחייבים לבעל

באה"ט: ממתי המלוה?

- **מהרי"ט** – דווקא מלוה שאחר נישואין, אבל אם היה המלוה קודם נישואין - אינה גובה ממנו.
- **מהרש"ל ומהרי"ל** – אף מלוה שקודם נישואין גובה.

באה"ט: ראובן היה חייב לשמעון כו"כ עד זמן פלוני, והתחייב לפרוע לו בכל שבוע סכום מסוים, והתנה שאם ימות שמעון לא יתחייב ליורשים כלום.

- **הרש"ך** – אין הכתובה נגבית מאותו מלוה (מה שנשאר).
- **רשד"ם** – גובה מאותו מלוה.

כ"כ הר"י אדרבי(שו"ת דברי ריבות) – כיון שכל נכסי שמעון משועבדים לכתובת אשתו ואין יכול למחול לאחרים.

גובה ממנו

כנה"ג: ודוקא שאין היורשים מוחזקים, אבל אם הם מוחזקים יכולים לומר קי"ל כמ"ד שאינה גובה כתובתה ממלוה.

אפילו היא של הגוי

פת"ש: מכאן משמע שאף בשטרות הגוי יש דין שעבודא דר"נ, ולא כמו שפלפל בזה הנו"ב.

2. כשאר חוב

ח"מ: פירוש ונגבים מבינונית.
ונצ"ב נגבים מהשבח שהשביח הלוקח, אבל לא ממה שהשביחו היתומים כדין חוב בעלמא (ה"ה).

ב"ש: הרג הגוי יהודי ונתן כופר על הריגתו – אין בע"ח גובה מדמי הכופר (מהר"ם מלובלין).

ב. רק מהזיבורית

ב"ש: טעמו – ע"פ דין תורה בע"ח דינו בזיבורית, אלא משום נעילת דלת תקנו בבינונית. ובאישה שלא שייך נעילת דלת. כ"כ ח"מ.

ח"מ – ודעה ראשונה ס"ל, שאף שהאישה רוצה להינשא יותר מהאיש, היינו רק לעניין מה שהוא מכניס משלו שתגבה מהזיבורית, אבל מה שהיא הכניסה לו אם תגבה מזיבורית תמנע מלהינשא.
וכ"כ הר"ן – עיקר כדעה זו. כ"כ ה"ה(ירושלמי) – שנצ"ב גובה מבינונית.

ג

1. אם נמצא קרקע בן חורין - גובה ממנה. ואם לאו - טורפת מקרקע שמכר או שנתן הבעל, בין במתנת בריא או במתנת שכיב מרע.
א. ואפילו נתרצית למה שמכר או נתן - אינו מועיל אא"כ קנו ממנה תחילה.
2. ואם מכר קרקע לאחד ולא נתרצית לו, ואחר כך מכר לאחר אותו קרקע או קרקע אחרת ונתרצית וחתמה לו - אינה גובה ממנה.
א. ומן הראשון: י"א – שגובה. וי"א - שאינה גובה. (ועיין צ/י"ז).

1. גיטין(מח:): משנה – אין נפרעים מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין.

√כ"פ הטור - אם נמצא קרקע בן חורין - גובה ממנה. ואם לאו - טורפת מקרקע שמכר או שנתן הבעל, בין במתנת בריא או במתנת שכיב מרע.

א. גיטין(נה:): לקח מהאיש וחזר ולקח מהאישה – מקחו בטל. לקח מהאישה וחזר ולקח מהאיש – מקחו קים.

פרש"י: מקחו בטל – דאמרה נחת רוח עשיתי לבעלי.

ב. כתובות(צה.): תניא – מכר לראשון ולא חתמה, לשני וחתמה – אבדה כתובתה.

פרש"י: אבדה כתובתה – שלא יכולה לטרוף ממנו.

ולגבות מהראשון:

- **א. רש"י** – גם מהראשון אינה גובה (שהרי הראשון הניח לה מקום לגבות מהשני)
כ"פ הרמב"ם, בעה"ט והמחבר(קיח/א).
- **ר"ת** – מהראשון גובה.
כ"כ ר"ח והרא"ש.

ד

משנה כתובות(83ה.): **מי שהיה נשוי שתי נשים, ומכר את שדהו וקנו מהאישה הראשונה תחלה, ואחר כך ממנו: השנייה - מוציאה מיד הלוקח, והראשונה - מיד השנייה, והלוקח - מיד הראשונה וחוזרים חלילה, עד שיעשו פשרה ביניהם.**

שיעשו פשרה

ח"מ: ולא נתבאר מהו הפשרה.
ונראה שאם א' יעשה פשרה עם השני – השלישי יפסיד.

כגון: שנייה תעשה פשרה עם הלוקח שלא תטרוף ממנו (ויחלקו ביניהם) – אבדה ראשונה זכותה (שהרי לא יכולה לטרוף מהלוקח). כ"כ ב"ש.

ה

1. אם כתב בכתובתה, בעיקר כתובה ותוספת, 'מעות' סתם - אינה גובה אלא בפחות שבמטבעות.

כיצד: נשא אשה במקום אחד וגירשה במקום אחר, א. (והאישה שם עמו, אבל שלח לה גט למקום הנישואין, הולכין אחר מקום הנישואין) (ב"י בשם תשובת הרשב"א):

אם היה מעות מקום הנישואין טובים ממעות מקום הגירושין - נותן לה ממעות מקום הגירושין.

ואם היו מעות מקום הגירושין טובים ממעות מקום הנישואין - נותן לה ממעות מקום הנישואין.

ב. ודוקא בשיווי המטבע שהוא מגבה לה מאתים ומנה, אבל לפחות מכאן אי אפשר.

2. ואם פירש בכתובתה מטבע ידוע, בין בעיקר בין בתוספת - גובה ממנו כמו שכתוב בכתובה.

3. הגה: ונכסי צאן ברזל הולכין תמיד אחר מקום שנשתעבד שם, כמו בחוב דעלמא (כ"כ המ"מ פי"ו וכ"כ הרשב"א). **ובמקום שמוסיפים שליש על מה שנותנת לו, כמו שנתבאר לעיל סי' ס"ו, יש לו דין צאן ברזל ולא דין תוספת** (שהבעל מוסיף על הנדוניה שהוא מכניס לה) (מהרי"ק שורש פ"א).

1. כתובות(קי:): משנה –

- נשא אשה בא"י וגרשה בארץ ישראל - נותן לה ממעות ארץ ישראל.
- נשא אשה בא"י וגרשה בקפוטקיא - נותן לה ממעות ארץ ישראל.

- נשא אשה בקפוטקיא וגרשה בארץ ישראל - נותן לה ממעות ארץ ישראל.
  רשב"ג אומר: נותן לה ממעות קפוטקיא.
- נשא אשה בקפוטקיא וגרשה בקפוטקיא נותן לה ממעות קפוטקיא.

גמרא: טעמו של ת"ק – מקולי כתובה שאנו כאן.

פרש"י: מעות קפוטקיא – גדולות ושוקלות יותר משל א"י.

מקולי כתובה – כאן הקלו בכתובה, וזו אחת מקלות כתובתה.

רשב"ג – ס"ל שכתובה דאורייתא ולכן לא הקילו, אלא הולכים לפי מקום השעבוד (נישואין) ככל שטר.

להלכה:

- ✓**רי"ף, רמב"ם וכל הגאונים** – כת"ק, קולי כתבוה (כיון שהכתובה מדרבנן).
- **ר"ת** - כרשב"ג לפי מקום שנשתעבד (כיון שהכתובה דאורייתא).

א. רשב"א: נשא אישה בקפוטקיא והלך לא"י ואח"כ מרדה בו אשתו ותובעת גט בקפוטקיא ושלח לה גט – כיון שקבלה כתובתה בקפוטקיא וגם הנישואים היו שם, גובה ממעות קפוטקיא.

ב. ה"ה: וכל זה כשהמטבע שוה לפחות מנה/מאתיים כפי שתקנו חז"ל, אבל פחות מזה אי אפשר, שהרי קי"ל כל הפוחת לבתולה ממאתיים בעילת זנות.

כשכתב לה 'מאתיים דינרים' סתם ולא פירש איזה דינרים:

- **ראב"ד** – נותן לה מדינר של מדינה שהוא 1/8 מכסף צורי, כשיעור חכמים.
- **רמב"ם** – נותן לה הפחות שבמטבעות שבמקום נישואין/גירושין אף שהוא יותר משיעור חכמים.

כ"כ רמב"ן והרשב"א.

רשב"א: מ"מ אם כתב לה 'מאתיים דינרים דחזו לך' הם כשיעור שקבעו חז"ל.

2. רמב"ם: ואם פירש בכתובתה מטבע ידוע, בין בעיקר בין בתוספת - גובה ממנו כמו שכתוב בכתובה.

3. ה"ה: דין נצ"ב כדין חוב שגובה כמקום שנשתעבד.

כ"ד הרשב"א – שכל מה שהוא מקולי כתובה אין נכסי צ"ב בכלל כתובה אלא כשאר חוב.

א. מהרי"ק: תוספת שליש שחייב להוסיף הבעל על מה שהכניסה לו (כמ"ש סו/יא) כיון שיכול להרוויח בנדוניה – דינו כנדוניה, דהוי כאילו היא הכניסה לו גם את השליש.

ב"י – ואין דבריו נראים.

וד"מ – סברת מהרי"ק נראית נכונה, ול"ד לתוספת שהוא מוסיף משלו שעושה מרצנו.

1. אינה גובה

ט"ז: מטבע שהוסיפו בערכה (הוסיפו חומרי גלם ולכן שוה יותר) בין נישואין לגירושין לפי מה גובה?

את הכתובה גובה לפי ערך המטבע בשעת גירושין, ואילו סכום הנדוניה גובה לפי ערכה בשעת נישואין.

וטעמו: מעיקר הדין הלוואה רגילה גובה לפי ערך המטבע בשעת פרעון, אלא משום איסור רבית גובה לפי ערכה משעת הלוואה (יו"ד קסה/א).

ולכן:

ובכתובה כיון שאינה הלוואה (שהרי לא קיבל ממנה כלום רק תחייב) ואין איסור רבית – גובה לפי ערכה בשעת גירושין.

ואילו נדוניה נחשבת הלוואה ואסור לשלם יותר אלא כפי שעת הנישואין. ותוספת שליש אינה נחשבת ריבית שהרי אף אם יגרשנה מיד משלם השליש ואינו עבור המתנת זמן (אינו 'אגר נתר').

והב"ש(דרישה) – כאן גם יש להקל כקולי כתובה (ותגבה כערך המטבעות ששוה פחות).

כן הבין החת"ס בדעת הב"ש.

א. שלח לה גט (רשב"א)

ח"מ: הרשב"א לשיטתו שיכולה לומר 'לא אקבל הגט עד שתפרע לי כתובתי', לכן גביית החוב הוא במקום הגירושין וצריך לשלם לה לפי מקום הגירושין.

אבל הריב"ש – חולק, אינה יכולה לעכב קבלת הגט בתשלומי הכתובה, ולכן תחילה מתגרשת ואח"כ באה לתבוע הכתובה, ואז נותן לה ממעות מקומו.

והב"ש – אין זה תלוי במחלוקת רשב"א * ריב"ש, שהרי אף שאין לו לשלם הכתובה, מ"מ חל זמן הפרעון כמקום נתינת הגט או כמקום הוצאת שט"ח.

1. אלמנה, אם אין שטר כתובה יוצא מתחת ידה, אינה גובה אפילו עיקר כתובה. וכן הגרושה, אם הבעל טוען: פרעתי או מחלה, אפילו עיקר כתובה אין לה עד

שתוציא שטר כתובה.

בד"א, במקום שדרכם לכתוב כתובה. אבל במקום שאין דרכם לכתוב כתובה, אלא סומכים על תנאי ב"ד - הרי זו גובה עיקר כתובה אע"פ שאין בידה שטר כתובה, בין נתגרשה בין נתאלמנה.

2. הגה: ואם יש עדים שנאבדה הכתובה או נשרפה, אפילו במקום שכותבין הוי כמקום שאין כותבין (הגהות אלפסי פרק הכותב).

3. וי"א דאפילו במקום שכותבין - גובה את כתובתה בלא שטר כתובה, דאין נאמנין לומר פרועה היא (טור בשם ר"י). ולא מבעיא עיקר כתובתה, אלא אפילו התוספת שמנהג כל המדינות להוסיף (מרדכי סוף הנושא ותשובת מיימוני סוף אישות). וכן נראה סברת האחרונים (מהרי"ק שורש ח"י וקי"ד ומהרא"י סימן רכ"ט). **א.** אבל לא נהגו במדינות אלו לגבות בלא כתובה.

ב. *מהרא"י, מהרי"ו ומהרי"ק:* ולכולי עלמא אם אין המנהג פשוט, אע"פ שכתובתה בידה ואינה מקויימת, אינה גובאת בה.

ג. מיהו אם תפסה האלמנה ויש לה מיגו שתוכל לכפור בנכסים, נאמנת על מה שאומרה שהוסיף לה (מהרי"ו סימן רל"ב).

4. ועיין לעיל סימן ס"ו/י.

0. ב"מ(יז.): א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן – הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום, שכל תנאי ב"ד כאילו יש שטר בידו.

א"ל ולא משנתינו היא כתובות(פח:) הוציאה גט ואין עמה כתובה – גובה כתובתה (כיון שהוא מעשה ב"ד)?

אמר אביי: ושמא התם מיירי במקום שאין כותבים כתובה, אבל במקום שכותבים לא תגבה בלא כתובה.

וחזר בו אביי: אף במקום שכותבים גובה בלא כתובה, שאל"כ אלמנה מאירוסין (שאין כותבים כתובה) איך תגבה כתובתה.

מסקנת אביי: אף במקום שכותבים כתובה יכולה לגבות בגט בלא שטר הכתובה וכותבת לבעל שובר.

ואילו בכתובת(פח:): הוציאה גט בלא כתובה גובה כתובתה.

ובגמרא(פט.):

לפי ר' יוחנן - מיירי אף במקום שכותבים כתובה.

לפי שמואל - רק במקום שאין כותבים כתובה, אבל במקום שכותבים לא גובה בלא שטר כתובה.

להלכה:

- **1. רי"ף, רא"ש ורמב"ם** – הלכה כשמואל.

במקום שאין כותבים כתובה – גובה עיקר כתובה בתנאי ב"ד ע"י גט או עדי מיתה, אא"כ יביא הבעל ראיה שפרע.

במקום שכותבים – אינה גובה ללא שטר כתובה.

אבל: לגבי נדוניה ותוספת כתובה – אף במקום שאין כותבים לא גובה ללא שטר כתובה (שכתוב בו תוספת ונדוניה), כיון שאינם תנאי ב"ד.

כ"פ המחבר.

- **3. תו"ס(הר"י)** – הלכה כרבי יוחנן שגובה כתובה וכל תנאיי כתובה בתנאי ב"ד אף בלא שטר כתובה (והיא נותנת שטר לבעל). ואינו נאמן לומר שפרע נגד תנאי ב"ד.

כ"פ מרדכי, ר"ש וגדולי אשכנז.

כ"פ הרמ"א בשם י"א.

לגבות תוספת כתובה:

- **לפי הרמב"ם** – אין גובה בלא שטר כתובה (אף במקום שלא כותבים כתובה).
- **לפי התו"ס** – גובה (אף במקום שכותבים).

ב"ש: מיהו תוספת שליש שמוסיף הבעל על מה שהכניסה לא מקרי תוספת אלא כנדוניה ממש, ולכו"ע (אף לרי"ף) גובה בלא שטר כתובה (רק כשיש בידה שטר התנאים מה שהכניסה לו).

ולפי מנהג פולין שכותבים לבתולה 400 גובה הכל בלא שטר כתובה, אא"כ הוסף בנוסף לעיקר כתובה (שכתב שמוסיף) שאז תלוי במחלוקת הרי"ף והתו"ס.

2. שליטי גיבורים: אם יש עדים שנשרפה הכתובה, אפילו במקום שכותבים כתובה נחשב כמקום שאין כותבים כתובה וגובה כתובתה.

כ"פ הרמ"א.

4. שו"ע(סו/י): ...לפיכך אשה שאבדה כתובתה - ידקדקו בכתובות קרובותיה כפי מה שנהגו לכתוב בני המשפחה, כותבין לה (הרא"ש ומרדכי).

ח"מ – הרי שאף באבדה כתובתה גובה כמנהג בני משפחה! וצ"ל שידוע שלא נפרעה (שהרי יושבת תחת בעלה אלא שרוצה שיכתבו לה כתובה אחרת) רק שלא יודעים את הסכום, לזה אמר שיכתבו לפי מנהג משפחתה.

1. אין שטר כתובה... אינה גובה

ב"ש: אף שקי"ל כרבי יוחנן (ב"מ יז.) הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום! מ"מ כשאין שטר כתובה בידה הוי ריעותא ואינה גובה. כ"כ הרמב"ן וש"פ.

וכן גרושה

ה"ה: שבגרושה יכול הבעל לטעון 'פרעתי', ובאלמנה אנו טוענים ליורשים 'פרוע'.

פרעתי

ב"ש: כתב ה"ה – שאם מודה שלא פרע חייב לשלם. וקשה מאי קמ"ל, ודאי אם הוא מודה חייב לשלם? אלא שבא לחדש שכותבים שובר על הכתובה.

דלא כשליטי הגיבורים – שאף שס"ל בעלמא כותבים שובר, בכתובה שנאבדה אין חייב לשלם ולקבל שובר שמא תאבד שוברו ותמצא כתובתה ותחזור ותגבה.

וגם התו"ס והגא"א – ס"ל כה"ה שכותבים שובר על כתובה.

אין לה

באה"ט: אף שלא גובה כתובתה מ"מ מזונות לא הפסידה.

2. שנאבדה או נשרפה

ח"מ: קשה על הרמ"א, שהרי שליטי גיבורים כתב רק 'נשרפה כתובתה' אבל נאבדה חושש שתמצא, ואילו הרמ"א פסק כן גם בנאבדה?

והב"ש – שליטי גיבורים לשיטתו שאין כותבים שובר על כתובה, וא"כ כשנאבדה חיישינן שתמצא ותחזור ותגבה בו (שהרי אין שובר). אבל אנן דקי"ל כותבים שובר אף שנאבדה לא חיישינן שהרי יש לבעל שובר.

ומ"ש הרמ"א(צו/טו) שאם נאבדה יכול הבעל לומר פרעתי! מיירי שאין אדם שנאבדה רק שהיא טוענת כן שאז חיישינן שנפרעה.

ח"מ: ואם נשרפה בחיי בעלה, וטוען הבעל שכתב לה כתובה חדשה (שהרי אסור להשהות אשתו בלא כתובה) נאמן. וכן אנו טוענים ליורשים. אא"כ תביא ראיה שנשרפה סמוך למיתה או לגירושין.

א. אבל לא נהגו... לגבות בלא כתובה

ח"מ: והמהרש"ל – חולק, המנהג כן לגבות בלא כתובה אף במקום שכותבים.

הב"ח – וי"ל שהמהרש"ל מיירי בעיקר כתובה והרמ"א מיירי על התוספת.

ול"נ – לדון לפי ראות עיני ב"ד, ובפרט שבימנו לא שכיח לפרוע או למחול בלא ידיעת ב"ד.

ב. לכו"ע אם אין מנהג פשוט

ח"מ: כלומר, אף לתו"ס שגובים בלא שטר כתובה אפילו את התוספת, ה"ד כשיש מנהג פשוט בכל העיר כמה נותנים תוספת, שאז הוי כתנאי ב"ד, אבל כשאין מנהג פשוט (אלא כ"א כותב תוספת אחרת) ל"ד לתנאי ב"ד ואינה גובה בלא שטר כתובה את התוספת, ואף אם תביא ראיה שכתב לה לא תגבה שיכול הבעל לומר פרעתי, כיון שהכתובה לא מקוימת.

משמע מהרמ"א - כשאין כתובה או שאינו מקוים לכו"ע אינה גובה תוספת.

אבל כשיש מנהג: לרי"ף – אינה גובה. לתו"ס – גובה.

אבל לפי המהרי"ק – מחלוקת הרי"ף והתו"ס דווקא כשאין כלל שטר כתובה. אבל כשיש אלא שאינו מקוים: לכו"ע גובה עיקר והתוספת תלוי במנהג.

סיכום: מחלוקת הרמ"א ומהרי"ק

	כשאין שטר		שטר לא מקוים	
	יש מנה ג	אין מנה ג	יש מנה ג	אין מנה ג
הרמ"א				
לרי"ף	אינו גובה	אינה גובה	אינו גובה	אינה גובה
לתו"ס	גובה	גובה	גובה	גובה
		אינה גובה		אינה גובה
מהרי"ק				
לרי"ף	אינו גובה	אינה גובה	גובה	אינה גובה
לתו"ס	גובה	גובה		גובה

כלומר: מחלוקת הרמ"א ומהרי"ק היא אליבא דהרי"ף כשיש מנהג ושטר אינו מקוים:

לפי הרמ"א – אינה גובה. לפי מהרי"ק – גובה.

ונראה כהמהרי"ק.

והב"ש – כן כוונתו הרמ"א כמהרי"ק.

2

1. **הגה** – *מרדכי:* וי"א דאם כבר נשאת לאחר - אינה נאמנת לגבות עוד בלא כתובה.
2. *ר"א:* וכל מקום שנאמנת - צריכה להישבע שלא נפרעה. ובמקום שאינה נאמנת, אם הבעל חי צריכה להישבע שפרעה. ואם אינו חי - היתומים פטורים בלא שבועה (דברי הרב וכן משמע לשון הטור).
3. *ר"ב"ש:* היתה כתובתה בידה ונחתכה בסכין - אינה גובאת כלום, אף על פי שאינו קרע שתי וערב.

1. **אם כבר נישאת**

ב"ש: כלומר – לכו"ע אינה גובה בלא כתובה, ומיירי שלא תפסה.
ובד"מ כתב – אף במקום שאין כותבים אינה גובת כשנישאת.

ח"מ: ואם קודם נישואין מצעת דבריה לפני ב"ד שלא נפרעה והיא מוכנה להישבע – לא תפסיד כתובתה אחר נישואין.

7

האישה שבאה לב"ד ואמרה: 'מת בעלי התירוני לינשא', ולא הזכירה שם כתובה בעולם - מתירין אותה לינשא, ומשביעין אותה ונותנים לה כתובתה.
ואם באה ואמרה: 'מת בעלי תנו לי כתובתי' - אף לינשא אין מתירין אותה.

כפול: יז - מג

1. האישה עצמה נאמנת לומר שמת בעלה, ותינשא או תתייבם על פיה. א. ונותנים לה עיקר כתובתה. ב. אם תתייבם, נכנס היבם לנחלה על פיה. ג. (ואפילו אשה שהיא שוטה, נאמנת, ובלבד שיודעת בטיב נשואין ואלמנות).
2. במה דברים אמורים, כשבאה לבית דין ואמרה: 'מת בעלי, התירוני', ולא הזכירה שם כתובה - מתירין אותה לינשא ומשביעין אותה ונותנים לה כתובה.
א. אבל אם באה ואמרה: 'מת בעלי, תנו לי כתובתי' - אף לינשא אין מתירין אותה, שעל עסקי הכתובה באה, והרי זו בחזקת שלא מת, ואין דעתה לינשא אלא ליטול כתובתה מחיים בלבד.
ב. (וי"א דאפילו יש לה עד שמת, לא מהני בכה"ג) (נ"י בשם הריטב"א).

1. **יבמות(קיד:): משנה** - האישה שהלכה היא ובעלה למדינת הים שלום בינו לבינה ושלום בעולם. ובאה ואמרה מת בעלי – תינשא, מת בעלי – תתייבם. ר' יהודה אומר לעולם אינה נאמנת אלא אם כן באתה בוכה ובגדיה קרועין.
✓אמרו לו אחת זו ואחת זו תינשא.
פרש"י: ושלום בעולם – שאין שעת חירום שאומרת בדדמי מאומד ליבה, שאם פירשה ממנו כמה חודשים תאמר שמת.

א. יבמות(קטז:): משנה - בית שמאי אומרים תינשא ותיטול כתובתה.
בית הלל אומרים - תינשא ולא תיטול כתובתה.
אמרו להם בית שמאי התרתם ערווה חמורה ולא נתיר ממון הקל.
אמרו להם בית הלל מצינו שאין האחין נכנסין לנחלה על פיה.
אמרו להם בית שמאי והלא מספר כתובה נלמוד שהוא כותב לה: 'אם תנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי'.

וחזרו בית הלל להורות כדברי בית שמאי אומרים.

שני טעמים למה חזרו בית הלל:

א. מטעם ק"ו אם מתירים ערווה נתיר גם בממון.

ב. מטעם מדרש כתובה.

נ"מ: אם נוטלת גם תוספת כתובה?

לפי טעם (ב) – נוטלת רק עיקר כתובה, שמדרש כתובה הוא רק על עיקר כתובה.

√ כ"פ הרמב"ם.

לפי טעם (א) – ק"ו, גם תוספת נוטלת.

כ"פ הטור.

ב. גמ: א"ר חיסדא – נתייבמה, יבמה נכנס על פיה (שזוכה בנחלת אחיו). הם דרשו מדרש כתובה אנו לא נדרוש מדרש תורה: 'יקום על שם אחיו' אמר רחמנא והרי קם.

ג. שם(קטז:): תניא אמרו לו לרבי יהודה לדבריך פקחת תנשא שוטה לא תינשא?

√אלא אחת זו ואחת זו תינשא.

כ"פ רי"ו: ואפילו אשה שהיא שוטה, נאמנת.

הרמ"ה - ובלבד שיודעת בטיב נשואין ואלמנות.

2. שם(קיז.): אמר רב נחמן - באת לבית דין

ואמרה: 'מת בעלי התירוני להנשא' - מתירין אותה להנשא ונותנין לה כתובתה.

א. 'תנו לי כתובתי' - אף להנשא אין מתירין אותה. מאי טעמא אדעתא דכתובה אתאי.

פרש"י: אדעתא דכתובה באה – ולהוציא כתובה צריך ב' עדים.

ב. נמ"י(ריטב"א): ה"ה אם הביאה עד אחד שמעיד שמת בעלה ותובעת כתובתה – אמרינן ע"ד כתובה באה ולא שרינן לה.

ב"י – ואין דבריו נראים לי.

1. שמת בעלה

ת' הרדב"ז: אישה פרוצה שבאה ואומרת שמת בעלה התירוני להינשא. שאלו אותה: היכן מת? אמרה במקום פלוני, ושם מצויים יהודים. האם כיון שיש שם יהודים שיודעים אם מת נמתין עד שב"ד יברר, או מתירים אותה מיד?

תשובה: מסתבר שממתינים עד שיבורר הדבר.

באישה צנועה שדייקא ומנסבא או דלא משקרא במילתא דעבידא לגלויי (לפי הטעמים השונים) אפילו אפשר לברר מתירים אותה מיד.

אבל בפרוצה, נהי כשאי אפשר לברר מתירים אותה מיד, אבל כשאפשר לברר צריך להמתין, כיון שיש חשש שאינה חוששת לקלקולא.

א. ונותנין לה עיקר כתובה

ח"מ: זו דעת הרמב"ם דס"ל גבי "גרשתני" שחייב לתת לה עיקר כתובה ולא התוספת, (שעיקר כתובה נדרש ממדרש כתובה, "לכשתנשאי תטלי כתובתיך מה שכתוב לך", ואין מדרש לתוספת כתובה), וה"ה כשאומרת "מת בעלי".

ב"ש – ולפי טעם שני (לא ממדרש כתובה) "קל וחומר אם התירו ערווה בחמורה כ"ש בממון", וא"כ לטעם זה גובה אף התוספת.

עיקר כתובה

פת"ש(מהרי עשיל אשכנזי): מעשה בעני המחזר על העיירות שחלה שם ולקחו אותו לבית חולים ונפטר שם. ומצאו בכיסו מאה זהובים.

לפני הקבורה באה אישה וטוענת שזה בעלה, מה דינה לעניין היתר נישואין וכתובה?

תשובה: להיתר נישואין ודאי מותרת שהרי אמרה "מת בעלי".

אבל לעניין כתובתה לא דמי לכאן (שנוטלת אף הכתובה), שכאן ברור מי בעלה אלא שהיה ספק אם מת או חי, ולכן כשהתרנו לה להינשא ממילא תקבל עיקר כתובה.

אבל במעשה זה לא ברור כלל אם הוא בעלה, ולכן לא תקבל כתובה עד שתברר שזה היה בעלה.

עיקר כתובה

כנה"ג: ויש בה מחלוקת –

הרמב"ם – דס"ל שגובה רק עיקר כתובה (מנה מאתיים).

והטור – ס"ל שגובה גם תוספת ונדוניא, בין מבני חורין בין ממשועבדים, בין שהותרה ע"י גוי מסל"ת או ע"י עד כשר.

משפט צדק: ולכן אם תפסה האישה יכולה לומר קי"ל כהטור.

ומראות הצובאות: דין גביית האישה שאמרה "מת בעלי" –

דעת רמב"ן רשב"א וה"ה – שגובה רק עיקר כתובה, אבל גובה גם מהלקוחות (ולפי סתמיות השו"ע קמא/נג, יש ספק אם גובה מלקוחות).

לעניין תוספת כתובה:

י"א – שאין גובה,

וי"א – שגובה הכל. כ"כ מהריב"ל(המנהג).

העידו שטבע בעלה במים שאין להם סוף (שאסורה להינשא ואם נשאת לא תצא), מה דין כתובתה?

▪ **רשב"א והגמ"ר** – אם נשיאת גובה כתובתה ואם עדיין לא נשיאת לא גובה שהרי אסורה להינשא.
והוסיף הגמ"ר: בשני עדים אף שלא נישאת נוטלת כתובתה, כיון שעכ"פ מותרת להינשא אלא שחכמים החמירו.

▪ **רמב"ם ראב"ד** – אינה גובה כיון שאסורה להינשא ואף שנישאת כבר לא נוטלת כתובתה.
והשו"ע(יז/לה): פסק - ויש מי שאומר שאם נפל למים שאין להם סוף, גובה כתובתה (אף על פי שאסורה להינשא).

2. משביעים אותה

ח"מ: כתב הטור(רמב"ם) – נשבעת שבעלה מת.
והכ"מ – תימה, אין זה רק שבועת אלמנה כדין הבא להיפרע מנכסי יתומים.
ואפשר שע"י גלגול נשבעת שמת והגיע זמנה להפרע.
כ"כ הב"ש.

א. ואין דעתה להינשא

ח"מ: משמע שאם כבר נישאת שלא ברשות ב"ד נותנים לה כתובה שהרי אין יותר חשד.

ב. ואפילו יש לה עד אחד

ח"מ: והב"י כתב ע"ז – שלא נראה, ולכן השמיטו בשו"ע.
ובאמת קשה, מניין לו לריטב"א חומרה זו, שהרי מצינו שע"א עדיף ממנה?
ואף הריטב"א לא החמיר אא"כ היא הביאה את העד לב"ד שיש לחוש ששכרה אותו בשביל הכתובה, אבל כל שהעד בא מעצמו למה לא נאמין לו.
וקשה על הרמ"א שכתב "כל שיש לה עד" ולא כתב "כל שהביאה עד לב"ד" כלשון הריטב"א?
והב"ש – הריטב"א ס"ל שדין זה דומה לשאלה בגמרא: עד שמעיד שמת בעלה כשהייתה בניהם קטטה, האם נאמן? ולא איפשטא כיון שהיא לא מדייקת.
ולכן גם כאן שאינה מדייקת מחמת חימוד ממון מש"ה לא מהני עד אחד, מ"מ אם אמר העד "קברתיו" נאמן.
ואם נישאת – לא תצא (כמו בע"א בקטטה סמ"ח).

יש לה עד שמת

מראות הצובאות: דווקא שאמרה "תני לי כתובה" לחוד, אבל אמרה "תנו לי כתובה והתירוני להינשא" שאז בעדות שלה לא נפשטה השאלה, אבל כשהעד נעיד שרי אפילו לכתחילה.

ח

באה ואמרה: 'מת בעלי התירוני לינשא ותנו לי כתובתי' - מתירין אותה לינשא ונותנין לה כתובה.
אבל אם באה ואמרה: 'מת בעלי ותנו לי כתובתי והתירוני לינשא' - מתירים אותה ואין נותנים לה כתובה. ואם תפסה, אין מוציאין אותה מידה.
ויש מי שאומר דבין בזו ובין בזו - אין מתירים אותה, כיון שהזכירה כתובה.

כפול: יז - מד

1. באה ואמרה: 'מת בעלי, התירוני לינשא ותנו לי את כתובתי' - מתירין אותה לינשא ונותנים לה כתובתה, מפני שעיקר דבריה על עסקי הנשואין באה.
א. אבל אם באה ואמרה: 'תנו לי כתובתי והתירוני לינשא' - מתירין אותה ואין נותנים לה כתובה, ב. ואם תפסה אין מוציאין מידה.
2. ויש מי שאומר דבין בזו ובין בזו - אין מתירין אותה, כיון שהזכירה כתובה (וכ"ש שלא מקבלת כתובה).

0. שם(קיז.): איבעיא להו –

התירוני להינשא ותנו לי כתובתי מהו? כיון דאמרה כתובתה אדעתא דכתובה אתאי, או דלמא כל מילי דאית ליה לאיניש אמר להו לבי דינא?
ואת"ל כל מילי דאית ליה לאיניש אמר להו לבי דינא,

תנו לי כתובתי והתירוני להינשא מהו, הכא ודאי אדעתא דכתובה אתאי, או דלמא הואיל דלא ידעה במאי משתריא?

תיקו.

כך גרסת הרי"ף (את"ל).

פרש"י: הואיל דלא ידעה במאי משתריא – דכיון שהזכירה נישואין גלתה דעתה שבאה שיתירוה, ומה שאמרה תחילה "תנו כתובתי" שמא סבורה שזו התרתה.

להלכה:

1. רמב"ם – שאלה ראשונה פסק כאת"ל שהוא להלכה (כשיטתו באת"ל), ולכן מתירים אותה ומקבלת כתובתה.

א. שאלה שנייה: לעניין נישואין מתירים אותה , אבל לעניין כתובה אין נותנים לה ואם תפסה אין מוצאים ממנה כמו בכל תיקו בממון.

ב"י: טעם ההיתר להינשא שהרי האישה נאמנת לומר שמת בעלה, והחשש משום כתובה הוא רק מדרבנן וסד"ר לקולא.

2. אבל הרא"ש – לא גרס את"ל, ושני השאלות נשארו בתיקו. וס"ל לרא"ש הוא ספק דאורייתא לחומרא.

והרי"ף – שאלה ראשונה (התירוני ותנו לי כתובתי) פסק כהרמב"ם שמתירים אותה ונותנים לה כתובה.

שאלה שנייה (תנו כתובתי והתירוני) פסק כהרא"ש שאין מתירים אותה להינשא (אף לא ליטול כתובה).

סיכום:

	א. התירוני ותנו כתובתי	ב. תנו כתובתי והתירוני
רמב"ם	מותרת ומקבלת כתובה	מותרת בלי כתובה (אא"כ תפסה)
רא"ש	לא מותרת ולא מקבל כתובה	לא מותרת ולא מקבל כתובה
הרי"ף	מותרת ומקבלת כתובה	לא מותרת ולא מקבל כתובה

1. התירוני ותנו כתובתי

ח"מ: בסעיף מ"ג אמרה מת בעלי ולא הזכירה כתובה שאז פשוט שמתירים אותה ונותנים לה כתובה.

אבל בסעיף זה שהזכירה גם כתובה יש חילוק: אם הזכירה כתובה רק בסוף מתירים ונותנים כתובה (כאת"ל) אבל הזכירה כתובה בתחילה רק מתירים ללא כתובה.

א. תנו כתובתי והתירוני

ח"מ: שאלה זו נשארה בגמרא בתיקו, וכין שהוא בדרבנן מתירים אותה, אבל לעניין ממון לא מהני אא"כ תפסה.

ב. ואם תפסה אין מוציאים מידה

ב"ש: כ"ד הרמב"ם שכל תיקו בממון אם תפסה אין מוצאים ממנה לאפוקי הרא"ש דס"ל שבתיקו לא מהני תפיסה.

2. ויש מי שאומר (הרא"ש)

ב"ש: דס"ל שאפילו שאלה ראשונה לא נפשטא, ולכן בכל גוונא אין מתירים אותה שמא מחמת חמוד ממון תינשא באיסור.

ח"מ: לפי הרא"ש אף שעברה ונישאה לא נוטלת כתובתה.

ט

במקום שאין כותבים כתובה, והביא עדים שכתב לה כתובה:

- *רמב"ם* - **יש מי שאומר שדינו כבמקום שכותבים ואינו גובה בלא כתובה.**
- *הרא"ש* - **ויש מי שאומר שגובה בלא כתובה** (שהוא הפסיד על עצמו שכתב נגד המנהג).

ב"ש: ובמקום שכותבים והביאה ראיה שלא כתב לה – אינו נאמן לומר 'פרעתי' וגובה הכתובה בלא שטר כתובה עם גט.

י

1. האשה שהוציאה שטר כתובה ואין עמה גט, ואמרה לבעלה: 'גרשתני ואבד גיטי תן לי כתובתי', והוא אומר: 'לא גרשתיך' - חייב ליתן לה עיקר כתובתה אבל אינו נותן לה התוספת, עד שתביא ראיה שגירשה או שיצא גט עם הכתובה מתחת ידיה.

2. (וי"א דאם אינה מביאה ראיה על הגירושין - אפילו עיקר כתובה אינו נותן לה, דמאחר שתובעת כתובתה אינה נאמנת על הגירושין, כמו שנתבאר לעיל סימן י"ז סעיף ב', ולכן אינה נוטלת כתובתה (טור) וכן עיקר.

יא

3. אמר לה הבעל: 'כך היה גירשתי ונתתי לה כל הכתובה עיקר ותוספת וכתבה לי שובר ואבד שוברי' - מתוך שיכול לומר: 'לא גרשתי' (שאין האישה נאמנת שגרשה רק לעניין עיקר ולא לתוספת)**, ולא יתחייב בתוספת, נאמן ומשביעה בנקיטת חפץ ונותן לה את העיקר, ונשבע הוא שבועת היסת על התוספת.**

0. כתובות(פח:): הוציאה גט בלא כתובה – גובה כתובתה. כתובה בלא גט, היא אומרת אבד גיטי, והוא אומר אבד שוברי – הרי אלו לא יפרעו.

גמ: גובה כתובתה – משמע כותבים שובר, שאל"כ יש חשש שתוציא כתובתה ותגבה שנית.

ואקומיה שמואל – במקום שאין כותבים כתובה, ואם אמר שבכל זאת כתב לה עליו להביא ריאה.

ואף רב חזר בו ואמר – בין במקום שכותבים או לא כותבים: אם הוציאה רק גט – גובה רק עיקר. הוציאה רק כתובה – גובה רק תוספת. וכל הרוצה להשיב יבוא וישיב.

הגמרא מקשה: כתובה בלא גט הרי אלו יפרעו -

בשלמא לשמואל – מוקי במקום שאין כותבים ואמר כתבתי וחייבוהו לפרוע הכל [כשהוציאה גט וקיבל שובר ואבד, לכן עכשיו שמוציאה כתובה בלא גט לא יפרעו כלל שחוששים שכבר פרע].

אלא לרב שאין נפרעין רק עיקר בהוצאת הגט, תגבה עכשיו בהוצאת הכתובה התוספת?

א"ר יוסף: הב"ע שאין עדי גירושין, מיגו דיכול לומר לא גרשתיך, יכול לומר גרשתיך ופרעתי לך.

שם(פט:): למסקנה כל הגמרא כרשב"ג וה"ק:

הוציאה כתובה בלא גט (ומיירי במקום שאין כותבים, וחיישינן שמא פרע כבר כשהוציאה גט לבד), והיא אומרת אבד גיטי והוא אומר אבד שוברי – הרי אלו לא יפרעו.

ואם יש עדי גירושין (בלא הגט עצמו) גובה התוספת (עם הכתובה), ועיקר רק ע"פ הגט עצמו.

להלכה:

- **2. הטור** – הוציאה כתובה בלא גט, שאומרת 'אבד גיטי', והוא אומר שפרע כבר ע"פ הגט (דכיון שהוא במקום שאין כותבים כתובה לא האמינו לו ולכן היה חייב לפרוע) ואבד שוברו: אם אין עדי גירושין – נאמן במיגו שלא גרשה (ואף שהיא אומרת גרשתני אינה נאמנת כיון שתובעת כתובתה).
- **1. והרמב"ם** – אם טען לא גרשתיה – עכ"ז חייב לתת לה עיקר (כיון שהאישה נאמנת לומר גרשתני אף שתובעת כתובתה).

3. אמר גירשתיה ונתתי לה עיקר ⊥ תוספת ואבד שוברי, כיון שיכל לומר לא גירשתיה ויפטר מהתוספת – נאמן ומשביעה בנקיטת חפץ ונותן לה רק העיקר ונשבע היסת על התוספת ונפטר.

הטור: וקשה על הרמב"ם – שאם הוא נאמן יהיה פטור בכל, ואם אינו נאמן ישלם הכל?

וכן השיגו הראב"ד.

ותירץ ה"ה ע"פ הרמב"ן – לפי מדרש כתובה 'לכשתינשאי לאחר תיטלי מה שכתוב לך', אבל התוספת אין בה מדרש כתובה. ואצ"ל שבנכסי צ"ב אין מדרש כתובה.

1. הוציאה כתובה בלא גט (רמב"ם)

ב"ש: שיטת הרמב"ם –

א. אישה שאמרה גרשתני – נאמנת אפילו תובעת כתובתה (לאפוקי הטור).

ב. נאמנת רק על עיקר כתובה דזכתה מחמת מדרש כתובה 'לכשתינשאי לאחר תיטלי', אבל על התוספת אין מדרש כתובה.

חייב לתת לה עיקר כתובה

ב"ש: לכאורה אין עליה שבועה (שבעלה גרשה), דקי"ל (יז/ב) האומרת לבעלה גרשתני – נאמנת משום שאינה מעיזה. משמע אף בלא שבועה. מיהו כשהוא נפטר מהתוספת צריך להישבע היסת.

אבל בסעיף שאחר זה (3.) שגם הבעל אומר שגירשה אז י"ל שמעיזה כיון שהבעל מסייעה, מש"ה צריכה להישבע.

3. שיכול לומר לא גרשתי

ב"ש: אף אם היה מודה שלא גרשה לא היה מתחייב בשאר כסות ועונה, דהוי טוען חיטים (שתבעה כתובה) והודה לו בשעורים (חיוב שאר כסות ועונה) שפטור במה שהודה (התו"ס).

ולשיטת הרמב"ם – לא קשה כלל, שאפילו היה אומר שלא גרשה היא נאמנת שגירשה (אף שתובעת כתובתה), וא"כ פטור משאר כסות ועונה ופטור אף מהתוספת וחייב רק בעיקר.

יב

1. הוציאה גט ואין עמה שטר כתובה:

אם דרך אותו המקום שלא יכתבו כתובה - גובה עיקר כתובה בגט שבידה.
ואם דרכן לכתוב כתובה - אפילו עיקר אין לה עד שתוציא שטר כתובה, ונשבע הבעל שבועת היסת על טענתה, ונפטר.

1. כבר נתבאר (פט.): שאם הוציאה גן בלא כתובה – גובה כתובתה.

ואקומיה שמואל – דווקא במקום שאין כותבים כתובה, אבל במקום שכותבים אינה גובה.

כ"פ הטור.

כ"פ הטור: במקום שאין כותבים גובה עיקר בלא תוספת ונדוניה.

הר"ן: אפילו עיקר לא גובה אא"כ בגט ממש, אבל בעדי גירושין לא גובה, שחיישינן שגבתה בגט וקרעוהו.

ב"ש – ולפי התו"ס גובה. וזה תלוי במחלוקתם אם גובה כתובה בלא גט במקום שכותבים:

שלפי התו"ס – גובה אף שאין לה שטר כתובה (שאינו נאמן נגד מעשה ב"ד), ולכן גם כשאין גט רק עדי גירושין אינו נאמן לומר פרעתי.

אבל לפי הרי"ף – כיון שיש ריעותא אינה גובה בגט בלא כתובה, ולכן גם עדי גירושין לבד לא מהני.

סיכום: לגביית בכתובה מה צריך להראות בגרושה:

הביאה שטר כתובה בלא גט (כתובות פח.)

א. היא אומרת גרשתני והוא אומר לא גירשתיה – נותן לה עיקר (שהיא נאמנת מתוך לשון הכתובה 'לכשתנשאי תיטלי כבובתיך'), ולא תוספת.

ב. אמר הבעל שגרשתיה ונתתי לה עיקר ⊥ תוספת ואבד שוברי – נותן לה עיקר (שיש לו מיגו שלא גרשה) ולא תוספת. הוא נשבע בנק"ח והיא נשבעת היסת.

הוצאת גט בלא שטר כתובה:

אם דרך לכתוב כתובה – אין לה כלום.

אם אין דרך לכתוב – גובה עיקר ע"י גט.

אלמנה: אין גובה כתובתה בלי שטר כתובה (סתירה ב"מ יז. לכתובות פח.).

יג

1. הוציאה ב' גיטין וב' כתובות, וזמן כתובה ראשונה קודם לגט הראשון, וזמן השניה קודם לגט השני - גובה ב' כתובות.

1. שם(פט:): משנה –

שני גיטין ושתי כתובות - גובה שתי כתובות (כ"פ המחבר סי"ג).

שתי כתובות וגט אחד (סי"ד) או כתובה ושני גיטין (סט"ו) או כתובה וגט ומיתה (סט"ז) – אינה גובה אלא כתובה אחת, שכל המגרש ומחזיר ע"ד כתובה ראשונה הוא מחזיר.

פרש"י: ב' גיטין וב' כתובות – זמן כתובה ראשונה לפני גט ראשון, וזמן כתובה שניה לפני גט שני.
גובה ב' כתובות – שהרי גירשה והחזיר וכתב לה כתובה שניה.
אבל קדמו ב' כותבות לגט ראשון, הרי כשהחזירה לא כתב לה כתובה ואינה גובה רק אחת (כמ"ש סי"ד) שע"מ כתובה ראשונה החזירה.

יד

1. הוציאה ב' כתובות וגט אחד, אינה גובה אלא כתובה אחת.

2. ואיזו מהם גובה?

א. אם שתיהן שוות - ביטלה האחרונה את הראשונה ואינה טורפת אלא מזמן האחרונה.

ב. ואם היתה באחת משתיהן תוספת על חבירתה ולא כתב לה: 'ואוסיפית לך כך וכך על הראשונה' - אם רוצה לגבות הראשונה גובה מזמן ראשון, או שניה מזמן שני.

ג. ואם כתב לה: 'ואוסיפית לה כך וכך על הראשונה' - גובה ראשונה מזמן ראשון והתוספת מזמן שני.

3. בד"א, ששתיהן מן האירוסין או מן הנשואין, אבל אם אחת מן האירוסין והשנייה מן הנשואין - בכל ענין אינה גובה אלא אותה שמן הנשואין.

1. (שם): שתי כתובות וגט אחד – אינה גובה רק כתובה אחת.

2. גמ': כתובת אחת – משמע איזה שתרה תגבה?
הרי אר"נ ב' שטרות היוצאות בזה אחר זה – ביטלה שניה לראשונה?
א. ר"נ מיירי שהכתובות שוות. **ב.** אבל בהוסיף בה דיקלא מודה ר"נ

פרש"י: בזה אחר זה – זמן של שני אחר הראשון ושניהם על הלוואה אחת או מכר אחד.
ביטל שני לראשון – ואינו טורף רק מזמן שני, לפי שכשכתב שטר שני מחל הראשון.
ואוסיף ביה דיקלא – השני לתוספת כתבה ולא מחל הראשון, ולכן גובה באיזה שירצה ולא גובה שניהם שהרי לא כתב שהוסיף על הראשון. וכוונתו אם תרצי למחול על שעבוד מזמן ראשון תגבי השני המרובה, ואם לא תגבי הראשון מזמן מוקדם יותר.

ג. הטור: ואם כתב לה: 'ואוסיפית לה כך וכך על הראשונה' - גובה ראשונה מזמן ראשון והתוספת מזמן שני.

3. שם(מד.): כתובה מהאירוסין וכתובה מהנישואין:
אר"י א"ש משום ר"א – מנה/מאתיים מהאירוסין, תוספת מהנישואין.
✓וחכ"א – אחד זה ואחד זה מהנישואין, וכן הילכתא.

2א. ואם שתיהן שוות

פרישה: נראה שה"ה אם השנייה פחותה מהראשונה אמרינן בטלה שניה לראשונה.

3. אותה שמן הנישואין

הג' מעשה ניסים: לא בכל גוונא, שאם כתב בשניה 'ואוספית על הראשונה דמן האירוסין' - גובה שתיהן.

טו

הוציאה שני גיטין וכתובה אחת - אין לה אלא כתובה אחת, שהמגרש את אשתו והחזירה סתם, על כתובתה הראשונה החזירה.

(שם): כתובה ושתי גיטין – אינה גובה אלא כתובה אחת, שכל המגרש אשתו והחזירה ע"מ כתובה ראשונה החזירה.

פרש"י: כתובה ושני גיטין – כתובה בנישואי ראשונה וגירשה והחזירה ולא כתב לה כתובה שניה ושוב גירשה.

שני גיטין וכתובה א'

ח"מ: וזמן הכתובה קודם גט ראשון. שאם זמנה אחר גט ראשון והוא במקום שאין כותבים כתובה – גובה כתובה ראשונה ע"י גט ראשון, וכתובה שניה ע"י הכתובה (כמ"ש סט"ז).
כ"כ ב"ש.

טז

לשון הרא"ש: **הוציאה גט וכתובה אחר מיתת הבעל:**

אם גט קודם לכתובה - גובה בגט זה עיקר כתובה (כדין מוציא גט בלא כתובה בסי"ב)**, אם אין דרכם לכתוב כתובה** (ח"מ – אבל אם דרכם לכתוב גט אינה גובה כלל)**, ובכתובה - גובה כל מה שיש בכתובתה זו, שהרי זכתה בה במיתתו.**

ואם כתובה קדמה את הגט - אין לה אלא כתובה אחת, שעל דעת כתובתה הראשונה החזירה.

(שם): כתובה וגט ומיתה – גובה רק כתובה אחת.

ת"ר: הוציאה גט וכתובה ומיתה -
אם גט קודם לכתובה - גובה שתי כתובות.
כתובה קודמת לגט - אינה גובה אלא כתובה אחת שהמגרש את אשתו והחזירה על מנת כתובה הראשונה החזירה.
כ"פ הרמב"ם.

ק

גביית הכתובה

א1: דינא דגמרא – גובה כתובתה מקרקעות לבד (כתובות סח:). ותקנת גאונים גם ממטלטלים (הרי"ף).
חוץ מכתובת בנין דכרין (רמ"ה לאפוקי ריב"א).
[ב"ש – ולדעת הרא"ש שבימנו מטלטלים כקרקעות לא משום תקנת הגאונים, אף בב"ד נגבית ממטלטלים].
הגה:: מיהו יתומים יכולים לסלקה בקרקע (שליטי גיבורים).
- מרן: גבו יתומים חוב אביהם – גובה מהם (הרא"ש – כמ"ש רבי נתן (ב"ב קכה:) יתומים שגבו קרקע בחובות אביהם בע"ח וכתובה גובה מהם מר"נ, ולאחר תקנת הגאונים אף במעות).
- מרן: דווקא מטלטלים בני חורין (תו"ס, רא"ש).
- מרן: מתנת בריא – אינה גובה מהם, אבל מתנת שכ"מ – גובה מהם (רא"ש).

הגה – מ"מ מתנת בריא ליורשים – גובה (הגמ"י לאפוקי הרא"ש).
הגה – בריא שציוה לתת מנכסיו לאחר מותו – גובה מהם (ב"ב קלה:).

א2: מכרום היורשים אחר מותו – גובה מהם (טור, ב"י – דהרי הנכסים מוחזקים ביד האלמנה)
- מנהג לכתוב בכתובה 'מטלטלים אק"ג" (רמב"ם)
- מ"מ לא נהגו לגבות מטלטלים משועבדים מפני תקנת השוק (רא"ש).

ב: כתובה נגבית מזיבורית (גיטין מח.).

דין נצ"ב(הרמ"א):
רמב"ם – מבינונית. כ"פ הרמ"א בסתם
רמב"ן – מזיבורית. כ"פ הרמ"א בשם י"א.
ה"ה: גובה מהשבח שהשביחו לקוחות או מאליהן אבל לא מהשבח שהשביחו היתומים.
- ב"ש: אחר תקנת הגאונים לגבות מהשבח והראוי

רא"ש וש"פ – לא גובה } ע"פ הטעמים לתקנת
רמב"ם – גובה } הגאונים בריב"ש

● פת"ש: האם גובה מדאקני (גם מה שקנה אח"כ ש"ך – אינה גובה
ברית אברהם – גובה. כ"כ התומים נתיבות וב"מ
● גובה ממלוה הבעל שביד אחרים (הרא"ש)
והראיה(כתבות פד.) מי שהניח אישה בע"ח ויתומים מי גובה ראשון.
● מלוה שגבו היתומים (מעות או קרקע) – גובה (רא"ש ומחבר).
הראיה ב"ב(קכה.) אר"נ – יתומים שגבו קרקע בחוב אביהם, בע"ח גובה מהם מדר"נ.
שליטי גיבורים – מיהו יכולים היורשים לסלקה בקרקע.
● פת"ש(רדב"ז): האם גובה כתובה דוקא ממעות
- סתם כתובה (שלא כתוב שהכניסה לו מעות) יתן הבעל מה שירצה.
- אם כתוב שהכניסה מעות – אם יש לו מעות יפרע במעות.
- אם כתוב שהכניסה מעות בעין – יטרח ויביא מעות.
● הגה - אינה גובה משכר פעולה דהוי ראוי (כיון שלא היה אף פעם בידו) – מרדכי
הגה – גובה מהגזילה שהיתה ביד הגזלן אחר מות בעלה – מרדכי.
● הגה - ציווה לתת מתנה או יורשה לאחר ב' ג' שנים – הוי ראוי ואינה גובה (מהרי"ו)
ב"ש: אף שלא קצב זמן ומת המקבל - הוי ראוי
● מתנה מהיום ולאחר מיתה – הוי מוחזק בגוף מהיום כמ"ש חו"מ(רנז/א) – ת' חוט השני.
● מת יעקב ואחר בנו ראובן – אין אלמנת ראובן ניזונת מנכסי הירושה כיון שמשועבדים לאלמנת יעקב (כתובה לא דוחה כתובה) – מרדכי והמחבר.
משא"כ בבעל (שהיה ליעקב בת יורשת, מת יעקב ואח"כ הבת – הבעל יורש אף שמשועבדים לאלמנת יעקב), כיון שירושת הבעל חזקה שבא ממילא – מרדכי, מחבר צג.

ג: כשאין בני חורין גובה ממשועבדים (גיטין מח:).

● לקחו מהאישה ואח"כ מהאיש (גיטין נה:) או בשני לקוחות שלא חתמה לראשון וחתמה לשני – לא יכולה לגבות מהלקוחות (כתובות צה.).

ד: דין חוזר חלילה (כתובות צה.)

לגבות מהראשון:
רש"י – לא גובה, כיון שהניח מקום לגבות בו.
ר"ח – גובה מהראשון.
פורע הכתובה לפי מטבעות מקום הזול (כתובות קי:, כהרמב"ם לאפוקי ר"ת שפסק כרשב"ג).
ואם פירש סוג המטבע, הולכים לפי מה שפירש (רמב"ם).
● מטבעות שהתייקרו בין ניזונת לגירושין
ט"ז – כתובה גובה לפי היוקר, נדוניא לפי הזול דהוי כמו הלוואה. והפרישה וב"ש – בכלל גוונא לפי הזול.
● הרמ"א – כששלח גט למקום הנישואין אף שהוא במקום אחר – גובה לפי מקום הנישואין (רשב"א).
טעמו:
ח"מ – תלוי במחלוקת רשב"א* ריב"ש (אם יכולה לעכב גט עד שתקבל כתובה, אז הוי כמקום הנישואין)
ב"ש – לא תלוי בזה, ובכ"ג לפי הנישואים
● הרמ"א – נצ"ב דינם כחוב וגובה לפי מקום הנישואין (רשב"א וה"ה)
● הרמ"א – הוספת שליש שמוסיף הבעל על כספים שהכניסה – דינן כחוב (מהרי"ק).
והב"י חולק, מ"מ ד"מ – ס"ל כמהרי"ק.

ו: הוציאה גט בלא כתובה מה גובה?

● סתירה בין ר' יוחנן (ב"מ יז.) לשמואל (כתובות פח:).
לר' יוחנן – אף במקום שכותבים כתובה גובה בגט.
לשמואל – רק במקום שאין כותבים כתובה גובה בגט.
● להלכה:
✓רמב"ם, רי"ף והרא"ש – פסק כשמואל. במקום שאין כותבים גובה עיקר כתובה בגט, במקום שכותבים לא גובה כלל.
כ"פ המחבר.
ר"י – פסק כרבי יוחנן – אף במקום שכותבים גובה הכל. כ"פ הרמ"א בשם וי"א.
● אבדה או נשרפה כתובתה:
הרמ"א: גובה ע"פ שליטי גיבורים.
ח"מ – שליטי גיבורים מיירי רק בנשרפה אבל אבדה לא גובה כלל.
ב"ש – שליטי גיבורים שס"ל שאין כותבים שובר, אבל אנן דקי"ל שכותבים שובר אף באבדה גובה.

ז: אישה שאמרה מת בעלה (יבמות קז.):
אמרה התירוני ולא הזכירה כתובה – מתירים אותה
אמרה תנו כתובתי – אף להינשא לא מתירין
● כשמתירים להינשא מה דין הכתובה (יבמות קטז:)?
- ב"ה – לא תיטול כתובתה } וחזרו ב"ה
- ב"ש – נוטלת כתובתה } כב"ש אף לכתובה

ח: התירוני להנשא ותנו כתובתי, תנו כתובתי והתירוני להינשא (שאלות באת"ל) (שם):
רמב"ם – שאלה ראשונה מתירים להינשא ⊥ כתובה (כמו האת"ל).
שאלה שניה – להינשא בלא כתובה. כ"פ המחבר
הרא"ש – לא גורס את"ל, ושניהם לא מתירים להינשא ולא לקבל כתובה. כ"פ המחבר בשם י"א.
הרי"ף – שאלה ראשונה כהמרב"ם, נישואין⊥כתובה

שאלה שניה – כהרא"ש ולא כלום

ט: מקום שאין כותבים כתובה ואמר שכתב:

- י"א – כמקום שאין כותבים ולא גובה בלא שטר כתובה (רמב"ם).
- וי"א – שגובה בלא כתובה (הרקא"ש)

י-יב: הוציאה כתובה בלא גט

- כתובות(פח:) שמואל אקומיה במקום שלא כתובים כתובה – אז גובה ע"י הגט העיקר.
- להלכה:

✓רמב"ם – אמר הבעל לא גרשתיה (שאינו נאמן על העיקר): נותן לה העיקר ועל התוספת נשבע היסת ונפטר.
אמר גרשתיה ופרעתי הכל – פטור אף מהתוספת (במיגו שלא גרשתיה שנאמן על התוספת) ונותן לה העיקר ונשבעת בנק"ח.
הטור – אם אין עדי גירושין הבעל פטור לגמרי, שהאישה לא נאמנת שגירשה כיון שתובעת כתובתה.
כ"פ הרמ"א (וי"א).

- הוציאה גט בלא כתובה (פט: כשמואל): אם דרכן לא לכתוב – גובה עיקר. דרכן לכתוב – אינה גובה כלל.

יג: הוציאה שני גיטין ושתי כתובות (לפי הסדר) גובה שתיהן (שם פט:).

יד: שתי כתבות וגט – גובה רק אחת (פט:)

אם שתיהן שוות – בטלה אחרונה לראשונה.
בשניה יש תוספת – מאיזה שתרצה
כתב שהשנייה תוספת על הראשונה – גובה ראשונה מזמן ראשון ושניה מזמן שני. (רמב"ם והטור).

- כתובה מהאירוסין וכתובה מהנישואין – גובה של נישואין (שם מד.)

טו: שני גיטין וכתובה (כתובה, גט, גט) – גובה אחת (שם).

טז: כתובה גט ומיתה – גובה רק אחד.

- גט כתובה ומיתה: גובה ע"י הגט – עיקר (במקום שלא כותבים). וע"י בכתובה – גובה הכל.

סימן קא: עד כמה גובה כתובתה.

ובו ד סעיפים (כתובות: נד, קד. גיטין: יח, לה.)

א

1. אלמנה, כל זמן ששטר כתובה בידה - גובה לעולם, בין אם נותנים לה מזונות בבית אביה או בבית בעלה, א. ונשבעת אפילו לאחר שנשאת, ב. אפילו עברה עליה שמיטה, אינה נשמטת אא"כ פגמה אותה, שגבתה מקצת או שזקפה במלוה.

2. ואם אין כתובתה בידה ובאה לגבות בתנאי ב"ד במקום שאין כותבים, אם נותנים לה מזונות בבית אביה (*מרדכי:* או שנשאת לאחר) **- אינה גובאת אלא עד סוף כ"ה שנים. אבל שתקה כ"ה שנה ולא תבעה - מחלה.**

א. ואם תבעה תוך כ"ה שנים - מונים לה כ"ה שנים מיום שתבעה, ב. וכן יורשיה צריכים לתבוע תוך כ"ה שנים למיתתה, ואם שתקו יותר מכ"ה שנים - מחלו.

ג. (וכל שזכרה ואמרה שמה ששותקת לאו משום מחילה, הוי כתבעה) (הר"ן פרק הנושא).

2. כתובות(קד:): משנה – כל זמן שהיא בבית אביה גובה כתובתה לעולם, כל זמן שהיא בבית בעלה גובה כתובתה עד עשרים וחמש שנים שיש בכ"ה שנים שתעשה טובה כנגד כתובתה - דברי ר' מאיר שאמר משום רבן שמעון בן גמליאל.

√וחכמים אומרים - כל זמן שהיא בבית בעלה גובה כתובתה לעולם, כל זמן שהיא בבית אביה גובה כתובתה עד עשרים וחמש שנים.

מתה יורשיה מזכירין כתובתה עד עשרים וחמש שנים.

פרש"י: שתעשה טובה – מנכסי היתומים נותנת לחם ומלח לשכנותיה.

וחכ"א – לא בגלל הטובה אלא בגלל ששתקה אמרינן מחלה. הילכך כל זמן שהיה בבית בעלה אין שתיקותה מחילה, אלא מפני שמכבדין אותה ובושה לתבוע, אבל כשהיא בבית אביה ושתקה כ"ה שנים – הוי מחילה.

דין התוספת:

שם(קד:): אריב"ל משום בר קפרא – ל"ש אלא מנה/מאתיים אבל תוספת יש לה אף ששתקה.

ורבי אבהו א"ר יוחנן – אף תוספת אין לה, דתנאי כתובה ככתובה.

הרא"ש: פסק כרבי יוחנן – שאף תוספת הפסידה.

כ"פ הר"ן.

1. גמ': אמר רב יהודה אמר רב העיד רבי ישמעאל - לא שנו אלא שאין שטר כתובה יוצא מתחת ידיה אבל שטר כתובה יוצא מתחת ידיה גובה כתובתה לעולם.

ורבי אלעזר אמר - אפילו שטר כתובה יוצא מתחת ידיה אינה גובה אלא עד עשרים וחמש שנים.

פרש"י: גובה לעולם – שאילו מחלה היתה מחזירה להם שטר הכתובה.

א. גיטין(לה:): התיקן ר"ג שתהא נודרת ליתומים.

אר"ה – ל"ש אלא שלא נישאת אבל נישאת לה נודרת לפי שבעלה יכול להפר לה.

יכול להפר לה

√**הרא"ש** – אבל שבועה שאין יכול להפר לה נשבעת אף שנישאת (כיון ששטר כתובה בידה).

ובעה"ת – אחר שנישאת שוב אינה נאמנת ואין נותנים לה, אא"כ תביא ראיה שלא קיבלה הכתובה.

כ"כ בעה"ט.

[הב"ח – ומה שמשמע מהגמרא שנאמנת בשבועה, דווקא שלא תפסה מנכסי בעלה שמת כלום, אבל כשתפסה ונישאת והכניסה לבעלה החדש – אינה נאמנת בשבועה, כיון שנתנה לבעלה קודם שבועה שלא מדעת ב"ד].

ב. כתובות(נד:): א"ר ינאי – תנאי כתובה ככתובה.

נ"מ לשביעית (שאינה משמטת הכתובה)

גיטין(יח.): איתמר – כתובה מאמתי משמטת?

רב אמר – משפתגום.

√שמואל אמר – פגמה או זקפה.

פרש"י: משתפגום – שתפרע קצת דגלי דעתה שעומדת ליגוש וליפרע.

תזקוף – עליו המותר במלוה שיצא מדין מעשה ב"ד ודינו כשט"ח שמשמט.

2. שם משנה: ... גובה כתובתה עד כ"ה שנים.

ג"מ: תני רב יהודה – תבעה כתובתה הרי היא כתחילה (ומונה 25 שנים משעת תביעה).

שם משנה: מתה יורשיה מזכרים כתובתה עד כה שנים (שהיורשים צריכים למחות על כתובתה תוך כה שנים).

ג . ד"מ(הר"ן): ל"ד תבעה, אלא זכירה בעלמא, שתאמר שמה ששותקת אינו משום מחילה – סגי. וכ"ה בירושלמי.

1. גובה לעולם

ח"מ: ה"ה אם אין נותנים לה מזונות כלל – גובה כתובתה כ"ז ששטר כתובתה בידה.

[כתב הרשב"א – אף בזקנה שאינה ראויה להינשא נזקקים לגבות כתובתה, ואף מיתומים קטנים, אף שאין כאן משום חינא].

אם כבר נישאת האם גובים מיתומים?

- **הרא"ש** – אף שכבר נישאת גובים מיתומים.
- **רמב"ם** – אין נזקקים לנכסי יתומים קטנים, שהטעם שנזקקים לנכסי קטנים משום חינא (שיהא לה נדוניה להינשא) וזו כבר נשיאת. כ"ד הב"ד.

שליטי גיבורים: מיהו אם נישאת ע"מ שתיתן לחתן הכתובה – נזקקים, שגם זה משום חינא, שאם לא יפרעו לה יגרשנה.

מיהו הרא"ש בת': בזה"ז שלא חיישינן לצררי – מגבים אף לדעת הרמב"ם.

ב . פגמה

ח"מ: ואם פגמה כתובתה אף שלא פגמה בתוספת הוי כאילו פגמה גם התוספת.

2. מזונות בבית אביה

ח"מ: פירוש אע"פ שנותנים לה מזונות בבית אביה לא בושה לתבוע כתובתה, וכל שלא תבעה כ"ה שנים הפסידה, משא"כ כשמקבלת בבית בעלה שבושה לתבוע.

משמע מהרמב"ם – כל שהיא בבית בעלה אף שאינה ניזונת מהם בושה לתבוע. וכ"מ מהרא"ש.

אבל הטור כתב – רק כשניזונת בבית בעלה בושה (משמע כשאינה ניזונת אף שדרה בבית בעלה אם שתקה מחלה).

מזונות בבית אביה

ב"ש: כ"כ הרמב"ם והרא"ש – אפילו נותנים לה מזונות בבית אביה ושתקה הפסידה, אא"כ מכבדים אותה.

ולדעת ר"ת, מרדכי(ראב"ן) והג"א – ס"ל כל שנותנים לה מזונות (בין בבית אביה או בבית בעלה) אף ששתקה לא הוי מחילה.

או שנישאת לאחר

ב"ש: ה"ד כשמודים היורשים שלא פרעו לה גובה תוך כ"ה שנים, שאל"כ כל שנישאת לאחר אינה גובה כיון שאין כתובתה בידה ואפילו מקום שלא כותבים כתובה (כמ"ש ק/ו).

עד סוף כ"ה שנים

פמ"א: וחודש העיבור בכלל השנה (כלומר עדיין לא מחלה).

ולא תבעה – מחלה

ב"ש: אף שבכל מחילה מהני אף שלא החזיר השט"ח! כאן מהני מחילה רק כשאין שטר כתובה בידה, אבל שטר כתובה בידה ודאי לא מחלה.

ג . כל שזכרה

ישועות יעקב: ואם יש הכחשה, שהיא טוענת שזכרה והם מכחישים אותה – נראה שאינה נאמנת בזה.

כ"כ ספר ההפלאה.

ב

כתובות(קד:): **אפילו אם ניזונת בבית אביה, אם היורשים מכבדים אותה שמוליכים לה מזונותיה בעצמם - אין שתיקתה מחילה, שמפני הבושה שתקה ולא מפני שמחלה.**

כתובות(קד:): חמתיה דרב חייא אריכא זנה עשרים וחמש שנין בבי נשא... לסוף תבעתיה לדינא קמיה דרבה בר שילא.

אמר ליה אימא לי איזי גופא דעובדא היכי הוה? אמר ליה זניתה עשרים וחמש שנים בבי נשא בחיי דמר דבכתפאי אמטאי לה.

אמר ליה טעמא מאי אמור רבנן כל זמן שהיא בבית בעלה גובה כתובתה לעולם דאמרינן משום כיסופא הוא דלא תבעה, הכא נמי משום כיסופא הוא דלא תבעה, זיל הב לה.

פרש"י: בכתפאי אמטאי – מביא לה מזונות בכתפיו.
הא נמי משום כיסופא – מחמת הכבוד שזה התביישה.
√**כ"פ הרמב"ם** – אם היורש עצמו מוליך לה מזונתה לבית אביה ומטפל בה, אף ששתקה לא מחלה לפי שבושה מהיורשים.
משמע – אם לא כבדוה אף שזנוה בבית אביה שתירה הוי מחילה. לאפוקי הר"ת.

בעצמם

ח"מ: ובעינן תרתי –
א. שאין נותנים לה דמים רק מזונות.
ב. שמביאים לה בעצמם ולא ע"י שליח.

ג

נדוניא לעולם אינה מוחלת, אפילו שהתה כמה שנים.

הר"ן: אם שתקה מחלה אף התוספת, מיהו הנדוניא לא מחלה. כ"פ הרא"ש.
ח"מ – קשה, אם יש לה שטר כתובה לא הוי מחילה אפילו לכתובה, ואם אין שטר כתובה בידה אף נדוניה אינה יכולה לגבות.
ותירץ ה"ה – דמיירי שהיורשים מודים שלא פרעוה ואף שאבדה כתובתה (העיקר והתוספת) לא אבדה נדונייתה.

ד

כתובות(קד.): גרושה - לעולם אינה מוחלת, אפילו שהתה כמה שנים.

קא

עד כמה גובה כתובתה. כתבות קד.

א: כששטר כתובתה בידה גובה לעולם (כתובות קד. כמו רב)
- ואם נישאת לאחר (כששטר כתובה בידה) :
- √הרא"ש – נשבעת וגובה כתובתה.
- בעה"ת, בעה"ט – שוב לא גובה אף בשבועה.
- רמב"ם: כשנישאת אין גובים מיתומים קטנים.

ח"מ- טעמו, שאין לה יותר חן ולא משום מזונות.
- כשאין שטר כתובה בידה:

√לרמב"ם והרא"ש - ניזונת בבית בעלה גובה לעולם. בבית אביה אם שתקה 25 שנה הפסידה.
לר"ת וראב"ן – כל שניזונת גובה לעולם, לא ניזונת גובה עד 25 שנה.
- שביעית אינה משמטת כתובה (כתובות נד: תנאי כתובה ככתובה, נ"מ לשביעית).

אא"כ פגמה או זקפה (גיטין יח.).
- תבעה כתובתה תוך 25 שנה מונים מחדש (שם).

ב: ניזונת בכבוד בבית אביה לא הפסידה (שם)

ג: שתקה על הכתובה לא הפסידה הנדוניא (רא"ש ר"ן).
- כששתקה, מה דין התוספת (מחלוקת בר קפרא*רבי יוחנן, שם):

רא"ש ר"ן – כרבי יוחנן שגם תוספת מחלה שהם תנאי כתובה.
רמב"ם – לא מחלה התוספת.
ב"י ס"ל שהרמב"ם לא חולק על הרא"ש.

ד: גרושה שתקה לא מחלה (שם).

סימן קב: דין גביית חוב וכתובת אלמנה.

ובו **ט** סעיפים (כתובות: פו, צד. ב"ב: קלג, קעד. ערכין: כג)

א

1. מי שמת, ואלמנתו (מרדכי: או גרושתו) באה לגבות כתובתה, ועליו בעל חוב - אם זמן של אחד מהם מוקדם, ולא הניח אלא קרקע כדי לפרוע לאחד מהם, מי שזמנו קודם יגבה, והאחר ידחה, בין אלמנה בין בעל חוב. א. ואפילו תפס המאוחר, מוציאין מידו.

2. הגה: היתה הכתובה מוקדמת, אינה יכולה לומר: 'לא אגבה כתובתי עכשיו רק אהיה ניזונית בבית בעלי ואח"כ אגבה כתובתי', אלא נותנים לה כתובתה, והמותר לבעל חוב.
(ועיין בחושן המשפט סימן צ"ז/כד).

1. כתובות(צד:): בע"ח מוקדם שקדם וגבה –
√ת"ק – מה שגבה לא גבה.
בן נס – מה שגבה גבה.
√**משמע:** שמי שזמנו מוקדם גובה קודם.

כ"פ הטור: מי שמת, ואלמנתו באה לגבות כתובתה, ועליו בעל חוב - אם זמן של אחד מהם מוקדם, ולא הניח אלא קרקע כדי לפרוע לאחד מהם, מי שזמנו קודם יגבה, והאחר ידחה, בין אלמנה בין בעל חוב. **א.** ואפילו תפס המאוחר, מוציאין מידו.

---

2. חו"מ(צז/כ"ד): אין צריך לומר שלא תיטול אשתו ממזונותיה להבא, אלא אפילו תפסה מנכסי בעלה, כגון שהלך למדינת הים ותפסה מנכסיו שתזון מהם - מוציאין מידה ונותנים למלוה, שאין לאשה מזונות לא מקרקעי ולא מטלטלי עד שיפרע המלוה.

שלא תיטול,,, אפילו תפסה.

סמ"ע: פירוש ל"מ להבא אלא אפילו לעבר.
ומ"ש "שתזון בהם" (שאינו לשון עבר) פירוש שבשעה שתפסה תפסה כדי לזון, וכשבא בע"ח כבר ניזונה ממנו.
אבל הט"ז – אין כאן לשון עבר כלל.
אלא הכי פירושו שאין פוסקים לה ליטול, ואפילו תפסה לא מהני להבא.

אפילו תפסה

והב"ח: אם תפסה מהני מזונות דלהבא אם החוב בשטר, ואם לא תפסה אין לה כלום כנגד בע"ח.
והש"ך – לא נהגו בזה כוותיה.

עד שיפרע המלוה.

סמ"ע: אפילו למ"ד "שארה" הם מזונות ונמצא שגם שלה מתורה, אפ"ה המלוה אף שמאוחר קודם לה.
וטעמו – שלא חייבה התורה לתת לה מזונות אלא כשיש לו ואז תוכל עמו , משא"כ כשאיו לו. ועדיף שטר מלוה משטר כתובה לפי שהמלוה הלווה לו וחייב לפורעו מהתורה, משא"כ האישה לא הילוותה לו.
ואף שלוותה גם היא בשטר לצורך מזונותיה קודם שטרו של המלוה, מ"מ המלוה קודם, שהרי מי שהלוה לה אין לו שיעבוד על הבעל כי עליה.
אבל כשהלוה לבעל בע"פ שאין לו סמיכה אפילו על קרקעות, מש"ה אין לו דין קדימה יותר מהאישה במזונותיה.
פ"ת(רעק"א): עד שיפרע בעל השטר תחילה – והיינו מקרקעים אבל מטלטלים חולקים (ב"י).

---

1. אלמנתו באה לגבות

ב"ש: כ"פ הרמב"ם (לרבותא שאף באלמנתו שהבעל מת הדין כן).
לאפוקי ר"ת דס"ל כשמת הבעל שוב אין יפוי כוח לבע"ח, שאז אין חשש לנעילת דלת כיון שמיתה אינה שכיחה.
וקמ"ל הרמב"ם שאף שמת הבעל (באלמנה) יש יפוי כוח לבע"ח (כשזמנם שוה).

ועליו בע"ח

כנה"ג: היה חייב מס נפרעין מנכסיו המס תחילה ואח"כ תגבה כתובתה.

משאת בנימין: באה האישה לגבות ממקומות בית כנסת והגבאי מעכב לפי שבעלה חייב צדקה – הדין עמה. כ"כ ב"ש.

ועליו בע"ח

ת' פמ"א: אדם שנפטר והיה חייב לאנשים ממרנו"ת (שטר מוכ"ז) עוד קודם נישואים, ורצו בע"ח לגבות קודם הכתובה באומרם שהם קודמים – אין לה דין קדימה שממרנו"ת דינה כמלוה בע"פ.

מי שזמנו קודם יגבה

פנים חדשות(שארית יוסף): כתב לבתו שטר חצי זכר, וקודם מותו כתב כתובה גדולה לאשתו, ורוצה החתן לגבות קודם הכתובה לפי ששטרו מוקדם – עכ"ז תגבה הכתובה תחילה (ששטר חצי זכר דינו כירושה).

2. לא אגבה כתובתי עכשיו

ח"מ: פירוש אף שיכולה האישה לא לגבות כתובתה ולהמשיך ליזון בבית בעלה (כמ"ש צז/ג), במקום שיש הפסד לבע"ח אין לה מזונות כמ"ש חו"מ(צז/כ"ד).

ב

1. לא הניח אלא מטלטלים שאין בהם קדימה, כגון דלא אקני לה מטלטלי אגב מקרקעי - יתנו לבעל חוב, אפילו הוא מאוחר, ותדחה האשה מלגבות עיקר ותוספת (מיהו נדוניה דינה כחוב בעלמא).

א. ומיהו אם תפסה, אפילו שלא בב"ד - אין מוציאין מידה.

ב. הגה: וי"א דאפילו תפסה, מוציאין מידה (מרדכי בשם מוהר"ם פ' הכותב), **וכן הורו האחרונים** (מהרי"ל ומהרי"ו).

2. ואין חלוק בזה בין מלוה בשטר או מלוה על פה הידועה (פירוש שידוע שהלווה ולא פרע) (מהרי"ו סימן ל'). **אבל אם אינה ידועה - יכולה לומר: 'דלמא אינו חייב'.**

3. ולכולי עלמא אם תפסה פקדון של אחרים שהיה ביד בעלה - צריכה להחזיר (מהרא"י).

4. *הרא"ש:* **י"א דאין כותבין אגב, בכתובה, וכן נוהגין. א. מיהו אפילו כתב בזמן הזה - אין לחוש, וכמו שנתבאר לעיל סימן ק/א** (שאין גובים מטלטלים משועבדים לכתובת אישה).

1. כתובות(פו.): אמר אמימר בשמי דרב חמא – האי מאן דאיכא עליה כתובת אשה ובע"ח ואית ליה ארעא ואית ליה זוזי:
לבעל חוב מסלקינן ליה בזוזי לאשה מסלקינן לה בארעא האי כי דיניה והאי כי דיניה.
ואי לא איכא אלא חד ארעא ולא חזיא אלא לחד: לבעל חוב יהבינן ליה לאשה לא יהבינן לה. מ"ט? יותר ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה להנשא.

הרי"ף והרא"ש: משמע כשהם שווים כגון במטלטלים שאין דין קדימה – בע"ח קודם לאישה. כ"פ הרמב"ם.

א. הרא"ש: מיהו אם תפסה האישה אף שלא בב"ד אין מוציאים מידה.

ב. אבל מרדכי(מוהר"ם) – מוציאים מידה ונותנים לבע"ח. כ"פ מהרי"ו ומהר"י מולין.

2. הגמ"י: מה שבע"ח קודם לאישה ה"ד כשיש בידו שטר, אבל בלא זה יכולה האישה לומר 'שמא אינו חייב לך'.

מיהו מהרי"ו – במלוה ע"פ הידוע (מפורסם) דינו כמלוה בשטר וקודם לאישה.

3. מהרא"י: אחרים שנתנו פקדון לבעל ומת – אין אשתו גובה מפקדון זה, ואפילו תפסה צריכה להחזיר.

1. שאין בהם דין קדימה

ב"ש: הכלל כל שאין בו דין קדימה (כגון מטלטלים, או זמן שניהם שוה או קנה אחר שלוה ונשא) דקי"ל מי שתפס אין מוציאים מידו – מייפים כוח בע"ח (פירוש שקודם לגבות) אף שלא תפס.
אבל כאשר התפיסה לא מהני – אין מייפים כוח בע"ח.
כ"כ הרא"ש והר"ן.
ת' נו"ב – כשיש מחלוקת מי קודם אף שתפיסה מהני (שיכול לומר קי"ל) ל"א שמייפים כוח בע"ח נגד האישה כשלא תפס.
ורק כאשר התפיסה מהני בגלל שאין דין קדימה – מייפים כוח בע"ח לגבות תחילה אף שלא תפס.

דלא אקני מטלטלים

ח"מ: אף שכתב לה 'מטלטלי וקרקעי' שאז יכול לגבות מטלטלים מדינא ולא מתקנה, אפ"ה בע"ח עדיף לפי טעם הרמב"ם שבע"ח הוציא מעות ויש לו הפסד משא"כ האישה שלא חסרה דבר.

אבל אם כתב לה 'מטלטלים אג"ק' דין המטלטלים כקרקעות ושיך בהם דין קדימה.

רעק"א – ותימה, הריה אישה גובה מטלטלים מדינא (כיון שכתב לה), ובע"ח גובה רק מתקנה למה לא יהא כוח האישה עדיף, מ"מ אף לגמ' אם קדמה ותפסה מהני.

אגב קרקע

באה"ט: מלוה בע"פ מוקדמת לכתובה שכתב בה 'מטלטלים אג"ק' – וקדם ותפס בע"ח :

- **רשד"ם** - מהני.
- **רש"ך** – לא מהני, ומוציאים מידו ונותנים לאלמנה.

ב"ש: אף שאין טורפים מטלטלים אפילו כתב 'אגב קרקע' כמ"ש (ק/א), מ"מ לעניין קדימה נותנים לה כשכתב אג"ק.

מלגבות עיקר ותוספת

ח"מ: אבל נדוניא דינה כשאר חוב, לפי שהיא נתנה מנכסיה כמו בע"ח (משא"כ בכתובה ותוספת שבעלה נותן לה משלו).

תוספת

ב"ש: תוספת שליש אף שבד"כ דינו כנדוניא כאן דינו ככתובה, כיון שלא מפסידה כלום.

רדב"ז: נכסי מלוג ונצ"ב אם הם העין – נטלתם ואין לבע"ח בהם, ואם אינם בעין (שצריכה לגבות) יחלוקו.

ב . אפילו תפסה מוציאים מידה

ח"מ וב"ש: היינו שתפסה שלא בב"ד, אבל תפסה ברשות ב"ד – לכו"ע מהני. מ"מ צ"ע.

אבל כנה"ג – פסק שאם תפסה אין מוציאים מידה, שיכולה לומר קי"ל כהרא"ש דמהני תפיסה.

3. תפסה פקדון... צריכה להחזיר

ח"מ: אף שאין עדות ברורה שמה שתפסה הוא פקדון רק יש אומדנות שבעלה אינו אמיד שיהא לו מה שתפסה צריכה להחזיר (מהרא"י).

כ"כ ב"ש.

4. אין כותבים 'אגב' בכתובה

ח"מ: טעמו – כדי שלא תוכל לטרוף ממטלטלים שמכר הבעל או נתן מתנת בריא (שאל"כ לא יכול הבעל מכור כלום).

ב"ש – וה"ד בשטר עיקר כתובה ותוספת, אבל בשטר נדוניא למה תגרע משאר בע"ח.

פת"ש – אומנם מנהגנו ע"פ נחלת שבעה שבכל גוונא לא כתובים.

א . אפילו כתב... בזה"ז אין לחוש

ח"מ: אין לחוש – משום תקנת השוק אין נוהגים להגבות מהלקוחות שמכר להם.

מ"מ מועיל לעניין שאם בא בע"ח לגבות ממטלטלים יש לה דין קדימה (שהרי בשני בע"ח הבאים לגבות אין דין קדימה).

ג

1. אם זמן שניהם שוין, או שנשא ולוה ואח"כ קנה, או שלוה ונשא ואח"כ קנה, שחל שעבודה כאחד בשעה שקנה, בין שהניח מקרקעי או מטלטלי - ינתנו לבעל חוב ותדחה האישה מגביית עיקר ותוספת.

2. ואם קדמה האישה ותפסה קרקע, אם קדמה וגבתה בב"ד, כגון שהגבוה ב"ד קודם שידעו שהיה שם בעל חוב - אין מוציאין מידה.

אבל אם גבתה מעצמה, אפילו ע"י שומא - מפקינן מינה.

ואם קדמה ותפסה מטלטלין, אפילו שלא בב"ד - לא מפקינן מינה.

3. הגה – *כ"פ"ש:* אלמנה שבאת לגבות כתובתה, והיתומים טוענין שתתן ערבות שאם ימצאו אחר כך בעלי חוב המוקדמים שתחזיר מה שגבתה - אין שומעין להם וגובאת כך בלא ערבות.

1. כתובות(פו.): אמר אמימר משמיה דרב חמא - האי מאן דאיכא עליה כתובת אשה ובע"ח, ואית ליה ארעא ואית ליה זוזי: לבעל חוב מסלקינן ליה בזוזי, לאשה מסלקינן לה בארעא. האי כי דיניה והאי כי דיניה. וליכא אלא חד ארעא ולא חזיא אלא לחד: לבעל חוב יהבינן ליה לאשה לא יהבינן לה, מאי טעמא יותר ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה להנשא.

פרש"י: לבע"ח יהבינן – שלא תנעול דלת.
יותר משהאיש רוצה – ולא חיישינן משום חינא.

√הרי"ף: ולכן אם זמן שניהם שווה או שנישאת ולוה או לוה ונישאת ורק אח"כ קנה, אף שזמן שניהם שווה – נותנים לבע"ח ולא לאישה.
כ"כ הרא"ש וכ"מ מהרמב"ם.

ב"י: וכ"ז בעיקר כתובה אבל נדוניה דינה כשאר חוב ואם זמנם שווה חולקים.
כ"ד הרמב"ם, סה"ת והרשב"א.

2. ת' הרא"ש: תפיסה כששניהם שווים לגבות –

רמב"ן – אם קדם אחד ותפס אין מוציאים ממנו, שדוקא בע"ח מאוחר שקדם ותפס מוצאים ממנו.
כ"מ מהרי"ף והרב יונה.

הרב יונה – ודוקא שגבה בב"ד (שהגבו לה שלא ידעו שיש בע"ח), אבל גבתה מעצמה אפילו ע"י שומא לא מהני.

√רא"ש – ונראה דבריו דווקא במקרקעי, אבל מטלטלים אף שגבה שלא בב"ד מהני. והראיה (פד.) לר"ט פירות תלושים כל הקודם זוכה, ואף שבלא תפיסה נותנים לבע"ח.

2. קדמה האישה ותפסה קרקע

ח"מ: לי"א שברמ"א(ב.1ב) שאם תפסה מטלטלים מוציאים מידה, ה"ד מטלטלים דלא נשתעבדו מדינא דגמרא, אבל בקרקע מהני תפיסה כיון ששעבוד האישה על הקרקע כמו שעבוד בע"ח.
מיהו מהמרדכי שדייק מלשון הרי"ף – משמע שאף בקרקע לא מהני תפיסה. מ"מ קשה להוציא מהאישה כשתפסה נגד שיטת הרמב"ם והרא"ש.

3. שתחזיר מה שגבתה – אין שומעים להם (ריב"ש)

ח"מ: טעמו – שמ"נ אין להחזיר לה –
אם גבתה קרקע – יבוא בע"ח לטרוף ממנה.
ואם גבתה מטלטלים – מה שגבתה גבתה.
ואם מכרו נכסים לפריעת כתובתה – אין בע"ח חוזר על האלמנה אלא טורף מהלוקח (והאחריות על היתומים).
וקשה על הרמ"א: – שבס"ב כתב שבתפיסת מטלטלים מוציאים מידה, וכאן סמך על הריב"ש שטעמו שבתפיסת מטלטלים אין מוציאים מידה!
וע"כ דווקא תפסה בעצמה מוציאים מידה אבל תפסה בב"ד אף לפוסקים (הרמ"א ס"ב) אין מוציאים מידה.
כ"כ ב"ש.

ד

0. אם יש כדי לפרוע לשניהם בקרקע ומעות:

1. אם זמנם שוה - נותנים לבעל חוב מעות ולאישה קרקע, **א. (אפילו יש לה נדוניא עם הכתובה)** (כן משמע מפירש"י והב"י). **ב. ואם קדמה לגבות מעות - יש מי שאומר שמוציאין מידה ונותן לבעל חוב.** **ג. (מיהו אם הבעל חוב חפץ בקרקע, נותנים לו הקרקע)** (טור).

2. ואם אין זמנם שוה - המוקדם נותנים לו המעות. **א. ואם קדם המאוחר ותפס המעות - יש מי שאומר שמוציאים מידו.**

1. שם(פו.): האי מאן דאיכא עליה כתובת אשה ובע"ח, ואית ליה ארעא ואית ליה זוזי: לבעל חוב מסלקינן ליה בזוזי, לאשה מסלקינן לה בארעא. האי כי דיניה והאי כי דיניה.

פרש"י: האי כדינא – שהמלוה, מעות הלוה, וזו סמכה דעתה על הקרקע שהרי לא נתנה משלה כלום. ואף נצ"ב שהכניסה לו נישומין בכתובתה וזכה בהם הבעל מיד וזו צרפתן לכתובתן על שיעבוד קרקע.

א. ב"י – משמע אפילו יש לה נדוניא עם הכתובה גובה רק קרקעות. ואף לרמב"ם שנדוניה דינה כחוב, ה"ד כשיש לשלם רק לאחד אז נדוניה כחוב וחולקים. משא"כ כשיש לשלם לשניהם כ"א גובה כדינו.

ב. הרא"ש: ואם קדמה ותפסה מעות – מוציאים מידה ונותנים לבע"ח.

ושלטי גיבורים פסק – שאין מוציאים מדיה.

ג. כשבעל חוב רוצה דווקא קרקע

√**הטור:** מה שנותנים לבע"ח מעות מפני תקנת בע"ח, ולכן אם רוצה קרקע שומעים לו.

והרמ"ה – אין שומעים לו.

ב"י: דס"ל שלא משום תקנת בע"ח נגעו בה, אלא משום שכ"א כדינו, הילכך כוח שניהם שוה.

2. הטור: ואם אין זמנם שוה - המוקדם נותנים לו המעות.

ב"י: ואזיל לטעמיה שלבע"ח נותנים מעות שלא תנעול דלת, וה"ד שזמנם שוה, אבל כשזמנה קודם ליכא חשש נעילת דלת שהוא הפסיד על עצמו, הילכך המוקדם גובה מעות.

אבל לפי הרמ"ה – שאינו משום נעילת דלת אלא משום שכ"א גובה כדינו, אפשר שאף בכתובת האישה המוקדמת לא תיטול אלא קרקע.

א. הטור: ואם קדם המאוחר ותפס – מוציאים מידו.

1א. אפילו יש לה נדוניא (רש"י)

ב"ש: אף לרמב"ם (לקמן ס"ה) דס"ל נדוניא כחוב, כאן יודה כמ"ש הב"י.

ב. ואם קדמה לגבות... מוציאים

ב"ש: כ"כ הרא"ש.

ואף בדבר שאין בו דין קדימה שאם תפסה אין מוציאים מידה (כמ"ש ס"ב), כאן שיש לשלם לשניהם כ"א כדינו מוציאים מידה.

ואף לדעת הרמ"ה (שלא חשש לטובת בע"ח 1ג.) – מוציאים ממנה (וחוששים לטובת בע"ח) כיון שדינה בקרקע דווקא ולא במעות.

2. המוקדם נותנים לו מעות

ח"מ: קשה – הרי במעות שהם מטלטלים אין דין קדימה, וא"כ צריכים לחלוק בשוה, איך נותנים למוקדם מעות?

וכן הרי"ף והרא"ש לא כתבו שיש דין קדימה במעות.

כ"כ ב"ש.

א. תפס מעות... מוציאים מידו

ח"מ: דין זה יותר תמוה, שאם בע"ח המאוחר תפס מעות מוציאים מידו ונותנים לאישה, אף שבע"ח דינו במעות ואישה בקרקע!

ה

1. היו כתובים בכתובה נכסי צ"ב (אם הם בעין גובה אותם, ואם אינם בעין) **וטענה שאבדו או שלקחם הבעל - הרי היא בנכסי צאן ברזל כשאר בעלי חובות ונשבעת שלא לקחה אותם ולא נתנה ולא מחלה, וחולקה עם בעלי חובות.**

2. הגה: אם בעל חוב גובה מנדוניית האישה שהיא בעין עיין בחו"מ צ"ז/ כ"ו.

1. דין נכסי צאן ברזל

• √**רמב"ם** – נצ"ב הכתובים בכתובה, וטענה האישה שאבדו או לקחן הבעל – הרי דינם כשאר חובות (ולא ככתובה) ונשבעת שלא לקחה אותם ולא נתנה במתנה או מחלה וחולקת עם שאר בע"ח בשוה.

כ"כ ד"מ בשם הרשב"א וחכמי לוניל.

• **טור(רש"י)** – דינם ככתובה ובע"ח קודם.

ב"י: ואפשר רש"י מיירי רק כשיש מעות וקרקעות שאז דין האישה בקרקע ודין בע"ח במעות, אז דין נצ"ב ככתובה בקרקע. אבל כשיש רק לאחד מודה רש"י שדין נצ"ב כשאר חובות ואם זמנם שוה חלוקים.

2. הרמ"א חו"מ(צז/כו): וי"א דמ"מ אם עדיין הנדוניא ברשותה או ברשות אביה – אין בע"ח גובה מהם.

1. כשאר בעלי חובות

ח"מ: משמע שלכל דבר נצ"ב כחוב, ואם יש קרקע ומעות נוטלת חלק במעות כשאר בע"ח (דלא כרש"י לעיל הגה ד-1.א).

באה"ט(הרא"ם): אישה שנעשית ערב בעד חוב בעלה אינה יכולה לגבות נדונייתה או תכשיטיה קודם בע"ח אם אין נכסים אחרים.

וכן הדין אם משכנה נדונייתה או תכשיטיה לבע"ח.

באה"ט: אין האישה גובה נדונייתה מנכסי שותפים כל עוד יש עליהם בע"ח מחמת שותפות.

ראובן שנתחייב לזון את שמעון 10 שנים, ומת ראובן תוך הזמן, ותובע שמעון דמי המזונות והאלמנה רוצה לגבות כתובתה מנכסי בעלה – הדין עם האלמנה. וכן אם מת

שמעון אין יורשיו מוציאים דמי המזונות מהאלמנה (רשד"ם).

1. הערב לאשה בעיקר כתובה או בתוספת - אינו מתחייב א. אפילו בקנין.

2. והני מילי באשה דעלמא, אבל לכלתו - מתחייב א. בקנין.

3. ואם היה קבלן שאמר לה: 'הנשאי לזה ואני נותן לך' - משתעבד א. אפילו בלא קנין, אפילו לאשה דעלמא.

4. הגה: וי"א דכל ערב משתעבד בקנין, א. ולכלתו אפילו בלא קנין (הטור לדעת הראב"ד).

5. י"א דערב לחתן בעד הנדוניא (פירוש שהוא ערב שיתנו לו הנדוניא) **- הוי כערב לאשה בעד הכתובה** (מרדכי פ' גט פשוט והגהות דגיטין). **א. ויש חולקין - ואומרים דערב דנדוניא חייב כשאר ערב** (הר"א ממיץ ובעל התרומה).

ב. מיהו כל זמן שלא נשאה יכול לחזור בו (וכן כתב הב"י בחושן המשפט בסימן קכ"ט).

1. ב"ב(קעד:): אסיקנן – ערב בכתובה ד"ה לא משתעבד, מ"ט? מצוה קעביד ולא מידי חסרה.

פרשב"ם: מצוה קעביד – דמשדך בזיווגם ואין דעתו לפרוע הערבות, אלא מתכוון לזווגם ועוד לא מידי חסרה (פירוש לא הפסידה מכיסה כלום).

א. ערב של כתובה בקניין

√**רמב"ם** – אפילו בקניין לא משתעבד, אבל ערב לכלתו משתעבד אף בלא קניין.

והראב"ד – בקניין משתעבד. כ"ד העיטור.

כ"פ הרמ"א(4.).

ה"ה: לדעת הרמב"ם – כיון שערב הוא אסמכתא ורק משום הנאה שמאמין לו ומלוה (שמוציא מכיסו מעות) בגלל שהוא ערב, בהנאה זו גמר ומשעבד נפשיה. אבל בכתובה שלא חסרה כלום לא גמר ומשעבד נפשיה. וא"כ אף בקניין לא מהני באסמכתא.

והראב"ד – ס"ל שכל שיש קניין מהני אף באסמכתא [או משום דלא גרע מערב לאחר מתן מעות שלא ע"פ אמונתו הלווהו ועכ"ז כשקנו משתעבד].

2. (שם): משה בר עצרי ערבא דכתובתה דכלתיה הוה, רב הונא בריה צורבא מדרבנן הוה ודחיקא ליה מילתא.

אמר אביי ליכא מאן דניזיל דנסביה עצה לרב הונא דנגרשה לדביתהו ותיזיל ותגבי כתובה מאבוה והדר נהדרה.

א"ל רבא והא ידירנה הנאה תנן? א"ל אביי אטו כל דמגרש בבי דינא מגרש. לסוף איגלאי מילתא דכהן הוא.

ומי אמר אביי הכי, והא אמר אביי איזהו רשע ערום זה המשיא עצה למכור בנכסים כרשב"ג?

בנו שאני, וצורבא מרבנן שאני.

והא ערב הוא וקיימא לן ערב דכתובה לא משתעבד? קבלן הוה.

הניחא למ"ד קבלן דכתובה אע"ג דלית ליה נכסי לבעל משתעבד שפיר, אלא למאן דאמר אי אית ליה משתעבד אי לית ליה לא משתעבד מאי איכא למימר?

- איבעית אימא מיהוי הוה ליה ואישתדוף.
- √ואיבעית אימא אבא לגבי בריה שעבודי משעבד נפשיה,

כ"פ הרי"ף, רא"ש והרמב"ם – שאבר לבנו משתעבד.

א. לכלתו משתעבד

- √**רמב"ם** – דווקא בקניין [כיון שאין מתן מעות, וערב אחר מתן מעות לא מתחייב אלא בקניין, שהרי לא עליו סומך כשהלווה לו – ה"ה].
- **הראב"ד והטור** – משתעבד אף בלא קניין.

כ"פ הרמ"א(4.א)

3. (שם): איתמר –

ערב דכתובה – ד"ה לא משתעבד.

קבלן דבעל חוב – ד"ה משתעבד.

קבלן דכתובה, וערב דבעל חוב, פליגי:

מר סבר - אי אית ליה נכסי ללוה משתעבד אי לית ליה לא משתעבד.

ומר סבר - בין אית ליה ובין לית ליה משתעבד.

והילכתא (לפי הגהות הב"ח): בכלוהו משתעבד בר מערב בכתובה.

א. רמב"ם: ערב קבלן משתעבד אף בלא קניין, דהוי

כערב בשעת מתן מעות.

ערב קבלן

רמב"ם: האומר לאישה 'הינשאי לזה ואני נותן לך' – ה"ז ערב קבלן (אבל אמר 'אני ערב לכתובה זו' אינו מתחייב אלא בכלתו).
כ"פ הרמב"ן, רא"ש והטור.

5. הגמ"ר: אותם הנעשים ערבים לנדוניית חתנים לא משעבדים, דהוי כמו ערב לכתובת אישה (שהרי לא חסר לו ממון).
כ"כ מרדכי(רבנו יואל והראב"ן).

א. אומנם ר"א ממיץ – חולק (ח"מ – שהרי החתן מתחייב כנגדן הרבה דברים לאישה, ועוד שלגביו לא שייך 'טב למיתב טן דו').
וכ"ה בהגמ"י ובעה"ת(חו"מ סימן קכט).

ב. ב"י: מיהו אם קודם שנשאה חזר ואמר 'אף תחייב עצמך אצלה בשבילך ערבותי כי חוזרני בי' – מיד נפטר.

ד"מ: לכו"ע לא גרע מערב דכתובה, ובמקום שערב דכתובה משתעבד (כגון ערב לכלתו, או ערב קבלן אפילו בלא קניין אפילו לסתם אישה) משתעבד גם לנדוניית חתנים.

1. הערב לאישה בעיקר כתובה או תוספת

ה"ה והריטב"א: ערב לכתובה לא משתעבד כיון ש – **א.** מתכוון למצוה **ב.** לא חסרה האישה כלום.
וזהו דווקא בעיקר כתובה שאין בה חסרון כיס לאישה. אבל נדוניה שהיא הכניסה לו שחסרה אף שיש מצוה – משתעבד הערב.
כ"כ ח"מ וב"ש.

5ב. כ"ז שלא נשאה יכול לחזור בו

ב"ש: וכתב הסמ"ע (חו"מ קכט ס"ק יג) – האידנא ערב לנדוניה הוא בגלל הקנס שלא יוכלו לחזור, בגלל הבושת (ולא ערב שיקבל הנדוניה), ולכן לכו"ע מתחייב כיון שממ"נ יש בושת בפירוק השידוכין (ול"ד למחלוקת כאן).
[שאם היה רק ערב שיקבל הנדוניה יכול הערב לחזור בו לפני הנישואין ולא היה מתחייב].

1. הערב לאשה בכתובתה, בענין שהוא חייב, וגירשה בעלה ואין לבעל נכסים לפרעה - לא תפרע מן הערב עד שידירנה בעלה הנאה על דעת רבים, כדי שלא יעשו קנוניא עליו.

2. ואסור לאדם להשיאו עצה שיגרשנה כדי שתגבה הכתובתה מהערב ואחר כך יחזירנה, דשמא לא ידירנה הנאה.

א. מיהו אם האב ערב לכלתו בעד בנו, והבן תלמיד חכם והשעה דחוקה לו ואין האב מהנהו מנכסיו - מותר להשיאו עצה זו.

3. הגה - *רי"ש:* הערב לאשה בנדונייתא, וכתב בשטר 'כל זמן שיתבעהו שניהם שחייב לשלם להם', ומת הבעל - אפ"ה אשתו גובאת מה שכתב לה.

1. ב"ב(קלג.): משנה – הערב לאישה בכתובתה והיה בעלה מגרשה – ידירנה הנאה, שמא יעשו קנוניא על נכסים של זה ויחזיר את אשתו.
וכ"ה במשנה ערכין (כג.).

פרשב"ם: ידירנה - את בעלה הנאה ע"ד רבים שלא יוכל להחזירה לאחר שנתקבלה כתובה מהערב, שמא יעשו קנוניא.

2. שם(קעד:): משה בר עצרי...
והאמר אביי – איזהו רשע ערום זה המשיא עצה למכור כרשב"ג?

א. בנו שאני, וצורבא מרבנן שאני.

טור: אפילו לא הדירה בשעת גירושין ידירנה אח"כ כשתתבענו הכתובה.

ב"י – ופשוט הוא.
וכ"ד המחבר שכתב 'לא **תפרע** מהערב עד שידירנה'.

ה"ה: ויש להסתפק אם דווקא בכתובה ותוספת מדירה כיון שערב עשה מצווה והיא לא הפסידה כלום, אבל בנדוניה כיון שהיא מפסידה א"צ להדירה. א"ד גם בזה

מדירה, דסוף סוף יש לחשוש לקנוניא. וצ"ע!

3. אפ"ה אשתו גובאת

ב"ש: דאם לא כן אין כאן ערבות, שהרי אם מת לא ישלם, ואם יגרש לא יסכים עמה לגבות המעות.

ח וכן אם הקדיש כל נכסיו ומגרשה, לא תגבה כתובתה עד שידירנה הנאה.

ערכין(כג.): משנה – המקדיש נכסיו והיתה עליו כתובת אישה:

✓ראב"א – כשיגרשנה ידיר הנאה.

רבי יהושע – אין צריך.

כ"פ הרמב"ם – אלא שהוסיף, ידירנה הנאה ואח"כ תפרע מן **הפודה** מיד הקדש (לאפוקי הטור).

ב"י – וטעמו, שמהקדש עצמו אינה יכולה להיפרע עד שיצא לפדיון.

וכן אם הקדיש

ב"ש: יש לעיין –

שהרי הגמרא העמידה מחלוקת זו במחלוקת בית שמאי וב"ה. שרבי יהושע ס"ל כב"ה – שהקדש בטעות לא הוי הקדש ויכול לשאול להתיר נדרו. וא"כ לא חיישינן לקנוניא שהרי יכול להתיר נדרו וא"צ להדירה.

ור"א סבר כב"ש – שאין שאלה בהקדש, וא"כ חיישינן לקנוניא

וא"כ קשה: למה פסק המחבר כר"א שהוא כבית שמאי ולא כב"ה?

וגם הש"ך (חו"מ רנה סק"ו) – העלה דקי"ל א"צ להדירה.

ט אבל מן הלקוחות גובה אפי' בלא הדירה, ואם ירצה להחזירה אח"כ יחזירנה.

ערכין(כג:): הקדש למדנו, לוקח מהו (האם צריך להדירה לפני שטורפת מהלוקח)?

א"צ להדירה, דבשלמא בהקדש משום רווח הקדש ועוד ערב מצווה קעביד, אבל לוקח מכדי מידע ידע שעל כ"א יש חיוב כתובה, למה קנה ממנו, הוא הפסיד על עצמו (שקנה קרקע שיש עליה שיעבוד כתובה).

קב

דין גביית חוב וכתובת אלמנה

א. אלמנה ובע"ח ויש רק לאחד מי קודם (כתובה צד.):

- הקודם בזמן זכה, ואף שתפס המאוחר מוצאים ממנו (הטור).
- לא יכולה לגבות מזונות כשיש בע"ח (רמב"ם).

ב. כשהניח רק מטלטלים שאין דין קדימה (שם פו.)

- ינתנו לבע"ח ותדחה האישה (אבל נדוניה כחוב)
- ואם תפסה האישה:

✓רא"ש – מהני. כ"פ המחבר
מרדכי – לא מהני. כ"פ הרמ"א.

- הגמ"י: מלוה בע"פ שלא ידועה יכולה לומר שלא היה חוב ואין בע"ח קודם.
- הרא"ש: בימנו אין כותבים אג"ק לטרוף ממשועבדים.

ג. כשיש להגבות רק לאחד מהם –בע"ח קודם (שם פו.).

ואם תפסה קרקע: בב"ד – מהני, שלא בב"ד – לא מהני (רא"ש).
תפיסת קרקע לכו"ע מהני אף שלא בב"ד (רא""ש).

ד. כשיש לפרוע לשניהם (פו.):

אם זמן שניהם שווה – ינתנו לבע"ח מעות ולאישה קרקע כ"א כדינו.
ואם תפסה מעות מוציאים ממנה (הרא"ש).
אין זמנם שוה – המוקדם גובה מעות (רא"ש).

ה. נצ"ב שאינן בעין מול בע"ח:

✓רמב"ם – דינם כבע"ח וחולקים (ונשבעת שלא גבתה כבר)
טור(רש"י) – דינן ככתובה שבע"ח קודם.
ב"י: רש"י חולק רק כשיש קרקע ומעות שבע"ח קודם במעות, אבל כשיש רק לאחד מודה שחולקים.

ו. הערב לכתובה אישה לא משתעבד(ב"ב קעד:)

- רמב"ם: אפילו קניין לא מהני, כיון ערב הוא אסמכתא.
- לכלתו משתעבד (שם בר משה בר עצרי)

רמב"ם – רק בקניין כיון שאין מתן מעות (לאפוקי הראב"ד).

- ערב קבלן משתעבד בכל גוונא (שם).

✓רמב"ם – אף בלא קניין, דהוי כמתן מעות.
והראב"ד – קניין מהני בכל ערב, ולכלתו א"צ קניין כ"פ הרמ"א.

- ערב לנדוניית חתנים:

מרדכי – דינו ככתובה שלא משתעבד.
ר"א ממיץ – משתעבד.
ב"י: מיהו אם חזר בו הערב לפני נישואין לא מתחייב.
סמ"ע: בימנו שהערבות גם לקנסות א"כ מתחייב ממ"נ משום בושת.

ז. כשבעלה מגרשה ותובעת כתובתה מהערב לא תפרע עד שידירנה מבעלה מהנאה (ב"ב קעג: ערכין כג:).

- יכולה להדיר אף אחר נישואין כשתובעת כתובתה (טור וב"י).
- להציע הוי כרשע ערום (שם).

לסתם אדם – אסור. לת"ח – מותר.

- ערב על הנדוניה – יש ספק אם ידירנה(ה"ה).

ח. הקדיש כל נכסיו האישה גובה רק לאחר שידירנה (ערכין כג.).

ט. כשגובה מלקוחות א"צ להדירה(שם).

סימן קג: אלמנה שמכרה נכסיה לכתובתה אם צריכה למכור על פי בית דין.

ובו **ח** סעיפים (כתובות: צז, צח, צט. ב"מ: לב)

א

1. אלמנה, בין מן האירוסין אם כתב לה כתובה, בין מן הנשואין - מוכרת מנכסי בעלה לגבות כתובתה שלא בב"ד א. ושלא בהכרזה, לא שנא אם מוכרת לגבות כל כתובתה ביחד, לא שנא אם מוכרת שלשה או ארבעה פעמים לגבות מעט מעט בכל פעם, ב. מוכרת שלא בב"ד מומחים, אבל צריכה ב"ד הדיוטות שלשה אנשים נאמנים בקיאים בשומת קרקע (או בקיאים בשומת מטלטלים אם מוכרת מטלטלים).

2. הגה: ודוקא עיקר הכתובה והתוספת, אבל אינה מוכרת שלא בבית דין לגבות נדונייתא - דאינו רק כחוב בעלמא (ב"י בשם הריטב"א פרק אלמנה ניזונת).

3. אם מכרה בינה לבין עצמה שוה בשוה, מכרה קיים. א. ויש חולקים בזו.

1. כתובות(צז.): משנה – אלמנה בין מהאירוסין בין מהנישואין מוכרת שלא בב"ד √.

רש"א – מהנישואין מוכרת שלא בב"ד, מהאירוסין בב"ד, מפני שאין לה מזונות.

פרש"י: מהאירוסין – שאין לה מזונות ומוכרת לכתובתה. מן הנישואין – שמוכרת למזונות.

רש"א – מהנישואין שמוכרת למזונות א"א לה להיות יושבת ומתענה עד שיזדקקו לה ב"ד, אבל לכתובה לא תמכור אלא בב"ד.

וי"מ - שמוכרת למזונות שלא בב"ד, פירוש שמתירים לה למכור בלא ב"ד כדי שתמכור מהר ולא תצטרך למזונות ולא יהא הפסד ליתומים במזונותיה.

כ"כ הר"ן(י"מ) וכ"ד הריטב"א.

ג"מ(צז.): מ"ט התירו לארוסה למכור שלא בב"ד (לפי ת"ק) אף שאין טענת מזונות?

א. משום חינה, שיהא לה ממון ותמצא חן בעני אחרים וישאוה (תו"ס לאפוקי רש"י שמפרש שהיא תרצה להינשא לאחרים).

ב. שלא תתבזה בב"ד.

נ"מ בין הטעמים:

גרושה – אינו מקפיד על בזיונה אבל משום חינה יש.

יורשים התובעים כתובתה – אף ביורשים יש טעם שלא יתבזו. וטענת חינה שייך רק ביורשות נקבות.

טור: ואם כבר נישאת אין טעם של ביזוי ולא טעם של חן.

ב"ש: דעות הפוסקים

רמב"ם והרא"ש – שלא תתבזה. כ"פ המחבר(ג).

רשב"א – משום חינה

והריטב"א: וכל זה כשאין לה מזונות (ואין כאן הפסד ליתומים), אבל כשיש לה מזונות אף שאין שייך הטעמים הנ"ל – תמכור שלא בב"ד ולא תפסיד ליתומים (דכיון שמכרה כתובה הפסיד מזונותיה, ולכן מתירים לא למכור אף חוץ לב"ד שתמכור כמה שיותר מהר).

א. שם(צח.): והילכתא צריכה שבועה וא"צ הכרזה.

הרא"ש – הטעם שלא צריכה הכרזה כדי שלא תתבזה.

מרדכי: אף כשמוכרים ב"ד לאלמנה, אם מכרו שלא בהכרזה הוי טועים בדבר משנה (ערכין כא:, כתובות ק: ובשו"ע קד/א) ! שאני ב"ד שאם יטעו פחות משתות ההפסד על היתומים, משא"כ האלמנה כשמכרה לעצמה ההפסד עליה ולא צריכה הכרזה.

ב. שם משנה(צז:): מכרה כתובה או מקצתה... לא תמכור אלא בב"ד.

√**וחכ"א** – מוכרת... שלא בב"ד.

פרש"י: לא תמכור אלא בב"ד – ר"ש היא שאין מוכרת שלא בב"ד אלא למזונות, וזו כיון שגבתה מקצתה אין לה מזונות.

וחכ"א מוכרת – אף שגבתה מקצת כתובתה עדיין יש לה מזונות ומוכרת שלא בב"ד.

ג. ב"מ(לב.): על המשנה שלנו 'מוכרת שלא בב"ד' – אר"נ אינה צריכה ג' מומחים אבל צריכה ב"ד הדיוטות.

ב"ד הדיוטות

√**רמב"ם** – ג' אנשים נאמנים (בקיאים בשומא).

כ"ד הרי"ף הרא"ש והר"ן.

לאפוקי רש"י – לפני ב' אנשים, שלא תמכור בזול.

2. ריטב"א: אף שלא גבתה נדונייתה לא ניזונת,

ולכן אין למכור הנדוניה אלא בב"ד (שהעיכוב שנגרם ע"י מכירה בב"ד לא גורם הפסד ליתומים , שהרי ממילא לא ניזונת מהם).

ב"ש: דין תוספת ונדוניה

ריטב"א – שניהם רק בב"ד.

ה"ה – שניהם מוכרת שלא בב"ד, שגם בנדוניה יש טעמים שלא רוצה שתתבזה בב"ד או משום חינא.

והרמ"א שפסק שבתוספת א"צ ב"ד ובנדוניה צריכה ב"ד !

י"ל שפסק כהריטב"א ולכן בנדוניה הצריך ב"ד.

ובתוספת י"ל שהריטב"א מיירי שאין לאישה זו מזונות (שממלא אין הפסד ליורשים) ולכן תמכור רק בב"ד.

והרמ"א מיירי – שיש לה מזונות ולכן תמכור שלא בב"ד (שלא יהא הפסד ליתומים).

3. ואם מכרה בלא ב"ד הדיוטות

רמב"ם – מכרה למזונות שוה בשוה מכרה קיים, רק שנשבעת שלא זלזלה.

א . ר"ח – מכרה בטל

כ"כ העיטור, רמב"ן והרא"ש.

ב"ש: ואם מכרה **לעצמה** אפילו מכרה בב"ד הדיוטות מכרה בטל

ב

1. אחריות המכר על היתומים, בין אם תמכור היא או ב"ד.

2. (ולכן אף אם מכרו ב"ד, בטעות, כגון שהאישה מחלה הכתובה ליתומים, בסתר - אין היתומים יכולין לטרוף מן הלוקח) (תשובת הרא"ש כלל ס"ג).

1. כתובות(צז.): א"ר יוסף – אלמנה שמכרה (שדה יתומים למזונותיה או לכתובתה) האחריות על היתומים, וכן ב"ד משכר האחריות על היתומים.

פרש"י: אחריות על היתומים – הלוקח חוזר על היתומים אם טרפו ממנו הקרקע, שהרי החוב עליהם.

(שם): מ"מ אם מכרה למזונות לא יכולה לחזור על הלוקח לטרוף ממנו לכתובתה, 'דנהי דאחריות דעלמא לא קביל אחריות דנפשיה קיבל".

1. אחריות המכר על היתומים

ח"מ: פירוש בע"ח מוקדם לכתובה שבא לטרוף מהלוקח, חוזר הלוקח על היתומים מנכסים שירשו מאביהם.

אבל בע"ח מאוחר לכתובה אינו יכול לטרוף מהלוקח מאחר שמכרו לצורך כתובה יש ללוקח זכות של כתובה.

טור מהגמרא(צז:): עצה טובה כשמוכרת לכתובה שתפרש שמוכרת לכתובה, שלא יאמרו שמוכרת למזונות ויקראוה רעבתנית.

ואם אינה חוששת טוב שלא תפרש (שאז יכולה לתמרן) – מצד אחד – תוכל לטרוף מהלקוחות לצורך כתובה שתאמר שמה שמכרה קודם היה לצורך מזונות.

מאידך – אם יבוא בע"ח לטרוף מה שמכרה תאמר לצורך כתובה מכרתי (שאז אין טורפים מהלקוח).

2. לטרוף מהלקוח

ח"מ: מיירי שהיתומים ידעו מהמחילה רק שרצו להערים לטרוף מהלוקח שלא כדין כי סברו שהאחריות על האישה, לכן תיקן הרא"ש שאין יכולים לטרוף מהלקוח.

אבל אם לא ידעו, כגון שמחלה לבעלה והיתומים מכרו קרקע לכתובתה ואח"כ נודע שמחלה והמכירה היתה בטעות – חוזרת המכירה.

ג

1. גרושה - לא תמכור אלא בב"ד מומחים. א . ואלמנה נמי, אם נשאת - לא תמכור אלא בבית דין מומחים.

1. שם(צז.): משנה – אלמנה בין מן האירוסין בין מן הנשואין מוכרת שלא בבית דין ר' שמעון אומר מן הנשואין מוכרת שלא בבית דין מן האירוסין לא תמכור אלא בבית דין מפני שאין לה מזונות וכל שאין לה

מזונות לא תמכור אלא בבית דין.

גמ(צז:): הטעם שאלמנה מוכרת שלא בב"ד

עולא אמר – משום חינא (רש"י – שיהא לה להינשא לגברים. תו"ס – שתשא חן בעיני הגברים בגלל כתובתה וישאוה).

רב יהודה אמר – שלא תתבזה בב"ד.

נ"מ: לגרושה –

למ"ד משום חינא – גרושה נמי בעי חינא

למ"ד שלא תתבזה – גרשוה לא איכפת לו שתתבזה.

להלכה:

- **רשב"א** – כעולא משום חינא, וא"כ גם גרשוה תמכור שלא בב"ד.
- √**הרי"ף** – כרב יהודה, שלא תתבזה, וטעם זה לא שייך בגרושה, ולכן גרושה לא תמכור אלא בב"ד. כ"פ הרא"ש.
- **רמב"ם** – גרושה לא תמכור אלא בב"ד (לפי הטעם שלא תתבזה).

אך מאידך פסק – נזקקין לנכסי יתומים לגבות כתובה משום חינא!

ה"ה: רק להזדקק לנכסי יתומים הולכים לפי טעם 'חינא' כדי שלא תפסיד כתובתה, אבל לעניין גביה בב"ד הרי לא מפסידה אם תמכור בב"ד כאן הולכים לפי הטעם 'שלא תתבזה' ובגרושה לא איכפת ליה.

א. √הטור: ואלמנה נמי, אם נשאת - לא תמכור אלא בבית דין מומחים.

ב"י: טעמו לפי פירוש ר"ח בעניין 'חינא' " כדי שתהא נדוניא לנשים שבשבילה ימצאו חן בעיני האנשים וישאו אותן (כ"כ הרבה מפרשים)

ואם נישאת כבר שוב א"צ חן, ולכן תמכור רק בב"ד מומחים.

וכן מה שנזקקים לנכסי יתומים לצורך כתובה משום חן, ה"ד שלא נשיאת אבל נשיאת לא נזקקים.

כ"כ הרמב"ם.

ד"מ – לאפוקי רש"י דלא ס"ל הכי.

ד

1. אם ב"ד מוכרים ונותנים לה - אינה נשבעת שלא זלזלה בנכסים (אלא נשבעת שלא אתפסה צרי ושלא תפסה היא משלו) (טור). **אבל אם היא בעצמה מוכרת - צריכה לכלול בשבועתה שלא זלזלה בנכסים.**

1. שם(צח:): הילכתא – אלמנה שמוכרת שלא בב"ד צריכה שבועה, אבל א"צ הכרזה.

הרא"ש – נשבעת אחר המכירה שבועת צרי וגם שלא זלזלה במכירה ושלא מכרה יותר מן הצורך.

ואף שמוכרת לפני ב"ד בדיוטות בשומא, שמא לא דקדקו כראוי שהרי הם ב"ד הדיוטות.

כ"כ ת' לרמב"ן – ואם היא פיקחת ותרצה לפטור עצמה משבועה (שלא מכרה יותר ממנה שפסק ב"ד) לא תמכור אלא בעדים.

שלא זלזלה

ב"ש: הרא"ש והר"ן כתבו שצריכה להישבע שלא גבתה יותר, שהרי הריווח ליתומים.

ותימה על המחבר שלא הזכיר שבועה זו, שהרי לרש"י ותו"ס (צח.) צריכה להישבע רק שלא מכרה יותר ולא שלא זלזלה.

ה

1. אלמנה ששמה ולקחתו לעצמה - אינו כלום, אפילו הכריזו עליו, א. אא"כ היו בשומא ב"ד הדיוטות. ב. וי"א שאינו כלום עד שיהיו שם בית דין מומחים.

1. שם(צח.): אר"ז אר"נ – אלמה ששמה לעצמה לא עשתה כלום, ואפילו הכריזה, משום דאמרנין לה 'מאן שם לך'?

פרש"י: מאן שם לך – מי החזיקך באלו נכסים, שאין

אדם יכול לזכות בנכסים אלא מיד המקנה (ואין הנכסים ברשותה).

ופירש הר"ן – אלמנה היא שליחה של יתומים ואין השליח יכול להקנות לעצמו, שאין המכר אלא הוצאת דבר מרשות לרשות, וכאן לא יצא לרשות אחר שהרי ברשותה הם.

מאן שם לך

א . רמב"ם – אבל בב"ד מהני אפילו הם הדיוטות.

ב . והרא"ש – דווקא בב"ד מומחים מהני.

[אבני מילואים: קשה, הרי הש"ך(חו"מ קפה, סק"ג) הביא חולקים שהשליח יכול להחזיק לעצמו, ואפילו הוי ספקא דדינא. וא"כ אין להוציא מיד האישה המוחזקת?].

1א . ב"ד הדיוטות (רמב"ם)

ח"מ: הסבר מחלוקת רמב"ם * הרא"ש

לרמב"ם – אם מכרה לאחרים מהני אף בינה לבין עצמה, לכן במוכרת לעצמה צריך ב"ד הדיוטות.

אבל לרא"ש והעיטור(ר"ח) – מכרה לאחרים צריך ב"ד הדיוטות, א"כ לעצמה צריך ב"ד מומחים.

1 אלמנה שהיתה כתובתה מאתים, ומכרה שוה מאה במאתים או שוה מאתים במאה - נתקבלה כתובתה.

שם(צח.): משנה – היתה כתובה מאתיים ומכרה שדה ששווה מנה במאתיים או שדה שווה 200 במנה – נתקבלה כתובה.

פירש הקהתי: שדין האישה כשליח יתומים, ולכן – מכרה 100 ב 200 – כיון שקבלה 200 לכתובתה.
מכרה 200 ב 100 – ההפסד עליה, וכיון שקיבלה בערך של 200 נתקבלה כתובתה.
[מאתיים במנה - אף שבשליח יכולים הבעלים לחזור בהם, מיירי שהיתומים לא חזרו בהם, כיון שאין לה הפסד מזה].

הירושלמי מקשה – ויחזור המקח (מדין מקח טעות)?

א"ר יוחנן – מיירי שהוקר או הוזל (וממילא חזרה לא תועיל).

ור"ל אמר – אין אונאה לקרקעות (ולכן אין כאן מקח טעות).

תו"ס: וקשה – כשמכרה 200 ב 100 והוזל (שעכשיו שוה באמת 100) יחזור המקח ויחזור הקרקע ליתומים (ועכשיו שוה רק מנה ולא תפסיד)! וי"ל כיון שקיבלה הקרקע שהיה שוה 200 לכתובה הוי כקנתה מהיתומים ונתקבלה כתובתה.

√ב"י: וה"מ לר"ת שיש אונאה בקרקעות ולכן צריך לתירוץ שהוזל והוקר, אבל לדעת הרי"ף והרמב"ם שאין כלל אונאה לקרקעות המשנה כצורתה ואין כאן ביטול מקח.

2 היתה כתובתה מאה ומכרה שוה מאה ודינר במאה - מכרה בטל. ואפילו היא אומרת: 'אני אחזיר את הדינר ליורשים'.

שם(צח.): היתה כתובתה מנה ומכרה שוה מנה ודינר במנה – מכה בטל, ואפילו היא אומרת 'אני אחזיר את הדינר ליורשים'.

פרש"י: טעמו – שאותו דינר לא היה לה רשות למכור ונמצא כל המכר בטל, שהרי בב"א מכרה.
כ"פ הרמב"ם.

הרא"ש: מנה ודינר – ל"ד דינר אפילו כלשהו בטל.

מכרה בטל

חומ"(קפב/ח): האומר לשלוחו: 'מכור משדי בית סאה', והלך ומכר בית סאתים - הרי זה מוסיף על דבריו וקנה הלוקח בית סאה בלבד.
ומיהו הלוקח יכול לחזור ולומר: 'איני רוצה לקנות אלא סאתים ביחד'.

ב"ש – ולכן אם מכרה שוה בשוה (שמכרה מנה ודינר במנה ודינר) מכרה במנה קיים, וכאן מיירי שטעתה ומכרה מנה ודינר רק במנה לכן בטל הכל.

ח

1. היתה כתובתה 400 מאות זוז, ומכרה לזה מנה שוה בשוה, וכן לשני, וכן לשלישי, ומכרה לרביעי שוה מנה ודינר - במנה של רביעי בלבד מכרה בטל.

1. משנה שם(צח.): היתה כתובתה ארבע מאות זוז ומכרה לזה במנה ולזה במנה ולאחרון יפה מנה ודינר - במנה של אחרון בטל ושל כולן מכרן קיים.

גמ(צט:): אמר לשלוחו מכור לי שדה בת כור ומכר לו ליתכא (חצי), מהו?
האם זה טוב למשלח שאם יצטרך מעות יוכל לחזור בו, א"ד לא נוח לו שיהיו עליו הרבה שטרות?
ת"ש: היתה כתובתה 400 זוז ומכרה לזה...
[פרש"י – שלח אותו למכור שדה 400 זוז ומכר לזה במנה וכו', הרי כורא וליתכא והמכר קיים הראשונים].
א"ר שישא – בקטני [שהיו השדות נפרדות ואין ראויות לאדם אחד].
להלכה:

- הרי"ף – הכל בטל לפי שעבר על דברי המשלח, אא"כ היו השדות נפרדות או מכר הכל בשטר אחד.
- רבי האי והרא"ש – מכירת ליתכא קיים, ולכן בד' שדות ג' שדות הראשונות מכורות מלבד האחרון שטעה.
- ✓הרמב"ם – פסק כהרי"ף לעניין כורא וליתכא, אבל לעניין מכירה לכתובה הביא המשנה כצורתה ולא חילק בין שדה אחת לכמה שדות, או בין מכירה בשטר אחד או כמה שטרות.

וי"ל דס"ל של"ד למכירת כור וליתכא, שהאלמנה אינה שליח, שהרי הנכסים בחזקתה.
ועוד שהאלמנה הרשות בידה למכור לחצי כתובתה.
ועוד שלפר"ת ס"ל שהרבות שטרות לא משום זלזול בנכסיו אלא בגלל שיצטרך לחזר בכל שטר אחר חתימת עדים וקניין, וכאן שהאלמנה עושה הכל ואין טורח עליהם.
ולכן: אפילו מכרה שדה אחת לד' לקוחות ב ד' שטרות מכרה קיים, חוץ מהאחרון שטעתה.
כ"פ המחבר כאן ולא חילק.

קג

דין גביית חוב וכתובת אלמנה (כתובות צז, צח)

א: אלמנה מוכרת שלא בב"ד ובלא הכרזה (שם צז, צח).

- הגה: למכור כדי לגבות נדוניה רק בב"ד (ריטב"א לאפוקי ה"ה)
- מכרה בינה לבין עצמה

✓רמב"ם – קיים, כן סתם המחבר.
ר"ח – בטל. כ"פ המחבר בשם י"ח.

ב: אחריות המכר על היורשים (שם צז.)

ג: גרושה לא תמכור אלא בב"ד (צז.)

- אלמנה שנישאת תמכור רק בב"ד (טור לפי טעם חינא לפי ר"ח).

ד: כשב"ד מוכר בשבילה אינה נשבעת שלא זלזלה, רק נשבעת שלא אתפסי צררי (צח.)

ה: אלמנה ששמה ולקחה לעצמה אפילו בהכרזה – אינו כלום שאומרים לה מי שם לך (צח.)

- מתי מהני המכירה לעצמה

רמב"ם – בב"ד של ג' הדיוטות. כ"פ המחבר סתם
הרא"ש – רק בב"ד מומחים. כ"פ המחבר בשם י"א.

ו: היתה כתובתה 200, ומכרה 100 ב 200, או 200 ב 100 – נתקבלה כתובתה (צח.).

ז: היתה כתובתה 100, ומכרה 100 ⊥ דינר ב 100 – מכרה בטל, ואפילו ורצה להחזיר הדינר ליורשים (צח.).

ח: היתה כתובתה 200, ומכרה מנה לראשון לשני ולשלישי, ולרביעי מכרה מנה⊥דינר במנה – רק הרביעי בטל (צח.).

סימן קד: בית דין שמכרו וטעו, וכן שאר שלוחין.

ובו 1 סעיפים (כתובות: צט, ק. ערכין: כא, כב, ק)

א

1. ב"ד שמוכרים להגבות לאלמנה כתובתה - אין מוכרים אלא בהכרזה.
א. ומכריזים שלשים יום רצופים, או ששים יום שני וחמישי. ב. ומכריזין בבקר ובערב. ג. ובשעה שמכריזין מסיימין השדה במצריה ומודיעים כמה היא יפה ובכמה היא שומא, ושרוצים למכרה כדי להגבות לאשה כתובתה (שאז לקוחת המעות מעט מעט).

1. **ערכין(כא:): משנה** - שום היתומים שלשים יום... ב. ומכריזין בבקר ובערב:

ג"מ: מאי שנא בבקר ובערב?

ג. אמר רב יהודה אמר רב: בשעת הוצאת פועלים ובשעת הכנסת פועלים. ואומר שדה פלוני בסימניה ובמצריה כך היא יפה וכך היא שומא כל הרוצה ליקח יבא ויקח על מנת ליתן לאשה בכתובתה ולבעל חוב בחובו. למה לי למימר על מנת ליתן לאשה כתובתה? דאיכא דניחא ליה באשה דשקלה על יד על יד.

א. **שם(כב.):** בא להכריז רצופים –שלשים, בשני ובחמישי – ששים, ואף על גב דכי חשיב להו מר ליומי הכרזה לא הוו אלא תמניסר יומי כיון דמשכא מילתא שמעי אינשי.

1. **ב"ד שמוכרים**

ב"ש: כשמוכרים בב"ד מומחים, אבל ב"ד הדיוטות הוי כמכרה לעצמה וא"צ הכרזה (ואז טעות כלשהו אינו נוטל כלום).

בהכרזה

ח"מ: אין חילוק בין גובה מיתומים קטנים או גדולים, ובין אלמנה או גרושה שב"ד מוכרים ומכריזים.
אלא שהרמב"ם – מחלק, כל שאין גובים מהיתומים (כגון בגרושה) או מלקוחות (כגון שיש בני חורין) אף שצריך הכרזה א"צ ל' יום אלא כפי שיראה בעיני הדיינים.
ודעת הטור – שבכל גוונא מכריזים ל' יום.

ב

ב"ד שמכרו שלא בהכרזה, אפילו מכרו שוה בשוה - נעשו כמי שטעה בדבר משנה וחוזרים ומוכרים בהכרזה.

כתובות((ק:): אמר אמימר משמיה דרב יוסף - ב"ד שמכרו בלא הכרזה נעשו כמי שטעו בדבר משנה וחוזרין.

טור – אפילו מכרו שוה בשוה.

הר"ם מטראני – ה"ה ב"ד שמכרו מטלטלים בלא שומא הוי טועה בדבר משנה וחוזרים.

ג

1. ב"ד שהכריזו כראוי ובדקו יפה ודקדקו בשומא, אע"פ שטעו ומכרו שוה מנה במאתים או מאתים במנה - הרי מכרם קיים.
2. אבל אם לא בדקו בשומא, ולא כתבו אגרת בקורת שהיא דקדוק השומא והכרזה: וטעו והותירו שתות או פחתו שתות - מכרם בטל. פחות משתות - מכרם קיים.
3. וכן אם מכרו קרקע בעת שאינם צריכים להכריז עליה, וטעו:

ופחתו שתות או הותירו שתות - מכרן בטל (אע"פ שהכריזו).
פחות משתות - מכרן קיים א. ואינו צריך להחזיר אונאה אע"פ שלא הכריזו.
ב. איזהו העת שאינם צריכים הכרזה, בעת שימכרו קרקע לקבורה או למזון האישה והבנות או ליתן מנת המלך, אינם צריכים הכרזה, לפי שהדבר נחוץ.
4. (וי"א כיון שהכריזו, אפילו טעו בכפל - המקח קיים) (טור בשם הרא"ש).
5. וכן אם לוו לצורך דברים אלו, כשמוכרים לפורעם אינם צריכים הכרזה.

2. כתובות(צט:): משנה – שום הדיינים שפיחתו שתות או הותירו שתות (בלא הכרזה) –
✓**ת"ק** – מכרן בטל.
רשב"ג – מכרן קיים, שא"כ מה כוח ב"ד יפה.

1. אבל עשו אגרת ביקורת (הכרזה) – אפילו מכרו שוה מנה במאתיים אז שווה מאתיים במנה – מכרן קיים.

3. שם(ק:): אמר אמימר – ב" ד שמכרו בלא הכרזה נעשו כמי שטעו בדבר משנה וחוזרים.
איתיביה רב אשי לאמימר - שום הדיינין שפחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל. הא שוה בשוה מכרן קיים, מאי לאו דלא אכרוז? לא בדאכרוז...
לעולם בדלא אכרוז ולא קשיא כאן בדברים שמכריזין עליהן כאן בדברים שאין מכריזין עליהן (כלומר במקום שא"צ להכריז אין המקח בטל אא"כ טעות בשתות).
ב. **ואלו** הן דברים שאין מכריזין עליהן העבדים (שמא יברחו) והמטלטלין והשטרות (שמא יגנבו).
וכן לכרגא, מזוני וקבורי לא מכריזים.
וכן במקום שלא נוהגים להכריז שלא יקראו להם בני אכלי נכסי דאכרזתא.
א. **הטור:** כשטעו פחות משתות במקום שאין מכריזים, האם צריך להחזיר אונאה?
- **ר"י** – אף שהמכר קיים צריך להחזיר אונאה.
- ✓**רמב"ם** – א"צ להחזיר דהוי מחילה. כ"כ הרא"ש.

4. כשא"צ להכריז והכריזו וטעו
- **הרי"ף** – דינו כלא הכריזו ואם טעו בשתות מכרן בטל. כ"ד המחבר.
- **הרא"ש** – כיון שהכריזו אפילו טעו בכפל מכרן קיים. כ"פ הרמ"א.

1. לא כתבו אגרת בקורת

ח"מ: איך מדובר: אם לא הכריזו כלל כבר נתבאר שאפילו לא טעו מכרן בטל. ואם במקום שלא מכריזים הרי כתב בסיפא(2.) !
אלא מיירי אף שהכריזו אם לא כתבו אגרת בקורת שהוא דקדוק השומא וההכרזה אם טעו בשתות מכרן בטל.
וכן פירש הכסף משנה לאפוקי ה"ה.
[כלומר: ישנים ד' אופנים –
א. לא הכריזו כלל (במקום שמכריזים) – המקח בטל אף שלא טעו.
ב. הכריזו אלא שלא כתבו אגרת בקורת: פחות משתות - קיים, יתר – בטל.
ג. במקום שאין מכריזים: פחות משתות - קיים, יתר – בטל.
ד. הכריזו במקום שמכריזים – אף טעות של כפל מכרן קיים.]

2. הותירו או פחתו – מכרן בטל

ב"ש: אף שנתאנה לוקח, ובעלמא אין אונאה לקרקעות, ה"ד כשקנה בעצמו, אבל כאן שלקח מהדיינים, סמך על ב"ד (כמו יתומים שסומכים על ב"ד) אף ביתר משתות מכרן בטל.
כ"כ הרא"ש(ר' יונה). כ"פ הרמ"א(שם).
אבל דעת הרמב"ם – אף שלקח מב"ד אין אונאה לקרקעות, ורק אם ב"ד שמו שווי הקרקע ונתנו לו בחובו שצריך לקבל כפי מה ששמו ב"ד – אז יתר על שתות בטל מקח (כמ"ש חו"מ קט/ה).
וכ"ד הרמב"ן והמחבר(שם).
א"כ תימה שהמחבר לא פסק כאן כהרמב"ם !

3. מכרן בטל (הרי"ף)

ח"מ: אף שהכריזו כראוי ועשו אגרת בקורת מכרן בטל, כיון שאין חיוב להכריז כאילו לא הכריזו.
סמ"ע – וטעמו כיון שא"צ להכריז ודאי לא דקדקו יפה.

ד

1. וכן בית דין שמכרו דברים שאינם טעונים הכרזה וטעו בשתות - מכרם בטל. פחות משתות - מכרם קיים.
ואלו הם הדברים שאין מכריזין עליהם: העבדים והשטרות והמטלטלים. העבדים - שמא ישמעו ויברחו. והשטרות והמטלטלים - שמא יגנבו.

2. ע"מ(שם): לפיכך שמין אותם בבית דין ומוכרים אותם מיד. ואם השוק קרוב למדינה, מוליכין אותם לשוק.

א. (טור: ובמקום שאין נוהגין להכריז שום דבר, דינו כדברים שאינן מכריזין).

1. טור ע"פ כתובות(ק:): בד"א בדברים
א. שצריכים הכרזה **ב.** ובשעה שצריכים הכרזה
ג. ובמקום שמכריזים:
א. אבל דברים שאין מכריזין עליהן כמו עבדים ושטרות ומטלטלין שנמכרין לעולם בלא הכרזה.
ב. ושעה שאין מכריזין היינו לכרגא ולמזוני ולקבורה שלצורך אלו מוכרין בלא הכרזה ואפי' מי שמלוה לצורך אחד מאלו כשפורעין לו מוכרין בלא הכרזה.
ג. ובמקום שאין מכריזין שיש מקומות שנוהגים שלא להכריז מפני שיש שלא ירצו לקנות אם יכריזו שלא יקראו אותם אוכלי נכסי דאכרזתא.
פירוש שצריכין למכור מפני הדחק כיון שאין צריכין הכרזה אם מכרו וטעו פחות משתות מכרן קיים טעו בשתות מכרן בטל.

ה

1. היכא דטעו ונתאנו בשתות, שהמכר בטל, אם ירצו בית דין לקיים המקח ולהחזיר האונאה - הרשות בידם. ויש - חולקים בזה.

אם רצו לקיים המקח ולהחזיר אונאה

1. רמב"ם – אם ירצו לקיים המקח ולהחזיר אונאה הרשות בידם [דלא יהא כוח הדיוט יותר מהם, שאם קנה הדיוט מהדיוט והתאנה אחד, קנה ומחזיר אונאה. וה"ה בדיינים].

2. הרא"ש – כיון שב"ד שלוחם של היתומים ושל לוקח, וכמו שב"ד יכול לבטל המקח כשנתאנו היתומים, כך הלוקח יכול לבטל המקח ויחזיר האונאה. שאם נייפה כוח היתומים יותר מהלוקח ימנעו לקנות מיתומים.

ו

1. שליח שמכר וטעה ונתאנה - אפילו בכל שהוא, המכר בטל, א. אפילו אם הוא שליח ב"ד.

2. ואם הטעה את הלוקח: עד שתות - המקח קיים וזכה המשלח ביתרון.

3. הגה – ר"ן: י"א דדיין שנתמנה על פי הורמנא דמלכא ומכר ע"י שלוחו, עדיף משאר שליח בית דין, והוי כב"ד שטעו ומכרן קיים, וכ"ש אם מכרו בעצמו (ריב"ש סימן קע"ט).

1. כתובות(צט:): איבעיא להו – שליח כמאן?
רבה אר"נ – שליח כדיינים (עד שתות המקח קיים).
√רב שמואל אר"נ – כאלמנה שטעות בכלשהו בטל.
א. שליח כמאן – במה המחלוקת
√ר"ת – המחלוקת בשליח ב"ד, אבל שליח האלמנה לכו"ע בטעות כלשהו בטל מקח, דא"ל 'לתקוני שדרתיך ולא לעוותי'.
ור"י – פירש סתם שליחות שעשו הבעלים.

2. ואם הטעה את הלוקח
- **הרב האי** – אף בזה בטל מקח בכל שהוא.

• √ורבנו יונה – דווקא אם נתאנה המשלח בטל בכלשהו, שא"ל 'לתקוני שדרתיך,,,', אבל כשנתאנה לוקח לא בטל מקח אלא בשתות, וזכה המשלח ביתרון.

[ת' הרא"ש: הכריזו על קרקע יתומים לגבות כתובת אישה, במקביל מחלה האישה ליתומים כתובתה כדי להערים, ושלחה מורשה לגבות כתובתה, ועתה באו היתומים (במרמה) להוציא מיד הלוקח את הקרקע, כי אמרו שכבר מחלה האלמנה כתובתה – כיון שעשו במרמה לא תעשנה ידיהם תושייה, כי ב"ד מכר כדין שלא ידעו מאותה מחילה טמירתא ואחריות המכר על היתומים.
שהרי אם אדם זר היה מוציא הקרקע מיד הלוקח האחריות על היתומים, וכ"ש כשהיתומים באים להוציא הקרקע.
הילכך: אינה המחילה והקרקע תישאר בדי הלוקח].

1. ונתאנה אפילו בכלשהו

ח"מ: אף באלמנה שנתאנת בכלשהו אם יש הזק ליתומים המכר בטל.
ומ"ש אלמנה שמכרה שוה מאתיים במנה נתקבלה כתובתה! משום שאין הזק ליתומים, ומיירי שהוזל המקח.

2. הטעה את הלוקח עד שתות

ח"מ: היינו במטלטלים, לפי שבקרקעות אין אונאה (וזכה המשלח ביתרון).

3. שנתמנה ע"פ הורמנא דמלכא (ריב"ש)

ב"ש: לא קאמר שליח כאלמנה אלא שליח שהוא יחיד, ואף מומחה יחיד דין שליח כיחיד.
אבל שופט שקיבל אישור מהמלכות לדון יחידי אז מסתמא אף שלוחו כמותו.

קד בית דין שמכרו וטעו, וכן שאר שלוחין

א: ב"ד שמכרו להגבות כתובה אלמנה רק בהכרזה (ערכיון כא:, כתובות ק:)

אופני המכירה

ב: מכרו שלא בהכרזה – בטל המקח אפילו שוה בשוה (שם)

ג: מכרו בהכרזה ובדקו היטב – אפילו מכרו מנה במאתיים – מקח קיים (כתובות צט:).

- ואם לא עשו אגרת ביקורת – עד שתות קיים, יותר משתות בטל (שם).
- במקום שא"צ להכריז ומכרו וטעו – עד שתות וכו (שם).

ואם הכריזו בכל זאת:
- הרי"ף – דינו כלא הכריזו (יותר משתות וכו').
כ"ד המחבר.
- הרא"ש – אפילו טעו קיים (כמו הכריזו). כ"ד הרמ"א.

- פחות משתות קיים:
ר"י – וצריך להחזיר אונאה.
√רמב"ם – א"צ להחזיר אונאה דהוי מחילה.

ה: טעות בשתות – בטל, אם ב"ד רוצים לקיים המקח ולהחזיר האונאה:

- רמב"ם – הרשות בידם (לא גרע מהדיוט). כ"ד מרן.
- רא"ש – אין יכולים לקיים המקח, כמו שביתומים בטל מקח כן בלקוח. כ"פ מרן בשם י"ח.

ו: שליח שטעה בכל שהוא בטל מקח (צט:).
ואף בשליח ב"ד (ר"ת לאפוקי הר"י).

- משלח שהטעה את הלוקח:
הרב האי – אף בזה בטל מקח בכל שהוא.
√ורבנו יונה – דווקא אם נתאנה המשלח בטל בכלשהו, שא"ל 'לתקוני שדרתיך,,,', אבל כשנתאנה לוקח לא בטל מקח אלא בשתות, וזכה המשלח ביתרון.

סימן קה: דין המוכרת ומוחלת כתובתה.

ובו 7 סעיפים (ב"ק: פז, פט. שבועות: מח. כתובות : נג, פה, צא)

א

1. יכולה אשה למכור כתובתה או ליתנה לאחרים, בין כולה בין מקצתה, והלוקח והמקבל עומדים במקומה, שאם תתאלמן או תתגרש יקחו הם כתובתה, ואם תמות בחיי הבעל אין להם כלום.

א. ואם מכרה לבעלה - המכר מכר, ואסור להשהותה אלא אם כן יכתוב לה אחרת בעיקר הכתובה.

1. ב"ק(פז.): משנה – אישה פגיעתה רעה, שאם חבלה באחרים פטורה.

גמ(פט.): ותמכור כתובתה בטובת הנאה לאחרים ותשלם לניזק? לפי ר"מ אסור להשהות אשתו בלא כתובה.

√והרי טעמו של ר"מ שלא תהא קלה בעניו לגרשה, וכאן אם יגרשנה יבוא האחר לגבות כתובתה ולא תהיה קלה בעניו לגרשה?

כל לגביה בעלה ודאי מחלה כתובתה ונמצא הלוקח מפסיד.

הטור: משמע שיכולה למכור כתובתה והקונה עומד במקומה לגבות הכתובה כשתתאלמן או תתגרש.

א. (שם): כשחבלה בבעלה תמכור כתובתה לבעלה בטובת הנאה תמורת החבלה?

לפי ר"מ אסור להשהות אשתו בלא כתובה.

√**כ"פ הטור:** ואם מכרה לבעלה המכר מכר ואסור להשהותה אלא אם כן יכתוב לה אחרת בעיקר הכתובה.

1. למכור כתובתה

ח"מ: כשמוכרת לאחרים לא שייך הטעם שתהא קלה בעניו לגרשה (שאם יגרש יצטרך לשלם לאחרים), אבל כשמכרה לבעלה תהא קלה בעניו, ולכן צריך לכתוב עיקר כתובה מחדש.

א. המכר מכר

ח"מ: ולכן אם מת אין לה כתובה ואם חי צריך לכתוב לה עיקר כתובה.

ב

1. המוכרת כתובתה לאחרים ומת הבעל בחייה, אם מתה קודם שנשבעה על כתובתה - אין ללוקח ולמקבל כלום.

א. בד"א, כשנתאלמנה ומתה, שהיא לא היתה יכולה ליפרע מן היתומים אלא בשבועה. אבל אם נתגרשה ומתה - לקוחות נשבעים שבועה שלא פקדתנו, ונוטלים.

ב. ודוקא שמתה, אבל אם היא בחייה - צריכה לישבע שלא נפרעה, ואם אינה רוצה לישבע יפסידו הלקוחות.

2. טור(הרא"ש): ואם אמרה שנפרעה אחר שמכרה - נאמנת, במיגו שאם היתה רוצה למחול. אבל אם אמרה שנפרעה קודם המכר - אינה נאמנת.

1. שבועות(מה.): משנה – וכן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה.

גמ(מח.): רב ושמואל דאמרי תרוויהו – ל"ש אלא שמת מלוה בחיי לוה (שאז אין חיוב שבועה של יורשי מלוה כשבאים לגבות מהלוה עצמו), אבל כשמת לוה בחיי

מלווה (שאז המלוה הבא לגבות מיתומי לוה צריך שבועה) אח"כ מת מלוה, אין אדם מוריש שבועה לבניו.
ורבי אלעזר – חולק, אף שמת לוה בחי מלוה נשבעים יורשי מלוה 'לא פקדנו' נוטלים.

שם(מח:): א"ר חמא – כיון דלא איתמר הילכתא, דעבד כשמואל עבד, ודעבד כר"א עבד.

ב"י: מהגמרא משמע שה"ה לכתובה (שאם מתה האלמנה קודם שנשבעה אינה מורישה שבועה ליורשיה, ולכן אינם גובים הכתובה).

√**כ"פ הרמב"ם** – מתה האלמנה קודם שתשבע אין יורשיה יורשים כתובתה, שאין לה כתובה עד שתשבע (כרב ושמואל).
כ"פ הרי"ף והרא"ש.

√**כ"פ הטור:** לעניין לקוחות, שאם מת בעלה בחייה ואח"כ מתה היא קודם שנשבעה על כתובתה – אין ללקוח כלום.

א. רמב"ם: אבל אם נתגרשה ומתה - יורשיה נשבעים: 'שלא פקדתנו', ונוטלין ואפילו מיורשיו, אם מת אחריה. כ"פ הטור

ב"י – טעמו, מדאסקינן בערכים(כה.) טעם שאין נזקקים לנכסי יתומים אלא בשבועה משום צרר, ובגרושה אין חשש לצרר, וא"כ בחיה גובה בלא שבועה ולא מורישה שבועה ליורשיה.
מ"מ צריכים להישבע 'שלא פקדנו'.

ב. הרא"ש: ודוקא שמתה, אבל אם היא בחייה - צריכה לישבע שלא נפרעה, ואם אינה רוצה לישבע יפסידו הלקוחות. כ"כ הטור.
כ"פ השו"ע(צח/א).

1. אין ללוקח כלום

ח"מ: אע"ג דקי"ל (חו"מ סו/טו) הקונה שט"ח ואח"כ מת הלוה ואח"כ מת המלוה – נשבע לוקח (שלא פקדנו) וגובה (כיון שמכר השט"ח לפני מיתת הלוה שוב אין על המלוה חיוב שבועה כיון שמכר השט"ח)!
שאני קניין כתובה שקניין גרוע הוא שמא לא יבוא לידי גביה, שזמן הגביה חל רק לאחר המיתה והוי כאילו מכרה אחר מיתת בעלה שאז חייבת להישבע, לכן גם הלוקח חייב שבועה.

א. אבל נתגרשה

ח"מ: אף שמת הבעל אח"כ, כיון שהיא מתה תחילה הו"ל 'מת **מלוה** בחיי לוה' שיורשי מלוה גובים מיורשי לוה (וה"ה לקוחות).
[ולפ"ז אם מת הבעל ואח"כ האישה שאז אין הלוקח גובה דהוי 'מת מלוה בחיי לוה'].

אבל הב"ש – אף שמת בעלה ואח"כ האישה והיה עליה שבועה כדי לגבות מיתומים, נשבעים הלקוחות גובים.
ואף שמכרה בחיי בעלה, כיון שנתגרשה חל מיד זמן הפרעון ואח"כ מתו הבעל והאישה, הוי כקונה שט"ח ומתו אח"כ מלוה ולוה שהלוקח גובה (סו/טו) כיון שהפרעון חל בעת הגירושין לפני מות הבעל, ול"ד לאלמנה (לעיל) ששם זמן הפרעון מגיע רק לאחר מיתת הבעל.

סיכום: **נתגרשה ומתה – לקוחות נשבעים**

ח"מ – אם מת הבעל בחיי אשתו, שוב אין הלוקח גובה, שלא יכול השבע.

ב"ש – אף שמת הבעל תחילה גובה הלוקח. דדמי לבע"ח ול"ד לאלמנה (שכאן זמן פרעון מעת הגירושין כבר).

ב. אם היא בחיים צריכה להישבע

ח"מ: אם המגרש חי וטוען שפרע צריכה היא והלקוח להישבע שלא נפרעו. ואם מת, ב"ד טוענים ליתומים שמא אביהם פרע וצריכים להישבע.
והב"ח כתב – אף שהמגרש טוען **שמא** תפסה צרר צריכה להישבע.
ואין הדברים ברורים, שאין שום שבועה על הגרושה אלא בטענת ברי.
כ"כ הב"ש.

ח"מ: ואם פטרה בעלה משבועה פטורה משבועה אף שטוען ברי שפרע לה.

יפסידו הלקוחות

ח"מ: ואם מודה שנפרעה הלקוחות חוזרים עליה :
ואם מודה שנפרעה קודם המכירה – הוי מקח טעות ומחזרת דמים ששלמו לה (דמים מועטים).
ואם נפרעה אחר שמכרה – משלמת סך כל הכתובה.

2. נפרעה אחר שמכרה – נאמנת

ב"ש: נאמנת במיגו שהרי בידה למחול. אבל אם אמרה שנפרעה קודם שמכרה המיגו שלה חלש, שחשבה שאם תמחול עכשיו תצטרך לשלם הכל ולכן מעדיפה לומר שנפרעה קודם המכירה (שאז הוי מקח טעות ומשלמת רק דמי המכירה).

ג

ת' הרא"ש: מי שמת והניח בנים ואלמנה, ומתה האלמנה קודם שנשבעה על הכתובה - הבכור נוטל פי שנים.

ת' הרא"ש: טעמו – כל זמן שלא נשבעה ולא הגבוה ב"ד כתובתה כל הנכסים (כולל חלק הכתובה) בחזקת האב והם יורשים אביהם, ולכן בכור נוטל בהם פי שנים.

ח"מ – משמע אף שנשבעה כל שלא הגבוה קודם מיתתה נכסי האב מקרי. ותימה שהמחבר לא הזכיר זה!

והב"ש – דווקא שלא נשבעה, שאם כבר נשבעה אין בכור נוטל פי שנים, דכיון שנשבעה הנכסים יותר מוחזקים בידה והיורשים הפשוטים גמרו והקנו לה ואפשר שבחלק הבכורה חלוקים.

ד

1. המוכרת כתובתה, בין לבעלה בין לאחרים - לא הפסידה שום דבר מתנאי כתובה.

2. אבל המוחלת כתובתה לבעלה - איבדה כל תנאי כתובה.

א. הגה: ואפילו נדוניתא הפסידה, אם אינה בעין (ריב"ש סימן קמ"ט בשם הרמב"ן והרשב"א).

ב. וי"א דלא הפסידה נדונייתה אא"כ אמרה: 'כל מה שבשטר מחול לך' (מהרי"ו סימן י"ט):

1. כתובות(נג.): אמר רבא – פשיטא לי מוכרת כתובתה לאחרים – יש לה כתובת בנין דכרין. מ"ט? זוזי אנסוה.

2. מוחלת כתובתה לבעלה – אין לה כתובת בנין דכרין. מ"ט? אחולי אחילתה.

בעי רבא – מוכרת כתובתה לבעלה כמוכרת לאחרים או כמוחלת לבעלה?

הדר פשטא: כמורת לאחרים שלא איבדה כתובת בנין דכרין.

מחלה לבעלה מה דין מזונות?

הרא"ש – הפסידה מזונותיה שאחר מותו אבל בחייו יש לה מזונות. כ"כ רש"י.

כ"כ ה"ה(רמב"ן והרשב"א).

כ"פ המחבר (צג/ט) בסתם.

אבל הרמב"ם – הפסידה מזונותיה אף בחיי בעלה.

כ"פ המחבר (צג/ט) בשם י"א.

ומהרי"ן – לא הפסידה אא"כ אמר "כל מה שבשטר אני מוחלת".

האם הפסדיה נדונייתה

- **א. רמב"ן רשב"א ור"ן** – הפסידה אף נדונייתה.

כ"כ ריב"ש[רמב"ם] – נדוניה שאינה בעין הפסידה.

- **ב. ה"ה[רמב"ם]** – לא הפסידה, שאין דין הנדוניה ככתובה (אף שאינו בעין).

כ"פ מהרי"ו.

1. לא הפסידה שום דבר

ח"מ: אפילו כתובת בנין דכרין לא הפסידו (שהקונה קנה כתובה רק אם בעלה יפטר לפניה או יגרשנה, אבל מתה לפני בעלה אין כתובה אלא כתובת בנין דכרין וזה לא מכרה).

ב"ש: ומזונות הפסידה מהיורשים כמ"ש (ג/ט).

2. אבדה כל תנאי כתובתה (רמב"ם)

ח"מ: משמע שאבדה כל תנאי כתובה אף מה שאינו נוגע לה, ולכן אין מזונות לבנות אחר מיתת אביהם, ולא כתובת בנין דכרין.

ול"ד למתחייב לזון בת אשתו (קיד/ג) שאין מחילתה פוטרת מחיוב זה ! ששם בת אשתו זכתה בשעת נישואין. משאכ"כ שהתנה שהבנים הזכרים שייוולדו יזונו, שלא זכו בשעת נישואין שהרי לא היו בעולם.

מ"מ הראב"ד – פוסק שבנות לא הפסידו המזונות.

כ"פ הרמ"א(קיב/א).

וה"ה – הסתפק בזה.

המוחלת

ב"ש: והא דאינה יכולה לומר 'נחת רוח עשתי לבעלי שמחלתי לא הכתובה' !

כיון שכל הנשים יש כתובה ולא תהיה איבה אם לא תמחל לכן ולא יכולה לומר נחת רוח.
כ"ד רמב"ן ורשב"א.

ה

1. רמב"ם: המוחלת כתובתה - אינה צריכה לא קנין ולא עדים, והוא שיהיו דברים שהדעת סומכת עליהם ולא יהיו דברי שחוק והיתול או דברי תימא, אלא בדעת נכונה.

2. הגה: אנסה למחול, כגון שהיה מתקוטט עמה תמיד ומחלה לו כדי שתשב עמו בשלוה - מחילתה בטילה אע"פ שלא מסרה מודעא (תשובת הרשב"א סימן תקפ"ג).

2. רשב"א: המוחלת כתובתה לבעלה – דווקא שלא אנסה שתמחל, אבל אנסה ומחלה ויש עדים על האונס, כגון שהיה מתקוטט עמה כדי שתמחל ומחלה כדי שתשב עמו בשלום – מחילתה בטלה.

1. המוחלת

ח"מ וב"ש: אף ששטר כתובה בידה ולא החזירה לבעלה – מהני מחילתה (אף שבחו"מ יב/ח, רמא/ב יש בזה מחולקת).

דברי שחוק והיתול

ב"ח: מחילה טמירתא (בהיחבא) – לא מהני.
כסף משנה – והיתול כמ"ש ב"ק(צג.) שבור את ידי, שיש הן שהוא כלאו.

2. אע"פ שלא מסר מודעא

ח"מ: היינו באונס הידוע אבל כשאין האונס ידוע צריכה למסור מודעא.
כ"כ (קיח/יז): אשה שמחלה כתובתה ונדונייתה לבעלה, ואחר כך טענה שבאונס מחלה מפני שהיה מגזם עליה לגרשה או לישא אחרת מפני שאינה יולדת, אין זה טענת אונס לבטל המחילה (שצריך מסירת מודעא):

ו

1. המוכר שטר חוב לחבירו, וחזר ומחלו - מחול. ואפילו יורש מוחל.
א. לפיכך מכרה כתובתה ומת הבעל ואחר כך מתה - בנה יכול למחול והמכר בטל.
ב. ואפילו אין לה יורש אחר אלא זה הבן ונמצא פרעון הכתובה עליו - יכול למחול לעצמו כדי לבטל המקח, ויורש הכתובה.

1. כתובות(פה:): אמר שמואל – המוכר שט"ח לחברו וחזר ומחל לו – מחול, ואפילו יורש מוכר.

א. (שם): קרובת ר"מ מכרה כתובתה בטובת הנאה ונתגרשה ומתה. בא הקונה לתבוע הכתובה מביתה. אמר להו רב נחמן אין מי שיציע לבת שתלך ותמחל כתובת אמה לאביה ותחזור ותירש מאביה? הלכה ומחלה.
אמר רב נחמן עשינו עצמינו כעורכי הדיינין. מעיקרא מאי סבר ולבסוף מאי סבר מעיקרא סבר ומבשרך לא תתעלם ולבסוף סבר אדם חשוב שאני.

פרש"י: תלך ותמחל – שהרי אפילו יורש מוחל, ואמה של זו מכרה שט"ח שהיה לה על בעלה.

ב. הרא"ש: משמע שאף בכה"ג שמת גם האב והבת יורשת יחידה – יכולה למחול לעצמה, שאם האב קיים למה חזרו על הבת.
כ"כ הטור.
ובסה"ת – ס"ל שלא יכולה למחול כה"ג שהיא משועבדת לשלם, ואין מחילה מועלת אלא לאדם מעלמא.
כ"כ בח"מ(סו/כג) – אף יורש יכול למחול, מיהו אין היורש יכול למחול לעצמו...
[*: וא"כ יש סתירה בשו"ע]

א. בנה יכול למחול

תו"ס: קשה – מה מהני שימחל, הרי למאן דדיין דינא דגרמי יצטרך לשלם, ומה הרוויח במחילה זו?
י"א – שאינו חייב לשלם רק דמי המכירה ולא דמי כל הכתובה (ולכן מרוויח את ההפרש).

ולרשב"א – שצריך לשלם דמי כל הכתובה י"ל שהוא קטן שאינו חייב לשלם מדינא דגרמי (אבל עדין קשה, אם קטן הוא, איך מועילה מחילתו?).

מי שמכר בחיי אביו כתובת אמו שאם ימות אביו ואח"כ תמות אמו ויירש הוא את כתובתה שיהיה הלוקח עומד במקומה לגבותה, והתנה שאם תערער אמו על המכר שלא יסלקנו מערער, ומתה ולא ערערה - אינו יכול לומר: 'אני במקום אמי וכמו שהיא יכולה לערער על המקח גם אני מערער ואבטלנו', שערעור של עצמו קיבל עליו ודאי.

כתובות(צא): ההוא גברא דזבנה לכתובתה דאימיה בטובת הנאה, ואמר ליה: 'אי אתיא אם ומערערא לא מפצינא לך'. שכיבא אימיה ולא איערערא, ואתא איהו וקא מערער.
סבר רמי בר חמא למימר: איהו במקום אימיה קאי.

אמר ליה רבא נהי דאחריות דידה לא קביל עליה אחריות דידיה מי לא קביל?
תו"ס: אף שאם אמר 'מה שאירש מאבא מכור לך' לא אמר כלום (ב"מ טז.) אר"ת שאם אמר 'שדה **זו** שאירש מאבא מכור לך' מהני אף למ"ד אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם.

קה

דין המוכרת ומוחלת כתובתה

א: יכולה למכור כת/ לאחרים או לבעלה והקונה יגבה הכתובה (ב"ק פט.)

ב: אלמנה שמכרה כתובתה ומתה בלי להישבע – אין למקבל כלום (שבועות מה, מח – אין מוריש שבועה לבניו).

- בגרושה גובה הלוקח בשבועה (רמב"ם).

ח"מ – דווקא שמתה היא תחילה ואח"כ בעלה, שאל"כ דומה לאלמנה (שצריכה שבועה) שאין ללוקח כלום.
ב"ש – אף שמת בעלה לפניה גובה הלוקח. כיון שנתגרשה חל מיד זמן הפרעון לפני מות הבעל ופטורה משבועה, ול"ד לאלמנה ששם זמן הפרעון מגיע רק לאחר מיתת הבעל.

- ואם היא בחיים צריכה גם היא להישבע אם הבעל טוען שפרע או אנו טוענים ליורשים שפרע אביהם (רא"ש).
- אמרה האישה שנפרעה (רא"ש):

אם נפרעה אחר שמכרה – נאמנת במיגו שיכולה למחול.
אם נפרעה קודם – אינה נאמנת שהמיגו חלש (שחשבה שאם תאמר שמחלה עכשיו תצטרך לשלם מחיר כל הכתובה).

ג: מתה קודם שנשבעה על הכתובה – בכור נוטל פי שנים (ת' הרא"ש).

ד: המוכרת כתובתה (אפילו לבעלה) – לא הפסידה תנאי כתובה (נג.).

- אבל מוחלת כתובתה לבעלה – הפסידה כל תנאי כתובה (שם).
  - האם הפסידה נדונייתה

- רמב"ן ורשב"א – הפסידה.
כ"כ ריב"ש[רמב"ם] – הפסידה כשאינה בעין.
כ"פ הרמ"א
- ה"ה[רמב"ם] – לא הפסידה. כ"כ מהרי"ל.
כ"פ הרמ"א(י"א).

- ח"מ: משמע שמזונות הבנות כתובת, בנין דכרין – הפסידה
מ"מ הראב"ד פסק שמזונות הבנות לא הפסידה.
כ"פ הרמ"א.

ה: המוחלת כתובתה א"צ עדים ולא קניין (רמב"ם).
הגה – אנסה למחול כתובתה לא הוי מחילה (ת' הרשב"א)

ו: המוחלת כתובתה ומת הבעל ואח"כ מתה היא יכול בנה למחול כתובת אמו לבעל להפסיד הקונה (שם פה:).
√הרא"ש: אפילו הוא יורש יחידי שמוחל לעצמו לאופיקי סה"ת – דס"ל שבהכ"ג אין יכול למחול.

ז: מכר כתובת אמו בחייה שאם ירש אותה יהא מכור.
אא"כ תערער אמו, ומתה אמו ועכשיו הבן מערער במקום אמו – לא מהני (צא:- אחריות דידיה מי לא קביל?)

סימן קו: הכותב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא.

ובו **ב** סעיפים (ב"ב: לקב, קלג.)

א

1. הכותב כל נכסיו לבניו, בין זכרים בין נקבות, א. בין בריא בין שכיב מרע, וכתב לאשתו עמהם ב. קרקע כל שהוא או דקל לפירותיו או פירות מחוברים והם צריכים עדיין לקרקע, הואיל ועשה אותה שותף בין הבנים ושתקה כשנודע לה ולא מיחתה - איבדה עיקר כתובתה ותוספת (אבל לא נדונייתא) (המ"מ פ"ו מזכייה).

2. ואינה טורפת מנכסים אלו כלום. אבל מנכסים שיבואו לו אחר כך גובה מהם, אפילו באו לידו מאותם הנכסים עצמם, כגון שמת אח מהבנים וירשו.

1. ב"ב(קלב.): משנה – הכותב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא איבדה כתובתה.

רבי יוסי אומר — אם קבלה (שמחלה שעבודה) אע"פ שלא כתב לה איבדה כתובתה.

גמ': משום שכתב לה קרקע כלשהו איבדה כתובתה?

- אמר רב – במזכה להם על ידה (פירוש שנתנה סודר שלה שיקנה להם).
- ושמואל אמר – במחלק בפניה ושותקת.
- רבי יוסי בר חנינא – באומר לה טלי קרקע זו בכתובתך.

והא מדקתני (במשנה) רבי יוסי אומר אם קבלה עליה אע"פ שלא כתב לה – מחלה. **משמע** שת"ק ס"ל שצריכה כתיבה ⊥ קבלה, וקשיא לכולהו (שלא הצריכו שנתרצתה)?

√**אר"נ:** (שר"נ ס"ל כרבי יוסי כשמחלה בפירוש אף שלא נתן לה או שנתן לה ושתקה ולא מחלה – איבדה כתובתה). טעמו כיון שעשאה שותף בין הבנים – מחלה כתובתה (אף שלא קיבלה בפירוש, כיון שכתב לה).

כ"פ הרי"ף – עשאה שותף בין הבנים איבדה כתובתה, ודוקא בשותקת, וכ"ש המקרים של רב ושמואל וכו'.

כיון שעשאה שותף (רב נחמן)

√ **הרא"ש** – דעה זו מקילה מכולם, שאף שלא חילק בפניה ולא א"ל טלי קרקע וכו' כל שידעה ושתקה, כיון שנתן לה כבוד ועשאה שותף בין הבנים איבדה כתובתה. כ"פ הרמב"ם והר"ן

ור"ח פירש – דווקא כשעשאה שותף וקיבלה חלק שוה כמו הבנים, אבל קרקע כלשהו לא איבדה.

ואינו נאה לרא"ש.

א. שם(קלב:): בעי רבא, האיך בבריא? תיקו

תיקו

√**הרא"ש** – ומספק לא מוציאים כתובה.
כ"פ רשב"ם, רמב"ם, ה"ה והר"ן.

והרי"ף – מעמידים כתובה על חזקתה ועל הבעל להביא ראיה שמחלה.

ב. (שם): ההוא שחילק 1/2 לבת אחת, 1/2 לבת שניה ו 1/3 בפירות לאישה.
איקלע ר"נ לגבי רב חיסדא, א"ל בכה"ג מאי?
א"ל הכי אמר שמואל – אפילו לא הקנה לה אלא דקל לפירותיו איבדה כתובתה.
א"ל אימר שהקנה גוף הקרקע, אבל כאן רק פירות, מהו? א"ל **במטלטלים ודאי לא איבדה.**

כ"פ הרמב"ם – שאם כתב לה מטלטלים לא איבדה כתובתה, וכן אם שייר לעצמו קרקע כלשהו (שלא נתן כל נכסיו) או אפילו שייר לעצמו מטלטלים (לפי תקנת הגאונים) כתובתה קיימת.

לאחר תקנת הגאונים אם כתב לה ממטלטלים

נמ"י והב"י – בזה"ז שגובה ממטלטלים אבדה כתובתה, שדינה כאילו כתב לה קרקע.

√אבל לדעת הרמב"ם – אם כתב לה מטלטלים לא איבדה כתובתה. כ"ד ש"פ והב"ח

וטעמו: דווקא כשייר לעצמו מטלטלים אמרינן שאיבדה כתובתה כיון שיכולה לגבות ממטלטלים, אבל כתב לה מטלטלים ל"א שמחלה בשביל זה שאינם חשובים.

דקל לפירותיו (איבדה כתובתה).

פרשב"ם: ה"ה לפירות מחוברים שאיבדה כתובתה.

2. שם(קלב:): ההוא דאמר 1/3 לבת, 1/3 לבת שניה ו 1/3 לאשתו שאיבדה כתובתה. אם מתה אחת

הבנות:
סבר רב פפי – לא מקבלת מירושת הבת שמתה.
√א"ל רב כהנא – אילו קני (הבעל) לא שקלא? גם כאן היא נוטלת.

פרשב"ם: מתה אחת הבנות – בחיי האב וחזרה זו וירשה.
אילו קני – הבעל נכסים אחרים אח"כ האישה גובה מהם שלא מחלה האישה רק לנכסים שהיו אז.

אם חילק נכסיו בנו לבין אחרים (ולא בניו)

רשב"ם – ה"ה אם חילק נכסים לאחרים הפסידה.

√**אבל רמב"ם והרא"ש** – דווקא שחילק נכסיו בינה לבין בניו, שאז חלק לה כבוד שעשאה שותפה בין הבנים, אבל חילק לאחרים לא איבדה כתובתה.
כ"פ המחבר ('הכותב נכסיו **לבניו**').
כ"פ ח"מ וב"ש.

הר"ן: וכ"ז דווקא בכתובה שהפסידה כתובתה, שמקולי כתובה שאנו כאן. אבל בע"ח (או נדוניה) אף שיחלק כל נכסיו לפניו ונתן לו מקצת – לא מחל על חובו.

מהרא"י: בעלה ציוה בפניה הרבה דברים, והסכימה על דבר אחד, ועל שאר דברים שתקה – לכו"ע לא הוי שתיקה מחילה.

1. הכותב כל נכסיו

ח"מ: כותב ל"ד, אלא אם הוא שכ"מ מספיק באמירה, ואם הוא בריא צריך קניין. כ"כ ב"ש.

כשחלק בפניה

ב"ש – לדעת הרמב"ם שפסק כרבי יוסי - אם חלק בפניה אפילו לא נתן לה כלום כיון ששתקה איבדה כתובתה.
וח"מ – דווקא שנתן לה חלק, שאל"כ אף ששתקה לא איבדה כתובתה.

ב"ש: **כשלא חלק בפניה**
√**לרמב"ם** – אף שחלק שלא בפניה כיון ששתקה כשנודע לה איבדה.
כ"ד הרא"ש, הר"ן. וכ"ד המחבר.
לדעת רש"י – דווקא שחלק בפניה.
וכ"ה במרדכי(מהר"ם, בעל המאור, עיטור ור"ח).

אבל לא נדונייתה (ה"ה)

ב"ש: מ"מ אם קבלה עליה בפירוש אז הוי מחילה על הכתובה ומהני אף על הנדוניה אם אינה בעין.
רש"ך – וכ"ש אם נטלה בקניין.
באה"ט: דין שליש שמוסיף לה בעלה
רשד"ם – דינו כנדוניה שלא איבדה
אבל המהרי"ט – דינה ככתובה שאיבדה.

2. ואינה טורפת

ספר ישועות יעקב: דווקא נכסים שהיו בעין ונתן לבניו אמרינן מחלה, אבל אם מכר קודם חלק מנכסיו, על אלו לא מחלה (וטורפת מהם).
והבית יעקב – מחלה אף על מה שמכר קודם.

ב

1. כתב לה עמהם מטלטלין בלבד, א. או ששייר לעצמו קרקע כל שהוא - כתובתה קיימת.

2. ולפי מה שתקנו הגאונים שכתובה נגבית מהמטלטלין - אפילו שייר מטלטלין כל שהוא, כתובתה קיימת, שהרי היא אומרת: 'ממה ששייר אני גובה', ומתוך שתרד למה ששייר תרד לשאר נכסים ותטרוף.

3. הגה: מי שציוה לתת לבניו כך וכך, או לאחרים, וציוה כך לפני אשתו, ושתקה:
א. י"א - שצריכה לקיים (מרדכי ריש אלמנה ניזונית בשם ראב"ן ובפרק מי שמת).
ב. ויש - חולקים (מרדכי פי"ב בשם הר"ם).

4. ולכו"ע אם אמרה למקצת דבריו אין, ומקצת דבריו שתקה - דלא הוי מחילה במה ששתקה, אבל במה שאמרה אין, צריכה לקיים (פסקי מהרא"י סימן פ"ו). **ואינה יכולה לומר שעשתה שלא לטרוף דעתו** (מהרי"ו סימן י"ט).

5. ואם קבלה קנין לקיים מתנותיו, ואחר כך אומרת שלא מחלה כתובתה ומה שקבלה קנין

משום שהנכסים היו בידה וברשותה, הדין עמה וגובאת כתובתה (ריב"ש סימן רמ"ו).

1. (שם): ההוא שחילק 1/2 לבת אחת, 1/2 לבת שניה ו 1/3 בפירות לאישה.
איקלע ר"נ לגבי רב חיסדא, א"ל בכה"ג מאי?
א"ל הכי אמר שמואל – אפילו לא הקנה לה אלא דקל לפירותיו איבדה כתובתה.
א"ל אימר שהקנה גוף הקרקע, אבל כאן רק פירות, מהו? א"ל **במטלטלים ודאי לא איבדה**.

כ"פ הרמב"ם – שאם כתב לה מטלטלים לא איבדה כתובתה, וכן אם שייר לעצמו קרקע כלשהו (שלא נתן כל נכסיו) או אפילו שייר לעצמו מטלטלים (לפי תקנת הגאונים) כתובתה קיימת.

א. ב"ב(קלג.): ההוא דפלגינהו לנכסיה לאתתיה ולבניה, שייר חד דיקלא:
סבר רבינא למימר - לית לה אלא חד דיקלא.
√אמר ליה רב יימר לרבינא - אי לית לה, חד דיקלא נמי לית לה. אלא מיגו דנחתא לדיקלא נחתא נמי לכולהו נכסי. וכתובתה קיימת

2. לאחר תקנת הגאונים אם כתב לה ממטלטלים

נמ"י והב"י – בזה"ז שגובה ממטלטלים אבדה כתובתה, שדינה כאילו כתב לה קרקע.
√אבל לדעת הרמב"ם – אם כתב לה מטלטלים לא איבדה כתובתה. כ"ד ש"פ והב"ח
וטעמו: דווקא כשייר לעצמו מטלטלים אמרינן שאיבדה כתובתה כיון שיכולה לגבות ממטלטלים, אבל כתב לה מטלטלים ל"א שמחלה בשביל זה שאינם חשובים.

3. ד"מ(מרדכי): ראובן שטען על אמו שאביו ציוה לתת לו כו"כ מנכסיו בפני אמו ושתקה:

א. ת' ראב"ן – שתיקתה הוי מחילה וצריכה לקיים, ואפילו אח"כ רוצה למחות לא יכולה.
כ"כ מהרי"ו – ואינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי.

ב. הר"ם – אינה צריכה לקיים מאחר שלא חלק **כל** נכסיו.

4. מהרא"י: אם ציוה בעלה בפניה הרבה דברים, ואמרה לדבר אחד כן, ולשאר דברים שתקה – לכו"ע לא הוי שתיקה מחילה.

2. שייר מטלטלים כלשהו

ב"ש: לדעת הב"י – ה"ה אם נתן לה מטלטלים הפסידה כתובתה, כי בזה"ז מטלטלים כקרקע.
כ"כ שליטי גיבורים, הר"י אדרבי. וכ"מ בסימן(קט/ב)

אבל ד"מ והב"ח – יש לחלק בין שייר לעצמו שמחלה, לבין אם נתן לה מטלטלים בחלקה שלא מחלה (שדוקא כשנתן לה קרקע שחשוב מוחלת).

סיכום: שייר מטלטלים לעצמו

ב"י, שליטי גיבורים – הפסידה כתובתה.
רמב"ם, ד"מ והב"ח – לא הפסידה.
כנה"ג: כיון שיש מחלוקת, אם האישה מוחזקת יכולה לומר קי"ל. ואם אמר לה בפירוש 'טלי זאת בכתבתך' ושתקה לכו"ע הפסידה.
ח"מ: ואפשר שאם כתב ליורשיו קרקע ולאישה מטלטלים אף שליטי גיבורים יודה שאין זה שותף בין הבנים.

3א. י"א שצריכה לקיים (ראב"ן)

ח"מ: פסק זה תמוה, הרי קי"ל (ב"ב קלב:) דווקא שלא שייר מנכסיו וכתב לה קרקע כלשהו (או שקיבלה בפירוש למחול). אבל שתיקה לבד בלא שנתן לה קרקע כלשהו – לא איבדה כתובתה?
ועוד שראב"ן לטעמי דמטלטלי יתמי לא משתעבדי לאלמנה רק בתפיסה, ולא קי"ל כראב"ן בזה!
והב"ש – כ"כ פסקי מהרא"י כהראב"ן.
וטעמו דס"ל ששם (ב"ב קלב:) מיירי כשמחלק נכסיו **שלא** בפניה ולכן צריך לחלק כל נכסיו, אבל בפניה אף שחילק רק מקצת ומנכסיו ושתקה מחלה.

ב. ויש חולקים (הר"ם)

ט"ז(מרדכי): ציוותה האלמנה לתת מנכסיה לפלוני לפני בנה ושתק, ואחר מותה אומר הבן שלא נשבעה על הכתובה, ומה ששתק מפני שלא רצה להכעיסה – כיון ששתק צריך לקיים.
ול"ד לשתקה כאן שיש חולקים, משום ששם אין עליה אלא שבועה והוא שתק, סברא היא כיון ששתק ולא ביקש ממנה שבועה כך היה דעתו בעת שציוותה (שלא לבקש שבועה).
כ"כ ב"ש.

4. אבל במה שאמרה אין

ח"מ: כבר כתבתי שאם קיבלה בפירוש והסכימה למעשיו (שאמרה אין) – הוי מחילה וא"צ קניין.
וקשה: למה ל"א נחת רוח עשיתי לבעלי, כמו בקנה מהאיש וחזר וקנה מהאישה?

ח"מ – שאני שכ"מ שאין לו טענת איבה 'עיניך נתת במיתה' שהרי ממילא הולך למות (ולכן אין לה טענת נחת רוח).

וב"ש – כיון שבשאר דברים לא אמרה 'אין' מוכח שלא עשתה נחת רוח.

5. שהנכסים בידה

ח"מ: לא מטעם שכתב הרמ"א (שהנכסים בידה) פסק והריב"ש לזכות האישה, אלא מטעם שעל זכות גביית כתובתה לא מחלה (וכמו ב"ד שמכרו קרקע יתומים שהיתומים לא אבדו זכותם).

ולפי טעם הריב"ש – הוא חלוק עמ"ש הרמ"א(4.) שאמרה 'אין' צריכה לקיים, שכ"ז שלא מחלה זכות כתובתה א"צ לקיים.

אבל לטעם הרמ"א (שהנכסים בידה) אינו חולק על (4.) שכל שאין הנכסים בידה וקבלה בקניין לקיים מתנותיו כוונתה שתמסור הנכסים ולא תטרוף מהם.

קו. נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא (ב"ב קלב, קלג)

א: המחלק **כל נכסיו** ונתן גם לאשתו (ב"ב קלב.)

מצב אחד: מחלק כל נכסיו לבניו ונתן לאשתו קרקע:
- מחלוקת ת"ק * ר' יוסי במשנה
- מחלקות בגמרא: רב, שמואל, ר' יוסי בר חנינא.
- אר"נ: כיון שעשאה שותפה בין הבנים אבדה כתובתה

▪ נתן קרקע לאשתו:
√ רי"ף רא"ש והרמב"ם – קרקע כלשהו.
ר"ח - דווקא כאחד הבנים.

▪ חלק בפניה ולא נתן לה כלום ושתקה (לפי הרמב"ם שפסק כרבי יוסי):
ב"ש – אבדה כיון ששתקה (שהגמרא מיירי שלא בפניו ולכן צריך לחלק גם לה)
ח"מ – אם לא נתן לה אף ששתקה לא איבדה.

▪ מה דין הנדוניא?
הרא"ש והר"ן: אבדה רק כתובתה (עיקר ותוספת) אבל נדוניה לא איבדה.
כ"כ המחבר והרמ"א.

מצב ב: המחלק כל נכסיו ונתן לאשתו **מטלטלים**:

▪ (ב"ב קלב.): מטלטלים קאמרת, מטלטלים ודאי לא הפסידה. כ"פ המחבר.

▪ הדין לאחר תקנת הגאונים:
נמ"י והב"י – בזה"ז איבדה כתובתה.
√רמב"ם – לא איבדה כתובתה.

מצב ג: חלק כל נכסיו לבניו ונתן לאשתו קרקע וחזר וקנה נכסים נוספים – גובה מהם (שם קלב. קלג.).

מצב ד: חלק נכסיו לבניו ושייר מנכסיו לעצמו – לא איבדה (שם קלג.)

▪ שייר לעצמו מטלטלים – כתובתה קיימת וגובה כתובתה מהם (מחבר והרמב"ם).

מצב ה: מחלק כל נכסיו לאחרים ונתן לאשתו קרקע:
√רמב"ם, רא"ש – רק כשחילק לבניו הפסידה אבל לאחרים לא הפסידה.
רשב"ם – אף לאחרים איבדה כתובתה.

סימן קז: הכותב כל נכסיו לאשתו אם קנתה, ויצא עליו שטר חוב.

ובו י סעיפים (ב"ב: קלא, קלב)

א

1. הכותב כל נכסיו לאשתו, א. בין בריא בין שכיב מרע, ב. אף על פי שקנו מידו - לא עשאה אלא אפוטרופא על יורשיו, ג. בין שהיו יורשיו בניו ממנה או מאשה אחרת או אחיו, או שאר יורשין.

2. ואם שייר כל שהוא, בין קרקע בין מטלטלין - קנתה כל מה שכתב לה. א. (טור: בין כך ובין כך לא אבדה כתובתה).

1. ב"ב(קלא:): אר"י א"ש – הכותב כל נכסיו לאשתו לא אעשה אלא אפוטרופא.

פרשב"ם: אפוטרופא – דאומד דעתו היא שאין אדם מניח בניו ונותן את הכל לאשתו, ולא נתכוון אלא לעשותה אפוטרופוסית כדי שיחלקו לה כבוד.
וזה אחד מ ג' הלכות שהם 'הילכתא בלא טעמא', שאף שכתב לה שטר ונתן לה הכל אנו אומרים שלא כיון אלא לעשותה אפוטרופוסית.

א. ב"ב(קלב.): בעי רבא – כתב לה כל נכסיו במתנת בריא מה דינו (שאם משום כבודה הרי הוא חי ויכבדוה מאימתו)? ולא איפשטא.

הר"י מיגאש: כיון שלא איפשטא אזלינן לקולא (ליורשים) ולא עשאה אלא אפוטרופוסית.
כ"פ רמב"ם, ב"י(רי"ף והרא"ש).

ב. באור הגר"א: בבריא ע"כ מיירי בקניין.

ג. שם(קלא:): איבעיא להו – אישה אצל בני הבעל או אצל אחים מהו, מי אמרינן שגם לגבי אלו מקפיד שיכבדוה ולא עשאה אלא אפוטרופוסית כדי שיכבדוה, א"ד נתכוון להקנותה שאינו חושש אם לא יכבדוה?
ואסיקנא: לא עשאה אלא אפוטרופוסית.

√**כ"פ הרמב"ם** - בין שהיו יורשיו בניו ממנה או מאשה אחרת או אחיו, או שאר יורשין לא עשאה אלא אפוטרופוסית.

2. ב"ב(קלב.): ההוא דפלגינהו לנכסיה לבניו ולאשתו, ושייר (לעצמו) חד דיקלא:
סבר רבינא למימר - לית לה אלא דיקלא.
√**א"ל** רב יימר לרבינא אי לית לה דיקלא נמי לית לה, אלא מגו דנחתא לדיקלא נחתא נמי לכלהו נכסי.

וגם שם(קנ:): אמר רבא אמר רב נחמן - חמשה עד שיכתבו כל נכסיהם, ואלו הן: שכיב מרע, עבדו, אשתו, ובניו, מברחת.
שכיב מרע דתנן שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים ושייר קרקע כל שהוא מתנתו קיימת לא שייר קרקע כל שהוא אין מתנתו קיימת.

1א. בין בריא

ב"ש: כיון ששאלה זו לא נפשטה אם תפסה מהני.
מיהו אם קודם שנתן לה אמר שאין תפיסתה אלא לשם אפוטרופוסית לא מקרי תפיסה.

ב. אע"פ שקנו מידו

ח"מ: הרבותא בשכ"מ שדבריו ככתובים ומסורים אעפ"כ אף שקנו מידו לא הוי מתנה אלא אפוטרופוסית.
ובחו"מ(רמו/ז): יש מי שאומר שהכותב **כל** נכסיו לבן בין הבנים, אם נתן בקניין וייפה כוחו קנה. וי"א – שאעפ"כ לא קנה.

אלא אפוטרופוסית

ח"מ: ודוקא ביתומים קטנים, אבל גדולים יכולים לומר אין אנו צריכים אפוטרופוס וצריכים להחזיר הם הממון (כמו שנתבאר בחו"מ רצ/כו-הגה) ועכ"פ קודם חלוקה צריכים לקבל אותה לאפוטרופוסית

ג. או שאר יורשים (רמב"ם)

ח"מ: כ"כ נמ"י(ריטב"א) – שדין אישה אצל שאר יורשים כדין אישה אצל האחים (שנעשית אפוטרופוסית).
אבל הרא"ש – עד אחיו חושש לכבוד האישה (ועשאה אפוטרופוסית) אבל בני אחי הבעל והרחוקים יותר אינו חושש שיכבדוה והוי מתנה.

2א. לא איבדה כתובתה

ב"ש: טעמו דממ"נ – אם שייר תו ל"א דאיבדה כתובתה לדעה קיימתא ס"ג, ואם לא שייר – אז לא הוי מתנה, וממילא יש לה כתובה.
ולדעת יש מי שאומר ס"ד (שיטת הרא"ש) דכל שכתב לשון 'כל נכסיו' אף ששיר הרבה אבדה כתובתה.

ב

בד"א, בנשואה. אבל אם כתב כל נכסיו לאשתו ארוסה, או לגרושה, אף על פי שלא שייר כלום - מתנתו קיימת. א. (*טור:* ואבדה כתובתה, אא"כ ששייר מקצת נכסים – כמבואר בסעיף שאחר זה).

1. ב"ב(קלב.): בעי רבא – מכר כל נכסיו במתנת בריא מהו?

ת"ש: כתב כל נכסיו לאשתו ויצא עליו שטר חוב.

ר"א אומר - תקרע מתנתה ותעמוד על כתובתה.

וחכ"א - תקרע כתובתה ותעמוד על מתנתה ונמצאת קרחת מכאן ומכאן.

במאי? אילימא בשכ"מ - הא אמרת לא עשאה אלא אפוטרופוס. אלא לאו בבריא.

√רבינא אמר – לעולם בבריא ומיירי באשתו ארוסה ואשתו גרושה (שלא חושש שיכבדוה) מתנתו קיימת.

ג

1. הכל לשון הרמב"ם: כל אשה שקנתה כל נכסי בעלה במתנה גמורה - איבדה כתובתה ותקרע (כתובתה)**. לפיכך אם יצא שטר חוב עליו מוקדם למתנה זו, והלכו כל הנכסים בפריעת החוב - תשאר היא בלא כלום ולא תקח בכתובתה שקדמה לחוב, שאומדן דעת הוא שבהנאה שבאה לה בשמועה זו שכתב לה כל נכסיו איבדה כל זכות שיש לה בנכסיו מצד כתובתה א. בין מאותם שהיו לו בין מאותם שמכר או נתן קודם לכן. ב. אבל אם אחר כך זכה בנכסים, גובה כתובתה מהם.**

1. ב"ב(קלב.): כתב כל נכסיו לאשתו ויצא עליו שטר חוב.

ר"א אומר - תקרע מתנתה ותעמוד על כתובתה.

√וחכ"א - תקרע כתובתה ותעמוד על מתנתה ונמצאת קרחת מכאן ומכאן.

אר"נ: הלכה כחכמים, וטעמו אומדן דעתא דניח"ל דליפוק עלה קלא שכתב לה כל נכסיו אפילו ליום אחד.

פרשב"ם: ויצא עליה – שט"ח שקדם למתנתה.

תקרע כתובתה – שמחלה כתובתה. ול"ד תקרע אלא שלא תוכל לגבות מנכסים אלו, אבל אם קנה אח"כ אחרים תוכל לגבות מהם.

ותעמוד על מתנתה – אם אין בע"ח שבא לטרוף, ואם בא תמצא קרחת מכאן ומכאן.

מיהו לא הוי מחילה בטעות כיון שבאותה שעה היתה מתנה גמורה.

א. ת' הרא"ש: אף נכסים שמכר הבעל קודם המתנה הפסידה, שהרי כשמכר הבעל הניחו הלקוחות בני חורין שתגבה כתובתה, ואם מחלה שעבדו בני חורין שהניחו הלקוחות היא הפסידה על עצמה.

ועוד שאין מחילה לחצאין אלא שמחלה הכל.

דרישת הארי – לפי טעם הראשון אם כתובתה יתרה על המתנה (בני חורין שהניחו הלקוחות) גובה השארית מהלקוח.

והט"ז - וזה אינו אלא עיקר הטעם שאין מחילה לחצאין

ב. רשב"ם: אבל מה שיזכה אח"כ הבעל בנכסים ודאי גובה מהם, שהרי כותב לה בכתובתה 'דאקני ודעתיד למקני'.

1. שקנתה כל נכסי בעלה (רמב"ם)

ח"מ: מפשט לשון המחבר (רמב"ם) משמע שדוקא שקנתה **כל** נכסיו בלא שיור, ולא תלוי אם כתב לה כל נכסיו רק בקניה, ולא כמ"ש הרא"ש בסעיף שאחר זה.

ותקרע כתובתה

רשב"ם: ל"ד תקרע שהרי הנכסים שיזכה אח"כ תגבה. כ"כ ח"מ וב"ש.

שט"ח מוקדם

ב"ש: אבל אם המתנה שלה והשט"ח היו באותו יום, עדיף זכותה מחמת המתנה (אבל מחמת הכתובה בע"ח קודם).

אבל הט"ז – דווקא שהמתנה קודמת ממש לבע"ח, אבל באותו יום אין כוח למתנה כלל, שהרי נתן המתנה כשהיה כבר בע"ח והוי נותן דבר שאינו שלו.

שאומדן דעת

ב"ש: אף כאן לא הפסידה אלא כתובה ולא נדוניא (שכל מחילה שהיא ע"י אומדן אין אומדן שמחלה מה ששלה – נהורא דיעקב).

וכן כששתקה כ"ה שנים ולא תבעה כתובתה שהאומדן שמחלה כתובתה לא הנדונא.

ב"ש: אומדן דעת – וזה קיים בגרושה.

ד

ת' הרא"ש: **יש מי שאומר דהא דלא הפסידה כתובתה כששייר, היינו כשכותב לה סכום מנכסיו, ואפילו אם הסכום הוא גדול כגון שכתב לה מחציתם או שני שלישים. אבל אם כתב לה כל נכסיו ופירש השיור, אפילו אם שייר הרבה, איבדה כתובתה מנכסים שיש לו, שכבוד שעושה לה שכתב לה כל נכסיו גורם המחילה.**

יש מי שכתב... כל נכסיו (הרא"ש)

ח"מ: כבר כתבתי שמלשון הרמב"ם לא משמע כן.

או שני שלישים

ח"מ: אף שכתב לה סכום גדול מנכסיו (כגון 10,000 כשכל נכסיו רק 5,000) – לא מחלה, שעיקר המחילה תלוי בכבוד שעושה לה, שכותב 'כל נכסיו'.
כ"כ ב"ש.

ה

נמ"י (הרא"ה): **יש מי שאומר שאם הוברר הדבר שהערים במתכוין כדי להפסידה, לא איבדה כתובתה** (דאנן סהדי דאילו ישעה שדרך שנאה עושה כן להפסידה – לא היתה מוחלת, שאין זה יקר אלא גרף של רעי).

שהערים במתכוין

ח"מ: פירוש שידע שיש לו עליו חובות מוקדמים למתנה ונתכוין להפסיד כתובתה.

ט"ז: ה"ה לעניין כותב לאשתו בין הבנים (קו/א) שגם שם הטעם משום מחילה.

ו

1. היו לו שתי נשים וכתב כל נכסיו לשתיהן - לא קנתה שום אחת מהן, ושתיהן אפוטרופסות.

א. אבל אם כתב: 'חצי נכסי לאשתי פלונית וחצי נכסי לאשתי פלונית' - הראשונה קנתה שהרי שייר, והשנייה לא קנתה.

ז

2. כתב כל נכסיו לאשתו ולבנו - אשתו קנתה החצי, ובנו לא קנה, אלא הוא אפוטרופוס.

א. ויש מי שאומר ששניהם אפוטרופוסים.

3. הגה – *ב"י(ת' רבנו האי):* **היה לו בן ואשה, ואמר: 'כך וכך נכסים לבני והשאר לאשתי' - ודאי נתכוין למתנה גמורה. דאם היה רוצה לעשות אפוטרופוס, לא היה נותן המקצת לבן, שהרי הכל שלו.**

1. הרא"ש: ואם כתב כל נכסיו לשתי בניו (ה"ה לשני נשיו כדלקמן) – הוו שניהם אפוטרופוס.

א. ואם כתב חצי לבני פלוני וחצי לבן השני – הראשון במתנה והשני אפוטרופוס, מדלא כתב 'כל נכסי לפלוני ופלוני'.

√**וכן** הדין בשתי נשיו.

2. ואם כתב כל נכסיו לאשתו ולבנו – לאשתו במתנה ולבנו אפוטרופוס, שאשתו לגבי בנו הוי אחר.

א. והטור(הר ישעיה) בחו"מ(רמו/יא) – כותב לאשתו ולבנו שניהם אפוטרופוסים.

והרמב"ן והר"ן(בה"ג) – חולקים על הרא"ש(1.), דווקא בן בין הבנים עשאו אפוטרופוס אבל כשכתב לשני בניו קנו קניין גמור, דכיון שדין זה הלכה בלא טעם אין לנו אלא מה שמנו חכמים.

וה"ה כתב לשתי נשיו כל נכסיו – הוי קניין גמור (ורק כשכותב לאישה אחת נעשית אפוטרופוסית), דכיון שאפוטרופוסית הילכתא בלא טעמא ל"א אלא מה שמופיע בש"ס.

1א. חצי... חצי... הראשונה קנתה

ב"ש: שאז ע"כ כוונתו להקדים הראשונה, מדלא כתב שתיהן יחדיו.

ח"מ: ה"ה אמר 2/3 לראשונה ו – 1/3 לשניה (אף שלא יכל לכוללן יחד) – לראשונה במתנה ולשנייה אפוטרופוסית [שלא שייך לעשות אפוטרופוסית אחת על 2/3 ואחת על 1/3].

2. לאשתו ולבנו – אשתו קנתה

ח"מ: טעמו – שאשתו לגבי בנו דינה כאחר ומסתמא עשה בנו אפוטרופוס ולאשתו במתנה.

ולכן אפילו כתב לבנו ואשתו מ"מ האישה קנתה (אף שאין שיור).

ואם כתב חצי לבנו וחצי לאשתו – אף לבנו הוי מתנה כיון שנתן לבנו תחילה ושייר לאשתו.

כ"כ ב"ש.

ח

1. כתבם לאשתו ולאחר - האחר קנה החצי, ואשתו - הוי אפוטרופוס בשאר החצי.

2. *ת' הרא"ש:* **וכל היכא שיש להוכיח מתוך השטר דלא נתכוין לאפוטרופא אלא למתנה גמורה - הויא מתנה** (כ"כ רמב"ן, ר"ן, רשב"א ונמ"י).

1. ב"ב(קלא:): אשתו ואחר. לאחר במתנה ולאשתו אפוטרופוסית. כ"פ הטור.

והרש"ל – לא גרס קטע זה בגמרא.

1. כתב לאשתו ולאחר

ח"מ: ואם כתב חצי לאשתו וחצי לאחר אף לאשתו הוי מתנה (כמ"ש רמו/י). כ"פ ב"ש.

ט

1. *ת' הרא"ש:* **אם אמר: 'אשתי תמשול בכל הנכסים' - אינו לשון מתנה אלא לשון אפוטרופוס.**

2. (מי שכתב נכסיו לאשתו ואחריה ליורשיו - הוי מתנה ולא אפוטרופסות) (הגמ"ר).

2. ד"מ: כתב הגמ"ר(ריב"א) – מי שכתב נכסיו לאשתו ואחריה לילדי בנותיו, מאחר שכתב 'אחריה לפלוני' ודאי למתנה גמורה נתכוון, שבלשון 'אחריך',

הראשון עיקר והשני טפל. ועוד שאם היא אפוטרופוסית נמצא שבחייה הנכסים שייכים לבנות (שהבנות ירשו והיא רק אפוטרופוסית) ואחרי מותה יהיו שייכים לנכדות? אלא ודאי למתנה גמורה התכוון שלא יאכלו בעלי הבנות הכל.

1. אשתו תמשול

ח"מ: אף ששייר מ"מ לשון 'תמשול' הוא לשון אפוטרופוס. כ"כ ב"ש.

באה"ט: ואם אמר 'אחריה **לאחד** מהיורשים' (יורש מסוים) – י"ל שלאפוטרופוס נתן וכוונתו שלא ירשו אחרים רק יורש מסוים.

1. אם אמר: 'תיטול בתי פלונית חמישים זהובים ופלונית בתי חמישים זהובים, והיו לו שלש בנות ואשה אחת, אמרו לו: 'ואשתך מה תהא עליה'? אמר: 'השאר שלה של אשתי' - הוי מתנה גמורה כיון שהעמיד ירושת התורה אפילו באחד מיורשיו.

2. (ציוה לתת מנכסיו לצדקה: א. הוי שיור. ב. ויש חולקים).

1. ת' הגאונים לרבנו האי: אם אמר: 'תיטול בתי פלונית חמישים זהובים ופלונית בתי חמישים זהובים, והיו לו שלש בנות ואשה אחת, אמרו לו: 'ואשתך מה תהא עליה'? אמר: 'השאר שלה של אשתי' – דבריו קיימים ול"א עשאה אפוטרופוסית, כיון שכבר חילק לבנותיו היורשות מה שרצה, שאילו נתן לאחרים ונתן גם לאשתו היתה אפוטרופוסית על נכסיו (כדי שהיורשים ירשו) אבל עכשיו שכבר נתן לבנותיו ודאי מה שנתן לה הוי מתנה.

ואף שלגדולה הנשואה לא נתן כיון שהעמיד ירושת התורה ואפילו באחד מבניו קמה, וא"צ לחלק לכל יורשיו (שהתורה נתנה לו רשות להנחיל נכסיו למי שירצה).

2. הגמ"ר: א' שכתב לאשתו כל נכסיו רק ציוה לתת לצדקה י' ליטרות וס"ת וטלית:

- **א.** אחד מהגדולים פסק – דלא הוי שיור והיא אפוטרופוסית.
- **ב.** וריב"א פסק - דהוי שיור ולכן הוי מתנה.

1. כיון שהעמיד ירושת התורה

ח"מ: קשה - בחו"מ(רמו/יא) כתב בשם הרא"ש: אמר חצי לבני פלוני וחצי לבני פלוני – הראשון מתנה, השני אפוטרופוס.

למה לא נאמר הואיל והעמיד ירושה מהתורה בבנו ראשון שגם לשני להוי מתנה (כמו כאן)?

אלא ודאי שהרא"ש לא ס"ל סברה זו של רב האי, דלא מקרי שיור אלא מה שנשייר אחר המתנה ולא מה שנתן קודם מתנה?

וב"ש – וי"ל דווקא כשהעמיד ירושת התורה ואח"כ נתן לה (כמו כאן) אמרינן דהוי מתנה גמורה. אבל אם עשה שניהם בב"א (נתן לבנו ואשתו) לא נתקיים ירושת התורה בפ"א.

ולכן כשאמר חצי לבני פלוני וחצי לבני פלוני שנעשית החלוקה בב"א ל"א שהעמיד ירושת התורה, משאכ"כ.

2 א. לצדקה הוי שיור

ח"מ: אף שמשועבד לפרוע הצדקה - הוי שיור, כיון שקודם תשלומים ברשותו וגם יכול לשנות וליהנות מהם כ"ז שלא באו לידי הגבאי (הגמ"ר).

כ"כ ב"ש.

ב. ויש חולקים

ח"מ: כ"כ הרא"ש – ומה ששייר לתת בעד נפשו לא הוי שיור, שהרי המתנה לאישה חלה רק לאחר מותו ואז אין כאן שיור.

משמע שאין לו הסברא שיכול לשנות וליהנות בינתיים.

והב"ש – טעמו דהוי כמו נותן לבנו ולאחר, שבנו הוי אפוטרופוס ול"א מה שנותן לאחר הוי שיור, ג"כ הצדקה לא הוי שיור ולא קנתה האישה.

קז

הכותב כל נכסיו לאשתו אם קנתה, ויצא עליו שטר חוב (ב"ב קלא, קלב)

א: הכותב כל נכסיו לאשתו הוי אפוטרופוסית (ב"ב קלא:).
- ואם שייר (אפילו דקל) קנתה (ב"ב קלב.)

ב: דווקא אשתו נשואה אבל כתב לאשתו ארוסה וגרושה כל נכסיו – קנתה (שם קלב.).
הגה: ואבדה כל כתובתה, אא"כ שייר לעצמו (טור).

ג: כתב כל נכסיו לאשתו (שקנתה) איבדה כתובתה, ואם יצא עליו שט"ח איבדה אף מתנתה (ב"ב קלב. - ונמצאת קרחת מכאן ומכאן).
- אף מנסכים שמכר קודם לא יכולה לטרוף שגם עליהם מחלה (הרא"ש).
- אבל גובה מנכסים שיקנה אח"כ (רשב"ם).

ד: י"א שאם אדם כתב **כל מנכסיו** ופירש השיור איבדה כתובתה, דכיון שכתב 'כל נכסיו' מחלה כתובתה. רק שכתב **חלק מנכסיו** ושייר – לא הפסידה, (הרא"ש).
ח"מ – ואין משמע כן מלשון הרמב"ם.

ה: אם הוברר שהערים להפסיד כתובתה (כגון שידע שיש לו בע"ח) לא איבדה כתובתה (נמ"י בשם הרא"ה).

ו: ✓כתב כל נכסיו לשתי נשיו – שתיהן אפוטרופוסיות (הרא"ש – למ"ד כל נכסיו לשני בניו הוי אפוטרופוס).
והר"ן ⊥ רמב"ן(בה"ג) – אף שכתב לשני בניו או לשתי נשיו – קנו קניין גמור, ורק לבין בין הבנים או אישה בין הבנים הוי אפוטרופוס, ואין להוסיף מקרים אחרים דהוי הילכתא בלא טעמא.
- חצי לזו וחצי לזו ראשונה קנתה (שנשאר שיור), שניה אפוטרופוסית, מדלא כתב 'כל נסיי לשתי נשותיי' (הרא"ש).

ז: כתב כל נכסיו לאשתו ולבנו: אשתו קנתה בנו אפוטרופוס, שאשתו לגבי בנו כאחר (רא"ש).
והרב ישעיהו – שניהם אפוטרופוסים.

ח: כתב לאשתו ולאחר: אשתו אפוטרופוסית ואחר מתנה (ב"ב קלא).

ט: אמר 'אשתי תמשול בכל הנכסים' הוי אפוטרופוסית (ת' הרא"ש).
- הגה: כתב נכסיו לאשתו ואחריה ליורשיו – הוי מתנה (טור בשם ריב"א).

י: חילק לבנותיו ואח"כ נתן לאשתו הנשאר – הוי מתנה, כיון שכבר קיים ירושה מהתורה (ר' האי, רשב"א).
- ציוה מנכסיו לצדקה:
. הגמ"ר(א' מהגדולים) – הוי שיור וזכתה במתנה.
. ריב"א – לא הוי שיור אלא אפוטרופוסית.

סימן קח: דין שכיב מרע שאמר: תטול אשתי כאחד מן הבנים.

ובו ג סעיפים (ב"ב: קכח)

א

1. שכיב מרע שאמר א. (או בריא שקנו ממנו) (רשב"ם) תיטול אשתי כאחד מן הבנים - נוטלת כאחד מבניו ב. יתר על כתובתה.

ג. ואם נולדו לו בנים אחר הצוואה - מצטרפים עם אלו שהיו בשעת הצוואה ונוטלת חלק עם כולם. כיצד: היו לו שלשה בנים בשעת הצוואה, ולאחר זמן נולדו לו שנים - נוטלת כאחד מחמשה שהוא שתות כל הממון.

ד. ואינה נוחלת עמהן אלא בנכסים שהיו לו בשעת צוואה, אבל נכסים שבאו לו אחר זמן הצוואה, אין לה בהם חלק, שאין אדם מקנה דבר שלא בא לרשותו.

2. הגה: היה ספק בנכסים אם היו בשעת הצוואה או לא - על האישה להביא ראיה או לא תיטול חלק בהם.

1. ב"ב(קכח:): שלח ר' אבא בר חמא – האומר תיטול אשתי כאחד מהבנים – נוטלת כאחד מהבנים.

ג, ד. אמר רבא – ובנכסים של עכשיו (שעת הצוואה) ובבנים שלאחר מכאן (אף הבנים שייוולדו אח"כ נלקחים בחשבון).

כ"פ הרמב"ם.

א. רשב"ם: בשכ"מ מיירי שדבריו ככתובים ומסורים, א"נ בבריא ובקניין.

כ"כ נמ"י.

פרשב"ם: בנכסים של אח"כ – שאם נתרבו אח"כ אינה נוטלת, שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם.

ובבנים הבאים אח"כ – כלומר לפי חשבון שיהיו בשעת המיתה.

ב. הר"ן: וא"ת מאי קמ"ל ר' אבא שנוטלת כאחד הבנים?

תירץ הראב"ד – קמ"ל שלא איבדה כתובתה, ואפילו לר"נ שאמר כיון שעשאה שותף בין הבנים איבדה כתובתה ה"מ במחלק כל נכסיו, אבל זה אינו מחלק, ולכן נוטלת המתנה בנוסף לכתובתה.

ועי"ל שקמ"ל שאף שמדינא אם שעשאה יורשת לא אמר כלום – אפ"ה כאן תיטול כיון שאמר 'תיטול' שהוא לשון מתנה ולא אתי 'כאחד מהבנים' ומבטלה.

כ"כ נמ"י.

2. נמ"י(ריטב"א): אם בשעת מותו יש מחלוקת אם נכסים אלו היו בשעת הצוואה – על האישה (המקבל) להביא ראיה, כי הנכסים בחזקת היורשים.

1א. או בריא שקנו ממנו

ח"מ: אין דעה זו מוסכמת, שהרי נתבאר בחו"מ(רנג/ג) שכל שהוא לשון עתיד, כגון יטול, יזכה, יחזיק – יש מחלוקת אם מהני בבריא בקניין. שלפי הרמב"ם ור"י מיגאש – לא מהני!

וי"ל שכוונת הרמ"א שקנו ממנו בלשון המועיל (כל חד כדאית ליה), שלפי הר"י מיגאש מיירי שאמר בלשון הקנאה ולא בלשון תיטול.

כאחד מהבנים

הפלאה בקונטרס אחרון: פירוש כאחד מהבנים הפשוטים, כלומר אם יש כמה בנים, תחילה נוטל הבכור חלק בכורתו, ואח"כ חלוקים הבנים והאישה בשוה.

אבל אם הבכור בן יחידי, נוטל מחצה והאישה מחצה (ולא נוטל חלק בכורתו).

ב

1. אם היו הבנים מרובים, ונתמעטו - נוטלת חלק כאחד מהבנים שבשעת מיתה. 2. ויש מי שנסתפק בזה.

אם היו לו בנים מרובים ונתמעטו (מתו) בחיי האב, איך מחלקים?

1. רשב"ם – נוטלת חלק גדול יותר לפי הבנים בשעת המיתה. כ"פ הרא"ש.

2. הר"ן(ראב"ד ורמב"ן) – יש ספק בדבר, אם נתכוון לשעת הצוואה או לשעת המיתה, לפיכך בשניהם ידה על התחתונה.

ה"ה: ודוקא שמתו בחיי אביהם, אבל מתו אחר מות אביהם – לכו"ע אין לאישה זכות בחלק בן המת.
כ"פ ח"מ וב"ש.

2. ויש מי שמסתפק (ראב"ד ורמב"ן)

ב"ש: כיון שלרשב"ם ולרא"ש פשוט שנוטלת כאחד הבנים שבשעת המיתה, ולראב"ד ורמב"ן יש ספק – יש להלך לפי פשיטות הרשב"ם והרא"ש.
מיהו נמ"י כתב – שהרשב"א והרא"ש פסקו שאינה יכולה להוציא חלק גדול לפי שעת המיתה. ועכ"ז אף שנתרבו מפסידה ולא מהני תפיסה שלה.

ג

1. אם מתו כל הבנים - רואים כמה היו בשעת הצוואה, ונוטלת חלק הראוי לאחד מהם, והשאר ליורשיו.

2. הגה: הכותב לבתו ולחתנו שיטלו חלק כאחד מבניו, הוי כאלו כתב כך לאשתו ואינו נוטל אלא בנכסים שהיו לו בשעת הכתיבה (מרדכי פ' יש נוחלין).

א. ה"ה: ומה שנוהגין בשטר חצי זכר שכותבים עכשיו לבנות שנוטלין בכל אשר ימצא לו כמו הזכרים, משום דכותב להם דרך הודאה שחייב סך מה, ולא יפטר אלא כשנותן להם כמו הזכרים, ובדרך זה יכול להקנות אף מה שלא ברשותו, הן ראוי הן מוחזק (ד"ע).

3. ת' מהרי"ל: הנותן מתנה לאשתו או לבנותיו, אסור להערים אחר כך וליתן מנכסיו לבניו או לאשתו כדי להפקיע ממקבל מתנה מה שראוי לו.

1. הרא"ש: אם מתו כל הבנים נוטלת כהבנים שהיו בשעת צוואה והשאר ליורשים.
שאפילו נתרבו היה מקום לומר שנוטלת כשעת צוואה (חלק גדול) אלא שאומד הדעת הוא שדעתו קרובה אצל בניו ולא רוצה לפחות חלק הבנים (ולכן נוטלת כשעת המיתה) אבל כאן שמתו כל הבנים ודאי נוטלת כשעת צוואה.

2. ה"ה(מוהר"ם): ה"ה אם כתב לביתו ולחתנו ליטול כאחד מהבנים מהיום ולאחר מיתה, אם נתרבו הנכסים נוטל לפי שעת הצוואה, דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם.
וכן אם נסתפק אם היו נכסים אלו בשעת הצוואה על המקבל להביא ראיה.

2א. מה שנוהגים... דרך הודאה

ישועות יעקב: ואם לא כתב דרך הודאה, רק כתב סתם 'יטול חלק חצי זכר' ובסוף השטר כתב 'קבלתי עליו **בחיוב** גמור לאשר ולקיים' – לא מהני אף שקיבל בחיוב גמור, ואינו נוטל רק מהנכסים שהיו בשעת הצוואה.

כ"כ ת' נו"ב – לעניין הנכסים שקנה אח"כ ודאי אין לחתן חלק, וגם המעות שהיו בשעת הקניין אין לו חלק, שהרי מטבע אינו נקנה בחליפין.
וגם החיוב שקיבל עליו אינו מועיל כלל, שהרי נתחייב שהיורשים יתנו לו ואין יכול לחייב יורשיו.
ואף אם קיבל עליו בחרם ושבועה אינו מועיל שאין היורשים חייבים לקיים שבועת אביהם.
ואף נכסיו שהיו בשעת קניין יש להסתפק אם זכה, שקניין המועיל (נכסים של שעת קניין) עם דבר שאין בו ממש (מה שיהא בשעת מיתה) יש מחלוקת אם קנה כלל (כמ"ש הגה חו"מ רג/י).

3. אסור להערים

ח"מ: כגון שנתן מתנה לאשתו או לביתו שיטלו כאחד מהבנים, ורוצה להערים ולתת רוב נכסיו לבניו במתנה מחיים כדי שלא יגיע לאישה רק חלק קטן בין הבנים.
כ"כ ב"ש.

ת' רקע"א: מי שנתן לבניו, כדי להבריח מהבנות שטר חצי זכר, אף שעבר איסור כמ"ש הרמ"א כאן, מ"מ מעשה המתנה קיים.

קח

דין שכיב מרע שאמר: תיטול אשתי כאחד מן הבנים (ב"ב קכח:)

א: שכ"מ שאמר תיטול אשתי כאחד הבנים (ולא מיירי במחלק נכסיו) – תיטול כאחד הבנים (ב"ב קכח:)
- יתר על הכתובה (הר"ן בשם ראב"ד).
- ה"ה בבריא בקניין (רשב"ם).
אבל ח"מ לפי הר"י מיגאש והרמב"ם – לא מהני בבריא לשון עבר (תיטול) וצ"ל לשון הקנאה.
- בנכסים שבשעת הצוואה ובבנים שבשעת מיתה (שם כרבא).
- הגה: ספק היו שם נכסים אלו בשעת הצוואה על המקבל להביא ראיה (נמ"י בשם הריטב"א).

ב: היו בנים מרובים ונתמעטו:
- רשב"ם – נוטלת חלק גדול לפי שעת המיתה.
כ"כ הרא"ש ומרן.
- ראב"ד והרמב"ן - ספק וידה על התחתונה
כ"פ מרן בשם י"א.

ג: מתו כל הבנים – נוטלת כשעת הצוואה (הרא"ש).
- הגה: שטר חצי זכר דינו כאישה הנוטלת כאחד הבנים שידם על התחתונה (ה"ה בשם מוהרם).
- מה שנוהגים היום דרך הודאה בשטר חצי זכר , נוטלים כשעת מיתה אף שנתרבו כמו הזכרים(ה"ה).
- אסור להערים למכור נכסיו להבריח מאשתו ובנותיו (ת' מהרי"ל).

סימן קט: שכיב מרע שאמר: תנו מאתים זהובים לאשתי בכתובתה.

ובו ד סעיפים (ב"ב: קלח.)

א

1. ב"ב(קלח:): שכיב מרע שאמר: 'תנו מאתים זוז לאשתו כראוי לה' - נוטלתן לבד מכתובתה. ואם אמר: 'תיטול מאתים זוז בכתובתה' - לא תיטול שתיהן, אלא ידה על העליונה, אם ר' זוז יותר, נוטלתן. ואם כתובתה יותר, נוטלתן (רשב"ם – טעמו שהלשון 'כראוי' בא להוסיף לה ליפות כוחה ליטול 200 זוז בנוסף לכתובה).

1. שכ"מ שאמר

ח"מ: אבל בבריא לא מהני, שאין מטבעות נקנות בחליפין. כ"פ הב"ש.

כנה"ג(רשב"א): על העליונה – ואם נוטלתן משום מתנה א"צ להישבע.

בכתובתה

ב"ש: ואם אמר כן לבע"ח – אין לו אלא חובו, ואין ידו על העליונה. וטעמו – שבע"ח מחזי כריבית אם תהיה ידו על העליונה.

ב

ראב"ן: הא דאמרינן דכי אמר בכתובתה ידה על העליונה, בשלא חלק נכסיו. אבל אם חלק נכסיו, נתבאר משפט בסימן ק"ו (שם סעיף א: שאם שתקה איבדה כתובתה).

אבל חילק נכסיו (איבדה כתובתה)

ב"ש: אף שנתן לה 200 זוז שהם מטלטלים איבדה כתובתה במחלק (ב"ש לשיטתו קו/ב – שאף אם נתן לה מטלטלים איבדה כתובתה. לאפוקי ב"ח וד"מ שם – שדוקא שנתן לה קרקע איבדה כתובתה).

מיהו בעה"ת(ראב"ד) – אף במחלק כל נכסיו כיון שא"ל 'בכתובתה' ידה על העליונה.

הג' מעשה ניסים: וטעמו של הראב"ד –

לפי ב"ש מהדו"ק – דסמכה נפשיה מאחר וכתב לה בכתובתה.

ובספר ב"מ פירש – שהראב"ד ס"ל כר"נ (ב"ב קלב:) שהטעם שבמחלק נכסיו לבניו הפסידה כתובתה לפי שעשאה שותף בין הבנים, וכאן שאמר 'בכתובתה' לא שייך טעם זה שהרי לא כיבדה.

ג

אם אמר: 'תנו מנה לאשתי', סתם:

רשב"ם: יש מי שאומר - דידה על העליונה.

הרא"ש: ויש מי שאומר - דהוי מתנה לבד מכתובתה.

(ריב"ש: ואם אמר בפירוש: תנו לה במתנה, נוטלתן לכולי עלמא לבד מכתובתה).

יש ... ויש

הרמ"א חו"מ(רנגח) – פסק כי"א קמא כהרשב"ם.

ואילו לפי כללי המחבר – הלכה כי"א בתראה כהרא"ש.

ד

1. הרא"ש בתשובה: שכיב מרע שציוה שיתנו לאשתו בגדיה - נוטלת כל בגדיה בין של חול בין של שבת.

א. הגה: ויש אומרים דאם נתן לה במתנה בשעת מותו - אף צמידים שבבגדיה בכלל. אבל אם כתב לה כך בשעה שנשאת, אין צמידים בכלל (מהרי"ו סימן קמ"ד).

ב. המשך הרא"ש: ואם אמר: 'מלבושיה' - גם הסרבל ואונקלי ומטפחות וסידר בכלל, דבכל דבר שאדם לובש ומתעטף, נקרא מלבוש.

1א. מהרי"ו: אף בצמידים המחוברים לבגדיה הוי בכלל, הואיל ונתן לה מתנה.
אבל אם בשעת הנישואין פסק להוסיף לה, לפי שלא רצתה להינשא אא"כ יכתוב לה, וא"כ הוי כמכר (ולא מתנה) ובמכר בעין רעה מוכר.

1. נוטלת כל בגדיה

הג' מעשה ניסים: אף שב – (צט/א) פסק שהאלמנה שמים לה כל בגדיה (ומורידם מכתובתה) דלא אקני לה אלא ע"ד להיות עמה ולא שתיקח ותלך!
וי"ל שכאן בשכ"מ לא שייך טעם זה (שהרי הולך למות).

א. בשעה שנשאה – אין הצמידים בכלל

ח"מ: טעמו – שהרי צמידים המחוברים במלבוש כיון שיש להם שם בפ"ע קי"ל בב"ב(סח:) שבמתנת הבגדים נכללים אף הצמידים, אבל במכר אינם נכללים.

וכאן שנתן לה מתנה כל מלבושיה אף הצמידים בכלל.
אבל אם נתן לה בשעת נישואין דינו כמכר, שמוכרת עצמה לבעלה ולכן אינה מתביישת לומר שיכתוב לה אף הצמידים, ומאחר שלא כתב אינם בכלל המלבושים.
כ"כ ב"ש.

ב. מה דין הנעלים?

- **שער אפרים** – אין הנעלים בכלל מלבוש. והראיה (סנהדרין ס:) עבודות לפני ע"ז... המלבוש והמנעל..
משמע שהם שני דברים נפרדים ומנעל אינו מלבוש.
- **כרם שלמה** – נעלים בכלל לבוש. והראיה(שבת קכ.) בדליקה לובש מה שיכול ללבוש... ובכלל י"ח כלים מופיע גם נעלים.
משמע שנעלים בכלל מלבוש.

קט

שכיב מרע שאמר: תנו מאתים זהובים לאשתי בכתובתה. (ב"ב קלח)

א: שכ"מ שאמר תנו 200 זוז לאשתי (לא המחלק נכסיו) - ב"ב קלח :
אמר "כראוי לה" – נוטלת מלבד כתובתה.
אמר " בכתובתה" – ידה על התחתונה.

ב: רמב"ן: אבל במחלק נכסיו ואמר "תנו 200 זוז" – איבדה כתובתה (כמ"ש קו/א)

ג: "תנו מנה לאישתי" סתם

- י"א(רשב"ם) – ידה עלהעליונה.
כ"פ הרמ"א חו"מ(רנג/ח).
- וי"א(הרא"ש) - מתנה מלבד כתובתה.

ריב"ש: ואם אמר "תנו מתנה" – לכו"ע נוטלת מלבד כתובתה. כ"פ הרמ"א.

ד: שכ"מ שאמר תנו לאישתי בגדיה – כל הבגדים בכלל (ת' הרא"ש).
-הגה: דין הצמידים המחוברים לבגדים (מהרי"ו):
בשעת מותו (דהוי מתנה) – הצמידים בכלל .
בשעת נישואין (דהוי מכר) – אינם בכלל
מרן: אמר "מלבושים" אף הסרסל בכלל (ת' הרא"ש).
דין המנעלים:
שער אפרים – אינם בכלל, הראיה סנהדרין (ס:) עבודות לפני ע"ז פרט מנעלים בנפרד
כרם שלמה – בכלל, ראיה משבת (קכ.) י"ח כלים מדליקה.

סימן קטו: דין היוצאת בלא כתובה והמפסדת כתובתה.

ובו י סעיפים (כתובות: עב, קא. סוטה: ב, כד, כה. נדרים: צ. קידושין: סו)

העוברת על דת – שמאכילתו איסור

1. אלו יוצאות שלא בכתובה: העוברת על דת משה ויהודית:

א. ואיזו היא דת משה - שהאכילה את בעלה שאינו מעושר, ב. או אחד מכל האיסורים, או ששימשתו נדה, ג. ונודע לו אחר כך, כגון שאמרה: 'פלוני חכם תקן לי הכרי הזה', או 'התיר לי חתיכה זו', או 'טיהר לי הדם הזה', ונמצאת שקרנית.

2. ודוקא שהוכחשה בעדים, כגון שהעידו שבאותה שעה שאמרה שפלוני תקן לה לא היה אותו פלוני בעיר, וגם יש עדים שאמרה לו שהוא מתוקן ושהוא אכלו על פיה, אבל אם אין עדים והיא כופרת שלא האכילתו, או שמכחשת החכם שאומר שלא תקן לה, והיא אומרת שתיקן לה, נאמנת.

3. ודוקא שהכשילתו ואכל על פיה, אבל אם רצתה להאכילו דבר איסור, לא איבדה כתובתה.

1. כתובות(עב.): משנה - ואלו יוצאות שלא בכתובה: העוברת על דת משה ויהודית.
ואיזו היא דת משה: מאכילתו שאינו מעושר, ומשמשתו נדה, ולא קוצה לה חלה, ונודרת ואינה מקיימת.
ואיזוהי דת יהודית: יוצאה וראשה פרוע, וטווה בשוק, ומדברת עם כל אדם.
אבא שאול אומר - אף המקללת יולדיו בפניו.
רבי טרפון אומר - אף הקולנית. ואיזוהי קולנית לכשהיא מדברת בתוך ביתה ושכיניה שומעין קולה.

פרש"י: דת יהודית – שנהגו בנות ישראל אע"פ שלא כתוב.

ב. רא"ש: דבר שאינו מעושר – ה"ה אחד מכל האיסורים, כגון דם וחלב.

ג. גמ(שם): מאכילתו דבר שאינו מעושר – ה"ד? אם ידע ליפרוש, ואי לא ידע מנא ליה?
לא צריכא - דאמרה ליה פלוני כהן תיקן לי את הכרי ואזיל שייליה ואשתכח שיקרא.
ומשמשתו נדה – ה"ד אי דידע בה נפרוש אי דלא ידע נסמוך עילוה?
לא צריכא - דאמרה ליה פלוני חכם טיהר לי את הדם ואזל שייליה ואשתכח שיקרא .
ואיבעית אימא כדרב יהודה דאמר רב יהודה הוחזקה נדה בשכינותיה בעלה לוקה עליה משום נדה.
ולא קוצה לה חלה – ה"ד אי דידע נפרוש אי דלא ידע מנא ידע?
לא צריכא - דאמרה ליה פלוני גבל תיקן לי את העיסה ואזיל שייליה ואשתכח שיקרא.

2. הרא"ש(ירושלמי): ודוקא בעדים.
א. עדים שבאותה שעה שאמרה שפלוני תיקן לה, לא היה אותו פלוני בעיר.
ב. עדים שאמרה לו שהוא מתוקן ושאכלו על פיה.
אבל בלא עדים, כגון שחכם אמר שלא תיקן והיא מכחישתו שתיקן – היא נאמנת, שאי אפשר להפקיע ממון (כתובתה) בלא עדים.
כ"כ הר"ן(הרשב"א).

אבל הרמב"ן – החכם נאמן אף בלא עדים.
כ"כ רמב"ם וסמ"ג.

סיכום: בהכחשה, כשאין עדים שהכחישו אותה שחכם תיקן לה:

- √**הרא"ש** – דווקא כשיש עדים שהכחישו אותה, אבל בלא עדים והיא מכחישה החכם או מכחישה שהאכילה אותו – א"א להפקיע ממון בלא עדים.
כ"פ הרשב"א הטור. וכ"פ המחבר.
- **אבל הרמב"ן** – כיון שאמרה בשם פלוני אותו פלוני נאמן, וכן בכל עד מפי העד הראשון נאמן יותר (כשהיו עדים שאמרה לבעלה שחכם תיקן לה הכרי, או טיהר לה הכתם, אף שאין עדים שמכחישים אותה, כיון שהחכם מכחיש אותה נחשבת עוברת על דת).

3. הרא"ש: אי ידע נפרוש – וא"ת אף שבאמת ידע ופרש, אבל היא רצתה להכשילו למה לא תצא בלי כתובה, כי פעם אחר שלא ירגיש תכשילו?

וי"ל אף שרצתה להכשילו, כל שלא הכשילה אותו אינה יוצאת בלא כתובה, שיכולה לומר "משחקת הייתי בו, וכשהיה בא לאכול הייתי אומרת לו".
כ"כ הר"ן, כ"פ המחבר.

לאפוקי הרא"ה – אף שרק התכוונה להכשילו יוצאת בלא כתובה.

הר"ן: אי דידע בה נפרוש - וא"ת נעמיד הסוגיה שהיא מודה שהכשילו אותו באיסור?
ותירץ הראב"ד – שאינה נאמנת שהכשילה אותו, דאין אדם משים עצמו רשע.
ול"נ – שלהפסיד כתובתה ודאי נאמנת שהודאת בע"ד כמאה עדים, אלא כיון שהוא דבר שלא שכיח שתודה לא תירצה הגמרא כך.
כ"כ הב"ש: שנאמנת להפסיד כתובתה. כ"כ הרשב"א וה"ה.

1. העוברת על דת

ב"ש: ג' סוגים של עוברת על דת –
א. הכשילה אותו בדבר איסור.
ב. עוברת על חטא שבעוונו מתים הבנים.
ג. עשתה דבר פריצות שיש לחוש לזנות.
אבל שאר איסורים אינה יוצאת בלא כתובה (כיון שאין חשד זנות).

ב"ש(ת' הרא"ש): אישה שנשתמדה לא מקרי עוברת על דת, אא"כ יש חשש תקלה לבעלה או לבניה שילמדו ממנה, או שיש סכנה לבעלה לדור באותו מקום.

ב"ש(שליטי גיבורים): ואם הוא מכשיל אותה בדבר איסור או נודר ואינו מקיים – כופין אותו להוציא בכתובה.
ובעניין נדרים (שבניה מתים מעוון זה בגללו) צריכה לבוא בטענה לבעלה 'בעינן חוטרא לידי' שהרי אינה מצווה על מצוות פריה ורביה.
ואם היא נודרת ולא מקיימת, אבל היא עקרה מסתפק מהרא"י אם תצא בלא כתובה כיון שאין לה בנים. ואף שאפשר שאם לא הייתה עוברת על נדרים היה מתרחש נס ויולדת.
פת"ש – ולפי מ"ש כבר הב"ש(מהרא"י) שבזה"ז שאין מקפידים על הנדרים צריך לדקדק היטב אם לגרשה בלא כתובה. א"כ כ"ש בעקרה שלא תצא בלא כתובה.

מכל האיסורים

ח"מ: כתב ה"ה – אף שבמעשר בזה"ז דרבנן והוא יכול לתקן לבד ולא לסמוך עליה – יוצאת בלא כתובה, ק"ו לשאר איסורים.
ולא נתבאר הדין בשאר איסורים, כגון: שציוה עליה להניח עירוב והוא סומך עליה ומטלטל בשבת, ואח"כ נודע לו שלא הניחה, או ציוה עליה לשרוף החמץ ולא שרפה.
[מה הקולא בדברים אלו שיש ספק?
ב"ש – כיון שאינם דברי מאכל.
באר מנחם – באלו יש תרתי לטיבותא: שהם דרבנן (אין בימנו רה"ר, וחמץ בביטול סגי ליה), וגם יכול לתקן בעצמו].

או ששימשתו נידה

פת"ש: אם האישה הודתה ששימשתו נידה אלא שטוענת שהיה בידיעתו, מה דינה?
פמ"א וב"מ: ישבע הבעל שלא ידע והיא הכשילתו ותצא בלא כתובה.
ומהר"י הלוי(אחיו של הט"ז) – אינה יכולה לטעון שבעלה ידע בלא עדים, כמ"ש הרמ"א(ג): שאם הביאה עדים שהוא עובר על נדרים לא אבדה כתובתה. משמע בלא עדים לאו כלום הוא (וא"צ שבועת הבעל).
והפת"ש כתב – אין מחלוקת.
שמהר"י הלוי – מיירי כשיש עדים שעברה ולכן אינה נאמנת שגם הוא עבר אלא בעדים.
ופמ"א – מיירי שאין עדים שעברה רק שהיא מודה, ולכן נאמנת לומר שהוא ידע להצריכו שבועה.
והנו"ב – אם אין עדים שעברה רק היא מודה ומיד אמרה שבעלה ידע – נאמנת במיגו שלא היתה מודה. ואם טענה לאחר זמן שבעלה ידע שוב לא מהני דהוי מיגו למפרע.

או טיהר לי כתם

ברית אברהם: ממה ששינה בשו"ע מלשון הרמב"ם "טיהר לי כתם", וכתב "טיהר לי דם" – י"ל דס"ל שאם הכשילתו באיסור דרבנן (כתמים דרבנן) אינה נקראת עוברת על דת ולא תצא בלא כתובה.
ורעק"א – אף באיסור דרבנן, כגון כתם או טבל בימנו, נקראת עוברת על דת.

ג. ואח"כ נודע

ב"ש: ה"ה אם מודה שהכשלתו. אף שאין אדם משים עצמו רשע, מ"מ נאמן אדם להפסיד על עצמו, דהודאת בע"ד כמאה עדים.
והראב"ד כתב – אינה נאמנת שאין אדם משים עצמו רשע (ולכן הגמרא לא העמידה באופן זה).
ת' ברית אברהם(מהר"י הלוי): אם הודתה שעברה על דת, שוב לא יכולה לחזור ולומר 'משטה הייתי בך במה שהודתי'.

2. שהוכחשה בעדים

כ"כ הרא"ש(ירושלמי) והרשב"א.
לאפוקי הרמב"ן – דס"ל כיון שסמכה על החכם, והחכם מכחישה – החכם נאמן.
ח"מ: דברי הרא"ש סותרים זה את זה –
כאן פסק – כהירושלמי שצריך הכחשה בעדים, ואין החכם נאמן כ"ז שהיא מכחישה אותו.
ובפרק שבועת העדות – פסק שמסתבר כהרמב"ן.
והב"ש(ב"י) - תירץ, לעניין הפסד ממון אין עד הראשון נאמן להפקיע ממון. אבל לעניין איסור נאמן עד הראשון.
מיהו מהרמב"ם וסמ"ג – משמע דס"ל כהרמב"ן אפילו לעניין ממון שעד ראשון (החכם) נאמן.

גם יש עדים שאמרה

ח"מ: אף שהוחזקה כפרנית שפלוני תיקן לה (כשאין עדים שאכל) יכולה לומר לא האכלתי אותו איסור אף שהוא מכחיש אותה, אא"כ יש עדים. שמה שהוחזקה כפרנית לדבר אחד ל"א הוחזקה כפרנית לכל דבריה.

אין עדים והיא כופרת... נאמנת

ח"מ: כיון שצריך עדים גם על אכילתו, א"כ במשמשתו נידה צ"ל שמודה ונאמנת על עצמה להפסיד כתובתה. ואין לומר עדי יחוד הוי עדי ביאה כשהיתה נידה, שי"ל שאף שנתייחד עמה אמרה לו שהיא נידה ולא הכשילה אותו.
א"נ שראום עדים שמשמת עמו.
אבל בספר ב"מ – יותר מסתבר שא"צ עדים גם על השימוש, אלא כל שאמרה לו 'טהורה אני' נאמן שבא עליה ונכשל על ידה (שלשון השו"ע ל"ד).

סיכום: **האם צריך עדים על השימוש**
ח"מ – לפי השו"ע משמע שצריך שני כיתי עדים, גם שאמרה שחכם טיהר לה, וגם עדים על השימוש.

ב"מ – מספיק עדים שאמרה שחכם טיהר לה.

[**נאמנת** (נגד החכם)

ח"מ: איך נאמנת להכחיש החכם, שהרי כתב הרא"ש(רמב"ן): כל עד מפי עד, אם בא עד ראשון והכחיש השני – הראשון נאמן. והראיה מאצלנו שאמרה שחכם טיהר לה כתם והחכם מכחיש, לא נאמנת ?
כ"ד הר"ן וכ"מ מהרמב"ם.
ועוד אפילו נשים המעידות שלבשה בגדי נידותה – הוחזקה נידה אף שהיא מכחישה. למה יהא החכם גרוע מהנשים ?
על פי הרא"ש יש לדייק את החילוק הבא:
אם אמרה פלוני תיקן לי הכרי, כלומר **שראיתי** שבפני תיקן הכרי הרי היא נאמנת, שהרי אין כאן עד מפי עד, שהיא בעצמה יודעת שהכרי מתוקן.
אבל אמרה פלוני חכם טיהר לי הדם, שאז אינה יודעת מעצמה אם טהורה לי רק מפי חכם – החכם נאמן להכחישה.
ולפ"ז: כאן שמכחשת החכם היינו כאומרת **'ראיתי** שתיקן לי הכרי' ולא אומרת 'אמר לי שתיקן' או שאמר 'שדם זה טהור'.
ולכן בחכם טיהר לי הכתם אף שמכחשת לחכם **אינה** נאמנת. ולכן באמת המחבר בסיפא לא הזכיר רק תיקון הכרי ולא טיהר הכתם.
מ"מ לא משמע כן בפסקי הרא"ש.
והב"ש – וכבר תירץ הב"י, שלעניין ממונות ע"א (החכם) לא נאמן להפסיד כתובתה, אבל לעניין איסור עד ראשון (החכם) נאמן נגדה]

ב דת משה – משמשתו נידה

הוחזקה נדה בשכנותיה, שראוה לובשת בגדי נידותה, ואמרה לו: 'טהורה אני', ובא עליה - יוצאת בלא כתובה.

כתובות(עב.): ומשמשתו נדה - היכי דמי אי דידע בה נפרוש אי דלא ידע נסמוך עילוה?
לא צריכא דאמרה ליה פלוני חכם טיהר לי את הדם ואזל שייליה ואשתכח שיקרא.
✓ואיבעית אימא בהוחזקה נדה בשכינותיה.
פרש"י: הוחזקה נידה – שראוה לובשת בגדי נידותה, ולבעלה אמרה טהורה אני.

ובא עליה

ח"מ: ומיירי שהיא מודה שבא עליה אלא שטוענת שטהורה היא.
ואינה נאמנת לומר שהיא טהורה במיגו שלא בא עליה, דהוי מיגו במקום עדים, שהוחזקה נידה בשכנותיה הוי כעדים שהיא טמאה.
לבוש: ואפילו אמת שהיא טהורה – תצא בלא כתובה,

שהרי משיאה שם רע שיאמרו שבעל נידה.
וב"ש – ליתא, שהרי הטעם משום שהכשילה אותו, ולא משום שם רע.
וכן השיג עליו הט"ז.

ג דת משה – שנודרת ואינה מקיימת

1. הנודרת ואינה מקיימת - תצא בלא כתובה.

א. הגה – *הגא"י:* **וכן אם עברה על השבועה או על החרם.**

2. אבל אם היא מביאה עדים שגם הוא עובר על נדרים ושבועה וחרם - לא אבדה כתובתה אף אם היא עוברת (בתשובת מיי' ובתשובת הרשב"א סימן תקס"ו).

3. אשה שהמירה דתה וחזרה בה, אינה אלא כעוברת על דת, ולא הפסידה כתובתה אלא אחר התראה (תשובת הרא"ש כלל ל"ב).

1. כתובות(עב.): משנה – אלו יוצאות... הנודרת ואינה מקיימת.

גמ': טעמו דאמר מר – בעוון נדרים בנים מתים. שנאמר: 'אל תתן את פיך לחטיא את בשרך,' ואיזו הן מעשה ידיו של אדם הוי אומר בניו ובנותיו.

מרדכי: יוצאת בלא כתובה – וכה"ג לא תיקן רבנו גרשום שלא יגרשנה בע"כ, ואם אינו מגרשה נקרא רשע.

2. ת' מהר"ם שבסוף ת' הרשב"א: ואם מביאה עדים שהוא עובר על חרם – אינו יכול להוציאה בלא כתובה, שהרי הוא עצמו עובר על חרם שבעוון זה בנים מתים, שהוא עצמו לא רוצה בבנים.

ד"מ – ומסיים שם, אבל אם היא עוברת על דת בדברים אחרים יכול להוציאה, הואיל ואינו עובר על אותו עוון.

3. הרא"ש: נשים שהמירו דתם מפני אימת מוות, וכאשר מצאו נס נמלטו וחזרו לדתן – לא הפסידו כתובתן.
כ"כ הגמ"י.

✓**והרא"ש בת':** אישה שהמירה לא הפסידה כתובתה רק לאחר התראה כשאר עבורי על דת.

1. הנודרת ואינה מקיימת

ח"מ: לפי שבעוון נדרים בנים מתים.
ולפ"ז נסתפק מהרא"י - באישה שאינה בת בנים אם יכול להפסיד כתובתה, או שמא יתרחש לה נס ותלד.
ומאחר שבדור זה אנשים ונשים פרוצים בנדרים (שגם הוא עצמו אינו נזהר) יש לדקדק אם להוציא אישה בלא כתובה.

2. שגם הוא עובר על נדרים

ח"מ: ואפשר שה"ה אם עבר על שאר עבירות שבנים מתים (שבת לד:) אין יכול להוציאה.

ב"ש: ואם האכילתו דבר איסור והוא גם אוכל דברי איסור – לא הפסידה.
כתב מרדכי(מהר"ם) – ואם האכילתו דבר איסור והוא עצמו עובר על נדרים – הפסידה כתובתה. שהמומר לדבר אחד לא מומר לשאר דברים, וכן הפוך.

ב"ש: ואם נשבעה על דבר שעשתה שאם תעשה שוב מחויבת לקבל גט ועברה על השבועה – יכול לגרשה אף בזה"ז.

3. אישה שנשתמדה

ח"מ: ביאור תשובת הרא"ש - בת' הרא"ש מיירי שהשתמדה מאונס, ונסתפק אם מקרי עוברת על דת להפסיד כתובתה, שהרי לא הכשילה בעלה, שאימת בעלה עליה.
מיהו י"ל שאף בזה יש תקלה לבעלה ולבניה שיצא לעז על בניה שהיתה בין הערלים.
ואפשר שגם על בעלה יהיה סכנה מהערלים באותו מקום, וע"כ אפשר שהפסידה כתובתה, מ"מ כל שלא התרו בה לא הפסידה כתובתה. עד כאן ביאור ת' הרא"ש.
אבל אם השתמדה מרצון הוי כזינתה מרצון ונאסרה על בעלה ומפסדת כתובתה בלא התראה.
ותימה על הרמ"א שלא חילק בין אונס לרצון.
והב"ש – הרמ"א לשיטתו ב (ז/יא) דס"ל כמ"ד שאף שהשתמדה ברצון ל"א שזינתה.

מיהו לדינא ברצון נאסרת על בעלה. כנ"ד הר"ש משאנץ, ת' מהרי"ק, הגמ"י, תה"ד, וכ"מ מהרא"ש (שדיבר רק באונס).

דת יהודית

1. איזו היא דת יהודית? הוא מנהג הצניעות שנהגו בנות ישראל. ואלו הם הדברים שאם עשתה אחת מהם עברה על דת יהודית:

א. יוצאת לשוק או למבוי מפולש או בחצר שהרבים בוקעים בו וראשה פרוע ואין עליה רדיד ככל הנשים, אע"פ ששערה מכוסה במטפחות.

ב. או שהיתה טווה בשוק וורד וכיוצא בו כנגד פניה על פדחתה או על לחיה, כדרך שעושות העובדי כוכבים הפרוצות, או שטווה בשוק ומראה זרועותיה לבני אדם

ב 1. (ורגילה בכך) (רשב"א סי' תקע"א).

ג. או שהיתה משחקת עם הבחורים.

ד. או שהיתה תובעת התשמיש בקול רם מבעלה עד ששכנותיה שומעות אותה מדברה על עסקי תשמיש.

ה. או שהיתה מקללת אבי בעלה בפני בעלה, (וי"א דה"ה אם קללה אפילו אבי בעלה בפני עצמו – פירוש בפני אבי בעלה) (וכן משמע מפרש"י בגמרא הביאו הב"י). (וע"ל סי' קנ"ד. ה"ה המקללת בעלה בפניו) (הרמב"ן סי' ק"ב).

2. בכל אחד מאלו תצא בלא כתובה, א. אם יש עדים שהתרה בה תחלה ועברה על התראתו. ב. ואם אין עדים, תשבע שהוא כדבריה.

1. כתובות(עב.): משנה – אלו עוברות...

דת יהודית: יוצאה וראשה פרוע, וטווה בשוק, ומדברת עם כל אדם.

אבא שאול אומר אף המקללת יולדיו בפניו.

רבי טרפון אומר אף הקולנית. ואיזהו קולנית? לכשהיא מדברת בתוך ביתה ושכיניה שומעין קולה.

א. ג"מ: יוצאה וראשה פרוע - דאורייתא היא דכתיב ופרע את ראש האישה? דאורייתא קלתה שפיר דמי, דת יהודית אפילו קלתה נמי אסור.

פירוש הרמב"ם: קלתה – אע"פ שמכוסה במטפחת כיון שאין עליה רדיד ככל הנשים לא תצא.

(שם): אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: קלתה אין בה משום פרוע ראש.

הוי בה רבי זירא – היכא, אילימא בשוק, דת יהודית היא? ואלא בחצר - אם כן לא הנחת בת לאברהם אבינו שיושבת תחת בעלה?

אמר אביי ואיתימא רב כהנא - מחצר לחצר ודרך מבוי.

פירוש: מחצר לחצר דרך מבוי מותר בקלתה.

הרי"ף והרא"ש(הירושלמי): חצר שרבים בוקעים בו הוי כמבוי, שאין רבים בוקעים בו הוי כחצר.

ב"י: דין החצר:

מהר"ן משמע – שמותר אף בלא קלתה. וכ"מ ממרש"י.

אבל מהטור משמע – שלכתחילה אסור אלא שאינה יוצאת ממנו.

וד"מ – ול"נ שאף לטור מותר, ומיירי בצנועות, שהרי הצנועות נזהרות שאף בביתן וכמעשה קמחי.

ב. שם(עב.): טווה בשוק -

√אמר רב יהודה אמר שמואל - במראה זרועותיה לבני אדם.

√רב חסדא אמר אבימי - בטווה ורד כנגד פניה.

ורד כנגד פניה

רש"י – שטווה על ירכה והחוט מתוח כנגד פניה של מטה.

√והרמב"ם – שטווה בשוק וטווה ורד כנגד פניה על פדחתה או לחייה כדרך הפרוצות.

ב 1. הרשב"א בת': אישה שהתקוטטה עם בעלה בשוק ומתוך כך פרעה ראשה וזרועותיה – כיון שעשתה כן באקראי ואינה רגילה בכך – אינה יוצאת בלא כתובות.

וכן אם דיברה עם בחורים פעם אחת דרך מקרה ודאי לא הפסידה כתובתה.

ב"י – לכאורה יכול לזכותה מטעם שלא התרו בה.

וד"מ – ונ"ל שהתרו בה.

ג . **(שם):** מדברת עם כל אדם – שמשחקת עם הבחורים.

הגמרא מביאה דוגמא: אמר רבה בר בר חנה פעם הלכתי בשוק אחרי רב עוקבא, ראיתי לאותה ערביה שזרקה לפילכה לפני ואמרה לי עולם הב לי פלך.
אמר בה רב עוקבא זהו מדברת עם כל אדם.

ד . **(שם):** אומר אף הקולנית - מאי קולנית? אמר רב יהודה אמר שמואל במשמעת קולה על עסקי תשמיש.

√**רי"ף והרא"ש** – כגון שתובעת הפה בקול רם.
כ"פ הרמב"ם.

רש"י – כשמדבר עמה על עסקי תשמיש מריבה עמו ומשמעת לשכניו והוא בוש.

הטור: פסק כשניהם. כ"פ ח"מ.

ה . **(שם):** המקללת יולדיו בפניו - אמר רב יהודה אמר שמואל במקללת יולדיו בפני מולידיו.

פרש"י – מקללת חמיה בפני בן בעלה.

√**והרמב"ם פירש** – מקללת אבי בעלה בפני בעלה.

2א . סוטה(כה.): איבעיא להו – עוברת על דת צריכה התראה להפסיד כתובתה?
ואסיקנא דצריכה התראה.

ת' הרשב"א: א"צ התראה בשעת המעשה ממש כמו דיני נפשות, אלא כל שהתרו בה שאם תעשה תפסיד כתובתה ותצא סגי.
כ"כ מרדכי(ת' מימוני).

ב . **הטור:** ואם אין עדים שהתרה בה תשבע שהוא כדבריה.

ב"י – פשוט הוא, כדין מוציא שט"ח על חברו והלה טוען פרוע, שבעל השטר צריך להישבע קודם שיגבה.

1א . שרבים בוקעים בו

כנה"ג: ל"ד בשוק או חצר, אלא כל שרואים אותה עוברי דרכים מקרי עוברת על דת.

וראשה פרוע

ב"ש: אופני האיסור

▪ ברה"ר: וראשה פרוע לגמרי – הוי דת משה, ואם מכוסה בקלתה וכיו"ב שאינה מכוסה כדרך הנשים – הוי דת יהודית.

▪ בחצר שאין רבים בוקעים בו:
לרש"י והתו"ס – אפילו פרוע לגמרי אין איסור
לפי הסמ"ג ע"פ הירושלמי – בפרוע לגמרי יש איסור.

ולהלכה:

▪ בחצר:
לעניין כתובה – כהבבלי(רש"י ותו"ס) שלא מפסידה.
לעניין איסור – כהירושלמי.

▪ מחצר לחצר דרך מבוי:
פרוע לגמרי – הוי דת יהודית. בקלתה – מותר.

וראשה פרוע

יב"א(ג/כא): מי שמתוך קטטה בא בטענה שאשתו עוברת על דת משה שיוצאת בראש מגולה, ורוצה לגרשה בע"כ בלי כתובה, מה הדין?
ת' הרמב"ם – מי שהיה במחלוקת עם אשתו, ולמדוהו לטעון שברצונו לעלות לא"י, ואם לא תרצה לעלות עמו האם יכול לגרשה בלי כתובה?
תשובה: אם האיש מוחזק בכשרות ולא היה בניהם קטטה בשום פנים אז חייבת אשתו לעלות עמו, ואם לא תעלה תפסיד כתובתה. ואל"כ למה תפסיד כתובתה.
א"כ גם אצלנו כיון שלא מוחזק בכשרות, ובנוסף בא בעלילה אין הדין עמו, וכ"ש שלא היתה התראה.

(שם): בזה"ז שרוב הנשים יוצאות בראש מגולה, מה הדין?
כתב הרב עובדיה הדאיה: בזה"ז שפשתה המספחת, ואם תאסור הנשים לא הנחת בת ישראל תחת בעלה – אין להפסידה כתובתה.
ולא נ"ל: שהדין לא ישתנה מזמן לזמן, ורק אם טוען הבעל מתוך קטטה שיש לחוש שאין כוונתו אלא לנצל ההלכה לתועלתו הפרטית אין שומעים לו, אבל אם רואים שהבעל לבו לשמים טענתו טענה.

(שם): זוג שבשעת נישואים היו חילונים, ואח"כ חזר הבעל בתשובה ודורש מאשתו שלא תוסיף לעבור על דת, ואשת וטוענת 'סביר וקביל', והתרה בה ועברה על התראתו – תצא בלא כתובה.
בשו"ת שושנים לדוד כתב: כיון שהתחתן ע"ד כן וראה ושתק – אין לו טענה.
ואין נ"ל: דל"א 'סביר וקביל' נגד ההלכה, שהרי רו"פ ס"ל שמצווה לגרשה, וי"א שאסור לקיימה.
כיו"ב כתב שו"ת ב"ד – שאם יש חשש שתאכילנו איסור אסור לקיימה אף שידע כן קודם.
ולא שייך כה"ג מנהג מבטל הלכה, שהרי כל המקדש ע"ד רבנן מקדש (שו"ת ים הגדול).
ועכ"ז לצורך שלום בית יש להתיר בזה"ז אף שהאישה הולכת לא צנוע בהסתמך על ת' הרא"ש – שאם אינה מכשילה אותו לא הפסידה כתובתה.
ודת יהודית הוא משום חשש זנות, וא"כ בדורנו שהולכות בצורה פרוצה אין לומר שיש חשש זנות שהרי כן דרך נשי הדור – יש מקום להתיר לקיימה.

ב . ורד וכיוצא בו (רמב"ם)

ח"מ: רמב"ם גורס **וּוֶרֶד** בשני ווי"ן.

אבל רש"י גורס – **וְרָד**, פירוש חוט של הטוויה מתרדד נגד פניה של מטה, והוי"ו של ורד שימושית ש 'רד' לשון מתרדד.

והר"ח פירוש – רד הוא צמר אדום.

וכלן להלכה, שהכל הוא עזות והוי עוברת על דת יהודית.

ב 1 . ורגילה בכך (רשב"א)

***:** פירוש – אף שהתרה בה אינה נחשבת עוברת על דת אא"כ רגילה בכל.

ח"מ: תימה, אם לא התרו בה אפילו רגילה בכך אינה מפסדת כתובה, ואם התרו בה אפילו פעם אחת מפסידה!

כ"כ ב"ש – תימה על הרמ"א, שהרשב"א מיירי שהיתה מתקוטטת עם בעלה ומחמת כעס גילתה ראשה, אז דרך מקרה – תולים שלא עשתה כן מחמת פריצות. ואם רגילה בכך – אף לא דרך כעס נקראת עוברת.

אבל גילתה ראשה וזרועותיה בלא סיבה עוברת על דת אף שלא רגילה בכך.

ותימה על הרמ"א שמשמע אף שגילתה בלא סיבה.

ובהפלאה כתב – הרשב"א מיירי שיצאה מכוסה לשוק ורק בשוק נתפרע ראשה – בזה כולם מודים שפעם אחת לא יוצאת. אבל יצאה מהבית וראשה פרוע אפילו פעם אחת מפסידה.

ובספר ב"מ – מפרש דברי הרמ"א והרשב"א ע"פ תה"ד:

לפי תה"ד – ברגילה א"צ התראה.

ולפ"ז הוציא הרמ"א מת' הרשב"א שלעניין כתובה ודאי צריך התראה, אבל לעניין לגרשה יכול לגרשה אף בלא התראה אם רגילה בכך, ולכן כתב "ורגילה כך" יכול להוציא אף בלא התראה.

ה . מקללת אבי בעלה בפני בעלה (רמב"ם)

ב"ש: אף במקללת חמיה בפני בן בעלה (רש"י ותו"ס).

ה"ה חמותה (שיטה מקובצת).

וכן המקללת זקנו (סבא של הבעל) בפני בעלה (הגמ"ר).

מקללת

פת"ש: שמעתי בשם הגאון מהרא"ל מבריסק שדוקא מקללת בשם ה' או בכינוי, כמו במקלל אביו או אמו (יו"ד רמא/א).

ושאלתי מהגמרא (כתובות עב:) 'דאמרה ניכליה אריה לסבא' בפני בנו, והרי כאן לא שייך שם או כינוי?

והשיב לי חכם אחד – שאריה הוא משל לקב"ה.

מקללת

מהר"א די בוטון: ודוקא שמקללת חינם, אבל אם בעלה מכה אותה ומצערה אין אדם נתפש על תערו ואינה מפסדת.

אפילו אבי בעלה בפני בעלה

ב"ש: כ"מ מרש"י שכתב: ניכליה אריה לסבא באפי בריה – היינו אבי בעלה בפני בן בעלה. משמע שכ"ש אם מקללת אבי בעלה בפני בעלה.

2א . אם יש עדים שהתרה בה

ח"מ: וצריך לומר לה בשעת התראה שאם תעשה עוד תפסיד כתובתה. כ"ד הרא"ש בת'.

והב"ש(שליטי גיבורים) - א"צ להתרות שתפסיד כתובתה אלא סתם "שלא תעשה עוד".

והראיה שהתראה לומדים מסוטה ושם מתרה רק שלא תסתתר עם פלוני.

אלא שד"מ כתב ששו"ת מהר"ם, רשב"א והרא"ש שצריך להתרות שתפסיד כתובתה. ויש לדחות.

סיכום: לשון התראה

הרא"ש – צריך להתרות שתפסיד כתובתה.

כ"כ מרדכי וח"מ.

שליטי גיבורים – מפסיק להתרות סתם שלא תעשה עוד.

כ"ד ב"ש וכנה"ג.

שהתרה בה

אם רגילה לעבור על דת בעדים – האם ב"ד כופה להוציא?

- **מהר"י הלוי** (אחיו של הט"ז) – ב"ד כופה להוציאה.
- **ב"מ** – אין שום כפיה אף שרגילה לעבור בעדים.

ב"ש: התראה בעוברת על דת

מרו"פ משמע – שצריכה התראה בין דת משה ובין דת יהודית.

אבל רש"י על שאלת הגמרא 'עוברת על דת צריכה התראה' פירש דמיירי בעוברת על דת יהודית, משמע שבדת משה א"צ התראה כיון שכבר הכשלתו.

וביב"א (ג/כא)- פסק, שאף בעוברת על דת משה צריכה התראה. וכ"ה בירושלמי. כ"ד הרי"ף רמב"ם וש"פ.

ועוד שבדורות אלו הדבר קל בעיני האנשים לצאת פרועות ודאי צריכה התראה.

ת' שבו"י: אף למ"ד שאף בעוברת על דת צריכה התראה, באיסור נידה שהדבר ידוע לכל הנשים, א"צ התראה, ואם הכשילתו בנידה תצא בלא כתובה.

[ואף לפי הרשב"א שאף בנידה צריכה התראה, זה לפי שיטתו שצריך להתראות בה שתפסיד כתובתה, שאל"כ לא הוי התראה כלל, אבל לפי מה שקי"ל כשליטי גיבורים שמספיק התראה סתם (כ"ד ב"ש מהרח"ש) הוי התראה

רק שתזהר באיסור, ובנידה שהכל יודעים א"צ התראה.]
והנו"ב פסק – שאף בשימשה נידה צריכה התראה.
ת' מעיל צדקה: אישה ששימשה נידה בימי עיבורה וטענה שלא ידעה שיש איסור טומאה בימי העיבור – אין לגרשה בע"כ אלא בהתראה, כיון שיש נשים שטועות בכך. [משמע שבסתם נידה א"צ התראה].

הרדב"ז (ת' הרמב"ם): אפילו הבעל ידע שמשמשתו נידה והוא שותק אין לה כתובה כלל, כדי שלא יהא חוטא (האישה) נשכר. ומה שהוא לא משלם כתובה לא נקרא חוטא נשכר, שהרי לא קיבל ממנה כלום.

דף 2

1. ואם רצה לקיים אותה אח"כ (ביאור הגר"א – פירוש כשיש עדים) **- אין כופין אותו להוציאה, מכל מקום מצווה עליו שיוציאנה.**

א. הגה: **ואינה יכולה לעכב על ידו שלא יגרשנה, ויכול לגרשה בעל כרחה, ואין בזה משום חרם רבנו גרשום** (תשובת מוהר"ם בהגהות מרדכי דיבמות וכן הוא ברשב"א סימן תתקנ"ז).

2. אשה שגזמה (איימה) **לבעלה שרצונה להשכיר עליו עובד כוכבים להרגו אם יעשה לה דבר, מיקרי עוברת על דת** (הגהות מיימוני פכ"ד).

3. אשה הרגילה להתייחד עם עובד כוכבים - נקראת עוברת על דת (תה"ד סי' רמ"ב).

1. סוטה(כה.): איבעיא להו – עוברת על דת ורצה בעלה לקיימה מהו? מי אמרינן בקפידא דבעל תלא רחמנא והא לא קפיד, א"ד כיון דקפיד (פירוש שדרך בעלים להקפיד) קפיד (נחשב שגם הוא מקפיד)?
ולא איפשטא.
כ"ד הרא"ש והר"ן בשם הראב"ד – שהשאלה לא נפשטה, מ"מ מצווה לגרשה.
אבל התו"ס והרשב"א – השאלה נפשטה ויכול לקיימה, מ"מ מצווה לגרשה.
רמב"ם: אע"פ שאין כופין אותו להוציא, מ"מ אין לה כתובה. שטעם הכתובה שלא תהא קלה בעניו לגרשה, וכאן אדרבה שיגרשנה.
ח"מ – מ"מ אם מקימה ועכשיו נוהגת כנשים הכשרות צריך לכתוב לה כתובה של מנה, כיון שכתובתה הקודמת נמחל שעבודה בשעה שעברה על התראתו.
קובץ העזר: לפי שיש מחלוקת –
המאירי - ס"ל שאף שמקיימה ובא עליה אח"כ אין לה כתובה. כ"פ אבני אפוד. ועפ"ז פסק הח"מ – שצריך כתובה חדשה.
אבל נמ"י והריטב"א – ס"ל שאם רצה לקיימה אינו יכול להפסיד כתובתה, דכיון שקיימה גילה דעתו שמחל לה ושוב אינו מפסיד כתובתה הראשונה.
ושו"ת תבואת שמש: פסק להלכה – כיון שהדבר ספק והבעל מוחזק א"א להוציא ממנו כתובה בספק.
א. ת' הרשב"א: ראובן שראה באשתו דברים המראים שזינתה – אין כאן חרם רבנו גרשום שלא לגרשה בע"כ, דלא גרע מרוכל יוצא ואישה חוגרת סינר (יבמות כ"ד:).

2. הגמ"י: אישה שגיזמה (איימה) על בעלה שרצונה לשכור עליו גויים אם יעשה לה דבר – מקרי עוברת על דת.

1. רצה לקיים

הפלאה: במשמשתו נידה או שזינתה כשהייתה פנויה בנידתה – אסורה מטעם שאבדה נאמנותה בספירת ז' נקיים, אא"כ תקבל תשובה או ע"י בדיקת נשים אחרות.
ות' ברית אברהם – בזינתה בנידתה כשהייתה פנויה לא אבדה נאמנותה, כיון דלא חמירא להו כל כך.

אין כופין אותו להוציא

פת"ש: מהשו"ע משמע – אף שעברה אחר התראה אם רצה יכול לקיימה. וכן מבואר יותר בלשון הרמב"ם.
אך בת' מהר"י הלוי ות' גאוני בתראי כתבו – שאם עברה אחר התראה כופין אותו להוציא.
מ"מ ספר ב"מ – דחה ראיותיהם. קי"ל כהרמב"ם.

מצווה עליו שיוציאנה

הרם מטראני: אף שאין עדים בדבר רק שהוא יודע שהיא עוברת על דת – מצווה להוציאה.

א. ויכול לגרשה

ט"ז: יכול לגרשה אף בלא התראה, שא"צ התראה רק להפסיד כתובתה אבל לגרשה יש מצווה להוציאה.
כ"ד ת' רעק"א – שמ"ש הרמ"א יכול לגרשה בע"כ אינו

סיום דברי המחבר דמיירי אחר התראה, אלא עניין בפ"ע שלעניין גירושין אף בלא התראה יכול לגרשה בע"כ.
כ"כ תה"ד ומהר"ם פאדוואה.
כן מבואר בדברי – שו"ת מהר"י הלוי, ת' גאונים בתראי.
כ"כ ב"מ ות' נו"ב.

יכול לגרשה

ת' רעק"א: אישה שיש לה פחד ממים ואמרה שטבלה בנהר לבדה בלי אחרת עמה – יש לדונה כעוברת על דת כי הדברים מראים ששיקרה.
ואף אם נניח שטבלה, כיון שלא היה מי שתשגיח שלא שערה בחוץ לא עלתה לה טבילה, אא"כ כרכה שערה.
וא"כ הכשילתו באיסור נידה.

2. אישה שגזמה על בעלה

ת' נו"ב: אישה שנתברר עליה שהוציאה קול על בעלה שמזנה עם זכרים (משכב זכור שחיובו מיתה), האם יכול בעלה להפסידה כתובתה כמו בגזמה על בעלה?
אינו דומה לגזמה ששם רצתה לשכור גויים שיהרגוהו, אבל כאן הרי לא רצתה להביאו לדין לגרום לו מיתה.
ועוד שצריכה התראה על דבריה.

3. שרגילה להתייחד

ב"ש: כתב תה"ד – יחוד הוא דת משה, שהרי איסור יחוד נלמד מהפסוקים, ואף יחוד פעם אחת אחר התראה הוי עוברת על דת, אא"כ מחמת משא ומתן נתייחדה (שלא לרצונה) אז דווקא ברגילה ולא בפעם אחת.

ה

כל אלו אין להם לא עיקר כתובה ולא תנאי כתובה ולא תוספת, אבל תיטול מה שהכניסה לו והוא בעין, בין מנכסי צאן ברזל בין מנכסי מלוג. ואם כלה או נגנב או נאבד, אין מוציאין ממנו.
וכן הדין במי שזינתה או שיוצאה משום שם רע, שאיבדה עיקר כתובה ותוספת, א. ונוטלת מה שהוא בעין מכל מה שהכניסה. וכן הדין בכל אותם ששנינו בהן תצא מזה ומזה.

כתובות((קא.): תניא –

נשים שאמרו אין להן כתובה כגון הממאנת וחברותיה אין להן מנה/מאתיים אבל תוספת יש להן.
ונשים שאמרו חכמים יוצאות בלא כתובה, כגון עוברות על דת – אין להן תופסת וכ"ש שאין להן מנה/מאתיים.
✓והיוצאות משום שם רע – נוטלת רק מה שלפניה (נ"מ ונצ"ב). מסייע לר"ה - זינתה לא הפסידה בלאותיה קיימים.

פירוש הרא"ש: אין לה כתובה – שמתחילה לא היה להן כתובה, כך בסופן אין לה כתובה ולא מנה/מאתיים אבל תוספת יש להן.
שיוצאות בלא כתובה – שמחמת קלקול שאחר נישואין הפסידו, כגון עוברת על דת וחברותיה, שאין סופן כתחילתן, שמתחילה היו ראויות לכתובה אלא שאח"כ קלקלו.

א. (שם): מסייע לר"ה דאמר: זינתה לא הפסידה בלאותיה קיימים, בין בלאות נכסי מלוג ובין בלאות נכסי צאן ברזל.

כל אלו

ח"מ: כל אישה שאין סופה כתחילתה, שמחמת קול שאחר נישואין הפסידו – אין להן רק בלאות הקיימים.
משא"כ נשים שמתחילתן לא היו ראויות יתבאר בסימן קט"ז.
ב"ש(דרישה והב"ח) – אף אישה שנשתמדה לא הפסידה מה שבעין ממה שהכניסה לו.

נוטלת מה שהוא בעין

ב"ש: והוספת שליש על הנדוניה כשיכול להשתכר (כגון מעות) דינו כנדוניה (שאם נשאר בעין או מה שבא מזה) – גובה (מהרי"ק).
ות' ברית אברהם – תמה על הב"ש, המהרי"ק מיירי בקטנה שלא קנסו (שאפשר מה שאינו בעין לא הפסידה), אבל גדולה שהיא גרמה לגירושין אין מקבלת התוספת שליש אף שהוא בעין. כ"ד השבו"י.
ואף בגוף הנדוניה (אם הם מעות) י"א שאף שהם בעין הפסידה, שהרי מעות להוצאה ניתנו (כ"כ ת' לחם רב).
אף שלא קי"ל הכי בגוף הנדוניה מ"מ התוספת שליש ודאי לא תגבה.
[כלומר: ישנה מחלוקת במעות שהכניסה לו (שמעריכים בתוספת שליש כיון שיכול להתעסק ולהרוויח) :

▪ לחם רב – אף המעות עצמה לא תגבה, שמעות להוצאה ניתנו ולא מקרי שהם בעין. וכ"ש שלא תגבה תוספת השליש.

▪ ברית אברהם – המעות עצמם או מה שבא מחמתם גובה, ובלבד שתברר ע"י עדים שאותם מעות הוציא על סחורה זו. אבל תוספת שליש לא תגבה.

▪ ב"ש – אף תוספת שליש תגבה וכ"ש המעות עצמם].

ונוטלת

ב"ש: דין קטנה שזינתה

לרו"פ – פיתוי קטנה דינו כאונס ומותרת לבעלה ישראל ולא הפסידה כתובתה.

ולרמב"ם - אסורה לבעלה והפסידה כתובתה.

ולכו"ע: נכסי מלוג ונכסי צ"ב לא הפסידה (אף שאינם בעין), טעמו שגדולה שזינתה מפסידה משום קנס, ובקטנה לא שייך קנס.

נגנב או נאבד אין מוציאים ממנו

ח"מ: אפילו נאבד בפשיעת הבעל – פטור, דהוי פשיעה בבעלים שהיא עמו במלאכתו (כדלקמן פה/ה).

והב"ח – חייב בפשיעה. כ"פ ישועות יעקב.

ולא ידעתי כוונתו?

הג' מעשה ניסים (הפלאה) – הכא מיירי בנכסי צאן ברזל שקיבל עליו אחריות שלא שייך פשיעה בבעלים ולכן חייב שהרי לפי הרמב"ם פושע הוי מזיק בידיים.

אין מוציאים ממנו

ח"מ: אבל מכר נכסי מלוג ואכל – חייב, שאין לו שייכות לקרן כלל רק לפירות.

וכן הדין במי שזינתה

באה"ט(מהרי"ט): אף שזינתה בעודה פנויה ונודע לבעל אח"כ איבדה כל הנ"ל.

ותח"ס – מהרי"ט מיירי שנשא אלמנה ואח"כ נתברר שזינתה בעודה פנויה והרה לזנונים שאז פגם לבעלה (שמאוסה עליו) ופגם למשפחה.

מ"מ יש לפקפק על הפסק, וכ"ש למה שהכניסה לו שחייב להחזיר לה.

1) זינתה אשתו

1. אין עדים שזינתה, אלא שהיא אומרת שזינתה - אין חוששין לדבר זה לאוסרה, דשמא עיניה נתנה באחד.

א. (*פסקי מהרא"י:* ודוקא שאין רגלים לדבר - אבל אם יש רגלים לדבר נאמנת).

2. אבל איבדה כתובתה: עיקר ותוספת ומה שאינו בעין ממה שהכניסה לו.

א. (*הגמ"י:* ואם חזרה בה ונתנה אמתלא לדבריה למה אמרה בתחילה כן, נאמנת).

3. ואם היה מאמינה ודעתו סומכת על דבריה - ה"ז חייב להוציאה, אבל אין כופין אותו להוציאה.

4. אבל אם נאנסה - לא הפסידה כתובתה, לא אשת ישראל ולא אשת כהן.

(ועיין לקמן סימן קע"ח סעיף ט/-הגה).

1. נדרים(צ:): משנה - בראשונה היו אומרים שלש נשים יוצאות ונוטלות כתובה האומרת טמאה אני לך...

חזרו לומר שלא תהא אשה נותנת עיניה באחר ומקלקלת על בעלה. אלא תביא ראיה לדבריה.

הקשה הר"ן: אם מדינא (משנה ראשונה) אסורה לבעלה, כיצד התירו מטעם נתנה עיניה באחר?

תירוץ א: אף שמדינא אסורה, בטלו חכמים איסור דאורייתא כדי שלא תיתן עיניה באחר.

תירוץ ב: מדינא האומרת 'טמאה אני לך' אינה נאמנת, ובאו חכמים (משנה ראשונה) ותקנו שתהיה נאמנת לפי שהאישה בושה לומר 'טמאה אני לך' (ואם אומרת נאמין לה).

ואח"כ (משנה שנייה) חזרו לומר שאינה נאמנת מחשש שעיניה נתנה באחר (ולפ"ז אינה נאמנת לאסור עצמה על בעלה מהתורה).

שער המלך - לפי תירוץ ב של הר"ן, אף במקום שלא שייך הטעם נתנה עיניה באחר – אינה נאמנת שזינתה, כיון שחכמים עקרו תקנה ראשונה (משנה ראשונה) ברוב נשים מטעם נתנה עיניה באחר, נעקרה תקנה ראשונה (שנאמנת לומר שזינתה) לגמרי אף במקום

שאין החשש שנתנה עיניה באחר.

לעיקר הדין: במקום שלא שייך הטעם נתנה עיניה באחר:

נו"ב – גם אינה נאמנת שזינתה, כיון שהשו"ע לא חילק. וסמך על תירוץ ב של הר"ן.

ברית אברהם – נאמנת (כדין משנה ראשונה). וכ"ה בשו"ת מהרי"ט. והנו"ב לא ראה דברי מהרי"ט.

נחלת צבי: אם היה הבעל מאלו שכופים אותו להוציא אלא שאשתו הסכימה להישאר עמו, ולאחר זמן טענה שזינתה, כאן לא שייך הטעם שנתנה עיניה באחר שהרי אם תרצה תכוף אותו שיוציא אותה, האם נאמנת?

הדבר תלוי בשני תירוצים הנ"ל :

לפי טעם א – נאמן, שהרי לא שייך הטעם נתנה עיניה באחר.

לפי טעם ב – אף שאין טעם זה אינה נאמנת.

2. רמב"ם: אף שאינה נאמנת, מ"מ הפסידה כתובתה, שהודאת בע"ד כמאה עדים דמי.

וכ"ה במשנה (סוטה ז.) – אמרה טמאה אני לך שוברת כותבת ויוצאת.

3. קידושין(סו.): ההוא סמיא דהוה מסדר מתנייתא קמיה דמר שמואל, יומא חד נגה... אתא שליח אמר אשתו זינתה. אתא לקמיה דמר שמואל א"ל אי מהימן לך (כשני עדים) זיל אפקה ואי לא לא תפיק. כ"פ הרמב"ם.

ה"ה(תו"ס) – אם אחר שבעלה מאמינה שנטמאה חזרה ואמרה 'נאנסתי' – אינה נאמנת, שהרי שויה הבעל אנפשיה חתיכה דאיסורא.

4. נדרים(צ:): א"ר פפא – בדק לו רבא: אשת כהן שנאנסה יש לה כתובה או לא? ואמרו לו – יש לה כתובה שיכולה לומר 'אני נמצאת כאן, אתה שדך נסתחפה'.

פירוש התו"ס – שקדושת כהן גרמה לך שאאסר לך.

ב"י - ובאשת ישראל פשוט שלא הפסידה כתובתה שהרי מותרת לו.

1. אומרת שזינתה

פמ"א: דווקא באומרת שזינתה חיישינן שנתנה עיניה באחר ואינה נאמנת כיון שיודעת שנאסרת על בעלה וצריך לגרשה. אבל כשאומרת שעברה על דת ושימשה עם בעלה בנדתה – לא שייך נתנה עיניה באחר, כיון שהבעל יכול לקיימה, א"כ מה יועיל שתוציא לעז על עצמה, ומסתמא אומרת אמת.

כ"כ ת' מהר"י הלוי.

עיניה נתנה באחר

ת' ברית אברהם: אישה שנתעברה ואומרת שזינתה מאחר, לכאורה כיון שפוסלת וולדה לא שייך הטעם עיניה נתנה באחר, שלא תאמר כן לפסול בנה אא"כ היה באמת.

מ"מ כיון דאסיקנא (יבמות צד.) דלא חיישא לקלקול זרעא, עדיין יש חשש שעיניה נתנה באחר.

כ"כ ת' צ"צ – אף שמקלקלת זרעה שייך נתנה עיניה באחר, ואינה נאמנת שנטמאה.

פת"ש: אישה שהודתה דרך וידוי בחוליה שזינתה, האם נאמנת?

- **ת' נו"ב** – אינה נאמנת.

ואף שיש רגליים לדבר כיון שאמרה בחוליה דרך וידוי ותשובה (שבכה"ג ל"א נתנה עיני באחר) – לא מקרי רגליים לדבר אלא שיש בלי אמירתה רגליים לדבר, שיש רגליים ממקום אחר. אבל אם הרגליים בגלל אמירתה לא מקרי רגליים, לפי שמערימה. כ"מ ממהרא"י.

כ"כ ת' צ"צ – דלא מקרי כה"ג רגליים לדבר.

- **ות' חו"י** – נאמן ואין אומרים נתנה עיניה באחר.
- **ות' חת"ס** – מחלק, הודתה דרך וידי כשחלתה ונטתה למות, ואח"כ הבריאה – נאמנת, ואם הודתה כשהיתה בריאה – אינה נאמנת.

א. ודוקא שאין רגליים לדבר

ח"מ: מהרא"ש והתו"ס (יבמות כ"ד.) – משמע שאף באומרת 'טמאה אני לך' ויש רגליים לדבר אם יש טעמים להיתר [כגון בנדרים(צא:) - אם בא הבעל, והנחשד לא הסתיר עצמו דאמרינן מותרת לבעלה, שאם עשה איסור היה מסתתר] – מותרת לבעלה.

אבל הב"ש – ח"מ לא ראה את התו"ס(כתובות סג.) דכשיש רגלים לדבר בכה"ג אסורה. וכ"ד הרמ"א כאן.

סיכום: כשיש רגלים לדבר אך יש גם טעמי היתר –

- תו"ס(יבמות כ"ד.) – מותרת לבעלה. כ"כ הרא"ש, ח"מ
- תו"ס(כתובות סג:) – אסורה לבעלה, כיון דשויה אנפשיה חתיכה דאיסורא. כ"כ ב"ש.

ספר ב"מ: אף לב"מ יש לחלק (כשיש רגלים לאיסור) - אם אין רגליים להיתר – נאמנת לגמרי וחייב להוציאה, ואף אם תאמר אח"כ אמתלא לא מהני.

אבל אם יש רגליים להיתר – האישה אסורה משום שוויתיה נפשיה חתיכה דאיסורא, ואז מהני אמתלא.

ת' ברית אברהם: כשאמרה 'טמאה אני לך' (ויש רגליים לדבר) אבל יש קטטה בניהם ושונאת את בעלה תמיד – הוי כאילו יש גם רגליים להיתר ותלוי במחלוקת ח"מ * ב"ש הנ"ל (לפי ח"מ – מותרת, לב"ש – אסורה).

ב"ש: ע"א אומר שזינתה והיא שותקת – הוי הודאה, ול"א נתנה עיניה באחר, וחייב לגרשה מדינא, אפילו העד אינו נאמנת בעיניו, דע"א הוי רגליים לדבר.
כ"כ רש"ל.
אבל לתירוץ הב"י על הטור אינו חייב לגרשה ע"פ דין אלא לצאת ידי שמים.

הג' מעשה ניסים: למה לפי הב"י לא חייב ?
שו"ת הגר"ז כתב – שתיקה לאו כהודאה.
ובספר ראש פינה – ס"ל שע"א לא מקרי רגליים לדבר.

רגליים לדבר

ב"ש: אם ידוע שנתייחדה עם אחד ואומרת שנטמאה נאמן (שיש רגליים לדבר).
וכ"מ מהמרדכי והג"א.

2א . חזרה ונתנה אמתלא

ח"מ: אמתלא לאחר זמן לא מהני, דחיישינן שלמדוה לטעון אמתלא זו. וכמ"ש בחו"מ(פ/א) לעניין ממון, שאין יכול לחזור ולטעון מחיוב לפטור כשיצא מב"ד אע"פ שנותן אמתלא לדבריו.
ואף שאישה שאמרה אשת איש אני ולאחר זמן אמרה פנויה אני נאמנת באמתלא ! שאני איסורא מממונה, שבממון הודאת בע"ד כמאה עדים ולא מהני אמתלא (לעניין הכתובה).
והראיה נדרים(צ:) משנה שנייה – חזרו לומר שאינה נאמנת שמא עיניה נתנה באחר. ואין לך אמתלא גדולה מזו (שמא עיניה נתנה באחר) וזה מהני רק לעניין איסור אבל כתובה הפסידה.
כ"מ מה"ה, כ"כ ב"ש.

ת' חוט השני: אמתלא לא מהני אלא כשבאה לסלק נזק, אבל כשבאה לתועלת לא מהני.
ולכן כאן צ"ל שהאמתלא באה לסלק נזק, כגון אמתלא שאמרה שנטמאה מפני שבקשה להפקיע עצמה מתחת בעלה מפני שהוא מצערה. אבל אמתלא שנתנה עיניה באחר לא נאמנת (ונאסרה על בעלה).

אמתלא... נאמנת

הג מעשה ניסים: אמתלא כשיש רגליים לדבר

- **ב"מ וההפלאה:** אמתלא מהני רק לענין שלא להפסיד כתובה (בהמשך למ"ש המחבר 2.) כשאין רגליים לדבר מהני. אבל אם יש שרגלים לדבר (1א.) לא מהני אמתלא.
שהרי באמתלא בעינן אמתלא הניכרת לב"ד, א"כ כשיש רגליים לדבר האמתלא לא ניכרת דהוי שני הפכים (רגליים ואמתלא) ולא מהני אמתלא.
- **אבל הלבוש** – אמתלא מהני אף כשיש רגליים לגבר.

אמתלא כשהוא מאמין שזינתה:

- **ד"מ** (תו"ס סוף נדרים): לא מהני אמתלא.
כ"כ ב"ש – מאמינה הוי כאומר אי אפשר בתקנת חכמים (במשנה שנייה) ולא נאמנת (ולכן אסורה עליו), ולכן גם אמתלא לא מהני.
- **ובהגות לנמ"י** – אם אמר סתם שמאמינה מהני אמתלא, ורק אם אמר אי אפשר בתקנת חכמים לא מהני.

3. מאמינה... חייב לגרשה

ב"ש: ואם עד אחד מעיד על עדי כיעור אין חייב לגרשה אפילו נאמן בעניו כתרי (ת' מהר"מ מלובלין).

היה מאמינה

ת' נו"ב: אם חזרה בה ואמרה שלא נטמאה, גם הבעל יכול לחזור בו ממה שהאמין לה, אבל אינו מחויב לחזור בו ולא נקרא עובר על חרם רבנו גרשום, שהרי עכשיו לא עושה דבר.

אבל אין כופין

ח"מ: שאין דבר שבערווה פחות משנים ואין ב"ד מוציאים אלא בעדים.

4. אבל נאנסה

ח"מ: אף שסוף ביאה היתה ברצון לא נאסרה על בעלה ישראל ובכהן לא הפסידה כתובתה, דאמרינן יצר אלבשה.
כ"כ ב"ש.

21

1. הגה: אמר אחד על אשה אחת שזנתה עמו - נאמן עליה כעד אחד, דפלגינן דיבוריה.
א . *פסקי מהרא"י:* ואם היא הודית לפני אחד שנטמאת - הנחשד מצטרף עם האחד לאסרה על בעלה.

2. *פסק' מהרא"י ומהרי"ק:* הודית לפני אחד שזנתה, ואח"כ אומרת ששקר הוא, ומכחשת העד המעיד עליה - מותרת לבעלה, אף אם מאמין הבעל לעד המעיד עליה, דאמרינן בתחילה שהודית נתנה עיניה באחר, ועכשיו חוזרת בה.

3. *מהר"מ פדואה:* אשה שאמרה לבעלה שזנתה, אע"פ שאינה נאמנת, אם עמד וגירשה - אסור להחזירה, ואפילו אם (עבר) **החזירה - יש לחוש.**

0. הקדמה: סנהדרין(ט:) –

א"ר יוסף: מי שאמר – 'פלוני רבעני (במשכב זכור) לאונסי' – הוא ואחר מצטרפים להרוג את הרובע (פירוש הנרבע עצמו נחשב כעד אחד). אבל אמר 'רבעני לרצוני' רשע הוא ואינו נעשה עד.

ורבא אמר – אף לרצוני יכול להעיד, דפלגינן דיבורא (פירוש מה שאמר 'לרצוני' לא מקבלים דיבורו, אבל מה שאמר 'פלוני רבע' מקבלים עדותו).

1. ועפ"ז פסק הרשב"א: אמר אחד על אשה אחת שזנתה עמו - נאמן עליה כעד אחד, דפלגינן דיבוריה (שמקבלים שזינתה, אבל לא מקבלים שזינתה עמו).

1. דפלגינן דיבורא

נו"ב: כתב הרשב"א – דווקא שאמר 'אשתך זנתה עמי' שאז אפשר לחלק הדיבור (אשתך זנתה, עמי), אבל אם אמר 'אני זניתי עם אשתך' א"א לחלק הדיבור (אני זניתי, עם אשתך) לפי שלא נשאר בעדותו (עם אשתך) כלום.

ואין לסמוך על הרשב"א, כיון ש –

א. הרשב"א יחידי בחילוק זה.

ב. חילוק זה של הרשב"א הוא דווקא בדיני נפשות אבל לאסור אישה על בעלה מודה שנאסרת, שהרי אפשר לחלק דבריו 'אני זניתי עם אשתך' בשוגג (שחשב שהיא אשתו שאז אינו משים עצמו רשע) משא"כ בנפשות א"א בשוגג שצריך התראה.

פלגינן דיבורא

ח"מ וב"ש: ואם יבוא עד נוסף ויעיד שאשתו זינתה עם הראשון מצטרפים זה לזה והוי שנים עדים.

אף שהשני מעיד שזינתה עם הראשון לא נפסל הראשון מחמת עד אחד.

פת"ש: עד שמעיד שקרובו זנה עם אשת פלוני, האם פלגינן דיבורא ועד אחר כשר מצטרף?

▪ ראב"ד – כיון שעדות על קרובו היא עדות פסולה, נחשב הדבר לעדות שבטלה מקצתה (מ"ש על קרובו) בטלה כולה (גם מ"ש שאשתו זינתה) ולא פלגינן דיבורא. ודוקא שאמר שהוא זנה עם אשת פלוני אמרינן פלגינן דיבורא ועד כשר מצטרף אליו.

▪ והתו"ס (סנהדרין ט:) – גם כשמעיד שקרובו זנה עם אשת פלוני פלגינן דיבורא.

פלגינן דיבורא

ח"מ: ואם הבעל מאמינו א"צ בפלגינן דיבורא שאף שהוא רשע (כשלא פלגינן דיבורא) לא גרע מקרוב שמעיד שאשתו זינתה שאם מאמינה מגרשה.

אבל לעניין שיצרף עד נוסף **לחייב** בעלה לגרשה בעינן פלגינן דיבורא.

א. ואם היא הודית... הנחשד מצטרף

ח"מ: ה"ד כשיש רגליים לדבר שאז לא חיישינן שנתנה עיניה באחר, דאז אמרינן מה שהודית לפני עד אחד הוי כאילו ראה שזינתה, אלא שיכולה להכחיש העד.

כ"כ ב"ש.

ובספר ב"מ ומהר"ש זלמן מלאדי – העד שהודתה בפניו נאמן אף שאין רגליים לדבר, כיון שיש רגליים לדבר מעדות הנחשד שזנה עמה.

עדות מיוחדת בזנות:

עדות מיוחדת: אם שני עדים שראו שזינתה אבל לא ראו את אותו מעשה (זה ראה היום וזה אתמול):

מסקנת הב"י – שמצטרפים, ונאסרת על בעלה (וחייב להוציאה).

כ"ד הרמ"א, ב"ש, ח"מ וזכרון יוסף.

והוסיף זכרון יוסף – אף למ"ד בגיטין וקידושין לא מצטרפים העדים כיון שיש חשש של נפשות, בזנות מצטרפים כיון שאין חשש לנפשות כיום שלא היתה התראה.

מ"מ אפשר לפסול העדים מצד ס"ס:

שמא – הלכה כמ"ד עדות מיוחדת פסולה (אף שלא בדיני נפשות).

ושמא – הלכה כהרשב"א כשאין כאן עדות כלל דל"א פלגינן דיבורא כשאומר 'אני זניתי עם אשתך'.

ועוד – כיון שהעד הראשון הוכחש ע"י האישה עדותה בטלה מיד, וכשבא השני עד אחד לא נאמן (כיון שלא באו יחד).

2. הודית בפני עד אחד שזינתה

ח"מ: ה"ה הודתה בפני ב' עדים – מותרת לבעלה,

שאינה יכולה לאסור עצמה על בעלה שמא עיניה נתנה באחר, ורק לעניין כתובה יש חילוק:
אם הודתה בפני עד אחד – אף כתובה לא הפסידה.
הודתה בפני ב' עדים – אף שמותרת לבעלה הפסידה כתובתה.

3. עמד וגרשה אסור להחזירה (מהר"ם פדוואה)

ח"מ: ה"ד בעומדת בדבריה אף אחר גירושין שזינתה, שאז לא שייך לומר עיניה נתנה באחר, שהרי עכשיו מותרת לכל, אלא ודאי אומרת אמת שזינתה.
אבל חזרה מדבריה הראשונים שאומרת טהורה הייתי ונתנה אמתלא לדבריה הראשונים – מותר להחזירה [שיבת ציון – משמע שאף שגירשה כיון שהאמין לה, מהני אמתלא להחזירה].
כ"כ ב"ש.
ודעת שיבת ציון – תלוי מדוע גירשה:
אם גירשה בע"כ שהיו ב' עדים שזינתה אבל לא האמין לה, וגם עבר והחזירה – מהני אמתלא.
אבל כשאין עדים והאישה אמרה שזינתה והאמין וגרשה - לא מהני אמתלא, ואף שהחזירה יש ספק אם מותרת לו (שזה תלוי בתירוצי הר"ן לעיל, אם מה שאינה נאמנת לאסור עצמה על בעלה הוא מהתורה או מדרבנן).
ת' נו"ב: אישה שיצא עליה קול שזינתה ולכן בעלה מכה אותה ואיים להורגה. התייעצה האישה עם שכנותיה להודות בשקר שזינתה ואז בעלה יגרשנה ותפטר ממנו. הלכה לחכם אמרה שנטמאה והבעל האמין לה וגרשה.
אח"כ נודע לבעל שטהורה היא וגם נודע לו שדיברה עם שכנותיה ורוצה לחזור בו ולקחתה, גם האישה אומרת שלא נטמאה ונותנת אמתלא שלעיל, האם מותרת לחזור לבעלה?
תשובה: לפי הח"מ וב"ש אף שגירשה מהני אמתלא לחזור.
- **לכאורה** תלוי הדבר במחלוקת הט"ז * והש"ך
לשיטת הט"ז – לא מהני אמתלא כיון שעשתה מעשה שקיבלה הגט.
ולשיטת הש"ך – אף שעשתה מעשה, כיון שהאמתלא היא על המעשה (שלא יכלה לברוח מאיומי בעלה בלא גירושין) – מהני אמתלא.
מ"מ אפשר שמודה הט"ז כאן, שמעשה הגירושים לא מורה על שזינתה.
- **מ"מ** יש להחמיר לפי שהדבר תלוי במחלוקת ראב"ד * וה"ה: באשת כהן שאמרה שנאנסה ומת בעלה ונותנת אמתלא לדבריה כדי שבעלה יגרשנה:
לראב"ד – נאמנת להינשא לכהן אחר.
לה"ה – אינה נאמנת (שאין בעלה היה חייב להאמין לה, ולא היה מגרשה, ולכן לא הוי אמתלא)
אומנם הב"ש (ו, ס"ק כו) כתב: שבאשת ישראל אף הראב"ד מודה שאינה נאמנת (שהרי בעלה לא היה חייב לגרשה) ולכן כאן יש להחמיר.
- ואף שאפשר להתיר בהסתמך על עדות השכנה שדינה כעד אחד, שהרי האיסור כאן אינו דבר של ערווה אלא רק לאו, וגם לא התחזק איסורא,
מ"מ אין להחזירה משום מ"ש שו"ע(י/ג) המגרש משום שם רע לא יחזיר.

1א. הכל לשון הרמב"ם: מי שראה אשתו שזינתה, ב. או שאמר לו אחד מקרוביו או מקרובותיה, שהוא מאמינם ג. וסומכת דעתו עליהם, שזנתה אשתו, בין שהיה האומר איש בין שהיתה אשה, הואיל וסמכה דעתו לדבר זה שהוא אמת - ה"ז חייב להוציאה ואסור לו לבא עליה, ויתן כתובה. ד. רמב"ם: ואם הודית לו שזינתה, תצא בלא כתובה.

2. ולפיכך משביעה בנקיטת חפץ שלא זינתה תחתיו, אם ראה אותה בעצמו, ואח"כ תגבה כתובתה. אבל בדברי אחר אינו יכול להשביעה אלא ע"י גלגול.

3. הגה – ת' מהר"ם: הרבה קרובים כולם אינם רק כעד אחד (הגהות מרדכי דיבמות). וע"ל קעח/ט'.

4. מהרי"ק: וי"א דלא יכול לומר שמאמין לעד אלא אם מאמין לו ג"כ בשאר דברים, אבל אם אינו מאמין לו בשאר דברים, רק בדבר זה, משום דבלאו הכי נחשדת לו קצת, לא נאסרה עליו משום זה.

1ב . קידושין(סו.): איבעיא להו – זינתה אשתו בעד אחד מהו?
אביי אמר – אסורה.
√רבא אמר – מותרת, שאין דבר שבערווה פחות משנים.
אמר אביי - מנא אמינא לה דההוא סמיא דהוה מסדר מתנייתא קמיה דמר שמואל... א"ל אי מהימן לך זיל אפקה ואי לא לא תפיק, מאי לאו אי מהימן עלך דלאו גזלנא הוא (אלא עד כשר)?
ג . ורבא - אי מהימן לך **כבי תרי** זיל אפקה ואי לא לא תפקה.
√**כ"פ הרי"ף והרמב"ם:** אינו חייב לגרשה מדיני אדם (כשאין שני עדים), אבל לצאת ידי שמים אם נאמן עליו כשני עדים חייב לגרשה בכתובה.
לאפוקי הרשב"א שחולק באמרו לו קרוביו.
א . לפי הרמב"ם: כ"ש כשהוא עצמו ראה שזינתה, שהרי אדם נאמן על עצמו כמאה עדים.
ב"י: תימה על הטור –
בסימן קע"ח כתב – שיוציא ויתן כתובה.
וכאן כתב – יוציא משום לזות שפתיים לחוד?
וי"ל: דשם שהיא שותקת חייב להוציאה.
וכאן שלא כתב ששותקת מוציאה רק משום לזות שפתים.

2. הטור: ואם אין עדים שזינתה תשבע שהוא כדבריה (שלא זינתה).
√**הרמב"ם:** ולפיכך משביעה בנקיטת חפץ שלא זינתה תחתיו אם ראה אותה בעצמו, ואח"כ תגבה כתובתה. אבל בדברי אחר אינו יכול להשביעה אלא ע"י גלגול.
√**ומפרש בכ"מ** – כשהוא עצמו ראה שזינתה אשתו, ודאי הו"ל כטוען פרעתיך (שהבעל אומר לאשתו שאינו חייב כתובה כיון שזינתה) שבעל השטר (האישה) צריך להישבע כדי ליטול.
אבל אם קרובו אמר שזינתה, הוי טענת בעל שמא שאין יכול להשביעה.
כ"ד הרמב"ם כמ"ש הטור בחו"מ(ע"ה/לג) שאין יכול להשביע ע"פ עד אחד.
ותימה על הרמ"א ששם פסק שמשביע היסת ע"פ עד אחד וכאן הסכים לדעת המחבר (שאין משביעה כלל).
[והפלאה חילק – בין שבועת היסת לנקיטת חפץ].
אומנם ה"ה – חולק על הרמב"ם, אף שראה בעצמו אין יכול להשביעה, שדומה לאומר לחברו 'שטר זה שטר אמנה' שאינו יכול להשביעו, מ"מ כשיש ע"א שזינתה יכול להשביעה ע"פ ע"א..

1. הרי זה חייב להוציאה (רמב"ם)

פת"ש: האם לפי הרמב"ם כשראה אשתו שזינתה כופין להוציאה [כה"ג דשוויה חתיכה דאיסורא] **?**

- **ת' האחרונים** – אף שהוא חייב להוציאה אין ב"ד כופין אותו. כ"מ מהרמב"ם.
כ"כ מהרי" הלוי (אחיו של הט"ז).
- **מהר"א מזרחי** – ב"ד כופין להוציאה, כיון שבעל שוויה נפשיה חתיכה דאיסרא למה לא נכופו להוציאה?
והראיה (כתובות ט.): האומר פתח פתוח מצאתי כעדים דמו. ודימו זה לאומר לאישה קדשתיך (והיא מכחשת) שאסור בקרובותיה, ואם נשא א' מקרובותיה כופים אותו להוציא, כיון דשוויה נפשיה חתיכה דאיסרא.
- **והריטב"א** מחלק – אם הבעל לא חוזר מדבריו הראשונים – כופים אותו להוציא, אבל אם חזר בו - אין כופים להוציא.

ב . אחד מקרוביו

מל"מ(רשב"א): אפילו גוי שאינו מסל"ת אם נאמן לו חייב להוציא.
מ"מ ת' הרשב"א (אלף ר"נ) פסק שגוי מפי גוי לא נאמן.
רעק"א – משמע שרשב"א זה חולק עמ"ש הרמ"א כאן(4.) בשם מהרי"ק. שאף שלא מאמינו בשאר דברים אם נאמן לו שאכן אשתו זינתה – חייב להוציאה.

מי שיודע באשת איש שזינתה (או שהוא עצמו זנה עמה) האם חייב להודיע לבעלה להפרישו מאיסור?

ת' נו"ב: תלוי הדבר במחלוקת ראשונים :

- **ברכות(יט:):** אר"י א"ש – המוצא כלאים בבגדו פושטו אפילו בשוק.
ומסקינן כבוד הבריות דוחה איסורים דווקא בשב ואל תעשה, אבל הלובש כלאים שהוא בקום ועשה אינו דוחה (וצריך לפושטו אפילו בשוק).
לגרסת הרמב"ם – מיירי שמצא כלאים בבגד חברו שחייב לפושטו (להודיע לו שיפשוט), אף שלגבי עצמו הוי שב וא"ת (שאם לא מודיע לחברו הוי שב וא"ת) כיון שלגבי חברו הוי קום ועשה (שכל רגע עובר באיסור כשהוא לבוש) חייב להודיעו לחברו.
כ"פ המחבר יו"ד(שג/א).
ולגרסת הרא"ש – מיירי שהאדם מצא אצל עצמו כלאים ולכן מחויב לפושטו מפני שהוא עובר בקום ועשה, אבל אם מצא אצל חברו שלבש בשוגג כלאיים, כיון שלגבי

עצמו הוי שב וא"ת (שלא מודיע לחברו) אינו מחויב להודיעו.
כ"פ הרמ"א(שם).
וא"כ גם כאן:
לפי הרמב"ם – חייב להודיע לבעל שאשתו זנתה.
ולפי הרא"ש – אין חייב להודיע לבעל.

▪ **ויש לומר:** שכאן אף הרא"ש יודה שצריך להודיע לבעל. ושאני כלאים שהרי האיסור הוא זמני עד שיגיע לבית ויפשוט בגדו, משאכ"כ שהבעל יעבור על איסור כל ימי חיו.
ולכן: חייב להודיע לבעל, כ"ש אם הוא עצמו זנה איתה שגרם למכשול שצריך להודיעו.
מ"מ לב"ד לא יודיע (שלא לגרום לפגם משפחה), ממ"נ: אם לא יאמין הבעל אינו חייב לגרשה, ואם יאמין יגרשנה אף בלא ב"ד, לכן עדיף שיודיע לבעל עצמו.

▪ **מ"מ רב פעלים כתב:** שאינו מחויב להודיע לבעל מס"ס:
אולי הבעל ממילא לא משמש עמה מחמת סיבות אחרות.
ואת"ל שבועל, שמא לא יאמין שאשתו זינתה.
ועוד שיש כאם פגם משפחה.
ועוד שיש פוסקים הסוברים שאם לא זינתה בעדים אינה נאסרת על בעלה, ואין בעילתו איסור.
כ"כ הגאון מהרי"ש בשואל ומשיב, ותימה על הנו"ב שלא הזכירו.
כ"פ יב"א(ב/ב) – א"צ להודיע לבעל שאשתו זינתה.
כ"כ דברי חיים, מחנה חיים, טהרת המים, שערי דעה – להקל לבעלי תשובה שלא תנעול דלת בפני השבים.
מ"מ אם בעל התשובה אמיץ לב ונראה שהבעל יאמין לו ויפרוש מאשתו – יודיע לו להקל מעליו האיסור.
כ"כ להקל - נשמת אברהם בשם הגרש"ז אויערבאך.

אישה שזינתה תחת בעלה וחזרה בתשובה, האם מחויבת להודיע לבעלה שיפרוש ממנה?

▪ שו"ת מנחת שלמה: אם יודעת שבעלה לא יאמין לה אפשר שאינה מחויבת להודיע לו לבזות עצמה, לפי שמשועבדת לו לתשמיש, ובפרט לחת"ס שב"ד מחייבים לשמש עמה.
מ"מ מצד עצמה צריכה לכאורה למרוד בבעלה ולברוח ממנו.

▪ ואף ליש"ש – שהתורה לא אסרה אותה על בעלה כל שלא יודע שנטמאה, מ"מ משמע שהאישה מותרת רק משום קרקע עולם, אבל היא עצמה אסורה לעשות מעשה להתקרב לבעלה.

ת נו"ב: עד אחד אמר שזינתה והבעל מאמינו, אלא שהוא זקן ולא להוט ולא חשוד לבוא עליה, האם מותר לקיימה?
כיון שאינו להוט ואינו חשוד לבוא עליה, ועוד כיון שזינתה מאוסה עליו (כמ"ש הרמ"א קיז/א) רשאי לקיימה בביתו.
ולפי הב"ש – רשאי לקיימה אף בלא עדים.
מ"מ לא יתייחד עמה בחדר שזה דומה לאש בנעורת.

ג. וסומכת דעתו

▪ **מל"מ:** כתב הרשב"א – ודוקא שהאישה שותקת אז חייב להוציאה, אבל מכחישה העד, עד אחד בהכחשה לאו כלום הוא.

▪ **ורעק"א כתב** – מ"מ מת' מימוני משמע שאף במכחישה העד שייך שנאמן לו באיסור וצריך להוציאה.
כ"מ מהרמ"א(ו) כשהודתה שזינתה ואח"כ אמרה ששקר הוא. בע"א כה"ג (שמכחישה) אם מאמינה חייב להוציאה.
וכ"ה בת' מהרי"ט.
ולכן קשה להתיר לו להמשיך לחיות עמה.

ב"ש: עד אחד אומר שזינתה והיא שותקת והבעל אינו מאמינו

מהרש"ל – אף שאינו מאמין לעד אחד חייב לגרשה, דשתיקה של אשתו הוי כהודאה, ול"א שמא עיניה נתנה באחר כיון שעד אחד הוי רגליים לדבר.
אבל לפי הב"י – אינו חייב לגרשה אלא מדיני שמים, דשתיקה לא הוי הודאה ואין רגליים לדבר, ורק במאמינה יוציא ויתן כתובה.
[לפי התירוץ שתירץ הב"י בדעת הטור. שאם מאמינה יש לחלק:
אם שתקה - חייב לגרשה, ואם לא שתקה - יגרשנה רק משום לזות שפתים).
כ"פ השו"ע(קעח/ט).
ב"ש: אבל אם אין הבעל שותק ואומר לעד 'מניין לך' אף מדיני שמים א"צ להוציא, אפילו אם יאמין לו אח"כ משום לזות שפתיים יוציאנה.

2. לפיכך משביעה (רמב"ם)

ספר ב"מ: תימה, הרי קי"ל בחו"מ(לד/ח) הבא על הערווה פסול לעדות וממילא אין משביעים אותו, וא"כ כיון שאישה זו שעברה על איסור ערווה איך משביעים אותה (שהרי לפי הבעל חשודה על השבועה)?
אא"כ לרבי יוחנן (במ ה:) דס"ל דל"א מיגו דחשוד על הממון חשוד על השבועה (לפי ששבועה חמורה לאנשים – תו"ס). א"כ ה"ה לחשוד על העריות לא חשוד על השבועה.

3. הרבה קרובים... כעד אחד

הג' מעשה ניסים: הרבה קרובים

ספר ראש פינה – היינו שהעדים קרובים זל"ז, ולכן עכ"פ אחד מהם כשר, אבל אם הם קרובים לאיש או לאישה – אפילו אחד מהם אינו כשר.

אך גם קרובים זל"ז צ"ע, שהרי קי"ל עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה.

ולי נראה – שאומנם אף הקרובים זל"ז פסולים ולא יכולים כולם להצטרף לעד אחר, מ"מ במקום דסגי ע"א כגון במאמינו נחשבים הקרובים לע"א.

4. מאמין לו גם בשאר דברים

ב"ש: כתב מהרי"ק – דווקא אדם שהוא גס בו ומצוי אצלו, וכמו שאמר רבא (כתובות פה.): שאני בת רב חיסדא (אשתו) דקים לי בגוויה טובא.

אבל אם מאמין רק בגלל שהוא מוחזק בחסידות – לא.

ות' רעק"א – מהרשב"א לעיל משמע שחולק, שהרי כתב אפילו גוי שאינו מסל"ת שאמר שזינתה אם הבעל מאמינו חייב להוציא.

ולכן ראוי להחמיר.

[**ת' הרשב"א:** ראובן נשא אישה והיתה קטטה קדומה בינו לבין חמיו, ועכשיו מצא מקום לנקום, ויצא קול שנתן עניו באחרת ורוצה לגרש זו, וכיון שע"פ חוק המלכות א"א לגרש אא"כ ימצא בה דבר זנות בא בעלילות דברים: שראה אותה עם פרוץ אחד ברה"ר, ואח"כ אמר שהפרוץ אמר לו שבא עליה, ואמר שהוא מאמין לפרוץ. וכשראה שלא האמינו לו חזר וטען שהוא עצמו ראה אותה שזינתה, מה דין האישה?

תשובה: אין לאסור האישה בגלל טענותיו –

א. כיון שמחפש טענות, ונמצא טענותיו שקר שוב אינו נאמן.

והראיה(יבמות קטז.) קטטה בבינו לבינה ושלום בעולם ובאה ואמרה מת בעלי – אינה נאמנת. ומפרשת הגמרא שטענת שקר מתוך קטטה לכן אינה נאמנת.

ב. אף באנשים אחרים (שאין קטטה) אין לאוסרה בטענות אלו.

- מה שדיברה עם הפרוץ אין לאוסרה.
- ומ"ש שהפרוץ בא עליה – אינו נאמן, שאין בערווה פחות משנים עדים, דכיון שידוע שהוא פרוץ בעריות אינו נאמן בעדות אישה.

ג. מ"ש שהוא מאמין שזינתה – אינו נאמן.

- לפי שהוא מרגיל קטטה, משקר במה שאומר שמאמינו.
- ל"א כשהוא מאמין לו שנאסרת עליו דווקא כשאינה מכחשתו, אבל מכחשתו, ע"א בהכחשה אינו כלום.
- כיון שנתן עיניו באחרת אינו נאמן וחזר להיות כמשנה אחרונה (שאף שאומרת טמאה אני לך לא נאמנת) שב"ד מתנין לעקור דר"ת משום מגדר מילתא.

ת' הרשב"א: גוי שאמר לישראל שסיפר לו גוי אחר ששכב עם אשתו – אין לאוסרה אפילו הבא לצאת ידי שמים –

- כיון שפיהם דיבר שקר, ושמא הגוי הראשון או השני שקרנים.
-ואף אם הוא אמת מסתמא הוי אונס, שהגויים פרוצים בעריות.]

ח

1. האומר לאשתו בפני עדים: 'אל תסתרי עם איש פלוני', ויש עדים שנכנסה עמו בסתר ושהתה עמו כדי טומאה - אסורה לבעלה ותצא בלא כתובה. ואסור לו להתייחד עמה, וכופין אותו להוציאה מביתו.

א. (*מהרי"ל:* ודוקא שאמר לה בלשון קינוי, וכדרך שיתבאר לקמן סי' קע"ח/ב, ו).

1. סוטה(ב.): משנה – (המקנא לאשתו) ונכנסה עמו לסתר ושהתה כדי טומאה – אסורה לביתה.

הרא"ש – וכיון שאסורה לבעלה אסור להתייחד עמה, ולכן אינו רשאי לקיימה וכופין אותו להוציאה, ואינו יכול למחול על הקינוי אחר הסתירה.

סוטה(כד:): ואם מת בעלה לפי ב"ה לא נוטלת כתובתה, וכל היוצאת בלא כתובה אין לה תוספת וכ"ש שלא מנה/מאתיים.

ב"י – אבל נדוניה לא הפסידה, דהוי כחוב בעלמא.

אבל הב"ש – נדוניה שאינה בעין הפסידה כמ"ש (קטו/ה).

1. תצא בלא כתובה

ב"ש: טעמו – כיון שהיא גרמה לאסור עצמה עליו בזה

שנסתרה עם החשוד.
ואף אם נאמר שלא נטמאה כיון שהתייחדה עמו דינה עוברת על דת שמפסידה כתובתה.

א. לשון קינוי

ח"מ: כגון: 'אל תסתרי עם פלוני', אבל א"ל: 'אל תדברי עם פלוני', 'לא יהא לך עסק עם פלוני' לא הוי קינוי.

ט

1. אמר לה בינו לבינה: 'אל תסתרי עם איש פלוני', וראה אותה שנסתרה ושהתה עמו כדי טומאה - אסורה לו וחייב להוציאה ויתן לה כתובה.
א. ואם הודית שנסתרה אחר שהתרה בה - תצא בלא כתובה. ב. לפיכך משביעה על זה ואח"כ נותן לה כתובה.

1. סוטה(ב.): משנה – רבי יהושע אומר מקנא ע"פ שנים ומשקה ע"פ שנים.
רבי יוסי אומר – מקנה ע"פ עצמו או ע"פ עד אחד ומשקה ע"פ שנים.

גמ(ב:): א"ר חנינא מסורא - לא לימא איניש לאיתתיה בזמן הזה: 'לא תיסתרי בהדי פלוני', דילמא קי"ל כרבי יוסי בר' יהודה דאמר קינוי על פי עצמו ומיסתתרא, וליכא האידנא מי סוטה למיבדקה וקאסר לה עילויה איסורא דלעולם.

פרש"י: לא לימא איניש – אפילו בינו לבינה.

ח"מ - אף שקי"ל כרבי יהושע שקינוי בשנים עדים, היינו להשקאת הסוטה, אבל לאוסרה על בעלה יש לחוש לרבי יוסי ברבי יהודה. כ"כ הב"ש.

רשב"א: אף שמדינא סתירה בלא עדים לא חייב לגרשה, אם חושש שנסתרה מצווה לגרשה.

א. רמב"ם: ואם הודית שנסתרה אחר שהתרה בה - תצא בלא כתובה.
ה"ה – דס"ל לרמב"ם משום שהיא גרמה האיסור שעברה על הקינוי הפסידה כתובתה.

ב. רמב"ם: לפיכך - לפיכך משביעה על זה ואח"כ נותן לה כתובה.
כסף מנשה – טעמו, כיון שהוא עצמו ראה הוי טענתו ודאי, והוי טוען פרעתיך ודאי שבעל השטר (האישה) צריך להישבע.
וה"ה – אף שראה בעצמו אין יכול להשביעה, ואין זה דומה לטענת פרעון.

1. אסורה לו

ח"מ: אף שאין עדים לסתירה, אדם נאמן על עצמו כמאה עדים לאוסרה עליו.
וכן כשמודה שנסתרה הודאתה כמאה עדים להפסיד כתובתה.

פת"ש: כתב הסמ"ק – ותהא אסורה עליו ולא יוכל לגרשה מתקנת רבנו גרשום ויהא עגון עמה.
פירוש הג' חדשות (מהגאון ציטלש) – אם היא מכחישה שהיה קינוי, הוא אינו נאמן לגרשה בע"כ מתקנת רבנו גרשום וגם אסור לבוא עליה כיון שיודע שקינא לה ונסתרה.

י

ת' הרא"ש: אם השביע אשתו שלא תדבר עם פלוני, ועברה ודברה עמו, עוברת על דת היא. והפסידה כתובתה אם התרו בה תחלה: 'אם תעברי על שבועתיך תפסידי כתובתיך'.

עוברת על דת

ח"מ: אף שהלשון 'אם תדברי עם פלוני' אינו לשון קינוי, מ"מ עוברת על דת לפי ש –
א. עברה על השבועה, ודינה כאישה נדרנית שעוברת על דת.
ב. ואף אם גם האיש נודר ולא מקיים שאינה נקראת עוברת על דת, מ"מ כיון שמדברת עם כל אדם מאחר שהבעל מקפיד דינה כעוברת על דת.
והב"ש – אין דבריו (ב.) מוכרחים.

קטו

היוצאת בלא כתובה, והמפסדת כתובתה

א: העוברת על דת משה יוצאה בלא כתובה (כתובות עב.).
ודוקא כשהוכחשה בעדים (רא"ש – שבלי עדים א"א להפקיע כתובה. לאפוקי הרמב"ן שאם אמרה פלוני תיקן ופלוני מכחישה נאמן פלוני להפסיד כתובתה).
● מרן: ודוקא הכשילתו ואכל על פיה, אבל רק רצתה לא איבדה (רא"ש לאפוקי הרא"ה שאף שרק התכוונה הפסידה).
● ב"ש(ש"ג): וגם הוא שמכשילה באיסור או נדרים כופין אותו להוציאה בכתובה.
● מהרא"י: ואם היא נודרת ולא מקיימת (שבניה מתים) והיא עקרה – יש להסתפק. מ"מ בזה"ז שלא חשוב איסור חמור בעני אנשים – יש לדקדק אם כופים להוציא.
● אישה שמודה ששימשתו נידה אלא שטוענת שהיה בידיעתו:
פמ"א וב"מ – ישבע הבעל שלא ידע ותפסיד כתובתה.
מהר"י הלוי – לא מהני שבועה, אלא צריכה להביא עדים שידע.
ת' נו"ב: אם אין עדים שעברה, ומיד שאמרה שעברה אמרה שהבעל ידע - נאמנת במיגו שלא היתה מודה שעברה.
● הכשילה אותו באיסור דרבנן:
ברית אברהם – אינה נקראת עוברת על דת (שהשו"ע שינה בכוונה 'טיהר לי חכם **דם**' במקום כתם)
רעק"א – אף באיסור דרבנן עוברת.
● מרן: כשאין עדים שעברה והיא מכחישה החכם – נאמנת.
ב"ש – אף שבהלכות נידה חכם נאמן, בממונות (כתובה) אין ע"א נאמן להפסיד כתובתה.

ב: הוחזקה נידה בשכנותיה ואמרה לבעלה שהיא טהורה ובא עליה – תצא בלא כתובה (כתובות עב.).

ג: הנודרת ואינה מקיימת – תצא בלא כתובה (עב.).
● מרדכי: ובכה"ג לא תיקן רבנו גרשום שלא יגרשנה בע"כ.
● הגה: הביאה עדים שגם הוא עובר על נדרים – לא הפסידה כתובה (ת' מהר"ם).
מרדכי(ת' מהר"ם) – אבל הביאה עדים שעובר על איסור אחר הפסידה כתובתה.

ד1: העוברת על דת יהודית (שם עד.)
כדי להפסיד כתובתה צריך עדים והתראה (סוטה כה.).
ת' הרשב"א – וא"צ התראה מיד לפני מעשה כמו דיני נפשות.
● מה מתרה בה:
ח"מ – מתרה שאם תעבור תפסיד כתובתה.
כ"ד הרא"ש.
ב"ש – מספיק להתרות שלא תעשה עוד.
● האם כופים להוציא
מהרי הלוי – כופים להוציא.
ב"מ – אין כופים
● יב"א(ג/כא): זוג שהבעל חזר בתשובה ותובע מאשתו ללכת בכיסי ראש, והיא וטענת 'סביר ויקביל' משעת נישואין:
- שו"ת שושנים לדוד – כיון שהתחתן ע"ד כן אין לו טענה.
- ואין נ"ל – ל"א סביר וקביל נגד ההלכה, שהרי לפי רו"פ מצוה לגרשה.
כיו"ב כתב שו"ת ב"ד – אם יש חשש שתאכלנו איסור אסור לקיימה אף שידע כן קודם.
- מ"מ לצורך שלום בית – יש להסתמך על ת' הרא"ש אם אינה מכשילה אותו באיסור. אף שאינה מלובשת צנוע כשאין חשש זנות.
● רדב"ז(ת' הרמב"ם): אפילו ידע הבעל שמשמשתו נידה ושותק אין לה כתובה, שלא תהיה נשכרת. ומה שהבעל מרוויח הכתובה, לא מקרי נשכר לפי שלא קיבל ממנה כלום.

ד2: ואם רצה לקיימה – אין כופין להוציא (סוטה כה.)
מ"מ מצוה לגרשה (ראשונים).
הגה: ויכול לגרשה בע"כ ואין כאן חרם רבנו גרשום (רשב"א, מהר"ם והגמ"ר).
● שמשתו נידה או זינתה בנדתה כשהייתה פנויה האם אבדה כתובתה:
הפלאה – אבדה נאמנותה, אא"כ קבלה תשובה או ע"י בדיקת נשים אחרות.
ת' ברית אברהם – בפנויה לא אבדה כיון שלא חמור להו חומר נידה.
● ט"ז: אף בלא התראה יכול לגרשה, שא"צ התראה רק להפסיד כתובתה.
כ"ד רעק"א, מהרי הלוי ות' נו"ב.
● הגה: אישה שגיזמה לבעלה לשכור גויים להרגו אם יעשה לה דבר – מקרי עוברת על דת (הגמ"ר).
הגה: אישה שרגילה להתייחד עם גויים – נקראת עוברת (תה"ד).

ה: כל שאין לה כתובה הפסידה גם תוספת וכל תנאי כתובה (שם קא.).

אבל נוטלת בלאות הקיימים, אבל נגנבו - הפסידה (שם).

ו: אמרה אשתו שזינתה תחתיו – לא נאמנת שמא נתנה ענייה באחר(נדרים צ:).

● הר"ן: קשה, איך עקרו חז"ל טעם 'נתנה ענייה באחר' איסור דאורייתא של זנות?

וי"ל מדינא האומרת טמאה אני לך **אינה נאמנת**. אח"כ תיקנו משנה ראשונה שנאמנת, וחזרו ותיקנו משנה שניה שאינה נאמנת שמא נתנה ענייה באחר.

שער המלך – לפי תירוץ זה, אף במקום שאין טעם נתנה ענייה באחר – אינה נאמנת שזינתה.

אך לדינא: במקום שאין טעם נתנה ענייה באחר ישנה מחלוקת האחרונים:

ת' נו"ב – אינה נאמנת, שהשו"ע לא חילק. וכ"ה לתירוץ שהנוסף של הר"ן.

ברית אברהם – נאמן. וכ"ה במהרי"ט (ות' נו"ב לא ראה את מהרי"ט). וכ"ה בתירוץ הר"ן.

● מקום שאין הטעם נתנה ענייה באחר:

א. נחלת צבי – אם הבעל בעל מאלו שכופין להוציא אלא שאשתו הסכימה להשאר עמו, ולאחר זמן טענת שזינתה (שאין הטעם נתנה ענייה באחר) - **נאמנת**.

ב. פמ"א – דווקא שאומרת שזינתה אינה נאמנת, אבל אמרה ששימה איתו נידה דלא שייך נתנה ענייה באחר, כיון שהבעל יכול לקיימה – **נאמנת**.

ג. ת' ברית אברהם – אישה שנתעברה וטוענת שזינתה מאחר, כיון שפוסלת זרעה לא שייך טעם נתנה ענייה באחר – **נאמנת.**

מ"מ צ"ע – דאסיקנא (בימות צד.) דלא חיישא לקלקול זרעא. כ"פ צ"צ – שא, בכה"ג אינה נאמנת.

ד. אישה שהודתה בחוליה דרך וידוי שזינתה:

ת' נו"ב – אינה נאמנת, דאף שיש רגליים לדבר (כיון שהודית בחוליה). דל"א רגלים לדבר רק כשבלי אמירתה רגלים לדבר. כ"פ צ"צ.

ות' חוי – נאמנת. כ"ד הר"ח.

● הגה: כשיש רגלים לדבר – נאמן (מהרא"י).

● כשיש רגלים לדבר אך יש צדדי היתר:

▪ כשיש רגלים לדבר אך יד צדדי היתר אחרים (כשבא הבעל והנחשד לא ברח נדרים צא:) :

תו"ס (יבמות כ"ד.) – מותרת לבעלה. כ"פ הרא"ש וח"מ

תו"ס(כתובות סג:) – אסורה לבעלה. כ"ד ב"ש.

▪ ברית אברהם: אמרה טמאה אני לך ויש רגלים לדבר אך יש קטטה ושונאת בעלה – תלוי במחלקות לעיל (שלפי ב"ש – נאמנת. ולפי ח"מ – אינה נאמנת).

● מתי נקרא יש רגלים לדבר:

ב"ש: כשעד אחד מעיד שזינתה והיא שותקת הוי רגלים לדבר, דשתיקתה הוי הודאה. כ"כ רש"ל

ב"ש: ידוע שנתייחדה עם אחר הוי רגלים לדבר, ואם אמר שנטמאה נאמנת.

● מרן: אף שאינה נאמנת כשאומרת נטמאתי – מ"מ אבדה כתובתה (שהודאת בע"ד כמאה עדים) –רמב"ם.

● הגה: חזרה ונתנה אמתלא לדבריה למה אמרה שנטמאת – נאמנת (הגמ"י).

מתי מהני אמתלא:

א. ח"מ – לעניין ממון (כתובה) נאמנת רק מיד (לפני שיצאה מב"ד), אבל אח"כ שוב לא נאמנת (אבל לעניין איסור אף אחר זמן נאמנת כמו שאמרה אשת איש אני וחזרה ואמרה פנויה אני ונתנה אמתלא).

ב. ת' חוט השני – אמתלא שבאה לסלק נזק נאמנת, אבל אמתלא שבאה לתועלת אינה נאמנת.

ולכן אמרה שעשתה כן כדי להינצל מנזק בעלה – נאמנת, אבל אמרה שעשתה כן כיון שנתנה ענייה באחר – אינה נאמנת.

ג. אמתלא כשיש רגלים לדבר:

ב"מ והפלאה – לא מהני אמתלא והפסידה כתובתה (כשאמרה טמאה אני).

לבוש – מהני, ולא הפסידה כתובתה.

ד. אמתלא כשהוא מאמין לה שזינתה:

ד"מ – לא מהני והפסידה כתובתה

כ"כ ב"ש – כשמאמינה הוי כאומר שלא רוצה בתקנת חכמים (משנה שניה).

הג' לנמ"י – מהני אמתלא.

● מרן: ואם מאמינה חייב להוציאה בכתובה (קידושין סו. ההוא סמיא), אבל אין כופין לגרש (שאין דבר שבערוה פחות משנים).

ת' נוב": חזרה ונתנה אמתלא לדבריה, הבעל יכול לחזור בו (אבל אם אינו חוזר בו תלוי הדבר במחלקות ד"מ*הג' לנמ"י).

● מרן: אבל נאנסה לא הפסידה כתובתה, אף באשת כהן (ששדהו נסתחפה) – נדרים (צ:).

תו"ס – טעמו, שקדושת כהן גרמה לך שנאסרתי לך, למה אפסיד כתובתי.

ח"מ וב"ש – אף שבסוף בעילה היה ברצון לא נאסרה, דיצר אלבשיה.

ו2: הגה: אמר אחד שזינתה עמו – נאמן כע"א (רשב"א – דאמרינן פלגינן דיבורה סנהדרין ט:).

● ת' נו"ב: כשאמר 'אני זניתי עם אשתך' –

לפי הרשב"א – דווקא כשאמר 'אשתך זינתה עמי' אפשר לומר פלגינן דיבורא. אבל כשאמר 'אני זניתי עם אשתך' א"א לפלג דיבורו.

ולא נראה – אף בכה"ג אמרינן פלגינן דיבורא ונאסרת, לפי ש –

(1). הרשב"א יחידי בדבר.

(2). חילוק זה דווקא בנפשות, אבל לאסור אישה על בעלה פלגינן דיבורא אף בכה"ג.

● פת"ש: עד שמעיד שקרובו זנה עם אשת פלוני האם פלגינן דיבורא?
ראב"ד – כיון שהעדות פסולה בטלה כולה, ולא נאמן.
תו"ס – אמרינן פלגינן דיבורא.
● הגה: ואם היא מודה לפני פלוני שנטמאת – הנחשד ופלוני מצטרפים לאוסרה (מהרא"י).
ח"מ: ואם הודית בפני ב' עדים שנטמאה – אינה נאסרת, שמא ענייה נתנה באחר. אבל לעניין כתובה הפסידה. אבל הודית בפני ע"א אף כתובה לא הפסידה.
● הגה: אמרה שנטמאה וגרשה בעלה – אסור להחזירה, ואפילו עבר והחזירה יש לחוש (מהר"ם פדואה).
ח"מ: ה"ד שעומדת בדיבורה שזינתה, אבל חזרה מדבריה הראשונים ונתנה אמתלא לדבריה – מותר להחזירה.
כ"כ ב"ש.
● ת' נו"ב: אישה שיצא עליה קול שזינתה ובעלה מכה אותה ומאיים להורגה. בהתייעצות עם השכנות החליטה לומר שזינתה כדי שבעלה יגרשנה ואכן בעלה האמין לה וגרשה.
אח"כ נודע לו על התחבולה ושהיא טהורה ורוצה להחזירה, וגם האישה אמרת שטהורה ונתנה אמתלא לדבריה, מה דינה?
- לפי ח"מ וב"ש – מהני אמתלא להחזירה.
- ישנה מחלוקת אם אמתלא לאחר מעשה נתינת גט מהני
לט"ז – לא מהני.
לש"ך – מהני, כיון שהאמתלא על המעשה (שלא יכלה להפטר מבעלה בלא זה).
- אומנם לפי מה שכתב השו"ע(ו'/ג) המגרש משום שם רע לא יחזיר. ולכן אין להחזירה.

ז: ע"א מעיד שזינתה אשתו, אפילו עבד או אישה – אם נאמנים עליו **כשני עדים** יוציא בכתובה (קידושין סו. מחלוקת אביי ורבא בההוא סמיא, וכרבא).
כ"פ הרי"ף ורמב"ם – חייב להוציא ליד"ש.
מרן: וכ"ש אם הוא עצמו ראה שזינתה (רמב"ם).
● האם כופים להוציאה כשהבעל ראה
מהרי הלוי – אין כופין. כ"מ מהרמב"ם.
מהר"א מזרחי – כופין להוציא שעשאה על עצמו חתיכה דאיסורא.
ריטב"א – מחלק. אם בעלה לא חוזר בו כופין להוציא.
● איש שזינה עם אשת איש, האם חייב להודיע לבעלה להפרישו מאיסור:
ת' נו"ב – חייב ל הודיעו (תלוי במחלוקת בכלאים).
רב פעלים – אין חייב להודיע (מס"ס: שמא ממילא אינו משמש עמה, ושמא לא יאמין לו). כ"פ ביב"א.
● שו"ת מנחת שלמה: אישה שזינתה וחזרה בתשובה, האם חייבת להודיע לבעלה - אם יודעת שלא יאמין לה לא חייבת להודיע לו. לפי שמשועבדת לשמש עמו.
● ת' נו"ב: עד אחד מעיד שזינתה ובעלה מאמין לו, אלא שהוא זקן ואינו להוט לשמש עמה – מותר לקיימה, כיון שאינו להוט ועוד שמאוסה בעניו.
● עד אחד אומר שזינתה והבעל אינו מאמין, אבל אשת ושותקת :
מהרש"ל – חייב לגרשה, דכיון ששותקת הוי הודאה והוי רגלים לדבר.
ב"י – אינו חייב לגרשה אלא ליד"ש, דשתיקה לא הוי הודאה. ורק אם מאמינה מוציא בכתובה.
● מרן: ואם הבעל ראה שזינתה יכול להשביעה כדי להפסיד כתובתה, לפי שתביעתו ודאי (רמב"ם).
הגה: הרבה קרובים דינם כעד אחד (הגמ"ר).
יכול לומר שמאמין לעד אחד דווקא כשמאמין לו גם בשאר דברים (מהרי"ק).
ת' רעק"א – מהרשב"א שכתב אפילו גוי שלא מסל"ת אם נאמן עליו יוציא, **משמע** שחולק על המהרי"ק. ולכן יש להחמיר (שבכל גוונא שמאמין לעד צריך להוציאה).

ט: אמר בינו לבינה 'אל תסתרי עם פלוני' וראה שנסתרה ושהתה שיעור טומאה – יוציא בלא כתובה (סוטה ב: דחיישינן לרבי יוסי ברב ייהודה).
ואם הודתה שנסתרה אחר התראה – תצא בלא כתובה (רמב"ם). לפיכך יכול להשביעה שלא נסתרה.

י: השביע אשתו שלא תדבר עם פלוני ועברה ודיברה עמו – הוי עוברת על דת והפסידה כתובה אם התרו בה (ת' הרא"ש).

סימן קטז: דין כתובה ותנאיה, ודין הנושא אשה באיסור.

ובו **ו** סעיפים (כתובות: ק, קא, קז. יבמות: פד, פה)

א

0. הנושא אחת מחייבי לאוין:

1. אם הכיר בה - יש לה עיקר ותוספת וכל תנאיה, א. ומיהו מזונות אין לה אלא לאחר מותו, אבל בחייו אין לה, ב. אפילו לוותה ואכלה אינו חייב כלום. ג. (הר"ן: ואם זן אותה, מעשה ידיה שלו, ול"א שמחל לגמרי) (נ"י פ' יש מותרות).

2. ואם לא הכיר בה - אין לה מנה/ומאתים א. אבל תוספת יש לה.

ב. ואין לה שום תנאי מתנאי כתובה: ואפילו מזונות, אחר מותו, ואינו חייב בפרקונה, ואפילו הכי אינו משלם פירות שאכל משלה, ואפילו הם בעין אצלו.

ג. ונכסיה שהכניסה לו:

אם הם בעין, בין נכסי מלוג בין נכסי צאן ברזל, תטלם.

וכל מה שאבד או נגנב או כלה או נשחת מנכסי צאן ברזל - אינו חייב לשלם.

וכל מה שאבד או נגנב מנכסי מלוג - חייב לשלם.

0. כתובות(ק:): משנה - אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לנתין ולממזר - יש להם כתובה.

גמ(קא:): אר"י א"ש – אם הכיר בה יש להן כתובה, לא הכיר אין להן כתובה (לאפוקי רב כהנא דאיתותב).

1. הרי"ף והרא"ש: הילכך הכיר בה יש להן: כתובה מנה/מאתיים, תוספת, פירות, מזונות ובלאות, דכיון שיש להן כתובה יש להן תנאי כתובה.

א. יבמות(פה.): יש להן מזונות – מיירי שלאחר מיתה, אבל מחיים אין להן, דכיון שצריך להוציאה ודאי אין להן, שאם יתן לה מזונות תתעכב אצלו.
כ"פ הריף והרא"ש.

ב. (שם): בעא מיניה רבי אלעזר מרבי יוחנן - אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט יש להן מזונות או אין להן מזונות? היכי דמי אילימא דיתבה תותיה - בעמוד והוצא קאי מזונות אית לה?
לא צריכא שהלך הוא למדינת הים ולוותה ואכלה מאי, מזוני תנאי כתובה נינהו מדאית לה כתובה אית לה מזוני או דלמא כתובה דלמשקל ומיפק אית לה מזוני דלמא תיעכב גביה לית לה?
√אמר ליה לית לה.

2. כתובות(קא:): ורב יהודה (לאפוקי מרב כהנא) אמר: איילונית ואלמנה לכ"ג – אישה ואינה אישה (לעניין כתובה ותנאיה): הכיר בה – יש לה כתובה. לא הכיר בה – אין לה כתובה.

א. שם(קא.): אין להן כתובה – אמר שמואל: ל"ש אלא מנה/מאתים אבל תוספת יש לה.
תנ"ה: נשים שאמרו אין להן כתובה כגון הממאנת והאיילונית ואלמנה אבל תוספת יש להן.

רמב"ם: למה עיקר אין להן ותוספת יש להן?
עיקר שהיא תקנת חכמים שלא תהיה קלה בעניו לגרשה, הואיל ולא הכיר בה אין לה.
אבל תוספת שהוא חייב עצמו שתעמוד לפניו והרי הקנתה לו הנאתה – חייב.

פרש"י: אבל תוספת – שמתנה בעלמא נתן לה בחיבת ביאה.

ב. הרי"ף והרא"ש: כיון שדין אלמנה כדין איילונית, ובאיילונית כשלא הכיר בה אין לה מזונות ולא פירות וכו', כן הדין באלמנה לכ"ג שלא הכיר בה.
הטור: ולכן כיון שלא הכיר בה אין לה מזונות אף אחר מותו (שרק בכיר בה יש לה מזונות אחר מותו), ואין לה דין פירות וממילא אין לה פדיון אם נשבית (כמו שפרש"י).
הרי"ף והרא"ש – ואף שאינו פדוה אותה, אם אכל פירות אינו משלם, ואפילו הם בעין עדיין, כגון שליקטם ומונחים אצלו - א"צ לשלם.

ג. ונכסים שהכניסה לו:

כתובות(קא.): גבי איילונית – אם ישנם בעין שניהם (נ"מ ונצ"ב) נוטלת.

ואם אינם בעין:

טור - **בנכסי מלוג** כגון שנשתמש בהם ובלה אותם צריך לשלם. ואם נגנבו ואבדו – א"צ לשלם.

בנצ"ב – א"צ לשלם בכל גוונא.

אבל הרמב"ם – אף בנ"מ אם נגנב או אבד חייב לשלם, הפך כל הנשים, כיון שאין שם אישות גמורה לא זכה בנ"מ.

כלומר:

	נכסי מלוג	נכסי צאן ברזל
טור	בלה – צריך לשלם נגנב – א"צ לשלם	א"צ לשלם
√רמב"ם	צריך לשלם	א"צ לשלם

ואם הכיר בה דינה כשאר נשים:
נצ"ב משלם.
נ"מ – אם ישנם נוטלת אינם פטור.

1. אחת מחייבי לאוין

ח"מ: אבל נישאת לחייבי **כריתות** שאין קידושין תופסים בה וא"צ גט – לא שייך לתת לה כתובה, ואפשר שתוספת יש לה שרצה ליזוק בנכסיו מפני חיבת ביאה.

יש לה עיקר [

ב"ש: למה בחייבי לאוין יש כתובה ובשניות אין כתובה?

בגמרא (יבמות פה.):

ר"ש בן אליעזר אומר

בחייב לאוין שפוסל אותה ואת זרעה, קנסו אותו שיתן כתובה. בשניות שלא קנסו אותה שלא יהא לה כתובה.

ולפ"ז בחלוצה שזרעה נפסל יש לה כתובה.

ולרבי – חייבי לאוין דאורייתא וא"צ חיזוק ולכן יש לה כתובה, בשניות מד"ס שצריך חיזוק אין לה כתובה.

ולפ"ז: בחלוצה מדרבנן שצריך חיזור אין לה כתובה.

גמ שם: טעם נוסף –

בלאוין שזרעה פסול מסתמא הוא מרגילה להינשא ולכן גזרו עליו שיתן כתובה. בשניות שאין זרעה נפסל מסתמא היא מרגילה אותו להינשא קנסו אותה ואין לה כתובה.

ולפ"ז: אף בחלוצה שזרעה נפסל יש לה כתובה.

ומסקינן שזהו טעמו של רשב"א.

להלכה:

רמב"ם והר"ן – הלכה כרבי מחברו ואין לחלוצה כתובה (שד"ס צריכים חיזוק).

אבל הרא"ש והריף – חלוצה יש לה כתובה.]

יש לה עיקר

ח"מ: אף שתקנת כתובה שלא תהא קלה בעניו לגרשה, וזאת בעמוד והוצא! כיון שגם הוא עשה שלא כהוגן קנסו אותו שישלם כתובה.

לעניין פדיונה

הר"ן: כשהכיר בה יש לה כל תנאי כתובה, ולכן אף חייב לפדותה, אבל רק כשיעור פירות שאכל, אבל א"צ לשלם משלו. כ"כ הגהות.

ולרשי – אף שלא נשבית צריך להחזיר לה פירות שאכל. כ"כ הרמב"ם.

אבל בלא הכיר בה (2.ב) – אין לה פדיון, ואף הפירות שאכל א"צ להחזיר, ואפילו הפירות בעין.

2א. אבל תוספת יש לה

ב"ש: אף שבשאר מומים או יש עליה נדרים דהוי מקח טעות אף תוספת אין לה?

תירץ הר"ן – שאר מומים או נדרים אינו מתפייס משא"כ באיסור י"ל שסברא שמא תפייסו ולכן לא גילתה לו.

והאיילונית – יש לה כתובה כיון שלא ידעה שהיא איילונית.

והכלל הוא: שלא הפסידה תוספת רק שידעה מהבעיה והוא דבר שאינו מתפייס.

ב. ואפילו הם בעין (הרא"ש)

ב"ש: לדעת הרי"ף והרמב"ם – כשהם בעין חייב להחזיר. ואך לרא"ש שכתב שא"צ להחזיר דווקא בממאנת.

ב

ראפ"מ: **חייבי עשה, אפילו לא הכיר בה - דינה כחייבי לאוין שהכיר בה** (שיש לה כתובה).

באר הגולה: טעמו מדלא שנו אותה במשנה (ק:) חייבי עשה וכו',

משמע שחייבי עשה בין הכיר בה או לא יש לה כתובה, כדמפרש הרמב"ם שם, מפני שאיסורן קל.

ג

1. איילונית:

אם הכיר בה - הרי היא ככל הנשים ויש לה כתובה ותנאי כתובה, וכן זוכה הבעל במה שזוכה בשאר הנשים.

2. ואם לא הכיר בה - דינה כדין חייבי לאוין שלא הכיר בה.

2. יבמות(ק:): משנה – הממאנת, שניה ואיילונית – אין לה כתובה (כשלא הכיר בה) ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות.

1. ואם מתחילה נשאת לשם איילונית – יש לה כתובה.

טור: בהכיר בה אף בחייבי לאוין יש לה מזונות רק לאחר מיתה (ולא בחייו שלא תישאר תחתיו), מ"מ באיילונית יש לה מזונות אף מחיים.

2. דין שאר נכנסים כשלא הכיר בה

שם(קא.): אין לה כתובה – אמר שמואל ותוספת יש לה.

בלאותיה:

אם קיימים בין נ"מ או נצ"ב – נוטלת.

אם אינם – נ"מ שהם ברשותה חייב לשלם.

נצ"ב שאינם ברשותה אין לה.

1. הכיר בה – ככל הנשים

ח"מ: ועדיף מחייבי לאוין, וחייב בפדיונה ומזונותיה (אף בחייו) וממילא זוכה במציאתה.

ד

1. שניה: א. בין הכיר בה בין לא הכיר בה - דינה כדין חייבי לאוין שלא הכיר בה, ב. חוץ מנכסי צאן ברזל ונכסי מלוג, שדינה בהם ככל הנשים (שנצ"ב משלם ונ"מ פטור).

1. יבמות(פד.): משנה – שניות מד"ס אין להן לא כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות, וכופין אותו להוציא.

פרש"י: לא פירות – אין משלם פירות נ"מ שאכל ואין חייב בפדיונה דלא קרינן 'ואהדרך לאינתו'

לא מזונות – לא בחייו ולא אחר מותו.

א. כתובות(פה.): ת"ר – אלמנה לכ"ג... יש לה כתובה. שניות מד"ס – אין לה כתובה.

וקתני אלמנה שאין לה כתובה דווקא שלא הכיר בה, אבל הכיר בה יש לה כתובה.

רי"ף והרא"ש: מדלא חילק כן בשניות, **משמע** שאין חילוק בין הכיר או בשניות ובכל גוונא אין לה כתובה.

כ"פ הרמב"ם – וטעמו, שבד"ס עשו חיזוק.

הרא"ש: וכן לעניין מזונות, ממה שמחלק באלמנה שאין לה מזונות בחייו אבל במותו יש לה, **משמע** שבשניות אף אחר מותו אין לה מזונות וכ"ש בחייו.

ב. כתובות(קא.): ממאנת, שניה ואיילונית... ולא בלאות.

אר"ה בר חייא משמיה שמואל – ל"ש אל נ"מ אבל נצ"ב יש לה.

אהייה?

אם בממאנת – הרי אם הם בעין נטלת שניהם (שאין לנו לקונסה), ואם אינם בעין לא נוטלת אף אחד (בנצ"ב יכול לומר שלי הוצאתי שהרי ברשות נשאתיה, וכשארצה לגרשה אחזיר לה. ובנ"מ אף שהוציאם בלא רשות יכול לומר אין לי להחזיר עכשיו עד שאגרשנה, שמא תמות בחיי).

ואם באיילונית – אם הם בעין נוטלת שניהם, אם אינם בעין: בנ"מ שהם ברשותה – משלם, נצ"ב שלא ברשותה – אין לה.

אלא שניות – (כיון שנישואי עבירה הם) קנסו לדידה בדידיה, ולדידיה בדידה.

פרש"י: שניות – קנסו רבנן והפכו הדבר לעקור מהן תורת קידושין. וקנסו אותה ממה שהיה ראוי לגבות שלא גובה מנה/מאתיים, מזונות ובלאות של נ"מ אף שהוציא בלא רשות.

ולדידיה בדידה – ואותו קנסו שמשלם נצ"ב אף

שברשות הוציאם.

תו"ס: כלומר שניות מד"ס – אין לה נ"מ אבל נצ"ב יש לה.

ח"מ: היינו לשיטת הרמב"ם, אבל לשיטת תו"ס והרא"ש אם מכר הבעל נ"מ בשניות מד"ס – הפסידה. משא"כ באישה כשרה שצריך לשלם לה שאסור לו לאכול קרן נ"מ.

1ב. שדינם ככל הנשים (רמב"ם)

ה

1. הממאנת: אין לה מנה ומאתים א. אבל יש לה תוספת, א. וחייב לזונה ולפדותה כל זמן שהיא תחתיו ואוכל פירותיה.
ג. אבל אם הלך למדינת הים ולוותה למזונותיה או לפדיונה ואח"כ מיאנה - אינו חייב לשלם אף על פי שאכל פירותיה, ואפילו הם בעין.

1. כתובות(ק:): משנה – הממאנת והשניה והאיילונית אין להן כתובה ואל פירות ולא מזונות ואל בלאות.

א. גמ(קא.): אמר שמואל – אבל תוספת יש להן

שם(קז:): ת"ש כיצד אמרו ממאנת אין לה מזונות?

ב. אי אתה יכול לומר ביושבת תחת בעלה שהרי בעלה חייב במזונות.

ג. אלא כגון שהלך בעלה למדינת הים לוותה ואכלה עמדה ומיאנה.

הרא"ש: ולא פירות – היינו פדיון, ולא מיירי שיושבת תחתיו שאז חייב לפדותה, אלא מיירי שנשבית ולוותה ופדתה עצמה ואח"כ מיאנה (שאין לה פדיון), דומיה דמזונות.

1. לעניין בלאות

ב"ש: גם כאן יש מחלוקת –

לרמב"ם – דווקא מה שהוציא כדין, אבל נגנב או אבד חייב לשלם לה.

ולתו"ס – אף מה שבלה שלא כדין פטור, לפי שיכול הבעל לומר 'שמא תמות קודם' (ולא הייתי מתחייב, ועכשיו שהיא גרמה לפירוד אני פטור).

א. יש לה תוספת

ח"מ: אף שממאנת יוצאת לרצונה ולא יכול לומר אדעתא 'למיקם קמיה' נתן לה! דשאני קטנה דסבר וקביל, דסתם קטנה תמאן, ועל חיבת לילה ראשונה כתב לה.

ג. אע"פ שאכל פירות

ח"מ: ואם אכל הקרן –

מהרמב"ם – משמע, שחייב, שדוקא כשבלו מחמת שימוש, אבל מכרם חייב.

אבל הרא"ש – אפילו אכל הקרן פטור.

ו

קטנה היוצאת בגט - דינה כגדולה היוצאת בגט.

כתובות(ק:): רב תני – קטנה היוצאת בגט אין לה כתובה, וכ"ש ממאנת.

✓ושמואל תני - ממאנת אין לה כתובה, אבל היוצאת בגט יש לה כתובה.

סיכום כללי:

	קטנה היוצאת בגט	ממאנת	אלמנה לכ"ג הכיר בה	אלמנה לכ"ג לא הכיר בה	איילונית הכיר בה	איילונית לא הכיר בה	שניות מד"ס
כתובה	√	X	√	X	√	X	X
תוספת	√	√	√	√	√	√	√
מזונות	√	√ כשהיא תחתיו	רק לאחר מותו	X	√	X	X
פדיון	√	√	√	X	√	X	X
נכסי מלוג	√	בעין – נוטלת אבד – משלם בלה - פטור	√	בעין – נוטלת אבד – משלם	√	בעין – נוטלת אבד – משלם	אבד – פטור
נכסי צ"ב	√	בעין – נוטלת אבד – משלם בלה - פטור	√	בעין – נוטלת אבד – משלם	√	בעין – נוטלת אבד – משלם	אבד – פטור

קטז

דין כתובה ותנאיה, ודין הנושא אשה באיסור

א: הנושא אחד מחייבי לאוין (כתובות ק:, קא:)

- הכיר בה – יש לה כתובה, תוספת ותנאי כתובה.

מ"מ מזונות יש לה רק לאחר מיתה.

- לא הכיר בה – אין לה כתובה ותנאי כתובה שלא תתעכב אצלו (יבמות פה.).
- נכסיה: (כשמואל קא.)

אם בעין – נטלת הכל

נגנבו – נ"מ משלם הבעל, נצ"ב – פטור.

- פדיונה:

הכיר בה – חייב לפדותה (הר"ן). ואם לא פדאה צריך להחזיר פירות שאכל (רש"י).

לא הכיר בה – אין לה פדיון, ואף הפירות א"צ להחזיר אפילו הם בעין (מ"מ לרמב"ם אם הם בעין צריך להחזיר לאפוקי הרא"ש).

ב: חייבי עשה יש להן כתובה (רמב"ם).

ג: איילונית (שם ק: קא)

הכיר בה – יש לה הכל.

לא הכיר בה - כחייבי לאוין שלא הכיר בה (לא כתובה ולא מזונות וכו').

ד: שניות מד"ס (שם): דינה כחייבי לאוין שלא הכיר בה (אין לה כלום חוץ מתוספת).

אבל בנכסיה הדין הפוך: אם אבדו נ"מ – פטור, נצ"ב – חייב (כנסו שלו בשלה, ושלה בשלו).

ה: ממאמנת: אין לה כתובה אבל יש לה מזונות ופדיון כשהיא תחתיו (קז: ממאנת כיצד).

ו: קטנה היוצאת בגט 0 ככל הנשים (שם ק:).

סימן קי: שכותבין שובר לאשה אע"פ שאין בעלה עמה.

ובו **ב** סעיפים (ב"ב: קסז. ב"מ: יט)

א

1. כותבין שובר לאשה אע"פ שאין בעלה עמה, ובלבד שיהא מכירה. והבעל נותן את שכר הסופר.

2. הגה: ותלמיד חכם שאין דרכו לדקדק בנשים, נאמן אח"כ לומר שטעה וכתב שובר לאשה אחרת על שם זו כי טעה בה.

1. ב"ב(קסז.): משנה – כותבים שובר לאישה אע"פ שאין בעלה עמה, ובלבד שיהא מכירן, והבעל נותן שכר הסופר.

פרשב"ם: כותבים שובר – שלאישה חוב הוא ולבעל זכות וזכין לאדם שלא בפניו.

ג"מ(קסז:): ובלבד שיהא מכיר שם האיש והאישה.

ח"מ – פירוש שיהא מכיר האישה ובעלה (שהם נשואים), שאם אינו מכירם שמא תתן השובר לאיש אחר ששם אשתו כשמה.
אבל כשמכירם לא חיישינן שנתן לאיש אחר ששמו כשם בעלה ושם אשתו כשמה, דזה מילתא דלא שכיחה.
כ"כ ב"ש.

2. (שם): ההוא תברא (שובר) דהוה חתים עלה רב ירמיה בר אבא, אתיא לקמיה ההיא איתתא, אמרה: לאו אנא הוי... והודה לה.
אמר אביי אע"ג דאמור רבנן כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד צורבא מרבנן לאו אורחיה למידק.
ושוב ההוא תברא דהוה חתים עליה רב ירמיה בר אבא. אמרה ליה לאו אנא הואי. אמר לה איברא (באמת) אנת הות.

אמר אביי אע"ג דצורבא מרבנן לאו אורחיה למידק כיון דדק דק.

פרשב"ם: ההוא תברא – אישה שבאה לגבות כתובתה והוציא הבעל שובר, ואמרה האישה "לא אני כתבתי השובר" שמא אישה אחרת ששמה כשמי כתבה ונתנה לבעלי.

צורבא מרבנן – שאין דרכו להכיר בשנים כו"כ, א"כ הגדה ראשונה לאו כלום היא ויכול לחזור ולהגיד טעה מתחילה.

כיון דדק דק – כיון שאמר דקדקתי יפה ואני מכירה – סומכים עליו ושוב לא יכול לחזור ולהגיד שאינה זו.

1. והבעל נותן שכר

ח"מ: אף שהיא אבדה כתובתה (שהרי אם היה לה כתובה א"צ שובר) הבעל נותן השכר, אא"כ אינו חפץ בשובר (שהוא מאמינה שלא תגבה פעמים).
והב"ש – ה"מ שאיבדה באונס, אבל איבדה בפשיעה צריכה היא לשלם.

ב

ברייתא ב"מ(יט:): **המוצא שובר** (בשוק) **על שם האישה שנפרעה מכתובתה, בזמן שהאישה מודה שנתנתו לבעל - יחזירנו לו. ואם אינה מודה, אלא אומרת: ממנו נפל - לא יתננו לא לאיש ולא לאשה.**

שהאישה מודה

ח"מ: ואין לחשוש לקנוניא (שמא מכרה כתובתה לאחר, ועשתה קנוניא עם בעלה שכבר גבתה כתובתה)! כיון שהרשות בידה למחול כתובתה לבעלה.
כ"כ ב"ש.

קי שכותבין שובר לאשה אע"פ שאין בעלה עמה.

א: כותבים שובר לאישה אע"פ שאין בעלה עמה, ובלבד משכירים, והבעל נותן השכר (ב"ב קסז).
- ת"ח שטעה וכתב שובר לאישה אחרת – חוזר בו (שם).

ב: המוצא בשוק שובר. אם האישה מודה שנפרעה יחזיר לבעל. ולא לא יחזיר לאף אחד (ב"מ יט.).

סימן קיא: דין כתובת בנין דכרין.

ובו יז סעיפים (כתובות: נב, נג. סח, צ, צא)

א

1. מתנאי הכתובה שיהיו בניו הזכרים יורשים כתובת אמן ונדוניתא שהכניסה בתורת נכסי צאן ברזל, א. וי"א שאף התוספת בכלל, ואח"כ חולקים השאר עם אחיהם בשוה.

ב. כיצד, נשא אשה, כתובתה ונדוניתה אלף, וילדה בן ומתה בחייו, ואח"כ נשא אשה אחרת, כתובתה ונדוניתה 200 וילדה בן ומתה בחייו, ואח"כ מת הוא והניח אלפים: בנו מן הראשונה - יורש אלף שבכתובת אמו, ובנו מן השנייה - יורש 200 שבכתובת אמו, והשאר יורשים אותו בשוה. נמצא ביד בן הראשונה 1400, וביד מן השניה 600.

1. כתובות(נב:): משנה – כתובת בנין דכרין דיהוו ליכי מינאי אינון ירתון כסף כתובתיך יתר על חולקהון דעם אחוהון.

ואם לא כתב עכ"ז חייב לפי שהוא תנאי ב"ד.

פרש"י: יתר על חולקהון – אם תמותי בחיי ואירשך, יטלו בניך כתובתך לפני חלוקת הירושה בין בני שתי נשותיו.

נ"מ אם כתובתה מרובה או בניה מועטים יגיע להם יותר.

ג"מ: אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי - מפני מה התקינו כתובת בנין דכרין? כדי שיקפוץ אדם ויכתוב לבתו כבנו.

ומי איכא מידי דרחמנא אמר ברא לירות ברתא לא תירות ואתו רבנן ומתקני דתירות ברתא? הא נמי דאורייתא הוא דכתיב "קחו נשים והולידו בנים ובנות וקחו לבניכם נשים ואת בנותיכם תנו לאנשים", בשלמא בנים בידיה קיימי אלא בנתיה מי קיימן בידיה! הא קא משמע לן דנלבשה וניכסה וניתיב לה מידי כי היכי דקפצי עלה ואתו נסבי לה.

ואימא דאב לירות דבעל לא לירות? אם כן אב נמי מימנע ולא כתב. ואימא היכא דכתב אב לכתוב בעל היכא דלא כתב אב לא לכתוב בעל? לא פלוג רבנן.

בת בין הבנים נמי תירות? כנחלה שויוה רבנן. בת בין הבנות תירות? לא פלוג רבנן.

א. פרש"י: נדוניא שנתן האב תירש ומה שנתן הבעל כגון מנה/מאתיים ותוספת לא תירש? א"כ ימנע האב ולא יתן.

ב. כתובות(צא.): ת"ר לזו אלף ולזו חמש מאות - אם יש שם מותר דינר אלו נוטלין כתובת אמן ואלו נוטלין כתובת אמן, ואם לאו יחלקו בשוה.

1. יורשים כתובת אמן

ראנ"ח: בן שמחל כתובת בנין דכרין – מחילתו מחילה. כ"כ הר"ם גלאנטי.

א. וי"א אף התוספת

ח"מ: לא ידעתי למה כתב בשם **י"א** שהרי היא גמרא מפורשת (כתובות נה.) שחשב כמה דברים שתוספת דינה ככתובה ואחד מהם בנין דכרין.

ותירץ ההפלאה – תוספת זו מיירי שנתן לה אחרי נישואין, וי"ל שאין לזה שם כתובת בנין דכרין, שהרי כל הטעם שגובים ממה שנתן הבעל כדי שהאב יתן כנגדו, וזה לא שייך רק קודם נישואין. קמ"ל שאף התוספת שאחר נישואין מקרי בנין דכרין.

ובאבני מילואים תירץ – מיירי שבתוספת שחייבו הבעל להוסיף כשמכניסה לו מעות, ואינו בכלל תוספת כתובה שכותב מדעתו, קמ"ל דהוי כתובת בנין דכרין.

ב

בד"א, שהניח יותר על שתי הכתובות דינר אחד או יותר כדי שיחלקו השאר בשוה (ויישאר ירושה דאורייתא). **אבל אם לא הניח יותר דינר - חולקים הכל בשוה.**

שאם ירשו אלו כתובת אמן ולא יישאר דינר א' לחלוק אותו בין היורשים, נמצאת תנאי זה מבטל חלק ירושה בין הבנים בשוה שהוא מן התורה.

1. כתובות(צא.): משנה - מי שהיה נשוי שתי נשים ומתו ואחר כך מת הוא, ויתומים מבקשים כתובת אמן:
ואין שם אלא שתי כתובות - חולקין בשוה.

היה שם מותר דינר - אלו נוטלים כתובת אמן ואלו נוטלים כתובת אמן.
אם אמרו יתומים אנחנו מעלים על נכסי אבינו יפה דינר כדי שיטלו כתובת אמן - אין שומעין להן אלא שמין את הנכסים בבית דין.

ג

1. אם אין שם יותר על שתי הכתובות דינר, א. אפילו היה ראוי ליפול ירושה מאבי אביהם בענין שהיה שם מותר - לא חשיב מותר, אפילו מת אבי אביהם קודם שיחלקו, כיון שלא היה שם מותר דינר בשעת מיתה.

1. כתובות(צא.): משנה - ואין שם אלא שתי כתובות - חולקין בשוה. ואם היה שם מותר דינר - אלו נוטלים כתובת אמן ואלו נוטלים כתובת אמן.
א. גמ(שם): היו שם נכסים בראוי – אינם כמוחזק.
√**כ"פ הטור** - אפילו היה ראוי ליפול ירושה מאבי אביהם בענין שהיה שם מותר - לא חשיב מותר.

אפילו מת אבי אביהם קודם שיחלקו, כיון שלא היה שם מותר דינר בשעת מיתה.
ב"ש – ה"ה לשאר אוי (כמ"ש ק/ב). ואם היה משועבד לאלמנת אבי אביהם נמי הוי ראוי.

ד

לשון הרמב"ם: **וה"ה למי שנשא נשים רבות, בין בזו אחר זו בין בבת אחת, ומתו כולן בחייו, ולו מהם בנים זכרים - אם היה שם יותר על כדי כל הכתובות דינר, כל אחד ואחד יורש כתובת אמו, והשאר חולקים בשוה.**

ה

1. אמרו היתומים: הרי אנו מעלים על נכסי אבינו יותר דינר, כדי שיטלו כתובת אמן - אין שומעין להם אלא שמין את הנכסים בב"ד כמה היו שוים בשעת מיתת אביהם. א. אע"פ שנתרבו או נתמעטו אחר מיתת אביהם קודם שיבאו לחלוק, אין שמין אותם אלא בשעת מיתת אביהם.
ב. (ודוקא שהוזלו הנכסים או נשתדפו, אבל נמצא שדה שאינו שלו, איגלאי מילתא למפרע דלא היה שם יותר דינר) (הר"ן פ' מי שהיה נשוי והמ"מ פי"ט).

1. משנה(שם): אם אמרו יתומים אנחנו מעלים על נכסי אבינו יפה דינר כדי שיטלו כתובת אמן - אין שומעין להן אלא שמין את הנכסים בבית דין.
פרש"י: מעלין על נכסי אבינו – מעלים דמיהם לקבלם ביוקר כדי דינא על שוויון כדי שיישאר מותר דינר ויטלו כתובת אמן.

א. (שם): פשיטא מרובים ונתמעטו כבר זכו בהם היורשים.
מועטים ונתרבו מאי?
אר"נ כשם שמרובים ונתמעטו זכו בהם היורשים, כך מועטים ונתרבו זכו בהם היורשים.
ב. הר"ן: הא דמרובים ונתמעטו כבר זכו בהם

היורשים דווקא כגון שנעשה זול או השתדף, אבל נמצאת שדה שאינה שלו – לא, שהרי נתגלה שלמפרע בשעתה המיתה לא היה בהו מותר דינר.
כ"כ ה"ה.

1א. אע"פ שנתרבו או נתמעטו

ב"ש: שהולכים אחרי שעת המיתה.
אם היו מרובים בשעת המיתה ונתמעטו – כבר זכו הבנים של הגדולה, ובמה שנתמעט חולקים ההפסד יחסית לפי סך הכתובות, כגון אם כתובה של זה כפולה מהשני מגיע לו ההפסד 2/3, ולשני 1/3.

ו

1. היה שם יותר על כדי כל הכתובות דינר או יותר, אע"פ שיש עליו שטר חוב כנגד היותר - אינו ממעט אלא כל אחד מהם יורש כתובת אמו.

ז

2. *הטור:* וי"א שאפילו החוב יותר מהמותר שעל שתי כתובות - יפרעו לבעל חוב, והשאר יחלקו כפי שתי הכתובות.

1. הרי"ף והרא"ש: כשיש מותר ויש שט"ח כנגד המותר – עדיין מקרי שיש מותר ונוטל כ"א כתובת בנין דכרין של אמו.

1. אע"פ שיש עליו שט"ח

ח"מ: טעמו – שבפריעת בע"ח ג"כ מקיים נחלה דאורייתא כאילו היו חולקים הדינר בניהם.
מ"מ אם לא נשאר מותר דינר, אף שמשלמים לבע"ח, כיון שבשעת המיתה לא היה מותר ובעל חוב גובה מכאן ולהבא (ובשעת מיתה עדיין לא שלמו לבע"ח) כבר זכו בני הקטנה לחלוק בשוה. כ"כ ב"ש.

2. אפילו החוב יותר על המותר

ח"מ: שאין סברא לחלק בין שוה למותר, או יתר על המותר, כיון שבע"ח גובה מכאן ולהבא נמצא בעת המיתה היה מותר דינר וזכו בני הגדולה ליטול הכתובה.
כ"מ מהרמב"ם וה"ה

ח

1. מי שהיה נשוי שתי נשים ומתה אחת מהם בחייו (שמגיע לה כתובת בנין דכרין) **ואחת אחר מותו** (שמגיע לה כתובה רגילה)**, ולו בנים משתיהן, אע"פ שלא הניח יותר על שתי הכתובות, אם נשבעה השנייה שבועת אלמנה קודם שתמות, בניה קודמים לירושת כתובתה, מפני שאינם יורשים כתובת אמם בתנאי זה, אלא ירושה של תורה** (הכתובה הרגילה שדינה כבע"ח)**, ואח"כ יורשים בני הראשונה כתובת אמם בתנאי זה** (שכתובה נעשית מותר לחברתה, ואף שלא נשאר מותר דינר גובים)**. ואם נשאר שם כלום, חולקין אותו בשוה.**
א. ואם מתה קודם שתשבע - בני הראשונה יורשים כתובת אמו בלבד, והשאר חולקין בשוה.
ב. וכ"ש אם מתו שתיהן אחר מותו (שאז גובות שנהן כתובה רגילה)**, שבני כל אחת נוטלים כתובת אמם אפילו אין שם מותר, שהרי באים בתורת חוב.**

2. *הטור:* וכן אם גירש אחת, ומתה אחת בחייו (שמגיע לה כתובה רגילה)**, ומתה** (שניה) **בחיו, ואח"כ מת** (שמגיע לשניה לשניה כתובת בנין דכרין) **והניח בנים משתיהן - בני המתה** (השנייה) **נוטלין כתובת בנין דכרין אפילו אין שם מותר דינר, דכתובת הגרושה שהוא חוב**

נעשית מותר לחבירתה. לפיכך בני הגרושה נוטלים תחלה, ואח"כ בני המתה.

1. כתובות(צ:): משמע מהמשנה – שכתובתה נעשית מותר לחברתה.

פרש"י: כתובה נעשית מותר לחברתה – אף שלא תיקנו כתובת בנין דכרין אא"כ יש מותר דינר כדי שלא תעקר ירושה דאורייתא, ה"מ כשמתו שתיהן בחייו שאז שניהם באות מחמת כתובת בנין דכרין. אבל מתה אחת בחייו ושניה אחר מותו, הרי השנייה נגבית בתורת חוב (כתובה רגילה), ואין לך ירושה גדולה מזו ולא נעקר ירושה דאורייתא, שהרי אלו ואלו עושים מצוה לפרוע חובת אביהם (הכתובה הרגילה).

לפיכך כתובה זו נעשית מותר לחברתה וגובים בני הראשונה כבדק אף שאין מותר דינר אחר גביית הכתובה.

א. הטור: ואם מתה קודם שתשבע שאז יורשיה לא גובים כתובתה (שאין אדם מוריש שבועה ליורשיו כמ"ש צו), בני הראשונה יורשים כתובת אמו בלבד, והשאר חולקין בשוה.

ב. וכ"ש אם מתו שתיהן אחר מותו (שאז גובות שנהן כתובה רגילה), שבני כל אחת נוטלים כתובת אמם אפילו אין שם מותר, שהרי באים בתורת חוב.

ב"י – ופשוט הוא.

1. אע"פ שלא הניח יותר

ח"מ: ה"ה אם הניח כדי כתובה רגילה ועוד מעט, גובים הכתובה ויישאר השאר לכתובת בנין דכרין, שכתובת בנין דכרין נגבים לחצאין (כ"כ ה"ה).

כ"כ ב"ש.

אם נשבעה השניה

ב"ש: אבל ראשונה (בעל כתובת בנין דכרין) אין עליה שבועה, אא"כ טען בפירוש שהתפיס לה צררי.

בני השניה (בעלת הכתובה) קודמים

ב"ש: טעמו – שהשניה בע"ח והראשונה מכוח תקנת בנין דכרין, לכן השניה נוטלת מהעידית כנגד הראשונה.

ב"ש: ואם הניח בכור אינו נוטל פי שנים בכתובת בנין דכרין של אמו אלא בירושת כל הנכסים.

[בית יעקב: כגון שהניח האב 1,000 זהובים. כתובת בנין דכרין של הראשונה 200 עם בכור ופשוט. כתובת בנין דכרין של השניה 400 זוז עם פשוט.

תחילה נוטל הבכור חלק בכורתו מכל ה 1000, כלומר 250. אח"כ בני הראשונה נוטל כ"א 100 כתובת בנין דכרין. בן השניה נוטל כל ה 400 מכתובת בנין דכרין של אמו, ומהשאר 150 חולקים בשוה כ"א 50].

ואח"כ יורשים בני הראשונה בתנאי זה

ח"מ: שהכתובה נעשית מותר לחברתה, ולא חיישינן למריבה שיאמרו בני השניה למה תיטלו בירושת אבינו יותר, כי מה שנוטלים אלו אינו ירושת אביהם אלא כתובת אמן.

א. מתה קודם שתשבע

ח"מ: שאז חיישינן שהתפיסה צררי בכתובתה ואין לבניה חלק בכתובתה.

ט

1. מתה אחת בחייו ואחת לאחר מותו, ונשבעה על כתובתה אותה שמתה אחר מותו, ואין שם נכסים אלא כדי כתובת הראשונה (כתובת בנין דכרין) **- אין כאן** *(כתובת בנין דכרין. **א. אבל אם יש מותר על** (טור) **כתובה הראשונה אפילו דינר - יפרעו לשניה כתובת אמם והמותר יקחו בני הראשונה בתורת כתובת בנין דכרין.**

1. הרא"ש: (המשך הדוגמא מס"ח) – ואם לא היו שם נכסים רק כשיעור כתובת בנין דכרין של ראשונה ופרעו ממנה כתובה לשניה – לא ייטלו המותר בני הראשונה לכתובת בנין דכרין כיון שבטלה, אלא יחלקו בשוה. כיון שאין מותר דינר על כתובת בנין דכרין בטלה כתובת בנין דכרין.

[למשל: כל הנכסים 1,000 כתובת בנין דכרין של ראשונה 1000, כתובת שניה 700. כיון שאין בנכסים מותר דינר על כתובת בנין דכרין של הראשונה בטלה כתובת בנין דכרין. ואף שהשניה נוטלת 700 ונשאר 300. חולקים בשוה ולא הולך לכתובת בנין דכרין].

א. אבל אם היו כל הנכסים 1,200 כתובת בנין דכרין 1,000 – לא בטלה כתובת בנין דכרין, שהרי נשאר

מהנכסים על כתובת בנין דכרין. ולכן השניה נוטלת כתובת אמם 700 וה 500 הנותרים נוטלת ראשונה כתובת בנין דכרין של אמן.

1. אין כאן כתובת בנין דכרין

ח"מ: הטעם שפריעת בע"ח (כתובה של השניה) לא נקרא נחלה דאורייתא כל זמן שאין שם מותר דינר, שהרי בע"ח מכאן ולהבא גובה ובשעת מיתה זכו כל הבנים לחלוק בשוה (כיון שלא היה מותר לקיים נחלה דאורייתא).

?????? - הסבר נוסף ????????

*: **אין כאן כתובת בנין דכרין**

הג' מעשה ניסים: בדפו"ר שו"ע וינציאה הכל בדברי המחבר.

א. מותר על כתובת הראשונה

ח"מ: וכבר כתוב בס"ז בשם י"א.
וכ"ד הרמב"ם.

י

מתה אחת בחייו והשנייה קיימת - דינם כדין מתה אחת בחייו ואחת לאחר מותו.

כאשר מתה ראשונה בחיי הבעל (שאז יש לבניה כתובת בנין דכרין) ומת הבעל, והאישה השניה קיימת :

יש מהגאונים – שאין כתובת בנין דכרין לראשונה, כיון שבני שניה לא מקבלים כלום, שהרי כתובת אמם מקבלת האמא, אם יקבלו בני ראשונה כתובת בנין דכרין ודאי יבואו לריב.
כ"ד הר"ח.

✓ויש מהגאונים – אף בכה"ג יש כתובת בנין דכרין.
וכד הרא"ש – שאם אין כתובת בנין דכרין ומיד זכו בני השניה בחלוקה שוה, אף אחר שתמות השניה שוב חולקים בשוה וזה לא יתכן. ????? הסבר נוסף ???

כ"כ הר"ן(ה"ה), וכ"ד הרמב"ן והרשב"א.
לאפוקי המרדכי(הר"ם) – דס"ל כיון שיש מחלוקת לא עבדינן בה עובדא (ואין כתובת בנין דכרין).

והשניה קיימת

ח"מ: ואף שכאן יש לחשוש למריבה כיון שאין בני השניה נוטלים כלום (שהרי הכתובה מקבל אמן ולא הם), אפ"ה קמ"ל דלא איבדו בני ראשונה כתובת בנין דכרין כל שיש מותר דינר.

יא

1. היה נשוי שתי נשים, והיו לו בנים מהן ומת, ואח"כ מתו הנשים (שמגיע להן כתובות רגילות) **- אם נשבעו ואחר כך מתו, כל אחד ואחד יורש כתובת אמו בירושה של תורה ולא בתנאי זה. א. לפיכך אין משגיחין אם יש שם מותר או אין שם. ויורשי הראשונה קודמים ליורשי השניה.**
ואם לא נשבעו - חולקין כל הבנים בשוה ואין שם ירושת כתובה, לפי שאין לאלמנה כתובה עד שתשבע.

יב

2. אחת נשבעה ואחת לא נשבעה - זו שנשבעה בניה יורשים כתובתה תחלה, והשאר חולקין אותו בשוה.

0. כתובות(צ.): משנה – מי שהיה נשוי שתי נשים ומת, ראשונה ויורשיה קודמים לשניה ויורשיה.

1. רמב"ם: כשמתו הנשים אחריו ולא נשבעו – חולקים כל הבנים בשוה, ואין שום ירושת כתובה, לפי

שאין לאלמנה כתובה עד שתשבע.

2. ואם נשבעה אחת ולא השניה – זו שנשבעה, בניה ירשו כתובתה תחילה ואח"כ יחלקו בשוה.

1. חולקים בשוה

ח"מ: שלא תיקנו כתובת בנין דכרין רק כשהבעל ירש אשתו ולא כשמת בחייב (אף שלא נשבעה על הכתובה שאז אין כתובה, אין גם כתובת בנין דכרין).

יג

כל היורש כתובת אמו שמתה בחיי אביו (כלומר כתובת בנין דכרין) **- אינו טורף מנכסים משועבדים אלא מבני חורין, ככל היורשין.** (ועיין למטה סוף הסימן).

כתובות(צ:): מהמשנה משמע – שאין כתובת בנין דכרין טורפים ממשועבדים, שאם נגבית יחזרו לבני הראשונה (שגובה כתובת אמן שהוא כחוב) ויטרפו מהם.

פרש"י: לא טרפי ממשועבדים – לפי שאינה מתנה שנאמר שהן קודמות לבני הכתובה שהם גם חוב ויטרפו מהם, אלא דינן כיורשים שלא טורפים ממשועבדים. כ"פ הרמב"ם

יד

1. י"א דוקא במקרקעי, שיש שם קרקע כדי שתי הכתובות, נהיגא כתובת בנין דכרין. אבל אם אין שם אלא מטלטלי - לא. א. ומיהו אפילו אין המותר אלא מטלטלי - שפיר דמי.

2. ויש מי שאומר דהאידנא דכתבינן בכתובה דילן 'מטלטלי אגב מקרקעי', גם כתובות בנין דכרין נגבית ממטלטלים, דתנאי כתובה ככתובה.

1. משנה(צא.): ... רש"א – אפילו יש שם נכסים שאין להם אחריות (מטלטלים) אינו כלום, עד שיהא שם נכסים שיש להם אחריות (קרקעות) יותר על שתי כתובות דינר.

א. הרא"ש: ורבנן שחולקים על ר"ש במותר, אפילו מטלטלים הוי מותר שהרי מקיים בהם נחלה דאורייתא. אבל כתובת בנין דכרין עצמן צ"ל קרקעות. ואף שהגאונים תיקנו לגבות כתובה ממטלטלים, לכתובת בנין דכרין לא תיקנו.

כ"ד הרמב"ם שכתב – אף שאחר תקנת הגאונים כל תנאי כתובה (כולל בנין דכרין) נגבים ממטלטלים, מ"מ לא מצאנו מנהג ירושתן פשוט בכל הישובות (שס"ל שאין בימנו דין כתובת בנין דכרין), לפיכך מעמידים אותה על דין התלמוד שנגבית רק מקרקעות

אבל מהרי"ף משמע – שאף כתובת בנין דכרין ממטלטלים לאחר תקנת הגאונים.

2. כשכותבים בכתובה מטלטלים אג"ק

- **ריב"ש והר"ש** – כתובת בנין דכרין נוהגת אף המטלטלים כיון שתיקנו הגאונים שכתובה נגבית ממטלטלים.
- **הר"י והרמ"ה** – כיון שי"א שכתובת בנין דכרין לא נוהגת בימנו כלל (כיון שמרבים לתת לבנים), אף שלא קי"ל כן אלא שנוהגת, הולכים ע"פ דין הגנרא שנוהגת רק בקרקעות **1.**

כ"ד הרא"ש והרמ"א, כ"פ המחבר (1.).

√**ריב"ש:** והאידנא שכותבים בכתובה 'מטלטלים אג"ק' אף ממטלטלים גובים אף לדעת רמב"ם והרא"ש. כ"פ המחבר (2.)

טו

1. המוכרת כתובתה, בין לבעלה בין לאחרים, לא הפסידה כתובת בנין

דכרין. אבל אם מחלה כתובתה לבעלה - הפסידו בניה כתובת בנין דכרין.
א. לפיכך אין הבנים יורשין כתובת בנין דכרין עד שיהיה שטר הכתובה יוצא מתחת ידם, אבל אם אין שם שטר כתובה אין להם כלום, שמא מחלה אמם. ואם אין דרכם לכתוב כתובה, יש להם. כ"פ (קה/ד)

1. כתובות(נג.): אמר רבא – פשיטא לי מוכרת כתובתה לאחרים – יש לה כתובת בנין דכרין. מ"ט? זוזי אנסוה.

מוחלת כתובתה לבעלה – אין לה כתובת בנין דכרין. מ"ט? אחולי אחילתה.

בעי רבא – מוכרת כתובתה לבעלה כמוכרת לאחרים או כמוחלת לבעלה?

הדר פשטא: כמורת לאחרים שלא איבדה כתובת בנין דכרין.

מכרה לבעלה מה דין מזונות?

הרא"ש – הפסידה מזונותיה שאחר מותו אבל בחייו יש לה מזונות. כ"כ רש"י.
כ"כ ה"ה(רמב"ן והרשב"א).
כ"פ המחבר (צג/ט) בסתם.

אבל הרמב"ם – הפסידה מזונותיה אף בחיי בעלה.
כ"פ המחבר (צג/ט) בשם י"א.

ומהרי"ן – לא הפסידה אא"כ אמר "כל מה שבשטר אני מוחלת".

האם הפסדיה נדונייתה

- **רמב"ן רשב"א ור"ן** – הפסידה אף נדונייתה.
כ"כ ריב"ש[רמב"ם] – נדוניה שאינה בעין הפסידה.
- **ה"ה[רמב"ם]** – לא הפסידה, שאין דין הנדוניה ככתובה (אף שאינו בעין).
כ"פ מהרי"ו.

א. רמב"ם: לפיכך אין הבנים יורשין כתובת בנין דכרין עד שיהיה שטר הכתובה יוצא מתחת ידם, אבל אם אין שם שטר כתובה אין להם כלום, שמא מחלה אמם. ואם אין דרכם לכתוב כתובה, יש להם.

1. מוחלת כתובתה... הפסידו

ח"מ: משמע שאבדה כל תנאי כתובה אף מה שאינו נוגע לה, ולכן אין מזונות לבנות אחר מיתת אביהם, ולא כתובת בנין דכרין.
ול"ד למתחייב לזון בת אשתו (קיד/ג) שאין מחילתה פוטרת מחיוב זה ! ששם בת אשתו זכתה בשעת נישואין.
משאכ"כ שהתנה שהבנים הזכרים שייוולדו יזונו, שלא זכו בשעת נישואין שהרי לא היו בעולם.
מ"מ הראב"ד – פוסק שבנות לא הפסידו המזונות.
כ"פ הרמ"א(קיב/א).
וה"ה – הסתפק בזה.

א. שטר כתובה יוצא מתחת ידם

ב"ש: זוהי דעת הרמב"ם, וכן ס"ל באלמנה שאין לה מזונות אלא כשמביאה שטר כתובה, שמא מחלה לבעלה כתובתה.
וכבר כתבתי (צד ס''' כט) – שרו"פ חולקים על הרמ"א לעניין מזונות. ולפ"ז ג"כ יחלוקו.
מיהו יש לחלק דשאני התם
א. ששם האלמנה טוענת ברי שלא מחלה, משאכ"כ שליורשים אין טענת ברי.
ב. לעניין מזונות הנכסים בחזקתה משאכ"כ.
ג. מזונות הוי מעשה ב"ד ולכן לא גובה בלא שטר, משאכ"כ.

טז

1. הכל לשון הטור: מי שציוה בשעת מיתה שלא ירשו בניו כתובת בנין דכרין, אין שומעין לו.
א. הגה: אבל אם התנה כן בשעת נישואין, תנאו קיים (כמו בכל תנאי שבממון) (טור).
2. וי"א אין כתובת בנין דכרין נוהגת האידנא, דעיקר התקנה היתה כדי שיתן אדם לבתו כבנו, ועכשיו נוהגים ליתן לבת יותר ויותר (ג"ז שם), **וכן נוהגין במדינות אלו** (ואפילו הבן מוחזק, לא מהני – משפט צדק).

1. כתובות(סח:): האומר אל יזונו בנותיי מנכסיי – אין שומעים לו שהוא מתנאי כתובה.

ב"י – כן הדין לכבותה בנין דכרין שהוא מתנאי כתובה.
כ"פ הטור.

2. דין כתובת בנין דכרין האידנא

• **רבים מהגאונים** – אין כתובת בנין דכרין נוהגת היום, שעיקר התקנה היתה כדי שיתן האדם לביתו כבנו, ועכשיו נוהגים לתת יותר ויותר.
כ"כ בעה"ט וד"מ. כ"פ הרמ"א(2.).

• **ורבנו האי** – אין לנו כוח לבטל התקנה.
כ"כ המר', ריב"א ר"ש, הרמ"ה הרא"ש. כ"פ הרי"ף.
כ"כ ת' הרשב"א – הרי"ף רמב"ם והרמב"ן לא הזכירו חולקים על כתובת בנין דכרין, ולכן אם יבוא אדם לגבותה מגבים לו.

יז

1. רמ"מ: נתן כל נכסיו לאחרים במתנת שכ"מ, הואיל ומתנת ש"מ אינה קונה אלא לאחר מיתה, הרי המתנה וחיוב התנאים באים כאחד - לפיכך בנים יורשים כתובת אמם שמתה בחיי בעלה.

א. הד"ה: ואם נתנם במתנת בריא מהיום ולאחר מיתה - דינן כדין מתנות בריא לענין זה (אע"פ שלרמב"ם הוי כמתנת שכ"מ, ה"מ לעניין הפירות אבל גוף הקרקע מתנת בריא יש לו).

תשב"ץ: היה נשוי שתי נשים, לראשונה בנים ולשניה אין בנים. מתה הראשונה בחיו, ונתן מנכסיו במתנת שכ"מ, מי קודם?
אישה שניה קודמת לגבות כתובתה, אח"כ בני ראשונה לגבות כתובת בנין דכרין, ולבסוף מקבל המתנה.

מ"מ יש לדון אם יש כתובת בנין דכרין אם יש לאישה שניה בנות. ולכן אם אין בנים לשתיהן לא נוהגות כתובת בנין דכרין ואינם אלא כיורשים.
ולכן בני השניה גובים כתובתה תחילה, ואח"כ מקבל המתנה ואח"כ היורשים (שמתנת שכ"מ קודמת לירושה).

קיא

דין כתובת בנין דכרין.

א: דין כתובת בנין דכרין וטעמו (כתבות נב:, צא.)
- אף התוספת בכלל כתובת בנין דכרין (נה. ⊥ רש"י)

ב: צריך להניח יתר על שתי כתובות דינר (צא.)

ג. יתר הדינר להיות מוחזק (שם).

ד. מותר דינא אחד מהני אף שיש לו כמה נשים (שם).

ה. לא יכולים היתומים לעלות הנכסים יתר דינר (שם).
- נתרבו הנכסים או נתמעטו הולכים לפי שעת המיתה (שם).
- נמצא שדה שאינה שלו – לא בא בחשבון מותר (הר"ן ה"ה).

ו: אף שיש על המותר שט"ח – הוי מותר (רי"ף והרא"ש).
טעמו – שפריעת בע"ח גם מקיים נחלה דאורייתא.

ז: כתובה נעשית מותר לכתובת בנין דכרין (צ:).
- טור: גירש אחת (שמגיע לה כתובה), והשניה מתה בחייו (שיש לה כתובת בנין דכרין), כתובת נעשית מותר לחברתה.

ח: הרא"ש: אם יש בנכסים מותר דינר על כתובת בנין דכרין, גובים תחילה כתובה וממה שנשאר כתובת בנין דכרין.
- אבל אם אין בנכסים מותר דינר לכתובת בנין דכרין, בטלה כתובת בנין דכרין, וכלן בשאר חולקים בשוה כירושה

י: אחת מתה בחייו והשניה קיימת –
ר"י – אין כתובת בנין דכרין דבכה"ג ודאי שי מריבה (לפי שבני הקיימת לא מקבלים כלום)
√הרא"ש – יש כתובת בנין דכרין. כ"ד רמב"ן והרשב"א.

יא: כתובות רגילות – א"צ מותר דינר בתנאי שנשבעו לפני מותן (צ.).

יב: אחת נשבעה ואחת שלא נשבעה, זו שנשבעה יורשים נוטלים כתובתה, והשאר חולקים (צ.).

יג: כתובת בנין דכרין לא טורף ממשועבדים (צ: ש"מ תלת...).

יד: כתובת בנין דכרין –
√רא"ש רמב"ם – רק מקרקעות.
הרי"ף – אף ממטלטלים.
- הרא"ש: המותר לכו"ע אף ממטלטלים.
- הגה: האידנא שכותבים מטלטלים אג"ק כתובת בנין דכרין גובים אף ממטלטלים (ריב"ש).

טו: מוכרת כתובתה (לבעלה או לאחר) לא הפסידה כתובת בנין דכרין, אבל המוחלת הפסידה (נג.).
רמב"ם: לפיכך אין כתובת בנין דכרין נגבית רק עם שטר כתובה (שמא מחלה).

טז: מי שציוה שלא ירשו כתובת בנין דכרין – לא מהני, אא"כ ציוה בשעת נישואין (טור).
- כתובת בנין דכרין האידנא:
רבים מהגאונים – לא נוהג. כ"כ בעה"ט והרמ"א.
רב האי – נוהג א"א לבטל התקנה.
כ"כ רמב"ם, רא"ש, רשב"א ועוד. כ"פ המחבר.

יז: כתובת בנין דכרין קודמת למתנת שכיב מרע (רמב"ם).

סימן קיב: מזונות הבנות ממה ניזונות ועד כמה, וכל דיניהם.

ובו **יח** סעיפים (כתובות: מג, נ, נד, נו, קא, קיב. גיטין: נ. ב"ב: קלט, קמ)

א

1. מתנאי כתובה שתהיינה הבנות ניזונות מנכסי אביהם אחר מותו,
א. עד שיתארסו או עד שיבגרו.

2. הגה: אפילו לא נכתב בכתובה, או אפילו אין לה כתובה, ובמקום שאין כותבין כתובה (טור).
א. וי"א דאפילו במקום שכותבין כתובה ואין להם שטר כתובה, ואפילו מחלה אמם כתובתה בפירוש - יש לבנות מזונות (הראב"ד פי"ט דאישות).
ב. *טוה:* וכן אם נתגרשה האם - אפילו הכי חייב במזונות הבנות.

1. כתובות(נב:): נוסח כתובת בנן נוקבן – 'בנן נוקבן דיהוין ליכי מינאי, יהוין יתבן בביתי, ומיתזנן מנכסי עד דתלקחון לגוברין'.
ואף שלא כתב כן חייב שהוא תנאי ב"ד.
א. ג"מ(נג:): עד דתלקחון לגוברין –
✓רב תני – עד דתלקחן.
לוי תני – עד דתבגרן.
כו"ע אם נישאת אף שלא בגרה, או בגרה אף שלא נישאת אין לה מזונות.
כי פליגי בארוסה ולא בגרה:
רב – ס"ל אין לה. לוי סבר – יש לה.
רי"ף מרדכי והרא"ש: הלכה כרב – שיש לה מזונות עד שתתארס או תתבגר.
ב"י: וה"מ אחר מותו, אבל בחייו זן בנותיו עד גיל שש (ולא יותר) ע"פ תקנת אושא.

2. הטור: אפילו לא נכתב כן בכתובה, או אפילו אין לה כתובה במקום שאין כותבים, הבנות ניזונות.
ד"מ – אבל המקום שכותבים כתובה ואין לה כתובה חיישינן שמא מחלה כתובתה ותנאי כתובה (מזון הבנות) בכלל מחילה.
כ"ד הרמב"ם – שאם מחלה כתובתה אף מזון הבנות אין להן, לפי שטוענים ליורשים שמא מחלה.
כ"פ המחבר (צג/יח).
א. אבל הראב"ד – חולק על הרמב"ם, לא הפסידו הבנות מזונותיהם (אף שמחלה).
[**סיכום:** כשאין שטר כתובה, האם הבנות ניזונות?
✓רמב"ם, טור – לא ניזונות, שמא מחלה כתובתה, אא"כ במקום שאין כותבים כתובה.

ראב"ד – ניזונות, שאין מזון הבנות תלוי בפרעון הכתובה, ואף שהכתובה נפרעה יש עדיין מזון לבנות].

1. מנכסי אביהם
באה"ט: אבל מנכסי יורשים אינן ניזונות.

2. אפילו לא נכתב
ח"מ: פירוש שנכתב שאר דברים, 'בנן נוקבן' ולא נכתב אמרינן ט"ס. אבל אם נכתב בפירוש שלא יזונו בנותיו מנכסיו – מהני, כמ"ש ס"י שכל תנאי שבממון קיים.

במקום שאין כותבים
ב"ש: שאל"כ חיישינן שמא מחלה כתובתה כמ"ש (צג/יח). אף ששם הרבה פוסקים ס"ל שאף שאין לה כתובה לא הפסידו! שאני כאן שהפסידו כיון ש –
א. ששם האלמנה טוענת ברי שלא מחלה, משאכ"כ שליורשים אין טענת ברי.
ב. לעניין מזונות הנכסים בחזקתה משאכ"כ.
ג. מזונות הוי מעשה ב"ד ולכן לא גובה בלא שטר, משאכ"כ.

א. מחלה אמם כתובתה
ח"מ: ולא נתברר בדעת הראב"ד אם מחלה מזונות בנותיה **בפירוש** אם מהני!

ב. אם נתגרשה
ח"מ: אע"פ שלגרושה אין מזונות, לבנותיה יש מזונות אחר מיתת אביהן.
ב"ש – אף אם נתעברה לפני הגט וילדה אחר הגט יש לבנות מזונות.

ב

כתובות(מא.): אמר רב יהודה: בת הניזונת מנכסי אביה לאחר מותו, מעשה ידיה ומציאתה לעצמה.

לעצמה

ח"מ: אף שבאלמנה הניזונת מן היורשים מעשה ידיה ליורשים ומציאתה לעצמה (כמ"ש צה/א)! בתו שאני דניח"ל לאב בהרווחת בתו (שם מג.)

כ"כ ב"ש – ועוד שאין אדם מוריש זכות בתו לבניו (שם).

לעצמה

ט"ז: אף שמעשה ידיה לאביה היינו משום איבה שלא ירצה לזונה, א"כ גם ביורשים נאמר כן! באחים חייבים לזונה מתנאי ב"ד.

ג

1. נתארסה בעודה קטנה - איבדה מזונות מן האחין, והארוס חייב במזונותיה.

2. הגה: וי"א דלא אבדה מזונות אלא כשתתארס משהיא נערה (כ"כ המ"מ פרק י"ט בשם ר"ח והרשב"א).

3. ויש אומרים דוקא שנתארסה מעצמה, אבל נתארסה מדעת אחיה לא אבדה מזונות (טור בשם הרמ"ה).

1. כתובות(נג:): אמר ליה רב חסדא לרב יוסף מי שמיע לך מיניה דרב יהודה ארוסה יש לה מזונות או אין לה מזונות?

א"ל משמע לא שמיע לי אלא מסברא לית לה, כיון דאירסה לא ניחא ליה דתיתזיל.

אמר ליה אם משמע לא שמיע לך מסברא אית לה, כיון דלא קים ליה בגוה לא שדי זוזי בכדי.

איכא דאמרי אמר ליה משמע לא שמיע לי מסברא אית לה, כיון דלא קים ליה בגוה לא שדי זוזי בכדי.

√אמר ליה אי משמע לא שמיע לך מסברא **לית לה** כיון דאירסה לא ניחא ליה דתיתזיל.

כן גרסת רש"י – מסברא לית ליה.

אבל הרמב"ם גרס - מסברא אית ליה.

שאלת הגמרא:

- **רש"י, תו"ס והרא"ש** – האם יש לה מזונות מהאחים, וקי"ל כמ"ד 'מסברא **אין** למדינת הים. אבל מהארוס ודאי אין לה.
- √**רמב"ם** – שאלת הגמרא האם ישלה מהארוס, וקי"ל כמ"ד 'מסברא **יש** לה מהארוס, אבל מהאחים אין שנתארסה שוב אין לה.

] **סיכום:** האם יש לארוסה מזונות

	מהאחים	מהארוס
רש"י	X	X
רמב"ם	X	V

הר"ן: לפי הרמב"ם הארוס חייב לזונה כיון שאירוסין הפסידו מזונותיה מהאחים. ולפ"ז אפשר שאין הארוס חייב אלא עד שתתבגר שאז ממילא גם בלא אירוסין היתה מפסידה מזונות מהאחים.

ב"ש: נראה שהארוס יכול לומר קי"ל כרש"י וסייעתו לפטור עצמו.

2. או התארסה... אין לה מזונות

- **רמב"ם** – אפילו נתארסה קטנה אין לה מזונות.
- √**הר"ח** – דווקא נתארסה כשהיא נערה, שאירוסיה דאורייתא איבדה מזונותיה, אבל נתארסה קטנה לא הפסידה.

כ"ד העיטור והרשב"א.

כ"כ הר"ן – דווקא נערה אבל קטנה לאו כל כמנייהו דאחים לארסה כדי להפסיד מזונותיה.

כ"כ הרשב"א – ואפילו אירסוה כשהיא קטנה לדעתה לא הפסידה מזונות, שאין במעשה קטנה כלום.

- **3. הרמ"ה** – אף קטנה אם נתארסה לדעתה הפסידה, אבל שלא מדעתה לאו כל כמניה להשיאה להפסיד מזונותיה.

1. נתארסה בעודה קטנה

ח"מ: אף שאירוסיה מדרבנן איבדה מזונות לרמב"ם.

והארוס חייב

ח"מ: טעמו –

א. כיון שאין לה מזונות מהאחים בגלל שנתארסה (כלומר בגללו הפסידה מהאחים), ואינה בוגרת כדי לזון עצמה.

ב. ועוד אין אדם רוצה שתתבזה ארוסתו.

ולפ"ז: אין הארוס חייב לזונה אלא עד שתהיה בוגרת (שהרי בוגרת ממילא מפסידה מזונות מהאחים אף שלא נתארסה).

הארוס חייב

ב"ש: זו שיטת הרי"ף והרמב"ם כלישנא שיש לה מהארוס כיון שהפסידה מחמת אירוסין.

אבל שיטת רש"י תו"ס והרא"ש – אין לה מזונות מהארוס.

ונראה שהארוס יכול לומר קי"ל כרש"י לפטור עצמו.

3. דווקא שנתארסה מעצמה

ח"מ: ואף שאין במעשה קטנה כלום, אפשר שעשתה כן לדעת אמה (שאינה יורשת) או שהגיעה לעונות הפעוטות.

ד

1. נשאת הבת, או מיאנה או נתגרשה או נתאלמנה, אפילו היא שומרת יבם, הואיל וחזרה לבית אביה ועדיין לא בגרה - הרי זו ניזונת מנכסי אביה עד שתבגר או עד שתתארס.

א. הגה: וי"א דווקא מן האירוסין, אבל משנשאת שוב אין לה מזונות (טור).

ב. וי"א עוד דווקא בחיי אביה, דכשמת אביה היתה ברשותו - אבל לאחר מיתת אביה אבדה מזונות מיד שנתארסה (טור בשם הרא"ש), וכן נראה עיקר.

1. כתובות(נג:): בעו מרב ששת – ממאנת יש לה מזונות?

אמר להו תניתוה: אלמנה בבית אביה וגרושה בבית אביה ושומרת יבם בבית אביה יש לה מזונות. רבי יהודה אומר עודה בבית אביה יש לה מזונות אינה בבית אביה אין לה מזונות.

רבי יהודה היינו תנא קמא? אלא לאו ממאנת איכא בינייהו:

√דת"ק סבר - אית לה.

ורבי יהודה סבר - לית לה.

פרש"י: ממאנת – יתומה שהשיאוה אחיה ומיאנה וחזרה אצלם ועודה קטנה.

יש לה מזונות? – כיון שמיאנה עקרה הנישואין מעיקרא וכמי שלא נישאת. א"ד הרי נישאת ויצאה מרשות האב?

אלמנה בבית אביה – שנתאלמנה מהאירוסים, אבל מנשואים שוב אין לה מזונות אף ללוי (דס"ל עד שתתבגר). [ב"ש – משמע שלרב שקי"ל כמותו אף מהאירוסים אין לה מזונות].

ת"ק סבר – ממאנת יש לה מזונות, כמו אלמנה מהאירוסים שע"י מיאון עקרה לנישואים מעיקרא.

ורבי יהודה – עודה בבית אביה שעדיין לא נישאת יש לה מזונות, ממאנת שכבר נישאה אין לה מזונות.

דעות הראשונים:

- √**רמב"ם** – ס"ל שאף אלמנה וגרושה מן הנישואים שחוזרת לבית אביה בעודה קטנה – יש לה מזונות. כ"פ ה"ה.
- **א. אבל הטור** – דוקא שנתאלמנה או נתגרשה מן האירוסין, אבל מהנישואים אף ששבה לבית אביה ועודה קטנה – אין לה מזונות. [אבל ממאנת אף שנישאה יש לה מזונות, כיון שמיאון עוקר הנישואין מעיקרא].

  כ"כ תו"ס והרא"ש.

  ח"מ: אף שאביה חי אין לה מזונות אם נישאת כבר.
- **תו"ס(ר"ת)** – אף מהנישואין אם חוזרת בעוד אביה חי יש לה מזונות.
- **רש"י** – בכל גוונא אין לה מזונות, שלא קי"ל כברייתא זו, אלא קי"ל שאין לארוסה מזונות.

ב. פירש הרא"ש: דווקא שנתאלמנה או נתגרשה בחיי אביה, שבשעת מיתת האב כבר חזרה להיות ברשות האב, אבל נתאלמנה אחר מיתת האב כיון שלא היתה ברשותו בשעת מיתתו – אין לה מזונות.

1. נישאת

ב"ש: יש כאן ד' שיטות לעניין מזונות כשחוזרת לבית אביה ועודה קונה:

- **רמב"ם** – אפילו נישאת ונתאלמנה אחר מות אביה יש לה מזונות.
- **רא"ש והר"ן** – נתאלמנה בחיי אביה מהאירוסין יש לה מזונות.
- **ר"ת** – נתאלמנה בחיי האב אף מהנישואים יש לה מזונות.
- **רש"י** – אף שנתאלמנה מהאירוסין אפילו בחי האב – אין לה מזונות.

נתגרשה או נתאלמנה

ט"ז: אם נתארסה אחר מות אביה כשהיא נערה ונתגרשה בעודה נערה – אין לה מזונות.

ה

1. יבם אשת אחיו וילדה לו בת:

א. אם לא היה לאחיו (המת) **נכסים** (שאז חל עליו חיוב כתובה וכל תנאיה) **- הבת ניזונת מנכסי אביה.**

2. אבל אם היו לאחיו נכסים, וכן בת שנייה (איסור חיתון שניות) **וכן בת אנוסתו אפילו נולדו לו אחר שנשאה, וכן בת ארוסתו שנולדה לו בעודה ארוסה ואחר כך נשאת - אין להן מזונות אחר מיתת אביהן, אבל בחייו הוא חייב במזונותן כדין שאר הבנים והבנות בחיי אביהן** (עד גיל שש, אבל אחר מותו אין לבנות אלו מזונות).

1. כתובות(נג:): בעא ר"ל – בת יבמה יש לה מזונות או אין לה ?

כיון דאמר מר כתובתה על נכסי בעלה הראשון אין לה?

א. א"ד כיון דאי לית ליה מראשון תקנו רבותינו כתובה משני (שלא תהיה קלה בענין לגרשה) גם תנאי כתובה יש לה והבת ניזונת ממנו? **תיקו**.

√**ולכן** פסק הראש: שאם אין לאחיו המת נכסים פשוט שהבת ניזונת מן היבם, ואם יש לו נשארה הגמרא בתיקו.

פרש"י: בת יבמה – הכונס את יבמתו וילדה לו בת יש לה מזונות אחר פטירת היבם.

2. (שם): בעי ר"א בת שניה יש לה מזונות או אין לה, כיון דלית לה כתובה לית לה מזוני או דלמא אמה דעבדא איסורא קנסוה רבנן איהי דלא עבדא איסורא לא קנסוה רבנן? תיקו.

בעי רבא בת ארוסה יש לה מזונות או אין לה מזונות, כיון דאית לה כתובה אית לה או, דלמא כיון דלא תקינו רבנן כתובה עד שעת נישואין לית לה תיקו.

בעי רב פפא בת אנוסה יש לה מזונות או אין לה מזונות, אליבא דרבי יוסי ברבי יהודה לא תיבעי לך דאמר יש לה כתובה מנה כי תיבעי לך אליבא דרבנן דאמרי יצא כסף קנסה בכתובתה מאי כיון דלית לה כתובה לית לה מזוני או דלמא כתובה טעמא מאי כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה והא לא מצי מפיק לה תיקו.

פרש"י: בת שניה – מי שנשא שניה מד"ס שאין לה כתובה ולא מזונות, האם לביתה שילדה לו ומת יש לה מזונות?

בת ארוסה – הבא על ארוסתו וילדה לו ומת.

בת אנוסה – אנס נערה ונשאה אח"כ, ולידה לו.

תיקו

הרי"ף: כיון שעלו השאלות בתיקו (כ להשאלות) ספקא דממונא הוא והוי קולא לנתבע (ליבם) ואין לה מזונות. כ"פ הרמב"ם והרא"ש.

הרא"ש והר"ן: אבל יבמה עצמה בכל גוונא (אף שהיה לבעלה הראשון נכנסים) ניזונת מנכסי היבם אחר מותו, שהרי עכשיו היא אלמנה מחמת היבם, וכתוב בכתובה 'כל מיגר אלמנותיך...'.

2. אין לה מזונות

ב"ש: ורי"ו כתב – שאם תפסה אין מוציאים ממנה.

ובשלטי גיבורים – בנכסים מועטים (שהבנות ניזונות והבנים מחזרים על הפתחים, כמ"ש בסי"א) - אין מוציאים ממנה. אבל בנכסים מרובים שאין לה זכות בנכסים אלא מזונות יום ביומו – מוציאים מידה, ואחר שמוציאים מידה אפשר שאין לה מזונות.

בת אנוסתו

ח"מ: אותה שאלה גם לאנוסה עצמה האם יש לה מזונות אחר מיתת הבעל, כיון שאין לה כתובה. וכיון שעלתה בתיקו אף לא אין מזונות אחר מיתת הבעל.

שנולדה בעודה ארוסה

ח"מ: אבל נולדה אחר שנשאה ודאי יש לה מזונות.
כ"כ ב"ש.

ארוסה... ואח"כ נשאה

ח"מ: ואם מת הארוס לפני שנשאה?

לפי הרא"ש והראב"ד – כיון שאף לארוסה אין מזונות כ"ש לשבת אין מזונות.
אבל לפי רש"י והר"ן – מיירי אף קודם שנשאה כשכתב לה כתובה. וכיון שעלתה בתיקו אף כה"ג אין לה מזונות.
(אבל מת אחר שנשאה שנתחייב בכתובה איו זה בכלל ה'תיקו' וחייב במזונות אף שנולדה הבת בעודה ארוסה – ספר ראש פינה).

1 *לשון הרמב"ם:* **פוסקין לבת מזונות וכסות ומדור מנכסי אביה, כדרך שפוסקין לאלמנה. ומוכרין למזון הבנות וכסותן בלא הכרזה, כדרך שמוכרין למזון האלמנה וכסותה, אלא שהאישה פוסקין לה לפי כבודה וכבוד בעלה, ולבת פוסקין לה דבר המספיק לה בלבד. ואין הבנות נשבעות.**

ה"ה: מקורות הרמב"ם –
דין כסות לבת – ירושלמי: כתוב בכתובה 'יתבן בביתי ומתזן מנכסי ומתכסיין בכסותי'.
ומוכרין למזון הבנות – כתובות(פז.) למזוניי מזבינן בלא אכרזתא.
אלא שלאישה פוסקים לפי כבודה – ירושלמי: הבת לא עולה ולא יורדת.
[ב"ש: אבל שליטי גיבורים פסק שנותנים לבת לפי כבוד אביה]
אין הבנות נשבעות – כתובות(סט.).

אין הבנות נשבעות

ב"ש: אף האישה לא נשבעת על המזונות כיון שתשבע לבסוף כשתיטול כתובתה, וקמ"ל שאף הבנות שלא נשבעות לבסוף אין נשבעות על המזונות, כיון דלא חיישינן לצררי בקטנות.
כ"כ התו"ס(גיטין נא.).
מיהו התו"ס(כתבות קב:) - אף קטנה חיישינן לצררי בעת המיתה (דניח"ל בהרווחת בנותיו כמו אשתו). כ"כ הר"ן.

- **דין נערה לעניין שבועה:**

מהתו"ס – משמע שדוקא בקטנה לא חיישינן לצררי, אבל בנערה חיישינן.
מיהו לרמב"ם – אף נערה א"צ שבועה.

2 **1. עכשיו שכתובה נגבית אפילו ממטלטלים - גם הבנות ניזונות מהם.**
2. ואינם ניזונות אלא מבני חרי, אבל לא ממשעבדי, כגון אם מכר האב א. או נתן האב במתנת בריא ב. או אם הבנים אחר מיתת אביהם מכרו או משכנו או נתנו - אינן ניזונות מהן.

1. כתובות(נ:): כשם שאין כתובת בנין דכרין אלא מקרקע כך אין הבנות ניזונות אלא מקרקע.
הרי"ף והרא"ש: ולאחר תקנת הגאונים שכתובה נגבית אף ממטלטלים, גם הבנות ניזונות מהן.
2. כתובות(קא:): אין הבנות ניזונות רק מבני חורין.
וכ"ה בגיטין(מח:) – אין מוציאים לאכילת הבנות ולשבח קרקעות ולמזון האישה והבנות מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם.
ב. כתובות(סט.): א"ר – האחים שמכרו או משכנו אין מוציאים למזונות.

א. ואם נתן האב במתנת שכיב מרע?

- **✓רמב"ם** – הבת טורפת מהם למזונותיה, כיון שמתנת שכיב מרע חלה רק לאחר המיתה, א"כ חיוב המתנות ותנאי כתבוה (כגון מזון הבנות) באים בב"א.
כ"ד הלכות, רמב"ן, רשב"א והרא"ש.
כ"פ השו"ע(צג/כ).
- **והראב"ד** – אף ממתנת שכיב מרע אינה גובה.

1. נגבית אפילו ממטלטלים

ח"מ: ואינה נגבית רק מהמוחזק ולא מהראוי.

2. במתנת בריא

ח"מ: אבל מתנת שכיב מרע (שדינה כירושה), ניזונות האישה והבנות כמ"ש צג/כ [אפילו בנסכים מועטים – מהריב"ל]
מיהו הרמ"א שם כתב – וי"א שאם נתן **מטלטלים** לאחרים במתנת שכ"מ אין האישה ניזונת מהם (מרדכי – שאין דינם כקרקעות שנגבים אף ממשועבדים).

ולבניו אף מתנת בריא הוי כירושה שניזונת מהם.

ב"ש: וכתובת אישה קודמת למזון הבנות (ת' הרמב"ן), לפי שכתובה תקנת גאונים, שהיא כעין דאורייתא (הר"ן).

אלא מבני חורין

באה"ט: אין הבנות ניזונות מהראוי (כגון שמת אביהם בחיי זקנם ואח"כ מת זקנם אין הבנות ניזונות מירושת הזקן).

- ואינה ניזונת מהשבח ששבחו אחר מות האב (כ"כ הרי"ף רמב"ם רא"ש והתו"ס).

רשד"ם: שכ"מ שנתן מתנה לאחר ולא נמצא בנכסיו רק סך מזון הבנות – המתנה בטלה, אף שאפשר שהרווח שירוויח בקרן יספיק גם למתנה וגם למזון הבנות.

הרש"ך: שכ"מ שציוה לעלות עצמותיו להיקבר בא"י גרע ממתנת שכ"מ, ואם אין מספיק נכנסים למזון הבנות ולהוצאות הליכה לא"י – אין מולכים עצמותיו.

ח

1. אין הבנות נזונות ממשעבדים, אפילו קנו ממנו, ואפילו היו בשעת קנין, כגון שגירשה והיו לה בנות ממנו והחזירה וקנו ממנו.

2. ויש מי שאומר דה"מ כשקנו ממנו בשעת נשואין בכלל מה שקנו ממנו בתנאי כתובה, אבל אם קנו ממנו לאחר נישואין על מזון הבנות - ניזונות אף ממשעבדי.

1. גיטין(מח:) משנה – הבנות אין ניזונות ממשועבדים.

משנה כתובות(קא:): הנושא את האישה ופסקה עמו שיזון את בתה ה' שנים, ומתו (הבעלים) בנותיהם (של הבת) ניזונות (מאביהן) מנכסים בני חורין, והבת עצמה ניזונת (מבעל אמה) ממשועבדים מפני שהיא כבעלת חוב.

שם(קיב:): בנותיהן ניזונות מבני חורין – כיון שהוא תנאי ב"ד אימור צררי אתפסי, אבל הבת עצמה דינה כבע"ח שטורפת ממשועבדים.

תו"ס: בנותיו לא ניזונות ממשועבדים – קשה, מדוע אלמנה גובה כתובתה ממשועבדים ולא חיישינן לצרר? וי"ל שבתו עדיפה מאשתו וחיישינן טפי לצרר לגבי משועבדים, וגם שבועה לא תועיל.
✓כ"פ הטור – אפילו קנו ממנו בשעת קניין, כגון שגירשה והחזירה והיו לו בנות ממנה – אינה ניזונת ממשועבדים, וטעמו:

א. כיון שתנאי ב"ד שאוכלת
ב. ניח"ל בהרווחת בנותיו
} חיישינן לצרר טפי.

ת' הרמב"ן: אם אין מספיק נכנסים לאל לכתובת האלמנה והניח בת קטנה – כתובת אלמנה קודמת אפילו שעבדם אחר שנולדה הבת.

טור(הגמ'): אף אחר שגירשה, הבנות ניזונות מנכסי בני חורין שלו, ול"א כבר נתבטל תנאי ב"ד.

2. הרמ"ה: ה"מ כשקנו ממנו בשעת נישואין בכלל מה שקנו ממנו בתנאי כתובה ולא כתב לבנות שטר באפי נפשייהו, אבל אם כתב לבנות שטר או קנו ממנו לאחר נישואין – גובה ממשועבדים.

1. אין הבנות ניזונות ממשועבדים

גיטין(נ:): הטעם שמזון האישה והבנות לא גובים ממשועבדים:

עולא אמר ר"ל – מפני שאינם כתובים (ואף שנכתב תקנו חכמים כאילו לא נכתב).
רבי חנינא אמר – מפני שאינם קצובים.
תו"ס: הרי לפי הגמרא כתובות(קב:) הטעם משום שניזונות מתנאי ב"ד, וחיישינן טפי לצררי?
וי"ל – שאם הודה האב בעת מיתתו שלא התפיסה צררי אז צריך לטעם שאינם כתובים.
ב"ש – לפ"ז אם קנו ממנו שהתחייב לזון בנותיו, והן היו בעולם, וגם הודה האב שלא התפיסה צררי – גובה ממשועבדים.
ב"ש: מה שבת אשתו טורפת ממשועבדים לפי שעשו קניין סודר שעדיף מכתיבה, ולבנותיו לא מהני קניין לפי שנוח לו בהרווחת בנותיו וחיישינן לצררי.
▪ מה שלכתובה טורפים ממשועבדים משא"כ למזון הבנות לפי שהאישה נשבעת על הכתובה מחשש צררי, משא"כ בבנותיו שנוח לו בהרווחתן יותר מאתו וחיישינן טפי לצררי – לא מהני שבועה.
▪ ואם קנו ממנו לזון בנותיו (לאחר שתתבגר) דשוב אינו תנאי ב"ד – גובה ממשועבדים. שלא חיישינן לצררי אלא רק כשיש שני טעמים: כשאוכלת מתנאי ב"ד, וניח"ל בהרווחת בנותיו (כמ"ש תו"ס).
וכן משמע מהתו"ס שאם הודה האב בשעת מותו שלא התפיסה צררי (שאז יש רק תנאי אחד) גובה ממשועבדים.

2. לאחר נישואין (הרמ"ה)

ח"מ: ה"ה בשעת נישואין אם כתב לה שטר בפ"ע שוב לא חיישינן לצררי (שאם היה מתפיסה צררי היה לוקח השטר חזרה), ודוקא שכתב כללית בכתובה על כל תנאיי כתובה אז אפשר שנתן לה צררי, ומה שלא לקח חזרה השטר כיון שהוא שטר כתובה השייך לאישה. אבל כשכתב לה שטר בפ"ע נשבעות וטורפות ממשועבדים.
כ"כ ב"ש – ולכן כשקנו ממנו שלא בשעת נישואין סתם קניין לכתיבה עומד, שאם היה מתפיס לה צררי היה צריך לקחת השטר חזרה או לכתוב שובר לבניו.

ט

הרמ"ה: **אם פסק עם האישה שיתפרנסו הבנות אף אחר שיבגרו - ניזונות ממשעבדי.**

אם פסק עם האישה

ח"מ: כלומר, אם קנו ממנו אחר שנולדו הבנות (שאל"כ לא מהני קניין) וחייב עצמו בשטר באופן המועיל שאז אינו לפי תנאי כתובה, או שנתחייב לזונם גם לאחר שיבגרו - טורפות ממשועבדים, שהרי לפי התו"ס רק כשיש שני תנאים (אוכלת מתנאי ב"ד, ודוקא בבתו שניח"ל בהרווחתן).

י

1. *הרייתא שם(סח:):* **מי שציוה בשעת מיתתו: 'אל יזונו בנותי מנכסיי' - אין שומעין לו** (שהרי נשתעבד בתנאי כתובה. אבל אם אמר 'אל יתפרנסו (עישור נכסים) בנותיי מנכסיי' שומעים לו, שאין הפרנסה מתנאי כתובה).

2. ואם בשעת נישואין התנה שלא יזונו מנכסיו - הוי בכלל תנאי שבממון, וקיים.

2. הרא"ש והר"ן: ורב האי גרס "שומעים לו" ומיירי שהתנה כן בשעת נישואין, שכל תנאי שבממון קיים.

יא

הניח קרקעות בלבד

1. מי שמת והניח בנים ובנות - יירשו הבנים כל הנכסים והם זנים

אחיותיהם עד שיבגרו או עד שיתארסו.

א. הגה – *הטור:* ואין מחייבים הבנים לצמצם במזונות, אלא אם ירצו יותירו במזונות. ומכל מקום אם רואים בית דין שהבנים מכלין הממון ואין משגיחין בישוב העולם - חייבים בית דין להשגיח בתיקון הבנות ולהפריש להן חלקן.

2. בד"א, כשהניח נכסים שאפשר שיזונו מהם הבנים והבנות כאחד עד שיבגרו הבנות, ואלו הם הנקראים נכסים מרובים. אבל אם אין בנכסים שהניח אלא פחות מזה - מוציאים מהם מזונות לבנות עד שיבגרו, ונותנים השאר לבנים.

ואם אין שם אלא כדי מזון הבנות בלבד - ניזונות מהם עד שיבגרו או עד שיתארסו, והבנים ישאלו על הפתחים.

3. הגה: וי"א דאסור לבנים למכור אפילו נכסים מרובים, אם לא שהוא לצורך פדיון שבוים וכיוצא בזה. אבל בנכסים מועטים, אפילו בכה"ג אסור (מרדכי פרק מי שמת).

ואם עברו ומכרו יתבאר לקמן סעיף י"ד (שאם עברו ומכרו נכנסים מועטים מכרן קיים).

0. ב"ב(קלט:): משנה – מי שמת והניח בנים ובנות:

1. בזמן שהנכסים מרובין הבנים - יירשו והבנות יזונו נכסים, מועטין - הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים.

אדמון אומר - בשביל שאני זכר הפסדתי, אמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון.

גמרא: וכמה מרובין?

אמר שמואל - כדי שיזונו מהן אלו ואלו עד שיבגרו (בנות).

וכן אמר רבא – מוציאים מזון לבנות עד שיתבגרו והשאר לבנים.

להלכה:

- רשב"ם – הלכה כאדמון, שהרי רשב"ג אמר כמותו.
- √**הרי"ף** – הלכה כת"ק, שסוגיית הגמרא כת"ק, ואדמון רק מתמה על ת"ק.

כ"פ ר"ח, ר"ת, ה"ה(כל הגאונים) והרא"ש.

נמ"י(ריטב"א): בכלל מזונות כסות ומלבוש, שכן מתחייב בכתובה. אבל אין בכלל זה פרנסה לנישואי הבנות.

3. האם יכולים הבנים למכור בנכסים מרובים?

נמ"י – יכולים למכור.

√**אבל המרדכי** – אסורים למכור לכתחילה, אא"כ לצורך פדיון שבויים וכיו"ב. ובנכסים מועטים אף בכה"ג אסור.

2. עד שיתבגרו

ט"ז: (למה לא כתב גם עד שיתארסו, שהרי גם אז אין לה יותר מזונות?), עד שיתבגרו יש שיעור (גיל 12.5), ועד שתתארס אין לתת שיעור שאין קביעות לאירוסים.

שאפשר שיזונו מהם הבנים והבנות

מהו בכלל 'יזונו'?

- נמ"י(ריטב"א) – כסות ומדור, אבל לא נדוניא לנישואין.
- תו"ס – גם מלבושים אינן בכלל. כ"ד הריב"א.
- רשב"ם – צרכי נישואין בכלל. כ"כ הג"א ורב האי.

ב"ש: אבל אינו ממעט לעניין נכסים מרובים.

3. אסור לבנים למכור

ח"מ: פירוש למכור כל הנכסים או רובן, אבל אם ישאר לבנות כדי שעבודן מותר למכור השאר, ולדבר מצוה מותר למכור אף שלא ישאר לבנות.

ב"ש – וי"א שאף לצורך מצוה אין למכור כל הנכסים כשלא ישאר לבנות.

יב

הניח מטלטלים בלבד

1. רי"ף, רמב"ם והרא"ש: **בד"א, כשהניח קרקע, אבל אם לא הניח אלא מטלטלין, אם הנכסים מועטים** (כלומר והנכסים בחזקת שניהם, לא כמרובים ולא כמועטים) **- יזונו אלו**

ואלו יחד עד שיכלו, דכיון שאינן נזונות אלא בתקנת הגאונים די שתהיינה כבנים ולא שיפה כחן יותר מהבנים.

הניח קרקעות ומטלטלים

2. הרא"ש: ואם הניח מטלטלין ומקרקעי, והמקרקעי הם מועטים וע"י המטלטלים יהיו מרובים - יירשו הבנים.

3. הגה – פ"י: מיהו במקום שכותבין בכתובות 'מטלטלין אגב קרקע' - איכא למימר דמטלטלין הוי כמו קרקע, וכמו שיתבאר לעיל סימן (קי"א/י"ד).

2. וע"י המטלטלים יהיו מרובים

ח"מ: שתקנת הגאונים היתה לטובת הבנות וכ"ש לטובת הבנים, ולכן אין יכולות הבנות לומר לא ניח"ל בתקנת הגאונים.

3. שכותבים בכתובות

ח"מ: חוזר על הרישא "אם לא הניח אלא מטלטלים מועטים" שאז דינם כקרקעות מועטים.

יג

1. היו מרובים ובשעת מיתה נתמעטו אחר כך - כבר זכו בהם הבנים ויש להם דין מרובים.

יד

2. היו מועטים בשעת מיתה ונתרבו אחר כך - הבנים יורשים אותם כדין מרובים.

א. הגה: וי"א אפילו עמדו כבר בדין ופסקו להם דין נכסים מועטים - כיון שנתרבו חזרו לדין מרובים, טור: ואפילו חזרו אחר כך ונתמעטו יש להם דין נכסים מרובים ונתמעטו.

3. ואפילו לא נתרבו, אם קדמו הבנים ומכרו נכסים מועטין - מכרן קיים. א. הגה: ונדחו הבנות אפילו ממעות שקבלו מן המקח (טור בשם הרא"ש).

ב. וי"א דדוקא קודם שהחזיקו הבית דין הבנות בנכסים (טור בשם רש"י והרא"ש).

1. ב"ב(קמ.): פשיטא מרובים ונתמעטו – כבר זכו בהם היורשים.

פרשב"ם: בשעת מיתה היו מרובים ועכשיו הוקירו המזונות או נתקלקלו והנכסים אין בהם כדי מזונות לאלו ולאו עד שיתבגרו.

זכו בהם היורשים – בשעת המיתה שאז היו מרובים, וכל מה שחסר אח"כ חסר לבנים ולבנות כ"א לפי חלקו [כגון אם הניח האב 100, ומזון הבנות 10, ופחתו הנכסים ב 10, כלומר 10%. יפסידו הבנות 1, 10% מחלקן]. כ"ד הרמ"ה.

אבל הרא"ש – מרובים ונתמעטו דינם כמרובים שיזונו יחד עד שיכלו הנכסים.

ה"ה: אף שנתמעטו קודם שיבואו לב"ד, כיון שבשעת מיתה מרובים היו זכו הבנים.

2. (שם): מועטים ונתרבו, מהו?

ברשות יורשים קיימי וברשותם נשתבחו (ולכן חוזרים ומקבלים מה שנתרבה) א"ד סלוקי מסלקי יורשים מהכא (ומה שנתרבה נתרבה לבנות)?

ת"ש: דא"ר יוסי – יתומים שקדמו ומכרו מכרן קיים.

פרשב"ם: שקדמו – קודם העמדה בדין ומכרו בנכסים מועטים בדיעבד מה שמכרו קיים.

משמע שיש להם תפיסת יד בנכסים, ואם נתרבו יש להם חלק בהם.

א. ה"ה: נכסים מועטים ונתרבו קודם העמדה בדין :

לפי רש"י – דווקא קודם שבאו לדין, זכו בהם הבנים, אבל אם כבר באו לדין וזיכו ב"ד את הבנות – אין אחר מעשה ב"ד כלום. כ"ד רמב"ן והרא"ש. כ"פ הרמ"א(3.ב)

√ור"י – אפילו כבר העמידו ב"ד ביד שליש מזונות הבנות (כשהיו מועטים) ואח"כ נתרבו – הבנים יורשים והבנות יזונו מהבנים. כ"כ הרשב"א.
כ"פ הרמ"א(2.א)

3. (שם): א"ר יוסי – יתומים שקדמו ומכרו מכרן קיים.
פרשב"ם: שקדמו – קודם העמדה בדין ומכרו בנכסים מועטים בדיעבד מה שמכרו קיים.
משמע שיש להם תפיסת יד בנכסים, ואם נתרבו יש להם חלק בהם.

א. האם הבנות ניזונות מדמי המכירה

- **הרב האי** – כיון שתיקנו הגאונים שיזונו ממטלטלים, ניזונות הבנות אף מדמי המכירה.
- √**והרא"ש** – כיון שאין שעבוד הבנות אלא על נכסי האב, וכיון שמכרו אינו יכולות לטרוף ממשועבדים, גם מעות אין להן [שאין אלו מעות שהניח אביהם – ח"מ].

ח"מ וב"ש: אף שבחו"מ(קז/ד) לעניין יורשים ובע"ח הביא שתי הדעות ולא הכריע, כאן הכריע הואיל והיורשים מוחזקים כאן.
והר"י אדרבי – ואם פרעו מהמעות לבע"ח אף לרב האי אין הבנות ניזונות מהם.

ב. כשמכרו הבנים

- √**רש"י** – דווקא שמכרו קודם שהחזיק ב"ד לבנות הנסכים, אבל מכרו אח"כ אינו מכור. כ"כ ה"ה[רמב"ן].
- **והתו"ס** – אף אחר שהחזיקו ב"ד ביחד הבנות המכר קיים. כ"כ ה"ה[רשב"א].

2. מועטים ונתרבו

ח"מ, ב"ש: ולעניין בנין דכרין (קיא/ה) הולכים לפי הנכסים שהיו בשעת מיתה. ל"ש נתרבו או נתמעטו. וכאן כיון שיש עקירת ירושה דאורייתא שאני (שלא עוקרין ירושה מהבנים – תו"ס).

א. אפילו עמדו בדין

ב"ש: אף שלעניין מכירה (3.ב) אם כבר החזיקו ב"ד לא הוי מכירה ! שאני התם שמפסיד אותן לגמרו.
וכ"ד הרא"ש.
והתו"ס, רמב"ן וה"ה – ס"ל ששני הדינים שווים.

טו

1. היו הנכסים מרובים ויש עליו חוב או חיוב מזונות בת אשתו, א. או חיוב עישור נכסים לפרנסת בתו, וכשיוציא אחד מאלו יישארו מועטים - יש להם דין מרובים. ב. אבל כתובת האלמנה - ממעטת ועושה אותה מועטים.
2. ומזונות האלמנה: י"א – שממעטים, וי"א - שאין ממעטים.

1. ב"ב(קמ.): איבעיא להו – בע"ח מהו שימעט בנכסים, בת אשתו מהו שתמעט בנכסים, אלמנה מהו שתמעט בנכסים? ולא איפשטא.

להלכה:

√**רי"ף הרמב"ם והרא"ש** – כיון שלא נפשטא אזלינן לקולא ולא ממעטים, והם החזקת היורשים.
א. הרא"ש: ותימה למה לא הזכיר פרנסה מהו שתמעט, מסתבר כיון שלא הגיע זמנה לגבות לא ממעט.
הרי"ף ורמב"ם – לא הזכירו דין אלמנה, ונראה שלא גרסו כן.
ב. כ"כ הרא"ש – כיון שכתובת אלמנה מתנאי ב"ד כמאן דגביא דמי וממעט.

2. האם מזונות אלמנה ממעט?

- **ה"ה**(רמב"ן ורשב"א) – ממעט.
- **הרי"ף**, הרא"ש והעיטור – אינו ממעט.

1. ויש עליו חוב (לא ממעט)

ח"מ: אין חילוק בין חוב בע"פ או בשטר, בכל גוונא אינו ממעט.
כ"ד הרא"ש – שרק כתובת אלמנה ממעט הואיל ויש שהיא מתנאי ב"ד ונחשבת כגבוי.
לאפוקי נמ"י – שרק מלוה בע"פ יש ספק, אבל מלוה בשטר לכו"ע ממעט דכגבוי דמי.

חיוה מזונות

ב"ש: השאלות על חוב, חוב מזונות ובת אשתו – עלתה

בתיקו. והנ"מ שאם תפסו מהני.
אבל עישור נכסים לא שאלה הגמרא, רק שהרא"ש כתב כיון שלא הגיע זמנו אינו ממעט.
ולפ"ז אם כבר הגיע זמן העישור אפשר שדינו כבע"ח שהוא ספק אם ממעט. וא"כ מהני תפיסה.

2. מזונות האלמנה

ב"ש: טעם מחלוקתם

הרי"ף – ס"ל כדעה ראשונה סט"ז שאלמנה קודמת לבת ולבן, לכן צריך להוציא תחילה מזונותיה, ולכן ממעטת הנכסים.
והרא"ש – ס"ל כדעה שניה סט"ז שאין האלמנה דוחה את הבן והבת אלא יזונו יחדיו, וא"כ מזונות אלמנה לא ממעט הנכסים.
[ול"א אלמנה קודמת אלא בנכסים מועטים ויש גם בן ובת, ואז מאחר שהבת דוחה הבן גם האלמנה דוחה הבת ותיזון לבדה].

טז

0. הניח אלמנה ובת ממנה או מאשה אחרת, ואין בנכסים כדי שיזונו שתיהן:

1. האלמנה ניזונית והבת תשאל על הפתחים.

2. ויש חולקין, כמו שנתבאר בסימן צ"ג/ד.

0. ב"ב(קלט:): משנה – בזמן שהנכסים מרובים (כדי שיזונו כולם) – הבנים יורשים, והבנות יזונו (פירוש הבנות יזונו מהירושה שביד היורשים).
נכסים מועטים – הבנות יזונו (פירוש מפרישים חלקן למזונות עד שיתבגרו והשאר לבנים) והבנים יחזרו על הפתחים (מה שלא יפסיקו להם).

1. ב"ב(קמ:): אלמנה ובת, מי קודמת?
א"ר אבא א"ר יוסי – עשו אלמנה אצל הבת, כבת אצל האחים בנכסים מועטים. מה בת אצל האחים הבת ניזונת והאחים יחזרו על הפתחים, אף אלמנה אצל הבת – אלמה ניזונת והבת תשאל על הפתחים.
כ"פ הרמב"ם.

2. אלמנה ובן או בת (בנכסים מועטים)

• √**תו"ס:** דווקא כשיש בנים ובנות בנכסים מועטים יש בכוח הבנות לדחות את הבנים לחזר על הפתחים והם ניזונות, כיון שגם לבת יש צד ירושה (כשאין בנים).
אבל בנים ואלמנה – כיון שהאלמנה באה מכוח תקנה אין לה כוח לדחות הבנים, שבאו מכוח ירושה, שיחזרו על הפתחים, אלא יזונו בשווה, שלא עקרו ירושה דאורייתא מכוח תקנה. וכן הדין באלמנה ובת שיזונו בשווה.
ורק כשיש בנים ובנות ולאמנה, שהבנים כבר נדחו מכוח הבנות, גם הבנות נדחות מכוח האלמנה עד שתגבה כתובתה.
וכ"ה בתוספתא, וכ"מ מהירושלמי.
כ"כ הרמב"ן – באלמנה עם בן או בת ל"א שאלמנה תיזון והבן או הבת יחזרו על הפתחים.
וטעמו – לפי שאין שיעור קצוב למזונות האלמנה (תלוי כמה תחיה), משא"כ שהבנות יש קצבה למזונותיהן (עד שיתבגרו או ינשאו).
כ"ד הר"ן – שאל"כ, שיגבו תחילה לאלמנה לכל חייה, רובן של יורשים הולכים בפחי נפש.
כ"פ הרא"ש הטור, ה"ה(רמב"ן).
כ"פ המחבר בשם י"א.

• **והרמב"ם** – בכל גוונא האלמנה ניזונת והבן או הבת יחזרו על הפתחים. (הר"ן – כ"מ מהגמרא).
וכד" המחבר בסתם.

כ"פ ב (צג/ד): המניח אלמנה ובת (וכ"ש בן – ח"מ מהגמרא), **ממנה או מאשה אחרת, ואין בנכסים כדי שיזונו שתיהן:**
האלמנה ניזונית והבת תשאל על הפתחים.
וי"א דבין שהנכסים מרובין בין שהן מועטין, אם יש אלמנה ובן או אלמנה ובת - תיזון היא עם הבן או עם הבת עד שיאכלו הנכסים.
אבל אם יש אלמנה ובן ובת, והנכסים מועטים שאין בהם כדי שיזונו הבת והבן עד שתבגור הבת - אז ידחו הבן והבת ותיזון האלמנה לבדה עד שתגבה כתובתה.

1. כדי שיזונו שניהם

ח"מ: והבת הזמן עד שתתבגר, והאלמנה השיעור לכל חייה עד שתגבה כתובתה.

2. וי"א (תו"ס)

ח"מ: טעם הי"א – שאין בכוח האלמנה לדחות ירושה

דאורייתא (של הבן או הבת). אבל כשיש בן ובת, הואיל והבן כבר נדחה מכוח הבת ממילא גם לאלמנה יש הכוח לדחות הבת.

יז מזונות הבת קודמת לכתובת בנין דכרין.

יח

פ"מנקלט.) משנה: **מי שמת והניח בנות גדולות וקטנות, ולא הניח בן - אין אומרים: 'יזונו הקטנות עד שיבגרו ויחלקו שאר נכסים בשוה', אלא כלן חולקות.**

קיב מזונות הבנות ממה ניזונות ועד כמה, וכל דיניהם.

א: הבת ניזונת מנכסי אביה עד שתתארס או תתבגר כרב כתובות נב" נג:).

● כשאין לאם כתובה:

רמב"ם – אין לבת מזונות, שמא מחלה כתובתה, אא"כ במקום שאין כותבים כתובה. כ"פ הרמ"א בסתם.

ראב"ד – יש לה מזונות, שאין קשר לפרעון הכתובה עם מזונות הבת. כ"פ הרמ"א בשם י"א.

● טור: אף שנתגרשה יש לה מזונות.

ג: התארסה הפסידה מזונות (כתובות נג:).

● מזונות ממי

- רש"י, תו"ס והרא"ש – שאלת הגמ' על מזונות מהאחים וקי"ל כא"ד שאין לה מהאחים (ומהארוס ודאי אין לה).

- √רמב"ם – השאלה על מזונות מהארוס, וקי"ל כא"ד שיש לה מהארוס (לפי הגרסה שלו), אבל מהאחים אין לה.

● קטנה/נערה שהתארסה

רמב"ם – אף קטנה שהתארסה הפסידה מזונות מהאחים.

ר"ת, העיטור ורשב"א – דווקא נערה הפסידה אבל קטנה לא הפסידה.

ב: יתומה הניזונת מהאחים מעשה ידיה ומציאתה לעצמה (שם מג.).

ד: ממאנת קטנה יש לה מזונות מנכסי אביה (שם נג:).

● ארוסה או שומרת יבם שהשיאה אביה ונתגרשה או נתאלמנה (שם).

√רמב"ם – יש לה מזונות מאביה. כ"פ המחבר.

תו"ס ורא"ש – רק מאירוסין יש לה. כ"פ הרמ"א(וי"א).

והרא"ש מוסיף – ודוקא שנתגרשה בחיי אביה. כ"פ הרמ"א (וי"א).

ר"ת – אף בנישואין, ובלבד שנתגרשה בחיי אביה.

ה: בת יבמה (שם נג:)

- אם אין נכסים לבעלה הראשון – ניזונית מנכסי אביה (היבם).

- ואם היו לראשון נכסים, וכן בת שניה, ובת אנוסתו, ובת ארוסתו: בחייו – יש לה מזונות, לאחר מיתה – אין (שם נג: תיקו).

● ואם תפסו:

משרים – אין מוציאים מהן.

שליטי גיבורים – בנכסים מועטים אין מוצאים ממנה, אבל בנכים מרובים מוציאים ממנה.

ו: פוסקים מזונות וכסות לבנות כמו האלמנה (ירושלמי).

- אלא שלבנות לא לפי כובדן וכבוד אביהן (ירושלמי - לא עולה עמו ולא יורדת עם אביה).

כ"פ הרמב"ם לאפוקי שליטי גיבורים שעולה עמו.

ז: אין הבנות ניזונות רק מקרקע (נ:).

● הרי"ף והרא"ש: לאחר תקנת הגאונים ניזונת אף מקרקע.

● אין ניזונות רק מבני חורין (גיטין מח:).

● אם נתן האב מנכסיו במתנת שכ"מ

√רמב"ם – הבנות טורפות מהם (שמתנת שכ"מ עם המיתה כמו תנאי כתובה, ותנאי כתובה קדמו), אבל ממתנת בריא לא טורפות.

ראב"ד – אף ממתנת שכ"מ לא טורפות.

ח: אין הבנות ניזונות ממשועבדים אפ קנו ממנו (גיטין: כתוות קא:):
הרמה: ואם קנו אחר נישואין שיטרוף ממשועבדים מהני.
הרמ"ה: ואם פסק שיזונו בנותיו אף אחר שיתבגרו, א"כ אינו כבר תנאי ב"ד - ולכן גובה ממשועבדים.

י: מי שציוה בשעת מותו שלא יזונו בנותיו מנכסיו – אין שומעים לו שתנאי ב"ד הוא (סח:).
✓הרא"ש והר"ן – אף שרב האי גאון גורס **שומעים** לו, ה"ד שהתנה שבעת קידושי (שהוא בכלל תנאי שבממון שקיים).

יא: מת והניח בנים ובנות איך יחלקו הנכסים (ב"ב קלט: מרובים מעטים):
● בנכסים מועטים:
✓רי"ף, ר"ח ור"ת – הלכה כת"ק, שמפרישים חלק הבנות עד שיתבגרו והבנים יחזרו על הפתחים.
רשב"ם – הלכה כאדמון, שיזונו יחד.
● מה נכלל בכלל מזונות הבנות:
ריטב"א – גם כסות ומלבוש.
תו"ס – נדוניה ומלבוש לא נכלל.
רשב"ם – נדוניה בכלל מזונות.
● **הניח מטלטלים לבד**, אף שהנכסים מועטים יזונו יחד עד שיגמר (רי"ף, רא"ש ורמב"ם). כ"פ המחבר.
הגה: ועכשיו שכותבים בכתובה מטלטלים אג"ק דינם כקרקעות (ב"י).
● **הניח מטלטלים ⊥ קרקעות** שהקרקעות מועטים ובצירוף מטלטלים נעשים מרובים – דינם כמרובים (רא"ש והטור).

יג: היו נכסים מרובים בשעת המיתה ונתמעטו – כבר זכו בהם היורשים (ב"ב קמ.).
✓הרא"ש – ודינו כמרובים ויזונו יחד עד שיגמר.
אבל רשב"ם והרמ"ה – יקבלו הבנות חלקן למעט חלק שנתמעט באופן יחסי למה שקיבלו.

יד: מועטים ונתרבו – דינן כמרובים.
● נתרבו אחד שב"ד פסקו:
רש"י – שוב לא מהני, והוי מועטים, שאין אחר מעשה ב"ד כלום. כ"ד הרמב"ן.
ותו"ס(רי") – אף אם נתרבו אחר פסק ב"ד דינם כמרובים. כ"כ רשב"א, טור וכ"פ הרמ"א.
● יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטים – מכרן קיים (שם קמ. ר' אסי * ר' יוחנן)
● אם מכרו אחר פסד ב"ד:
רש"י רשב"ם - דווקא שמכרו קודם אבלך אחר פסק אינו מכור.
כ"כ הרא"ש והרמב"ן, וכ"פ הרמ"א.
תו"ס - אפילו אחר פסק בד מכרן קיים.
● כשקדמו ומכרו הבנים בנכסים מועטים:
רב האי – הבנות ניזונות מהדמים, כיון שהאידנא מטלטלים דינם כקרקעות
הרא"ש – אין הבנות ניזונות, שהרי אין אלו הדמים שהשאיר אביהם. כ"פ הרמ"א.

טו. היו נכסים מרובים ויש לו חוב או חיוב מזונות בת אשתו – לא ממעטים בנכסים (ב"ב קמ. – לא איפשטא ולקולא שלא ממעט, רי"ף והרא"ש).
✓הרא"ש – גם עישור נכנסים לא ממעט (כיון שלא הגיע זמנו).

טז. דין כתובת אלמנה ממעט (רי"ף רמב"ם שלא גרסו בגמרא, לכן ממעט).
כ"פ הרא"ש – כיון שהם תנאי ב"ד דינם כגבוי וממעט.
● מרן: מזונות האלמנה
י"א (רמב"ן רשב"א) – ממעט.
וי"א (רי"ף רא"ש) – אינו ממעט.

יז. הניח אלמנה ובת בנכסים מועטים:
ב"ב(קלט): נכסים מועטים הבנות יזונו והבנים יחזרו על הפתחים.
ב"ב(מ:): אלמנה ובת – האלמנה קודמת.
✓כ"פ הרמב"ם – אף כשיש אלמה ובת האלמנה קודמת והבת תחזור על הפתחים.
אבל התו"ס – דווקא כשיש בן ובת שאז יש כוח בבנות לדחות הבנים, לכן יש כוח באלמנה לדחות הבנים והבנות. אבל כשיש רק בת ואלמנה – לא דוחה האלמנה את הבת אלא ניזונות בשווה.
כ"פ המחבר בשם י"ח. וכ"ה ב (צג/ד).

יח. מזונות הבת קודמת לכתובת בנין דכרין.
הניח בנות גדולות וקטנות בלא בנים, חולקים כל הירושה מיד, ול"א שיזונו הקטנות עד שיגדלו ואח"כ יחלקו (ב"ב קלט.).

סימן קיג: דין עישור נכסים ממה נגבים.

ובו **י** סעיפים (כתובות: סח, סט. ב"ב: קכב, קלט.)

א

1. לשון הרמב"ם: מי שמת והניח בת, אומדים דעתו כמה היה בלבו ליתן לה לפרנסת נדונייתה ונותנים לה. ומנין יהיו יודעים אומדן דעתו, מריעיו ומיודעיו ומשאו ומתנו וכבודו א. וכן אם השיא בת בחייו אומדים בה.

2. הגה - טור ע"פ הגאונים (כתובות סח:) לפי חכמים: ואם היה עשיר והעני, או ותרן ונשתנה דעתו, הולכים אחר דעתו האחרונה.

3. ואם לא ידעו ב"ד אומדן דעתו - נותנים לה מנכסיו עישור לפרנסת נדונייתה.

4. הגה: וכשם שנותנין לבת פרנסה לנדוניא מנכסי האב, כך נותנים לה פרנסה מנכסי האם (נמ"י). **ויש חולקין** (מהרי"ל סי' ע"ה).

5. י"א דאף האב בחיים אין לו להוסיף לביתו יותר מעישור נכסים (הר"ן), **ואין נוהגין כן.**

0. כתובות(סח.): משנה – רבי יהודה אומר אם השיא את הבת הראשונה יינתן לשניה כדרך שנתן לראשונה.
וחכמים אומרים - פעמים שאדם עני והעשיר או עשיר והעני אלא שמין את הנכסים ונותנין לה.

1. גמ': אמר שמואל – לפרנסה (נדוניה) שמין באב, דס"ל כרבי יהודה שאם השיא ראשונה יינתן לשניה כדרך שנתן לראשונה.
ונימא הלכה כרבי יהודה? שמואל קמ"ל שהולכים אחר אומדן האב ואף שלא השיאה בת, ומה שנקט רבי יהודה השיאה להודיע כוחם דרבנן שאפילו השיאה אומדין לפי נכסי האב ולא לפי דעתו.
אמר רבא – הלכה כרבי יהודה.

3. איני והאמר רבא – הלכה כרבי שנותנים עישור נכסים? ל"ק הא דאמידניה הא דלא אמידניה.
פרש"י: כשלא אמדו אותו נותנים עישור כמו רבי, אבל כשאומדים אותו נותנים לפי האומדן כרבי יהודה.

4. ב"ב(קכב:): הבנות ניזונות מנכסי האב ולא מנכסי הבן.
נמ"י(הרמ"ה) – כיון שכתוב רק מזונות, משמע מפרנסה אף מנכסי האם, דבשלמא מזונות הם תנאי כתובה ואינם רק מנכסי האב, אבל פרנסה אינה תנאי ב"ד.
ומהרי"ל – חולק.
כ"פ מהריב"ל, רשד"ם, שאילת יעבץ וב"מ.
מיהו הב"ש כתב – מהרי"ל לא ראה דברי נמ"י ולא הזכירו.

5. הר"ן: אסור לתת לבתו יותר מעישור נכסים.
כ"כ מרדכי – היו נוהגים לנדות מי שמוסיף הרבה יותר מדי (כיון שע"י מעביר הירושה מהבנים).

1. ונותנים לה

ח"מ: ל"ד נותנים, אלא אומדים דעתו ופוסקים מה שראוי שתקבל, ונוטלת רק בשעת הנישואין, וכל הנכסים משעת מיתת האב משועבדים לה. כ"כ ב"ש.
הר"ם מטראני: אפילו לא נולדה הבת רק לאחר מיתת האב יש לה פרנסה לנישואין.
רשד"ם: ואין האחים חייבים להשיא אחיותיהן מנכסיהם, אלא מנכסי האב שירשו.
הרש"ך: אלמנה שמכרה או משכנה (לצורך כתובתה) ולא נשבעה ומתה – הבת מוציאה מהלקוחות עישור נכסים.

א. וכן השיא בת בחיו

ח"מ: משמע אף להוסיף על עישור נכסים.
וזו דעת הרמב"ם. כ"כ מהרש"ל.
והרמ"א (ס"ב) הביא בזה מחלוקת:
י"א – דווקא למעט מעישור ולא להרבות (רא"ש)
וי"א – אף להוסיף (גאונים).

וכן השיא

מהר"י בי רב: ואם גילה דעתו שלא רוצה לתת כמו שנתן ראשונה – אין נותנים אלא רק לפי גילוי דעתו.

2. ונשתנה דעתו

ב"ש: ה"ד שידוע שנשתנה דעתו, שאל"כ אמרינן שלא נשתנה, וזוהי מחלוקת בין רבי יהודה לחכמים המשנה וקי"ל כרבי יהודה.

ב1

1. עישור זה לפרנסת נדוניא - אינו מתנאי כתובה. לפיכך אפילו לפי תקנת חכמים הראשונים והאחרונים אינה נוטלת אלא הקרקע.

א. ויש לה לגבות עישור זה משכירות הקרקע ב. (אם לא גבו היתומים עדיין) (טור)

ג. ומן הראוי. ואם רצו האחים ליתן לה מעות כנגד עישור הקרקע – נותנים.

2. הגה: ודוקא לגבות אינה נגבית רק ממקרקעי, אבל כששמין הנכסים לידע העישור שמין אף מטלטלין ומגבינן לה העישור ממקרקעי.

א. ודוקא שנותנים לה עישור נכסים, אבל כשנוכל לאמוד דעת האב נותנים לה לפי דעתו, כפי מה שהיה נותן לה הן מטלטלי הן מקרקעי, כך נותנים לה (הכל בטור).

3. וי"א דאף כששמין - אין שמין אלא בקרקע (כ"כ הב"י בשם המ"מ לדעת הרמב"ם).

1. כתובות(סט:): הילכתא מקרקעי ולא מטלטלי, בין למזוני בין לכתובה בן לפרנסה.

לגבות האידנא לפרנסה ממטלטלים

- **√רי"ף ורא"ש** – האידנא שתקנו לגבות כתובה ממטלטלים גם מזונות נגבים ממטלטלים, אבל פרנסה כיון שאינה תנאי כתובה, כדקיימא קיימא (ונגבית רק מקרקעות).
- **והתו"ס** – בזה"ז שכולם גובים ממטלטלים, גם פרנסה המנהג לגבות ממטלטלים.

וכ"ה בס"ה. וכ"פ באגודה.

כ"כ באה"ט - שכ"ד מהריב"ל, מעשים שגובים ממטלטלים.

כ"ד רשד"ם, רדב"ז (מנהג מצרים).

פת"ש – כ"כ בסעיף ג', שבימנו שכל בנ"א רגילים לישא בנותיהם ממטלטלים חשיב כמו אמידניי.

ב"י: ואף שהרי"ף והרמב"ם חלוקים, אפשר שלא כתו כן אלא לדין התלמוד, ויודו בימנו לתו"ס.

וד"מ – ואין נראה.

2. הרא"ש: ודוקא לגבות גובה מקרקעות, אבל חשבון העישור נעשה מכל הנכסים בין קרקעות ובין מטלטלים, שכן דרכם של אנשים לתת עישור לבנותיו מהכל, ועישור גובה רק מקרקעות. כ"כ הר"ן.

א. הרא"ש: וה"מ כשנותנים לה עישור (כשלא יודעים לאמוד דעת האב), אבל כשהשיא בתו ראשונה בחיו ונתן לה מטלטלים אזלינן בתר דעתו ונותנים גם לזו מטלטלים.

כ"כ ה"ה(רמב"ן והרשב"א) – שאם נותנים לפי אומדן דעת האב אומדים לפי קרקעות ומטלטלים ונותנים לה, וכמ"ש (שם נ:) רב זן (שנתן פרנסה) מחיטי דעליה.

כ"מ מהרמב"ם וכ"כ הר"ן.

3. וה"ה – גם חשבון העישור נעשה רק מקרקעות ולא ממטלטלים, וכ"מ מהרמב"ם שכתב 'אן עישור הקרקעות'.

1א. מה נחשב קרקעות

שם(סט.): שלח ליה רב נחמיה לרבה בר ר"ה – כי אתא הא איתתא לקמך אגבה עישור נכסים אפילו מאצטרובלא.

א"ר אשי – אפילו מעמלא דביתי.

פרש"י: אצטרובלא – מושב הרחיים ומקרקע חשיבי.

מעמלא דבתי – שכירות בתים ממקרקעי אתי.

ב. תו"ס – אפילו על מה שעבר כבר מהשכירות, כגון שהשכיר הבית לשנה ודר בו המוכר חצי שנה – מגבים אותה משכר חצי השנה שעברה, ואפילו עלה השכירות בחיי האב דמיקרי מטלטלים לפי ששכירות משתלמת לבסוף ונחשבת קרקע. ובלבד שלא גבו אותה היתומים דאז הוי כמטלטלים.

כ"כ הר"ן, הרא"ש וה"ה(רשב"א).

ג. שם(סט.): מסקינן – הבית היא בע"ח של היורשים ולכן – אפשר לסלקה במעות, וגובה מבינונית ובלא שבועה.

הרא"ש: וגם גובה מהיורשים.

1. איני מתנאי כתובות

ח"מ: ולכן אישה שמחלה כתובתה אף לרמב"ם שמאבדת מזונות הבנות אבל פרנסה לא מאבדת. וכן יכול הבעל לצוות לא לתת מזונות לבנות, כי החיוב אינו על האב אלא על הבנים כ"ז ששתק האב. כ"כ ב"ש.

אף מהקרקע

ח"מ: אף שדינה כבע"ח של האחים (ובע"ח גובה אף ממטלטלים).

ספר ראש פינה – טעמו שמ"מ מכוח חיוב האב בא, ולא עדיפא מבע"ח גמור של האב שלא גובים ממטלטלי יתומים.

א. משכירות הבתים

ח"מ: שכירות שיצא מהבתים אחר מיתת האב פשוט שגובה שהרי הקרקעות משועבדות לה מיד במיתת האב. אלא אפילו מה שעלה בחיי האב כ"ז שלא הגיע זמן השכירות בחיי האב הוי כפירות המחוברים הצריכים לקרקע שדינם כקרקע.

מ"מ אם עבר זמן בחיי האב שוב דינם כמטלטלים (אף שעדיין לא גבו).

ג. מן הראוי

ח"מ: הטעם שאין לה חוב על אביה אלא על הבנים, וכיון שירשו האחים מהזקן גובה מהם (כמו בע"ח רגיל שגובה אף מהראוי).

רשד"ם: דווקא ראוי כזה שמת אביהם בחיי זקנם ואח"כ מת הזקן, אבל מת אביהם ואח"כ מתה בתו הנשואה בלי זרע של קיימא (שהנדוניא חוזרת) וירשו האחים הנדוניא – אינה נטלת מנדוניא זו.

טעמו – כיון שמת האב כבר פקע כח האב ונתגלה שנכסים אלו מן הבנים היו ולכן לא גובה עישור מנכסים אלו שירשו האחים.

3. אין שמין אלא קרקע

ח"מ: כלומר כשאין יודעים אומדן דעת האב שאז נותנים עישור, יש מחלוקת ממה העישור:

ה"ה[רמב"ם] – רק מקרקעות

והרא"ש – מכל הנכסים.

אבל כשיש אומדן דעת האב, לכו"ע הולכים לפי האומדן אף ממטלטלים.

ב2

1. הגה: ואם היו כאן בעלי חובות, והבנים אומרים לסלק אותן בקרקעות, והבנות אומרות לסלק אותן במטלטלין כדי שיישארו הקרקעות ליתומים ויטלו מהן עישור נכסים - הדין עם הבנים (מרדכי פרק מציאת האשה בשם מוהר"ם).

א. ונראה לי דה"ה הדין לענין שטר חצי חלק זכר הנוהג בינינו שאין הבנות נוטלות חלק בקרקעות אם היו כאן בעלי חובות - הרשות ביד הבנים לסלק אותן במטלטלין כדי שיישארו להם הקרקעות ולא יהא לבנות חלק בהם.

2. כשאומדים דעת האב:

י"א דווקא למעוטי מעישור נכסים, אבל לא להרבות עליהם (טור בשם הרא"ש).

וי"א דאפילו להוסיף עליהם (טור בשם הגאונים).

3. ואפילו אין כאן אלא מה שנתן לבתו הראשונה - נותנים הכל לשנייה (טור בשם הראב"ד).

א. וראוי לאומדו כפי הממון שהניח בשעת מותו (מהרי"ק שורש ע"ח), **וכן נראה לי.**

1. מרדכי: ת' מוהר"ם – אודות עישור נכסים שגובה רק מקרקע. אם הניח ליתומים קרקעות ומטלטלים ויש בע"ח ורוצים לגבות לבע"ח קרקעות ולהשאיר מטלטלים כדי להפקיע העישור מן הבנות שנגבית רק מקרקעות – הרשות בידם, לפי שהמלוה סומך על הקרקעות.

א. ומזה יש ללמוד שה"ה לענין שטר חצי חלק זכר הנוהג בינינו שאין הבנות נוטלות חלק בקרקעות אם היו כאן בעלי חובות - הרשות ביד הבנים לסלק אותן במטלטלין כדי שיישארו להם הקרקעות ולא יהא לבנות חלק בהם.

2. הרי"ף: כשאומדים דעת האב :

י"א – דווקא למעוטי עישור נכנסים, אבל לא להרבות.

כ"כ הרא"ש[תו"ס], הר"ן, מהרי"ק ומרדכי.

וי"א – אף להוסיף.

כ"כ ה"ה[רמב"ם והרבה גאונים], הר"ן[רש"י, ראב"ד].

הרא"ש: כיון שיש מחלוקת אין להוציא מהיתומים יותר מעישור.

3. ראב"ד: אפילו לא הניח אלא שיעור מה שנתן לראשונה, אומדים ב"ד דעתו שיתן כן לשניה ויחזור ויטרח אחר נכסים אחרים. וכן כופים היתומים ליתן לה כולו.

1. היו כאן בע"ח

ח"מ: פירוש בע"ח של האב שהיא מוקדמת לפרנסת הבת, ובאים לגבות מהאחים.

אבל בע"ח של האחים אינם יכולים לדחות פרנסת הבת, שהרי אף הבת בעלת חוב כמותם והולכים לפי קדימה.

ב"ש: עישור נכסים קודם לשטר חצי זכר, וכן קודם עישור לכתובת בנין דכרין ולמזונות האלמנה.

לסלק אותם בקרקעות

ח"מ: אף שמטלטלים קודמים בגביית בע"ח! ה"ד מהאב (הלוה עצמו), אבל מהיורשים קרקע קודמת (אא"כ כתב למלוה שיגבה מטלטלים בין בחייו בין במותו).

א"נ מיירי בבע"ח שאינו מקפיד.

א. ה"ה לעניין שטר חצי זכר

ת' שארית יוסף: אם יש לאחד הרבה חתנים ונתן לכ"א שטר חצי זכר כנהוג על סך גדול, שהברירה בידו לשלם את הסך הגדול או חצי חלק הזכר. ורוצה לשלם לאחד סך גדול מאוד כך שלא יישאר הרבה מטלטלים (שהרי שטר חצי זכר לא גובה קרקעות), ויקבלו כ"א חצי זכר מהמטלטלים שנשארו – הדין עמו ואין אחרים יכולים לערער.

והראיה שגם כאן יכולים הבנים לשלם לבע"ח מטלטלים כדי לגרוע חלק החתנים.

וח"מ – הראיה אינה דומה לנידון דידן כלל, שלבע"ח אפשר לשלם מה שירצה מטלטלים/קרקעות מה שטוב לו. אבל לשלם לחתן אחד יותר כשיכול לשלם לו רק חצי זכר איך ישלם כדי לחוב אחרים (שהרי אין לו שום רווח רק להזיק לאחרים), וזה נגד המושכל.

והב"ש – פסק כשארית יוסף, והראיה –

סימן קיח: תקנת טוליטולה שאם כתובת אלמנה מרובה יחלקו מהעיזבון הבעל, חצי לכתובה וחצי ליורשים.

ופסק בשו"ע (קיח/ז) בשם הרא"ש – שאם יצא שט"ח על היתומים (שהברירה בדם לשלם לאלמנה סך כל הכתובה או חצי נכסים) – יכולים לתת לה סך כל הכתובה (שהיא יתור מצי נכנסים) להפסיד בע"ח.

ולכן ג"כ יכולים לתת לחתן אחד יותר להפסיד האחרים.

אבל בבית יעקב וביאור מנחם – דחו ראיות הב"ש, ל"ד, שבחתנים דין יורשים ויכול כ"א לעכב על חברו שלא יקבל יותר על חשבנו.

לעניין שטר חצי זכר

ב"ש: ואם יש ביד החתן מטלטלים שחייב לחמיו – אין יכולים היורשים להוציא ממנו לשלם לבע"ח ולהפסידו, שיכול לומר תשלמו לבע"ח קרקעות, והמטלטלים אני תופס לחובי.

ות' שבות יעקב – פסק שיכולים להוציא מיד החתן לשלם לבע"ח המטלטלים אף שהחתן מפסיד.

שאין נוטלות חלק בקרקעות

ת' רעק"א: הבתים הם בכלל קרקעות.

רב אחד כתב – שקרקעות שקנה אחר כתובת שטר חצי זכר גובים מהם החתנים.

וזה אינו – זולת הבתים שאינם לדירה אלא להשכירם לאחרים שגובים מהם כמ"ש ת' חינוך בית יהודה (הגאונים).

3. נותנים הכל לשנייה

ח"מ: אף שלא יישאר נחלה דאורייתא.

ב"ש: ס"ל לראב"ד שמוסיפים על עישור ואפילו לא ישאר כלום ליורשים.

כ"פ שליטי גיבורים – שנותנים הכל לשניה.

ובת' שארית יוסף – טוב לעשות פשרה.

ובט"ז כתב – אם האומד היה מחמת שהשיא בת בחייו - יש לסמוך להקל אף להוסיף, שאומדן חשוב הוא. אבל אפם אומדים דעתו לעניין קמצנות או ותרנות - אין לאמוד רק למעט ולא להוסיף.

וכנה"ג(רו"פ) – אף כשהשיא בת בחייו אין מוספים על עישור נכסים.

א. שהניח בשעת מותו

ב"ש: היינו בערך הממוצע, כגון שהשיא ג' בנות ב – 500, 400, 300 ואז היו נכסיו 2,000 מקבלת 400.

וכשנתמעטו נכסיו ל 1,000 הרי מקבלת 200 (חצי מהערך הממוצע).

שוב"י: נתן שטר חצי שזכר לחתנו ומת, ואמדו ב"ד דעתו סך מסוים לבנותיו הפנויות, ומתו הבנות קודם נישואין - יש לחתנו (הראשון) כח משטר חצי זכר באותו סך שהפורש לבנות שמתו, כיון שמתו קודם נישואין.

ג

1. הבת בעישור זה כבעל חוב של אחין היא - לפיכך נוטלת אותו מן הבינונית בלא שבועה.

א. ואם מתו האחים, נוטלת אותו מבניהם מזיבורית ובשבועה, שהרי היא נפרעת מנכסי יתומים.

2. ובזמן הזה שכל בני אדם רגילין להשיא בנותיהם מהמטלטלים - חשוב כמו אומדניה.

1. שם(סט.): בת בע"ח היא ויכולים לסלקה במעות.

בעי: בע"ח של אבר או של האחים? נ"מ לגבות מבינונית ובלא שבועה או מזיבורית ובשבועה.

ומסקינן: בע"ל של האחים.

פרש"י: אם היא בע"ח של אבא א"כ גובה מהיתומים תגבה רק זיבורית ובשבועה, ואם בע"ח של האחים תגבה מבינונית (כמו כל בע"ח) ובלא שבועה.

א. (שם): רבינא אגביה לבתו של ר' אשי מבנו בינונית ובלא שבועה ומנכדו (של בנו שני שנפטר) בשבועה ובזיבורית.

2. תו"ס: ובזמן הזה שכל בני אדם רגילים להשיא בנותיהם מהמטלטלים - חשוב כמו אומדניה.

וכ"ה בס"ה.

ט"ז – פירוש שאינה נוטלת אלא קרקע, מ"מ אנן סהדי שהאב נתכוון לתת לה גם מטלטלים, דאמדינן דעתיה בזה"ז.

1. כבע"ח של האחים

הרם פדואה: דווקא לעניין זה (לגבות מבינונית וכו') דינה כבע"ח, אבל לשאר דברים דינה כיורשת.

ולכן: אם יש בע"ח אחר, הוא קודם ואח"כ תיטול עישור (כגון שהניח 100 ובע"ח לש 90. תחילה יטול בע"ח 90 ואח"כ היא תיטול העישור מ 10 הנשאר היינו 1).

בלא שבועה

ב"ש: בלא שבועה אא"כ טוענים 'השבעי שלא התפיסך צרורי' (הגמ"י בשם ראבי"ה). כ"כ הט"ז.

ובספר ישועות יעקב – חולק על הב"ש, ומ"ש הגמ"י דווקא בטענת ברי של היורשים ולא טענת שמא.

כ"כ ב"מ.

א. מזיבורית ובשבועה

פת"ש: הקשה בספר ישועות יעקב – כיון שעישור נכנסים רק בשעת נישואין, נאמר חזקה אין אדם פורע תוך זמנו ואפילו מיתומים א"צ שבועה (שלא התפיסה צרורי)?

וצ"ל הטעם שחיישינן לצרורי שמא היתה בשעתה להינשא בחיי האב והתפיסה צרורי, ואח"כ לא יצא לפועל.

ולפ"ז אם לא הגיע זמן נישואין קודם מת האב (שהיתה קטנה) – א"צ שבועה. ויש לצרף לזה שלא חיישינן צרורי בקטנה.

מיהו ב"מ – אף בקטנה שלא הגיע זמנה להינשא חיישינן לצריי כיון שדעתו קרובה אצל ביתו, מ"מ קטנה המוטלת בעריסה לא חיישינן.

ד

1. הניח בנות רבות - כל שתובא להינשא נותנין לה עישור הנכסים, ושל אחריה עישור מה ששיירה הראשונה, ושל אחריה עישור מה ששיירה שניה.

א. ואם באו כולם להינשא כאחת - ראשונה נוטלת עישור, ושניה עישור מה ששיירה ראשונה, וכן אפילו הן עשר, וחוזרת וחולקות כל העישורים בשוה.

2. הגה: אע"פ שעישור נכסים אינה נגבה עד שתבוא הבת להינשא - מכל מקום משערים לפי מה שהניח בעת מותו. וכן אם אומדים אותו, אומדים אותו מיד שמת, ואינה נוטלת עד שתינשא (המ"מ פ' שני בשם הרשב"א ותשובת הרמב"ן סימן מ"ו).

1. כתובות(סח.): אמר רבי – בת הניזונת מן האחים נוטלת עישור נכסים. אמרו לו לרבי לדבריך מי שיש לו עשר בנות ובן אין לו לבן במקום בנות כלום?
אמר להן כך אני אומר: ראשונה נוטלת עישור נכסים, שניה במה ששיירה, ושלישית במה ששיירה וחוזרות וחולקות בשוה.
כל חדא וחדא דנפשה שקלה? הכי קאמר אם באו כולם להינשא כאחת חולקות בשוה.

פרש"י: כל חדא דנפשיה שקלה? – הרי כ"א נוטלת לפני נישואיה, למה יחזרו ויחלקו?
אם באו להנשא כאחת – שאין כאן דין קדימה אז חוזרות וחולקות הכל בשוה.
[כגון: שהיו הנכסים 100
ראשונה נוטלת 10, נשאר 90. שניה נוטלת 9, נשאר 81. שלישית נוטל 8.1 וכו'
וחוזרות וחולקות בשוה הכל (10⊥9⊥8.1), כך שכ"א נוטלת 9.03, והשאר לבנים.

9. רשב"א: כל שהולכים לפי אומדן דעת האב, אומדים ופוסקים לבנות מיד אחר מות האב כמו ראויה כ"א לקבל, ויטלו לכשיינשאו.

הר"ן – אף שלא אמדינן דעתו (אלא נוטלת עישור) פוסקים מיד כבר ראויות ליטול.

1. כל שתבוא להינשא

רש"ך: כיון שהעישור נשגה רק בשעת נישואין, הרי הנכסים בחזקת האחים וכל מה שהרוויחו שייך להם. אומנם טוב שיחלקו הרווח (מהעישורים) חצי לבנות וחצי לאחים.

ובספר ישועות יעקב – חולק, הרווח לאחים בלבד, שהרי בנכסים מועטים ונתרבו לא זכו הבנות.

רשד"ם: ואם האחים רוצים ללכת לעיר אחרת ב"ד מחייבם להניח העישור בב"ד.

והרי אדרבי – חולק, אין מחייבים אותם להניח בב"ד רק בשעת נישואין.

ה

1. האחים שמכרו או משכנו קרקע אביהם - הבת טורפת מהלקוחות פרנסת נדונייתה, ובשבועה, כדרך שטורפין בעלי חובות מהלקוחות.

1. כתובות(סט.): שלח רב לרבי – האחים ששעבדו מהו? אמר – בין מכרו או משכנו מוציאים לפרנסה ואין מוציאים למזונות.
ורבי יוחנן אמר – אחד זה ואחד זה אין מוציאים.
והילכתא כרבי.

א. ה"ה(רשב"א): כשם שאין מוציאים מיתומים אלא בשבועה כך אין מוציאים מהמשועבדים אלא בשבועה.

1. האחים שמכרו

ב"ש: מ"מ אם מכר האב אין טורפין מהלקוחות, שהרי יכול לומר שלא תתפרנס מנכסיו.

מטלטלים שמכרו האחים אין טורפים מהם (הג"א).

הבת טורפת מהלקוחות

ישועות יעקב: אף שלעניין מזונות הבנות כתב הרמ"א(קיב/יד) אם קדמו האחים ומכרו בנכסים מועטים נדחו המעות הבנות אף מהמעות שקיבלו מהמכירה. בנדוניה אם מכרו הנכסים באופן שא"א לגבות מהם לכו"ע חייבים היורשים לסלק מהמעות, כיון שהיא בעלת חוב.

ב"מ – מ"מ אם נשתדפו השדות פטורים האחים.

ו

1. מי שמת והניח אלמנה ובת - אין הבת נוטלת עישור נכסים, מפני מזונות האלמנה. א. ואפילו מתה הבת אחר שנשאת, אין הבעל יורש פרנסה הראויה

להינתן לה, שהרי כולן בחזקת האלמנה שתהא ניזונית מהן.

ב . (וכן פרנסת בנות קודמת לכתובת בנין דכרין) (הר"ן פ' מציאת האשה).

1. הר"י קרקושא: כשיש אלמנה (לעניין כתובה או מזונות) ויש בת (לעניין עישור נכסים) – האלמנה קודמת, לפי שהאלמנה בע"ח של האב והבית בעלת האחים.

ואפילו יש רק מטלטלים (שאין דין קדימה במטלטלים) כיון שבקרקעות האלמנה קודמת, כן תיקנו במטלטלים שהיא קודמת (שמה שתיקנו הגאונים שגובה ממטלטלים כעין קרקעות תיקנו). כ"כ הר"ן.

א . כ"פ הרמב"ם - ואפילו מתה הבת אחר שנשאת, אין הבעל יורש פרנסה הראויה להינתן לה, שהרי כולן בחזקת האלמנה שתהא ניזונית מהן.

ב . ירושלמי: פרנסה וכתובה (הר"ן - פירוש כתובת בנין דכרין) – פרנסה קודמת.

1. אין הבת נוטלת

ב"ש: אפילו במטלטלים שלא שייך דין קדימה, האלמנה קודמת. ול"ד לבע"ח וכתובה שבמטלטלים בע"ח קודם (כמ"ש קב/ב)! דשם שניהם בע"ח של אביהם, משא"כ בעישור נכסים הוא חוב על היורשים ומזונות האלמנה חוב על אביהם (ולכן אלמנה קודמת).

ואף אם הנכסים ביד הבת האלמנה ניזונת מהם (וכ"ש לכתובה) שבעלה של הבת דינו כאן כיורש. מ"מ יכולים לסלק לאלמנה הכתובה כדי שלא יהא חיוב מזונות (כמ"ש קב/א לעניין בע"ח וכתובה שאינה יכולה להמשיך לזון) ואז הבעל יורש עישור הנכסים.

גם מזונות הבנות קודמת לעישור נכסים (שזו בע"ח של אביהם וזו בע"ח של האחים).

ואף ששטר חצי זכר הוא חוב על אביהם העישור קודם! לפי שיכולים היורשים לתת לה כיורש לכן דינה כיורש (שהעישור קודם ליורשים).

וכן מה שהעישור קודם לכתובת בנין דכרין לפי שכתובת בנין דכרין יורשה היא.

מי קודם למי?

- מזונות אלמנה >> (קודם) למזונות הבנות כמ"ש(קיב/טז).
- כתובת אלמנה >> מזונות הבנות ועישור
- מזונות אלמנה והבנות >> לעישור נכסים, כתובת בנין דכרין, שטר חצי זכר.
- עישור >> כתובת בנין דכרין ושטר חצי זכר.

סיכום:

1. מזונות ⊥ כתבות אלמנה
2. מזון הבנות.
3. עישור נכסים
4. כתובת בנין דכרין וחצי זכר.

ב . פרנסת הבנות קודמת לכתבות בנין דכרין

ח"מ: אף שכתובת בנין דכרין הוא תנאי כתובה וחוב על האב! אפ"ה פרנסת הבנות קודמת מק"ו – אם הבנים חייבים לפרנס הבנות מהירושה שהיא דאורייתא, כ"ש שחייב לתת עישור נכסים מכבות בנין דכרין שהוא דרבנן.

1. קטנה יתומה שהשיאתה אמה או אחיה לדעתה, ונתנו לה מאה או חמשים זוז - יכולה היא משתגדיל להוציא מידם פרנסת נדוניא הראויה לה.

א . (ואפילו שתקה זמן רב משתגדיל - יכולה אח"כ לתבוע פרנסתה) (כן משמע לשון הטור וכן כתב המ"מ פרק שני בשם הרשב"א והר"ן פרק מציאת האשה).

ב . ואפילו לא היו האחים זנים אותה, ואף על פי שלא מחתה בשעת נשואין, מפני שהקטנה אינה בת מחאה.

2. ואם נשאת הבת אחר שגדלה, א . בין נערה בין בוגרת, ולא תבעה פרנסתה - אבדה פרנסתה אא"כ היו האחים זנין אותה אחר נשואיה ב . (והיא ידעה כן בשעת נישואין שיזונו אותה) (הר"ן פרק מציאת האשה). **ואם מחתה בעת נישואיה - הרי זו מוציאה הראוי לה כל זמן שתרצה.**

3. ואם בגרה ועודה בבית אביה, בין שבגרה אחר מותו א . בין שהניחה בוגרת,

ב . (ויש חולקין וסבירא להו דאם הניחה בוגרת אין לה פרנסה כלל) (טור בשם הר"ר יונה והרא"ש):
אם פסקו האחים מלתת לה מזונותיה, שהרי אין לה מזונות, ושתקה ולא תבעה פרנסת נדוניתה - אבדה. ואם מחתה - לא אבדה.
ואם לא פסקו האחים מלזונה, וזנו אותה בבגר - אע"פ שלא מחתה לא אבדה פרנסת נדוניתה כל זמן שהם זנין אותה, שיש לה לטעון מפני שהם זנים אותה אע"פ שאינם חייבים והיא עדיין לא נשאת, מפני זה לא תבעה פרנסתה.

4. (מי שציוה לתת לבתו שליש נכסיו, והשיאוהו אחיה ולא נתנו לה, צריכים ליתן לה אח"כ).

1. שם(סח.): משנה – יתומה שהשיאתה אמה או אחיה מדעתה וכתבו לה במאה או בחמישים זוז - יכולה היא משתגדיל להוציא מידן מה שראוי להנתן לה.

פרש"י: מדעתה – רבותא קמ"ל שאף שנתרצית אין מחילתה מחילה.
מה שראוי – עישור נכסים.

רמב"ם: ואפילו לא מחתה הקטנה לא אבדה, שקטנה לאו בת מחאה היא.

א . ה"ה(רשב"א): אע"פ שגדלה אחר שנישאת ולא תבעה לא איבדה לעולם, לפי שבעת נישואין לא איבדה שוב א"צ למחות.

שם(סח:): תנו רבנן - הבנות בין בגרו עד שלא נישאו ובין נישאו עד שלא בגרו - איבדו מזונותיהן, ולא איבדו פרנסתן דברי רבי.
שמעון בן אלעזר אומר - אף איבדו פרנסתן.
[ז"א: לת"ק בוגרת לא איבדה פרנסתה ולר"ש איבדה]

אר"נ: הלכה כת"ק.
איתיבי רבא לר"נ: יתומה שהשיאה אמה או אחיה לדעתה וכתבו לה 100 יכולה משתגדל להוציא את הראוי לה.

א . משמע דווקא קטנה אבל גדולה (כגון נערה) וויתרה (כר"ש)?
[√כ"פ הטור – קטנה שהשיאוה אף שלא מחתה בשעת נישואיה שאינה מוחלת פרנסתה, ואף שאינה ניזונת – לא הפסידה פרנסתה].
ל"ק: כאן שמיחתה (אף הגדולה לא איבדה) כאן דלא מחתה (הגדולה וויתרה כמו במשנה).

2. א"ל רבינא לרבא: אמרו לנו משמך – שבגרה א"צ למחות, נישאת צריכה למחות, בגרה ונישאת צריכה למחות?
√ל"ק: הא (שנישאת בנערות א"צ למחות) דווקא שניזונת מהאחים (שמה ששתקה לא מחלה) והא (דקתני גדולה וויתרה) דלא מתזנא.
[כלומר: גדולה שנישאת צריכה למחות או ליזון כדי לא להפסיד מזונותיה]

א . (שם): בגרה ונישאת צריכה למחות.
ב"י – ומיירי אפילו ניזונת (שהרי ברישא מיירי בניזונת).

ב . הר"ן: אם ניזונת א"צ למחות – ה"ד דווקא שידעה בשעת נישואין שהם יזונו אותה (ולכן לא מיחתה), ואפ"ה אם בגרה ונישאת צריכה למחות.

3. (שם): בשם רב אדר בר אהבה – בגרה א"צ למחות, ומיירי שניזונת, שאל"כ צריכה למחות.

הרי"ף: מסקנת השמועות –
א. אם בגרו או נישאו – אם ניזונות יש להן פרנסה אף שלא מחו, ואם לא ניזונות צריכה למחות שאל"כ הפסידו פרנסתן.
ב. לא בגרו ולא נישאו – אף שלא ניזונות יש להן פרנסה וא"צ למחות.
ג. בגרו ונישאו – אף שניזונות צריכות למחות.

כלומר:

בגרה		נערה	
נישאו	לא נישאו	נישאו	לא נשיאו
צריך מחאה ולא מהני ניזונת	צריך מחאה או ניזונת	צריך מחאה או ניזונת	א"צ מחאה ולא ניזונת

בגרה א"צ למחות

ב . ר' יונה – דווקא כשבגרה אחר מות אביה, אבל בגרה בחיי האב אין האחים חייבים להשיאה שלא תקנו עישור אלא במי שמת והניח בנות קטנות, מפני שדעתו של אדם שאינו מניח בתו בביתו עד שתתבגר, אבל זאת שבגרה בחיי האב כיון שאשתהי אשתהי.
כ"כ הרא"ש.

א . אבל הרמב"ם – אפילו שבגרה בחיי האב לא איבדה פרנסתה אם מיחתה או שנתנו לה מזונות.

1א. יכולה אח"כ לתבוע פרנסתה

הרם מטראני: אפילו מתה הבת יורשיה נוטלים עישור נכסים מהאחים.

ב. שקטנה אינה בת מחאה

ח"מ: ה"ד שלא מחלה בפירוש אלא לקחה ושתקה, אבל מחלה בפירוש משהגיעה לעונת הפעוטות – מהני מחילתה במטלטלים.

כ"כ ב"ש – מיהו לדעת הרשב"א אפילו מחלה בפירוש לא מהני.

2. בין נערב בין בוגרת

ח"מ: ויש חילוק בניהם

כשנישאת נערה – מספיק או ניזונת או מחאה. אבל כשנישאת לאחר שבגרה – צריכה דווקא מחאה ולא סגי ניזונת.

ומ"ש המחבר בסוף 'אא"כ היו האחים זנים אותה' קאי רק על נישאת נערה, אבל נישאת אחר שבגרה צריכה דווקא מחאה.

נישאה ... בין נערה

ב"ש: הא דנישאת מערה צריכה מחאה או שתיזון דווקא נישואין אבל אירוסין לא הפסידה אף שלא ניזונת ולא מחתה. כ"ד התו"ס לאפוקי הרמ"ה.

3. איבדה

מהריב"ל: וכל אלו שאמרו איבדה פרנסתה, אף שלא ידעה.

א. וי"ח... הניחה בוגרת אין לה פרנסה

ט"ז: והאידנא שאנו מתי מעט לכו"ע לא איבדה פרנסתה, שאין ראיה במה שלא השיאה כיון שלא הזדמן לה זיווג הגון. כ"כ ב"ש ובית הילל.

עבודת הגרשוני: ואין האחים יכולים לומר לה קי"ל כרבנו יונה, כיון שבימנו לא משיאים הבנות קודם שיתבגרו.

סיכום: כדי לא לאבד פרנסתה

1. **קטנה שנישאת** – לא איבדה פרנסתה אף שלא מיחתה ואל שאינה ניזונת.
2. **נערה שנישאת** – צריכה מחאה או שניזונת
   גדולה שנישאת – צריכה דווקא מחאה (ע"פ ח"מ שכ"כ ה"ה בדעת הרמב"ם)
3. **גדולה (שבגרה) ולא נישאת** – צריכה מחאה או ניזונת מהאחים (אבל כשנשיאת צריכה דווקא מחאה בעת נישואין כמ"ש ב- 2.)
4. **שציוה לתת לבתו שליש**

ח"מ: ול"ד לפרנסה שאם נישאת גדולה ולא מיחתה ויתרה, לפי שהיא תקנת חכמים, משאכ"כ שציוה האב לתת ודאי לא ויתרה שהרי נכסים שלה. כ"כ ב"ש.

ח

1. מי שמת והניח שתי בנות ובן, וקדמה ראשונה (ונישאת) **ונטלה עישור נכסים, ולא הספיקה השניה לגבות עד שמת הבן ונפלו כל הנכסים לשתיהן - אין השניה נוטלת עישור, אלא חולקות בשוה וזכתה הראשונה בעישור שלה.**

א. (ויש חולקין וסבירא להו דגם השניה נוטלת עישור שלה תחלה ואחר כך חולקין) (טור בשם הרא"ש).

1. שם(סט.): איתמר – מי שמת והניח שתי בנות ובן, וקדמה הראשונה ונטלה עישור נכסים ולא הספיקה שניה לגבות עד שמת הבן:

אמר ר' יוחנן - שניה ויתרה (לפי שיש רווח ביתא, שהרי נשתכרה הרבה שנוטלת חצי הירושה).

ואמר ר' חנינא – נוטלת תחילה עישור שלה ואח"כ חולקים הירושה.

להלכה:

√**הרי"ף** – כרבי יוחנן שהפסידה העישור.

כ"פ הרמב"ם.

א. הרא"ש – כרבי חנינא שלא הפסידה העישור.

וכ"ה בירושלמי.

כ"פ הר"ן-ה"ה(רשב"א).

הר"ן: כשאין רווח ביתה, כגון שיש עשר בנות, שבתורת ירושה לא תיטול יותר מעישור ואין כאן רווח ביתה, שיתכן שלא וויתרה לראשונה.

א"נ כשמכר הבן (לפני שנפטר) הנכסים שמדין ירושה לא תוכל לטרוף, ונמצא שאין בירושה רווח ביתה.

כ"פ ב"ש – שאם מכר הבן לפני מותו טורפת מהם

מדין עישור נכסים ולא כיורשת (ע"פ הר"ן).

ט

1. לא תקנו פרנסת נדוניה לבת אלא במקום בן, אבל אם לא הניח אלא בנות - יחלקו הכל בשוה. ואפילו נשאו הגדולות בחיי אביהן, ואומרות הקטנות: גם אנו נשא מהממון קודם חלוקה, אין שומעין להם.

א. טור מהגאונים: אבל אם נשאו הגדולות אחר מיתת אביהם מהאמצע, ישאו גם הקטנות ואח"כ יחלוקו.

1. ב"ב(קלט.): משנה – הניח בנות גדולות וקטנות – אין הגדולות מתפרנסות (עישור נכסים) ע"י הקטנות ולא הקטנות ניזונות ע"י הגדולות, אלא חולקות בשוה.

פרשב"ם: שבמקום שהבנות יורשות אין תנאי כתובה ומזון הבנות ופרנסה.

י

מי שציוה בשעת מיתה: 'אל תפרנסו לבנותיי פרנסת נדוניא מנכסי' - שומעין לו.

אבל אם התנה בשעת נישואין שלא יתפרנסו בנותיו מנכסיו, אין שומעין לו (טור לפי' רב האי).

שם(סח:): א"רה אמר רב – פרנסה אינה בתנאי כתובה, כדתניא: האומר אל יזונו בנותיי מנכסיי – אין שומעים לו. אל יתפרנסו (עישור נכסים) – שומעין לו.

והרב האי – גרס הפוך, ומפרש כשהתנה בשעת נישואין שלא יהא תנאי כתובה שומעים לו, דכל תנאי שבממון קיים, אבל פרנסה לא מכוח כתובה היא אלא תקנת חכמים ואין בידו להפקיע מה שזיכו לה חכמים.

קיג

דין עישור נכסים ממה נגבים

א: לפרנסה לפי אומדן דעת האב, או לפי בת קודמת שהשיא (כתובות סח:).

- הגה – פרנסה בנכסי האם (דיוק מב"ב קכב:):

נמ"י (הרמ"ה) – גם מנכסי האם ('רק לא מנכסי הבן').

מהרי"ל – רק מנכסי האב.

ב: פרנסת נדוניה (עישור) אינה מתנאי כתובה אלא תקנת חכמים. ולכן ניטלת רק מקרקע (סט:).

כ"כ הרי"ף והרא"ש לאפוקי התו"ס – דס"ל שהאידנא גם ממטלטלים.

- גובים משכירות בתים (שם).

נגבית אף מהראוי (רא"ש).

- הגה: חשבון הנכסים לצורך עישור אף מהמטלטלים (רא"ש).

וה"ה – רק מקרקעות. כ"מ מהרמב"ם.

- הגה: כשהולכים לפי אומדן האב, גובה אף ממטלטלים אם כ"ד האב (ה"ה בשם רמב"ן ורשב"א).
- הגה: יכולים הבנים לתת לבע"ח קרקעות להפסיד פרנסת הבנות (כשגובות רק מקרקע– מרדכי(מוהר"ם).

ה"ה לשטר חצי זכר לתת לבע"ח מטלטלים להפסיד החתן (שגובה רק ממטלטלים).

- הגה: כשאומדים דעת האב (בדעת הרי"ף):

יא – דווקא למעט מעישור (תו"ס ר"ו ומהרי"ק).
ויא – אף להוסיף (רמב"ם, רש"י וראב"ד).

ג: עישור הבנות כבע"ח של האחים, ולכן נוטלת מהאחים מבינונית ובלא שבועה, ומיורשי האחים בשבועה (שם סט.).
● מרן: בימנו שרגילים להשיא ממטלטלים – נגבית ממטלטלים (התו"ס).

ד: בנות רבות שנישאו יחד, כ"א נוטלת עישור ממה שנשאר, ואח"כ חוזרות וחולקות בשוה נמה שנטלו (שם סח.).
הגה: אומדים דעת האב מיד כשמת (ה"ה בשם רשב"א ורמב"ן).

ה: אחים שמכרו או משכנו – הבת טורפת העישור מהם (שם סט.).

ו: אלמנה ועישור – האלמנה קודמת, שאלמנה בע"ח של האב, ועישור בע"ח של האחים (הר"י קרקושא).
הגה: פרנסת הבנות קודמת לכתובת בנין דכרין (הר"ן בשם הירושלמי).

ז: מחאה לעניין עישור נכנסים (סח.):
קטנה שנישאת – א"צ מחאה ולא ליזון.
נערה שנישאת – צריכה מחאה או ליזון.
גדולה שנישאת – צריכה דווקא מחאה (ע"פ ח"מ).
גדולה שלא נישאת – צריך מחאה או לזיון.

ח: נטלה ראשונה עישור ומת הבן ונפל הכל לירושת הבנות – שאר הבנות הפסידו עישור (סט. כרבי יוחנן).
וי"ח – שנוטל תחילה עישור ואח"כ חולקת (כרבי חנינא)

ט: אין עישור אא"כ יש בנים (ב"ב לקט.)

י: ציוה לא לתת עישור שומעים לו (שם סח.)

סימן קיד: דין מי שקבל עליו לזון בת אשתו וחבירו.

ובו **יב** סעיפים (כתובות: קא, קב)

א

1. הנושא אשה, ופסקה עמו לזון את בתה ה' שנים - חייב לזונה במאכל ובמשקה חמש שנים הראשונים שאחר הנשואין, בין אם המזונות ביוקר או בזול.

2. *ירושלמי:* ואם לא זנה בהם, והוזלו המזונות:

אם הוא עיכב - צריך לפרוע לה בזמן היוקר.

ואם היא עיכבה - אינו נותן לה אלא בזמן הזול.

ואם היו בזול והוקרו: אפילו אם עיכב הוא - אינו נותן לה אלא כדמי הזול.

1. כתובות(קא:): משנה – הנושא את האישה ופסקה עמו לזון בתה חמש שנים – חייב לזונה חמש שנים.

רמב"ם – דווקא שהתנית בשעת קידושין אז מהני בדיבור, אבל אח"כ צריך קניין.

2. ירושלמי: ואם לא זנה...

הרא"ש – טעם הסיפא (היו בזול והוקרו) – אע"פ שהוא עיכב אינו חייב לתת אלא כעין שגזל, דהיינו דמים בזול.

1. ופסקה עמו

מה הדין אם פסקו סתם ללא זמן?

ב"ח – די שיזון שנה אחת.

ח"מ – הרמ"א פסק כהרשב"א שמי שנתחייב לזון חברו סתם יזונו כל ימי חיו או כל זמן שצריך, וא"כ לנידון דנן צ"ע.

במאכל ומשקה

ח"מ: אבל לא בכסות (ס"י) ולא ברפואה (ס"ו).

ואף שבחברו כשתחייב לזונו צריך לתת לו **דמי** מזונות, אא"כ התנה בפירוש לזונו על שולחנו (חו"מ ס/ג)! כאן סתמא כאילו התנה על שולחנו דלא עדיפא מאמה.

באה"ט(הר"ם מינץ): אם התנתה עמו לטפל בבנותיה בכל מילי, לגדלן ולהשיאן כאילו הן בנותיו ולא פירשו זמן – חייב להשיאן כשיגיעו לפרקן כמו בנותיו.

א. חמש שנים ראשונות

ח"מ: כיון שלא פירש, חזקה שדעתו על חמש שנים ראשונות.

2. ביוקר או בזול

ט"ז: דווקא יוקר דשכיח, אבל יוקר דלא שכיח לא קיבל עליו דהוי כאונס דלא שכיח דלא מהני אף שקיבל עליו (כמ"ש בחו"מ רכה/ג).

צריך לפרוע כזמן היוקר

ב"ש: הרא"ש מדמה דינים אלו לגזלן שצריך לשלם כשעת הגזלה, ולכן אפילו רוצה עכשיו לזונה (במאכלו) חייב לזונה במעות.

היא עיכבה... כזמן הזול

ח"מ: ה"ד שאין רוצה לזון על שולחנו (ולכן צריך לשלם מעות), אבל רוצה לזון על שולחנו יתן לה מאכלים.

כזמן הזול

בית יעקב: כיון שיכול לתת לה מזונות (של עכשיו), אבל בחברו צריך לפרוע מעות ואינו יכול לתת לו מזונות, ולכן צריך לתת כשעת היוקר אף שהעיכוב מצד חברו.

ב

ירושלמי: **אע"פ שהוא זנה - מעשה ידיה שלה** (אבל הפוסק לזון כלתו מעשה ידיה של בעלה). **ט"ז:** ולא דווקא אשתו שמעשה ידיה שלו ששם הוא תנאי ב"ד, משאכ"כ.

ג

רא"ש בשם התוספתא: **אם האם פטרו מלזונה - אין הפיטור כלום** (שזכין לאדם שלא בפניו ואין חבין לאדם שלא בפניו).

ד

1. מת הבעל - הבת מוציאה מזונותיה מנכסים משועבדים כשאר בעל חוב. א. ודוקא שקנו מידו או שחייב עצמו במזונותיה בשטר, אבל אם לא היה שם קנין, הם דברים שלא נתנו ליכתב (ואף שנכתב לא מהני) **ואינה ניזונית ממשועבדים.**

1. שם(קא:): משנה – מת, ניזונת מנכסים משועבדים כשאר בע"ח.

א. שם(קב:): א"ל רבינא לרב אשי – דברים הללו ניתנו להיכתב? א"ל – לא ניתנו להיכתב.
והרי במשנה ניזונת מנכסים משועבדים (אף שלא נכתב)? הב"ע שקנו מידו (שאל"כ לא טורפת ממשועבדים).
כ"פ הרמב"ם.

שקנו מידו – מתי מהני

- **הרמ"ה** – אם עשו קניין סתם על תנאים או שכתוב שטר גמור.
- תו"ס – דווקא בקניין, אבל שטר אינו מועיל.
- **רמב"ם** – אם התחייב בשעת קידושי אף באמריה בלא קניין, ואם התחייב בשעת נישואין רק כשקנו מידו או כתבו שטר, אבל המתחייב לזון חברו אפילו קנו לא מתחייב כיון שהוא דבר שאין לו קצבה.

ה

1. הרא"ש (ירושלמי): מתה הבת - אין יורשיה יורשים מזונותיה.

2. (המשך הירושלמי: חלתה הבת, הרי היא כנישאת ומעלה לה מזונות כאלו היתה בריאה) (ב"י בשם הירושלמי).

1. מת הבת – אין יורשיה יורשים. טעמו:

ח"מ, ב"ש – שלא היתה כוונתו רק לה ולא ליורשה.
ואבני מילואים – הטעם שלא חל כלל חיוב כשאינה ראויה (כיון שמתה).
ט"ז: ויש ללמוד מכאן מי שהבטיח לחברו מתנה בתקיעת כף ומת המקבל – א"צ לתת ליורשו.
ב"ש – וצ"ל שעדיין לא הגיע זמן פרעון המתנה, שאם הגיע חייב לתת ליורשים.

אין יורשיה יורשים

באה"ט: ה"מ במתחייב לזונה חמש שנים, אבל התחייב **סך מעות** לצורך המזונות יורשיה יורשים אותה (רשב"א). כ"פ הרמ"א חו"מ(ס/ג).

2. חלתה... מעלה לה מזונות

ח"מ: כלומר דלא תאמר כיון שאינה יכולה לאכול הוא פטור, קמ"ל שדינה כנשואה שיש לה מזונות ממקום אחר עכ"ז חייב.
וכ"ה בירושלמי – חלתה כמי שנישאת, מתה הרי מתה.
כ"כ ב"ש.

ו

1. נתגרשה בתוך הזמן שקבל לזון את הבת - נותן לה במקום שתהיה אמה מזונות משלם א. כמי שזן את אשתו ע"י שליש, ואינו חייב ליתן לה לפי כבודו ולא לפי כבודה.

ב. (ויש חולקים וסוברים - דצריך לתת לה כאחד מבני ביתו (טור בשם הרא"ש) **וכן נ"ל).**

ג. ואם מאכילה על שלחנו, ניזונת עמו כאחד מאוכלי שלחנו.

2. ובין כך ובין כך אינו חייב ברפואתה.

1. שם(קא:): משנה – נישאת לאחר, לא יאמר הראשון כשתבוא אצלי אזונה, אלא מעלה לה מזונות למקום שאמה.

כמה משלם?

הרא"ש: חייב לתת לה מזונות משלם ולא לפי ברכת הבית (פירוש לא לפי מה שעולה מנה אצלו בבית).
כ"כ הר"ן(רשב"א).

הר"ן – טעמו, שדוקא בעלמא (אשתו) נותן לה כברכת הבית לפי שכותב לה 'את תהא בביתי ומתזנא מנכסי' משאכ"כ.
ולכן אם כתב כלשון הזה גם לבת תקבל רק כברכת הבית.

כמות המזון:

א. הר"מ – ואינו נותן אלא כמו שזן אשתו ע"י שליש (מינימום הכרחי), ולא לפי כבודו וכבודה, אלא זנה בפחות. ורק באשתו שאוכלת מתנאי ב"ד נותן לה לפי כבודה, אבל בבת אשתו שחייב עצמו יד בעל השטר (הבת) על התחתונה.

ב. והרא"ש – כל המפרנס חייב לזונו כאחד מבני הבית ולא ישנהו לרעה, ורק במשרה ע"י שליש נתנו חכמים שיעור.

ב"י: אין מחלוקת בין הרא"ש לרמ"ה
א. שהרמ"ה – מיירי שאינה אוכלת על שולחנו ולא הוי כמו ע"י שליש שמקבלת מינימום.
ב. והרא"ש – מיירי שאוכל על שולחנו, ולכן יתן לה כאחד מבני הבית.
כ"פ בשו"ע כהבנתו בב"י.

אבל ד"מ – מבין שהרא"ש חולק על הרמ"ה, ואף שזנה שלא על שולחנו חייב לזונה כאחד מבני הבית.
כ"פ הרמ"א (ב.).

2. הרא"ש: ואם חלתה הבת אינו חייב ברפואתה (שאינם בכלל מזונות).
ואף שבמזון האישה רפואה שאין לה קצבה דינה כמזונות! ה"מ שאוכלת מתנאי ב"ד שהוא חייב לספק כל צרכיה, משא"כ במקבל לפרנס בת אשתו.

1. נתגרשה בתוך הזמן

באה"ט: מי שפסק לבנו ולכלתו מזונות עד זמן מה, ובתוך הזמן מת הבן, האם חייב לזון כלתו?
ב"ש(ט"ז) – צריך לתת לה עד תשום הזמן, כמו בבת אשתו.
אבל ת' בית יעקב – א"צ. כ"ד ד"מ.
והתומים – להלכה יש לעשות פשרה.
מ"מ ע"פ תקנות שו"ם שהכל חוזר לאבי הכלה כשמתה הבת (תוך שנה שנתיים) פשוט שלא חייב להמשיך לזון החתן, שגם זה בכלל תקנות שו"ם שאין לך עוגמת נפש גדולה מזו (ה"ה בנידון דנן).
ואף ישועת יעקב – פסק לעושת פשרה כתומים.
פמ"א – אף להט"ז, דווקא התחייב לבנו ומת הבן חייב להמשיך לזון כלתו, אבל הפוך שהתחייב לתת לבתו ומתה בתו פטור להמשיך לזון חתנו.
מהר"ם מטראני: התחייב לזון בן אשתו הגדול משש – יכול לומר לו אם תבוא אצלי תקבל כברכת הבית.
מתה האם אחר שגירשה ולא רצתה הבת לשבת עם בעל אמה יתן לה כברכת הבית.
וכן כשאמה קיימת ולא רוצה הבת לשבת עמה אין חייב אלא כברכת הבית.

במקום שתהיה אמה

ב"ש: למה ל"א שהאומנדא היתה שיזון בת אשתו כ"ז שאשתו עמו, וכמו שאמדינן בנדונית חתנים (נג/ד) שנתן הנדוניה לחתן ע"מ שתהנה בתו, ואם מתה מחזיר הנדוניה?
וי" דשאני התם שהאומדנא שנתן דווקא לבת ובתו מתה, משאכ"כ **שחייב** עצמו לבת והבת בעולם כה"ג ל"א אומדנא לפטור כמ"ש (צ/א-הגה).

ז *הרשב"א:* **הוא הדין למי שמתחייב בפרנסת אדם אחר** (ועיין באלו דינים בחו"מ סימן ס).

ח *משנה(קא:):* **נשאת לאחר, ופסקה גם עמו שיזון את בתה - אחד זנה ואחד נותן לה דמי מזונות משלם.**

אחד זנה

ח"מ: ומסתמא שני זנה וראשון נותן לה דמי מזונות, מ"מ אם התנה מראש עם השני שיתן לה מזונות הרשות בידו.

כ"כ ב"ש – מ"מ לא יכולה לבקש משניהם שיתנו מזונות.

ט

הרא"ה והרא"ש: **גירשה גם השני ושניהם חייבים במזונותיה, וכל אחד אומר: אני אזונה ולא אתן דמים - הדבר תלוי בה שתבחר איזה מהם שתרצה שיזין אותה** (מ"מ אם תרצה ששניהם יתנו לה דמי מזונות לא רשאית – ח"מ).

ואם היא חרשת שאין בה דעת לבחור - זנין אותה לפרקין זה שבת וזה שבת.

י

משנה(קק): **נשאת הבת תוך הזמן - הבעל חייב במזונותיה, והשנים כל אחד ואחד נותן לה דמי מזונות.**

יא

1. *שם: הפקחים היו אומרים:* **כתב לה: 'אזון את בתך כל זמן שאת עמי', ומתה האם - אינו חייב עוד לזונה. א. וכן אם נתגרשה, אפילו חזר ונשאה** (רש"י – ה"ה אם הוא מת אין היורשים חייבים לזונה, שהרי שוב אינו עמו).

1א. הרא"ש: ואם גרשה שנפטר ממזונות הבת, אף שחזר וכנסה אינו חייב, 'שכל זמן שאת איתי' באלו נישואין משמע.

1א. אפילו חזר ונשאה

ח"מ: והביא הרשב"א ראיה (ב"ב סג.): בן לוי שמכר שדה לישראל והתנה עמו שהמעשר שלו כ"ז שהשדה בידך. מכרה לאחר אפילו חזר ולקחה אין עליו כלום. 'שכל זמן שבידך' מקניין ראשון קאמר.

רדב"ז: ואף אם עשו קנוניה הבעל ואשתו להתגרש ולחזור ולהינשא כדי להפקיע מזון הבת – נפטר.

יב

1. כל המחייב עצמו מדעתו לזון שלא מתנאי בית דין, אינו חייב במלבוש אלא אם כן פירש: 'אזון ואפרנס'.

2. הגה: ואם כתב לאחד, אם ישא בת פלוני ליתן לו סך מה לצורך פרנסת מזונות - חייב ליתן לו אע"פ שמתה הבת, דהרי לא קצב לו זמן המזונות אלא קצב לו סך למזונות, ואילו היה רוצה ליקח ממנו הסך ביחד היה חייב ליתן לו. אך אם כתב לו ולאשתו, אינו יורש חלק אשתו (תשובת הרשב"א סי' תתק"ע).

1. רשב"א: מי שנתחייב לזון שלא מתנאי ב"ד, האם מלבושים בכלל?

רב האי – מלבושים וצרכי חתונה בכלל מזונות.

וריב"ם – אין בכלל מזונות רק מאכל ומשקה אבל מלבושים ונדוניה נקראים פרנסה.

✓ול"נ: אם התחייב מתנאי ב"ד, כגון חיוב מזונות

לאלמנה הוי מלבושים בכלל. ואם מחייב עצמו שלא מתנאי ב"ד מלבושים אינם בכלל.

2. רשב"א: ראובן אמר לשמעון 'אם תשא את בת לוי אתן לך 200 זוז לפרנסתה ומזונותיה', וקבע זמן לפרעון, וכתב לו ע"ז שטר. ואחר שנשאה מתה האישה, מה הדין?
אם קבע לה זמן 5 שנים ומתה תוך הזמן – א"צ לשלם אחר שמתה.
אבל לא קצב לה זמן אלא קצב סך למזונות ואילו היה רוצה היה מוציא הכל ביום אחד – חייב לשלם אף אחר שמתה.
ואם כתב לה בשטר שחייב לשמעון ואשתו הוי מחצה לאשתו ואין הבעל יורש אותה בראוי, ואפילו על מה שעבר שלא שילם לאשתו לא חייב לשלם לבעל (דהוי ראוי).

קיד

דין מי שקבל עליו לזון בת אשתו וחבירו (כתובות: קא, קב)

א: פסק לזון בת אשתו – חייב לזון במאכל ומשתה
• ירושלמי: לא זנה –
אם הוזלו המעות – אם הוא מעכב משלם היוקר, ואם לאו משלם הזול.
הוקרו המעות – בכ"ג משלם הזול.

ב: ירושלמי: אף שזנה מעשה ידיה שלה.

ג: אין האם יכולה למחול על מזונות ביתה (רא"ש בשם תוספתא).

ד: מת הבעל, אם קנו מידו בשטר – מוציאה ממשועבדים, ואם לאו אינה ניזונת ממשועבדים אלא מבני חורין.

ה: מתה הבת אין יורשיה יורשים המזונות. אבל חלתה הבת אף שאינה אוכלת חייב לעלות לה מזונות (ירושלמי).

ו: נתגרשה האם – נותן מזונות לבת במקום שהאם.
• לפי מה משלם? לא לפי ברכת הבית אלא מזונות משולם (הרא"ש).
• רמת המזון:
הרמ"ה – כמו שזן ע"י שליח.
הרא"ש – כמו שזן אנשי ביתו.
√ב"י: אין מחלוקת, הרמ"ה מיירי שאינו על שולחנו, והרא"ש מיירי שהיא על שולחנו. כ"פ בשו"ע.
וד"מ – הרא"ש מיירי אף שאינה על שולחנו זנה כמו בני הבית. כ"פ הרמ"א בשם יש חולקים.
• רפואה אינה בכלל מזונות (הרא"ש).

ח: נישאת לאחר: א' זו ואחד משלם (משנה).

ט. גרשה השני – הבת בוחרת מי זנה ומי משלם (הרמ"ה והרא"ש).

י. אף שנישאת הבת וניזונת מהבעל – חייבים לשלם לה דמי מזונות.

יא. הפיקחים היו כותבים 'אזון את בתך כ"ז שאת עמי' ולכן אם גרשה והחזירה שוב אינו חייב לזון.

יב. המחייב עצמו לזון חברו (שלא מתנאי ב"ד) מלבוש אינו בכלל (רשב"א).
הגה: אמר לאחד לישא את רבקה והוא יתן להם 200 זוז לפרנסה ומתה אחר נישואין – חייב לתת, כיון שלא קבע זמן אלא סך (רשב"א).

סימן קיז: דין כתובה באשה שאין לה וסת או שאר מומין ודין קטלנית.

ובו **יא** סעיפים (נידה: יב. כתובות: עב, עה, עו. יבמות: קיא)

א

1. הנושא אשה, ובדקה עצמה ונבעלה, ובעת שקינחה עצמה היא והוא נמצא דם על עד (פירוש סמרטוט או מטלית שבודקת עצמה בהן) **שלה או על עד שלו - אם אירע זה פעם אחר פעם ג' פעמים סמוכות זו לזו, הרי זו אסורה לישב עם בעלה, ותצא בלא כתובה, לא עיקר ולא תוספת, ולא תנאי מתנאי הכתובה, שהרי אינה ראויה לתשמיש. ויוציא, ולא יחזיר לעולם.**

2. רמב"ם: בד"א, כשהיתה כך מתחלת נשואיה, ומבעילה ראשונה ראתה דם. אבל אם אירע לה חולי זה אחר שנשאת - נסתחפה (פי' מן 'מדוע נסחף אבירך' (ירמיהו מו, טו) כלומר: נפסדה ונאבדה למזלך) **שדהו. לפיכך אם בעל פעם אחת ולא מצא דם, ואחר כך חזרה להיות רואה דם בכל עת תשמיש, יוציא ויתן כתובה כולה, ולא יחזיר עולמית.**

3. הגה: י"א דאם אינו רוצה לישא אחרת, ורוצה לשרות עם זו ע"י שליש בשנה (ויש גורסים **בשכונה**) אחת, **ולא ילך אצלה אלא בעדים - אין צריך לגרשה** (ב"י בשם תשובת הר"ם וכן הוא בתשובת הרשב"א סימן תת"ס). **וכ"ש אם זנתה תחתיו, דמאיסה ליה, דשרי בכה"ג** (שם).

1. נידה(יב:): ת"ר – אישה שאין לה וסת:

רמ"א – אסורה לשמש, ואין לה כתובה ולא פירות וכו', ויוציא לא יחזיר עולמית.

רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר – משמשת בשני עדין הן עיוותיה והן תיקוניה.

אמרו משם אבא חנן:

אסורה לשמש – שמא תראה תחתיו.

אין לה כתובה – כיון שאינה ראויה לביאה.

לא פירות ומזונות – שתנאי כת ככתובה.

לא יחזיר עולמית – שמא תינשא לאחר ותתרפא, ויאמר: 'אילו ידעתי שתתרפא לא הייתי מגרשה אפילו נותנים לי מאה מנה', ונמצא גט בטל למפרע ובניה ממזרים.

√**הרי"ף:** פסק כרבי חנינא בן אנטיגנוס, לעניין ג"פ ראשונים:

שאם תשתמש ג"פ ותראה בעד שלו או שלה – הן עיוותיה . ואם שימשה ג"פ ולא ראתה הן תיקוניה.

הרשב"א והר"ן – אף דס"ל שהאישה שאין לה וסת א"צ בדיקה לבעלה, היינו אחר שהוחזקה ג"פ שלא רואה דם מחמת תשמיש.

3. ת' הר"מ ות' הרשב"א: הרואה מחמת תשמיש אין לה תקנה להישאר תחת בעלה שמא יבוא עליה, אלא תתגרש לאלתר.

ואף שכתב הב"י גבי זינתה תחתיו שיכולה להיות תחתיו ותשמשנו כשפחה! שאני התם שמאוסה עליו ואין חשש שיבוא עליה.

√מ"מ יכול להשרותה אישה זו שראתה מחמת תשמיש ע"י שליש ולא ילך אצלה אלא בעדים.

1. ולא תוספת (רמב"ם)

ה"ה: אף שבחייבי לאוין ואיילונית כשלא הכיר בה יש להן תוספת !

י"ל שכאן שאני שאין לך מום גדול מזה, ומאחר שבמומים אין לה תוספת כן הדין ג"כ.

אבל הרמב"ן והעיטור – ס"ל שיש לה תוספת. שאינו דומה לשאר מומים, ששם ידעה במומים והיה לה לגלות לו, משאכ"כ שהיא עצמה לא ידעה שתראה מחמת תשמיש, ולכן יש לה תוספת כמו באיילונית.

ולפי הרמב"ם שאין לה תוספת – ס"ל שאינו דומה לאיילונית, ששם יכול הבעל לבודקה בסימני איילונית, ועוד שיכולה להמשיך לשבת תחתיו, ולכן גמר ומקנה לה התוספת.

אבל זו אסורה לשמש ולא יכל לבדוק קודם ולכן אין לה תוספת.

דין נדוניה שהכניסה לו (נ"מ ⊥ נצ"ב)

ח"מ: נ"מ ונצ"ב שמכר הבעל או מה שבלה מנ"מ שלא כדת – צריך הבעל לשלם לה.

- העוברת על דת שמעשיה גרמו לה – אין לה בלאות הקיימים, משא"כ זו שהיא לאונסה.
- ול"ד לחייבי לאוין שלא הכיר בה, שהיא הטעתו ואין כאן אישות כלל, ולכן א"צ לשלם לה נצ"ב שהרי נתנה לו, והוא קיבל שישלם רק כשתצא לרצונו והיא ידעה שתוכרח לצאת. משא"כ ברואה מחמת תשמיש.
כן מצאתי בת' מהר"ם.
כ"פ הב"ש – ואף שאין לה תוספת כיון שהבעל מוחזק משא"כ להפסיד את שלה לא תפסיד.

לא יחזיר עולמית

אם גרשה סתם ולא א"ל שהוא מחמת שראתה דם מחמת תשמיש, ואח"כ נתרפאת:

- הר"ן – יכול לחזירה אחר שנתרפאת, כיון שלא יכל לקלקלה, כיון שלא א"ל שמגשה בגלל דם מחמת תשמיש.
- הר"ן(אחרים), רמב"ן ורשב"א – לא יכול להחזירה שאף בכה"ג יכול לקלקלה, לפי שהדבר ידוע שאין אדם משהה אשתו כשאסורה לו, וברור שגירשה כיון שראתה דם מחמת תשמיש.

2. מבעילה ראשונה

ח"מ: היינו באלמנה, אבל בבתולה תולים בדם בתולים, ואם אח"כ תראה ג"פ בלא צער (שאז אין לתלות בבתולים) נאסרה .

יוציא ויתן כתובה

ב"ש: בת' הרשב"א – ותוספת אין לה, לא אקני לה שתצא ממנו. כ"פ רשד"ם.
ואפשר דמיירי שהוא רוצה לקיימה והיא רוצה לצאת (להינשא לאחר) ולכן אין לה תוספת. אבל אם היא רוצה להשאר והוא רוצה להוציאה (אף שמוציאה מדין) יהיה לה תוספת. כ"ד ח"מ.

3. ע"י שליש בשנה אחת

ח"מ: ט"ס וצ"ל '**בשכונה אחת**', וקמ"ל שאף במגרש אשתו בעלמא אסור לדור בשכונה אחת, זו מותרת באותה שכונה ע"י שליש, אבל לא בחצר אחת.

א"צ לגרשה

ח"מ: ואף שבסימן (קנד/י) פסק שאם שהה עם אשתו 10 שנים ולא ילדה אסור לשהות עמה אף שלא בועלה (כדי שישא אחרת)! כאן כיון שאינה בת תשמיש ודאי ישא אחרת.
וכתב בת' מהר"ם – אם רוצה לישא אחרת צריך לגרש זו שלא יאמרו זו אשתו וזו זונתו.

כ"ש אם זינתה (ת' הר"ם והרשב"א)

ח"מ: משמע שמותר רק בעדים.
אבל מר"ת משמע שמותר להשהותה אף בלא עדים כיון שמאוסה עליו. וכ"מ מהתו"ס (גיטין עט:).

ב

הרא"ש: אשה שנבדקה על ידי נשים, ואמרו שאינה ראויה לאיש - אין לה כתובה ולא תנאי כתובה. ואם הבעל טוען עליה כך, כל זמן שלא נבדקה - אינו חייב במזונותיה.

שאינה ראויה לתשמיש

ב"ש(ת' הרש"ך): ישנם שני אופנים שאינה ראויה –
א. מחמת כאב, שמתקשה בשעת תשמיש, אז דינה כאיילונית שיש לה תוספת.
ב. רחמה צר ואינה ראויה לתשמיש, דהוי מום, ולכן אין לה תוספת.

ג

1. רמב"ם: הנושא אשה, סתם, ונמצאו עליה נדרים שנתבארו בסימן ל"ט - תצא בלא כתובה, לא עיקר ולא תוספת.

ד

2. וכן הכונס אשה, סתם, ונמצא בה מום ממומי הנשים שנתבארו בסי'

ל"ט, ולא ידע הבעל במום זה - תצא בלא כתובה, לא עיקר ולא תוספת.

1. כתובות(עב:): משנה – המקדש ע"מ שאין עליה נדרים ונמצאו עליה – אינה מקודשת.
√ כנסה סתם ונמצאו עליה נדרים – תצא בלא כתובה.

2. ע"מ שאין בה מומין ונמצאו בה מומין - אינה מקודשת.
√כנסה סתם ונמצאו בה מומין - תצא שלא בכתובה.
כל המומין הפוסלין בכהנים פוסלין בנשים.

גמ: באלו נדרים אמרו שיש בהם עינוי נפש – שלא תאכל בשר ולא תשתה יין ולא תתקשט בבגדי צבעונין.

גמ(עה.): תנא הוסיפו עליהן – זיעה שומא וריח הפה.

רמב"ם: בלא כתובה - ה"ה בלא תוספת.

שו"ע(לט/א): המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים ונמצא עליה אחד מג' נדרים אלו שדרך בני אדם להקפיד עליהם: שלא תאכל בשר, או שלא תשתה יין, או שלא תתקשט במיני צבעונים - אינה מקודשת. (ואינה צריכה גט) (טור).
וה"ה לנדרים שבינו לבינה דהוו בכלל נדרים שדרך בני אדם להקפיד עליהם.

שו"ע(לט/ד): ומה הן המומין הפוסלים בנשים, כל המומין הפוסלים בכהנים פוסלים בנשים, ויותר עליהם בנשים ריח רע וזיעה וריח הפה (וי"א דאף ריח החוטם) (מרדכי בשם הר"ם), וקול עבה, ודדיה גסים... ונשיכת כלב ונעשה המקום צלקת... ושומא שעל הפדחת...

1. לא עיקר ולא תוספת (רמב"ם)

[**ח"מ:** ואף שבחייבי לאוין שלא הכיר בה יש לה תוספת! שם האיש פשע שהיה לו לדקדק שמא אסורה עליו, ע"כ אמרינן רצה ליזוק בנכסיו ויש לה תוספת.
אבל במומין ובנדרים לא פשע שעליה היה לגלות, ולכן אין לה תוספת.
וקשה: באיילונית שהוא מום גדול ויש לה תוספת?
תירץ הר"ן – לפי שהיא לא ידעה שהיא איילונית (שמתקשה בשעת תשמיש).
אבל לפי הרמב"ם – עדיין קשה, דס"ל איילונית רק כשיש בה כל הסימנים, איך יתכן שהיא לא ידעה שהיא איילונית, למה יש לה תוספת?
וי"ל כיון שאיילונית מום גדול אינו אנמן לומר שלא הכיר בה.]

ת

1. אם יש מרחץ בעיר והיו לו קרובים שם - אינו יכול לומר: 'לא ידעתי מומין אלו', ואפילו מומין שבסתר, מפני שהוא בודק ע"י קרובותיו וחזקתו ששמע ונתרצה.
ואם אין שם מרחץ, או שלא היו לו שם קרובים, טוען במומין שבסתר.
2. ונכפה לעתים ידועים - הרי הוא כמומי סתר. א. אבל במומין שבגלוי - אינו יכול לטעון, שחזקתו ששמע ונתפייס.
3. (המשתנת במטה תמיד: רשב"א – י"א דלא הוי מום. ב"י: וי"א דהוי מום. וכן נראה לי עיקר.
4. ב"י: טען על אשתו שהיא מצורעת, הוי מום).

1. כתובות(עה.): משנה - ... וחכמים אומרים במה דברים אמורים במומין שבסתר אבל במומין שבגלוי אינו יכול לטעון **2א.**
√ואם יש מרחץ באותה העיר אף מומין שבסתר אינו יכול לטעון מפני שהוא בודקה בקרובותיו.

2. שם(עו:): אר"נ – ונכפה כמומין שבסתר דמי, וה"מ דקביע ליה זמן, אבל לא קביע ליה זמן הוי כמומין שבגלוי.

פרש"י: כשקבוע לו זמן יכולה להיזהר שלא יתגלה, ולכן הוי כמומין שבסתר.

כ"פ הרמ"א(לט/ד): ואם יש מרחץ בעיר, אפילו מומין שבסתר אין מבטלים. במה דברים אמורים, כשדרך הבנות לילך למרחץ בגלוי, אבל במקום שאין

הבנות הולכות למרחץ, רק בלילה ובהחבא, אפילו מומין שבגלוי מבטלין.
נכפה, אם הוא לזמן קבוע, הוי מום שבסתר; ואם אינו לזמן קבוע, הוי מום שבגלוי.

1. אם יש מרחץ בעיר

כשיש מרחץ בעיר ויש לו קרובים, האם אחר אירוסין יכול לטעון על מומים?

- **תו"ס** – אין יכול לטעון, שגם לפני אירוסין יש רגילות לבדוק במרחץ.
- **מרדכי והג"א** – יכול לטעון, שקודם אירוסין אין רגילות לבדוק במרחץ רק אחר נישואין.

3. המשתנת במיטה תמיד

ח"מ: ול"ד תמיד אלא למעוטי דרך מקרה, ומיירי שלא היתה ישנה עם השכנות, שאילו היתה רגילה הכל ידעו והוי מום שבגלוי. כ"כ ב"ש.

הוי מום

ט"ז: ויכול לגרשה בע"כ אף בזה"ז.

4. מצורעת – הוי מום

ח"מ: ה"ה שחין וכיו"ב הוי מום, ואם היתה מצורעת או נכפה קודם אירוסין אף שנתרפאת הוי מום, שיש לחוש שמא יחזור ותהיה מצורעת.

1. רמב"ם: בד"א, במקום שמנהג הנשים להלך בשוק ופניהן גלויות, אבל במקום שאין דרך הבנות לצאת לשוק כלל, ואם תצא למרחץ תצא מתנכרת - הרי זה טוען אפילו מומין שבגלוי.

2. כתובות(צה:) משנה: ואם יש שם מרחץ, א. אם יש לו קרובה אינו יכול לטעון, שבודאי הכל רואין אותה ערומה במרחץ. רמב"ם: ואם דרכן להתחבא במרחץ, יכול לטעון אף מומין שבגלוי.

ב. (וי"א דאפילו אין לו קרובים בעיר, יש לו רעים ובודק על ידי נשותיהן) (טור בשם הגאונים).

2 והיו לו קרובות שם

- **א. רמב"ם** – דווקא שיש לו קרובים שם, שאין מגלה דברים אלא לקרוביו, ועוד שאינו סומך רק על קרוביו.
- **ב. הגאונים והרא"ש** – אפילו גר שאין לו קרובים, א"א שלא יהיו לו רעים ובודק ע"י נשותיהם.

0. כיצד היא טענת המומין:

1. אם היו המומין שנמצאו בה מומין שודאי היה בה קודם שתתארס, כגון אצבע יתירה וכיוצא בו - על האב להביא ראיה שידע הבעל ונתרצה או שחזקתו שידע. ואם לא הביא ראיה, תצא בלא כתובה כלל.

2. היו בה מומין שאפשר שנולדו בה אחר האירוסין:

אם נמצאו בה אחר שכנסה לבית הבעל - על הבעל להביא ראיה שעד שלא נתארסה היה בה והיה מקחו מקח טעות.
ואם נמצאו בה והיא בבית אביה - על האב להביא ראיה שאחר האירוסין נולדו ונסתחפה שדהו.

3. הגה – *ה"ה(רשפ"א):* וי"א דאם האב טוען ודאי - על הבעל להביא ראיה

4. *כ"י:* וי"א דאם הגיע זמן לכנס, אע"פ שלא כנסה - הוי כאילו היתה ברשות הבעל.

2. שם(עה.): משנה – היו בה מומין ועודה בבית אביה - האב צריך להביא ראיה שמשנתארסה היו בה מומין הללו ונסתחפה שדהו.

נכנסה לרשות הבעל - הבעל צריך להביא ראיה שעד שלא נתארסה היו בה מומין אלו והיה מקחו מקח טעות דברי ר"מ.

וחכמים אומרים במה דברים אמורים במומין שבסתר אבל במומין שבגלוי אינו יכול לטעון ואם יש מרחץ באותה העיר אף מומין שבסתר אינו יכול לטעון מפני שהוא בודקה בקרובותיו.

1. גמ(עו.): מודה ר"מ במומים הראויים לבוא עמה מבית אביה, כגון יתרת על האבא להביא ראיה שראה ונתפייס.

[**ג"מ(עה:):** מה הבדל בין הרישא (שאבא צריך להביא ראיה) לבין הסיפא (שהבעל צריך להביא ראיה)?
(שהרי יש לאישה חזקת הגוף שאין בה מומים, א"כ נאמר שהמומים הגיעו לאחר נישואין . מאידך יש חזקת ממון של הבעל בכתובתה).

אמר רבא – כאן נמצאו כאן היו (רש"י – לעולם חזקת הגוף עדיפה מחזקת ממון. ורישא כיון שבבית אביה נמצאו המומים אחר אירוסין אמרינן שהיו המומים אף קודם אירוסין, ועל האב להביא ריאה. וגם בסיפא כיון שנמצאו המומים אצל הבעל נאמר שהיו קודם שנתארסה).

רב אשי אמר – רישא (שהאבא תובע את הכתובה, שהרי הוא מקבלו) הוי מנה לאבא בידך (וחזקת הגוף של האישה לא עוזרת לטענת האב), סיפא (שהיא תובעת, שהרי היא כבר נשואה) הוי מנה לי בידך (מהני חזקת הגוף ועל הבעל להביא ראיה).

הרא"ש(הרמ"ה): נ"מ בין התירוצים –

√לרב אשי – אם היא בוגרת (שאז היא תובעת כתובתה ולא אביה) אפילו עודה בבית אביה (ארוסה) על הבעל להביא ראיה (שחזקת גופה מהני) דהוי מנה לי בידך.

ולרבא – אף בוגרת כ"ז שלא נכנסה לרשות הבעל אמרינן כאן נמצא וכאן היה ועליה להביא ראיה.

ולהלכה: כרב אשי שהוא בתראה. לכן בוגרת אף שנמצאו מומים בעודה בבית אביה (ארוסה) על הבעל להביא ראיה.

כ"פ הב"ש – אם היא בוגרת אפילו היא בבית אביה הוי כאילו היא ברשות בעלה, ועל בעלה והביא ריאה]

2. דעות הראשונים:

- **רמב"ם, הרי"ף** – פסקו כרבא. כ"פ המחבר.

√**וז"ל הרמב"ם:** היו בה מומין שאפשר שנולדו בה אחר האירוסין:

אם נמצאו בה אחר שכנסה לבית הבעל - על הבעל להביא ראיה שעד שלא נתארסה היה בה והיה מקחו מקח טעות (אבל לא מועיל להביא רק ראיה שהיו בו מומים בבית אביה, שאז יכול האב להביא שידע ונתרצה, כיון שיש ב' חזקות כנגד הבעל: חזקת הגוף וחזקת אין אדם שותה בכוס אא"כ בודקו. ולו יש חזקה אחת כאן נמצאו וכאן היו) .

ואם נמצאו בה והיא בבית אביה - על האב להביא ראיה שאחר האירוסין נולדו ונסתחפה שדהו (ואם לא יביא ראיה אמרינן כאן נמצאו כאן היו קודם).

- **הרשב"א** – פסק כרב אשי, ולכן אף המומים שנמצאו ברשות האב, אם האישה בוגרת (שהכתובה לעצמה) או שטען האב ברי – על הבעל להביא ראיה.

כ"פ הרמ"א (3.) בשם י"א – אב שטען ברי על הבעל להביא ריאה.

הרא"ש: אף רבא מודה שאם היא בוגרת אפילו בבית אביה על הבעל להביא ראיה.

1. אצבע יתרה

ב"ש: אף שהיא בבית בעלה ודאי שהיה קודם, מ"מ אם כבר בעל אמרינן ראה ומחל.

2. על הבעל להביא ראיה

ח"מ: מאחר שנמצאו בבית הבעל, אמרינן 'כאן נמצאו כאן היו' וצריך תרתי

א. שמקחו מקח טעות, שלא נתפייס.

ב. שבבית אביה היו בעודה ארוסה.

שאם רק יביא ראיה שהיו בה המומים בבית אביה בעודה ארוסה לא מהני דל"א כאן היו כשיש שני חזקות נגדו

א. חזקת הגוף שלה, שאמרינן שנולדו בה המומים אחר אירוסין.

ב. אין אדם שותה בכוס אא"כ בודקו.

כ"כ ב"ש – מיהו בנכפה וכן שאר מומים שא"א לבדוק, חזקה ב. נופלת ואמרינן כאן נמצאו כאן היו.

ונסתחפה שדהו

שליטי גיבורים: כשנולדו מומים אחר אירוסין שנסתחפה שדהו שצריך לשלם לה כתובה, מ"מ תוספת א"צ לשלם, דתוספת זוכה רק לאחר נישואין, ואז היא לא גילתה לו שיש לה מומים, ולכן אין לה תוספת.

3. אם האב טוען ברי

ח"מ: הא דאמרינן על האב להביא ראיה כיון שהוא טוען שמא לאחר אירוסין נולדו המומים, ואף שהבת טוענת ברי לא מהני טענת ברי שלה מאחר שהכתובה של האב.
אבל כשטוען האב ברי אף שהיא ברשות האב צריך הבעל להביא ראיה (שחזקת הגוף עדיפה).
ולכן כשנכנסה לרשות הבעל על הבעל להביא ראיה כיון שהבת תובעת כתובתה וטוענת טענת ברי, וכן בוגרת אף שהיא בבית אביה (ארוסה) כיון שכתובתה לעצמה טענת ברי שלה מהני ועל הבעל להביא ריאה.
כ"כ ב"ש – כן שיטת הרמב"ן, הר"ן והרשב"א. שהסוגיה (לפי רב אשי) כשאין האב טוען ברי, אבל הבת טוענת ברי.
ולפ"ז: אם יטען האב גם ברי על הבעל להביא ריאה.
אבל לשיטת רש"י ותו"ס – רב אשי מחלק, כשהאב טוען אין צירוף חזקת הגוף של בתו, אבל כשהבת טוענת מצטרף חזקת גופה.

ולפ"ז אף שיטען האב ברי עדיין לא מצטרף חזקת הגוף ועליה להביא ראיה.
ונ"מ: אם היא בוגרת
לשיטת הרמב"ן – צריך לטעון ברי ולא מספיק חזקת הגוף שלה.
ולתו"ס – משמע שא"צ לטעון כי חזקת הגוף מסייע לה.

4. אם הגיע הזמן (רי"ו)

ח"מ: תימה שלא נמצא כן ברי"ו.
ועוד בכתובות(נז.) משנה – בראשונה כשהגיע הזמן ולא נישאו אוכלת בתרומה. אך ב"ד שאחריו אמרו שאין רשאה לאכול בתרומה עד שתכנס לחופה.
ועוד שנינו (מח.) לעולם היא ברשות האב עד שתכנס לחופה.
וכן תמה הב"ש על הרמ"א.

ט

רמ"מ: **הביא הבעל ראיה שעד שלא תתארס היו בה, או שהודית לו בכך, והביא האב ראיה שראה ושתק ונתפייס או שחזקתו שידע בהן ונתפייס** (פירוש שיש שם מרחץ ויש לו קרובות שחזקתו שידע) **- הרי זה חייב בכתובה.**

י

1. *רמ"מ:* **בא על אשתו, ושהה כמה ימים, וטען שמום זה לא נראה לו עד עתה, אפילו היה בתוך הקמטים** (פירוש כגון תחת בית השחי ותחת הדדים וכדומה) **או בכף הרגל - אין שומעין לו, חזקה אין אדם שותה בכוס אא"כ בודקו וידע ונתפייס.**
2. **הגה:** ואם שהה עמה ל' יום - אינו נאמן לומר שלא בעל (מהרי"ק שורש ק"ה).

1. ה"ה: מקורו של הרמב"ם מטענת בתולים שלא יכול לטעון אחר הזמן (יבמות קיא:) כמ"ש השוע(סח/י).
ובירושלמי – מדמה דין טענת בתולים לטענת מומים.

2. יבמות(קיא:): משנה – היבמה שאמרה בתוך ל' יום לא נבעלתי כופין אותו שיחלוץ.
גמ: דעד ל' יום י"ל מעמיד אדם עצמו שלא לבעול.
ופסק המהרי"ק – שנאמן בתוך ל' יום לומר שלא בעל, ולכן אין חזקה ש 'אין אדם שותה בכוס אא"כ בודקו', אבל שהה יותר – אינו נאמן.

1. ושהה כמה ימים

ח"מ: ל"ד כמה ימים, שמיד שבעל שוב אינו נאמן שלא הכיר בה. ומ"ש 'כמה ימים' רבותא קמ"ל שאף שמוכח שלא הכיר בה עד עכשיו מדלא בא מיד אחר שבעל, קמ"ל דאינו נאמן.

בא על אשתו (רמב"ם)

ב"ש: וס"ל לרמב"ם שהסוגיה מיירי שעדיין לא בא עליה, אלא שבא בטענה אחר החופה, אבל אם כבר בא עליה ודאי בודק ותו אין לו טענה.

2. שהה עמה ל' יום

ב"ש: ותימה, בירושלמי נחלקו –
לר"מ – טענת בתולים עד ל' יום, שעד ל' יום מוקים איניש נפשיה.
ולרבי יוסי – אם נסתרה מיד, לא נסתרה אפילו אחר ל'.
ופסק השו"ע(סח/י) – כרבי יוסי שאין לו סברת 'מוקים נפשיה יותר מלוג יום'.
ותימה שפסק הרמ"א כר"מ?

בא על אשתו ושהה (בדעת הרמב"ם)

- **ה"ה והב"ח** – דווקא כשבא עליה וגם שהה אז אין יכול לטעון טענת מומים, אבל רק בא עליה ולא שהה יכול לטעון שלא ידע המום לפני.
- **פרישה** – אם בא עליה או שהה שוב אין יכול לטעון.
- **שליטי גיבורים** – אף שבא עליה וגם שהה יש לו טענת מומים, דאמרינן אין אדם מתפייס במומים.

יא

1. ת' הרא"ש: מי שנודע לו שאשתו נכפת, ורוצה לגרשה ואינו משיג כדי כתובתה - כופין אותה לקבל גט (ואין בזה משום תקנת ר"ג), **ויתן הנמצא בידו לכתובתה, והמותר כשתשיג ידו. א. ואם תמאן לקבל גט - ימנע ממנה שאר כסות ועונה.**

2. הגה – *ת' הרא"ש:* ודוקא ממום גדול כזה שאלו היה באיש היו כופין לגרש מדין התלמוד, ולא תקן ר"ג שתהא האישה עדיפא מאיש (תשובת הרא"ש כלל מ"ב), **א.** *מהרי"ק:* אבל משום שאר מומין אינו יכול לגרשה בעל כרחה, אבל מכל מקום אין כופין אותו להיות עמה, מאחר דמאיסה עליו ורוצה לגרשה ולתת לה כתובתה.

1. שנודע שאשתו נכפית

ח"מ: וצריך לשלם לה הכתובה, כיון שלא יכל לברר שקודם שנתארסה היתה נכפית, וא"כ נסתחפה שדהו וצריך לשלם כתובתה.
וגם היא לא יכלה לברר שידע ומחל, שאל"כ אין בידו להוציאה בע"כ דסבר וקיבל.
ויכול לגרשה בע"כ כיון שיש סכנה גם לבעל.

כופין אותה לקבל גט

ת' נו"ב: דברי הרא"ש בת' עצמה קשים.
בתחילה כתב – במקום שכופין האיש להוציא כופין גם האישה ולא החרים רבנו גרשום.
ואח"כ כתב – ואת"ל שבכל גוונא החרים רבנו גרשום... **משמע** שלא כופין לגרשה.
ונראה לבאר: על כורחה של אישה יש שני אופנים:
א. כמו ע"כ של איש, עד שיאמר רוצה אני.
ב. ע"כ ממש בלי רצונה (שזורק לה הגט כדין התלמוד).
ולפ"ז:
בתחילה כתב - הכפייה לפי דין התלמוד (ב.) שזורק לה הגט בע"כ ואין כאן חרם רבנו גרשום.
ואח"כ כתב – את"ל שגם כאן החרים רבנו גרשום עכ"פ אפשר לכופה לקבל גט באופן א. שכופין אותה שתאמר רוצה אני.
ולבסוף כתב – שאם גם כפיות אלו לא יעזרו, שהיא סרבנית ועקשנית ותסבול כל הכפיות ולא תאמר 'רוצה אני', ובזה משכחת 'שתמאן' – ע"ז סיים הרא"ש 'ואם תמאן ימנע ממנה שאר כסות ועונה'.
ולא כח"מ – דס"ל שאין כופין כלל רק במניעת שאר כסות ועונה.
ולא כב"ש – דס"ל שכופים וכ"ש שזורקים לה הגט.
אלא בשלבים:
א. לזרוק הגן הרא"ש מסתפק.
ב. לכופה אף בשוטים או שאר כפיות (שתאמר רוצה אני) – כופים.
ג. ואם מתעקשת שסובלת כל הכפיות ולא רוצה לקבל הגט – ימנע ממנה שאר כוסות ועונה כ"ד שתסכים לקבל הגט.

כשאין לו לשלם כתובתה – מחלוקת ראשונים

- **הרא"ש** – אם מדינא צריכה להתגרש יכול לגרשה אף שאין לו לשלם, ואח"כ תתבע כתובתה. אבל אם מדינא אינה צריכה להתגרש – לא יכול לגרשה בלא לשלם הכתובה.
- **רשב"א** – אף שמדינא צריכה להתגרש אין יכול לגרשה בלא לשלם כתובתה.
- **ריב"ש** – אף שמדינא א"צ להתגרש, יכול לגרשה בלא תשלום כתובה, שתשלום כתובה חל רק אחר הגירושין.

כלומר:

	מדינא צריכה להתגרש	מדינא א"צ להתגרש
הרא"ש	יגרש ואח"כ תתבע כתובתה	לא יגרש בלא כתובה
רשב"א	אין יכול לגרש בלא כתובה	
ריב"ש	יכול לגרש בלא כתובה	

ימנע ממנה

ב"ש: כל אישה שאינה רוצה לקבל גט יכול בעלה למנוע ממנה שאר כסות ועונה (כ"כ מהר"מ מזרחי והב"ח לאפוקי הרא"ש דס"ל שחייב לזונה).

2. אבל שאר מומים – לא יכול לגרשה

ח"מ: וצריך לתת שאר כסות ככל הנשים, רק עונה פטור, מ"מ היא לא יכולה להוציא ממנו הנדוניה כל זמן שהיא מעכבת הגט (מהרי"ק).

כ"כ ב"ש – ודוקא במומים שנולדו אחר נישואין או שהיו קודם וידע מהם, אבל היה בה מומים קודם ולא ידע – כופין אותה לקבל גט.

ורוצה לגרשה ולתת כתובתה

ב"ש: משמע שאם אינה מאוסה עליו אף שרוצה לגרשה ולתת כתובתה – אינו יכול למנוע ממנה שאר כסות ועונה. וזה דלא כמהר"א מזרחי והב"ח – דס"ל שכל שמסרבת לקבל גט יכול למנוע ממנה שאר כסות ועונה.

קיז

דין כתובה באשה שאין לה וסת או שאר מומין ודין קטלנית

א: ראתה ג"פ דם מחמת תשמיש – תצא בלא כתובה, מזונות ובלאות וכו' (נידה יב: כהרי"ף בדעת ר' חנינא בן אנטיגנוס).

- דווקא בתחילת נישואין, אבל ראתה אח"כ ג"פ תצא עם כתובה, דנסתחפה שדהו.
- הגה: ויכול להמשיך לקיימה ע"י שליש (רשב"א).
- מרן: ואין לה תוספת, דלא גרע ממומים שאין לה תוספת (רמב"ם).

והרמב"ן – יש לה תוספת, שלא היה לה לדעת שיש לה מום כזה.

- נכסי מלוג וצ"ב חייב לשלם לה אם אבדו (ח"מ).

ב: נבדקה ע"י נשים ונתברר שאינה ראויה לאיש אין לה כתובה ולא תנאיה (רא"ש).

ג: הכונס סתם אישה ונמצאו עליה נדרים או מומים – אין לה כתובה (כתובות עב:). רמב"ם – אף לא תוספת.

ה: כשיש מרחץ בעיר אין טענת מומים (שם עה.).

- נכפה כמומים שבסתר (שם עו. אר"נ).
- הגה: משתנת תמיד במטה – מחלוקת אם הוי מום: רשב"א – לא הוי מום. ב"י – הוי מום, וכנ"ל עיקר.

ז: מומים שודאי היו קודם (יתרת) על האב להביא ריאה שראה ונתרצה (שם עו.).

ח: מומים שיתכן שהיו קודם אירוסין (משנה עה.)
עודה בבית אביה - על האב הראיה.
בבית בעלה – על הבעל הראיה.

ט: אחר שבא על אשתו אין טענת מומים (רמב"ם).

יא: נודע לו שאשתו נכפית ואין לו כסף לכתובתה – יגרשנה וישלם בהמשך.

סימן קיח: תקנת נשואין של קהל טוליטולה, ודיני נדוניא.

ובו **יט** סעיפים (תשובות הרא"ש)

תקנות טוליטולה

- **עיזבון האישה:** בגדים שלה או קרקע נדונייתה או קרקע שקנוי בשמה והם בעין.
- **מנהגים** שבתקנות שו"ם ותקנות טוליטולה (ספר השופט והמפשט לראשל"צ הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל זצ"ל).

א. תקנות שו"ם – אישה שמתה בלא זרע של קיימא. אם מתה תוך שנה מחזיר החתן את כל הנדוניה שנתן אבי הכלה, ואם תוך שנתיים מחזיר חצי הנדוניה (ואח"כ לא מחזיר כלום). כמ"ש הרמ"א(נג/ג).
וכן נוהגים בני אשכנז.

ב. תקנות טוליטולה – תקנות בעניין הנכסים כשהאישה מתה בחיי בעלה או הבעל מת בחיי אישה או שהתגרשו (אף שיש להם זרע של קיימא, ואף אחר שנים רבות).
כן נהגים בני ספרד.

- **תקנות טוליטולה:**

שינם ג' מצבים:
א. כשמתה האישה בחיי בעלה.
ב. כשמת הבעל בחיי אשתו.
ג. כשהתגרשו.

א. כשמתה האישה בחיי בעלה (ע"פ הדין בסימן צ' הבעל יורש אשתו)
אם לא הניחה זרע של קיימא – יתחלק הבעל ויורשיה האישה בעיזבון האישה (שהרי כתובה לא מגיע לה).
הניחה שרע של קיימא – יתחלקו הזרע והבעל בעיזבון, ואם ימות אח"כ הזרע, הבעל (אביו של הזרע) ירש אותו.
בעניין קבורתה האישה – העל חייב לקוברה מנכסיו, ואם אין לו נכסים ישלמו מעיזבונה ואח"כ יחלקו בנותר.

ב. כשמת הבעל בחיי אשתו (ע"פ הדין בסימן ק, האלמנה גובה כל כתובתה).

- תחילה יקחו מהנכסים לקבורת הבעל.
- אח"כ תגבה האישה כתובתה רק מחצי נכסי הבעל, אף שלא יפסיק לכל כתובתה, והחצי השנים ירשו יורשי העל.
- בע"ח של הבעל גובה מחלק יורשי הבעל.

ג. גירושין (ע"פ הדין ק/ה – גובה האישה נכסיה⊥תוספות שהוסיף לה בנדונייתה).
אם היא תובעת גירושין – גובה נדונייתה בלי שום תוספות, ואף לא תוספת שליש שהוסיף לה (שלא הוסיף אלא ע"ד שתישאר עמו).
אם הבעל תוסע גירושין – משלם כל הנדוניה⊥התוספות.

א

1. *ת' הרא"ש:* **אלמנה שיש לה לחלוק עם יורשי בעלה בכח התקנה של טוליטולה, שמין בגדי שבת שעליה, אבל לא בגדי חול.**

2. **(תנאי השיור אינו אלא אם תמות האשה בחיי בעלה, אבל לא אם תמות שומרת יבם** (טור).

1. בכוח תקנות טוליטולה

ח"מ: תקנות טוליטולה שאם הכתובה מרובה מחצי נכסי הבעל, תיטול רק חצי מהנכסים והשאר ליורשי הבעל. ובע"ח גובה מיורשי הבעל.
ואין היורשים יכול לוותר לאישה ליטול כל כתובתה ולהפסיד לבע"ח.

אבל לא בגדי חול

ב"ש: ואף שבסימן(צט/א) מבואר ששמין לאלמנה אף בגדי חול! שאני הכא שאינה נוטלת רק עד חצי ולכן לא שמין בגדי החול (פרישה).

2. אבל לא אם תמות שומרת יבם

ב"ש: פירוש אע"פ שאם מתה בחיי בעלה מחזיר הבעל ע"פ התקנות חצי ליורשים (אע"פ שמדינא יורש הכל) בשומרת יבם שמתה אף שהיבם יורשה אין נותן חצי ליורשיה, שביבם לא תקנו.

ב

1. מי שגירש את אשתו סמוך למיתתו, אע"פ שלא גירשה אלא כדי שלא תזקק ליבם - דינה לענין כתובתה בתקנת טוליטולה כדין גרושה (שנוטלת כל הנדוניה ⊥ התוספות).

2. הגה: אבל אם לא גירשה ממש, כגון שלא יצא עליה קול גרושה בחייו, רק היתה בחזקת אלמנה, רק אחר מותו הוציאה גט ואומרת: 'נתגרשתי' - אינה נאמנת וצריכה ראיה על הגירושין, דודאי לא נכתב הגט רק להברחה בעלמא (בב"י בשם הר"ר יודא בן הרא"ש).

1. ת' הרא"ש: גירש את אשתו סמוך למיתתו ותובעת כל כתובתה (שבגירושין אין תקנה ונוטלת כל כתובתה) והיורשים טוענים כי נתן לה גט שלא תזדקק ליבום (ויש לה רק כדין אלמנה חצי מהנכסים) – כיון שנתן גט דינה כגרושה שנוטלת כל כתובתה.

2. הר"י בן הרא"ש: ראובן מת והוציאה אשתו גיטה ובאה לגבות כתובתה כדין גרושה, והם טוענים כיון שהיתה בחזקת נשואה במותו ואף התאבלה עליו, דינה כאלמנה שתגבה רק חצי כתובתה לפי התקנה – הדין עם בע"ח לגבות מהחצי הנשאר, שלא עשתה כן אלא להבריח הנכסים מבע"ח, שהרי לא יצא עליה קול שנתגרשה.
ואף אם נאמר שנתגרשה בגט זה צריכה להבי ראיה מתי הגיע הגט לידה (שמא אחר מותו שדונה כאלמנה ולא גרושה).

ג

אם שהתה מלחלוק עם היתומים כפי התקנה, קצת זמן, לא איבדה מזונות אותו זמן, (אע"פ שהכוח ביד היתומים לסלק האלמנה בחצי הנכסים) (טור בשם תשובת הרא"ש).

ת' הרא"ש: אלמנה ששהתה מלחלוק עם היתומים חצי שנה קודם שתבעה כתובתה ולא היתה ניזונת בתוקפה זו מנכסי בעלה ועכשיו תובעת כתובתה ומזונות לתקופה שלא ניזונה. וקרובי המת טוענים כיון שמכוח תקנה יד היורשים על העליונה כאנשי יהודה (שיכולים לסלקה בכתובתה מתי שירצו), ממילא הוי כאילו נתנו לה הכתובה ולא מגיע לה מזונות –
תשובה: לא אבדה מזונותיה שתקנות הקהל אינה יכלה לבטל תנאי כתובה, שכ"ז שלא תבעה כתובתה יש לה מזונות.

אע"פ שכוח ביד היתומים

ח"מ: כלומר מסתמא לא היתה תקנת הקהל רק אם תתבע כתובתה יתנו רק חצי, אבל אם לא תתבע יכולה להמשיל לזון לעולם בעל כורחן כמ"ש ב (צג/ג).
ואף אם היתה תקנה באותו מקום שיוכלו היתומים לסלקה כשירצו, כ"ז שלא התרו בה קודם שהם רוצים לסלקה – לא הפסידה מזונותיה.

ד

אלמנה שפרעה שלא ע"פ ב"ד חובות העובדי כוכבים מנכסי בעלה כדי שלא יזלזלו במכירת קרקעותיו - יפה עשתה.

ת' הרא"ש: אישה שמת בעלה והיו עליו חובות מהגויים ובאו לגבותם מקרקעותיו, והלכה ופרעה לה החבות כדי שלא יזלזלו במכירת הקרקעות. ועכשיו תובעת לאפוטרופוס היתומים, וטוען האפוטרופוס שלא היה לה לפרוע כלום כיון שלא אמרו לה לפרוע.

תשובה: אם ידוע שהיו לגויים שטרות על בעלה ובאו למכור הקרקעות – יפה עשתה כדי שלא יזלזלו במכירת הקרקעות, ואע"פ שלא עשתה ע"פ ב"ד כיון שהיתומים סמוכים אצלה הוי כאילו נתמנתה לאפוטרופוס.

יפה עשתה (ת' הרא"ש)

ת"מ: ובגוף התשובה כתב טעמו – 'הואיל והיתומים סמוכים אצלה הוי כאילו התמנתה לאפוטרופוס', ובשו"ע השמיט זה!

ואפשר שכל שרואים ב"ד שעשתה טובה ליתומים אף שלא סמכו אצלה – יפה עשתה.

אבל הב"ש – בלא טעם זה לא חייבים היתומים לפורעה, שלא היה לה לשלם בלי ידיעת הב"ד.

ה

אלמנה שהורידוה ב"ד בחצי נכסי המת בכח התקנה, ויש למת קרקעות ממושכנים ביד אחר, אע"פ שיש לו נכסים בני חורין - נוטלת חצי קרקעות הממושכנים, לפי מה שנהגו על פי התקנה, בכל דבר ודבר חציו.

ת' הרא"ש: ראובן משכן ביתו לשמעון ונפטר, והיה עליו כתובת אישה, והורידוה ב"ד בחצי הנכסים מכוח התקנה, ובאה לגבות משעון חצי הבית. טוען שמעון 'הרי יש בתים בני חורין' – הדין עם שמעון שהתקנה שתיטול חצי נכסי המת ותגבה אותם מנכסים בני חורין, כי אין התקנה שתגבה חצי מכל נכס בפ"ע.

√אומנם העידו סופרי העיר שכך נהגו ע"פ התקנה לגבות מכל נכס ונכס חצי, ואמרתי שיעשו כמנהגם ויתנו לה חצי הבית המשועבד לשמעון.

ו

ת' הרא"ש: **דבר שאינו מפורש בתקנה - נעמידנו על דין תורה.**

(וכן כל ספק שיש בתקנה - על יורשי האישה להביא ראיה, דאין מוציאין ירושת הבעל מספיקא)

(ב"י בשם תשובת הר"ן).

ז

כל דין שיש לה בגביית כתובתה כפי דין תורה - יש לה בחצי נכסים שנוטלת מכח התקנה.

ת' הרא"ש: אם יש כתובה ובע"ח, האם תיטול האישה תחילה חצי הכתובה ואח"כ יטול בע"ח מהחצי הנשאר?

תשובה: כיון שאין הדבר מפורש בתקנה הולכים ע"פ דין תורה שצריכה ליטול כל הכתובה מנכסיו שבשעת מיתה ולא יפחתו מחלק האלמנה.

ולכן כל שיש לה בגביית הכתובה יש לה ג"כ בחצי נכסיו, היכלך יחלקו הנכסים ומחלק היורשים יפרעו הבע"ח.

ח

1. אם נתנה האישה לבעלה או לאחר, שיזכה אחר מותה בחצי נדונייתא הראויים יורשיה לירש כפי תקנת טוליטולה - אינו כלום. אבל אם מחלה, מעכשיו, לבעלה כל שטרי חובות שיש לה עליו - מחילתה מחילה.

2. הגה – *ס"ו:* **ויש לילך בזה אחר לשון התקנה, דאם משמע שם דאינה יכולה למחול בלא היורשין, או שעל מנת כן נתן הנותן - אין בידה לשנות.**

ואם היא בעצמה נותנת הנדוניא - יכולה למחול לבעלה או להתנות ליתן לאחר כפי מה שתחפוץ, ובלבד שתעשה בפני עדים, ובלא זה זוכים היורשים מכח המנהג (כל זה תמצא מבואר בב"י בשם תשובת הרא"ש ורשב"ץ).

3. במקום שיש תקנה שיורשי האישה יחלוקו עם הבעל כשמתה האישה תחלה - יפרעו תחלה כל החובות שבעל חייב. ונאמן הבעל לומר כמה חייב, במיגו דאי בעי היה כופר ואומר שלא הניח כל כך (תשובת הרא"ש כלל נ"ה).

1. ת' הרא"ש: אין ביד האישה לתת בחייה למי שתרצה (לבעל אחר לאחר מחצי הנכסים) במקום יורשיה (אף שאמרה מהיום ולאחר מיתה), ואם נתנה – אינו כלום אלא יורשיה יורשים.

ב"ש – וטעמו, שחששו שכל איש יפציר באשתו לתת לו במתנה לאחר מיתה, אבל כשמוחלת בחייה – מהני ולא עשו תקנה משום שאין האישה מתרצת לתת בחייה שמא ימות הבעל בחייה ויאכלו אחרים נחלתה בחייה.

אבל אם נתנה מעכשיו הנכסים לבעלה באופן שאין לה טענת 'נחת רוח עשיתי לבעלי' (כמבואר צ/טז, יז) – מתנתה קיימת (כיון שזכה קודם שתמות, ואין זה נגד התקנה, אבל לאחרים אין יכולה לתת אף בחייה כיון שהבעל אוכל פירות).

3. ת' הרא"ש: כשיש תקנה לחלוק נכסי הבעל כשמתה אשתו – יפרעו תחילה חובות שהבעל חייב. ונאמן הבעל לומר כמה חייב, במיגו שהיה כופר שלא הניח כו"כ נכסים.

הרמ"ה: התנה הבעל בכתובה שאפילו תמות אשתו בלא זרע יחלוק הבעל עם יורשיה, ואח"כ כתבה האישה לבעלה או לאחרים נכסיה מהיום ולאחר מיתה – התנאי האחרון מבטל תנאי ראשון ואין חלוקים.

הרא"ש: ציוותה רחל שאחר מותה, בעלה וביתה יחלקו בנכסים, ואם תמות הבת קודם נישואין יהיו נכסיה לאחותה. ומתה רחל ואח"כ מתה ביתה – בעלה של רחל יורש את ביתה של רחל שהיא ביתו ולא אחותה של רחל, כיון שהירושה אין לה הפסק וכיון שבאו הנכסים ליד הבת בתורת ירושה אין ביד רחל לעקור ירושת אביה.

הרא"ש: האב הכניס נדוניה לביתו, שלפי תקנת טוליטולה חלוקים הבת (הנכדה שלו) ואביה, ובא בע"ח האב לטרוף מחלק הנכדה (שבע"ח קודם לנתינת הנדוניא) –

אם הנדוניה הוא דבר מסוים (שדה פלונית) – שיעבוד בע"ח חל עליו ולא משנה היכן השדה, בע"ח טורף ממנו.

ואם אינו מסוים – אין בע"ח גובה ממנו, אא"כ הקנה מטלטלים אג"ק שאז גובה ממנו.

ת' הרא"ש: אמר לעדים 'הוי עלי עדים שאם אפטר לפני אשתו, מהיום ולאחר מיתה עשיתי אותה יורשת בכל נכסיה, ומהיום תלך ותחזיק בכל מה שיש לי' – מה שנתן לאשתו בלשון 'ירושה' לא מהני כיון שאינה ראויה לרשת, אבל כיון שכתב 'תחזיק' שהוא לשון מתנה – הדברים קיימים.

ט

1. הכותב לאשתו בשעת נישואין שטר חוב בסכום ידוע, ומתנה שתוכל לגבותו בכל עת שתרצה - אם תגבנו יילקח בו קרקע והוא אוכל פירות.

2. ואם יש עליה חוב שלוותה: א. אחר שנשאת - אינה גובה ממנו. ב. אבל אם לוותה קודם שנשאת - גובה ממנו.

3. אבל אם אינו עומד לגבות אלא לכשתתאלמן או תתגרש - אינו יכול בע"ח לגבות ממנו, א. אלא ימכרוהו ב"ד בטובת הנאה לו או לאחר, אבל לא לבעל.

ב. (וזה אינו נכון, אלא לא ימכרו בית דין בטובת הנאה לא לו ולא לאחרים, דכל לגבי בעלה ודאי מחלה, ואטרוחי בי דינא בכדי לא מטרחינן) (טור וב"י בשם גמרא החובל).

4. (שם): **אם נתן לה הבעל** (אחר נישואין) **מתנה, אפילו בעל חוב שהלוה לה אחר שנשאת - גובה ממנו** (כיון שאין לבעל אפילו בפירות, כמ"ש פה/ז).

1. הרא"ש: כתב לאשתו בשעת נישואין שט"ח במתנה שהאישה תוכל לגבותו מתי שתרצה – יכולה לגבותו כשתרצה ויילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות. ול"ד ל (פה/ז) לבעל הנותן מתנה לאשתו, שקנתה ואין הבעל אוכל פירות! דשם נתן לה אחר נישואין שבעין יפה נתן לה ולא משייר לעצמו כלום.

2. לפיכך:

- הנותן מתנה לאשתו אחר נישואין – בע"ח שלה גובה ממתנה זו, כיון שאין לבעל פירות בזה.
- אבל שטר מתנה שכתב לה קודם שישאנה:

א. אם החוב בשטר קודם שנישאת – בע"ח גובה ממנה חוב שבשטר, אבל חוב בע"פ לא גובה (כמ"ש צא/ד).

ב. לוותה בשטר אחר שנישאת – אין בע"ח גובה, שאף שתגבה מבעלה שטר המתנה (כדי לשלם למלוה) הרי הם נ"מ שהבעל אוכל פירות (ולא יוכל מלוה לגבות מהם).

3. ואם כתב הבעל שלא תוכל לגבות השטר מתנה אלא לאחר שתתאלמן או תתגרש – אין בע"ח גובה ממנה (עד שתתאלמן או תתגרש).

ב. ואין אומרים שתמכור השטר מתנה בטובת הנאה ויטול בע"ח מזה, שכל גבי בעלה ודאי מחלה ואטרוחי ב"ד לא מטריחינן.

כ"פ הרמ"א

א. אבל השו"ע שינה משלון הטור, 'אלא ימכרנו בטובת הנאה לו או לאחר אבל לא לבעל'.

יא

ת' הרא"ש: **שטר שזה נסחו: 'הוו עלי עדים וכתבו וחתמו עלי בכל לשון של זכות ותנו ללאה אשתי כך וכך בתים במתנה גמורה' - אינו כלום,** (הואיל ולא כתב שהוא **נותן לה, מה שאמר: תנו, לאו כלום הוא** – כיון שלא נתן ליד עדים לא זכתה האישה, אבל אם היו מטלטלים ונתנם ביד העדים ואמר 'תנו ממן זה לאשתי' – זכתה האישה).

יב

ת' הרא"ש: **הנוהגים שהאישה המכנסת קרקע לבעלה כותבת לו שטר מתנה, והוא כותב לה שטר חוב שתגבנו כל זמן שתרצה, ואין מזכירין באותו שטר הקרקע שנתנה לו - אין לאותה קרקע דין נכסי צאן ברזל, אלא הרי הוא כשאר נכסיו.**

הרא"ש: ראובן הוציא שט"ח לגבות משמעון ומצא מטלטלים לגבות מהם, אשת ראובן הוציאה שטר נדוניה (שטר שכתב לה בעלה שתוכל לגבות בכל עת שתרצה) שהוא מוקדם לשטרו של ראובן – האישה קודמת.

יג

ת' הרא"ש: **הבעל אומר: 'היא מתה תחלה ואחר כך הבן', ויורשיה אומרים: 'לא כי אלא הבן מת תחלה' - עליהם להביא ראיה** (לפי שהבעל מוחזק. ב"ש – ועוד שמדינא הבעל יורש, אלא שהיורשים באים מחמת התקנה, וכשיש ספק יש להעמיד הדבר על עיקר הדין).

יד

ת' הרא"ש: **המתנה בכתובה שלא ישא אשה אחרת עליה- אינו** (פירוש לא נקרא) **מתנה על מה שכתוב בתורה** (ולכן אף אם תשהה 10 שנים בלא וולד לא יוכל לישא אחרת תחת אשתו).

טו

ת' הרא"ש: **הנושא אשה שפסקה מלדת, ונשבע שלא ישא אשה אחרת עליה שלא מרצונה - אין יכולים להתיר לו שבועתו שלא מדעתה**[ח"מ – אף שנשבע לבטל מצוות פריה ורביה, כיון שנשבע בכולל שלא ישא אישה אחרת, בין באלו שאין בהם פריה ורביה (זקנה וילדה) בין באלו שיש, לכן חלה השבועה אף על דבר מוצה].

טז

ת' הרא"ש: **מי שנשבע לתת לחבירו חצי מה שירוויח, ואינו מספיק לפרנסת אשתו אם יתן לזה חצי מה שמרוויח - אעפ"כ צריך לקיים שבועתו.**

יז

ת' הרא"ש: **אשה שמחלה כתובתה ונדונייתה לבעלה, ואחר כך טענה שבאונס מחלה מפני שהיה מגזם עליה לגרשה או לישא אחרת מפני שאינה יולדת - אין זה טענת אונס לבטל המחילה** [שהרי מהדין יכול לגרשה כדי לקיים מצוות פריה ורביה. ועוד שאין האונס ידוע ולא מסרה מודעא מעיקרא].

רשב"א: אם היה מתקוטט עמה ומחלה לו כדי שתשב עמו בשלווה – בטלה מחילתה אף שלא מסרה מודעא.

הב"ח – הרשב"א חולק על הרא"ש.

ח"מ וב"ש – אין כאן מחלוקת:
הרשב"א – מיירי שאין שום טענה לבעלה עליה.
והרא"ש – מיירי שיש לבעלה טענה שלא ילדה לו 10 שנים.

יח

1. אלמנה שגבתה כל הנכסים בכתובתה - אינה חייבת בקבורת בעלה.

א. הגה: ואפילו אין כאן רק כדי קבורה, היא גובאת כתובתה והוא נקבר מקופה של צדקה (תשובת הרא"ש, הגהות מיימוני, הרמב"ן, ורשב"א).

2. אבל אם תפסו היתומים מטלטלי, וקברו אותו - אין צריכים לשלם (ריב"ש סי' ק"ד).

1. ת' הרא"ש(הרמ"מ): אלמנה שגבתה כל הנכסים בכתובתה - אינה חייבת בקבורת בעלה.

ב"ש – ומיירי בקרקעות או מטלטלים וכתב לה מטלטלים אג"ק.

א. מה הדין כשלא תפסה האישה במטלטלים

√**רשב"א, ר"ן והמרדכי** – אפילו לכתחילה שלא תפסה, גובה כתובתה ממטלטלים, והבעל יקבר מהצדקה.

הב"ח – אם לא תפסה אף שהיורשים גם לא תפסו, קבורת הבעל קודמת במטלטלים.

ב"ש: מהרמ"א משמע כהרשב"א הר"ן והמרדכי.

2. ריב"ש: אבל אם תפסו היתומים מטלטלי (שכתב לה מטלטלים אג"ק), וקברו אותו - אין צריכים לשלם.

לא כתב לה מטלטלים אג"ק:

תוספתא: מי שקדם זכה, והוא נקבר מהצדקה.
כ"כ הפסוקים – אם תפסו היורשים מטלטלים זכו וקרובים את אביהם כיון שלא כתב לה מטלטלים אג"ק.

תפיסת האלמנה במטלטלים אחר המיתה
מהרמ"א (שפסק כהריב"ש 2.) – משמע, שאף תפיסה

אחר מיתה מהני, והבעל יקבר מהצדקה.
אבל שו"ג – תפיסה אחר מיתה לא מהני, כי בודאי לא תקנו בזה הגאונים שתגבה מטלטלים והמת יהיה מוטל בביזיון.

ב"ש: ות' מהר"מ מינץ כתב – הוצאת קבורת על הקרוב קרוב קודם, שאם יש לו בן מוטל עליו לקוברו.

1א . נקבר מקופת הצדקה (רא"ש, רמב"ן)

יט

1. המתנה עם בעלה בשעת נישואין שאם תמות תחתיו בלא ולד קיימא יהא שליש נדונייתא ליורשיה, וגירשה והחזירה סתם - על דעת תנאים ראשונים החזירה.

2. הגה: תקנת קהלות שו"ם שאנו נוהגין בזמן הזה בנדוניית חתנים כמו שנתבאר לעיל סוף סימן נ"ג/ג: י"א שהתקנה לא נתקנה רק בנדוניא, אבל לא בירושה שנפלה לאשה בעודה תחתיו (תשובת הרא"ש כלל נ"ד). **א . וכן במתנות שנתנו לחתן.**

3. ובזמן שהנכסים חוזרין מכח התקנה:

א . י"א - שחוזרין לנותני הנדוניא (תשובת מיימוני להל' אישות וכן משמע ל' התקנה).

וי"א - ליורשים (תשובת מיימוני ל' ה'), **וכן מנהג הקהלות.** *תה"ד:* **ואין חילוק בין אם האב נותן הנדוניא או אחרים.**

ב . אבל כשהן עצמן מכניסים נדוניה, לא תיקנו (מהרי"ו ס"ד).

4. רשב"א ות' מיימוני: **וכל מקום שיש מנהג - הולכין אחר המנהג, ואפילו לא התנו בשעת נישואין, כאילו התנו, דכל הנושא על דעת המנהג הוא נושא** (דעת עצמו וכ"פ הרשב"א סי' אלף ש"ז ובתשובת מיימוני סוף אישות ל"ה).

א . ואפילו הלך למקום שאין נוהגים מנהג הקהילות - הולכין אחר מקום שנשאה שם (ריב"ש סימן ק"ה).

5א . ואם לא מתו הבת או הבן (פירוש החתן והכלה), **רק נהרגו או נשתמדו - י"א דלא שייך בזה דין חתנים, ואפילו לא נתן האב צריך ליתן.**

ב . אבל אם אין כאן זרע קיימא, שצריכין להחזיר מכח תקנה - אין חילוק בין נהרגו למתו. אבל אם המירו דתם לע"ג, אין צריך להחזיר. ויש להתיישב בדבר.

1. ת' הרשב"א: המתנה עם בעלה בשעת נישואין שאם תמות תחתיו בלא ולד קיימא יהא שליש נדונייתא ליורשיה, וגירשה והחזירה סתם - על דעת תנאים ראשונים החזירה.
ובמקום שנוהגים לכתוב כן, אפילו לא כתב דינו כמו שכתב, שכל המכניסה נדוניה לבעלה ע"ד כן מכניסה.
ואפילו לא נהגו כן, כיון שהוא כתב בשעת הנישואין כשמחזירה ע"ד אותם תנאים מחזירה.

2. נכנסים שנפלו לה בירושה אחר נישואין

• **√הרא"ש ומהרי"ו** – אין הבעל צריך להחזירם אפילו מתה תוך שנה ראשונה, ואין זה דומה לנדוניית **חתנים** שהאב פוסק, שזה תלוי בדעתו ואנן סהדי שלא נתן אלא ע"מ שתהנה ביתו, משא"כ בירושה.
כ"פ הרמ"א.

• **מהרי"ל** – אף בירושה שנפלו לה צריך הבעל להחזיר שנה ראשונה הכל, שנה שניה חצי.

ח"מ: ותימה למה לא פסק מהרי"ל, ומעשה בא לידי ופסקתי שכל בגדי הכלה שהם נ"מ יחזירו ליורשיה, ובזה גם הרא"ש מודה, כיון שיש עוגמת נפש.

מה דין נכנסים שנפלו לאישה קודם נישואין?

ח"מ – הבעל צריך להחזיר, שדוקא שנפלו אחר נישואין א"צ להחזיר, אבל נכסים שהיו לה בשעת נישואין חל עליהם תקנת הקהילות שגם בזה יש עוגמת נפש.

כ"מ מהרמ"א כאן, וכ"ש נצ"ב שהכניסה לו שנוהג בהם תקנת הקהילות.

והב"ש – כל מה **שלא נתן לה אביה** אפילו נפלו קודם נישואין – א"צ להחזיר, ואפילו ירושה שעדין לא באה לדיה זכה הבעל [תימה: הרי זה מקרי ראוי שאין הבעל יורש?].

א. דין המתנות שנותנים לחתן ולכלה

- **מהרי"ל ובנימין זאב** – דינן כנ"מ, ואם מתה בשנה ראשונה מחזיר החתן לאבי הכלה הכל, ובשנה השניה מחזיר חצי.
- √**הרא"ם ומהרש"ם** – א"צ להחזיר, ול"ד לנדוניה שיש בה מנהג ידוע, משא"כ במתנות שאין מנהג ידוע. כ"פ הרמ"א.

3. בזמן שהנכסים חוזרים, למי חוזרים?

א. כשאחרים נתנו לחתן וכלה

- ת' מימוני – הבעל מחזיר למי שנתן אותם.
- ת' מימוני (מנהג קהילות שו"ם) – מחזיר ליורשי האישה.

כ"פ הרמ"א: י"א... וי"א.

נחלקו האחרונים כמי הלכה:

- משאת בנימין – הרמ"א לא הכריע, לכן אין להוציא מיד המוחזק ואם הוא ביד אחרים – יחלקו בניהם.
- הט"ז – אם אחד מהקרובים נתן את הנדוניא, אף שיש קרובים יותר, מחזירים לו הנדוניה.

ואם אחר שאינו קרוב נתן את הנדוניה שאז לא שייך "ותם לריק כוחכם" מחזירים ליורשיה.

ב. כשהחתן והכלה עצמם הכניסו נדוניה – אין תקנת הקהילות להחזרת הנדוניה (מהרי"ו).

ח"מ: עכשיו המנהג שביתומה שקיבלה ירושה מאביה מחמת עישור נכסים כותבים בתנאים: 'מחמת עידור (פירוש תעדר, שתמות) או קטט יועמד כתקנות שו"ם כאילו השיאה אביה בחייו' וממילא צריך להחזיר הנכסים כתקנת שו"ם.

5. כשמתה הכלה מיתה לא טבעית

כשמתה בצורה טבעית בלא וולד הביא הרמ"א(נג/ג) מחלוקת:

לרש"י והרמב"ם – אף שלא נתן חייב לתת.

לר"ת – א"צ לתת.

ופסק שם הרמ"א כתה"ד – כיון שיש מחלוקת א"א להוציא מהאב שהוא מוחזק.

אבל כשנהרגה או נשתמדה הכלה:

א. הרמ"א הביא בשם י"א – אם היה לה זרע של קיימא ונהרגה האישה או נשתמדה – לא שייך תקנת שו"ם, וחייב אבי הכלה לשלם לחתן מה שהבטיח לו (דהוי אונס דלא שכיח ולא עלה על דעת אבי הכלה ולא התנה ע"ז) והבעל יורש הכל.

ב. ואם אין לה זרע של קיימא אף שנהרגה קיים תקנת שו"ם (כמ"ש מהרא"י שבתקנה נאמר 'לא פלוג באונס דלא שכיח').

אבל המירה דעתה אין הבעל צריך להחזיר הנדוניה, כיון שכתב מהרא"י - כיון שמותר לקרוא לה בת רשע אין חוששים לעוגמת נפש של אביה.

וצריך להתיישב בדבר.

ת' מאהבה: ואם הכלה התאבדה מסתבר שלא תיקנו התקנה, מ"מ לא מלאני לפסוק בזה.

קיח

תקנת נישואין של קהל טוליטולה, ודיני נדוניא (תשובות הרא"ש)

הקדמה:

- **כשמתה** האישה בחיי בעלה – חולקים הבעל ויורשי האישה בעיזבון האישה.
- **מת הבעל בחיי אשתו**

- תחילה יקברו הבעל מנכסיו.
- אח"כ תגבה האישה כתובתה רק מחצי הנכסים, והחצי השני ירשו יורשי הבעל.
- בע"ח גובה מחלק היורשים.

- **גירושין**

אם האישה תובעת הגירושין – גובה הנדוניה בלי תוספות ואף לא השליש שהוסיף לה.

אום הבעל תובע הגירושין – משלם לה כל הנדוניה כולל התוספות.

א: כשחולקים לפי התקנה שמין לאלמנה בגדי שבת ולא בגדי חול.

● תקנות טוליטולה דווקא כשמתה האישה בחיי בעלה, ולא כשמתה יבמה בחיי היבם.

ב: אף שגירש אשתו שלא תזדקק ליבום דינה כגרושה ולא כאלמנה שגובה כתובתה מחצי הנכסים.

● הוציאה לאחר מותו גט שיגרשה – אינה נאמנת וצריכה להביא ראיה (הר"י בן הרא"ש).

ג: כל זמן שלא חילקה עם היתומים יש לה מזונות.

ד: אלמנה שפרעה לא בב"ד חובות היתומים לגויים שלא יזלזלו במכירת נכסי בעלה – יפה עשתה.

ה: אלמנה שנוטלת כתובתה מחצי הנכסים, נוטלת אף מקרקעות ממושכנות, שחולקים בכל דבר חצי.

ו: דבר שאינו מפורש בתקנה – מעמידים על דין תורה.

● כל ספק בתקנה על יורשיה האישה להביא ריאה, לפי שהבעל מוחזק (הר"ן).

ז: בע"ח גובה מיורשי הבעל לפי שאינו מפורש בתקנה נעמידנו על דין תורה.

ח: אישה שנתנה מהיום ולאחר מיתה החצי שיגיע לה – לאו כלום הוא (שחיישינן שכל איש יפציר באשתו שתיתן לו).

● אבל מחלה או נתנה לו בחייה מעכשיו באופן שאין נחת רוח – מהני.

ט: כתב לאשתו **בשעת נישואין** שט"ח שתוכל לגבותו מתי שתרצה – אם תגבנו ילקח קרקע והוא אוכל פירות כנ"מ.

● אם יש חוב על האישה:

אם החוב קודם נישואין – בע"ח גובה משטר המתנה שקיבלה מבעלה.

ואם החוב אחר הנישואין – אינו גובה (שהבעל אוכל פירות).

י: הכותב לאשתו **אחר הנישואין** שט"ח כנ"ל – אף בע"ח שהלווה לה אחר שנישאת – גובה ממנה (כיון שאין הבעל אוכל פירות).

יא: מחלוקת מי מת תחילה, האישה ואח"כ הבן (והבעל יורש הכל) או הבן ואח"כ האישה (שחולקים) – על יורשי האישה להביא ראיה (לפי שהבעל מוחזק).

יב: המתנה עם אשתו שלא ישא אחרת תחתיה – אסור לו לישא אף שלא ילדה 10 שנים.

יג: נשא אישה שפסקה ללדת ונשבע שלא ישא אישה אחרת אלא מרצונה – אין יכולים להתיר שבועתו שלא מדעתה [כיון שהשבועה היא בכולל, שלא ישא שום אישה בין יולדת או לא – ח"מ].

יד: אישה שמחלה כתובתה ונדונייתה לבעלה ואח"כ טענה שמאונס מחלה מפני שהוא מאיים עליה לגרשה מפני שלא ילדה – אין לה טענה לפי – א) מדין יכול לגרשה. ב). לא מסרה מודעא.

יה: גבתה כתובתה

יט: התנתה עם בעלה שאם תמות תחתיו יורשה יורשו 1/3 וגירשה והחזירה – ע"ד תנאי ראשון החזירה (רשב"א).

● הגה: תקנות שו"ם רק בנדוניה ולא ביורשה שנפלו לאישה בעודה תחתיו (נ"מ) שאין הבעל חייב להחזיר (הרא"ש לאפוקי רש"ל דס"ל שצריך להחזיר).

● הגה: ה"ה במתנות שנתנו לחתן שא"צ להחזיר (הרא"ם לאפוקי הרש"ל).

● הגה: בזמן שהנכסים חוזרים: י"א – שחוזרים לנותן הנדוניה, וי"א – ליורשיה (ת' מימוני).

אבל כשהחתן והכלה עצמם הכניסו הנכסים אין התקנה ואינם חוזרים (מהרי"ו).

● הגה: כשנהרגה או השתמדה הכלה:

▪ מתה בצורה טבעית ויש לה זרע קיימא – הביא הרמ"א (רנג/ג) מחלוקת:

לרש"י ורמב"ם – צריך לתת. לר"ת – א"צ לתת.

▪ כשנהרגה או נשתמדה ויש לה זרע של קיימא – אין תקנה וחייב האב לשלם לחתן נדוניית חתנים (דהוי אונס דלא שכיח).

▪ כשאין לה זרע (שיש תקנת שו"ם)

אף שנהרגה – יש תקנה וצריך הבעל להחזיר.

אבל נשתמדה – א"צ להחזיר.